626a

774

TORTVRA TORTI:
SIVE,

AD MATTHAEI TORTI LIBRVM

Responsio, qui nuper editus
contra APOLOGIAM

SERENISSIMI POTENTISSIMIQVE PRINCIPIS,

IACOBI, DEI GRATIA,
Magnæ BRITANNIÆ, Franciæ,
& Hiberniæ REGIS,

PRO
IVRAMENTO FIDELITATIS.

LONDINI
Excudebat ROBERTVS BARKERVS,
SERENISS. REGIÆ MAIESTATIS
TYPOGRAPHVS.
ANNO 1609.

626a

SERENISSO. POTENTISSIMOQVE PRINCIPI, AC DOMINO NOSTRO, IACOBO, DEI GRATIA, Magnæ BRITANNIAE, Franciæ & Hiberniæ REGI, FIDEI DEFENSORI &c.

SERENISSIME POTENTISSIMEq; REX,

QVod *pro ſuo iure Rex quiuis faceret, vt Suorum animos, qui iuſtam ſuſpicioni cauſam dederant, nouâ Iuramenti religione exploratos Sibi redderet: cùm cauſa* Mati. T. *ſubeſſet iuſtiſſima, ex Scelere poſt homines natos atrociſſimo, & id nuper facere tentares: interceſſum eſt à Papâ* Paulo, *atq; incurſio facta in Ius* Tuum, *nec* Tuum *modò, ſed cõmune Ius Regum omnium. Ea enim in* Te *vnum experrecta iam, mox & in reliquos omnes conualeſcet. Agitur ergo communis Regum cauſa; cúmque in Regibus, Rei Chriſtianæ præſidij plurimum ſit, cum Illis, cõmunis etiam Rei totius Chriſtianæ.*

Iam, vbi in diſcrimen adducta cauſa Communitatis, Spectator nemo ſit, Actor quiſq;: Ex communis enim Officij nexu, cuiuſuis tum intereſt de Communitate, communis Militiæ Sacramento obligare ſe ſtatim: & vbi res omnium agitur,

omni ope, atq; operâ, omni ſtudio, atq; officio ſtre-
nuè pro eâ dimicare. Atque hoc, quacunque
demum ſtatione ſit, Chriſtianus modò ſit: At eſt
Eorum tamen hîc cauſa potior, quibus, præter-
quam quòd Chriſtiani ſunt, Sacrorum quoque
procuratio commiſſa eſt; quorum, id ex Mu-
nere præſtare munus eſt, vt Regum Iura, quæ
Iuris Sacri ſunt, ita vt ſunt pro Sacroſanctis
habeantur, neue quis ea violatum veniat.

Eorum ego me in numero indignum profiteor
qui ſim: cùm ſim tamen, ſi cauſæ huic tam &
communi & ſacræ operam meam negare nolui,
nemo id mihi (ſpero) in crimen poſiturus eſt.
Equidem, non amo de Noſtris, quibus ita refri-
xit zelus omnis, vt in tanti non dicam momenti,
tantæ Molis *causâ tepidi & tacentes ſedeant,*
nec ſtringant calamum, cùm ex earum genere
hæc cauſa ſit, in quibus, qui *cũ Chriſto* non col-
ligit, diſpergit *cum Chriſti cõtrario, vbi, ſuam*
niſi fidem quis liberet, nec animam liberabit.

Qui verò ſic animum haberem, alterutrum
hîc mihi faciendum fuit: vel enim, dum ſubduco
me Certamini huic, deſidis animi: vel cœpti for-
tè temerarij nota ſubeunda fuit, dum infero
me in cauſam, cui melior debetur defenſio, quàm

quæ

626a

quæ mearum est virium. Et est quidem vbi virium habenda ratio: Est vt in hâc causâ vbi malis vires quàm voluntatem, facultatem quàm fidem desiderari. Inde adeo factū, vt quanquã mihi inaßueta scriptioni manus, tamen sic vt erat inaßsueta, scriptioni admouerē quàm Causæ huic ita iustæ, publicæ, Christianæ deeße maluerim.

A Causâ ipsâ, hæc mihi causa fuit; maior adhuc à Personâ Tuâ: Et quidem vt quod res est fatear, vicit *hîc amor* Causæ, peruicit Personæ Tuæ. *Nec illa tamen hîc dico, quæ propria mihi sunt à* Mate. Tuâ, *nec exiguo numero, nec exigua benignioris affectus Testimonia, pro quibus, quicquid vsquam possum in Tuâ re vltâ, plus etiam multò quàm possum, debere me lætus lubens agnosco.*

Etsi enim illa me, propria, vt par est, mouent; at Publica hæc, quem non magis moueant, videre Te Regem Tantum, in primâ acie stantem, Tua ibi, nec minùs aliorum omnium quàm Tua Principum iura, ita Regiè & egregiè propugnantem? Intererat certè Rei, simul Regiæ, simul & Christianæ, (vtriq; credo & in votis erat,) vt Causa hæc tanta, idoneum, nec nisi Regem Tantum vindicem haberet. Jam

cuius Tu *Belli Principatum fers, quis non in eo ambiat ſcribi Miles? Nefas enim Regem non ſequi, vt alijs, cum ad* Martis illa, *ſic nobis, cum ad* Mercurij hæc, *animus* Tibi *fert deſcendere, & militiam hanc, operis* Tui *dignam ducere. Quàm vero indignum, hîc in tam honoratam militiam nomen non dare, in quâ,* CHRISTO DOMINO Auſpice, CHRISTO DOMINI Duce *præliandum ſit?*

Accedit, quòd iam pugnæ pars melior depugnata eſt TUIS *viribus,* TUIS *telis, Rex Magne:* TUIS *inſiſtere tantùm,* TUA *tantùm premere iam opus eſt. Iam eſt enim à* TE, *Cauſa hæc tota tractata copiosè, ingeniosè, neruosè; vt nec Papæ iam valde libeat, nec Cardinali (vt videtur) animus ſit, redire in prælium: pedem retulerit vterq;, res iam redierit ad Sacellanos. Cedente enim in deterius re,* more (*vt eſt in Prouerbio*) Mandrabuli; *primò Pontifex apparuit: Dein proucnit nobis Cardinalis: vltimò iam Sacellanus ſubmiſſus eſt. Nec dignus ille, qui* –Æneæ Magni dextrâ cadat.

*Hunc igitur ego, (quod Ma*tis. TUÆ *bonâ cum veniâ ſit) excipio Sacellanum, qui & ipſe ſum à Sacellis, quique Sacris* Tibi *quotidie operor,*

626a

ror, & pro TE. *Experiri autem volui, ſi, qui* Tortum *ſe dicit, vnâ plus ſyllabâ facere poſſem, vt Retortus eſſet.* Tu *verò quàm multos habes de* Tuis, *qui meliùs hoc multò exequi poterant; poterant, & verò facturi erant. Mihi tamen haud quiſquam vitio vertet, qui propiùs abſum à* TE, *ſi primus ad Vexilla fui. Quod verò illi tum erant, facturi etiam ſunt dehinc, ſi iuſtum prælium ſit, ſi melior iſto Miles ſuccenturiatus venerit. Nam eſt noſtra hæc velitatio modò, vtpote, cum iſto, non niſi leuis armaturæ Milite.*

Qualiſcunq; ea eſt, Sereniſsime Rex, *ambit fieri tua, & vt ei* AVGVSTVM Nomen Tuum *præſcribere liceat, ex eoq; Authoritatis ſibi gratiam conciliare, ſupplex veneratur* Maieſtatem Tuam. *Vtinam digna, quæ teſſeræ loco ſit ſummæ obſeruantiæ meæ in Nomen ipſum Regium,* Tuum *inprimis, vel potiùs ante primos, qui Reliquis antiſtas, Regum Præſes, & Aſſertor. At* Tu, *faue ei benignus Cenſor, opere* Te *magno rogatum volo,* Tuoq; *præſidio tege. Tegere enim eam Charitate,* Te *dignum, quæ quicquid peccauit, in Charitatis partem peccauit, dum chara adeo res præſtare*

hanc

hanc operam, vt existimationẽ contra non cara.

Perge autem Calamo suadere, Sceptro vrgere Rem istam, quam cœpisti. Ad antiquum decus Regium *vindicandum annitenti non deërit* DEVS, *non, qui à* DEO *sunt. Erit verò gloriosum* Tibi *in præsens, in posterum; nec vltimum hoc inter Decôra, quæ Diuinitùs* Tibi *multa contigêre, quod Calamo iam fecisti; idem porrò Gladio facturus, vbi iam non Cuneis hijs literarijs, sed militaribus illis agenda res. Pòst verò ita dicatũ* Tibi *hoc quicquid est operis, meq; ipsum pariter cum ipso*: ne peccem in publicum, non moror tua tempora: *Vota tantùm addo, vota mea, vota publica ex eodem Poëtâ* — Serus in cœlum redeas, diúque — lætus interfis Populo Britanno. — *Quod ille, velit iubeat* SVMMVS DEVS, *diu vt Saluus sis, diu Superstes* GLORIAE *huic* Tuæ, *cum nouâ indies* HONORVM, *&* DECÔRVM *accessione, quæq; huius seculi iam sunt, quæq; alterius seculi æternùm futura sunt. Amen.*

SERENISSᵃ. MAIESTATI TVAE
à SACRIS, ab ELEEMOSYNIS,
Subditus, Sernúsque Deuotissimus,

L. CICESTRIENSIS.

626a

AD M. TORTI LIBRUM RESPONSIO.

AUDAX ſim, ſi dixero; *Edidit* nuper libellum *Matthæus Tortus:* Illud dicam; Editus eſt nuper libellus *Matthæi Torti* nomine. *Nomen* enim hoc *Torti ignotum planè*, vel Typographo ipſi ſuo *Politano*, (cuius è typographiâ liber nobis prodijt, poſt direptam ſcilicet primo intuitu *Colonienſem* editionem) *nomen*, inquam, *Torti planè ignotum*, & *Matthæus aliquantulum obſcurus Author* primò; pòſt, *perquiſitione factâ*, compertus eſt tandem *Papienſis Presbyter*, *Cardinali à Sacellis*. Fortè autem illuſum eſt Typographo; (nihil enim præter auditum habet) nec deſunt quibus ſuſpecta hæc fabula de *Sacello Cardinalis*; ſpirat enim iſte, qui à Sacellis dicitur, pleriſque in locis maius quiddam, & maiore cothurno incedit, quàm par eſt ſimplicem Sacellanum, qui nec Domino ipſi ſuo honorem habet vſquam, aut alio nomine compellat, quàm *Bellarmini*: Quin loquitur interdum non vt *Papienſis Presbyter*, ſed vt *Papa* ipſe, [a] *Decernimus*; vox hæc *Sacellanum* non ſonat. *Præf. t. Politan.*

a Pag. 63.

At etiam à ſuſpicione non abeſt; quòd impoſita illi perſona hæc, vt ſit *Cardinali à Sacellis*. Ambigua vox erat in vulgus ſparſa, qui Apologiam ſcripſerat, à Sacellis fuiſſe Regi: Age ergo; reſpondeat huic alter, qui à Sacellis ſit Cardinali. Sentias ex compoſito rem geri; vt qui Cardinalibus à Sacellis ſunt, & qui Regibus, pari paſſu ambulent; quò deinde pari paſſu, etiam Cardinales & Reges. Superbia, quò aſcendis? Nam fuit tempus, cùm nec Cardinales ipſos dedeceret Regibus à Sacellis eſſe: at iam, poſtquam è mediocri fortunâ ir-

Præfat. Colon. repſerunt in purpuram, extemplò faciunt ſe non modò *Magnates Eccleſiæ*, vt in Clericis dominari, ſed etiam *Gentium omnium Proceres, & Orbis Principes*, vt Regibus ipſis æquiparari poſsint. Tum, nequid plenæ menſuræ deſit, quod per ſe puduit, & ore ſuo, id per Ciues & Bibliopolas *Colonienſes*, non pudet diuulgare; ſe iam non ſuppares, ſed planè *inſtar cæli ſyderum, ſplendore* inſtar, *ſerenitatis influxu* inſtar, nihil vt iam planè reſtet, quàm vt caudâ Draconis detrahantur in terram. Quodſi iſti, qui ſic iam *caput inter ſydera condunt*, paulùm modò oculos adijcerent ad titulos ſuos, & in illis legerent originem ſuam, (origine enim Parochi tantùm ſunt, manipulus Curatorum modò) & quàm ab humili initio humandi mortuos, & curandi baptiſteria, ad oſtrum ſuum peruenerint; quàm ſerò admodum petaſum ſuum ab *Innocentio 4.* lacernam à *Paulo 2.* & mulam ſumpſerint; næ illis non magis petaſus ruberet vel lacerna, quàm frons & genæ, quòd ſic Reges laceſſunt, quòd ita ſubmittunt Sacellanos ſuos, in eos reſpondendi laborem reijciunt, quaſi impar congreſſus ſit, Rex Cardinali.

Verùm de Cardinalis Sacello, penes Typographum *Politanum* fides eſto. Siue autem rectè rem referat ille, ſeu ſecus; ſeu verum eſt nomen, ſiue eſt fictitium *Matthæi Torti*, nomen accipio atque omen: tortus enim certè eſt, quiſquis eſt.

Nec enim equuleo ſolo, irâ etiam torqueri homines, olim Poëta cecinit,—*Vino tortus & irâ*. Quòd autem irâ *Matthæus* tortus ſit, vide mihi, quàm ab ipſo ſtatim exordio bilioſus, quàm totus in fermento! Inuolat primò in libri *frontiſpicium*; poſt illud leuiter demorſum, arripit *tres cuneos*, & arrodit illos parùm: nec mora; fertur ex abrupto in Authorem, eúmque dicit, *nèque Iuramentum, neq; Breuia, neque Epiſtola mintellexiſſe*: Triplex verò hæc deſtomachatio, vix tertiâ periodo. Pòſt autem, per librum totum ita petulans, ita immodeſtè immodeſtus, ita totus in conuitijs, etiam vbi cauſa nulla; etiam vbi ſi cauſa, bacchari non oportuit; facilè vt quiuis *Matthæum* tortum eſſe, poſsit agnoſcere.

Quæro igitur, Quis torſit *Matthæum*? Primùm, hoc illi ægrè eſt, quòd *prodijt liber ſine nomine Authoris*. Quòd ſi ille ſine nomine prodijt, prodit & hic fortè ſine vero nomine; quid intereſt? Verùm Regiâ tamen *auctoritate* prodijt: Et annon *Auctori-*

626a

ctoritatis illius nomẽ pluris est quàm Authoris vllius? Nomine haud opus, vbi auctoritas illa præscripta est; scitis inde quis Author fuerit; & hoc scire vos, omnes sciunt. Et quidem eo ipso, quòd ita *Regiâ authoritate prodyt*, si omnino respondere voluit Cardinalis, sine personâ respondisset: Si verò sub personâ respondere voluit; at magis auspicatum nomen, quàm *Torti* induere par erat, & conditionem certè meliorem quàm *obscuri hominis* (si Typographo credimus) *& Sacellani* At iam nomen etiam Authoris in fronte fert, vt scias eum operis sui non pœnitere; vt & temeritatis tuæ pœnitere te possit, & *Authori* dehinc deferre discas, qui *authoritati* non detulisti.

Fronte ipsâ libri pòst tortus est. Num quidnam verò ibi, quod noluit, vidit? Ibi scriptum [*Populi clamauerunt, Magna est veritas & prævalet.*] An hic eum clamor offendit, & in hoc se torquet, quasi nec veritatem prævalere æquo animo ferat? Nequaquam: non eo torquetur; sed quòd imibi posita est sententia hæc vbi minimè oportuit, quasi *triumphus ante victoriam*. Itáne? Veritati bene ominari, hoc est apud vos, triumphũ canere? aut qui liberè vsurpat sententiam, quam omnes semper adamârunt qui veritatis studiosi sunt, statim triumphalem currum conscendit, & pæana canit? Illud fortè erat: Verecundus homo, & modestus, non fert triumphum canentes, nondum partâ victoriâ. Mos hic non est apud *Papienses*, qui sine cantilenâ vincunt, & omnino nolunt, pro suâ victoriâ, vel *populum clamore* rauce scere, vel *inani sonitu aërem* vapulare.

Quid ergo ille ipse, eandem ipsam sentẽtiam, eodem ipso in loco, (in ipsa libri sui frõte scilicet) vsurpauit? Nam ibi, in ipso Frontispicio suo scriptum gerit, *Tunc omnes populi clamauerunt & dixerunt, Magna est veritas & prævalet.* Cur triumphũ canit ipse ante victoriam? Cur idem ipse peccatum peccat, quod reprehendit? Ille verò non peccat: Titulus enim hic, si nescis, ad *Matthæum* spectabat; illi seruatum oportuit; quare eum, quasi surreptum sibi vendicat iam postliminiò. Nulli ergo hominum dehinc liceat *populis acclamare*, nisi huic; huic liceat: nec populis modò acclamare liceat, sed ipsi Typographo suo quoque succlamare; quod facit statim in capite libri, En *libellum elegantem*, en *opus eruditissimum*. Qui *Papienses* sunt, hoc gaudent priuilegio; Triumphum canere possunt ante *Præfat. Tolitan.*

victoriam; Transalpinis non licet esse tam glorioſis, quorum *inanes conatus* sunt, quique domi apud se veritatem (vt *Matthæus*) *triplici funiculo colligatam* non habent. Tu verò vide, *Matthæe*, quanto nos hîc æquiores futuri sumus: De sententiolâ hac bellare tecum, vel litigare nolumus; non inuidemus eam frontispicio tuo: Quacúnq; stet veritas, quacúnque vincat parte, tuâ an nostrâ, nec tuâ minùs quam nostrâ; Faustus hic nobis clamor erit, & vel vinci, glorioſum in hac victoriâ. Sed læti tamen ominis est, quòd redijt denuò iam, Titulus ille, *Magna veritas*, ad locum suum, Regij libri frontem, quæ illi sedes prima fuerat, & natiua: redit verò tertiâ iam vice; *ternarij* vice & numero, numero semper auspicato, quo *Deus gaudet*, quo & ipsa *veritas*. Quod faustum itaque sit, & Ipsi *Magno Regi*, & *Magnæ* (quam *prævalere* vult) *Veritati*.

Tum verò torquet eum *Triplicis* etiam *cunei* titulus, & illudit de eo Authori, *quòd cuneos ad nodos suos non rectè applicuerit*. Vereor autem, ne nimis rectè. Cui enim rei *elegans* hic tuus *libellus*? aut quid tibi eius editio est? Quid in eo ita laboras, æstuas, sudas nitendo, si tamen nodus nullus fissus est? Quorsum ita tortus es, vt cuneos retundas, si nullus hæret? Scopus à te cur toties transfertur? Cur opus tibi confugere ad miselPag. 21. 22. las illas responsiones, Est, sed *aliquo modo*; Est, sed *non propriè*; Est, sed *non absolutè*, si omnes cunei aberrârunt à nodis? Quare assimilas tibi passum, & detorques omnia cùm potes; cùm non potes, non potes tibi temperare, quin erumpas mox in Pag. 43. conuitia, *indigna* (vt ais) *graui Theologo*, qualem te perhibet Typographus tuus? Certè, vt torti corporis indicia, clamores & eiulatus: ita torti animi, maledicta & contumeliæ. Animus tuus alicubi in torturâ fuit. Hærent verò etiam, mali illi cunei, nimis altè impacti, nimis tenaces, eósque *Matthæus* cum *triplici* suo *funiculo* vellet euellere; vellet, nec posset; è re nomen sumpsit, & cùm tortus esset, *Tortus* dici meruit.

Sed iam *sine ambagibus* loqui vult (qui verba tamen tam pauca fecerat, vt *ambages* dici non possent) Authorem Apologiæ, *neq; Iuramentum, neque Breuia, neque Epistolam intellexisse*. Dixin' ego vobis, Sacellanum hunc non esse? Vox quidem hæc, non Sacellani alicuius, quin *illius, qui cùm esset Pon-*
Ioh. 11. 49. *tifex anni illius, dixit eis, Vos nescitis quicquam: Non Iuramentum,*

non

626a

non Breuia, non Epiſtolam, nihil planè intelligitis. Non Sacellanum aliquem *Caiphæ*; *Caipham* ipſum loqui putes, præter quem nemo quicquam intelligit, qui ſolus omnia. De *Epiſtolâ & Breuibus*, pòſt videro; At verò non intellexit *Iuramentum?* Quis verò, cui paululùm modò bonæ mentis eſſet, tam petulanter obijceret ei ignorantiam hanc tam craſſam? Quis ferret obijcientem? Satin' ſanus, qui hæc effutias? Scilicet, vt tu, homo Italus, adeo ignarus idiomatis noſtri, aut quid verba ſibi velint, vt ex alieno iecore ſapias, & paulò pòſt metuas, *ne te fallat tranſlatio*; tu, vt iuramentum intelligas ad a- *Pag. 19.* muſsim; Author, qui idioma callet, vt ſuum, natiuum, proprium, non intelligat? Quàm temerè hoc?

Verùm, etſi verba Legis non calles, mentem tamen & intentionem. Poteram dicere, Vnde tu nobis nouus legum interpres? Theologus es, nec in iure profeſſus: Vnde verò legum noſtrarum, quas non condidiſti? Quorum autem eſt condere, eorum eſt, interpretari. Non dico tamen: ſed hoc, Ergóne *Matthæus*, ergóne quiſquam mortalium intelligat intentionem legis; Legiſlator ipſe (idem enim legis author, qui libri, nec tu ſcilicet hoc neſciebas) Legiſlator (inquam) ipſe, vt non intelligat intentionem ſuam, de lege ſuâ? Efficies fortè, quid Papa ſibi vellet in *Breuibus*, quid Cardinalis in *Epiſtolâ*, illum vt lateat: quid ſibi vellet Ipſe, cùm legem, cùm *Iuramentum* conderet, id verò vt lateat, nunquam efficies. Intentionis ſuæ, Ipſe ſibi optimè conſcius: Intentio autem Eius, vt de fide, & conſtantiâ ſuorum ſecurus eſſet: ſola autem intentio. Nec *Papienſis* vllus, nec Papiſta, nec Papa ipſe hoc ſciuerit; (corda enim hominum non nouit) ſolus ipſe, qui legem ſciuit, ſcit quid requirat lege ſuâ. Quàm ergo & hoc ſine fronte, ſine mente, in præſentiâ Legiſlatoris, de mente Ipſius, quàm Ipſe fuiſſe aſſerit, quòd non fuerit, diſputare? At tu pòſt, cùm locus erit, & ſe res dabit, faxo vtrámque in aurem audias, quàm temerè multa, quàm turpiter hallucineris de linguâ, literis, legibus noſtris, quámque in rebus noſtris facias, næ intelligendo, vt nihil intelligas.

Qui Apologiam ſcripſit, idem Iuramentũ condidit; Iuramentum condidit, nec tamen intellexit: quàm hoc ſtolidè neget (Lector) vides. Ecquid affert, cur neganti quis credat? Solet

enim graue crimen (quale hoc quidem est) vix cuiquam obijci sine ratione graui. An vlla hîc ratio grauis? Ne leuis quidē: Nulla omninò est: Assertio *Torti* nuda, & nuda non magis ratione quàm veritate. *Affirmat enim Iuramento fidelitatis solam ciuilem obedientiam contineri. Addit, Breuibus Pontificijs & Cardinalis Epistolâ ciuilem obedientiam prohiberi. Neutrum verum.* Satis & hoc pro imperio; quasi senex Samius sit *Neutrum verum*: dixit enim *Tortus*. At nos contrà, Vtrumque verum. Verum primò, *Veram obedientiam* ibi in Iuramento *contineri* totidem syllabis, non autem sacram vllam obedientiam Regi; quare *solam ciuilem*: fidem etiam, non autem Catholicam Regi: quare politicam modò. Verum & illud; Prohibito per *Breuia* Iuramento, *prohiberi & ciuilem obedientiam*, quæ Iuramento ita continetur, vt caput sit ipsa Iuramenti. Mentem Legislatoris, id est, Regis mentem, mentem legis esse; nec aliam, vel Regis mentem, vel Legis esse ibi, quàm vt Rex securus sit de suorum ciuili obedientiâ, politicâ fide; vtrumq; hoc si neget *Tortus*, si dicat, *Neutrum verum*; vtrumq; illi, & cerebrum laborat & cor, neutrum sanum.

Verùm enim id ita esse, *paulò pòst apertissimè demonstrabit.* Paulò pòst ergo hoc diceret, cùm demonstrâsset iam; priùs demonstraret, vinceret; dein diceret, triumphum caneret. Nec ordo fert, nec ratio, priùs sententiam ferre, pòst in causam inquirere. Sustine verò tantisper, dum aliquid probaueris: nam quæ hæc festinatio est? quàm verò te, *Torte*, non decet? Quâ fronte enim ipse iam facis, quod paulò antè in fronte libri non ferebas? Tua hæc regula (*priùs vt vincas*) tua turpitudo, qui committis in regulam tuam: idem peccas quod culpas; faciendum negas, & facis ipse. Paulò verò pòst, cùm demonstrare nititur *Tortus*, de quo hîc multò antè gloriatur, haud aliud demonstrabit, quàm se, vt hîc, præproperè insultare, ita ibi præposterè demonstrare: Apertissimè gloriari posse, apertissimè demonstrare non posse, nec quicquam demonstrare ibi, nisi inscitiam suam summam in demonstrando.

Nec sese tamen sistit hîc audacia hominis; pergit porrò; & postquam quod Author ipse sciuit *Iuramentum*, id nescire eum dixit; fingit etiam, adeo rei Dialecticæ imperitum, quasi

si ei

626a

ſi ei probando, formet argumenta, quod nuſquam in *Breuibus* negatur, vel *Epiſtolâ*. Ita illi (homo inſulſus) penitus detrahit ſcientiam omnem. At aliquid ei ſaltem reliquum faciat, quo ſuæ laudi nonnihil conſulat. Quæ enim illi laus, ſi vincat in tali congreſſu?

Quid verò ei argumenta peccant? *E Scripturis, Concilijs, Patribus format argumenta varia, quibus probet, deberi Regibus obedientiam ciuilem à ſubditis.* Non id tantùm, *Torte*; plus etiam probat; deberi eam Regibus, Pontifice vel inuito; nempe ita deberi eam Legis diuinæ tabulis, vt *Breui* aliquo Papali ſubditi eâ liberari nequeant. *At hoc in Breuibus, in Epiſtolâ non negatur.* Negatur verò hoc. Tuum illud fortè non negatur; deberi eam, quoad id ita Pontifici viſum: at vbi eos debito hoc ſuo, & quaſi ære ſoluerit, negatur à vobis vlla tum deberi. Quod ni ita ſit; fatere tu, vel inuito Pontifice, deberi Regibus obedientiam, & obtinuit Author Apologiæ in cauſâ: obtinuit, inquam, nec iam argumenta eius à diſparatis; reſponſio tua potiùs & cauſa tota deplorata, & deſperata eſt.

Vide ergo, quàm hîc infœliciter rem geras: vide retortam in te ignorantiam tuam. Nam hoc quidem, Vtrum negetur *Breuibus* illis, illâ *Epiſtolâ*, quæ Regibus debetur obedientia (ſaltem quanta debet, & quoúſque) hoc ipſum controuerſum eſt; quin cardo ipſe totius controuerſiæ. Ait ille; negas tu; lis adhuc ſub iudice. Hoc tu iam quod controuerſum eſt pro confeſſo ſumis, quod nemo facit niſi qui plumbeus eſt in dialecticis. Ita tu, tam magnus ſcilicet dialecticus, parum dialecticè in elenchum incidiſti. Miſeret me tui, *Matthæe*, qui denuo iam recidiuam pateris in illam Doctoris ſummam turpitudinem, vt tua te culpa redarguat. Talionem hîc iuſtè refers, conuictus in eo craſſæ ignorantiæ, cuius alium tam cupidè conuincere voluiſti.

Sufficeret hoc (inquit) *generatim admonuiſſe.* En, vt illi citò confecta res eſt; ſimul vt vidit, vicit. Sufficeret quidem, ſi aliquis hæc nobis *Apollo* de tripode diceret, vel etiam ſi Papa de Cathedrâ, quæ tripodis illius iam inſtar eſt. Sed nec *Apollo* eſt, etſi ille λοξίας hic *Tortus*, (nec abludit nomine) nec Papa; ſed *Papienſis* modò, & haud ita pridem obſcurus author: quòd niſi diligentiùs rem perueſtigâſſet Typographus,

nec

nec notitiam nominis, nec fortaſſe noſcendi. Vidit verò non ſufficere hæc *Tortus*, ſaltem non tardioribus; vult ſibi porrò moleſtus eſſe, *vt tardioribus fiat ſatis:* & quidem *tardiores* ſint oportet, quibus ſuis hijſce ſatisfaciat.

1. Meditatur autem (ſi ſuccedat) oſtendere, *non ciuilem obedientiam modò, ſed etiam Catholicæ fidei abnegationem, requiri Iuramento.* Atque *hæc* illi *principalis quæſtio eſt*; neque nos negamus eſſe: Porrò etiam abnegari Iuramentum par eſſe, ſi abnegetur eo fides Catholica.

2. Primum verò hoc, vbi *tardioribus* ſuis oſtenderit, minatur pòſt Apologiæ: caueat ſibi; *partes eius excutiet, partes ſingulas*; quarum tamen multas bonus vir vix ſalutat, nec vel digito attingit. Ad alias verò in quibus obiectio fortè, reſpondet quidem, ſed negatione nudâ interdum; vel negatione certè nudâ, vel nugatione merâ: vel ſi locus citatur, de numeris litem facit, vel petere te iubet aliunde reſponſionem ex alio libro; vel comperendinat de reſponſo, & alio ſe loco reſponſurum prolixè pollicetur: quo loco tamen pòſt ſi reſponſum quæſieris, vnde te hîc mittit, eò te ibi remittet: hinc illuc, illinc huc denuo: credo, vt de lectore periculum faciat, an ſolerti ſatis memoriâ ſit. Vtrumq; tamen hoc *Tortus* in ſe ſuſcipit; nos, an præſtet in eo fidem, id verò iam, ſi placet, videamus. Ac de abnegatâ primùm fide Catholicâ.

QVâ de re dum præfatur, intuitu primo videbar quidem mihi, quaſi legere Poſtillę alicuius exordium, &, niſi valde attentus ſit lector, ſermocinari ibi *Matthæum* putet; eſſe illi pro themate, *Apologiæ* verba quædam; conferre autem loci illius varias lectiones inter ſe, quaſi vulgatam cum aliâ quadam verſione, aut (ſi malis) Editiones *Clementis* & *Sixti:* ſiue etiam, perinde ac ſi thema illi eſſet ex vno quopiam Euangeliſtæ loco, ex alijs autem loci eius harmoniam texeret: ſic enim certè Poſtillatorem agit, dum in hunc modum loca concordat; *Hæc ſunt verba eius paginâ quartâ; ſed in Anglicanâ clariùs.* Deinde iterum, *ſic loquitur paginâ ſextâ, In Anglicanâ loquitur apertiùs.*

Quorſum verò hæc, aut cui rei aucupium hoc ſyllabarum? An hoc neſcit, cuique linguæ idioma ſuum eſſe natiuum, ei ſoli proprium; nec quod vnâ linguâ ſcriptum, idem ipſum alterâ

626a

alterâ ſic reddi poſſe, vt non aliquid ſaltem diſcriminis ſit, in aliqua dictiuncula: ſed verbũ verbo per omnia ſemper vtrobique reſpondeat? Sententia modò conſtet: inſcitia mera, languere circa voculas; & quis hoc facit, niſi λοιμὸς? ſententiam verò quod attinet, pauxillum credo differentię inter duo hæc; *Nec vltrà quid deſiderare Regem, quàm vt de eorum fide & conſtantiâ ſecurus fieret, quam propter conſcientiam ſuæ Maieſtati præſtare tenebantur*; Et, *Regem nihil deſiderare, niſi vt ſecurus de ciuili obedientiâ redderetur.* En verò inſignem certè, & *Matthæo* notandam diſcrepantiam, inter *Nihil deſiderare*, &, *nec vltra quid deſiderare*; inter *certus fieri de fide & conſtantiâ*, Et, *Certus reddi de ciuili obedientiâ!* Annon hoc eſt, magno cõnatu magnas nugas agere?

Quid eſt enim, (extra cauſam quidem Religionis & conſcientiæ ſuæ) quid aliud (inquam) eſt, quod Principi debetur à ſuis, quàm obedientia ciuilis, & ipſa tamen etiam, (ſi Apoſtolum audimus) propter conſcientiam? Tum quid hæc, quæſo, inter ſe differunt, *Res præſertim ciuilis, & quæ ad Papam nullatenus ſpectat*, &, *Res merè & ſolùm ad ciuilem obedientiam ſpectans?* Iædet verò minutijs iſtis immorari. Sed quid agas? Danda venia *Matthæo:* ſic ſunt iſti homines; ſic mentem habent; ita merſi in nouâ & nuperâ *de æquiuocis* doctrinâ, vt non modò voces, ſed ſyllabas ipſas vocum, ſuſpiciosè inter ſe perſcrutari ſoleant, & ex ingenio ſuo de aliorum ſcriptis iudicare.

Vbi iam explicit eius Poſtilla, aggreditur quod antè pollicitus; vt oſtendat, *Catholicam fidem Iuramento abnegari*; idque ſe *facilè probaturum* dicit: ídque nos facilè credimus, facilitate quidem maiore quàm fœlicitate. Vidit tamen non tam facile ſibi fore hoc, quàm autumauit; quare cautè rem gerit, dum nihil ſibi plus probandum aſſumit *de Catholicâ fide*, aut (quod idem illi ſonat) *de Primatu ſedis Apoſtolicæ*, quàm quod *apud Catholicos ſuos pro certiſſimo dogmate habetur*, apud quos, multa non valdè certa habentur pro certis: Cautè hoc (inquam) quòd rem ponit, apud ſuos: apud alios enim, & quidem (quamuis id nolit *Matthæus*) Chriſtianos, etiam Catholicos (etſi fortè non de Catechiſmo *Romano*, nec addictos iurare in cæcum illud idolum, quod dicitur fides implicita,

cita, vt qui ſub plicaturis illis quid lateat, ignorent) apud illos non habetur hoc ſanè pro dogmate certiſsimo; ac vt pro tali habeatur, fide opus ijs tantâ, quanta monti mouendo par ſit, vt hoc (inquam) pro certo conſtet, *Primatum ſedis cuiuſquam in Scripturis fundatum eſſe.* Niſi ſicubi apud Indos, affines eius Ieſuitæ in nouum aliquod Euangelium Giaponicum inciderint; aut niſi Pontifex ipſe, Quintus ſcilicet Euangeliſta, in illo ſuo Euangelio quinto, fundamenta eius iecerit. Quem titulum Quinti Euangeliſtę, oblatum *Clementi* octauo ab egregio illo impoſtore, *Humili Gabriele,* modeſtus homo *Clemens* non repudiauit; *Baronius* etiam agnouit; retulit in Annales ſuos; cenſurâ ſuâ rem totam approbauit.

tom. 6. in Append.

Cùm verò iam probandum hoc ſibi propoſuiſſet, *Catholicæ fidei abnegationem Iuramento requiri*, pòſt paulò ſcopum transfert, & meliori mente iam, immò *agi* ait *de fide Catholicâ in Iuramento.* At eademne hæc *Papiæ* ſunt, *agere de fide*, & *fidem abnegare?* Ego verò ſi largiar tibi, agi in Iuramento de fide, (agitur enim de obedientiâ & fide Regi præſtandâ, quam in Scripturis ſanctis apertiſsimè fundatam nec tu ipſe, ſcio, negabis) ſi (quod aſcribis in margine) *In iuramento contineri religionis negotium*, & hoc quoque largiar tibi (vt enim probent fidem ſuam Principi ſuo, qui ſubditi ſunt, religionis negotium certè, quis neget?) vt hæc (inquam) tibi largiar, agi de fide, de religione: at vel fidem, vel religionem abnegari, vel vt abnegentur agi, id verò pernegabo.

Sed tamen, neque agitur ibi *de fide Catholicâ*, tuo quidem ſenſu, vt ei ex Iuramento periculum vllum. Agitur verò (inquit) *de fide Catholicâ, id eſt, de Primatu ſedis Apoſtolicæ.* Scribit hæc *tardioribus* Tortus quibus perſuadere ſe poſſe ſperat, eadem per omnia eſſe hæc, *fidem Catholicam*, & *Primatum ſedis Apoſtolicæ*; nec transferri hîc ſcopum denuò, *à fide*, ad *ſedis Primatum.* Audito *fidem Catholicam abnegari*, exhorruit lector; credidit aliquem de Symbolo articulum vel tolli, vel in dubium vocari de Trinitate, Chriſto, Spiritu Sancto perperam tradi aliquid. Nihil horum: reſpira, lector: non enim *de fide Catholicâ* agitur, eâ, quam Apoſtoli, quam Patres *Niceni*, eâ, quam ſcripſit *Athanaſius*; quin audite *Torti* ξύμπαν fidei Catholicæ: *De fide Catholica, id eſt, de Primatu ſedis*

626a

dis Apoſtolicæ. Agitur ergo tantùm *de Primatu ſedis*, & ille tantùm negatur, (ſi tamen ille) cuius tamen in trium, quæ dixi, ſymbolorum nullo, mentio vlla. Monendus ergo mihi lector eſt, ne metuat hîc ſibi quicquam â voce *Fidei*; Latè ſe porrigere apud *Tortum* vocem *Fidei* Catholicæ, etiam ad ſedes, & ſedilia, & primatum eorum; nec minùs latè apud Ieſuitas. Quàm ſæpe, quàm ſine cauſâ apud eos legas, *eſt de fide?* Implicitam enim hij homines fidem habent, neſcio quot plicis implicitam; quarum plicarum ex vnâ, ſi ſedulò excuſſa fuerit, prodibunt fortè nobis *ſedes iſta, & Primatus.*

Non hîc ergo *de fide Catholicâ* explicitè, non preſſè agitur. Nam cum *fides Catholica* in Symbolum redacta primùm, nulla erat adhuc ſedes Apoſtolica; Romæ quidem nulla, quæ illa Helena eſt pro quâ *Matthæus* dimicat. Certè, ante martyrium Diui IACOBI editio Symboli: alioqui, non *credimus in* IESVM CHRISTVM; qui articulus D. IACOBO, tanquam ab eo collatus in Symbolum, aſcribi ſolet: ſaltem, priuſquam Hieroſolyma diſceſſum ab Apoſtolis, editio Symboli; id eſt, priuſquam Romã veniſſet Apoſtolus *Petrus*, teſte vel *Baronio.* Aliquanto enim pòſt Romæ ſedem poſuit, quàm Catholica fides primùm ederetur. Priùs ergo completa *fides Catholica*, quàm inchoata *ſedes Apoſtolica*; vt ſi de fide ſit, de recentiori aliquâ ſit. Et ſanè, peſsimè poſt iſthuc in ſe, atque in nos conſuluerunt Patres *Niceni*, peſsimè *Athanaſius*, quorum nemo primatum hunc, ſedis huius, *caput fidei præcipuum, præcipuum fundamentum Religionis* Catholicæ, Symbolis pòſt ſuis inſerere vel meminit, vel curauit. *Adam.44.*

Verùm enim, etſi nulla in Symbolo Primatus veſtigia: at *eſt* tamen *in ſcripturis ſanctis apertiſsimè fundatus*, quare apud Catholicos certiſsimus. Nec iniuriâ, ſi *in Scripturis fundatus, & fundatus apertiſsimè.* Non enim ſi poſitiuo gradu, ſi *apertè* poſitus, ſatis hoc *Torto*; quin *apertiſsimè* ait, nempe vt cuiuis ſe ſtatim in oculos ingerat.

Mirum autem ſi *apertiſsimè*, & eum poſt quadringentos demum annos, tres ſucceſsiuè *Romani* Epiſcopi, *Zoſimus*, *Bonifacius*, *Cæleſtinus* quem habebant in ſcripturis tam apertum, ſuper canones *Nicenos* fundare conati ſunt; falſò id quidem etiam, ſed tamen conati ſunt.

Apertiſsimè ais, nec eum ducenti & ſeptendecim Patres in Concilio *Carthaginenſi* (& erat inter eos tum *Auguſtinus*, quo vix quiſquam in ſcripturis oculatior) vſquam in ſcripturis tamen, addo etiam, nec inter *Nicenos* Canones conſpicere potuerunt.

Itáne *apertiſsimè fundatus*, nec ſexcenti & triginta illi Patres pòſt in *Chalcedonenſi* quarto Generali viderunt tamen? Omnes ne μυῶπες erant? Omnibus ne caligabant oculi, qui Primatum quidem viderunt ibi, non tamen in ſcripturis fundatum, quin in *Patrum* Decretis, idq; eo nomine, non quòd ſedes ibi Apoſtoli, ſed *quòd vrbs illa caput eſſet Imperij?* Monſtri verò ſimile, ſi inter tam multos oculos, oculos aquilinos, oculos quotidie in ſcripturis exercitatos, nullus tamen conſpexit Primatum illum ſic (vt ais) *apertiſsimè fundatum.* Apage *Matthæe*; niſi valde *tardo*, nulli fidem feceris hac de re: fundamenta eius in montibus Septem, non in montibus ſanctis, *ad quos confugere* nos iubet Seruator, quos non nemo de Patribus Scripturas interpretatur. Quin tu cenſeo & Dominus tuus, & Dominus Domini tui iure humano cõtenti ſitis, diuinum mittite, mittite ſcripturas; in quibus, ſi apertiſsimè fuiſſet fundatus; antè, diu ante editum in lucem *Tortum*, aliquis (credo) tot Patrum vel per tranſennam vidiſſet, & quia Catholicæ fidei adeo præcipuum caput eſt indicâſſet.

Chryſ. oper. imperfect. in Mat 24. ciomil. 49.

Quære, ſi libet, non in ſcripturis, vnde nemo Patrum eruit, non in Niceno Concilio (*Atticus* ille & *Cyrillus*, tranſmiſſis *Carthaginem* veris eius exemplaribus, labore te hoc leuârunt) Quære in *Sardicenſi* Synodo, non tamen Generali illâ, quod valdè vult [a] Dominus tuus; non enim ſecundâ, vt oportuit ſi Generalis, nec vllo in numero Generalium; quin Prouinciali, idque tam obſcurâ, vt ne nomen quidem eius, aut talem vnquam Synodum fuiſſe, vel *Auguſtinus*, vel quiſquam è ducentis illis & ſeptendecim Patribus, fando aliquando audiuerit. Ibi quære, ibi fortaſſe reperturus illius rudera, nempe in placitis Patrum, & illâ *Hoſij* demiſsâ petitione, [b] *Placétne vobis vt honoremus Petri memoriam.* In ſcripturis autem ne inuenies quidem, niſi artem edidiciſti de quâ Diuus [c] *Petrus*, τὸ στρεβλοῦν τὰς γραφὰς, & niſi mutare tibi nomen in animo, & pro *Matthæo Torto*, *Matthæum Tortorem* fieri.

[a] *De Rom. Pont. lib. 2. cap. 25.*

[b] *Concil. Sardi. cap. 3.*

[c] *1. Pet. 3. 16.*

Eſto

626a

ESto tamen, quò posis progredi; Nego agi in Iuramento de Primatu sedis Apostolicæ ; agi dico vt abnegetur: an vel hoc probabis? facilè verò (inquis, ex ipso *Edicti titulo. Titulus enim est ad detegendos Papistas: Cur non ad detegendos rebelles, nisi quia finis Iuramenti non est, nisi detectio confitentium Primatum spiritualem summi Pontificis?*

Sed quid tibi, *Matthæe*, cum legibus nostris? Theologo cum legibus, *Italo* cum nostris? Non tibi illas condendi ius vllum: Audi verò, ne interpretandi quidem igitur. Tum, si interpretem volumus de vestris, volumus qui nominis sit & ominis melioris. Apage vt legum interpres *tortus* sit: iusta metus causa, ne tortus ipse cùm sit, leges etiam torqueat, quò sibi similes reddat, id est tortas. Quare te quidem interpretem leges nostræ, omnes (credo) leges deprecantur. Vide enim quid leges à te expectare debeant, qui titulum ipsum sic torques.

Quid verò? cùm nouus legum interpres esse cupias, nesciebas hoc, varias sæpe res diuersas inter se vnâ lege edici vel interdici, quarum si vel de præcipuis aliquas comprehendat titulus, satis esse, nec opus vt singulæ ibi sigillatim exprimantur? Ita factum in lege hac: partes illius multæ sunt, multæ (inquam) præter vnam hanc quæ de Iuramento est: tute ipse pòst quatuordecim enumeras; titulus illi à parte, sed maiore; pars maior Edicti detegendis illis fuit; titulus ei ab hac parte; quid hîc causari potes? Sed respondeo tibi ad quæsita tua: *Cur non ad detegendos rebelles?* (nam hæc tibi tituli forma magis placet, sed ineptè prorsus) Cur non ad *rebelles?* Quia nihil opus; nihil (inquam) opus detegi illos, qui se non tegunt. Nam si se tegant, *rebelles* non sunt; *Rebelles* tum demum, cum apertè se gerunt, & γυμνῇ κεφαλῇ cum produnt ipsi se, & dant in conspectum. Ad proditores clanculatios, crypticos *detegendos*, *reprimendos*, opus iuramento fortè: ad *rebelles* nihil opus.

Sed *cur ad detegendos Papistas*. nisi quia hostilis in eos animus? Vide verò quàm meritò in te retorqueri possit telum tuum, nimirum, quòd ipse Iuramentum non intelligas. Quid enim? an ad omnes, an ad quoslibet, passim & promiscuè, *Papistas detegendos* editum Iuramentum hoc?

Caue putes: Ad hoc enim, quid opus Iuramento iſto? Quid vllo opus? Sacris non interſunt, conciones non audiunt, Euchariſtiam ſumere detrectant: ſine hoc, ſine vllo iuramento ſcias, qui ſunt Papiſtæ.

Ergóne ad eos detegendos, qui *negant Regium Primatum, confitentur Papalem?* Fruſtra es & hîc: nam huic rei iam pridem iuramentum aliud conditum, vetus illud, ante ſeptuaginta iam annos & ampliùs, ídque (vt tu ipſe pòſt aſſeris) *ſatis rigidum.* De Primatu Regio abundè cautum erat Iuramento illo, vt nouo ad hanc quidem rem nihil opus; ægri hoc cerebri ſomnium. Nec ad hos ergo, nec ad illos detegendos iuratur hîc.

Pag. 66.

Ad quos ergo? Certè ad Papiſtas certos quoſdam, illorum nempe ſimiles, qui in proditione puluerariâ partes ſuas egerant, nempe quibus non ſatis Miſſas facere, reliqua ſacra veſtra obire, niſi Regem, Reginam, Regiam prolem, familiam, Regni Ordines omnes, & Primarios viros, vnâ diſploſione diſcerpant; id eſt, quibus non ſatis Papiſtas eſſe, niſi & nefarij parricidæ ſint. Non ergo (ſi titulum capis) *ad detegendos Papiſtas* eſt promiſcuè quoſlibet, ſed ad certos quoſdam *detegendos*, eóſque *non Regio Primatui*, quin Regio Principatui, ſaluti, vitæ hoſtes capitales. Hi, hi erant detegendi Iuramento hoc, hi reprimendi.

Verùm eſto; dabo tibi quod vis; vel ſic, ſi potes, retunde cuneum; vel ſic conſtare ſibi poterit titulus, ſi in tortum interpretem non incidat. Aptum enim iuramentum, & imprimis accommodum *ad Papiſtas tum detegendos, tum reprimendos*, Papiſtas (inquam) qui ex conſcientiæ ſcrupulis quibuſdam ſic ſunt homines alioqui non mali, nec ab officio erga Principem alieno animo; ad Papiſtas hos *detegendos*, non tamen *reprimendos*, ſed diſtinguendos ab alijs illis (Papiſtis quoque & ipſis) quibus religio nulla, imò quibus religio tota machinari in Regem, ſuffodere muros, exinanire vſque ad fundamenta: *ad* hos verò cùm *detegendos*, tum *reprimendos*. Quid? annon tibi hoc eſt *detegere?* & aptè quidem, quò ſic quémque eorum ſuo in genere noſſe detur: noſſe qui ſedati ſunt, & illos ſinere; noſſe qui turbulenti, & illos *reprimere*. Vide ergo vt titulus iam conſtet, *Ad Papiſtas* omnes,

626a

omnes, quo ſint in Regem animo *detegendos*; *Ad Papiſtas* illos, qui maligno ſunt in Regem animo, *reprimendos*.

Atque hoc te vel ipſum tempus (magiſter optimus) docere potuit: nempe ex quo facto ortum ius iſtud, ex quibus mòribus nata lex, quod genus hominum huic Iuramento condendo cauſam dederit. Statim enim à proditione illâ detectâ, prima cura ſtatuendi Iuramenti huius: ante illam, nec mentio vlla, nec in mentem cuiquam venerat, aut huius, aut vllius de nouo excogitandi. Totum hoc Regiæ clementiæ tribuendum; nempe in ſuperſtitioſos illos æquior volebat eſſe: in iſtos, non homines, ſed monſtra hominum, iniquum erat æquum eſſe. Voluit ergo, vt par erat, hos ab illis internoſcere, ne aut vtríſque cum periculo fideret, aut vtróſque ſine diſcrimine plecteret. Nec alia occurrit commodior ratio Regni Ordinibus in Couentu illo, quàm Iuramento hoc nouo, tanquam teſſerâ quadam, hos ab illis diſtinguere. Etenim quos ſuperſtitio modò detineret, quibus alioqui non læua mens, libenter præſtituros: at quibus præter ſuperſtitionem, vlceroſus animus, ſuppurata fides, quiduis potiùs admiſſuros. Ac ſuperſtitioſos quidem illos detegi, nec opus, nec ſcopus fuit: hos verò detegi, retegíque, opus & ſcopus; ius & fas. Quod & potuit fieri, & factum eſt, *fide Catholicâ* illibatâ atque integrâ permanente, etiam (vt fors tulit) *Primatu* ſpirituali *ſedis Apoſtolicæ* nulla ex parte violato. Vides verò in Paratitlis tuis ſupereſſe tibi ſpem nullam.

Locum tandem hunc de titulo Edicti claudit titulo alio, vnde illi oculi dolent, *titulo Papiſtarum*, quo ſcilicet Catholicos eius appellamus: & hoc illum malè habet, non vult illos dici *Papiſtas*. Qui verba hæc hoc loco legis, lege amabò & verba libri penè poſtrema; *Torti* vicem, ſcio, dolebis, ſic eum, in opere non longo, ſomno oppreſſum eſſe, vt tam parum ſibi conſtet. Papiſtas hîc dici, homo ſtomachatur; idem ipſe, eoſdem ipſos, extremo libro ſuo, dicit *tertio quoque verbo in Apologiâ Catholicos appellari*. Ecqua gratia de titulo Catholici? non: ſumit inde argumentum, vt Authorem Hæreticum vocet, vt qui, quos ipſe Catholicos nominat, oppugnet tamen. Interim huic homini, tortuoſo huic *Proteo*, quid facias? quomodo placeas? *Papiſtam* dic, ægrè fert, obmurmurat:

murat: Indulge illi paululum, *Catholicum* appella, de ſententiâ ſuâ; Itáne verò, inquit? ergo tu Hæreticus, qui aduerſùs me ſcribis: neutro placere potes, quaſi *puer eſſet in foro ſedens: cane tibijs, non ſaltet: plora, non planget.* Si vero nomine appelles Papiſtæ, non poteſt ferre nomen ſuum: ſin ita appelles vt ipſe ſe geſtit appellari, ne ſic quidem boni conſulet: eo ipſo, quòd eum vocâſti vt ipſe vocari vult, nihilominùs vapulabis.

Vſurpauit quidem Apologiæ Author, etſi non tertio quoque verbo, ne triceſimo, ne trecenteſimo quidem, ſæpe tamen nomen *Catholici*: non quod ſic de illis ſentiret, aut quòd ita debeant appellari; ſed quòd verbo duriore noluit lædere, dedit hoc auribus illorum. Vides verò, quam illi gratiam referat *Matthæus*, vt in illum homo inhumanus inuolet, deinceps vt hac voce prorſus abſtinendum ſit. Sciat ergo dehinc *Matthæus*, vſurpari nobis terminos hoſce duos, *Papiſtæ* & *Catholici*, pro ratione ſcholæ ſuæ, vbi *nominales* ſunt, ſunt & *reales*. Quodſi quando poſthæc *Papiſtam* legat, terminum *realem* intelligat ſtatim; ſic enim reuera ſunt: ſin aliquando *Catholicum*, terminum *nominalem*; ſic enim titulo tenus dicuntur, nec ſecus quàm *Dauus* vir bonus in Comœdiâ, veri nominis *Papiſtæ*, titulares *Catholici*.

PErgis iam ad Edictum ipſum, & in Edicto, ad illa Iuramenti verba, quibus configis quidem cornicis oculos. *Quòd Papa poteſtatem non habet Regem deponendi, vel Subditos eius ab eius obedientiâ & ſubiectione exonerandi. Hic iam manifeſtò*, inquis, *perſpicitur non contineri ſolam ciuilem obedientiam.* Imò, *manifeſtò perſpicitur* non abnegari fidem Catholicam: poteſtas enim illa, quâ Reges deponit, de fide Catholicâ non eſt: etiam (quod tu negas) non minùs *manifeſtò*, ſolam ciuilem obedientiam contineri. Non enim ſub *veræ* ibi *obedientiæ* nomine, ſacram vllam requiri, vel in ſacris; nec aliam præter ciuilem illam, quam ciues Principi præſtare debent, & ad quam Principi præſtandam, iure omni, naturali, morali, ciuili, municipali obligantur. Eius verò vis ſic inibi explicatur: nempe, vt in officio ſuo erga Principem conſtanter permaneant; ab eo, nullius nec vel Papæ ſuaſu) monitis, minis deficiant; prompti ſint & parati, ſi hoſtis vllus contrauenerit, qui deponere

626a

deponere de regno Regem, qui de regno eius disponere, qui impressionem facere, motus concitare, vim afferre moliatur, vel si Papa is sit, ne hæc Regi fiant, quacunque possunt ratione resistere: fortunis omnibus, viribus totis Regi fideliter assistere, pro eo fortiter dimicare, etiam, si res ferat, viriliter occumbere. Et quid hîc nisi ciuilis obedientia? Porro etiam cauetur ibi, hæc ciuium fides & ciuilis obedientia tam firma sit, tam aduersùs omnes inconcussa, vt nullus inde eos possit diuellere, ne Pontifex quidem ipse, quin si ille Regem (quà potest) deponat, at hij fidem tamen in Regem ne deponant. Hæc illa est merè ciuilis, sola ciuilis obedientia, quæ Iuramento continetur, nec mentio in eo Pontificis vnquam fecerit, vt non sit merè ciuilis: Hanc oppugna tu; hîc Rhodus, hîc saltus.

Et *continere* inquis *verba hæc abnegationem Pontificiæ potestatis*. Qui paulò iam antè delapsus à fide Catholicâ ad sedis Primatum, iterũ, & quidem bis, delaberis à primatu primùm ad potestatem tum à potestate Apostolicâ ad Pontificiam. A primatu ad potestatem non oportuit. Primatus ordinis est, qui etiam sine potestate consistit; potestas se porrigit vlteriùs. Sit sedes Apostoli, sedes prima; (saltem in occidente) sit sessor eius primæ ibi sedis Episcopus; de potestate noua quæstio: quam tu tamen sic sumis, quasi nihil interesset. Primatum, etiam (si voles) Principatum inter Philosophos facilè daturi sumus *Aristoteli*, inter Rhetores *Demostheni*: quibus tamen in reliquos, vel Philosophos vel Rhetores, inde haud vlla potestas è primatu suo. Quodsi de primatu ad potestatem sic transire voluit, scire peruelim, cùm Primatus illi sit Apostolicus; cur non & potestas itidem Apostolica, sed Primatus Apostolicus, potestas Pontificia? Non id de nihilo erat; Primatum vtcunque probare se posse putat in Apostolo; *Primatum* posuit ergo *Apostolicum*: potestatem, quam Papæ vindicatam vult, in Pontifice fortè, in Apostolo vidit probari non posse. Noluit ergo *Apostolicam* dicere, ne potuit quidem; cum illam non posset, dixit *Pontificiam*.

Sed neque de Apostolicâ ad Pontificiam, transire debes sic desultoriè: Non enim, si Apostolica est potestas vlla, sta-

tim erit & Pontificia. Climax priùs conficiendus eſt tibi bene longus, & ducendus Sorites ſeſquipedalis, quàm vt iſta tibi duo detur coniungere. De poteſtate primùm, vt tranſire poſſit in Apoſtolum, atque inde in Pontificem deriuari. Fueritne vel in ipſo Chriſto (quà homo Chriſtus) temporale dominium, & poteſtas regna transferendi? Si fuerit, volueritne illam de ſe deriuare? Si voluit, in vnumne, an plures? ſi in vnum, an vnus is Petrus? Pòſt de Apoſtolicâ. Ecquid in Apoſtolo hæreditaria fuerit? Tum, quis eius hæres? Epiſcopuſne aliquis ſit dicendus hæres Apoſtoli? an ex aſſe hæres, vel quatenus? Poſtremò de Pontificia. An fuerit *Petrus* Epiſcopus, an Romanus fuerit? Tùm de legitimo ſuccedendi iure. Denique de illius canonicâ electione, qui nunc ſedet Pontifex. In lite hac inſunt omnia hæc, quæ tu tamen vnico ſaltu tranſcurris omnia, & pro Pontificio ſtatim ſumis quicquid eſt Apoſtolicum. Tum, de quo ſubinde mihi monendus es, hæc tibi ſi concedantur omnia, at omnia tamen hæc de fide non ſunt; teipſum appello.

Interim vides, lector, vtcunque fides Catholica prætenditur, negotium hîc agi Pontificis; caput eſſe in procuratione omni negotium eius: vtque ſcias rem ita ſe habere, non iam ait fidem Catholicam, puta de ſymboli articulo aliquo, ſed *fidem Catholicam de primatu ſedis Apoſtolicæ*; ac nec illam etiam, ſed *fidem Catholicam de poteſtate Pontificis* hîc periclitari.

Quæ verò poteſtas illa tandem Pontificis, quam abnegari autumas? Poteſtas *quæ non eſt res merè temporalis.* Vtinam dixiſſes, non omnino temporalis: vox illa, *non merè*, ſuſpecta eſt mihi. Nam dic quæſo, eſtne temporalis, quanquam non merè? Videtur certè. Quanquam quid trepidas hîc, & eſſe *non merè temporalem*, quaſi hæſitanter affirmas? Dominus tuus abſque tuo hoc *non merè*, abſque vlla trepidatione temporalem dicit, & temporalem ſummam, atque ita inſcripſit librum ſuum quintum de Pontifice, *De poteſtate Pontificis temporali.* Nec Dominus tuus modò, quin ille alter perſonatus hiſtrio, qui hoc idem tentauit Anglicè in Apologiam, quod tu hîc Latinè, (pari ſucceſſu vterque) vltro fatetur, quicquid hoc eſt poteſtatis, totum temporale eſſe, quam Pontifex in deponendis Regibus adhibere ſolet. Tu-

Pag. 19. 22.

que

626a

que adeo ipſe paulò pòſt *poteſtatem excommunicandi intrinſecam eſſe* dicis, *primatui tuo & inſeparabilem*, & alio pòſt loco *propriè ad ipſum pertinere*. Cúmque hoc dicis, id videri vis innuere, alteram poteſtatem hanc, eiuſdem naturæ non eſſe, ſed extrinſecam certè; & ſeparabilem, & ad Pontificem minùs propriè pertinere. Quodſi autem *non merè temporalis* poteſtas hæc Reges deponendi; an ex aliquâ vobis parte ſpiritualis eſt? Sic enim non nemo de vobis ſcripſit. At ridiculus homo ille, qui quia ad ſalutem animæ (rem nempe ſpiritualem) refertur poteſtas hæc, ſpiritualem ex eo vult *dici poſſe*. Quanquam hoc ipſum quod dicit, *dici poſſe*, timidè ab illo poſitum & diffidenter; Dixiſſet verò ſpiritualem eſſe, ſi ſic eſſet, & niſi vidiſſet id propriè dici non poſſe: nunc cùm illud nec auſus nec potuit, loco eius poſuit, *poſſe* quidem *dici*, veniâ datâ fortaſſe, licèt ſiquis illam ſumat in manus ſeriò atque excutiat, non ſit tamen. Hæc verò ſi regula detur, ſi ſic loqui liceat, dic age; ſi ſpiritualis poteſtas ad temporale quid, aut terrenum referatur; ſi hunc ſibi ſcopum habeat, poteſtne dici temporalis? Vide verò quid reſpondeas: ſæpiùs enim ſpiritualis poteſtas Pontificis veſtri, ad temporalem finem refertur, quàm temporalis ad ſpiritualem. Quin ſi fine metienda ſit, vix alium ad finem referri iam diu ſolet, etiam ſpiritualis illa eius poteſtas, quàm ad dilatandas fimbrias eius in temporalibus. Ita ſi viam hanc pergas, breui, niſi temporalis ſolùm, nulla futura eſt poteſtas in Pontifice. Tace ergo de fine, ſi ſapis. Addo verò etiam cautionem hîc alteram: Nam hoc ſi ſemel conſtet, temporalem poteſtatem (quam & Principes habent) ſi ad ſpiritualem finem referatur, ex eo quòd ita referatur, tranſire ſtatim in ſpiritualem: næ & Principes veſtri quoque Catholici, ſpirituali ſeſe poteſtate prædítos ſentient, non minùs quàm Pontificem ipſum. Nam ſi poteſtatem hanc ſuam ad Eccleſiam in Regnis ſuis reformandam adhibeant, ſpiritualis iam erit, ad ſpiritualem nempè finem relata: verendum autem, ne ſic turbas dent, & ſubmoleſti ſint Pontifici, nouâ hac ſuâ ſpirituali poteſtate.

Pag. 9.

Boet. Epo. de iuriſdict. Qu 5.

Saltem de quâ nunc agis, concedes, etſi non merè, temporalem tamen eſſe. Vide verò, tua hæc quàm non cohæreant. Ad *poteſtatem* hanc deueniſti à *Primatu*. At *Primatus*

modò *Spiritualis* erat, cuius confessionem aiebas *Catholicorum propriam*. Quintò iam ergo *Proteum* agis, delapsus à *Primatu Spirituali* ad *potestatem temporalem*, & à fide Catholicâ de *Primatu Spirituali* ad fidem Catholicam de *potestate temporali*. Valdè autem impropriè hoc. Sed quid facias? Omnia quæ quidem ad potestatem hanc spectant, ipsáque adeo potestas, impropria est, & indirecta, vt nihil de eâ, aut directè, aut propriè dictum expectari possit.

Cùm iam *temporalem* esse constet *potestatem* istam, quæro porrò: Quænam *temporalis* sit? Quáne præest Pontifex, & ius dicit vrbi & ditioni suæ suburbicariæ, vt Princeps aliquis temporalis? Non: sed alia, longè alia potestas temporalis, longè scilicet, latéque diffusa, in vrbes, ditiones, subditos omnes Regum, imò in Reges ipsos: nec in Reges quæuis, sed longè omnium maxima, nimirum ad ipsum vsque actum depositionis de Regnis (si actus dicendus sit, non priuatio, depositio de regno) Ac Reges quidem, personæ omnium summæ; & corona, res Regum summa: priuatio itaque coronæ priuatio summa, summa dico, & summopere eis metuenda. Summa ergo hæc quidem *potestas temporalis* est, vtpote in summos, & ad summæ rei discrimen summum, quin apex ipse, atque summitas totius *potestatis temporalis*. Hæc illa est *potestas temporalis* in Reges, plusquam Regia, quam *Tortus* vindicatum it Pontifici, quâ scilicet coronas Regum capitibus detrahere, sceptra manibus excutere, trabeas humeris reuellere, ipsósque adeo Reges & Monarchas summos de solijs deturbare, & ad vsque scabellum Pontificum humiliare possit. Regnum res temporalis est, rei temporalis priuatio, pœna temporalis: Temporalis pœna temporali iure infligitur: temporale per eum ius dicitur, qui in temporalibus superior est. Id ergo agitur, vt Regum in temporalibus superior Papa sit, in Reges temporale ius habeat, temporalem ei in Reges, & regna Regum, potestatem exercere fas sit. Et hæc iam potestas *Catholicæ fidei*, procul dubio, pars magna est, & *fundata in Scripturis*; vah quàm apertè. Atqui nos vt demus tibi, fidem esse aliquam vestris hominibus de spirituali primatu: de potestate temporali, & præsertim priuatiuâ hac potestate, nunquam dabimus: imò, nec vestri vnquam hoc homines

626a

mines daturi ſunt.

Poteſtas hæc eſt tamen *Torto res ſacra:* at non merè ſacra; licèt enim non merè temporalis: temporalis tamen eſt: at quâ parte temporalis, ſacra non eſt. Sed eſto ſanè ſacra, ſi voles: multa enim Romæ ſacra, quæ nihil ad fidem ſanctam & Catholicam, præſertim *auri ſacra fames*, nec minùs *ſacra fames dominandi*; præ quibus, Romæ diu iam nihil ſacrum: quo in genere, tua hæc poteſtas, eſto ſanè res, ſi voles, vel ſacerrima.

Etiam *cælitus data* Cœlitus autem? Quando? Quandone audiuit vocem de cœlo, *Surge Petre, occide?* Vnum enim hoc, illi de cælo dictum: cætera quæ accepit, quæ audiuit, *de clauibus, de ouibus*, ſuper terram data, & dicta ſunt omnia; illa vna eſt, quæ *cælitus data* eſt; atque hoc nuper *Baronium* in ſepticipiti ſomniâſſe *Parnaſſo* memini De quà nihil opus eſt addas, quòd *nullus eam mortalium vel tollere vel minuere poſsit.* Nam Theologi illam *Veneti, Galli, Germani*, valde *minuerunt* non ita pridem, addo etiam, penitus iam penè *ſuſtulerunt.*

Ac tu ipſe quidem huic partui tuo malè vidêris ominari. Nam priuſquam edis in lucem, vel eius nomen nominas, præfaris de eo parum honorificè; nempe, nec *quomodo* poteſtas hæc *accipi* debeat, nec *quâ de cauſâ exerceri*, conuenire adhuc inter Theologos & Iuriſconſultos. Ain'? non conuenit *de modo, de cauſis*; cùm tamen *de fide Catholicâ* ſit ſcilicet, & *apertiſsimè fundata in Scripturis?* Egregiam verò poteſtatem, & omnibus fide Catholicâ credendam; de cuius tamen *modo, quo accipienda; cauſis, ob quas adhibenda*, etiamnum poſt mille ſexcentos annos adhuc diſputatur. Sed quid ita tandem duo illa, *de modo, de cauſis*, ſic leui pede tranſilis? Nihilne *in modo*, nihil *in cauſis* momenti apud te? Tuâ ſcilicet, quo modo habeat Pontifex tuus, nihil refert, habeat modò poteſtatem hanc: nec iuſta ſit cauſa, an iniuſta, propter quam exerceat, tantùm vt exerceat Pontifex vbi volet, poteſtatem. Atqui nobis momentum magnum *in modo, in cauſis hÿs.* Quare moneo hîc iam; conueniemus te pòſt de vtriſque: nec enim ſic leuiter tranſeunda ſunt, quin *neceſſarium hoc loco de ÿs diſputare.*

Verùm enim vtut *de modo, de cauſis* non conueniat, de re

inter omnes conuenit; *posse* scilicet *Pontificem Maximum hæreticos Principes iure deponere*. Quorsum hoc iam, *conuenit inter omnes*, si de fide Catholicâ est? Ecquid de fide Catholicâ interdum apud vos non *conuenit?* Vllane dissensio de rebus fidei? Quid ergo attinet ista dicere, *conuenit inter omnes*, cùm de fide Catholicâ esse contendas? Enimuerò, non si aliquâ de re conuenit, statim de fide est: de multis conuenit, quæ tamen de fide non sunt, in fidem non veniunt, infra fidem subsistunt, qualis hæc de *potestate temporali*. Ea enim certè, receptâ potiùs opinio dicenda, quàm caput fidei; & alicubi in Theologiâ vestrâ locum habere potest, quæ habitus est conclusionum; in fide non potest, quæ habitus est principiorum. Quæ receptæ apud vos opiniones sunt, de ijs fortè *inter omnes conuenit*: at cæ tamen de fide non sunt. Atqui *de Catholicâ fide* dixti modò potestatem hanc esse: iamne sat putas, si *de eâ conueniat* modo? nec dum ergo fixus *Torto* scopus: modò *fidem Catholicam crepuit*, iam sat illi si *de eâ conueniat*, si inter receptas opiniones locum habeat. Quanquam, quod mox doceo, tantùm abest, vt sit de fide, vt etiam nec inter opiniones illas annumeranda sit.

Sed vbi tibi animus, cum sic instituisti thesin tuam hujs terminis, *Posse Pontificem Principes hæreticos iure deponere?* Perinde enim hoc intelligi, perinde explicari potest, vt illud Delphicum, *Æacidem Romanos vincere posse*, tam vt *Æacides Romanos*, quàm vt Romani illum: Itidem hîc, tam vt Principes Pontificem possint deponere, quàm vt Pontifex illos, atque ita eludi tota *res* tam *sacra*: quod fuit ergo à te malè prouisum, & positum terminis parum magistralibus. Verùm vidêris tu quidem, ita diu æquiuocis tuis assueuisse, vt nec iam, cum tanti momenti res agitur, repentè vniuocus prodire possis.

Quid verò illud, de quo ita *inter omnes conuenit? Posse Pontificem Maximum Principes iure deponere.* Ain' verò? *Conuenit de hoc inter omnes?* Iam ne hoc nuper? non enim certè olim *hac de re inter omnes conueniebat*; non inter eos, quos, inter omnes hæc causa tangit maximè, Principes, dico, vestros Catholicos, & Pontificem. Etiamne inter hos conuênit vnquam, vt si quando Papa deponere, illi deponi vellent, & loco cederent statim latâ sententiâ? Per tot secula merè Catholica, diu

ante

626a

ante natos Reformatores iſtos, ecquis vnquam Papa depoſuit Regem ex hoc conuento, ſine vi? Ecquis virtute clauium *Petri*, ſine gladio *Pauli?* Ecquis Rex, auditâ Papæ ſententiâ, ſtatim coronam cum ſceptro depoſuit, ſtatim poteſtatẽ hanc *ſacram, & cælitus datam*, agnouit? Non eſt factum. Quare autem non, ſi *inter omnes conuênit, Poſſe eum Reges iure deponere?* Noſtro hoc ſeculo, faciat, cùm volet, periculum inter Catholicos ſuos: non reperiet Regem, tam Catholicum non tam Chriſtianum Regem etſi vel maximè Chriſtianum, qui morem geſturus ſit. Sentiet me vera vaticinari, non conuenturos hac de re, præcipue autem non illos, inter quos de eâ omnium maximè conuentum oportuit.

At cùm dixti *Omnes*, id voluiſti, *Theologos & Iuriſconſultos omnes*. Nec ſic feres tamen.; Nego, vel inter hos. Olim nullus in mundo Theologus, vel Iuriſconſultus, *Lutheranus*, nec tamen vnquam Pontifex poteſtate hac ſuâ *ſacrâ & cælitus datâ* vti voluit Reges deponendi, quin aliquis ſemper Theologus extiterit, puta *Canonici Leodienſes, Conradus Traiectenſis, Guliel-mus Occam*; aliquis Iuriſconſultus ſemper, puta *Venericus Vercellenſis, Waltramus Naumburgenſis, Petrus de Vineis*, qui pendente lite oppoſuerit ſe huic tam *ſacræ* poteſtati, eamque nec *ſacram*, nec *cæleſtem* eſſe, ſacramento contenderit. Quare, ludis nos *Matthæe*, ludis certè; & cùm rem planam, rem confeſſam pollicitus es, reponis controuerſam, quamque nullus mortalium, quando eos hæc cauſa tetigit, aut ferre vnquam voluit, aut agnoſcere.

At enim hij quos nominaui, vel ſapiunt hæreſin, vel olent ſchiſma. Vis ergo purè Catholicos? Quid tibi de *Iohanne Pariſienſi* videtur, de *Iacobo Almain*, de *Iohanne Maiore*, Theologis? Quid de *Cardinale Zabarella*, *Alberico de Roſate*, *Antonio à Roſellis*, Iuriſconſultis? An ſuſpectæ vnquam fidei? Annon puri puti Catholici? Notum tamen, de hac temporali Papæ poteſtate, non ſatis inter vos atq; illos conuenire.

Etiamne (ô bone) *Sorbona Pariſienſis* Catholica tibi non videtur? Numquid in illâ, aut odor vllus hæreſis, aut ſapor ſchiſmatis? Adi ergo illam, ſodes, ſi placet, ibíque percontare, quid factum memoriâ noſtrâ *Iohanni Tanquerello*, qui poteſtatem hanc, de quâ nimirum *conuenit inter omnes*, vindi-

care

care Pontifici voluit, & palam defendere theſin hanc, *Papa Principes ſuis præceptis rebelles, regno & dignitatibus priuare poteſt.* Quære an impunè tulerit? Quære annon redierit ei per iugulum theſis illa? Annon hæc illius palinodia? *Hanc à ſe theſin temerè & inconſideratè diſputatam: ſententiam verò illi contrariam veriſsimam eſſe.* Audin'? *ſententiam contrariam veriſsimam.* Non eſt ergo tua hæc *de fide Catholicâ*: vel *Sorbonâ* iudice. Vis quod recens adhuc magis ſit exemplum? Et illud ergo ſciſcitare, quid *Florentino Iacobo* & *Tho. Blanzio* factum, cùm id modò proponerent, *Pontifex temporalem in omnes habet poteſtatem:* annon in causâ conſimili, conſimilis illis pœna cum *Tanquerello?* Vides abnegatam in *Sorbonâ Catholicam fidem* tuam, bis abnegatam; primò, anno 1561. iterum, anno 1595: relapſos ibi Theologos denuò in tuam *fidei abnegationem:* In *Sorbona* igitur friget fides hæc. At tu *Sorbonam* caue irritaſsis, caue verò habeas honorificè; magno ſemper in precio habiti Doctores illi, & vel ipſi *Romæ* metuendi; inter quos tamen (vti vides) hac de re tecum *non conuenit.* Quin alia eſt apud *Pariſienſes* de hoc, alia apud *Pariſienſes Catholica fides.* At *Catholica fides*, niſi vnica, non ſolebat eſſe.

Addo etiam & de noſtris ſpecimen, vt videas, nec inter vos atque eos hac de re *conuenire*. Sic enim Ieſuita *Iacobus Boſgrauius* ſcripto ſuo, quod etiam apud nos extat manu ipſius conſignatum. [a] *Exiſtimare ſe, idq; coram Deo, Pontifici, nec de facto, nec de iure, authoritatem vllam eſſe ſoluendi, vel Reginæ ſubditos, vel alterius cuiuſquam Chriſtiani Principis, à fidelitate ſuâ, vlo quacunque demum causâ: idq; ſibi ita intimâ in conſcientiâ perſuaſum eſſe. Reginam & eſſe Principem legitimam, & pro tali habendam eſſe, non obſtante Bullâ ſeu ſententiâ quauis, quam Papa tulit, ferat, poteritue ferre in poſterum: paratumq; eſſe ſe, vt hoc (ſi ita opus) vel iureiurando teſtetur* Satin' diſertè hoc? En ergo, nec Ieſuitis veſtris vobiſcum hac de re conuenit. Poſſem & *Eduardi Rishtoni*, poſſem & *Henrici Ortoni*, in eandem ſententiam ſcripta ſubijcere, & ipſa, vbi ſe res dabit, proferenda. *Hartum* verò ipſe pòſt laudas; audi ergo quem laudas *Hartum*, cuius excuſa iam dudum hac de re proſtat ſententia. [b] *Verè* (inquit) *affirmaui, vſurpari præter ius fáſque à Pontifice*

a *Declarat.* 1582.

b *Collatio.* 1584.

626a

tifice poteſtatem Principes deponendi; verè enim id ſentio, nempe, tametſi dignior multò, & ſublimior ſit poteſtas ſpiritualis temporali: eſſe tamen vtramque à Deo, nec alteram ab alterâ pendere. Concluſionem autem inde hanc elicio, eorum ſententiam, qui Pontificem ſtatuunt ſupra Reges & Principes Dominum temporalem eſſe, nihil prorſus vel rationis habere, vel etiam probabilitatis. Nihil enim Pontificì eſſe quod cum Regibus agat, vel ijs quæ Regum ſunt; in ciuilibus quidem: tantum abeſt, vt deponere poſsit eos, vel de eorum Regnis ſtatuere. Pars hæc Pontificij muneris nulla eſt. Ac meo quidem iudicio, paternum Eccleſiæ regimen habet, principatum mundi non habet. Nec enim talem ſibi titulum Chriſtus vnquam vendicauit, nec vel Petro eam contulit, vel cuiquam diſcipulorum. Hunc verò tu teſtem, ſpero, non inuitus admittes, laudatum à te, *Torte*, laudato viro. Nec alia Archipresbytero veſtro mens, nec alia nonnullis hîc illius compresbyteris. Nec minùs ergò hîc tibi à tuis in Britanniâ, quàm in Galliâ contradicitur, vt parum quidem à te conſideratè poſitum fuerit, de poteſtate hac *inter omnes conuenire.*

Age, conuenio te domi iam in Sacello tuo, idque de *modo* primùm, de quo ipſe nobis initio ſcrupulum iniecisti: pòſt etiam, de *cauſis* denuo conuenturus. Quid? Túne non putas *neceſſarium hoc loco diſputare de modo?* Credo equidem; nec iniuriâ. Nam ſi habeat eam Pontifex, ſi accipiat, id tibi ſatis eſt; *quo modo* autem accipiat, aut habeat non laboras. Scis hoc; eſſe illi poteſtatem: quomodo ſit; nec ſcis, nec curas. Atqui nos magnopere referre dicimus, non vt habeat tantùm, ſed vt habeat *quo* oportet *modo.* Quare & *de modo* putamus perneceſſarium hoc loco pauca interrogare. Nam ſi duplex tantùm eſt poteſtatem hanc habendi *modus, rectus & obliquus*; nec *recto* habeat, (vt quidam de vobis) nec *obliquo* vt alij) ſi neutro habeat, ne habet quidem. Et quidem latet hîc anguis aliquis, quòd tu ita deprecaris *de modo*; eò magis libet inquirere, quò tu minùs hoc vis, vt quæ ſint in *fide* hac veſtrâ *Catholicâ* trepidationes veſtræ, videat lector, & ſi volet, rideat. Volo ergo pauliſper percontari, & primùm, ecquid inter Dominum & te hac de re conueniat. Certè is, niſi mutauit in cauſâ, ſic luſit olim, nondum Cardinalis, de hac poteſtate, *Non poteſt Papa, vt Papa, ordinariè temporales Prin-* *De Tonif. lib. 5. cap. 6.*

cipes

cipes deponere, etiam iustâ de causâ, tanquam Iudex ordinarius, nec ordinariè iudicare de rebus temporalibus.

Non ordinariè (dices) posse, at extraordinariè posse conuenit. Ne id quidem. Omnis enim Pontificis potestas, mediante *Petro*. Quæro igitur, in *Petro* potestas hæc ordinaria fuerit, an extraordinaria? Ordinaria? Atqui tum ordinaria est in Pontifice, si in *Petro* fuit; fas *Petro*, fas Pontifici ordinariè deponere: id quod negat Dominus tuus. Extraordinaria? At Extraordinaria potestas non transit in successorem. Ita nec ordinariè, nec extraordinariè.

[a] *Bell. de Pont. lib. 5. c. 6.* Dices fortè illud, Si non potest *vt Papa*, at *vt* [a] *Princeps spiritualis* potest. Quo, tanquam sæpiæ atramento, offucias fecit lectori Dominus tuus, atque elapsus est. Consule ergo Dominum de hoc, vbi tam diu substitit *Principatus* iste *spiritualis* à *Papatu* distinctus. Quando, & per quæ verba institutus? Quis illum mortalium vidit vel per somnium, antequam venisset Domino tuo in mentem, *Principatum* hunc creare de nouo? Etiam id, eò fortè, vt cum opus est, illuderet & Papæ ipsi distinctione hac suâ. Eundem enim per omnia, cùm illi uisum fuerit, tenebit esse *Papatum* & *Principatum*, vt nec *Principi spirituali* liceat deinceps, quod *Papæ* non licet.

Sed nouus iste *spiritualis Princeps*, habétne potestatem hanc, vt potestas haberi amat, *directè?* Caue autem dixeris *directè*; respicit te, sublato digito, Dominus tuus. Ille verò, etsi valdè vellet, tamen *per rectas lineas* perducere non potest ad *Principem* suum *spiritualem* potestatem hanc; attraxit saltem *per obliquum ductum*. Præiuit tibi viam, nec tu plus audebis sapere quàm ille, nempe [b] *indirectè competere*; vt verò *indirectè* dicas, rectè tibi conuenit qui *Tortus* es, quasi dicas potestatem quandam, verùm non *directam*, sed *obliquam & tortam*; *In ordine quidem ad bonum spirituale*, quare extra ordinem spiritualium; Alioquin *potestas* ipsa *spiritualis* si esset, ad spiritualia illum ordinari nihil opus, quorum ipsa per se in serie esset, atque ordine directo.

[b] *De Pontif. lib. 3. cap. 6.*

Interim aduerte quæso, quò sese adigant homines hij in suâ Catholicâ fide; Credis tu esse in Papâ potestatem deponendi Regis? In Papáne? *In Papa*, credo, [c] *non tamen vt Papa.* Sed anne potestatem credis? Certè potestatem, [d] *saltem*

[c] *Bell. ibid. cap. eodem.*

[d] *Lib. 5. cap. 1.*

626a

tem quandam. Illámne quandam, an temporalem? *Temporalem, ſed non merè* tamen. Sed vel illam *abſolutè* in eo putas eſſe? Non, ſed [c] *aliquo modo,* [f] *quadamtenus.* Quomodo autem? directéne & propriè? Non, ſed [g] ſaltem *indirectè* [h] *& impropriè.* Sed vel ſic, an *perpetuò?* Non, ſed [i] *caſualiter, & incidenter.* Tuam fidem *Torte:* audi iam fidem tuam. Credo, quòd *Papa, non vt Papa, habet aliquo quidem modo,* ſed *modo* tamen *indirecto, poteſtatem, ſaltem quandam; temporalem, ſed non merè*; nec *abſolutam,* ſed *ad aliquid relatam*; nec *perpetuam, ſed caſualem.* Sed dic dum, obſecro, hoc rurſum. Omniane hæc de fide Catholicâ? Vah; quam verò dictas nobis fidem Catholicam, ita ex obliquis, tortis, indirectis, improprijs, caſualibus, quadamtenus conſiſtentem; de *poteſtate ſaltem quadam, temporali, non tamen merè in Papâ, non tamen vt Papa, idq; non abſolute, ſed aliquo modo, nempe indirecto & improprio,* nec *perpetuo* tamen, ſed tantùm *caſuali?* Præſtaret omnino, fidem de poteſtate hac nullam habere, quàm talem; & prorſus dimittere poteſtatem illam, quàm ſic retinere. Sed retinere tamen animus Pontifici, quo ſic excurrere poſsit interdum in Principes; minùs tamen cautè hoc: nam ſi *indirectè* habet *poteſtatem temporalem* Papa, quidni & Principes per eundem ductum habeant & ipſi *indirectè* quoque *ſpiritualem*, vt & illis *incidenter* agere cum Papâ liceat? quale neſcio quid tentatum in Synodo *Conſtantienſi*; præſtaret fortè hunc lapidem non mouere: Latam interim (vt initio dixi) largam, & laxam, ac planè κατάχρησιν, id eſt, abuſiuam *fidem* habentis, quæ *poteſtatem* hanc habeat pro obiecto; ſed aptam tamen, abuſiuam nempe *fidem*, de abuſiuâ *poteſtate.*

c *Ibid.*
f *Cap. 5.*
g *Cap. 1.*
h *Cap. 5.*
i *Cap. 6.*

Sed quid agimus? Etſi enim ad λεπτολογίας iſtas deuenimus, quibus nec aranearum telæ magis ſubtiles ſunt, *indirectè, quodammodo, quadamtenus*: tamen *nec* vel de hijs, vobis inter vos *conuenit.* Ecce enim, non deſunt inter vos, quibus totum hoc diſplicet, quod dixit Dominus tuus, *de obliquitate poteſtatis huius:* inauſpicatam hanc vocem *indirectè:* Chriſtum nunquam quicquam *indirectè* dediſſe: cùm vident tam tepidè ab eo, tam ieiunè tractari negotium hoc tanti momenti ſtomachantur planè, etiam publicè proteſtantur, ſibi cum Domino tuo *non conuenire*: nec vnus ibi *Baronius* in acie ſtat, magna

cum illo manus; *Carerius*, vterque *Boſius*, *Moſcouius*, *Mancinus*, *Peſantius* (& quos dicere longum eſt) nec cauponantes bellum, aut frigidè rem gerentes, ſed pedem pede prementes, librum libro (*en quò diſcordia Cardinales*) vt non modò *non conueniat* de illâ, ſed nec ſpes ſit poſſe vnquam *conuenire*.

Dum ſic vtrinque ſtrenuè dimicatur, & hinc *Bellarminus* ait, illinc *Baronius* negat; venit mihi in mentem de *Ænea Syluio*, Cardinale & ipſo, & pòſt, *Pio Papâ ſecundo*: Is ſolitus dicere de donatione *Conſtantini*, cautè id prouiſum à Pontificibus, vt acris eſſet vtrinque controuerſia, Valerétne donatio illa de iure, annon valeret, quò ſic, ſemper talis donatio facta præſupponi poſſet; ſed tamen ridiculos interim eſſe Legiſtas, qui, quæ nunquam fuiſſet facta, ea valeret necne, diſputarent. Idem hîc penitus locum habet; feruere enim ſcholas & ſubſellia quotidie *de poteſtate* hac Pontificis *temporali*, *directéne* illam an *indirectè* habeat, quò ſit extra litem, habere eam Pontificem. Sed non minùs ridiculos hîc Theologos, quàm ibi Legiſtas, qui quam omnino non habeat, eam *directéne* habeat an *indirectè*, ſudant nitendo vt ſe expediant, nec expediunt tamen; ſed tot iam ſecula litigant, & æternum, credo, litigabunt.

In Lib. Dialog. Dialog. contr. Donat. Conſtant.

Námque ita ſe rem habere per omnia, vel inde liquet, quòd non pauci, nec ij de ſcholâ noſtrâ, quin veſtri homines, & qui inter veſtros cordati ſunt maximè, totum hoc *de poteſtate* Papæ *temporali*, quoúſque ſe porrigat, controuerſum aſſerunt, etiam extra periculum hæreſis controuerti tutò poſſe, a cum nihil dum hac quidem de re ab Eccleſiâ definitum ſit. Certè malâ fide res geritur; nam quod nondum definiuit Eccleſia, de quo adhuc lis eſt ſub iudice, id ipſum quaſi *fidei Catholicæ fundamentum*, & *caput præcipuum* obtrudere, malæ fidei eſt; *Torti* eſt; eorum eſt, qui ludos faciunt humano generi, & dum Papali poteſtati conſulatur, vt *caput* ſit *fidei*, quæ nec cauda eſt, ſiue *per rectas lineas*, ſiue *per obliquum ductum* id fiat, ſúſque déque habent.

a *Conar. par. 2. pag. 548. ed. 8. Franef. Nauar. relect. in c. 1 Nouit. pag. 100. num. 82.*

Sed audi etiam; Exortus eſt è vobis nuper Ieſuita (& habet ſectatores non paucos) qui cum videret nodoſam hanc quæſtionem nimis, & laborioſum negotium deponendi Reges, nec modò, multo clamore & rixis in ſcholâ, ſed & multo

ſanguine

626a

ſanguine & vulneribus in acie ſtaturum; lepidum commentum commentus eſt, & nouum, ſed tamen [a] *certum & de fide* (vt veſtra ſunt omnia) *&* [b] *Apoſtolicæ doctrinæ conforme imprimis & conſonum.* Is homo deponi vult à vobis hac totâ de re controuerſias; Nihil opus eſſe depoſitione vllâ, nihil poteſtate vllâ deponendi; [c] *excidere enim Reges ſtatim omni poteſtate ſuâ Regiâ* (putà vt autumno folia) *ſi à religione Catholicâ manifeſtè deflexerint, hócque ante ſententiam ſummi Paſtoris contra eos prolatam*; proin ſuperfluum eſſe hunc in Pontifice laborem deponendi, ſuperfluam totam, eâ de *poteſtate*, quæſtionem. Vide verò vt expedierit rem Ieſuita hic, vt nihil iam opus *poteſtate* hac, vt iuretur necne in eam, aut quid eâ fiat iam magnopere curandum non ſit.

And. Philop.
a Pag. 195.
b Pag. 196.
c Pag. 195.

Sed eſto; vt de modo conuenerit inter omnes; tamen eſt & alter iniectus ſcrupulus à te, *Matthæe*, atque is quidem parum opportunè, *de cauſis ob quas exerceri poſſit.* Quid tibi autem mentio fuit de eis? Qnare non ſilentio præterijſti? Quare ſic *de cauſis* intempeſtiuè monuiſti? iam enim, ſiquando illam Pontifici in animo exercere, ſtatim lis noua *de cauſis*, an iuſtâ de cauſâ exerceat; nam ſi cauſa minùs iuſta, mox quaſi brutum fulmen contemnent, vt nuper *Nauarræ*, *Galliæ* iam & *Nauarræ* Rex; vt nuperrimè *Veneti*, cauſati nec modum rectum, nec cauſam iuſtam; fiet hinc, vt poteſtas hæc fruſtra ſit, in actum ne exeat vnquam. Perinde autem eſſe ne ſit in eo poteſtas, & ne vlli rei ſit; eôdem redeunt defectus potentiæ & actus. Quod vtinam ne excidiſſet tibi mentio de diſputatione iſtâ *cauſarum:* tota enim hæc de *cauſis* cognitio (vti tu pro tuâ prudentiâ noſti) longè difficillima eſt, vt ſi ſemel inquirant in eam, & *quibus de cauſis exerceri* poſſit, ſpes omnino ſublata ſit, fore, vt vnquam de eâ *conueniat inter omnes:* multò autem minùs, vt in *Catholicam fidem* tranſeat.

Vis dicam quod res eſt, & quomodo inter vos de poteſtate iſta conueniat? Dum alta pax, dum nihil turbatum eſt domi, fruuntur liberalitate temporis Principes veſtri; non impediunt vos *Papienſes* Theologos, qui eſtis à *Sacellis Cardinalium*, vel *Bononienſes* Iuriſconſultos, *qui ſunt in terris Eccleſiæ*, quò minùs differere vobis per otium liceat, *de poteſtate* hac in actum haud vnquam perducendâ, pluteos cædere;

pòſt etiam magiſtralem aliquam concluſionem facere, & de eâ, ſi vultis, inter vos *conuenire*; Cùm ad rem ventum eſt, cùm non proximus, ſed ſuus cuique *paries ardet*, cùm deponi iubetur Princeps quis, *Nauarrenus, Hiſpanus, Gallus*, tum demum *non ex iure manu conſertum. ſed mage ferro rem repetent*, tum demum non conuênit vnquam, non conueniet; me vide. Si Pontifices Regibus coronas ſuas, Reges Pontificibus mitras ſuas deponere iubebunt, & *depoſitis mitris* ad ſobrietatem ſapere; Quod nos iam ſentimus, idipſum, cùm non noſtra iam res agitur, ſed ſua, ſentient & illi. Dum reliquis in rebus inter eos & Papam bene conuenit, nihil opus mouere hunc lapidem; vbi mota lis, *de hac* omnium minimè *conueniet*: Eſt enim inter opiniones illas veſtras, quæ non probantur, niſi dum intra ſcholæ parietes ſe continent, vbi prodeunt ad praxim, exploduntur ſtatim.

Nec defuerunt vnquam Theologi, vel Iuriſconſulti, qui ſecus ſentirent: Non *Henrico* quarto olim, Synodus *Wormatienſis 1077.* & *Brixinenſis 1080*; non *Frederico primo*, Synodus *Papienſis*, *1160*: non *ſecundo*, Theologi aliqui Gibellini: non *Ludouico Bauaro*, Synodus *Francfordienſis*, *1338. qui irent in alia omnia.* Neque etiam ætate demum noſtrâ defuerunt, qui contra *literas*, *proceſſus in die cœnæ Gregorij 13. 1580*: contra *brutum fulmen Sixti quinti 1585*: contra *bullas monitoriales Gregorij decimiquarti 1591*: contra *bullam Clementis octaui*, *pro Rege nouo in Gallia eligendo*, *1592.* ſtrenuè ſe opponerent, tum Iuriſconſulti, tum Theologi, etiam veſtri, vt mira ſit hominis huius frons, qui ſcripſerit, de hoc *inter omnes conuenire.* Vel nuper in cauſâ *Venetâ*, quàm hac de re *conueniat inter omnes*, notum iam orbi terrarum quàm vnanimes tum Theologi & Iuriſconſulti fuerint; necdum tamen ventum erat *ad deponendi poteſtatem*; hærebant modò in illâ tuâ *intrinſecâ poteſtate*, *& propriâ* excommunicandi; extrinſecam hanc, & impropriam ne attingebant quidem. Quòd niſi cautè *Paulus* Pontifex rem totam ſilentio premi, nec ad vlteriora deſcendi procurâſſet; ſi de depoſitione, verbum vllum feciſſet: quid Patri *Paulo*, quid reliquis futurum fuiſſe ſentis? Numquid qui ſacris interdicenti non paruerunt; Subditis, ne parêrent interdicenti

vnquam

626a

vnquam paruiſſent? Res ipſa loquitur.

Sed, depoſuit tamen Papa Principes interdum; etiam Principes illum; Quid tum? Non autem hoc ſine poteſtate; Imò aliud vis, aliud poteſtas. Sic ſi bene memini, quodam in loco Dominus tuus. [a] *Quòd olim non depoſuerit Eccleſia Imperatores Ethnicos & hæreticos, id fuit quia deerant vires.* Neſcio quàm verè illud, vel potiùs ſcio non verè; nec enim deerant *Petro* vires contra *Neronem*, quibus vſus contra *Ananiam*; nec *Tertulliani* ſeculo vires deerant, nedum *Baſilij*. Hoc ſcio veriſsimè. Quòd, exin depoſuerint Papæ Imperatores Chriſtianos, id fuit, quia aderant vires: tota enim in viribus fides hæc fundata eſt, nec alia de articulo hoc, niſi quæ per vires fit, fides vlla. Etiam, vires forté ſi adſuiſſent *Paulo quinto*, *Veneti* hoc iam crederent; quia deerant, articulo huic hactenus credere ſuperſederunt. Certè veri nominis fides cogi non poteſt: hæc fides, niſi coacta, nulla fuit antehac; niſi cogatur etiam denuo, neque poſthæc vlla vnquam futura eſt.

[a] *De Pont. ſ. lib. 5. c. 7.*

Collige iam iſta ſi placet, Non *conuenire inter omnes* de hoc tuo problemate; Non inter Reges veſtros Catholicos & Pontificem; Non inter Theologos eorum vtrinque & Iuriſconſultos, ſiue qui in lite illà fuerunt, ſiue qui extra litem: Non inter *Papienſes*, & *Pariſienſes*: Non inter Cardinales *Baronium* & *Bellarminum*: Non Ieſuitis cum illis, ſed nec inter ſe: Nec domi hîc apud nos, quibus hæc *Tortus* ſcribit: Deniq; nec opus eſſe vt conueniat; nihil enim de hac quidem indirectâ poteſtate, directè adhuc definitum. *Inter omnes* ſaltem *non conuenit*. Abi nunc, & ſape, ac dehinc cautiùs vſurpa vocem iſtam, *inter omnes*: Periculoſa enim vox *omnes*, & parciùs adhibenda; à te autem hîc, non omninò quidem; præſertim, cùm videas iam de nullo prorſus hîc *conuenire inter omnes* præterquam quod *inter omnes non conueniat*. *De fide Catholicâ* quid fiet interim? mutilari illam neceſſe iam eſt, & vno ſaltem articulo minorem eſſe: De quo enim haud in Symbolo quicquam vel in Scripturis, haud quicquam ab Eccleſiâ definitum: illud ſanè *Catholicæ fidei caput præcipuum* eſſe non poſſe, vel tu ipſe dixeris. Atque ita nullam iam eſſe *Catholicam fidem de poteſtate hac Pontificiâ*.

Parum

PArum ſucceſsit in re tibi; ecquid in ratione magis meliúſue? addis enim & rationem; *Reges* ſcilicet *cum hac conditione admitti ad Eccleſiam, vt Chriſto ſceptra ſubijciant.* Et cum eadem conditione, Pontifices vt Chriſto peda ſubijciant, vt hæc quidem ratio, non minùs contra Pontifices militet.

Sed excutiamus etiam; *Reges*, quíne iam ſunt, an qui olim fuerunt? Reges enim qui iam ſunt cum hac conditione *non admitti* quis neſcit, cùm diu antè *ad Eccleſiam admittantur* quàm Reges ſint? Non enim poſtquam Reges iam facti ſunt, *admittuntur ad Eccleſiam:* ſed poſtquam *ad Eccleſiam admiſſi ſunt*, Reges fiunt. Quare ratio hæc tua nihili.

Quodſi de Regibus ijs, qui primi de Ethnicis Chriſtiani facti intelligi vis conditionem tuam, ſic illos tum *admiſſos ad Eccleſiam:* dura tibi incumbet prouincia probandi quod dicis; vix enim tabulas vllas reperias apud Protonotarios veſtros, quibus expreſſè conſtet, *quâ* illi tum *conditione admiſſi* fuerint.

Niſi ſi quæ in baptiſmo eſt, *conditionem* velis: ſed nec ſic quicquam efficies: Vnus enim baptiſmus eſt ſempérque fuit, idem prorſus quo illi tum, quo noſtri nunc *admittuntur in Eccleſiam*, vtrobique *conditiones* eædem. Addo etiam, neque qui tum erant Reges, neque qui iam ſunt, neque Regum filios, cum hac quam dicis *conditione* baptizari, nec cum aliâ vllâ, quàm quiuis de plebe, quàm cuiuſuis de plebe filius: Eiſdem *abrenunciant*, eadem *credunt.* idem *petunt* hij & illi; non alia, non plura *ſpondent* illi quàm hij, nec eſt ibi *de ſceptris* verbum vllum. Per baptiſmum enim admittimur, vt in Chriſto ſimus, *vbi non eſt liber vel ſeruus*, Rex aut ſubditus, *imò nec mas vel fœmina*, quod te Apoſtolus docere potuit. At nec plebeius ibi quis paſcitur de fundo ſuo, ſi cenſurâ notatus ſit, abdicando: Ne Rex quidem igitur de Regno; nec ſub pœnâ fundi perdendi priuatus quicquam ſpondet: nec Rex [a] *ſub penâ regni perdendi.*

[a] *Bellarm. de Pont. lib. 5. c. 7.*

Quodſi in baptiſmo non fuit, haud vnquam, credo, fidem feceris, Extra baptiſmum delatam illis *conditionem* hanc, aut *Conſtantino* dictum, & priſcis illis Regibus ad Chriſtianiſmum tranſeuntibus à paganiſmo, Tu *Conſtantine*, vos Reges *ad Eccleſiam admittendi*, audite: non eadem ſub Chriſto

626a

Christo vobis regnandi conditio est, quæ sub *Ioue* fuit. Soli iam *Ioui* sceptra vestra submittitis; nec vlli mortalium ius, nec potestas vlli est, vel in *sceptra* vestra, vt iubeat *deponere*, vel in *subditos*, vt iubeat non *parêre*. Cœlo soli iam debetis innocentiam vestram, nec vllus vobis Pontifex, vel Maximus, maior est. Si Christianis iam esse libeat, narro vobis; apud Christianos non eodem iure regnatur; non soli Christo sceptra vobis subijcienda Regi immortali: alter est præterea quidam, mortalis homo, tuus nunc, *Constantine*, subditus, subditi tui filius, fortè stipendijs tuis & altus & educatus, nempe vrbis tuæ *Romanæ* Episcopus; huic etiam *sceptra* vestra *subijci* oportet. Cui nisi tu, nisi omnes sius ex sententiâ, statim euersa est religio, statim ius illi & potestas in *sceptra* vestra & solia, vt illa vobis tollere; etiam in *subditos* ius, vt fide suâ erga vos exoluere possit. Nuper quidem sub Regno, Pontificatus; iam sub Pontificatu Regnum: nec soli, iam, *Ioui* cælesti, sed & *Latiali* cuidam *Veiouі* probare vos oportet obsequium vestrum: alioqui, mox *sine sceptris*, *sine subditis*, *abituri*; alioquin, admissio iam vestra ad Ecclesiam, amissione regni vestri constabit. Vllíne hoc persuaseris, tam vecordes Reges illos fuisse, vt auditâ statim lege hac, acquieuerint primo quoque tempore, læti lubentes conditionem acceperint, & certatim, cum gaudio, Pontifici *sceptra* submiserint?

Vide verò, quò res iam nobis peruenerit. Reges Gentium, ij demum Reges sunt; quorum nullius in manu *sceptra*, nisi suâ; nullius ad nutum *subditi*, nisi suum: Miselli verò Christianorum Reges precarij sunt, Reges sunt tantisper dum Pontifici se probent. Nec enim Reges qui Reges, nec subditi qui subditi iam, nisi *ad placitum*, nec nisi velit iubeat hoc summus Pontifex.

Quid illi verò in *Iaponiâ* Iesuitæ? siccine Regulos, qui inibi sunt, inuitant ad Christum? Haccine conditione propositâ blandiuntur illis, vt Christiani fiant? fungi quidem sunt, si Iesuitam vllum audiunt, vt sic fiant. Illi verò de conditione hac nihil audiunt; nec vel hiscere audet Iesuita quispiam de eâ, cùm admittendi sunt. *Fateritum omnes*, (dicunt) *& per se esse satis certum, etiamsi Barbari conuertantur ad Christum,* Acost. de procu. Indo. salut. lib. 3. c. 7.

non tamen rerum suarum, (nec Regni proin) *iure excidere*. Priùs in rete pertrahi oportet; quo vbi concluſi ſunt, tum demum fortè, de conditione hac non nihil audituri: ſi ſemel religionem euertant, id eſt, ſi Pontifici morigeri non ſint; & vires adſint Ieſuitis, vt præſtare rem poſsint.

Interim iniuria Chriſto fit, ſumma iniuria, dum hoc credere docentur homines de Chriſto, minui cuiquam, aut deteriore loco ius ſuum eſſe, ex eo quòd ad Chriſtū tranſeat. Quare enim, ſi Pater, ſi Dominus, qui fuit Ethnicus, & Chriſtianus iam eſt, tam pater eſt, tam Dominus, iam Chriſtianus, quàm antè fuit Ethnicus; Rex idem ſi faciat, non tam erit Rex ſub Chriſto, quàm fuit ſub *Ioue?* Quid Reges meruêre, quid illi tantum committere, vt inter omnes Chriſtianos conditio illorum peſsima, ſoli vt Chriſtum in ſe iniquiorem ſentiant? Si apud Gentes, Βασιλεὺς ἱερὰ θεὸς ἄναξ; Si apud Iudæos, ſummus Sacerdos ſub Rege; quid peccauit *Cæſar*, quid Rex, cùm Chriſtianus eſſe voluit, vt quo iure antè vſus eſt, pòſt vti non liceat: ſed excidat ſtatim antiquo iure ſuo, quod præter eum Chriſtiano nulli contigit? Omnes enim integro iure ſtant; ſolus Rex capite minutus, ſolus ἀμείλικτος.

Tu verò veniam dabis, ſi fidem in hoc tibi Reges non habeant, Chriſtum æquiorem ſibi ſperent, de illius benignitate prolixiùs ſibi ſpondeant, de Chriſto credant quod Chriſto dignum eſt: eâdem ſcilicet cõditione Reges ab eo accipi, quâ reliquos; eâdem ſaltem: potiore æquum erat, ſed eâdem certè. Nec enim illos vnquam eò adiges, vt credant de Chriſto, quod ſi credant, Chriſtum minùs diligant neceſſe eſt; cui tam vilis ſit Regum conditio, vt meliore iure omnes apud eum ſint quàm Reges: vt meliore iure *Conſtantini* mulio, quàm *Conſtantinus* ipſe.

Sed age, de conditione non contendam. Æqua enim certè eſt, vt ſe, vt *ſceptra ſua Chriſto ſubijciant, Regi nempe Regum, & Domino Dominantium. Subijciant* ergo *ſceptra* Chriſto. Quid tum? Nihil agis, niſi oportunè tibi ſubueniat illa tua [*id eſt*] cui multum debes; vt antè *fides Catholica*, id eſt, Primatus Pontificis: ſic iam *Chriſto ſceptra ſubijcere*, id eſt, *Pontifici*. Quare autem omittum hîc tuum [*id eſt?*] non oportuit factum. Ne enim ſi *Chriſto ſceptra* ſubmittant,

626a

mittant, satis hoc institutо tuo, nisi concinnâ illâ ἑρμηνείᾳ, *Christo, id est, Pontifici*, Pontificem stare facias pro Christo. Nam de Christo statim omnes fatebuntur, scio: de Papa censebunt porrò ampliùs deliberandum, nec statim, censeo, censebunt, eadem hæc esse per omnia, *Christo sceptra subijcere*, & *Papæ* iussu *sceptra deponere*; neque verò hæc eadem, *ad Ecclesiam admissionem*, & Regni amissionem.

Quid si autem Reges, quoad hoc in sceptra ius, Christum abstrahant à Pontifice, Christo se, *sceptra*, *subditos*, *subijciant*, cuius de fide, optimè sibi spondeant; de Pontifice nihil audiant, cuius fluxam sæpe fidem experti sunt? Audite iam fulminantem *Matthæum*. *Quodsi nolint, ius est illi, qui toti Ecclesiæ vice Christi præest, eos à communione fidelium segregare, subditisque interdicere ne pareant.* Disjunge verò hæc, *Matthæe*: primum, *Ius est illi qui toti Ecclesiæ vice Christi præest, eos à communione fidelium segregandi*; esto illi ius sanè, qui Ecclesiæ præest, ab Ecclesiâ segregandi.

Imò ius aliud est, *interdicendi etiam subditis ne illis pareant.* Imò non est. Nam vnde illi ius hoc in *subditos*? Non enim ex eo quòd præest Ecclesiæ: nec enim Regum *subditi*, quâ subditi, Ecclesiæ pars vlla sunt, sed regni. Antequam de Ecclesiâ essent, *subditi* erant; cum extra Ecclesiam sunt, nihilominùs manent *subditi*. Quâ fideles sunt, pars Ecclesiæ sunt; & qui præest Ecclesiæ, potest, ne in Ecclesiâ appareant, interdicere. Quâ *subditi* sunt, Regni, Reipublicæ pars sunt; non potest qui Ecclesiæ præest, nisi & Regno præsit, *Regi ne pareant interdicere*. Pontifex autem, quanquam *toti Ecclesiæ* (vt ais) *Christi vice præest*, non tamen est orbis Dominus, non toti terrarum orbi, non regnis omnibus Dei vice præest. At sic oportet, toti terrarum orbi præesse, & *subditis*, qui vspiam sunt, omnibus, & vice Dei præesse, si vult sic totius orbis *subditos* à Regibus suis segregare; *Vicarij Christi* titulus nimis angustus ad hoc: maturate quantum potestis, & procudite illum alterum titulum, quem Romæ diu iam habetis sub incude *Vicedei*: eo semel edito, per Papam *Reges regnabunt*, & *deponet potentes de sede*, & reliqua omnia faciet, quæ Deus ipse; quod erit in rem vestram valde commodum. Christus enim, cuius hîc vicem obtendis, non sic præfuit dum

in terris fuit; *Regnum quod habuit de mundo non fuit*; Regnum quod de mundo fuit, non habuit: Regni, quod non habuit, vices non commisit. Quodsi Pontifici animus est ad regna mundi; est in Euangelio (memini) mentio de quodam, qui regna mundi penes se esse, eáque disponendi ius habere se dixit; eum adeat, censeo, cum illo transigat, illius vices obeat, Vicarius sit. De Christo nihil tale legisse memini; *sceptrum* illi Rex nemo in manum tradidit, quod vel redderet vel retineret; *subdito nulli ne parêret interdixit: nec misit eum pater ad hoc, nec ille quenquam.* Est ille quidem Rex Regum; sed quâ Regum Rex est, immortalis est; mortalem nullum, proregem habet. Papa [a] *mortalis ipse*, non aliter Christi Vicarius, quàm quâ mortalis Christus. Consule Dominum tuum; vera hæc agnoscet, & sua.

[a] *Bellar de Pont. lib. 5. cap. 4.*

Cætera autem, vt potes, expedi; Illud scio; vna illa huius loci clausula, vna atque vnica, *de sceptris sic* (vt ais) *Pontifici subÿciendis, de interdicto subditis mittendo, ne pareant*, procul hinc, procul abiget omnes qui adhuc foris sunt Reges, ne velint intrare in domum vestram Ecclesiæ, vbi sic excipientur, vbi *Regum sceptra* tam nutantia, vbi *subditorum fides* tam profluuia sit. Compellat eos intrare Pontifex, si potest: (quod fecit *Occidentalis Indiæ* Regulis) vltro enim haud quisquam iam introibit; si hæc introitus *conditio*, vt de *sceptri* sui, de populi sui in officio retentione tam incerti pendeant. Subiectio *sceptrorum* hæc Christo, si hoc secum trahat, vt ius accrescat inde Pontifici, quoties illius voluntati repugnatur *(toties enim Religio oppugnatur) interdicendi subditis ne diutiùs pareant*, Regibus ne diutiùs Reges sint: doctrinâ hac promulgatâ semel & propagatâ, non multa pòst *sceptra*, credo, Christo subijcientur. Quid enim? Rex Ethnicus deponi non potest à Papa, Christianus potest; meliore ergo iure regnatur apud Ethnicos. Quis non dehinc iam (sic vt est) manebit Ethnicus? *Subditi*, qui Ethnici sunt, officio suo in Reges laxari nequeunt: at Christiani queunt. Quis non *subditos* suos malit Ethnicos, quàm Christianos? Quis Christianus Rex esse velit, vbi paretur, non paretur, ad nutum Pontificis? Atqui magnos hosce hospites inuitari par erat ad religionem, non inuitos reddi; attrahi propositis

626a

positis inuitamentis, non absterreri obiectis impedimentis; ἕλκειν illis, non ἐλκύειν, ilicem, non obicem ponere. Quod an tuâ hac tam non æquâ regnandi *conditione* fiat, viderint ij,

Quos penes arbitrium est & ius & norma regendi.

Vide verò, an locus ille in *Euangelio* non faciat pro vobis, ad rem vestram non sit, *Reges Gentium dominantur eorum, & principes eorum potestatem habent ipsorum: Vos autem non sic.* Poterit quidem *Emmanuel Sa* vobis breui aliquâ glossâ rem conficere: (*Salmeron* faceret non inuitus, si in viuis iam esset) quasi diceret, *Gentium Reges in subditos suos, merum dominium, absolutam potestatem habent; Illi quidem sic: Atqui vos* (glossando *vos*) *vos Reguli potiùs quàm Reges Christiani, vos non sic: Imperium quantum vel quale Gentium Regibus, frustra expectatis; non decet, non datum est vobis sic regnare; noua religio, nouum regnandi ius affert.* Nouus quidem hic sensus elici posset è verbis, *Vos autem non sic*; non sic, vt illi Gentium Reges; dominantur illi suorum, potestatem habent in ipsos: *vos autem sic*, vt dominetur vestri, potestatem in vos habeat quidam de vestris; sic, vt nisi in illum officiosi sitis, exuendi sitis dominio vestro, & potestate omni. Atque hoc sanè, vt decet & par est Christianos Principes: Reges enim Gentium non gaudent hoc priuilegio; ex gratiâ speciali Christianis hoc Regibus reseruatum est. Expende, quæso, locum hunc diligentiùs, qui vos fortè præterijt; paululùm tortus valde iuuaret rem vestram, contra Reges istos, quibus tàm infensè infensi istis.

De Ecclesiâ verò viderit Pontifex, & de iure suo excommunicandi: De *sceptris* suis, de iure *subditis suis interdicendi*, videbunt, credo, Reges. Ius hoc nouum Pontificis vocabunt in ius; imò ne vocabunt quidem, sed qui hoc illis ius suum in suos ereptum venerit, næ illi facient vt persentiscat, *non sine causâ se gladium portare.*

Interim quæ hæc proteruia est, aut quis ferat, vt egressus Sacello *Papiensis Presbyter*, tam petulanter audeat, de ciuium fide, *de Sceptris Regum* ludere, *authoritatem Principum* deprimere, *subditorum officium* eleuare, *deponere illos ne regnent, interdicere his ne pareant?* ferret hoc *Cardinalis*, cui à

Sacellis eſt; ferret hoc *Pontifex*, cuius ſub ditione eſt: ſi Regibus ex animo conſultum vellent, non ferrent, quin inſolentiam hanc eius, tantam, tam procacem, ſeuerè compeſcerent.

Scias verò vbi gentium ſit, quâ in republicâ viuat ſcriptor iſte; vbi Rex ſcilicet non ſit, quem hic homo tam leuiter & nullo negotio *deponit*, quàm peractâ miſſâ caſulam ſuam. Scis vbi ſis *Matthæe*; Romæ es, atque audi, Romæ fac ſis vide. Intra ſeptem montes tutus es, atque ibi te contine; ne ſiquando eò loci veneris cum nænijs hijſce tuis, vbi ſub Rege viuitur, ſcias fortè quid ſit *de Regum depoſitione*, *de ſubditorum defectione* tam laxè loqui. Tam enim certè ſeditionem ſapiunt dogmata tua, tam ſunt & Regum ſaluti, & regnorum paci pernicioſa, vt ſi pro merito fiat, non illis verba reddere, ſed furcam figere oporteret. Nec enim, credo, tam abiecto animo Rex vllus, qui intra ditiones ſuas dogmatizari hæc veſtra ferat, quin compeſcat citò inſolentiam hominis malè conciliati, nec vllum *nodo* huic *cuneum* quærat: Gordius eſt, *cuneum* non vult; gladium vult *Alexandri*, doctrinę huius tam tetræ vltorem & vindicem.

PErgis pòſt ad alium Edicti locum; Ibi ex verbis hijs, *Non obſtante ſententiâ excommunicationis, fidelitatem tamen & obedientiam præſtabo Regi*, ſic concludis: *Hîc apertè negatur ſummo Pontifici poteſtas excommunicandi Reges, etiam hæreticos.* Imò hîc apertè nugatur *Matthæus*, & prodit imperitiam (quanquam quæ poteſt eſſe in hoc imperitia?) malitiam potiùs ſuam, qui quod apertè affirmatur, *apertè negari* aſſerit.

Quæro enim ex te, Annon ponit qui ſupponit? Qui dicit, *Parebo Regi excommunicatione non obſtante*, nonne hoc dicit, *etiamſi excommunicatus fuerit Rex, parebo tamen?* Qui verò hoc dicit, *etiamſi excommunicatus fuerit Rex*, nonne præſupponit, excommunicatum eſſe, & proin pro confeſſo ſumit, excommunicari poſſe? Perinde enim eſt, ac ſi diceret; Poteſt quidem Pontifex excommunicare; Age; quod poteſt, faciat, ſi volet; excommunicet Regem; ego tamen perſiſtam in fide; excommunicatio non obſtabit, quò minùs fidelis ſim. *Non obſtabit excommunicatio*; Poteſtne verò quod non eſt, obſtare

626a

obſtare cuiquam? Quæ nulla ſunt, quæ non entia dicuntur in ſcholis, agúntne quicquam, aut operantur apud *Papienſes?* Imò eo ipſo quod obſtant, quòd operantur, ſunt; ſunt (inquam) nec etſi ſunt, obſunt tamen. Hoc ergo ibi dicitur, *ſtante excommunicatione, nec tamen obſtante, fidelitatem præſtabo.* Audi verò tuæ huic ſimilem alteram, & agnoſe vel ex eâ, errorem tuum. *Non obſtante* quod Cardinali ſis à ſacellis, ridebunt omnes conſequentiam hanc tuam; neque tamen *apertè negabunt* te eſſe à ſacellis Cardinali, quin vt vel maximè ſis à ſacellis, ridebunt tamen.

At etiam delirium hoc ſuum probare vult, ídque non minùs, quin, ſi fieri poſsit, magis etiam inepto argumento; *Quomodo enim iurabit ſe non pariturum Pontifici Regem excommunicanti, niſi credat à Pontifice Regem non poſſe excommunicari?* Atqui, ô bone, ne id quidem *iurabit, ſe non pariturum Pontifici excommunicanti:* ille verò *parebit*, Pontificis cenſuram agnoſcet, ne id quidem faciet quod nuper fecere *Veneti, nullitates nullas allegabit, vel de ijs proteſtabitur*; perinde Regem habebit, ac Eccleſiæ veſtræ communione priuatum, nihil cùm eo ſacri attinget; Annon hoc eſt *excommunicanti parêre?* Vbi tamen hæc fecerit omnia, *præſtabit fidelitatem* nihilominùs vt Regi ſuo. Excommunicare Eccleſiâ, legitur; parebit igitur in rebus Eccleſiæ: Excommunicare Regno non legitur; in regni rebus non parebit. Aliud eſt enim priuare Regem bonis Eccleſiæ communibus, quod facit ſententia, & poteſt fortè Pontifex: aliud priuare bono proprio, *id eſt*, regno ſuo, Regi non Eccleſiaſtico iure vllo, quin (vt tute vis) Gentium iure competenti, quod non facit ſententia, nec poteſt Pontifex. Priuabit cenſura Pontificis ſocietate fidelium, quâ fideles ſunt: bonum enim illud ſpirituale, & ab Eccleſiâ. Non priuabit obedientiâ ſubditorum, quâ ſubditi ſunt: Bonum enim ciuile hoc, nec ab Eccleſiâ.

Vel hinc videas errorem tuum, ex inſtituto ipſo *Excommunicationis*, vi verborum, *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus.* At an non Regi Ethnico *præſtare fidem* fas? Imò nefas non *præſtare.* In Ethnico enim eſt vera poteſtas temporalis, ídque ſine ordine ad poteſtatem Eccleſiaſticam. Dominia non fundantur in fide; & vt fide non fundantur, ſic

infidelitate non euertuntur. Quin Rex quiuis, cùm de Ethnico Christianus fit, non perdit terrenum ius, sed acquirit ius nouum, putà, in bonis Ecclesiæ spiritualibus. Omnia hæc [a] Dominus tuus totidem verbis. Itidem, cùm de Christiano fit *sicut Ethnicus*, vigore sententiæ amittit nouum ius quod ac quisierat in bonis Ecclesiæ spiritualibus: sed retinet tamen terrenum ius, antiquum ius suum in temporalibus, quod fuerat illi proprium priusquam Christianus fieret. Omnino eo statu erit; nec deteriore quàm esset, si Christianam fidem amplexus nunquam fuisset.

a *De Pontif. lib. 5. cap. 2. & 3.*

Litem hanc totam dirimit exemplum *Theodosij*, cui per octo menses illos quibus sub censurâ fuit *Ambrosij*, fidelitas interim à nullo negata est. Vel *Theodosij* certè; vel sine dubio *Iuliani*. Christianus is fuit primò; pòst de Christiano Apostata, nec iam *sicut*, sed planè *Ethnicus*. Quid? an ex eo, Imperiali potestate exutus? An nefas illi parêre, vt *Cæsari*, aut obedientiam præstari à Christianis? Non dices, scio. Non tam madidâ memoriâ es, qui laudas pòst *Augustinum*, qui ipse laudat Christianos milites, etiam infideli huic Imperatori, etiam *Idololatræ*, etiam *Apostatæ*, subditos tamen & seruientes.

Quid remota consector? *Henrico* quarto Galliarum nunc Regi, *Excommunicationis* vinculis innodato, nec dum soluto, necdum *legato eius Romæ virgâ sacerdotali percusso*: corona imposita est, Sacramentum fidelitatis præstitum. At à quibus præstitum? A vestræ partis hominibus; addo, & rectè prestitum: nec enim pòst impetratam demum *Romæ* absolutionem, aut corona de nouo Regi imposita, aut fidelitatis denuo Sacramenta præstita. Fuissent autem de nouo, nisi priora illa valuissent. Valuerunt ergo illa, ac proin Regi fortè pòst in sacris non communicârunt; (etsi etiam in hoc multi audaciores quàm par erat) at extra sacra, fidem omnem, studia atque officia prolixè detulerunt. Et hos tamen omnes negasse *Pontifici authoritatem excommunicandi Reges*, caue dixeris; *Sorbona* non feret, nec tu feres impunè, si dixeris. Citra ergo, vel fidei, vel clauium abnegationem, *fidelitatem* licet atque obsequium Regi *præstare*, vel *Excommunicato*.

Priusquam

626a

Priusquam verò ad reliqua descendam, pauca hìc mihi dicenda de *Censurâ* ipsâ, quoúsq; scilicet sese vis eius extendat: Indè quàm tua hæc consequentia nulla sit, liquidò liquebit. Censura duplex est; *Publicani & Ethnici, minor & maior*; nam de *Maranatha* illo mitto iam dicere. *Minor* à Sacramentis excludit modò, de eâ quæstio iam nobis non est.

De *maiore* verò alterâ, quæ arcet Ecclesiâ ipsâ, quę perinde reddit, *vt Ethnicos*; quibus nec fas *Templum ingredi*, quod tamen licuit *Publicanis*: de illâ (inquam) vix quisquam est quin fateatur institutam eam à CHRISTO, *Matth. 18.* per verba, *Dic Ecclesiæ; si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus.* De exteriore foro ibi agitur; exterioris fori iurisdictio, illo, nec alio loco fundata est. Quæremus ergo paucis; Potestas hæc ibi cui data? Quæ illius ibi latitudo, qui limites? Cui etiam, ratihabitio eo loco facta, de iure competat?

1 Cui data? Non Apostolo *Petro*; *Petrus* enim, *si peccauerit in eum frater eius*, iubetur, *Ecclesiæ dicere*; *Petro* dicitur, *Dic Ecclesiæ*. Nimis autem violentum sic explicare, *Ecclesiæ dicere*, id est, *sibi ipsi*: quod attonitis legimus, apud [a] *Dominum* tuum. Quòd si autem & *Petrus* peccâsset in fratrem, (nam & hoc in Petrum cadit) an frater id *Ecclesiæ* diceret, id est, *Petro ipsi peccanti?* Ecclesiæ ergo hoc dicitur: *Petrus* ipse, &, *si Petrus*, Papa subijcitur legi de correctione fraternâ: *si peccauerit &c dic Ecclesiæ.*

[a] De Concil. lib. 2. cap. 19.

2 Latitudo autem ad quam se porrigit, (verbis hijs) *Sit tibi sicut Ethnicus.* Limites verò: *Sit tibi sicut*, ne sit tibi plus, aut peiore loco, quàm *Ethnicus.* Netas autem Ethnicos bonis suis priuare, nedum exhæredare; nedum adhuc, omnium qui inter Ethnicos erant, optimos, atque maximos, hæreditate optimâ atque maximâ, coronâ suâ, hæreditario iure, suâ, exuere penitus atque expoliare. Agitur ergo illud tantùm hoc loco, ne communionem vllam cum ijs, quoad Ecclesiæ res vel Religionis, habeamus, nec ad Ecclesiam magis eos putemus pertinere, quàm quemuis alium de Ethnicis; De iacturâ Regni non agitur.

3 Vt autem *Petro* potestas ibi non data, censuram hanc vsurpandi; ita nec *Petro*, si vsurparet, ratihabitio promissa, Dicitur enim, *Quoscunque ligaueritis*; non *Petro* igitur, vel

Papæ, ſed *Eccleſiæ*. Scio recipies te ſtatim ad *Matth.16.* vbi ſingulari numero dicitur *Petro*, *Tibi dabo claues*, *Quodcunq; ligaueris &c.* *Tibi*, eſt ibi quidem ſingulari numero poſitum; ſed etſi numerus eſt ſingularis, ſingularis ibi tamen perſona *Petri* non eſt. *Petro*, ibi promiſſæ claues, non tamen vt *Petro*, huic homini, quin *Petro vt in perſonâ Eccleſiæ, vt Eccleſiam referenti, vt Eccleſiæ perſonam gerenti.* Perſonam in *eo loco* geſsit Eccleſiæ, vbi poteſtas promittitur: Eccleſiæ autem ipſi poteſtas *hoc loco* datur, cuius geſsit ibi perſonam, *Petrus*, non ſuam. Nouit Dominus tuus, nemo meliùs, quantâ hoc nube teſtium euinci poſsit; quæ illum nubes peſsimè habet; eíque dum reſpondet, quaſi ſi in nebulâ eſſet, excidit ipſe ſibi, & aberrat totâ viâ.

Quæro iam de praxi Cenſuræ huius. Reperio *1.Cor.5.* Iubet ibi deduci in praxin, potentiam hanc Apoſtolus, *in nomine* CHRISTI *cum ſpiritu ſuo.* Fortè autem *minùs* ibi *cautè locutus*; illud credo dicere debuit, vel *in nomine* vel *cum ſpiritu Petri* ſaltem. Neutrum verò *Paulus* ibi dicit, quin *congregatis illis* poteſtatem cenſuræ denunciandæ facit. Ita non *Petro* datur *vni*; non in *Petro vno* habetur rata; non ab *vno illo* in praxin deducitur. Res ipſa, rei ipſius promiſsio, ratihabitio, vſus denique Eccleſiæ datur; ab Eccleſiâ, & habetur & tranſfertur in ſiue vnum ſiue plures, qui eius pòſt vel exercendæ vel denunciandæ facultatem habeant. Notum eſt, in *Concilio Conſtantienſi* quæſtionem hanc totam diù ventilatam; tandem etiam concluſam eſſe; notum, Cardinales *Cameracenſem* & *Cuſanum*, *Gerſonem*, & *Sorbonam* totam non ſecus ſentire.

Quæro iam de exitu, & quid illo factum, qui Eccleſiâ ſic eiectus eſt *Corinthi.* Ecquid vlteriùs proceſſum, quàm vt à ſocietate ſecluſus, ex eóque pudore ſuffuſus, ad meliorem mentem primò, pòſt & ad Eccleſiam redire poſſet? Vrbe certè exactus non eſt, non domo pulſus, non fortunis exutus, bona eius in Corbonam redacta non ſunt. Ignota hæc, inaudita apud Eccleſiam priſcam. Etiam illa quæ tum *Corinthi* fuit Eccleſia, manipulus tantùm fuit hominum, qui malè mulctati eſſent ipſi, ſi ſic quempiam mulctaſſent. *Non multi inter eos potentes, non multi nobiles* Quibus, in bona tum hominum poteſtas fuit, quibus in capita: omnes iurati hoſtes Eccleſiæ.

Sin

626a

Sin de *Ananiâ* mutire velit *Matthæus*, qui ad *Petri* vocem cecidit, & expirauit; inde vt Papæ poteſtatem aſſerat; habebit nos ſatis æquos. Age, ſurgat de Cathedrâ ſuâ Pontifex, tranſeat; tranſiens, vmbrâ ſuâ faciat quod fecit *Petrus*, curet ægros, alia eiuſdem generis ſigna edat, *Petri* per omnia inſtar ſit; pòſt de cenſurâ fatebimur, nec in morâ erimus, quin & eam exercere poſsit. Quantillum autem iam eſt *Petri*, in *Pontifice Romano?*

Quanquam, vel ſi ad Pontificem ſpectet poteſtas hæc tota, nihil ad iuramentum. Dicat, decernat, declaret Regem fore Catholicis ſuis, *ſicut Ethnicum*; Quid tum poſtea? non hoc Catholicos illius ſubditos officij nexu eximet. Sit Rex, ſi velit, *Ethnicus*; at Rex eſſe non deſinit: ſit *Iulianus Apoſtata*, peior Ethnico; at eſt Imperator, nec illi *tributa ſolucre*, nec *ad tribunal eius ſtare*, nec *iuſſa capeſſere* detrectabunt: ſi vel milites Chriſtiani ſint; dicat, *Ite contra illam Gentem*, ibunt illicò. Rex eſt ergo etiam tum, cùm (non dico lapſus in hæreſin, ſed) merus Apoſtata; cùm (non dico *ſicut*, ſed) planè iam *Ethnicus* eſt; eo loco ſcilicet, quo Reges Ethnici, contra quos tamen, nefas arma ſumere, imò ad quorum iuſſa, nefas arma non ſumere Reges enim ipſi tum fuerunt Ethnici, *Cæſar* ipſe tum fuit Ethnicus, cùm hanc cenſuram Chriſtus primò inſtituit, cùm hanc cenſuram *Paulus* pòſt exercuit: *Reddenda* tamen *Cæſari quæ Cæſaris* dixit *Chriſtus*; ὑποτάσσεσθαι tamen, id eſt, *obedire illis, & ſubijci* monuit *Paulus*.

Quin (quod fatetur *Tortus*) poſt cenſuram demùm, cùm Eccleſiâ ſummoti Reges; extra poteſtatem ſunt Pontificis. *Torto* enim ipſi (qui in eo inclementior paulò eſt) *nec Chriſtiani ſunt*. Quare nullum in illos ius tum, titulus nullus Pontifici. Ipſius hæc ſcilicet ſententia eſt; *Admiſſi ad Eccleſiam, Papæ ſceptra ſubijciunt*: extruſi ergo Eccleſiâ, ſceptra iam erecta gerunt. In ordine ſunt Ethnicorum Regum, & exemptionis eiuſdem capaces, cuius Ethnici; vt nimirum immunes tum ſint, à Papali omni, vel iure vel dictione iuris.

Certum hoc quidem in Theologiâ, & receptum ab omnibus; Non eò veniſſe Chriſtum, vt, qui iam ante aduentum ſuum erat, ordo vel naturæ, vel politiæ, eum vel inuerteret, vel euerteret: ſanciret potiùs, & ſanctum magis redde-

ret. Naturæ vincula non ſoluit; à poteſtate mariti vxorem, à parentum obſequio filios non eximit. Tantum abeſt, vt nexum illum magnum dirumpat, & quaſi catenam adamantinam, quâ ſubditos tanquam filios familiæ magnæ (quam rempublicam dicimus) Parenti ſuo *magno* certum eſt obligari. Rectè verò litem hanc totam dirimit *Nauarrus*, cuius par eſt magna ſit authoritas apud Ieſuitas, quorum ille Patronus magnus eſt. [a] *Excommunicatione homo non deſinit eſſe verus homo, imò nec liber, nec perdit poteſtatem naturalem, & ita poteſt regulariter contrahere, vt quilibet alius, & facere omnia, quæ iuræ naturali, Gentium, ciuili, nituntur.* Niti autem vel *naturali*, vel *Gentium*, vel *ciuili*, vel omnibus hijs potiùs, certum eſt, coniunctionem eam, quæ inter magnum hunc *Patremfamilias* eſt & familiam ſuam; ac proin cenſurâ nullâ diſſociari poſſe. Veriſsimum ergò verbum fuit, nec de eo Apologiæ Apologiâ vllâ opus, quòd dixerit, non aliò tendere, non intromittere ſe *Legis Authorem* in quicquam aliud, quàm ciuium ſuorum *fidelitatem & veram obedientiam*. Parte verò ex alterâ, malè à *Matthæo* deduci, torqueri potiùs: vel, ex eo, quòd excommunicari contingat Reges, neceſſariò conſequi, vt Regno priuari debeant: vel, ex eo quod negatur priuari eos regno deberè, *excommunicationem* ipſam, vel aliquid ibi quod de *Catholicâ fide* ſit, abnegari.

a *De Abſol. cap. 27.*

Tvm quæ hæc conſequentia eſt, *Perſiſtam in fide Regi, nec ab eo deficiam, nec parebo vel Pontifici ſiquid in Regem moliatur; ergo non agnoſco in Pontifice poteſtatem Excommunicandi?* Peccâſti hîc quidem in Logicam, peccâſtí largiter. Non ſi *funiculo* illo *triplici* (de quo, initio gloriatus es) attraxeris, efficies ex eo, hoc vt conſequatur. Niſi ſi error errori errorem affert; error nempe Logicus, errorem Theologicum; niſi (te iam Authore) qui excommunicatus eſt, eo ipſo quòd ſit excommunicatus, regnum amittat; nec ſecus *depoſitionem*, & *excommunicationem*, mutuò ſe conſequi putes, quàm corpus vmbra, aut ignem calor. At hoc hallucinari eſt. Qui excommunicatus eſt, tolerari ad tempus poteſt. Declaratio pòſt accedat oportet, & Publicatio. Tum & Appellationi locus (ſi ita opus) à Papâ, ad Concilium. Scis à quibus id factum, & quando. Nec id in *Philippo* factum, nec in *Theodoſio*;

626a

doſio; vterque ſepoſitus à communione, neuter depoſitus ab Imperio. *Diſparata* hæc ſunt prorſus, túque, qui ſic odio habes argumenta inde ducta, ipſe iam ducis à *diſparatis*.

Accipe verò paucis, quæ hinc abſurda conſequantur, ſi ſtatim vt excommunicati ſunt Principes, regnis excidant.

Dixit olim Pontifici *Bernardus*, [a] *In criminibus, non poſſeſſionibus, poteſtas veſtra:* Regnum autem certè *poſſeſſio*, ad quam igitur *poteſtas illa* non tranſit. Sed *neque peccati* quidem *cauſa ſufficit, ad priuandum quem Regno, cuius non eſt maior ratio quàm priuationis feudi*, ait [b] Doctor *Marta*. Fac verò priuatæ ſortis hominem in cenſuram vltimam incidiſſe; ecquid illi de opibus, de poſſeſsione ſuâ peribit? Ecquis ei vel partem adimet de fundo, vel teruncium de re ſuâ? Nunquam factum, ne tentatum quidem; Quid ergo? Aliane quoad Reges cenſuræ natura, quàm quoad reliquos? Mutatne naturam fulmen Pontificium, ſi vibretur in Regem, & tollit illi *poſſeſſionem ſuam*, quam nuſquam alibi tollit? [c] *Ita iudicabis magnum ſicut parvum*, ait lex; nec aliter [d] *oues paſce*, aliter *agnos*, Euangelium; vna enim vtrobique vox eſt.

[a] *Lib. 1. de conſiderat.*

[b] *Par. 1. c. 23.*

[c] *Deuter. 1. 17.*

[d] *Ioh. 21. 16.*

Vide porrò quod *ſuprà dixi* annon hinc ſequatur; Deterior erit quoad Eccleſiam, conditio Regis, quàm cuiuſuis de plebe infimâ. Baro ſi ſub cenſurâ eſt, Baroniam non amittit, nec de Barone fiet non Baro. Non eques equeſtrem ordinem, nec gradu ſuo excidit. Quin vel vllus homuncio de vulgo, quicquid ſit quod habet, ex cenſurâ quam incurrit nihilo minùs habiturus eſt; Rex autem ſi tactus eſt de Vaticano, Regno ſtatim exuetur, & de Rege fiet plebeius, & quod ſubditorum nulli fit, illi fiet.

Hoc ſi ſcîſſet, *(iterum dico)* haud puto Ethnicus Rex quiſquam fuiſſet de Ethnico Chriſtianus; nec ſi ita res ſe habeat, vllus etiam præterea fiet, ſi ſapiunt, erunt quod ſunt, nec in hanc ſe conditionem demittent, vbi cuiuis ſubditorum quàm ipſis meliùs futurum eſt. Siccine verò *Nutricijs* ſuis vicem refert? Siccine [illegible]; Siccine quæ pia mater eſt priuatis hominibus, ſolis Regibus nouerca eſt Eccleſia?

Tum id cautum imprimis, ne cuiquam fraudi ſit anathematis ſententia, præterquam ei qui crimen admiſit; ad alios ne pertingat; alios ne inuoluat, qui non peccârunt. Reg-

num autem hæreditas; quâ si pater mulctatus fuerit, nunquam adibit hæreditatem filius, ne si insons, ne si infans quidem fuerit: quin filius qui nihil quicquam peccauit, *portabit* tamen *iniquitatem patris*, & noxæ non suæ, pœnas luet Ecclesiæ. Absit ab Ecclesiâ Dei hoc, quod à Deo abfuit, [a] *vt rem hanc faciat*, & deponat *iustum cum impio, fiatq; iustus sicut impius.*

a Gen. 18. 25.

Quid, quòd pœnitentiæ locus relinquitur, in omni censurâ Ecclesiæ, idque ita, vt cùm ad bonam mentem redierit, in integrum restitui oporteat; nec è culpâ, cuius iam piget, detrimenti aliquid accipere? factum hoc *Petro* post trinam negationem, quò alijs id faceret, quod sibi factum voluit. Certè autem qui regno motus, cuius in alium translatum Regni ius, serò iam sapit, serò pœnitet: Non dimittet is qui semel inuasit; ad ius suum, quod priùs ei cõpetebat, redire non poterit, ne si vel maximè seriò pœniteat, ne si liquescat in lacrymas.

Ne lectorem morer longiùs; nec *Paulo* Apostolo, nec *Paulo* Pontifici, nec vlli mortalium, *potestas* vlla, *nisi ad ædificationem*, vsque adeo vt si *ædificandi* spes nulla, ne adhiberi quidem censura debeat. Tantum autem abest, vt priuatiua hæc *potestas ædificet*, vel peccantis saluti consulat, vt, historiâ teste, teste experientiâ, semper *ad destructionem* operata fuerit. Nec enim repertus vnquam Rex, credo nec repertum iri, qui æquo animo ferre possit, transferri coronam suam ad alium; vel qui exin sanior factus sit, quin potiùs ruerit ad arma præceps, & nescio quot clades dederit, quot — ἰσόψυχοι φυλαὶ πατρίδων, potiùs quàm vt iure suo cederet. Cùm deponuntur Reges, prædæ exponuntur Regna, colliduntur Reges & Regna, nec tentatum hoc vnquam sine tristi successu, nec vnquam hoc fulmen sine ingenti incendio. Absit autem, vt tantarum calamitatum Ecclesia causa sit: & propter vnius noxam, tam multos committat inter se, cum certâ non minus animarum pernicie, quàm corporum. Ausim verò dicere, plus hinc detrimenti, fidei professoribus, plus lucri fidei hostibus obuenisse, quàm vllâ aliâ ex re. Dum enim *Henrici, Friderici, Ludouici* pugnant, *Sultani, Chani, Ottomani*, miseriâ nostrâ magni sunt, ditiones suas perditione nostrâ dilatârunt.

Viden' ad quot nos absurda abducat assertio tua? fiet Regi quod nulli præterea fit. Peiore conditione Rex, quàm vllus

626a

vllus de plebe. Peiore conditione Rex Christianus, quàm Ethnicus. Plectitur hæres, qui non peccauit. Pœnitens in integrum restitui non potest. *Ad destructionem* erit *potestas* illa, quæ *ædificando* solùm data est: Et harum omnium tum iniuriarum, tum miseriarum, fons Pontifex.

Quodsi iam, eò dixeris, *Pontifici Regem excommunicanti non parituros*, quòd Regem sic *excommunicatum non vitabunt*, (*quicum conuersari tum non liceat:*) gratis dixeris. Quid enim? an *excommunicato* per Apostolum *Corinthio*, statim ab eo, coniugem, liberos, famulos profugisse omnes putas, atque desertum in vacuis ædibus reliquisse? Ille autem propter hæresin *excommunicatus* non fuit, inquis; alia verò hæreticorum causa est. Imò non alia; *siue enim fornicarius, siue idolis seruiens fuerit, qui frater & Christianus est*, pariter ab vtroque, nec magis ab hoc, quàm illo abstinendum suadet Apostolus; *Neutri commisceri* fas, *cibum cum neutro sumere*. Non est autem grauius in Christiano crimen hæresis, quàm *seruitus idolorum*; Eadem in vtroque crimine censuræ vis: Nec magis *ab idolorum seruo* nos arcet Apostolus, quàm *à fornicario:* vestra igitur hæc, alterius, & noui iuris sunt. 1. Cor. 5. ver. 11.

Sed tamen & *Hildebrandus* ipse, qui primus omnium bacchari ausus in *Cæsarem*, etiam in Cæsareos omnes, hæreseôs nomine (hæresis autem erat, quòd ei non parêrent) cùm nimis etiam strinxisset, laxare coactus est paululùm, capite [a] *Quoniam multos*: per cuius Interprtees, ij quibus religio non erit *cum principe conuersari*, (censurâ non obstante;) eo tamen se casu sperant à contumaciâ vindicari posse. Concinnârunt enim nobis Interpretes *Distichon* illud: a Ca. 11. q. 3. c. 103.

Hæc anathema quidem faciunt, ne possit obesse:
Vtile, Lex, Humile, res ignorata, necesse. Decret. 5. 39. cap. cum desider.

Et affulget inde spes aliqua, quòd, si *Regem non vitent, si cum eo conuersentur*, excusabit eos tamen aliquod de quinque hijs, putà, vel *Lex*; Lex enim Dei, quæ legẽ omnẽ superat: vel *Humile*: nec est enim subiectio magis humilis, quàm subditorum.

Theologi certè æquiores videntur, qui [b] *seruos* excipiunt; *Sadoc* verò Sacerdos, Propheta *Nathan*, militum magister *Ioab* vltrò *seruos* se dicent, nec Regem ergò deserent. Excipiunt & *filios*: Rex autem & esse vult, & haberi suorum b Aquin. supp. q. 23. 1. Toler. instruct. lib. 1. cap. 9.

Pater

Pater, & quicquid *à filijs patri* præſtari debet, ſuo ſibi iure meritò vendicat. Excipiunt & *coniuges*: Eſt autem Regi cum regno connubij ius, cuius teſſera & teſtis, *annulus coniugalis*: nec ſi *vi vocum iſtarum* Regi adhæreant, magis in Politicis ângi ſinent conſcientias ſuas, quàm in Oeconomicis; qui cordati ſunt. Quin Cardinalis *Toletus* bene ſperare nos iubet [c] *Cùm enim* aït) *aliqua grauis neceſſitas occurrit, videlicet, conſilij vel refugij, vel alterius* (aduerte quæſo hoc, *vel alterius*) *tum licet conuerſari.* Credo autem *alterius alicuius neceſſitas* non leuis ſubdito incumbet conuerſandi cum Rege tum, nec ab eo recedendi.

c Tolet inſtruct. lib. 1. ca. 9.

Quòdſi autem ex Regis conuerſatione vitandâ probabiliter timetur ſcandalum, (& timetur quidem) ſi turbæ orituræ, (& orientur certè) ſi res vergat ad graue periculum, (& verget procul dubio,) tum demum [d] *Sylueſter* nos iubet ſecuros eſſe, etſi non pareamus. Et ratio fauet; Cenſura enim quæ ex charitate eſt, non debet contra charitatem militare, nec *poteſtas* quæ *ad ſtructuram* eſt, *ad deſtructionem* operari.

d Ver. Obed. 5.

Quid *Sylueſtrum* memoro? Idem hoc [e] *Alexander* ipſe *Papa tertius* indulget; *ſi non poteſt ſine ſcandalo prouideri, æquanimiter ſuſtinemus, ſi mandatum noſtrum non duxeris exequendum. Æquanimiter ergo ſuſtineat* hic: *ſine ſcandalo* enim *prouideri non poteſt* & ruinâ multorum. Regula autem eſt *pro vitando ſcandalo ceſſat rigor diſciplinæ.* cuius ratio; *Regem* enim *vitare* iubet Papa, at *ſcandalum vitare* iubet Chriſtus; puto autem, cuiuis hîc, Chriſto potiùs parendum, quàm Papæ.

e Cap. cum teneamur de præbend.

Atque hæc quidem; ſi legitima ſit, & (vt loquuntur) rectè procedat cenſura, ſi denunciata vti debet & publicata: Sin ordo iuris non ſeruatus, modus non debitus, cauſa non iuſta, *ne pariturus quidem Catholicus tuus excommunicanti: iuret quoque (ſi opus) ſe non pariturum.* Nam *ſi qui excommunicatus eſt, prætendat & publicet excõmunicationem ſuam, eſſe nullam, nemo illum cum præiudicio ſuo tenetur vitare, imò ſi vitet, iniuriam faciat.* [f] *Nauarrus* ita nos docuit. Vidit verò ætas noſtra Principem bis tèrue à Pontifice *excommunicatum*, quem ſui tamen *non vitârunt*, quantumuis *Catholici*, cùm *excommunicationem* ſuam, *nullam* eſſe prætenderet. Quidni autem prætenderet? Monitoriales Pontificum Bullæ, interdum merè bullæ, merè nullæ

f Cap. cum contingat. R. 2.

626a

nullæ ſunt, *ſi clauem poteſtatis non præcedat clauis diſcretionis.* Sit enim vel maximè *intrinſeca ligandi poteſtas* hæc Pontifici; at limites habet, vt ſi limites excedat; regulam habet, vt ſi à regula diſcedat; abuſus iam poteſtatis ſit, *non poteſtas.* In Cathedrâ docentis Papam errare non poſſe dicitis; in tribunali iudicantis errare poſſe tenetis omnes; Erranti verò parêre tenetur nullus. Ita igitur detonare poteſt Pontifex, vt fulmen eius brutum ſit; talem ferre ſententiam, vt conſiderari de eâ porrò poſsit, annon ſit nulla. Quæ ſi nulla ſit, nullus pareat.

Caſus quidem ſunt apud *Angelum* quindecim nec pauciores, in quibus *excommunicatio* eſt de iure *nulla*; De tot iſtis, *aliquis vnus* occurret fortè in ſententiâ, quam laturus eſt Pontifex; *vnus aliquis. Aliquis vnus* nuper occurrit in cauſâ *Venetâ*, quâ freti, Papæ excommunicanti, etiam interdicenti *non paruêrunt*, nec eò minùs *Catholici* iam ſunt. Aliquis alter; Aliquis verò? Omnes quindecim, etiam quindecim pænè plures, * viginti enim & ſex nullitates repertæ ſunt, atque obiectæ *Gregorio 14.* non ita pridem in cauſâ *Galliarum* Regis; quibus freti multi tum, atque ij *Catholici*, *parêre renuerunt.* Quid quærimus? Quæſitum hoc 1510. in Synodo *Turonenſi*, cùm intonuiſſet tum *Iulius ſecundus* contra *Ludouicum duodecimum*: an ſententiæ tùm eius parendum eſſet? Reſponſum autem ibi à Synodo totâ, *Talem ſententiam nullam eſſe, nec de iure, vel alio quocunque modo ligare.* Non eſt ergo flagitium, in loco, Pontificis ſententiæ non parêre.

* *Defenſ. Princ. contr. excom. Pap. 1591. Gallicè.*

Vides rem totam lubrico in loco verſari. Nihil quidem frequentius in hiſtorijs, quàm ex omni gente, ex omni genere Catholicorum, multos *excommunicanti Pontifici*, ſæpe *non paruiſſe.* Credo autem, permotos *Alexandri* tertij Pontificis authoritate illâ, quam minùs cautè retulit *Innocentius* in g *Decretalia*, qui liberum fecit Archiepiſco *Rauennæ*, vel quod *mandaret* Pontifex *adimplere*, vel *quare adimplere non poſſet rationabilem cauſam prætendere.* Quiſq; ſibi exin arripit libertatem illam, nempe indultam à Pontifice; aut enim parebunt excõmunicanti, aut *prætensâ causâ* (& quidem vt ſibi videtur *rationabili*) Pontificem rogabunt, vt habeat ſe excuſatos. Immorari hijs nolo diutiùs. Parituri ergo ſunt Catholici tui Ponti-

g *De Reſcript. Ca. Siquando.*

fici excommunicanti: quanquam etsi non pareant, erunt tamen Catholici. Reliqua non commemoro, ne tu quidem debebas commemorare; Sciamachia mera sunt. Id agunt omnia, vt probent, esse in Pontifice potestatem clauium. De quo etsi alibi fortasse aliter differendum esset; tamen hîc pro *posito (non tamen concesso)* haberi volumus.

Nam quòd in medio argumento suo, parentheſin, quasi aliud agens, interijcit, eámque cornutam, quâ aut *subijci* se *Papæ* fateatur Rex, aut de *Grege Dominico non sit*; planè hoc κατὰ μιχαῆς. Alia res illi præ manu fuit, vt Catholicos suos erudiret in nouo hoc fidei suæ dogmate: inopinatò Regem ipsum inuoluit quasi (parentheſi suâ) & necessitatem affert, vel vt *Papam pastorem* agnoscat, vel vt *Dominici Gregis pars nulla* habeatur. Quot verò hîc, quàm in scalâ hâc Papæ, multi gradus, quàm hiantes atque inter se diſsiti, quàm verò putres & malè fidi; vt qui per eos scandere velit aut descendere, ei à præcipitio valde metuendum sit?

Malè fida primùm in eâ statio; Totum mundum pro Grege suo, vni *Petro* commissum, aliter quàm cæteris; vnum illum, vniuersalem orbis totius pastorem institutum, secus quàm cæteros: Cæteros enim omnes simul Apostolos, Pastores ex æquo, magni illius Gregis institutos esse. Cauere nos iubet [a] *Cyprianus* à gradu hoc: nota illius sententia, *Hoc erant vtique & cæteri Apostoli quod fuit & Petrus, pari consortio præditi, & honoris & potestatis.* Cauere & *Augustinus*: [b] *Ecclesiæ, Regni cælorum claues datæ sunt, cùm Petro datæ sunt, & cùm ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? pasce oues meas.*

a *De vnitat. Ecclesiæ.*

b *De agon. Chr. c. 30.*

Mysterium enim illud *trinæ interrogationis, triplicatæ pastionis*, altum quidem, & plus in eo *Petro* dictum quàm cæteris. Sic est; Sed altitudo, huius mysterij; in eo, quòd solus ille, præter, supráque cæteros Apostolos, *toties* (id est) *ter* Dominum paulò antè negauerat, in eóque plus à *Petro* factum quàm cæteris. Plus ergo dicendum illi, plus ab illo faciendum quàm cæteris: *ter* ad *tria* interrogata respondendum, quò sic *triplicem* negationem *triplici* confessione deleret. Hoc nos mysterium docuit *Cyrillus*, docuit *Augustinus*, qui locum hunc non perstringunt leuiter, sed pertractant iusto commentario: Aliud hinc mysterium nullum: vestrum sanè, non

eliciunt.

626a

eliciunt. Sic[c] *Cyrillus: Altius quiddam hæc oratio certè parturit.* [c] In Ioh. 21.
Nam quoniam cum alijs Apostolatus nomine Petrus *ab ipso Christo decoratus, ter in tempore passionis negârat: iure nunc ab eo terna dilectionis confessio petitur, vt terna negatio æquali confessionis numero compensetur. Trinâ igitur confessione, trinæ negationis delictum euacuatum est; Dixit autem,* Pasce, *Apostolatus sibi renouans dignitatem, ne propter negationem, quæ humanâ infirmitate accidit, labefacta videretur.* Aduerte quòd, *cum alijs* dicit, non præ alijs: & *renouans*, non augens *dignitatem.* Sic[d] *Augustinus:* [d] In Ioe. 21.
Redditur negationi trinæ, trina confessio, ne minùs amori lingua seruiat quàm timori, & plus vocis edidisse videantur mors imminens, quàm vita præsens: sit amoris officium, pascere Dominicum Gregem, si fuit timoris indicium, negare pastorem. Hoc illi Patres *mysterium* viderunt, hoc nobis indicârunt; vestrum verò, de ordinariâ in Apostolos ipsos totámq; Ecclesiam potestate, nulli viderunt. Nam si vidissent, cùm *præcipuum sit fidei caput & fundamentum religionis*, nobis non inuidissent; non celâssent eo loco nos, rem tantam, tam & nobis, & omnibus cognitu necessariam.

Neque etiam in proximo huic gradu pedem audemus figere. Nam, si fuit tamen Gregis pastor *Petrus*, (quantus hinc illinc colligi potuit, ad *Neronis* vsque tempora, aliquot ex hoc regno, ex illâ natione aliquot:) at numerosior longè Grex præut tum fuit, immanè quantũ: Tota ex eo Regna, totæ nationes intrârunt, intrauit *plenitudo Gentium*, Noui etiam Orbis accessio facta est, vt vnus eis iam *Petrus* non sufficiat, nisi & illud respõdere possis de Papâ vestro, *Ecce plus quàm Petrus hîc.*

Sed neque in illo tutum insistere, *de successione.* Quis enim nobis fidem faciet, aut ex quo *Euangelistæ* loco munus hoc hæreditarium esse, Orbis pascendi? Petro vni, magis in eo successum, quàm vlli de reliquis vndecim? vnum modò fuisse *Apostolum ordinarium, Petrum* scilicet, cui successor sit? vndecim reliquos *extraordinarios* omnes, sine successore vllo orbos perijsse?

Tum & illud, si fuit hæreditarium munus hoc, vt posset adiri; quibus hæc tabulis sibi vendicabit *Romanus* vester? Nullum illi ius sanguinis, vt sic adeat: De conclaui autem Dominorum Cardinalium mentio in *Euangelio*, in *Actis*, nulla, sed nec in vetere historiâ. Tum electionis forma ipsa, nescio

quot vicibus variata, proin à Christo non sancita. Sin ex doctrinæ sincerâ successione titulum adornet; titulum illum libenter accipimus; Sed ille, credo, hîc potiùs cogitabit de non reddendâ ratione. Vides iam vt gradus hîc lubrici, vt omnia hîc incerta sint.

Denique, ad illum vltimum gradum, non peruenitur nisi ex abrupto; nimirum, vt si vel maximè succedat *Petro* in munere Pastoritio, liceat ei per hoc, regno Reges abdicare. *Pasce oues meas*, id est, ouium Duces macta; (mactari enim certum potiùs, quàm abdicari.) *Pasce oues meas*, id est, oues meas arceto caulis suis; fides enim & officium erga omnes, omnium maximè Principes, caulæ sunt ouilis Christi. *Pasce oues meas*, id est, dissipa, dispergе oues meas: conculcentur earum pascua, turbentur aquæ: (hæc enim Rege abdicato effecta semper fere consequuta sunt.) *Accipe claues regni cælorum*, quibus excludas regno terrarum. *Quodcunq; ligaueris*, id est, quodcunque sceleris pactum vel proditionis magis astrinxeris: *Quodcunque solueris*, id est, quodcunq; legis, officij, fidei, iuramenti vinculum laxâris· Chaos magnum inter hæc; *Disparata* hæc valde quidem, & tu hic iam denuò ducis à *disparatis*.

Hoc quidem *pascere oues* non est. Ad *verbi*, ad *doctrinæ* pastionem referunt ferè Patres, quod Christus ibi in mandatis dedit; *hoc* illi inclamant, ingeminant, in *hoc* toti sunt. At *vester ille* pastoritium hoc munus non attingit. Quantum enim annorum est, ex quo vllus illorum hoc attigit? nec *Torti* vel atauus gustauit de pabulo hoc Pontificio. A seculo non est auditum, pauisse verbo vel doctrinâ Pontificem vllum. *Totum gregem Dominicum* volunt; *totum munus pascendi* defugiunt. *Geminum* ibi βόσκε est, *vnicum* πάσχειν, πάσχειν illud ibi *vnicum* arripiunt. Habet vox illa in se, (aliquo significato) regendi vim. *Geminum* βόσκε (etsi verbum illud propriè designat *pascere*) *fraterculis* relinquunt. Factum igitur ab illis non imprudenter, quòd arcessunt à *Petro* pastoritium ius suum; nolunt verò à *Paulo*, Paulinum illud, vt *qui bene præsunt, laborent verbo & doctrinâ*, laborioſa nimis pastio est. Ad illum canonem sit Pastor qui volet: prædicari mauult Papa de Regibus, quàm prædicare illis.

Sed protrita iamdudum obiectio hæc de *Petri* pastione.

Quære

626a

Quære verò alium, si placet, cui persuadeas; Rex illam non moratur. E cerebro vestro illa est, è *decretis alatis*: Scripturæ eam nesciunt, Ecclesiæ priscæ nec audita, nec visa est. Erit per Dei gratiam *de Grege Dominico* Rex noster, nec agnoscet *Romani Pastoris* fistulam. Vnum ille quidem pastorem vniuersi Gregis agnoscit, non alium tamen, quàm Christum ipsum, cuius de Grege honorem sibi ducit quòd sit: Quo de Grege etiam, sic est; vt & *Dux Gregis* sit sub Christo Pastorum Principe. Sic ille quidem est, sic sunt & alij (certè sic esse debent) Reges Christiani ad vnum omnes, iura si sua nôssent, & vel vires eis, vel animus non deesset.

Tantùm illud moneo; Cùm *Papam toti Dominico Gregi* hîc præficis, subiungísque, *vel Regem nostrum ad Gregem Dominicum nullo modo pertinere, vel certè subditum esse B. Petro, eiusque successoribus, ab eisque tum ligari tum solui posse*; vide quàm hoc à te positum præposterè, qui pòst homo futilis [h] *Christianum* negas, quem hîc cupis conijcere in vincula Pontificis tui. Nam *qui foris sunt*, nec iam Christiani, ad illius Tribunal non pertinent; nec enim [i] *iudex est Regum*, nisi *vt Christiani sunt*, (vt pòst asseris) vbi ergo *Christiani non sunt*, nihil Regibus cum eo, nihil ei cum Regibus. Vides, per te iam, & per tuam stultitiam, non licere nobis, si maximè vellemus, confiteri *Regem à Pontifice ligari posse*, quem ipse ligari posse negas, cùm negas *Christianum*, eoque nomine *ad Dominicum vestrum Gregem non pertinere*.

h Pag. 97.

i Pag. 21.

Quòdsi præsentis instituti foret, edoceri posses, *Serenissimum Magnæ Britanniæ Regem*, & qui cum eo sentiunt Reges *Daniæ* & *Sueciæ*, *Germaniæ* Principes, Respublicas *Heluetiæ*, & *Rhetiæ*; quíque per *Galliam*, *Belgium*, *Poloniam*, *Hungariam*, *Bohemiam*, *Austriam*, *Ordines*, à nobis sunt, partem esse *Dominici Gregis*, nec minorem nec minùs illustrem partem, quàm quæ est pars *Pauli quinti:* Christianos esse omnes hos: & vt scias Christianos esse; vt Christianos par est, meliorem tibi mentem optare, dehinc vt quiescas porrò, & desinas maledicere.

Quid verò? An ægrè tibi fuit à bile cum hæc scriberes? An vt catharticon illi quæreres, *Scholam Salerni* habuisti fortè præ manibus, cuius è versu primo desumptus tibi titulus ille *Anglorum Regi?* Anglorum Regem, quis nisi *Tortus*, iam diceret?

ret? Non est in orbe Christiano Rex aut Princeps, qui non hoc titulo iam abstineret, qui non *Magnæ Britanniæ Regem* scriberet. Auctum illi iam Regnum noui alterius accessione; titulus etiam auctus: hocque te scire (sed quis hoc nescit) etiam agnoscere, boni mores voluerunt. Inelegans ille titulus in tam *eleganti libello* scilicet; & benè fecerit ille tuus è *Politâ Typographus*, si te paulò nobis reddat magis *politum*. Nimis enim impolitè hoc, & quasi *Cardinali à clitellis* potiùs sis quàm *Sacellis*.

POrrò videamus iam, ecquid fœlicior in soluendi potestate futurus sit, quàm fuerit in ligandi. Ex hijs verbis, *Quòd Papa potestatem non habet me ab hoc iuramento absoluendi*; En *potestas* inquit *soluendi negatur in Pontifice. Ad Pontificis authoritatem pertinere non solùm potestatem absoluendi à peccatis, sed etiam à pœnis, censuris, legibus, votis, atq; iuramentis. Hoc autem Catholicos omnes colligere ex verbis Dominicis, Quodcunque solueris super terram, &c.* Quò verò hæc tam inanis ostentatio, tam superflua, tam nihil ad rem? De *vnico* hîc *Iuramento* quæstio nobis erat, an eo absolui possint, qui iurati sunt? De *Iuramento* igitur hoc *solo*, ageret, cætera mitteret. Hîc verò etiam pompam ducit, & non modò *vnicum* hoc *Iuramentum*, sed & alia *Iuramenta*, sed & *peccata*, & *censuras*, & *pœnas*, & *leges*, & *vota* agit ante currum Pontificis, quasi totidem captiuos. Quorsum hoc ad *vnius Iuramenti solutionem?* aut quid opus quinque illis, nisi si explicari voluit hic pennas Pontificis sui, vt sciant omnes quantus vir sit, nec quicquam abscondi à potestate eius?

Ain' verò, *à peccatis, pœnis, censuris, legibus, votis, Iuramentis?* vt, hic homo leuiter decurrit per sex ista, quasi res non magni momenti? vt, leui brachio, quasi in transitu, soluit omnia? Nos hîc homines obtusi, cuique nodo cuneum suum, *tribus nodis totidem cuneos* quærimus: Hic vno cuneo sex nodos soluit, nodos planè *Gordios*, si tamen soluit; soluit (inquam) & non secat.

Et, quod cuiquam mirum sit, ita se gerit in potestate hâc Pontificiâ, ita res confundit; vt nescias planè quid *ligandum* iam, quid *soluendum* sit. Solebant enim *solui peccata, censuræ, pœnæ*; *ligari* autem *leges, iuramenta, vota*, & astringi magis:

si &

626a

ſi & hæc iam ſoluit etiam, quid tandem ligat Pontifex? Officio *ſolui* homines opus non habent, nec officij vinculo: officio autem *ſoluuntur* dum *lege*: officij vinculo dum *iuramento*. Quin quod adhuc mirêre magis, nec ſecus *legem* ipſam ſoluit, quàm *peccata in legem*: vtráque pari facilitate. *Lex* ſit, *peccatum* ſit contra legem, perinde illi eſt; tam facile Pontifici *ſoluere leges quàm peccata*. Vix tamen fiet vt vnâ claue, vtráque hæc & præcepti, & peccati ianua reſerari poſsit. Binæ ergo fortè ſunt claues, quarum vna, *peccatis, pœnis, cenſuris*, altera, *legibus, votis, iuramentis*, aperiendis ſit. At hæ quidem ambæ cœlorum claues eſſe nequeunt. Quin ſi *ad ſoluenda peccata*, claues regni cœlorum; *ad ſoluendas leges & legum præcepta*, claues inferorum datas oportuit.

Certè, quæ paulò antè à nobis pertractata eſt *poteſtas ligandi*, ad excommunicationem modò, & cenſuras, ſeſe extendit Eccleſiæ. Oportet autem, vt relatiui ſint inter ſe mutuò actus hij duo, *ligandi & ſoluendi*, vt non latiùs patêre debeat hîc *ſoluendi* poteſtas, quàm illîc *ligandi*; reciproci ſunt; hoc enim relatorum natura poſtulat. Ligatur quis? arcetur cœlo; ſoluitur? ad cœlum vnde arcebatur priùs, per peccati contumaciam, denuò admittitur: Ibi verò non ligauit leges vel iuramenta; ne hîc quidem ſoluat igitur.

Audiant verò Pontificis poteſtatem hanc, quorum intereſt. *Depoſuit Reges* Pontifex: *deponit* iam leges; *ſubditos ſoluit ab obedientiâ Regum*, iam & *ab obedientiâ legum*: *Leges* enim diſſoluit, *iuramenta* eiurandi, *vota* deuouendi poteſtatem facit. *Lege* cautum eſt? Diſpenſabit *cum lege*. *Iuramento* firmata lex? Et cum iuramento. *Votum* etiam emiſſum eſt? Etiam *cum voto*. Nec tamen qui hæc omnia ruperit, futurus peccati reus, nec cenſuris obnoxius: Nam & illa & illa etiam ſoluendi poteſtatem habet. Non poteſt quiſquam iam (vt videtur) cuiquam, Deo vel homini, quocunque nexu ſic aſtringi, quin illum nullo negotio, ſtatim exoluet Pontifex. Ita: quid fixum erit inter homines, vel firmum? Quò nobis cedent, conuenta, fœdera, vincula ſocietatum omnia? Quid poſthæc fiet, quò nobis certis eſſe detur de cuiuſquam pacto vel fide?

Haud ità pridem, dum ſcholam aperirent Ieſuitæ, & artem profite-

profiterentur *æquiuocandi*, visi sunt pessimè isthuc consuluisse, in vitæ societates omnes : nexus de rebus humanis, qui in promissis, qui in pactis, qui in iuramentis sunt, sustuliſſe. Quarè meritò exosi omnibus, etiam compresbyteris suis secularibus. At iam, palàm hîc quasi præconis voce edicit *Matthæus*, id penes Pontificem esse, vt nullus sit *legum*, nullus *iuramentorum* nexus, vt nemo de iurato certior sit, quàm iniurato. Licere enim Pontifici hæc omnia vt soluat, Licere apud Pontificem hæc omnia vt soluantur. Licere (inquam) & venales haberi Romæ, *legis*, *voti*, *iuramenti solutiones*, id est, peccati, votifragij, & periurij immunitates. *Legis* enim *solutio* peccati; *Iuramenti solutio*, periurij authoramentum est. Qui pars iam *Pauli quinti* sunt, ne parcant iniurijs; *leges soluit*: ne parcant periurijs; *iuramenta soluit* Pontifex.

Potestas hæc quidem *soluendi* dicenda non erat, sed *dissoluendi* omnia, etiam mundi credo machinam, si sic pergat. Quid est enim in rebus humanis firmum & stabile, quod trium horum vni non nitatur? Quid habet *Lege* fortius Respublica, vel sacra vel ciuilis? Atqui lex vlla, si Pontifici stomachum mouit, fæx iam est, non lex. Quid habet religio ipsa, *iuramento* magis religiosum? Atqui iam religio non est, & illud violare. Arctissimum quidem habitum est semper *voti* vinculum; quasi stupa iam est. Omnia hæc *soluit* Pontifex ex *plenitudine potestatis*, vel *tempestatis* potiùs: vt in nimis solutam potestatem (qualis hæc) ludere solent Iurisconsulti.

Videbo paululùm de Legibus & Iuramentis, de Votis non attingam; Quorsum enim de ijs mentio? nihil nobis hîc cum votis negotij. *Legis* quidem mentio facta, quia Edictum forte ipsum exauctorare Pontifex; *Iuramenti* etiam, quia & illud eneruare cogitat. At *votum* non video cur à *Matthæo* nominari debuit, aut inseri, nisi si interpositâ *voti* mentione, Domino suo gratificari voluit, qui olim *Iesuita* factus, *voti* se reum fecit, & hoc *votum iam* fregit, postquam ostrum induit. Quod nisi subueniat hîc *solutiua* hæc *potestas* Pontificis super *vota*, causam nullam potest dicere, quò minùs *votifragus* habendus sit, & desertor ordinis. Certè *voto* hoc, nisi illum Papa benè *solverit*, etiamnum tenetur Patri *Ignatio*, nec potest sic purpuratus incedere, nec sacellum habere à Papa, quod

Matthæo

626a

Matthæo malè cederet: Redeundum enim tum illi Exſacellano ad *Papienſes* ſuos, vbi minùs pinguia ſunt quàm *Romæ* Sacerdotia.

De legibus primò; Etiamne porrigis ad *leges poteſtatem hanc* indefinitè, nec reſtringis? Crudiùs hoc à te poſitum. At puto excipies hîc *leges naturæ*; nec illas ſoluerit Pontifex.[a] *Naturale ius ab exordio rationalis creaturæ, immutabile permanet.* Atqui ſubditorum ius, *naturæ lege* nititur. Naſcimur, vt filij, ſic ſubditi: filij eius cuius ex ſtirpe; ſubditi eius, cuius in ditione naſcimur. Ecquis præſtabit filius, vt filius, huic Patri, ſubditus, vt ſubditus huic Regi ne ſiet?

a *Aquin. 12. 94 5.*

Etiam puto, excipies & *leges* ipſas *Dei*; nec dabis Pontifici poteſtatem,[b] *vt mutet ius, aut diſſipet fœdus ſempiternum.*[c] *Præcepta Decalogi* apud veſtros *ſunt omnino indiſpenſabilia.* Nullam humanam diſpenſationem admittunt, nec cuiquam homini ex ijs aliquo modo ſoluere aut licuit, aut licebit. Tantum autem abeſt Papam poſſe, vt (ſi in eo veſtris fas credere) in quibuſdam, *nec*[d] *Deus ipſe* diſpenſare poſsit. *Dei* autem *lex* eſt, *de obedientiâ, de fide* Regibus præſtandâ; lex mandato quinto comprehenſa, filius vt patrem, ſubditus vt patrîæ patrem debito obſequij, fidei, ſubiectionis honore afficiat. Ecquis verò mortalium hac *lege* liberabit? *Legis* autem noſtræ æquitas, *diuinâ* hac nititur. Quaſi enim familia quædã magna, Regnum eſt; quam Rex ſic ducit, vt Paterfamilias. Quare quæcunque Patri iura, quintæ legis vi, debentur, ſuo ſibi iure vendicabit omnia.

b *Eſa. 24. 5.*
c *Aquin. 12. q. 100. A. 8. c.*
d *Valent. de leg. nat q. 4. diſput. 7. punct. 6.*

Pari autem ratione, excipies, puto, & *leges Euangelicas: Euangelica* autem eſt, & à *Petro lex iſta, Eſtote ſubditi Regi tanquam præcellenti. Hæc eſt enim voluntas Dei.* Quid hîc, *veſter?* Soluitne *legem* hanc *Petri*, & dicit, *Regi quamuis præcellenti ne eſtote ſubditi; hæc eſt enim voluntas Papæ?* non putò: non committet *Paulum Quintum* cum *Petro.*

Quin & *ciuiles* porrò excipies etiam, hoc argumento; Quòd ad idem ſpectent, *poteſtas ligandi & ſoluendi*, eôdem referantur, vt quod *ligare* non poſsit Papa, nec poſsit *ſoluere*. *Leges* autem *ciuiles* Regno vlli, vlli Reipublicæ condere non poteſt; nullus hoc Papa dixerit, nullus Rex tulerit. Faciat, ſi volet, in *Galliâ* periculum, faciat vel in *Hiſpaniâ*, legem ferat

illis; non ferent ferentem. Legem ergo ponere non potest, nec rogare: ne soluere quidem igitur, aut abrogare. At nostra quoque *ciuilis lex* est, legitimè rogata, plenis Comitijs lata, omnium Ordinum consensu comprobata.

Nullane ergò *soluendi potestas* in Ecclesiâ *ad leges*, nec vllus dispensationi locus? Est verò: quis negat? Laxet nodos Ecclesia, quas ipsa nexuit; leges quas fixit, refigat; quas posuit, tollat denuò; positiuo iuri deroget. Parcè tamen hoc quoque: Rectè enim dixit quispiam, *Dispensationes nihil aliud esse, quàm legum vulnera.* Nec ergo hoc laudi sibi ducat Pontifex, si multis vulneribus sauciæ sint apud eum *leges vel positiuæ.* Et pacè (inquam) & moderatè. Nota satis in *Decretis* glossa Canonis, [a] *fuit tamen hîc nimium papaliter dispensatum.* Semel ibi notatum; sæpe factum à Pontifice, sæpe dispensauit, *nimis papaliter.* Potestas autem si longiùs se quàm par est extendat, abusum patitur, nec iam actus eius dispensatio est, sed dissipatio. Vtcunque autem se res habet; contraria Papæ vox, atque Christi, de lege. Christus; [b] *Non veni soluere, sed implere:* Papa; Non veni implere, sed soluere.

[a] *Can.2.q.5. c.mennam.in Glossa.*

[b] *Matt.5.18.*

Pergo iam ad *iuramenta.* Etiamne & illa in vniuersum *soluendi* potestas illi? At si *leges* non potest, nec *iuramenta* potest, quibus *iuratur in leges.* Quidsi enim legi alicui diuinæ, obligare me volo *iuramento*, ecquis me impediet? Olim ita *Dauid*; *Iurauí, & certò apud me statui, custodire iudicia iustitiæ tuæ. Petrus* ipse si tum vixisset, an potuisset efficere, ne *Dauid iuramenti* reus esset? aut an *soluisset* cum hoc *iuramento? Dauidis* exemplo, *iuramento* se obstringet, quis putà de non mœchando; hoccine illum *iuramento* vllus soluet Pontifex? Par faciet de mandato quinto *iuramentum*, nec magis illum soluet Pontifex; non magis (inquam) de quinto, subiectionis, quàm de septimo, castitatis; nec magis præstabit vt rebellis, quàm vt mœchus sit.

Psal.119. ver. 106.

Sed & *iuramenta* quædam interdum solui possunt; & habet in illis dispensatio locum suum: quæ tamen, dispensatio vix propriè dicitur. Si quis se temerè irretiuit *iuramento*, vt *Herodes*; etsi debet esse de eo scrupulus nullus; siquis tamen est, illum eximat. [c] *Iuramentum de malo vel bono impeditiuo, dispensatione non indiget; tenetur enim iurans non seruare.*

[c] *Aquin.22. 89.3.*

In

626a

In iurando si fuit stultus, in reddendo ne sit impius. Addo etiam, si non euentu, vt *Herodis* illud: sed si ab initio statim sacrilegum est *iuramentum*, si proditorium (quale hîc nuper apud nos inter Coniuratos) etsi nihil opus, quia iurati in malum; si videtur tamen opus, & si volet, *soluat* & illud; in quo tamen non *soluendo*, quin astringendo magis, operam omnem suam posuerunt, quibus tum apud nos potestatis suæ copiam Pontifex fecerat. Soluerent verò hîc: hîc verò recondunt in vaginâ, vbi exertam oportuit, aciem atque aculeos authoritatis suæ: vbi minimè oportet, ibi demum exerunt. *Soluunt* fidelitatis Sacramenta, *non soluunt* perfidiæ: *soluunt* scilicet *liganda, ligant soluenda.*

Nec tamen hoc mirere lector: Ita enim se habent Pontifices in hoc negotio *ligandi* & *soluendi*, vt solent agyrtæ. *Ligare* ad tempus simunt, tum non *ligare*; ligare dum *desunt vires*, non ligare *cum iam adsunt*; Ita *ligatus solutus* est, *solutus ligatus*, nec *ligatus* nec *solutus*, prout Pontifici visum fuerit. Sic lusit nuper *Gregorius 13.* de Bullâ *Pij quinti*,* vt *ligaret* illa Reginam, & subditos hæreticos; subditos autem Catholicos non ligaret: non *ligaret* quidem Catholicos, *rebus sic stantibus*; *ligaret* tamen, *quando publica eius Bullæ executio fieri poterat.* Mirus artifex: vnâ eademque Bullâ *ligat*; non *ligat*; *ligat* hæreticos, non *ligat* Catholicos; & Catholicos non *ligat*, *ligat* tamen. Profecto non redemit animos hominum Pontifex, qui sic ludit periurio.

* *Iustitia Anglicana.*

Enimuero, si hæc sit in Pontifice *soluendi potestas*, dic quæso, quid opus *Breui*, *vel primo vel secundo*, quæ interdicunt, *ne iuretur iuramentum?* Quid opus *Epistolâ Cardinalis*, vt abiuretur? Nihil certè. Iurate Catholici omnes; iurate liberè *Iuramentum* Regium, duplici *Breui* non obstante. Nam quid ni iuretis? Annon *Romæ* est, qui *iuramenta* vestra sic soluit, vt corrigaim calceamenti sui, qui vno verbo faciet, iurati vt iniurati sitis? Cùm tam leue hoc illi, cur arcet à *iuramento*; nec sinit iurare, tam citò, tam leuiter *soluendos?* Iurate verò. Quid enim inani metu se cruciet quisquam, cur mulctam subeat, cur in carcerem se duci sinat propter ista, vel *iura*, vel *iuramenta?* pareat iuri, nec parcat *iuramento*; *Romæ* est, qui hæc diffiabit omnia; perinde est iurent, non iurent Catholici, præsta-

bit Papa, ne qui rei ſunt *iuramenti*, rei ſint periurij; & quâ eſt poteſtate *ſoluet* illos primùm, deinde & inuoluet illos plenarijs ſuis indulgentijs, tam denſis, tam confertis, vt nec ipſa perditio illos poſsit perdere.

Sed bene; quòd tempore ſaltem circumſcripſit poteſtatem hanc, vt non ſemper vti detur, ſed tum demum *quando ad Dei gloriam expedit, aut ſalutem animarum.* Hoc ipſo iam nobis per te aditus eſt, ianuáque patefacta, vt poteſtas hæc in nos, nihil poſsit, aut *iuramentum* noſtrum. Nam vtcunque *de ſoluendi poteſtate* fateamur: hîc tamen negamus adhibendam in *iuramento*, quòd certè nec *expediat ad gloriam Dei, nec animarum ſalutem*, vt *ſoluantur* eo ſubditi. Non eſt enim adhibenda, ais, niſi *quando expedit ad Dei gloriam & animarum ſalutem.* Illud autem *Quando*, quando eſt? An iam eſt in *iuramento* hoc *noſtro?* Ecquid *Deo de gloriâ deperit?* ecquid *animabus de ſalute*, ſi nihil horum Regi fiat, quorum in *iuramento* mentio, ſi nemo Regem deponat, inuadat, vim afferat? Nihil horum.

Sed ſcire vis, lector, quid ſibi velit *Quando* hoc? Lege Hiſtorias; videbis haud vnquam fere reduci in actum hanc Papæ *potentiam*, quando aut *diuinæ gloriæ* quid, aut *humanæ ſaluti* impendet periculi, ſed quando Pontifici mota bilis eſt: mota autem fere eſt, quando negatæ decimæ, quando prouiſum contra *prouiſiones*, quando *Indulgentiarum nundinationes* interdictæ. Nec enim hæc, ſi neſcis, in rem pietatis & fidei *poteſtas* aſtruitur, nec illorum hîc incrementum quæritur: quæritur, vt *Taxæ Cancellariæ* bene ſit, id eſt, vt culinæ Pontificis, dum pro tali *voto* ſoluto tot groſsi; pro tali *iuramento* rupto tot floreni; pro tali *lege* violatâ tot aurei numerantur: in quo non *Dei gloria*, ſed Principum ignominia; nec *ſalus animæ*, ſed pernicies crumenæ quæritur: Huic dum conſulatur, eat *gloria Dei*, eat *animarum ſalus*, quâ poteſt.

Sed dic tandem, vbi data, vbi fundata poteſtas hæc. Certè, *in verbis Dominicis*, nimirum *hijs*; *Quodcunque ſolueris ſuper terram, &c.* At hijs verbis Dominus *clauem* promittit, *clauem*, dico, ad aperiendum, non vectem ad perrumpendum omnia; & *ſolueris* dicit, quod ſummis digitis fit; non *diſſecueris*, quod gladio fit, aut bipenni; denique facultatem pollicetur *diſpenſandi*,

626a

ſandi, non *diſſipandi* omnia.

Verùm (quod aduertit *Hieronymus*, & nos monuit) loco quem affers, *promiſit modò Chriſtus, non etiam dedit:* de futuro hoc verbum eſt, *Dabo tibi.* Quæro vbi dederit? Scio te de nouâ ſcholà eſſe, dicturum, cùm dixit, *Paſce oues meas.* Quid hoc verbi eſt? Quid ſibi vult, *paſce?* An hoc? Doce illas, *poteſtatem* hanc quã tibi nunc trado, eò ſe porrigere, vt ſi tuæ ſint *oues*, eis, votifragis, periuris, exlegibus eſſe liceat, nec vllis aut officij caulis, aut *legum* repagulis contineri? Venenum hoc quidem, non *pabulum* eſt. Malus *paſtor*, qui has de grege ſuo *caulas*; malus *Pontifex*, qui has de ponte ſuo *ſublicas* ſummotas vult. Nec ergo, vel hoc loco quicquam euiceris.

Sed tamen nec hoc loco *dedit*, quod illo tuo *promiſit.* Quin ſi veteres illos audimus, illo potiùs, *Ioh. 20. Quorum peccata, &c.* Atque ita ad *peccata* modò reuocanda eſt, & *cenſuras*, pœnáſque peccati, contrà quàm tu, *non modò ad peccata, pœnas, cenſuras.* Noua enim hæc tua gloſſa eſt, & Catholicorum (quos tu vocas) quorundam modò, non omnium; non omnes verba illa ad *Leges* & *Iuramenta* protendi volunt. *Caietanus* fortè ſic voluit; & cum eo nouitij aliquot Pontificiæ poteſtatis amplificandæ cupidi; multum abeſt vt *Catholici omnes* hoc ſenſerint.

Ignota quidem hæc [a] *Auguſtino* gloſſa. Sic olim ille. *Eccleſia quæ fundatur in Chriſto, claues ab illo regni cælorum accepit, id eſt, poteſtatem ſoluendi, ligandiq; peccata.* Ignota [b] *Theophylacto*, ac proin *Chryſoſtomo* (cuius ille abbreuiator tantùm eſt) Sic enim ille. *Claues autem intelligas, quæ ligant & ſoluunt, hoc eſt, delictorum vel indulgentias vel pœnas.* Audis *Auguſtini* [*id eſt*] *Theophylacti* [*hoc eſt*] ſatis vt credo dilucidè: ad *peccata* modò & *delicta* poteſtatem accommodant, nec porrigunt vlteriùs. At hij certè pro *Catholicis* habentur.

[a] *In Ioh. 21.*

[b] *In Mat. 16.*

Sed enim libero iam tibi fidem meam de Catholicis, qui quod *Matth. 16. promiſſum eſt*, id *exhiberi* non *Ioh. 21.* verbo *paſcendi*, ſed ante illud, *Ioh. 20.* verbis *peccata remittendi*, vno ore fatentur omnes; vt Chriſtus ipſe fuerit interpres ſuus, interpres optimus, qui quod *Matth. 16. Quodcunque ſolueris* dixit, id ipſum *Ioh. 20. Quorumcunque peccata &c.* interpretatus ipſe fuerit; nec vel de *lege*, vel *iuramento* verbum addiderit.

Simul & poteſtatem hanc in *criminibus* eſſe, & peccatis, inde patebit, & Catholicos tuos qui hoc *inde colligunt*, colligere quæ Chriſtus ibi non ſpariit.

a *In 4. ſent. dist. 18.*

Ordior autem à Papâ [a] *Hadriano 6. Catholicum* hunc nullus negabis. *Videndum eſt* (inquit) *quæ ſint iſtæ claues. Has duas claues notat Auguſtinus, & poſt eum Gloſſa interlinearis, Ioh. 20. Quorum remiſeritis peccata, &c.* Vnum pollicitus ſum, tres in vno dedi. Habet enim *Hadrianus, Auguſtinum,* & *Gloſſam* ſecum ſentientes: En claues promiſſæ, *Matth. 16.* dantur *Ioh. 20.* per verba, *Quorum remiſeritis*, non autem, per verba, *Paſce oues.* Atque idem illud ibidem iterat. *De claue miniſterij dictum eſt Petro, tibi dabo claues, & in Petro omnibus Sacerdotibus, quibus in ordinatione datur Spiritus Sanctus, vt quorum remiſerint, &c.*

b *In Mat. 16.*

Proximus à Papâ Cardinalis [b] *Hugo*, & hic quoque Catholicus. Sic verò ille: *Et tibi dabo claues; Claues ſunt potentia & ſcientia diſcernendi, quâ dignos recipere, & indignos excludere debet à regno, & idem habetur Ioh. 20. quorum remiſeritis, &c.* Pro clauium intelligentiâ, refert nos ad *Ioh. 20.* vbi, *idem* inquit, *habetur.*

c *In Mat. 16.*

Cardinali ſuccedit Archiepiſcopus [c] *Theophylactus. Quamuis autem Petro ſoli dictum ſit, Tibi dabo claues; omnibus tamen Apoſtolis conceſſæ ſunt. Quando? cùm dixit, Quorumcunque remiſeritis, &c. Etenim cùm dixit, Dabo, futurum tempus ſignat, hoc eſt, poſt reſurrectionem.* Audi & alterum è Latinis, & quidem Archiepiſcopum noſtrum. Is [d] *Anſelmus* eſt. *Notandum eſt, quòd hæc poteſtas clauium non ſolùm Petro data eſt: ſed ſicut Petrus, vnus pro omnibus reſpondit, ſic in Petro, omnibus hanc poteſtatem dedit: vnde poſt paſſionem dictum eſt, Quorum remiſeritis.* Etiam, ſi placet, è Germaniâ [e] *Druthmarum. Hoc tam Petro, quàm omnibus Apoſtolis & ſucceſſoribus eorum, qui in Eccleſiâ eundem locum tenent, rectè credimus conceſſum, quia ipſe poſt paſſionem apparens ijs dixit, Quorum remiſeritis, &c.*

d *In Mat. 16.*

e *In Mat. 16.*

Quodſi malis è ſcholâ, Scotum inde tibi ſiſtam. Sic ille: [f] *Sed contrà, Matt. 16. promittitur Petro & ſacerdotibus, Tibi dabo claues, Ioh. 20. impletur illud promiſſum, dicente Chriſto, Quorum remiſeritis, &c.* Poteram & plures; ſed hoc teſtium ſatis erit. Hii verò *Catholici* omnes. Non *omnes* ergo *Catholici*

f *in 4. dist. 19. qu. 4.*

626a
Andromeda

lict, ſic vt dicis, *colligunt*; Et tu iam denuò tamen dicis *omnes?* & ad eundem ſcopulum bis allidis; nec vocem hanc tam laxam, *omnes*, iterum hic vſurpare pertimeſcis?

Sed & in hoc myſterium eſt, cur ſe *Matthæus* recipiat ad locum *Matthæi*, vbi promiſſæ tantùm ſunt, non datæ; cur ad *Ioh. 21. Paſce oues meas*, vbi quæ promiſſæ illic, ſunt, non ſunt datæ. Vulgabo ſacrum hoc. *Tibi dabo* libenter audit; placet illi hoc *Quodcunque ligaueris*; *Paſce oues* mirum in modum arridet. Quid ita? ſingulari enim numero prolata, vni modò proin (vt putat) dicta', vnde illi ſpes, vt quæ *Petro vni* poteſtas data eſt, & *vni Pontifici* tota propria ſit, eíque ſoli peculiaris. Pontifex enim *Petro* ex aſſe hæres. Verùm hîc etiam vanâ ſpe ſe lactat, & illudit ſibi ſuauiter; Nec enim hoc ex verbis illis *Catholici omnes colligunt*; multi magníque contrà ſentiunt. Non *Petro* hæc dicta *ſoli* vel data; dicta & data etiam *cæteris omnibus*. Et vtcunque verba ſint ſingularia, *Tibi, ligaueris, ſolueris*, & *paſce*: non tamen *Petro* dicta in perſonâ ſuâ, ſed *Petro* repreſentanti *Eccleſiam*, eámque myſticè ſignificanti.

Audi, ſi placet, de aceruo manipulum. [a] *Origenem* primò. *An verò ſoli Petro dantur à Chriſto claues regni cælorum, nec eas beatorum quiſquam accepturus eſt? Quodſi dictum hoc, Tibi dabo claues, cæteris quoque commune eſt; cur non ſimul omnia, & quæ priùs dicta ſunt, & quæ ſequuntur, velut ad Petrum dicta, ſunt omnium communia?* Nihil ergo hîc, nec tuum illud, *Quodcúnque ligaueris, Petro* peculiare; commune & reliquis. [b] Hieronymum. *At dicis, ſuper Petrum fundatur Eccleſia, licèt id ipſum in alio loco ſuper* omnes *Apoſtolos fiat, & cuncti claues regni cælorum accipiant, & ex æquo ſuper eos Eccleſiæ fortitudo ſolidetur.*

Auguſtinum verò non modò locupletem teſtem, ſed & multis teſtimonijs locupletem. [c] *Quædam dicuntur, quæ ad Apoſtolum Petrum propriè pertinere videntur, nec tamen habent illuſtrem intellectum, niſi cùm referuntur ad* Eccleſiam, *cuius ille agnoſcitur in figurâ geſtâſſe perſonam, propter primatum quem in Diſcipulis habuit: ſicuti eſt, Tibi dabo claues regni cælorum, & ſiqua huiuſmodi.* Et alio [d] loco: *Nam ſi in Petro non eſſet Eccleſiæ Sacramentum, non ei diceret Dominus, Tibi dabo claues regni cælorum, & Quodcunque &c. Si hoc*

[a] *In Matt. 16. Tract. 1.*

[b] *Aduerſ. Iouin. lib. 1.*

[c] *Sup. Pſal. 108.*

[d] *Tractat. 50. in Ioh. 12.*

Petro

Petro tantùm dictum eſt, non facit hoc Eccleſia; ſi autem & in Eccleſiâ fit, vt quæ in terrâ ligantur in cælo ligentur, & quæ ſoluuntur in terrâ ſoluantur & in cælo, quia cùm excommunicat Eccleſia, in cælo ligatur excommunicatus; ſi hoc ergo in Eccleſiâ fit, Petrus quando claues accepit, Eccleſiam ſanctam ſignificauit. Et [a] alio. *Quòd ad Petrum propriè pertinet, naturâ vnus homo erat, gratiâ vnus Chriſtianus, abundantiore gratiâ vnus idemque primus Apoſtolus: ſed quando ei dictum eſt, Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunque ligaueris &c. vniuerſam ſignificabat Eccleſiam.* Audi verò & quæ *Auguſtini* mens de veſtro illo *Paſce oues.* Sic ait, [b] *Non ſine causâ inter Apoſtolos, huius Eccleſiæ Catholicæ perſonam ſuſtinet Petrus. Huic enim Eccleſiæ, claues Regni cælorum datæ ſunt, cùm Petro datæ ſunt, & cùm ei dicitur, ad omnes dicitur, Paſce oues meas.* Audi & quæ mens [c] *Ambroſij; Quas oues, & quem Gregem non ſolùm tum B. ſuſcepit Petrus, ſed & nobiſcum eas accepit, & cum illo eas nos accepimus omnes.* Audi quæſo, *paſce oues* ad *omnes* dicitur, Oues *Petrus non ſolus* ſuſcepit, *ſed nobiſcum ille, & nos cum illo.*

a Tract. 124 in Ioh.

b De agon. Chr. cap. 30.

c De ſacerdotali dignit. ca. 20.

Etiam [d] Leonem. *Propter quod dicit B. Petro, Tibi dabo claues, &c, tranſiuit quidem in alios Apoſtolos vis poteſtatis iſtius, & ad omnes Eccleſiæ Principes Decreti huius conſtitutio commeauit, & non fruſtra vni commendatur, quod omnibus intimatur. Theophylactum* audiuiſti iam antè & *Anſelmum.* Quamuis *ſoli Petro* dictum, *Dabo: datas tamen pòſt* omnibus *à Chriſto.* Satis hoc diſertè credo. Audi & [e] *Euthymum*; Tibi dabo claues, &c. *Atqui donum hoc cæterorum fuit Apoſtolorum.* [f] *Rabanum* etiam. *Hæc autem ligandi atque ſoluendi poteſtas, quamuis ſoli Petro data videatur, à Domino tamen & cæteris Apoſtolis datur, nec non etiam nunc, in Epiſcopis & Presbyteris, omni Eccleſiæ.* Claudet verò agmen [g] Hugo à ſancto Victore. Ille autem, ſic. *Vide quando dictum eſt Petro in typo Eccleſiæ, Quodcunque ligaueris, inuenies hoc dictum eſſe in donatione clauium Regni cælorum.*

d Ser. 3 in anniuer. aſſumpt. 16.

e In Matth. 23.

f In caten. Tirom. in Matt.

g Lib. 1 de ſac. cap. 26.

Quod ſi recentiores mauis (& mauis opinor) accipe & illos Primùm autem Papam [h] *Pium 2. Inter Diſcipulos, pænè vbiq. Petrus ſolus totius Eccleſiæ geſtabat perſonam, & propterea audire meruit, Tibi dabo claues. Has enim claues, non ille vt homo vnus, ſed vnitas accepit Eccleſiæ.* Et cum Papâ, Cardinales duos: [i] *Lyranum*, [Et tibi dabo claues] *non ſolùm pro te, ſed etiam*

h Lib. 1 de geſt. in Baſil. Concil.

i In Mat. 16.

pro

626a

pro alijs. Sicut enim confeſsio Petri erat confeſsio aliorum; ita poteſtas hæc data Petro, intelligitur dari alijs. [a] Cuſanum. *Etſi Petrus, per petram, tanquam lapis fundamenti Eccleſiæ intelligi deberet: tamen ſecundum* Hieronymum, *ſimiliter* alij *Apoſtoli fuerunt lapides fundamenti Eccleſiæ, de quibus habetur Apocal. penult. vbi per duodecim lapides fundamenti ciuitatis Ieruſalem, nemo dubitat, duodecim Apoſtolos intelligi debere. Ideo rectè dicimus*; omnes *Apoſtolos in poteſtate cum Petro æquales.* [b] Gerſon verò ſuccinctè. *Claues datæ ſunt Eccleſiæ vt in actu primo; & Petro, vt in actu ſecundo.* Et cùm vnum hunc nomino, cum illo intellige omnes, qui *Conſtantiæ* fuerunt in *Concilio.* Omnes enim idem ſentiunt. Ne longiùs lectorem habeam; *Gloſſa* denique ipſa *ordinaria.* Tibi dabo claues &c. *Habent quidem eandem iudiciariam poteſtatem* alij *Apoſtoli, quibus poſt reſurrectionem ait, Accipite ſpiritum ſanctum, Quorum remiſeritis &c.*

[a] *De Concord. Cath. lib. 2. 13.*

[b] *In Trilogo. 8. Q.*

Fruſtra ergò pertendis hîc de ſingulari illâ & ſolitariâ Pontificis authoritate. Non huic *ſoli*, ſed neque *ſoli Petro* conceſſa; vt ſi per verba illa, *ſoluendi poteſtas* facta ſit in *leges* & *iuramenta*, pluribus iam communicanda ſit *poteſtas* hæc, quàm aut tu vis, aut fortaſſe etiam expedit; Pontifex verò hoc nunquàm tulerit. Vides verò iam, opinor, hîc, vbi tu colligis, *Catholicos* alios diſpergere; quæ tu dilatas, ad *iuramenta*, coarctare eos ad *peccata*; quæ tu coarctas ad *Petrum*, eos, ad *reliquos etiam Apoſtolos* omnes dilatare. Ita, nec de hâc quidem *poteſtate*, magis quàm de primâ vobis inter vos *conuenit.* Verbo dicam; non negatur à nobis *poteſtas ſoluendi*, negatur *collectio* tua, & ea *Catholicorum omnium* negatur eſſe.

Conſero iam manum. Nego *negari, poteſtatem ſoluendi* in Pontifice, ex eo quòd *poteſtas* negatur *ſoluendi iuramenta.* Etſi enim *iuramenta* non ſoluat; præter *iuramenta*, multa illi reſtant in quibus *ſoluendi poteſtas* illa, ſe exerceat. Latus admodum campus, ampla materia *ſoluendi.* Extra hæc, *peccata* ſunt, ſunt *pœnæ* & *cenſuræ* peccatorum. Annon ſatis illi, hæc *ſoluere?* Vtinam verò adhibeat ad hæc potentiam ſuam; bene *ſoluat* hæc. Hæc enim multò magis merentur, multò magis opus eſt *ſolui.* Peccas igitur hîc primùm.

Nego negari *poteſtatem ſoluendi Iuramenta.* Et hîc peccas iterum, dum concludis, Poteſtatem ſoluendi negat, à *iura-*

mento hoc; negat ergò *à iuramentis*. Æthiops albus dentes; ergo albus; elenchus manifestus, *à dicto secundùm quid, ad dictum simpliciter*. Non negat *potestatem soluendi iuramenta* simpliciter, qui de *vno* aliquo negat. Qui dictum sic limitat, *non habet potestatem absoluendi me ab hoc iuramento*; Ab *hoc*, de *vno hoc* negat: in vniuersum non detrahit *potestatem* Pontifici, *absoluendi à iuramentis*. De vno cauet; cæteris quid possit, non possit, ne attingit quidem. Vtrobique malè concluſum. Negat *potestatem soluendi iuramenta*; negat ergò *potestatem soluendi*: Negat *potestatem soluendi iuramentum hoc*; negat ergo *potestatem soluendi iuramenta*.

Non enim, credo, proijcies à te pudorem omnem, & dices, esse illi *potestatem* omnia *iuramenta soluendi*. At sic oportet, vt concludas quod concluſum vis. Quodsi *omnia* potest, certè & hoc *nostrum* poterit, quo de agitur. Sed non dices *omnia*; non enim legitima. *Aliqua* ergo tantùm potest. At potest *aliqua*, nec tamen *hoc nostrum*; nec tu vnquam concluseris, Potest *aliqua* soluere; potest ergo & *hoc*; quia ludibrium ita debebis pueris in scholâ, qui cantillant ibi versiculum, *Syllogizari, non est ex particulari*.

At inter illa quæ *soluit*, est & *nostrum*: De hoc quæritur. Probandum tibi hoc, non præsumendum fuit. Videtis interim, vt abeat iam *à potestate soluendi*, ad *rem solubilem*. Res enim hîc negatur *solubilis*, quam Papa vult *soluere*: *Potestas soluendi* non negatur. *Potestate* stante, incongrua hæc materia dicitur, super quam *potestas* cadat. Et verus hic quæstionis status: non an possit *iuramenta soluere*; sed, an possit *hoc*. De *hoc* qui negat, de *re soluendâ* negat, non de *soluendi potestate*. *Potestas* sit sanè, habeat in multis locum suum; in *hoc* non habet: Ab alijs potest, alijs non paucis, ab *hoc* non potest *soluere*.

Dicam verò etiam, cur non possit ab *hoc*: Quia magna ex parte *assertorium* est. Siquidem ex toto *promissorium* esset, [a] *materia* eius, *cùm sit aliquid futurum, variari posset, & in euenta reddi illicita*. Atqui *hoc* iam maiori ex parte *assertorium* est: Quatuor habet partes; quarum tres *assertoriæ* sunt, quarta modò *promissoria*. De præsenti est: *Iuro quòd Papa, nec per se, nec per alium, & potestatem vel authoritatem* habeat *Regem deponendi*.

a *Aquin. 22. 89. 1.*

626a
Andrewes. L.

nendi. Item: *Iuro quòd in corde* abhorreo, *tanquam impiam, hanc doctrinam.* Item: *Credo quòd nec Papa, nec alius quicunque* potestatem habet, *me ab hoc iuramento absoluendi.* Asserit (vt audis) per omnia. De præsenti est. [a] *Assertorij autem materia in necessitatem transijt, & est immutabilis. Dispensatio in eo referretur, non ad materiam, sed ad actum ipsum iuramenti. Talis autem dispensatio est directè contra præceptum diuinum.*

a *Aquin. ibid.*

Scis enim (quod te schola vestra docuit) si propriè loquidetur, haud vnquam *solui nexum iuramenti.* [b] *Non dispensatur vnquam, vt aliquid fiat contra iuramentum; impossibile hoc. Obseruatio iuramenti cadit sub præcepto diuino, quod est indispensabile.* Id tantùm à Pontifice fit; *Materia quæ fuit iuramenti, docetur indebita, vt sub iuramento cadat.* At hoc iam non est *ligaturam soluere,* sed *rem ligatam subtrahere.* Nodus manet, nexus manet; tollitur id cui nectendo fuit. Ac materia quidem hæc, si *de futuro* est, (vt in *promissorio)* quia nondum est, mutari potest, & reddi indebita ex euentu, atque ita pro indebitâ declarari: sin de præterito est, vel præsenti, mutari nequit, in necessitatem transijt; solutionis iam capax non est. Locus ergo (vt vides) hîc *solutioni* nullus; & otiosa hîc omnis *soluendi potestas.*

b *Aquin. ibid.*

Præterquam verò quòd otiosa sic est; & aliæ multæ causæ sunt, cur esse possit in Pontifice *potestas* hæc, nec tamen operari. Nam si (quod antè docuimus) casus multi, in quibus *Excommunicatio* de iure *nulla:* nonnulli itidem erunt, in quibus, *absolutio* quoque ipsa reddetur *nulla.* Quippini? *errante claue* nemo *aperit, errante digito* nemo *soluit.* Quid autem? *Digitus* nunquam, Pontifici, nunquam *clauis* errat? Quid ergo opus sic distinguere in scholis, *Claue non errante,* nisi *erret* ei interdum *clauis?* Hîc verò nos, *errare clauem* ei dicimus, & *digitos,* si ad ea *soluit* homines, quæ cauentur *iuramento:* [c] *Nimiam remissionem esse; non ex* Petri *æquitate iudicium ferri;* Petri *ergo priuilegium non manere.* Non ex æquitate Petri: *Æquum enim* Petro, *& voluntati diuinæ consentaneum, vt Regi tanquam præcellenti, subijciant se omnes,* Regi etiam *Ethnico,* etiam *dyscolo.* Hoc *Petrus* non *solueret.* Nihil ergo hîc *solutum. Potestas soluendi,* quæ à CHRISTO, manebit integra; integrum etiam *iuramentum,* & *insolubile.*

c *Leo Ser. 3. in anniuer.*

Sequitur verò nouum crimen, & graue, & quo neceſſe eſt *Catholicam fidem abnegari. Qui iuramentum agnoſcit authoritate ſibi plenâ delatum, eo ipſo affirmare, Regis ſupremam in ſpiritualibus poteſtatem.* Quid audio? *Primatus ſpiritualis* infertur ex *iuramento plenâ authoritate delato?* Quis non riſu excipit? Quis enim vel ſacroſancta tangit, niſi de eò primùm conſtet, *ritè* ſibi *& legitimè deferri* iuſiurandum? Quot verò quotidie paſſim in Prætorijs, in Conſiſtorijs iuramenta ſubeuntur, vbi de luminibus, de ſtillicidijs agitur, *plenâ authoritate* omnia; & tu horum iuramenta omnia, eum ſenſum habere vis, vt ex eo quòd legitima ſunt, *Regius* per ea *in ſpiritualibus primatus* ſtabiliatur? Apage verò: At ſic oportet, ſi ad *Primatum ſtabiliendum* ſit ſatis agnitio *plenæ authoritatis* in deferente. Quàm multa verò iudicia ſunt, quàm multa iuramenta deferuntur, vbi nec Iudici, nec vel Actori, vel Reo, vel Teſtibus, nec ei qui defert, nec ei cui defertur iuramentum, nulli (inquam) horum, quicquam de *Primatu*, vbi ſit, penès Papam an Regem; imò an ſit Primatus vllus, ſemel in mentem veniat?

Niſi illud dicere vis, Nullum *legitimè deferri iuramentum*, niſi vbi *Pontificis authoritas* interuenit, nec à quoquam, niſi cui ille facultatem dederit *deferendi.* At illud, quicquid ſenſeris, rauceſces credo, & non dices. Quid enim *Pontifici*, quid *Primatui* cum iuramentis? Annon etiam apud Ethnicos iuratur, idque legitimè, vbi nec *ſpiritualia*, nec *Primatus*, nec *Primas* vllus? An offendit te fortè vox, *plena?* Atqui, exigendi iuramenti ſemiplena *authoritas*, nulla. Aut ergo *plena*, aut *nulla*; ſi *nulla* exigendi, nec ſubeundi *vlla*; ſi non ſubeundi, nec iurandi; ſi non iurandi, nulla ſunt iuramenta; ſi non iuramenta, non Teſtes, non *iudicia*, non *Iudices* vlli. Dixin' ego vobis, *ſoluendi poteſtas* hæc quò euaderet? *Reges* depoſuit, *leges* diſſoluit; *iudicia*, & *iudices* iam exauctorat. Ità nec leges, nec *Reges*, nec *iudicia*, nec *iudices* vllos habituri iam ſumus. Soluit *iuramenta*, *iura*, *iudicia*, *iudices*, *leges*, *Reges*. Quod initio dixi, mundi (credo) machinam *ſoluet*, niſi citiùs *ſoluatur* ipſa.

Sed & rationem reddit, ſe dignam. *Agnoſcit enim in illo plenam authoritatem iubendi, vt contemnatur excommunicatio.*

Ille

626a
Andrewes. L.

Ille verò non agnoſcit *authoritatem iubendi* vllam, aut hoc aut aliud quicquam, quin ſolius *iuramenti miniſtrandi authoritatem* agnoſcit. Nec tu hîc repone mihi quicquam de *contemptu excommunicationis*; nihil agis. Fruſtra priùs tentâſti, fruſtra hîc iam iteras. Non iubetur *contemni excommunicatio*, ſed neque *contemnet* illam, niſi ſi nulla eſt (vt eam nuper ſpreuere *Veneti:*) deferet cenſuræ iuſtæ Catholicus tuus, ſic tamen, vt & officio ſuo ciuili ſimul deferat.

Habes ad Edicti loca tria; quorum *primo*, negatur Pontifici *poteſtas deponendi Reges*. Certè; ſed, & negatur ſimul *poteſtas illa, ad fidem Catholicam ſpectare*. Quæ *ad fidem ſpectare* videri poteſt, *poteſtas excommunicandi*, ea caſtè integréque adhibita, non negatur; negatur tamen, *excommunicato* fides non ſeruanda. Sed neque negatur etiam *poteſtas ſoluendi:* Noſtrum modò iuramentum, ex eorum numero negatur, ſuper quæ currat *poteſtas* illa. Horum, nihil contra *Catholicam fidem*, nihil contra *Primatum*, vel Apoſtolicum, vel ſedis Apoſtolicæ, nec vel ipſius Pontificis *ſpiritualem*, nihil etiam contra *poteſtatem* vel Apoſtolicam, vel Pontificiam *in ſpiritualibus*. Quicquid id eſt quod negatur, de *temporali* quadam eſt, neſcio quâ, (ſed nec ipſi ſciunt) *indirectè* ad Pontificem ſpectante. Quæ, ſit, non ſit, nihil *ad fidem Catholicam*, nihil ad fundamenta religionis: *fide* integrâ, illæſâ, illibatâ, quæri de eâ etiam porrò, & diſputari poteſt. Vtcunque eſt, res *fidei* non eſt; cùm non ſit de *indirectâ* hac *poteſtate*, quicquam adhuc directè definitum. 2.

Pontifex autem *multa* dixit *contineri Iuramento, quæ fidei & ſaluti apertè aduerſantur*. An hæc illa multa ſunt? Etiam tu aiebas, de quatuordecim, propoſitiones *vndecim*, *Pontificis primatum in ſpiritualibus attingere*. Cur *tres* tantùm apponis? Quid *octo* reliquis factum? An *tria* hæc ſunt omnia? ſic videtur: De quibus tamen *tribus*, *duæ* non negantur, *vna* modò eſt quæ negatur, eáque nihil ad *fidem*. 3.

Vbi ergo illa iam *euidentißima*, *grauißimáque diuini honoris iniuria eſt?* Vbi *Dei* in eo *Maieſtas* læditur? Vbi *periculum conſcientiæ, iactura fidei, detrimentum ſalutis, ex verbis ipſis iuramenti tam perſpicua*, de quibus ſic in *Breui* paratragœdiat Pontifex? Si vera narrare voluit, nec Catholicis ſuis laruatus

tus illudere, loco illius quod dixit, *Euidentißima grauißimáq; diuini honoris iniuria*, & *Maieſtas Dei læſa*, & reliqua illa *dictu grauia*, *auditu aſpera*; illud quod res eſt, dicere debuit: Suſcepto per vos *Iuramento* hoc, peribit mihi nonnihil de fumoſo ſæculi typho, & faſtu meo Pontificali: ſi res ſic pergat, non potero iam, quoties animus mihi eſt, Reges veſtros, Reges alios deponere, non ſubditos ipſorum armare in ipſos. Hæc illa ſunt verè in me, & ambitionem meam: (& hic Breuium tenor verus eſſe debuit.) Etſi autem mea ſunt ſola, etſi nihil ad Deum: tamen ex veteri arte meâ, & diu iam vſurpato dicendi genere, cùm quis mea vel leuiter attigerit, confugiendum mihi ſtatim ad illa tragica, *Euidentißima grauißimáque diuini honoris iniuria, &c.* Hæc illa ſpectra ſunt & μορμολύκεια, quæ ſoleo obijcere; hæc, quæ horrere pilos facient pauperibus *Anglis*, & miſellis ibi Catholicis, pauorem incutient, ſeu verum, ſeu vanum terrorem, parum refert, dum terrorem: dum detrectent modò ſuſcipere, dum, quanquam nihil in Iuramento timendum videant, timeant tamen: & quanquam nihil tale *perſpiciant*, quia tamen in *Breue, ex ipſis verbis perſpicuum* dicitur; auribus, non oculis credant, *perſpicuum id eſſe* ſcilicet, quod tamen non *perſpiciant*. Etſi locus ibi ſit nullus, vbi *iniuria* hæc fiat, credant tamen fieri: & quanquam ab initio non crediderint, credant iam tamen: Argumento eſt, quod initio plurimi iurârint non inuiti, at velut auiculæ hoc ſonitu abſterritæ, non audent iam accedere. Quibus, quid faciat quis, quàm quod iam factum eſt, laruam detrahat, & oſtendat terriculamenta eſſe hæc puerorum? De *honoris* enim *Diuini iniuriâ* non agitur, nec de *læsâ Dei maieſtate*; nihil Deo hîc de *honore ſuo* perit; perit Regibus de *honore*, ſiquid perit. *Maieſtas*, non Dei, Regum læditur, ſiqua læditur; quorum tamen cum diuino *honore & maieſtate*, *maieſtas & honor* coniuncta ſunt. *Fidelitas* verò *in Reges*, cum *fide Catholicâ* conſiſtit, & *ſalus Regia*, cum *animarum ſalute*. Denique, *tutâ conſcientiâ* præſtari poſſunt, quæ *propter conſcientiam* præſtanda ſunt. Poteſt verò ſine *Maieſtate Dei læsâ*, *tutâ conſcientiâ*, *ſaluâ fide*, & *integrâ ſalute animarum*, poteſt negari eſſe in Pontifice, *indirectam* illam *poteſtatem* ad Reges ſolio deturbandos: Vbi autem iuſta vel *ligandi*

626a
Andrewes, L.

gandi causa subest, vel *soluendi*; potestas vel ligandi vel soluendi in Pontifice, non negatur.

AVdi iam aliud. Est aliud iuramentum vetus, iam vsque ab *Henrico octauo*, quo asseritur *suprema Regis gubernatio ad causas Ecclesiasticas*. Ex vetere illo, tertium argumentum ducit, vel trahit, vel torquet potiùs, vt faciat fidem scilicet, nouo hoc Iuramento, *abnegari fidem Catholicam*. Probatur (inquit) ex alio simili iuramento. Quid? *Abnegari* iuramento hoc *fidem Catholicam?* Quomodo probatur? Sic pote. Rex *Henricus octauus*, ante annos iam septuagi.ta, iuramentum edidit, quo voluit agnosci *summus in Regno suo gubernator*, etiam quoad *res religionis:* Quocirca necesse est, vt *fides Catholica abnegetur* Iuramento isto, quod nuper instituit Rex IACOBVS, quo *incolumitati suæ prospiceret.* Ecquis vnquam argumentum vidit, magis obtorto collo? Quid? Istáne apud vos æquipollent? Rex vult esse *incolumis*, &, Rex vult esse *gubernator Ecclesiæ?* vtrobique quidem *Rex*; sed quid *Regis incolumitas*, ad *caput Ecclesiæ?* Aduersa sunt penitus, nec tu, nisi obstrictâ ceruice, vnquam efficies, vt se mutuò respiciant.

Ad repetitam verò, nec bis iam, sed ter repetitam assertionem tuam, de *abnegari* ibi *iussâ excommunicandi potestate*, accipe iam tertiò repetitam negationem nostram. Nihil iuramento negotij cum *potestate* illâ, cum *potestate* vllâ *spirituali. Fidem* ibi requiri *temporalem*, *censuram* non tolli *spiritualem.*

Sed etsi consequentia hîc nulla; incidit tamen in phantasma *Matthæus* (Domini in hoc similis) & malè metuit, ne quid huic Iuramento fraudis subsit, ne ad nullam aliam rem compositum sit, quàm vt ad alterum illud *Henrici* aditus patefiat. Certè enim affinitas magna inter hæc duo, *Ambæ eôdem formulæ tendunt: Hoc solo distant, quòd in eo, verbis expressis & proprijs abnegetur Primatus Apostolicus: in hoc, obscurioribus verbis, & per ambages circumlocutionum. Sed ex hac formulâ facilè possunt viri prudentes intelligere, quò tendat altera:* facilè verò possunt viri prudentes intelligere, si vtramq; modò formulam legant, te, nec quid velint illæ, nec quid velis ipse, satis intelligere. *Hoc solo distant?* Hoc solo non distant: imo

& fine

& fine diſtant. *Illo* enim, prærogatiua Regi & *poteſtas* aliqua aſcribitur; *Hoc*, plane nulla: *vis* tantùm ab illo,&, vi nocentior *fraus* ſubmouetur. In *Illo*, de Eccleſiâ agitur, nec niſi de Eccleſiâ: In *hoc* ne mentio quidem vlla Eccleſiæ. *Illud* à clero primùm editum in Synodo ſuâ, pòſt relatum ad Regni Ordines: De *hoc*, ne conſultus quidem clerus (præter fortè Epiſcopos Procerum aſſeſſores) nec vllum ad hoc Synodi aliud vel conſilium, vel ſuffragium interuênit. Conditum prius *illud*, vt diſtingueret Pontificios à nobis: conditum *hoc*, vt Pontificios ipſos diſtingueret à Pontificijs; Pontificios ſcilicet moderatos, quietos, ſobrios, à Pontificijs ſulphureis, nitratis, igneis. Prius *illud*, vt mentem habet Archipresbyter, credo, detrectaret: Atqui *hoc*, vltrò, primo quoque tempore, iurare voluit; nec vult, rogatu Domini tui, ſanguinis ſui pro *eo* vel guttam effundere. Neque verò ad ſubeundum *hoc*, captus ille, vel deceptus; diu enim antè in quæſtionem hanc incubuerat, etiam pòſt incubuit; ac ne nunc quidem ſubijſſe pœnitet. Habetis iam librum ab illo; excuſus eſt; proſtat; quo, quod à ſe factum, iure factum defendit. Lege ſodès. Docebit te,& potuiſſe à ſe ſuſcipi iuſiurandum illud, & à quoquam Catholico poſſe, & quidem illæſâ Pontificis *poteſtate ſpirituali* poſſe, ſéque, in eo non deceptum, vos qui ſecus ſentitis, potiùs decipi.

Denique *quo ſolo diſtare* aïs, eo omnium minimè diſtant. Nam ſi in *priore* verba *expreſſa* & *propria*, & *hîc* quoque non minùs. Quodſi etiam *ambages* aliquæ eſſent, aut *circumlocutio*; non in hoc culpanda foret. Agitur enim de re, quâ nulla nobis in terris pretioſior; hîc ſi paulò verboſior lex eſſet, ferri poſſet; ſed enim *ambages* nullæ ibi, nulla *circumlocutio*, nihil obſcurum, tortum; explicata ſunt omnia. Vides iam, nec *illo ſolo*, alijs diſtare pluribus, nçc *illuc*, quò tu prætendis, *tendere*.

Vanus enim ille metus tuus, vanus Domini tui, de hoc quaſi *preludio* ad Iuramentum *Primatus*. Annus iam tertius agitur, & qui *Fidelitatis* hoc iurârunt, ad *Primatus* illud non vrgentur, ne vocantur quidem. Et tamen lex illa prior de *Primatu*, etiamnum antiquam vim obtinet, & in vſu eſt, & quotidie deferri ſolet *Primatus* iuramentum, ſæpius tamen ſubdi-

626a
Andrewes, L.

ſubditis Regijs, qui in officio ſunt, quàm veſtris: ſed & veſtris deferri poteſt interdum, qui peruicaces ſunt & proterui, ratiſsimè id tamen. *Hoc* verò *fidelitatis* vt deferatur, nupera occaſio fecit; ſubeant hoc: de altero ne metuant. Quod hîc piger Propheta *Matthæus* vaticinatur, nuſquam eueniet. Quid porrò huic homini facias, qui quod nuſquam fuit, nec futurum fortaſſe eſt, id ſibi meridians ſomniat; pòſt, experrectus, ſuſpiciones ſuas pro argumentis, ſomnia pro oraculis haberi vult?

POſtremò vide, quàm cautus hic homo & peruigil, ſubſecutus Apologiæ Authorem, ad ſingula veſtigia: aduertit etiam excidiſſe ei neſcio quid, quodam in loco, quod excipit ſtatim, & iam torquet in Authorem. Et quid illud tandem quod excidit? Dixit, ſcilicet, aliquo in loco minùs cautè, inſtitutum iuramentm hoc, *quo populus arceretur, ne tam altè ebiberet poculum Antichriſtianarum ſcortationum:* Et *quid eſt* (inquit) *apud aduerſarios* Antichriſtiana ſcortatio, niſi Pontificiæ poteſtatis veneratio? Atque ita concluſum in cauſâ.

Hoc ille tam auidè arripuit, vt non aduerterit duas illas voculas, *Tam altè.* Dixiſſet aliquid, ſi vt *ne omnino* biberent de poculo, inſtitutum fuiſſet iuramentum. Non id dicit iuramentum, ſed *ne tam altè ebiberent.* Biberent ſanè, quando ita ſtat ſententia, quando inde arceri nolunt; atque ebiberent, ídque *altè* etiam: id eſt, (te interprete) *venerentur*, ſi placet, Pontificem, pedem eius, ſedem eius exoſculentur, *venerentur* & poteſtatem eius, ſanctos canonizandi, Purgatorium euacuandi, Iubilæum celebrandi, Indulgentias depluendi. Satis hoc, imò nimis hoc, *altè:* bibant tamen eoúſque ſi ſapere nolunt. At *ne tam altè* tamen, vt & *Regem deponenti* adhæreant, vt *licentiam ab eo ſumant, arma contra Regem gerendi, tumultus ſeminandi, vim inferendi.* *Altè*, ſi videtur, ſed non *tam altè:* vt enim *tam altè*, Edictum non fert; quin aliud poculum temperabit illis ebibendum, ſi hoc *tam altè* ebibant. Etiam à deguſtando poculo illo, ſi ſaperent, abſtinerent; Quis negat? Sed id tamen vt faciant, Iuramento non cauetur: nec enim de *bibendo* ibi cautum, ſed nec de *altè bibendo:* ſed de *tam altè* bibendo; *tam altè*, vt ebrij ſint planè, vt *neque ma-*

nus . neque pedes erga Principem quidem *officium faciant* ; *tam altè*, vt in illum *cornua ſumant* ; *tam altè*, vt *titubent*, atque *impingant ad petram* proditionis. Alioqui (vt par eſt) ſobrij luant, quod ebrij peccârunt.

Rectè ergo illud in Apologiâ poſitum, & ad rem, *ne tam altè* ; nec eò ſpectat vt *deteſtentur ſpiritualem* obedientiam, ſed vt *teſtentur* modò *temporalem* ; temporalem (dico) ſaltem, nec adeo Cyclôpes ſint, & exoculati implicitâ ſuâ fide, vt (quod nuper apud nos Puluerarij) inducant in animum, Regis, Regnique excidium, id verò Romanæ Eccleſiæ ſuæ, obſequium ratum & gratum, hoſtiam acceptam eſſe, & in odorem ſuauitatis. Hæ námque fæces in *fundo amari* illius *poculi*, dum non ſatis illis, profiteri fidem in Eccleſiam, niſi cum perfidiâ in Rempublicam : nec traditiones fidei ſuæ addere, niſi & proditiones ſimul addant perfidiæ ſuæ, & κηκοζηλίαν ſuam teſtatam faciant, dum ſe ſcilicet obijciunt morti, (quod martyrium dici volunt) pro immani aliquo & horrendo parricidio perpetrato. Fæces has hij quidem homines *biberunt de fundo* venenati calicis : ne verò & alijs venenum ſimile propinent, maturè arcendi. Cui rei Iuramentum fuit.

At tu, lector, iam cernis, quò hæc redeant omnia, quid *dignum tulerit hiatu tantò*, *promiſſor hic*, quàm *principalem* ſuam *cauſam* nullus probârit. Torſiſſe *temporalem* Pontificis *poteſtatem*, vt *ad fidem Catholicam* ſpectet, ad quam illa nullo modo ſpectare poteſt. Tum torſiſſe fidiculis ſuis Iuramentum, vt *excommunicandi poteſtatem* negaret, quam tamen affirmat. Tum, vt & neget *poteſtatem ſoluendi*, quam non negat ; locum tantùm negat habere in *vno hoc* & vnico Iuramento. Tum, vt de *Primatu ſpirituali* Regis dicerentur, quæ *de incolumitate* eius *corporali* dicuntur. Poſtremò vt initio Titulum torſerat, vt eſſet *de Papiſtis promiſcuè*, qui erat de certis quibuſdam *detegendis* : ita torquere clauſulam, vt quod dictum eſt, *ne tam altè* : id perinde ſit, ac ſi dixiſſet, *ne omnino* bibant. Hominem denique cernis reſpondere nomini : Scias argumenta hæc, cuius hominis, homo cuius nominis ſit ; agnoſcas *Torti* eſſe omnia ; torta enim omnia.

626a
Andrewes, L.

ECCE autem relegendum hîc tibi (Lector) iam denuò, totum Pontificis *Breue primum*, deinde ſuo loco totum etiam *ſecundum*; tum *Cardinalis Epiſtola* integra, à capite ad calces, tanquam *Theſeïs Codri*. Quorſum autem hæc inanis chartæ carnificina, vt iſta ſic de nouo iterari oporteat, eiſque tanquam Crambe bis poſitâ, lectorem enecari? Sat erat, ſemel hæc legiſſe apud Apologiam, vbi neceſsitas fuit inſerendi. Ignota enim tum; Iam lippis nota & tonſoribus. Eadem hîc iam iterum infercire; quid opus, niſi pagellæ fortè aliquot, alioqui vacuæ, Pontificijs erant Breuibus liniendæ? vel certè niſi tam hæc illi Breuia mellita viſa ſint, vt nec iterum appoſita atque iterum, nauſeam paritura eſſent; quæ tamen hîc nec cocta ſunt, nec condîta de nouo. Reponit tantùm & tranſit: nos quoque tranſeamus, tanquam tot pagellas, ſi non vacuas, certè ſuperuacuas.

Ordiri Apologiam dicis, *à deploratione conſpirationis in Regem. Quam ipſam, & vos, nobiſcum pariter deplorare*, pòſt aſſeris. Mallem autem dixiſſes, *deteſtari*. Nam ambigua quidem hæc vox eſt *deplorandi*. Poteſt enim *deplorare* quis, extitiſſe aliquos humanâ ſpecie, qui hanc mentem habuerint, tam inhumanam. Poteſt & ex alio capite, quòd ſucceſſu caruerint, quódque in illo conatu ſuo fœlices, fortunatíque non fuerint. Nec id ergo ad rem, *deplorare vos, nobiſcum pariter*, niſi (quod valdè vereor) idem vterque *deploremus*. Atqui pòſt dicis, *odiſſe te parricidia, execrari conſpirationes*. Eſto. At vos, neſcio quomodo à *Sixto* Papa veſtro, didiciſtis in eo quod *odioſum* eſt & *execratione dignum*, id ſi accidat in rem veſtram, prouidentiam Dei admirari, & laudibus in cœlum tollere, quòd ita ſcilicet res acciderit, idque non ſine manifeſto miraculo: & opus in eo Dei abſtrahere à ſcelere, atque ita abſtractum mirificè prædicare: quæ quid ſibi velint, quis neſcit? Verùm ſi ita, vt dicis, *odiſtis, execramini conſpirationes*, qui fit (nam legiſtis iam, ſcio, *Actionem illam in Garnettum*, ante annum & ampliùs latinam factam) quî fit (inquam) vt *odium*, & *execratio* veſtra non redundet in G. & G. conſcios, participèſque criminis, quos & excepiſtis recentes à

ſcelere, & etiamnum in ſinu fouetis? An illud didiciſtis forſan (contrà quàm ille in hiſtoriâ) *proditiones odiſſe* & execrari; *proditores* tamen vnicè *amare*, addo, & viuos fouere, & mortuos conſecrare? Quî námque factum, vt ſi vobis *execranda* res *conſpiratio* illa: qui caput erat conſpirationis, *Garnettus*, relatus ſit in Martyrologium Ieſuitarum? Quî factum, vt impoſtura illa *ſtraminea*, tanti apud vos facta, ita ſedulò apud vos impreſſa, ita paſsim diuendita? An & illud didiciſtis, qui *facta habent latronum*, *Martyrum* eis *cultum decernere*, & (dum piè ſint) vel *ſtramineas* fraudes veſtris, & fumos vendere? Sed hæc ſuo loco pòſt.

Poſtquàm autem quaſi vnâ lacrymulâ, vno verbo, de proditione expedijſſes, ſubiungis & conſilium ad ſimiles auertendas, ídque *ipſi Regi Sereniſſimo* referri vis. Satis hoc quidem comiter: eò dixi, quia lego hîc titulum *Sereniſſimi*. Hîc lego, & hîc tantùm; nec antè per totum, nec per totum pòſt librum honor habetur Regi, huius tituli. Id eò magis notandum, in te homine *Italo*, cùm non ſit in minimis laudum nationis veſtræ, quòd non tantùm curioſi, penè etiam ſuperſtitioſi, in eo eſtis, ne cuiquam (aliquo loco qui ſit) titulus vllus pereat, qui illi vel à ſtatu, vel à merito ſuo debitus videri poteſt; vt ſæpe hîc ſubeat mirari, & quaſi *Italum* in *Italo* quærere, cùm tam immemorem video te eius, quod Gentile vobis eſt. Flagitioſa hæc quidem fuit obliuio.

Quid verò referri vis? Quid mones? *Quomodo ſecurè Rex regnare poſſit.* Non malè hoc, niſi quòd fruſtrà, niſi quòd Regem mones, ſi de quoquam alio, de hoc certè non monendum. Rex enim Dominus noſter (ſi quis mortalium alius) compoſitus non eſt vel à naturâ factus ad diffidentiam: Tantum autem abeſt, vt paulò minùs; vt nimio plus *fidat* quàm par eſt; & in eam partem peccet potiùs. Dum enim, optimè ſibi conſcius, & ex ſuo ingenio metitur alios, adeo ſecurus ſæpe eſt, & ſui negligens; vt etiam, vbi cauſa data, etiam vbi prædictum illi vt caueret, tam lentus tamen fuerit & tardus in fide non habenda; vt vita hoc illi penè ſteterit, vt in vltimum diſcrimen adductus ſit, niſi fidelis illi Deus eripuiſſet eum, qui alios tam fideles crederet. Nôrunt omnes, quotquot illum nôſſe contigit, non hæc illi narrari oportere.

Certè

626a
Andrewes, L.

Certè cui paululùm notus, cui ratio vitæ explorata, & *egreſſus & ingreſſus* eius, fidenter affirmare poterit, haud vnquam Regem quenquam extitiſſe, qui ſubditis magis *fideret*, quàm Noſtrum: & (eſt Deo gratia) habet, quibus tutò poſſit *fidere*. Quâ de re, vel integer ſcribi poſſet liber, ſi opus libro; ſed libro nihil opus: pari operâ ſcribendus liber, vt lucere ſolem, vel ignem ardere doceatur: ac vt *Sereniſſimum* Regem IACOBVM ſuorum in fide acquieſcere, & *ſecurè regnare*. Vtinam verò conſilium dare poſſes, ne tam velit eſſe *ſecurus*.

Quò verò ſic *ſecurè regnet*, quid mones? *Parum in iuramentis, multum in beneuolentiâ populi præſidij eſſe, ad conſpirationes huiuſmodi præcauendas.* Quòd *nimirum qui parricidium non timent, periurium non timebunt.* Apponis pòſt, *Subrij* exemplum è *Tacito*. Quid tu? An Iuramentum hoc ideo putas editum, quaſi non ſatis certa ſit illi *beneuolentia ſubditorum?* Toto cœlo erras. Quanquam ne ſic quidem mones rectè. Nam etſi ſint iſta, vt dicis, & ſit *in amore multum*, in *Iuramento parum præſidij:* tamen quod te ratio docebit, *Parum* & *multum*, plus ſunt *multo*; &, *hoc* & *illud* ſimul, meliùs quàm *illud* ſolum, nec incommodum vllum, ad cautelam, vtrumque hîc coniunctim adhiberi. Nam, quod aduertiſti, credo, populus ex hominibus eſt; homines ſunt, & vt homines ſunt, ita animum mutant: & benè velle illud tuum, affectio tenella eſt, citò de ſubiecto mobilis, multo *plus præſidij* habitura, multo futura conſtantior, ſi nexu etiam *iuramenti* ſtringatur, & firmetur arctiùs. Antiquus hîc mos eſt iam vſque à *Iacobo* Patriarchâ (*teſte vel Gilead, cumulo teſtimonij*) initam alijs ex cauſis beneuolentiam, iuramenti interuentu & fœdere ſanciendi.

Neque verò *beneuolentia*, vtcunque omni modo conciliari debet, præſtabit tamen per ſe, vt tuti ſint Reges, quando & frater in fratrem, & filius in patrem leguntur conſpirâſſe, inter quos tamen fuit, & στοργὴ φυσικὴ, id eſt, *beneuolentia*, quam natura quoque ipſa conciliârat. Neque verò quos tu nominas, quantumuis magni conciliatores *beneuolentiæ*, vſquequaque tuti erant omnes, vel *immunes à conſpiratoribus*. *Auguſtum* ſi immunem dicas, rudis es certè in hiſtoriâ;

vide capitulum *Suetonij 19.* mutabis mentem; decies ibi periclitatum ſcribit lineis vix decem. Ad *Veſpaſianum* verò cùm veneris, vide capitulum ibi 25. narrabit tibi, *aſſiduas* in eum *coniurationes* extitiſſe. Habuit & *Titus Cecinam*: & *Antoninus Caſſium, Titianum,* & *Priſcianum*. *Conſtantinum* quis neſcit, veneno perijſſe? Tute ipſe non dices tutos fuiſſe hos, cùm hiſtoriam meliùs inſpexeris. Neque etiam ijdem illi *iuramenti religionem* inanem rem eſſe rati ſunt, quin & ipſi, vbi res ſe dedit, vſi ſunt & eo, nec leue ſibi in eo *præſidium* arbitrati ſunt; Vt in hoc audiendus non ſis, *nouus Regum monitor*; nec, quod *in ſacramenti fide* adminiculum, negligendum: quin obedientia Principum, & hoc, & quocunque alio poteſt, ſtatumine fulcienda.

Et tamen, vt quod res eſt loquar, ſi cauſam ſcire vis, ſi veram, cur in Comitijs illis de iuramento illo tractatum ſit; non eò factum, quo ſibi ſuorum corda, magis etiam vel arctiùs aſtringeret (nam quibus maximè fidit, ij iniurati) ſed quo illos nôſſe detur, quorum in cordibus erga Regem nil tale meritum, vomica peſsima perfidiæ deliteſceret. Effoſsis enim paulò antè cadis illis pyrio puluere oppletis, qui defoſsi inibi erant, ad ruinam, non Regis modò, ſed floris totius Regni; viſum eſt, ídque ratione ſummâ viſum, tum Regi, tum qui illi aderant Primarijs Regni viris, quacunque demum poſſent ratione, eruere, ecqui præterea eſſent, nondum comprehenſi, quorum in pectora, veſtri homines, virus illud tam tetrum inſtillâſſent. Inde autem extitit Iuramentum, quo ſic illud (*tanquam Galaaditis Shibboleth ſuum*) teſſeræ loco eſſet, quo *Ephratæi* veſtri à veris ſubditis internoſci poſſent. Eo magis hoc, quòd vnus & alter ex illis qui comprehenſi, cùm propter facinus illud tam atrox ad ſupplicium ducerentur, & iam iámque morte mulctandi eſſent; viſi ſunt ne tum quidem ad furcas pœnitere, nec veniam petere ſceleris tam nefandi. Non certè: niſi lege hâc, ſi Papæ & Eccleſiæ ſuæ viſum, illorum hoc factum malè factum, decernere & declarare. Adeò illi de ſcelere illo tam horrendo pendebant animi, benè, an malè factum eſſet, & tanquam in re dubiâ, Papæ ſententiam expectabant. Etiam (quod mireris) mirati, veſtrorum hîc hominum tarditatem, quòd illorum nemo Apologiam feſtinârit

626a
Andrewes, L.

nârit facti huius tam Catholici ſcilicet, tam apud Catholicos magni & memorabilis.

Vbi iam de *præſidio* dixiſti quod in *beneuolentiâ* eſt ; vis & de beneuolentiâ captandâ monere etiam. Nihilo tamen hîc fœlicior ; Nec magis compendio fieri poſſe autumas, quàm *ſi ſinat Rex veſtros homines frui religione ſuâ à proauis cultâ, à Gregorio magno acceptâ.* Tum demum *ſecurum eſſe* iubes : *continuò* (quaſi in tuâ manu eſſent) iubes *pericula omnia* timoreſque ceſſare : Et hanc tu viam ei ſtatuis, ſi ſibi conſultum velit. Nec eſt tamen. Siuit enim omnes ſuos Catholicâ religione frui, non ita pridem in *Galliâ Henricus 3.* parum tamen tutus. Hic ipſe qui rerum nunc potitur Rex, poſtquam etiam hoc idem ſiuit ; at eum tamen non ſiuerunt : quin ei (quod Ieſuitæ adhuc meminiſſe poſſunt) etſi dentem tantùm excuſſerunt, at iugulum tamen petierunt. Sed tamen, qui conſilium hoc Regi noſtro datis, didiciſtis alijs alibi Regibus, aliud dare, huic quidem planè contrarium : Etiam datis. Vnde enim illæ in *Galliâ*, in *Belgio*, clades tot, vnde nuper in *Hungariâ*, in *Poloniâ* turbæ, niſi quòd illis ibi Regibus perſuaſum vultis, tutos ſe eſſe non poſſe, nec ſuæ vel ſaluti, vel dignitati ſatis conſulere, ſi finant intra ditiones ſuas, noſtros homines, religionis ſuæ ſacra retinere? Quod hîc vrgetis apud Noſtrum, id, vbi rerum ſumma penès vos eſt, audire non ſuſtinetis.

Poſtremò, conſilij tui clauſula, conſilij expers ; vt vix (credo) tui hîc ſtipem aliquam tibi numeraturi, ſed neque gratiam de illo vllam habituri ſunt. Sic enim dicis, idque non tam conſultò : *ſi ſecurus regnare velit Rex, ſi vitæ ſuæ & ſuorum conſulere cupiat, ſinat frui Catholicos religione ſuâ.* Quidſi autem non *ſinat*? actum ergo de *ſecuritate*, de *vitâ*, *& ſuorum & ſuâ.* Perinde enim hoc, ac ſi ſaltem innuendo diceres : Ni fie *frui ſinat*, non impunè hoc illi fore. Minari hoc quidem, non monere eſt ; Túque ipſe, quantum in te eſt, occaſionem non leuem ſubminiſtras (niſi Rex clementior) qui ab illâ religione ſunt, vt arctiùs habeantur. Ni *ſinat* enim Rex, maleficium meditari.

Quod tu autem hîc pro conceſſo ponis & confeſſo, *religionem à Patribus, auis, & proauis hîc cultam* ; id verò ſecus ſe habere *Regiæ Maieſtati* conſtat. Quam enim noſtri homines religionem

ligionem profeſsi ſunt, ineunte illo hîc Regnum ſuum auſpicatiſsimum, eandem eſſe nec aliam, quam & *Patres* eorum profeſsi erant, quæque illis à *Patribus* tranſmiſſa fuerat. Etiam permultos ex ijs, ad *auos* vſque & *proauos* ſeriem ducere; vt neceſſe iam habeas, quod de *auis* & *proauis* dixiſti, retractare. Quodſi vltra *auos* iam & *proauos*, ad multa ſæcula retroſpicias: at *maiores* & *illorum*, & *veſtros* per multa ſæcula conſtat Ethnicos fuiſſe, quorum tamen (ſcio) author non eris, vt veſtigijs *veſtri* inſiſtant. Quam ergo de ſequendis *maioribus* regulam figis, parum fida eſt, fallet ſequentem. Nec enim apud Deum excuſatio erit vlla, feciſſe ſe quod à *maioribus* factum, niſi id ab illis factum quod faciendum fuit. Neque verò quod fecerunt illi, id & nos facere oportet: id oportet in cultu Dei, non quod illi fecerunt, ſed quod ex voluntate Dei, verbo ſuo reuelatâ facere debuerunt.

Hæc námque ſi primis illis Eccleſiæ temporibus Regula valuiſſet, de ſequendâ *Maiorum* religione; ſtarent adhuc idôla, eſſemus adhuc Pagani omnes, nec in Eccleſiam vnquam *intrâſſet plenitudo Gentium*. Etiam hodie iam, dicat hoc *Indus* quiſpiam Ieſuitis ibi, (ſi qui ibi ſunt) *ſine fruar antiquâ religione, à patribus, auis, proauis cultâ, per multa iam ſecula*; haud credo vocem hanc libenter audient. Si audiant, impugnabunt vt falſam & fallacem, & quâ, nulla magis, ſaluti pernicioſa. Valeat ergo Regula hæc veſtra; quæ ſi obtineret, cui *parentes, aui, proaui* Pagani; non vllus olim fieret; ſi obtineat, non vllus hodie fiat Chriſtianus.

Nihil verò in eo nouum facis, quòd *nobis nouas ſectariorum opiniones* obijcis. Antiquum obtines. Nobis verò opiniones *nouas?* Imò narro tibi, ſi *nouæ* ſunt, noſtræ non ſunt. Prouocamus, ad antiquos, ad antiquitatem vſque vltimam. Quo *nouum* quídque magìs, eo minùs gratum nobis; quò minùs *nouum*, eo magìs; nec vlla auribus noſtris gratior vox accidit, quàm illa ſeruatoris, *Ab initio fuit ſic*. Neque verò hæreſin alia magis ratione definimus, quam ſi *veterum* trium Symbolorum, vel ſi *veterum* quatuor Generalium Conciliorum vlli contraueniat. Annon hoc eſt, odiſſe *opiniones nouas?* Nec innouamus quicquam; renouamus fortè, quæ apud veteres illos fuerunt, & apud vos iam in *nouitates* abierunt.

At

626a
Andrewes, L.

At vos quis ferat de *nouitate* verba facere, qui *nouas* indies ſectas, *nouas* gloſſas, *noua opinionum* commenta procuditis? Audi ſodes, ſi tibi ad *nouas opiniones* aures pruriant, *nouitates Domini tui* iam *noui* facti calentes adhuc, poſtquam veteres de ijs errores ſuos nuperrimè, vix ante annum, *recognouit*. [a] *Paulus de iure Cæſari ſubiectus non fuit, nec ad eum appellauit tanquam ſuperiorem ſuum.* [b] *Canones* [*Adrianus*] *&* [*In Synodo*] *reprobi ſunt.* [c] *Infideles, hoc ipſo quòd infideles, etiam innoxij, priuari poſſunt dominio ſuo.* [d] *Pontifex olim Imperatori de iure ſubiectus non erat.* [e] *Cùm dixit Chriſtus Petro, Paſce, id voluit, Regio more impera.* [f] *Pontifices nunquam eligi ſoliti ab Imperatoribus.* [g] *Principes à Deo immediatè electi, opus habebant conſenſu populi.* [h] *Chriſtum in Euchariſtiâ ſub ſpecie panis delitescere. Nec* [i] *conuerſionem ibi productiuam eſſe, ſed adductiuam.* Quare *nouatis* & vos vobis *noualia*, atque is quæſtus vobis multò vberrimus. Quodſi quid antiquum retinetis, id ita interpolatum eſt, apud vos, vt nemo veterum rediuiuus agnoſcat: vt qui Eccleſiam *Romanam* veterem in veſtrâ hodiè *Romanâ* quærat, is operam luſerit.

[a] *Recog. pag. 17*
[b] *Pag. 51.*
[c] *Pag. 44.*
[d] *Pag. 47.*
[e] *Pag. 21.*
[f] *Pag. 52.*
[g] *Pag. 58.*
[h] *Pag. 77.*
[i] *Pag. 81.*

Nec etiam *Gregorium* nobis exprobrare puduit, quaſi nos illum, quâ par eſt reuerentiâ, non proſequamur; quaſi quæ in ſcriptis eius ex veterum *Conciliorum & Patrum*, qui ante illum ſenſu & ſententiâ, ſunt, ea nos libenter non amplectamur. Etiam & multa, quæ apud illum *neruosè* contra nomen *vniuerſalis:* multa quę apud illum *officiosè* dicta de *Cæſare*, vobis obijcimus. *Gregorius* certè *magnus*, in hijs quidem, apud vos *paruus* eſt, & parui: plus ad rem veſtram *ſeptimus* quàm *primus Gregorius*. Neque tamen verum eſt quod venditas, *fidem noſtram Britanniæ à Gregorio acceptam*. Habuit enim hæc inſula, Archiepiſcopum, ſeptem Epiſcopos habuit, veteris fidei cultores, & prædicatores, eo ipſo tempore, quo illi, monachos ſuos huc immittere libuit; eóſque noui illi aduenæ opprimendos omnino curârunt, non quòd perperam quid vel crederent vel docerent, ſed quòd ſeſe illis per omnia nollent ſubmittere. *Romæ* enim ſubijci, inde pendêre, hæc veſtræ religionis ſumma eſt.

Nec in eo Regi audiendus, quòd *conſilium das de religione liberè habendâ:* integrum hoc iam illi non eſt. Nam,

(quod cum eâ, quâ decet, reuerentiâ dictum volo) non ſemel periurus ſit, quin bis, ſi te audiat. Quâ enim (ſiqua eſt fidei bis datæ conſcientia) vel conſcientiâ, vel fide ferret in Regnis ſuis ritus veſtros, vel vſum eorum publicum, qui ſuſceptâ primum Scotiæ; ſuſceptâ dein Angliæ, coronâ Regiâ, vtrobique ſolenni ritu, Deo iuſiurandum præſtitit, de conſeruandâ in ſtatu ſuo, illâ colendi Dei formulâ, nec aliâ quàm quæ in Regnis ſuis tum publicè recepta, & vtriúſque gentis legibus ſtabilita eſſet: Quarum etiam ſe tum *legum* quoque, non minùs quàm *religionis*, ſanctiſſimè in ſe ſuſcepit defenſorem fore? Eò autem conſilium hoc tuum tendit, vt nouator ſit, vt periurus, vt vtérque ſit: eſſet enim vtérque, ſi vtróque hoc tam graui crimine, vel coronæ ſuæ, vel etiam vitæ, ſecuritatem redimeret. Hoc verò quàm à ratione prorſus alienum, tu Lector, iudica, Regi noſtro præſertim, cui nulla hîc apud nos *periurij diſpenſatio* ſperanda, cui nulla de Pontifice opinio quòd tam ſit *omnipotens*, vt ſuſcepti cum bis iuramenti *religione poſſit exoluere*.

Cùm verò videres *fruitionem illam*, pro quâ interpellas, veſtros homines illo ſuo tam tetro facinore parum *ex congruo* meruiſſe, deſcendis ad facinus ipſum; idque (ais) *non excuſare te* (nam vt *accuſare* te diceres, grauior tibi vox fortaſſe videbatur) ſed *non excuſare te* aïs, & *excuſas* tamen eodem ſpiritu: nam ſubnectis illud tuum, *ſed: Sed occaſionem deſperationis datam, nemo inficiari poteſt*. Hoc, quo animo à te dictum, ſi non *excuſandi?* Sed quid tum ſi occaſio data? Noſti quid Dominus tuus, [a] *Occaſio neque phyſicè neque moraliter quicquam operatur*: Etiam *peccandi*, Deus apud illum *occaſionem dat*, neque tamen ex eo excuſandi *peccantes*. Nihil ergo hoc ad *excuſationem*, ſi nemo *occaſionem datam inficiari poſſet*. Sed nec hoc verum, *nemo potest inficiari*. Omnes enim *poſſunt*, túque ipſe, re cognitâ faxo vt *inficiari*, & *poſsis*, & neceſſe habeas. Quæ enim tandem illa *deſperandi occaſio? ſperaſſe* (ais) *reſpirationem aliquam, ſub nouo Principe; pòſt, ſuâ hac ſpe excidiſſe*. Quæro primùm, ſiquis ſine ratione, inanem *ſpem*, atque ſtultam animo concipiat, pòſt verò *ſpei* exitus non reſpondeat, an huic *datam* putes *occaſionem deſperandi?* nam *deſperare* id quidem eſt, vbi vera *ſpes* præciſa, non ſi-

[a] *De amiſſ. grat. lib. 2. cap. 13.*

quis

626a
Andrewes, L.

quis falſam *foueat*, eaque non *ſuccedat*. Falſam autem *fouerunt* tum veſtri: tum, promiſſa neſcio quæ commenti ſunt, quæ nulla tamen fuerunt: & quod factum nunquam eſt, id fuiſſe tamen factum, in vulgus ſpargebant: in eóque ſibi iniuriam factam, quòd non auaris votis ſuis per omnia ſatisfieret, quòd non *frui* daretur, quicquid illis *ſperare* in animum veniſſet.

Quæro deinde, vnde illis *ſperandi* occaſio? à Regis *clementiâ*. Vbi, ſi *ſpem* dicis *religionis liberæ*, reſponſum iam habes; *Educatione* ipſâ primùm in religione noſtrâ, pòſt conſtanti ſemper eius *profeſſione*, gemino deinde *iuramento* eius, ſublatam vobis *ſpem* omnem, fieri poſſe, vt in religione mutaret. Neque verò eâ *clementiâ* fuit apud *Scotos ſuos*, vt Catholicis veſtris *religionem ſuam liberam retinere*, permiſerit, (quod apud te *reſpirare* eſt) & tamen *reſpirare* eis permiſit. At hîc maior *ſperanda* fuit, *Quia veſtri* ſcilicet, *illum magnâ alacritate ſuſceperunt*. Neſcio quàm *magnâ alacritate*: ſed *ſuſceperunt* certè: Verùm poſt Breuia duo *Clementis* igni tradita, quibus cautum erat, *vt acriter reſiſterent* potiùs quàm *alacriter reciperent*: Et poſtquàm non aliqua iam ſupereſſet *ſpes* de perſonâ aliâ, quæ vobis magis in votis. Cùm enim certatim ab omnibus *ſuſceptum* videretis, & aut hunc iam, aut nullum præter hunc vobis *ſuſcipiendum*: tùm demum quod neceſſariò faciendum fuit, feciſtis; & quem omnino *ſuſcipi* oportuit, eum an *alacriter* neſcio, *clementer* certè *ſuſcepiſtis*. Sin ſpem dicis *clementiæ*, in legum ſeueritate temperandâ magis atque leniendâ: quantum quidem Principi fas, qui cum laude *clementiæ*, *iuſtitiæ* quoque laudem retinere vellet, ſatis in eo ſupérque veſtræ omnium *ſpei* ſatisfactum eſt. Apologia te hoc, abundè docere potuit.

Obiter hæc. Exoluo iam quod pollicitus ſum; Non eſſe datam deſperandi occaſionem vllam. Tu fortè, eo quòd erupit demum proditio hæc *Nouemb.* 1605. vel eo tempore, vel non ita multò antè, initam exiſtimas. Audi ergo rem veram, & quam nec ipſi negabant. *Primo* Regis *anno*, inita eſt proditio pulueraria, tractatus de eâ habitus, ídque tum ſcilicet, cùm neque *Edicta* vlla crudelia *renouata*, nec *Ducenti Floreni* exacti, nec (quod tu odioſo nomine vocas) quiſquam *opibus ſpoliatus*. Nam, quod tu fortè neſcis, *anno*

primo Regis *Floreni illi* tui (de quibus tam frequens tibi mentio) à nemine exacti, addo etiam nec *ſecundo*, ante quintum menſem. Nemo autem vitæ diſcrimen, nemo fortunarum omnium iacturam adijt. Quare *inficiamur omnino* (quod tu poſſe putabas neminem) tum cùm deſignabant iſta primùm, vllam eſſe *deſperandi occaſionem datam*. Noli ergo dehinc *excuſare*, noli extenuare hoc tam immane facinus. Præceſſerat quidem puluerariam *proditio alia*, ipſo Regni initio, necdum coronato Rege, quæ menſe *Iunio* erupit, procurantibus rem totam duobus ſacerdotibus veſtris, *Watſono* & *Clerco*, quod quidem hominum non erat, Regem ſic (vt dicis) *alacriter ſuſcipientium*. Poterat hîc iam Rex, commotior eſſe, & leges renouare, & *Florenos menſtruos* exigere: non eſt factum; proditione illâ veſtrorum hominum non obſtante, nec *Ducenti illi Floreni*, nec vel eorum aſsis vllus, mulctæ nomine à veſtrorum quoquam exactus, quòd ſacris intereſſe recuſaret.

Mentio mihi facta modò de *Watſono*, qui ante coronam impoſitam *capiti Regis*, *capiti eius* perniciem machinatus eſt. Ille ipſe, cùm de illo habita quæſtio, vltrò faſſus eſt, conatum ſe in illam conſpirationem ſuam, Ieſuitas etiam pertrahere; nec obtinuiſſe quicquam, tantùm ab illis hoc reſponſum accepiſſe; Pergeret in ſuo illo inſtituto, rem ſuam ageret ſtrenuè: ſe quidem illi iam cooperari non poſſe, aut operam ſuam impendere: Suam enim ſibi technam eſſe alteram, ac peculiarem, ſatis operoſam, cui intenti ſint toti; eam conaturos ſe, ſuo quoque tempore effectam dare: Interim nolle miſceri illius, & ſuam, ne alter alteri impedimento ſint. *Watſoni* dictum hoc, rei exitus comprobauit. Credo ergo, & *oculis tuis nonnihil puluueris iniectum*; nam nihil hîc verè affirmas. Non enim, quod tu ais, viderunt *Edicta confirmari*, non *mulctam* vllam *nouam imponi*, non quenquam *Florenis ſuis ducentis* (in quibus tam multus es) *ſpoliari*, nec vel leuiſsimâ iniuriâ, læſa illis patientia eſt, cùm in hoc nefas ruerent.

Vis paucis tibi expediam, quo pacto habuit res tota ex ſerie temporum? paucis accipe. Auſpicatus eſt hîc Regnum in nos ſuum Sereniſsimus Rex IACOBVS, exeunte *Martio 1603.* (quod velit iubeat Deus Opt. Max. eſſe diuturnum)

Ille

626a
Andrewes, L.

Ille verò, *primo quoque tempore* poſt aduentum huc ad nos ſuum, *ſeriò vetuit*, ne quicquam, vel quod *iam fiſco debitum* eſſet, vel quod *pòſt deberetur*, de *ducentis illis florenis* mulctæ nomine *exigi poſſet à quoquam*, ex eo quòd ſacris non intereſſet. En, temperata ab eo *Lex*, & exarmata penitus; nónne aliquantulum tum *reſpirare* poterant? Quam verò illi de hoc facto gratiam retulerunt, vt nouam inuitare poſſent? Menſis vix tertius agebatur, cùm detecta *proditio prima*, cui facem prætulerunt duo de veſtris Sacerdotibus, antè mihi nominati, *Watſonus* & *Clercus*. Ineunte hoc *Iunio* contigit 1603. Alius iam Rex, cui non tam conſtans *clementia*, fieret alienior hoc facto, mentem mutaret. Non eſt factum; nulla ſpolia, *mulcta* nulla *de nouo* dicta: *ducenti illi floreni*, à nemine *perſoluti*; liberè etiam tum *reſpirare* licuit. Nec dum igitur *deſperandi occaſio*.

Sic tamen conſtante ſibi Regis *clementiâ*, nec vno hoc, ſed multis præterea in eos beneficijs teſtatâ, redeunte *Martio*, rebus *eodem quo erant ſtatu* etiamnum permanentibus, nihil immutatis, nec vllâ de *florenis* mentione factâ, *Martio* illo, ouum excluſum eſt, tela ordita, immaniſsimæ illius *puluerariæ proditionis*. Perſtitit tamen etiam Rex in lenitate ſuâ, nec ad *Iulium* ſequentem, *Ann. 1604.* vlla prorſus pecuniariæ, *de florenis*, legis facta executio. Poſt annum demum integrum & quadrimeſtre, cùm iam immodeſtè ſe gererent, impunitate nimiâ deteriores facti, cœptum eſt exigi ab ijs, quod lege debitum, & fiſco applicari.

Nouembri autem *ſubſequente* 1604. cùm nonnulli de veſtris Regem ſupplices adijſſent, queſti, quòd præter mentem eius, *ſolutione grauarentur cuiuſdam ſummæ*, quæ debita quidem Reginæ, & nouiſsimè debita, fiſco tamen, ſub initio ipſo Regni Regis perſoluta fuiſſet, priuſquam de mente Regis conſtaret: exaudijt Rex clemens, & ſolutiones illas in fiſcum factas, refundi iuſsit, & (quod ex ærarij tabulis conſtat) à quibus collectæ fuerant, ijſdem ad aſſem ſunt redditæ; atque vt ſummam ipſam ſcias quam hac ratione ab auſpicato hîc Regno ad triceſimum *Iulij 1604.* condonauit illis munificentiſsimus Rex, fuit ea quidem ad *52000. florenorum*. Nulla dum (vt tu ipſe vides) *ex florenis illis occaſio deſperandi data*, imò ſperandi

potiùs. Et illo pòst tamen, qui tum instabat, *Decembri*, cum hæc agerentur, tam in illorum rem & *spem* bonam, illi tum toti erant *in muro suffodiendo*, & de quo præcedente *Martio* tractatum inter eos, id ipsum per totos decem menses strenuè tum peragebant. Non, eò *desperatione* acti (quid enim tum *desperarent* tàm *clementer* exauditi?) sed alia re, quam dicere nolo.

Biennium autem penè, hoc monstro grauidi, *Nouembri* demum *1605*. parturiebant illud. Sed etsi arciculatum tum plenè: tamen (ita miseratus nostri Deus voluit) abortiuum; vt *cùm iam filij veniissent ad partum, vires non essent pariendi.* Habes breui rem, vt gesta est; habes & tempus. Miraberis, scio, *fucum* tibi sic factum de *occasione*, quam ipse iam vides *nullam* fuisse. Nullam certè *publicam*: sin *priuatam* dicas, *occasio* inde illis *desperandi* quî esse potuit, quorum de primarijs qui fuit, fuit ex Cohorte Prætoriâ (loco apud nos inprimis illustri) quíque *Regis* etiam, tum, cùm nondum hoc regnum adeptus esset, *munificentiam* nunquam sibi clausam senserat? *Incendiarius* verò ipse, militabat tum in *Belgio*, stipendijs Archiducis, nec illi vel domus apud nos, vel res. Ille verò, fassus est vltrò, nec vindictà irritatum se, nec actum *desperatione*, inde de castris huc in *Angliam* appuliisse: quin *zelo solo*, nec vllâ præterea re, *adductum* Romanæ hîc religionis iustaurandæ. Eò autem magis *adductum*, quòd propositum hoc suum, nonnulli de transmarinis viri docti, ei persuasissent, non licitum modò, sed & *pium* esse, & (vt vos loqui soletis) *meritorium.* Hæc ille. Alij etiam liberè confessi sunt & ipsi, à notis quibusdam suis & amicis, illectos se in sceleris societatem, *nullâ* vel *inuidiâ* cuiusquam vel *iniuriâ* prouocatos, vt nec exasperatio aliqua *publica* nec *priuatum* odium præcesserit, quæ ansam præberent ista machinandi: tantùm in transuersum acti sunt, & accensi *zelo* quodam *præposlero*; cui arida subijciebant, nescio qui de vobis, quorum de doctrinâ *opinio* illis *aliqua.* Et, iam in proscenio erat Tragœdia, tam sanguinolenta, tam feralis, vt Deus agi illam noluerit; *scenam* sustulerit, *theatrum* aliud eodem loco erigi, in quo eosdem *histriones*, *fabulam* aliam sibi funestam agere, magnus ille *Choragus* mandauerit; nec illam sanè spectatu iucundam, nisi quòd, per illam, alia, longè magis

626a
Andrewes, L.

gis Tragica, à Rege, regnóque vniuerſo, interuerſa atque auerſa eſt.

Nam, quod etiam quaſi *partem occaſionis* commemoras, *Confirmata Reginæ Elizab. Edicta.* Id verò ita factum oportuit, nec ſecus omninò tum habere ſe res potuit. Pars enim *Regij Iuramenti* fuit, tum, cùm publicis ceremonijs inauguratus eſt, de *patriâ religione*, de *legibus* (quo erant tum ſtatu) *conſeruandis*, tum à populo ſuo obſeruari faciendis. Verùm nec *de nouo*, *acrior* vlla *lex*, nec *grauior* vlla *mulcta priùs* decreta eſt, *quàm* trium Ordinum, ſua hac (vtinam non tam ſæpe mihi nominandâ, ſed quoties nominandâ, toties deteſtandâ ſemper) *proditione*, languenti iam ſeueritati calcar, & quaſi ſopito iam igni oleum addidiſſent. Vides ergò non minui flagitium hoc, augeri potiùs, cùm citra *vllam occaſionem* vel leuiſſimam, inita tamen eſt ratio tam barbaræ *proditionis*, vt tu iam, qui, quòd actos putares *in deſperationem*, ideo fortâſſe *deplorâſti*, poſſis iam oculos abſtergere, & minùs *plorare* poſthæc, & dolorem tuum in odium potiùs, lacrymas in diras commutare. Nec enim, *deſperatio* illa *miſera* fuit, vt miſeranda; ſed *præſumptio dira* potiùs, vt *diris* proin *omnibus* fuerit *deuouenda.*

ACtum dein agis. Vbi dicis tu quidem, *non egere te argumentis*, & tamen *eges*, & cum aliud tibi argumentum nullum ſuppetat (miſer homo) cogit te durum telum neceſſitas, vt recurras ad ea quæ *de titulo Edicti* paulò priùs dixeras. Nihil habuit hîc *egeſtas* tua, præter titulum illum: Ille autem quantum valeat, ſat iam *liquet* lectori; vt verò magis adhuc *liqueat*, viſum eſt ſubijcere hîc Edicti ſeu legis ipſius *proœmium*: quo ferè apud nos, & *legis* ratio, & *latoris* intentio contineri ſolent. Ex eo tibi (lector) perſpicuum erit, quàm vtriúſq; mentem, & *legis* & *latoris*, ſciens, prudens *Tortus* detorqueat. Sic autem habet.

Cùm iam experientiâ quotidianâ compertum ſit, multos Regiæ Maieſtatis ſubditos, ex animo Pontificiæ religioni adhærentes; partim eâ quam inde hauriunt contagione, partim ſcelerato & Satanico conſilio (quod illis à Ieſuitis ſuggeri ſolet, & a ſeminariorum alumnis, aliiſq; id genus hominibus, qui omnes Eccleſiæ, Regnoq; huic pernicioſi ſemper ſunt habiti) vſque adeo

peruerti

peruerti indies, quod ad officium attinet, & fidelitatem ſuam Regiæ Maieſtati & Coronæ ſuæ debitam, vt promptos ſe præbeant, quò conſpirationem vllam, ſeu machinationem proditoriam aggrediantur, ſeu exequantur: id quod manifeſtò liquet ex illo pluſquam barbaro & planè horrendo facinore, quo nuper conati ſunt, Regem, Reginam, Principem, Senatum, atq; Populum, cùm in domo Parlamenti conueniſſent, pulueris pyrij vnicâ diſploſione, ſimul omnes ad internecionem dare, quod eorum facinus certam toti Reipub. ruinam attuliſſet: Cumq; compertum ſit, ſcelus hoc ſuſceptum eſſe; Ieſuitis, & qui de ſeminarijs ſunt, eorúmque Diſcipulis in eum finem inſtitutis, rem totam procurantibus, quò ſcilicet inde religio eorum reuocari poſſet: (Quod eorum conſilium ſolâ Dei omnipotentis benignitate detectum atq; oppreſſum eſt:) Cúmque nonnulli, qui ſic animo affecti ſunt, quò tamen meliùs poſſint virus internum tegere, & quò tutiùs opportunitatis articulos conſectari, vt ſimile illi alterum ſcelus, ſi res ferat, exequantur, templa nobiſcum adeant, & cœtibus noſtris interſint, quò ſic mulctam euadentes lege impoſitam, magis adhuc lateant: AD HOS IGITVR TALES DETEGENDOS, *& eorum animos in Maieſtatem Regiam, inq; ipſam Rempublicam peſſimè affectos, quò ſic detectis, nefarios eorum conatus præuenire detur:* LEGE SANCITVM ESTO, &c.

Hoc totius Legis proœmium eſt. At verò paragrapho demum vndecimo, vbi pars ipſa Edicti orditur quæ eſt *de Iuramento* hoc, audi & eo loco ſi placet iteratam Legiſlatoris intentionem. Verba ibi ſunt.

Quò verò meliùs conſtet, magiſq; exploratum ſit, quomodo ſubditi Maieſtatis ſuæ animis affecti ſint in officio fidelitatis ſuæ, & debitæ obedientiæ, LEGE ETIAM SANCITVM ESTO.

Aduertis hîc, ſcio, Lector, legis *Occaſionem, Cautionem, Æquitatem, Intentionem. Occaſionem.* Odioſum enim illud, & poſt hominum memoriam atrociſſimum ſcelus pulueris nitrati, *occaſionem* legi dedit, eo ipſo die deprehenſum, quo inchoata Ordinum Seſſio. Lex abſque eo certè futura tum nulla. *Cautionem.* Quò ne quid tale in poſterum tentari poſſet, rationem iniri, de ijs per quos ſimile quid tentari poſſet, maturè *detegendis. Æquitatem.* Etſi enim erant omnes Papiſtæ, qui in ſcelere illo; alios tamen qui *ſic* eſſent *ad religionem*, non ad

tam

626a
Andrewes, L.

tam immane nefas *pariter affectos* ſtatuebant. Quoſdam modò, *quos Ieſuitæ vſque adeo peruerterant*, vt ſi res ferret, *ad ſimile ſcelus* perpetrandum, *non inuiti accederent*, quíque etiam *ſacris noſtris non detrectarent intereſſe, quo malam mentem tegere, & tale quid ſine ſuſpicione machinari* poſſent, quale illud de puluere. *Intentionem.* Verba ipſa ſunt legis, *Ad hos igitur tales detegendos.* Quid? an hos tales *detegendos* ægrè fert Pontfex, & *reprimendos?* An tectos vellet & protectos? Alioqui quid hîc culpat? Annon *Occaſio* legem expreſsit? Annon *Cautio* pluſquàm neceſſaria? Annon diſtincta ibi ſatis *fides* officij, à *fide* religionis? Annon ex hijs verbis, *Ad hos igitur tales detegendos, intentio* manifeſta? Quis hæc, niſi *ſiniſter* interpres ſit, ad *Catholicam fidem* detorqueat? Quis *fidei* rem dicat hîc agi? Imò *fidem* ne negent, negent perfidiam: *fidem religionis* profiteantur, dum *fidem officij* ſimul; & legi ſatisfactum eſt, quæ nulla eſt ad *fideles*, tota ad *perfidos* detegendos. Tu tamen rectè dîxti de titulo, quòd *fraudes detegat:* veſtras enim profectò *detegit.*

Etiam de nomine *Iuramenti fidelitatis* nugatur, *quòd ſic in lege ne nominetur quidem.* Quid tum, ſi aliud illi in Edicto *nomen?* An illud apud vos nouum, rem vnam varijs *nominibus* notare, dum ne contrarijs; & diuerſis, dum ne aduerſa ſint, & inter ſe pugnent? Atqui nec *nomen* illud, nec aliud, nec vllum ibi omnino *nomen* inditum. Haud aliter ibi deſignatur, quàm ita *Iuramentum hîc ſubijciendum.* Author verò Apologiæ ſic nominauit, *Iuramentum fidelitatis*: primùm, quia ex ſubſtantiâ, fine, ſcopo, ita *nominari* debet: dein, quia communi loquendi more, tàm à veſtris quàm noſtris hominibus, ita *nominari* ſolet, meritóque *fidelitatis Iuramentum* ex eo dicitur, quòd in eo verba hæc poſita, quæ ibi verba *operatiua* ſunt, *fidelitatem tamen & veram obedientiam Regiæ Maieſtati, & ſucceſſoribus eius præſtabo.* Audis hîc iam, non *colorem* fidelitatis, (vt tu ſiniſtrè) ſed *fidelitatem* ipſam: habes *fidelitatem*, in *terminis* quod aiunt *terminantibus.* Quid quæris ampliùs? Proinde *fidelitas*, non (vt tu dicis) color vllus, ſed *ſubſtantia* eſt ipſa *Iuramenti.*

At etiam, pòſt reperit quod pueri in fabâ, *mentionem* in Edicto *de iuramento, contra poteſtatem Pontificis in Principes*

Christianos, quæ quidem ibi *nulla* est. Tu qui *Iuramentum* initio ita *intelligebas*, vt præter te nemo, en iam quàm nihil *intelligas*, *fefellit te translatio tua.* Nihil ibi *de potestate Papæ in Principes Christianos. Prope finem* dicis *esse*; *prope* certè, fortè enim, *paulò post* finem est. Hoc vbi reperit quod nusquam est: copiam tum nobis facit *eligendi* de duobus, vtrùm malumus appellari, *an Iuramentum de Primatu Regis in spiritualibus, an Iuramentum contra potestatem Pontificis in Christianos Principes.* Nugatur homo ineptus, *vtrumque reijcimus. Prius. Iuramentum* enim de *Primatu in spiritualibus* appellari non potest, nisi, non dico falsò, sed, nisi absurdè loqui volumus. Nam nulla ibi, vel de *primatu*, vel de *spiritualibus*, syllaba, nulla prorsus. *Posterius.* Quia ab illo *fictum*, nec tale quid in Edicto. Illud tamen, si *contra potestatem* velit *temporalem*, accipimus libenter; sed eam tum *ad fidem Catholicam* haud vnquam, ne tortam quidem *pertraxerit*: sin *spiritualem*, (ad quam pòst *trahit*) reijcimus. *Spiritualis* ibi nulla, vel Regi ascribitur, vel Pontifici tollitur; Etiam nec *temporalis* tollitur, quam scilicet nunquam habuit, vt tolli possit, non magis quàm *cornua.* Neque verò quoad *spiritualia*, alium nos Regi *Primatum* tribuimus, neq; quoad *temporalia*, alium Pontifici *detrahimus*, quàm debemus. *Prior ille* Regibus omni iure; *posterior hic* Pontifici, nullo iure *debetur.*

Quod enim *parum interesse* putas, *Iuramentum de primatu Regis in spiritualibus, an Iuramentum de potestate Pontificis in Principes habeatur, vtrumque enim fidei Christianæ repugnare*: parùm & ego *interesse* puto, sed eius hominis, cuius quid dicat *parum interest*; alioqui *interest non parum.* Nam inter *spiritualem Primatum*, & *temporalem potestatem*, non *parum interest*: & vt priori illi *fides* vestra parum faueat; tamen posterior hæc nihil ad *fidem.* Proin illa quæ sequuntur: *Prius illud* Henrici *octaui iuramentum, negare Primatum Pontificis spiritualem*: Verè id quidem: *Posterius hoc, tribuere eundem Regi primatum*, temere à te dictum. Nec enim verum est, nec veri vel vmbram habet. Nihil in eo *tribuitur Regi* præter Dominium suum, *articulo primo*: reliqui omnes articuli *negatiui* sunt, nec *tribuunt* quicquam *Regi*, imò nec Regis sunt, sed *subditorum.* Non est autem de Papæ *spirituali potestate*,

vlla

626a
Andrewes, L.

vlla nobis hîc quæſtio, ne mentio quidem: *Ponimus eam, non concedimus:* Ideo autem *ponimus*, quia non negatur in Iuramento: Ideo autem non negatur in Iuramento; quia ſit, ne ſit in Pontifice *poteſtas* illa, nihil ad rem noſtram, nihil *ad fidelitatem ſubditorum.*

Neque quicquam ad rem, quod de CHRISTO addis, *non Regem aliquem, ſed Apoſtolum Gregis ſui Paſtorem deſignante.* Certè, vt nec *Regem* ſub Lege, quia nondum ibi *Rex* vllus; at vbi iam *Rex*, tum nec ei *Paſtoris* nomen negatum: ita ſub Euangelio, cùm non eſſent *Reges* adhuc, qui tum nulli erant, *Paſtores* eſſe non poterant. At vbi Reges CHRISTO nomen dederant, tum demum, non minùs *Paſtores* hij, quàm olim *Reges Iſraelis.* Quodſi autem ab initio ſtatim nomen CHRISTO dediſſent, nulla ratio, quo minùs vt olim [a] *Ioſua* Gregis Iſraëlitici *deſignatus* eſt *Paſtor*; itidem & hij Gregis Chriſtiani *Paſtores*, qualis *Ioſua*, qualis [b] *Dauid*, *deſignari* potuiſſent. Sed & antè iam huic reſponſum eſt. Nec enim ſuccedere *Petro* Pontificem, Scripturâ vllâ conſignatum eſt: ſed neque *Petro* vni (quantam vos vultis) authoritas à CHRISTO delegata eſt. Et vtcunque *Paſtoralis* delegata eſt quàm ampliſſima: tamen *poteſtas*, *quâ Reges* ſimul de ſolio, ſimul de vitâ *deïcitis*, nihil ad *Paſtoralem. Lantorum* illa poteſtas, non *Paſtorum* eſt. Bonus ſenex *Baronius* hoc vidit: ſurgere iubet in cauſâ *Venetâ Petrum*, & non *paſcere* quin *occidere tum, gladio* ſcilicet, non *pedo* rem gerere.

[a] *Num.*27.17.

[b] 2.*Sam.*5.2. *Pſal.*78.72.

Tu verò qui ſemel antè falſus, cùm *Iuramenti* nomen ineſſe Edicto diceres, quod ibi nullum; bis iam falleris, quòd *Iuramentum* idem detrectâri hîc dicis, *cum vitæ diſcrimine*. Ibi te tranſlatio fefellit, hîc relatio. Fortunarum quidem iactura eſt, *vitæ diſcrimen* haud vllum, neque *cauſa mortis temporalis.* De *ſempiternâ morte* paciſcantur vt poſſunt cum Pontifice: *de temporali* nullam à lege periculum. Nec quod de *Iuramento* dicis, *ad decipiendum compoſito*, verum eſt. Quî poteſt? Ad *decipiendum* non potuit, quod contra fraudes veſtras compoſitum eſt, vt ne eis *deciperemur.* Niſi in eo fortè vos *decipit*, quòd *deceptioni* veſtræ locum non relinquit; & tu ideo *fraudem* vobis factam dicis, quòd per illud, veſtra *fraus* omnis excluſa ſit. Neque dexter, ſed *ſiniſter interpres* Pontifex,

qui quod pro *ſalute Regiâ* factum eſt, & regni; id contra *titulos ſuos* fieri interpretatus eſt: potiùs autem quàm de *titulus ſuis, titulus* vllus deperiret, nihil penſi habuit, Catholicos ſuos conijcere in difficultates non neceſſarias. Certè enim, ſi *Breuia* illa illius *breuiora*, ſi *breuiſſima*, imò ſi *nulla* penitus fuiſſent, veſtri hîc (quorum ſic vicem dolet) omnino non laborarent. Sed interea tamen *dextrâ* datum, *dextrâ* poſitum, quicquid in iuramento poſitum: Quod *dextrâ* datum eſt, vos *ſiniſtrâ* accepiſtis, & de *Malchi* proſapiâ eſtis, cui præciſa auris *dextra*, nec vlla vobis auris reliqua niſi *ſiniſtra*, quâ auditis omnia, omnium quæ à nobis dicuntur *ſiniſtri auditores*, & *interpretes*.

DIxit Apologia; *Peccâſſe Pontificem, in bonos mores peccâſſe*. Quid ni diceret? *Peccare poſſe* Pontificem etiam vos dicitis, (etſi *errare non poſſe*) & quidni *in mores*? Pontifex enim, etſi apud vos *legum* Dominus, *morum* tamen Dominus non eſt. Quod dixit, id ita concluſit, *dilemmate*. [*Factum Regis, vel alienum erat ab illius foro, & cur falcem immiſit; vel non alienum, & cur Regem non monuit, ſed citra monitionem damnauit?*] *Damnáſſe* negas, *vel iudicâſſe* Pontificem *de Rege*; ne quid tamen illi de *poteſtate* pereat, ais *potuiſſe*. Atque hîc primò aperis nobis forum; & *tribunal* ponis Pontifici, ac præfaris de *Iudice competenti*; *Eſſe Pontificem omnium Chriſtianorum iudicem, ac per hoc etiam Regum, vt Chriſtiani ſunt*. Bene habet, quòd tantùm *vt Chriſtiani*, non etiam vt *Reges* ſunt. Illi verò, non *vt Chriſtiani*, fidelitatem exigunt à ſuis, aut iuramentum poſtulant, ſed vt *Reges*: poſſent hoc etiam non *Chriſtiani*, quâ *Reges* tantùm. Vt Reges ergo, nihil ad forum eius pertinent. Quare claudenda tibi iam denuo Curia, & tollendum *tribunal* eſt: exceptionem enim habent, vt vides, *de foro incompetenti*.

De *perſonâ* non ſucceſſit: meliùs fortè ſuccedet de *re*. Saltem in quæſtione de iuramento *iudex eſt*, atque ita, vt *nec fingi poſſit Iudex magis competens. Quippe res ſacra iuramentum, res ſpiritualis, res quæ ad ſalutem animæ pertinet*. Itane? Quæ modò dicebas ſolui *iuramenta*, nec ſecus quàm *peccata*, ne tenerent quenquam; ea iam, *res ſacras, ſpirituales, ad ſalutem pertinentes* agnoſcis? Proin res ita *ſacra*, Pontifici tuo plus magis *alligandæ*, non tam leuiter *ſoluendæ*, ne ſi res *ſoluat* ita

ſacras,

626a
Andrewes, L.

ſacras, ita *ad ſalutem animæ pertinentes*, cauſa ſit ijs ipſe, quos ita *ſoluit*, mortis ſempiternæ. Fuerit tamen *Iudex* (vt tu vis) *de perſonâ*; *de re* etiam; An hæ *Iudicis* partes, nec *vocato in ius reo*, *nec dictâ causâ*, nec *defenſione auditâ* eius quod fecit, proſilire ſtatim ad damnandum? Perperam id omnino à te dictum, *non opus vt cauſam diceret, qui in ius vocatus non fuerat. Opus* enim fuit, *in ius* illum *vocari*, *vt cauſam diceret*; nec ſic, *causâ non dictâ*, *perſonam damnari* contra ius: in cóque Pontifex, ſi *Iudex*, *Iudex* ſanè iniquiſſimus. Non potuit ipſe ſibi *Tortus* ſolutione hac ſuâ ſatisfacere; vidit iniquam rem eſſe penitus. Aliud ergo effugium quærit, & negat *iudicâſſe* Pontificem, &, quod planè ridiculum, *non de perſonâ facientis*, *ſed de facto iudicâſſe*. Et quidem, ſi ignota prorſus *perſona* facientis, aliquid diceret: ibi enim *de facto* ſolo ferri poſſet ſententia, cùm *de faciente* non poſſit. At hîc quî poteſt, vbi notus ſatis author Iuramenti? vbi autem de *perſonâ* conſtat, quis vnquam audiuit, in iudicio abſtrahi *perſonam* à causâ, in *factum* ferri ſententiam, *perſonâ* dimiſſa? Præterea, in ipſo quidem Breui, priùs de *Rege* mentio fit *Authore Iuramenti*, quàm de *Iuramento* ipſo: Præfatur enim de *atrociſſimis* eius *perſecutionibus*, priuſquam ad *Iuramenti* mentionem deſcendat. Quorſum autem ei de *perſonâ* mentio prima, ſi *perſonam* eius attingere noluit? Perinde verò illud erat, quaſi ſi dixiſſet, Regem habetis *Perſecutorem atrociſſimum* (coniugata enim, *perſecutio & perſecutor*) ille iam vobis, contra ius omne atque fas, edixit *Iuramentum* omni modo illicitum: potiùs autem quàm hoc *Iuramentum*, tam iniuſtum, ab eo *Perſecutore* tanto, ſuſcipiatis, atrociora vobis tormenta adhuc ſubeunda, etiam mors ipſa oppetenda eſt.

Aptum ergo *dilemma* illud, ſed inepta tua reſponſio; nec enim damnari potuit *Iuramentum*, *Authore Iuramenti* cognito, & non damnato. Vidit ipſe incommodè dictum hoc à ſe, & pœnituit. Quare *non propriè* dicit *damnâſſe Regem*. Non *propriè damnâſſe? Damnâſſe* igitur. Vera ergo accuſatio, & *peccaſſe Pontificem* fatetur. Et eo ipſo loco tamen, quo fatetur, quaſi correptus vertigine, *falsò* dicit *Apologiam clamare*, *Regem indictâ causâ condemnatum*, quo *Regem*, etſi non propriè, at *condemnatum* tamen dixerat.

Vide autem commentum aliud non illepidum. Cùm hoc, (quod dixi) à Pontifice, tanquam *iudice*, fieri minùs iustè cerneret, *forum* relinquit; & rus *in agrum* se recipit, ac Pontificem subitò, de *Iudice* transmutat in *Pastorem*; vt quod facere non potuit vt *Iudex*, saltem faciat vt *Pastor*, *qui à pabulo quod noxium est absterret oues, terram tamen, nec vocare in ius, nec iudicare, nec punire solet, pabulum illud proferentem.* Quis ferat primò, quoad peccatum & peccati pœnam, cum *homine* reo *terram*, rem mutam, sine omni vel reatu, vel sensu, conferri? Et quis nescit tamen, quàm sæpe *terra* hæc Pontifici pœnas dederit; quàm sæpe *illi* malè tum dixerit, tum fecerit? Hoc tamen interest: quando hoc facere, quando punire vult Pontifex, *homines* tum erunt, quos æquum est luere; quando non libet facere, erunt *terra* tum & *agri*, quæ non est æquum vapulare. Ita & rei, nunc *agri* sunt, nunc *homines*: & Pontifex ipse, de *Pastore, iudex*, de *iudice pastor*, cùm ei visum fuerit.

Sed & illud dicendum fuit; Si sic voluit personam *Iudicis* exuere, cur non induit personam *viri boni* & beneuoli? Cur non, *quod boni mores postulabant, & consuetudo Principum*, priùs ipso cum *Rege* egit, quàm cum Regis *subditus, Regis* dico *subditus*, non *suis*? Insolens id verbum, vt vllos hîc dicat *subditos suos.* Cur *illum* non priùs monuit, quàm *hos* absterruit? Cur ποιμένι λαῶν, *pastore populi* præterito, *populum* primò adijt?

Porrò autem & hîc, mali responsi malè sibi conscius, rem tentat iterum, iterúmque in eodem luto hæret. Sic enim ipse sibi obijcit. *Qui iuramentum reprehendit, sanè reprehendit & illum qui illud iubet suscipi.* Quid verò respondet? *Negari non potest, quin aliquo modo reprehensio ad Regem pertineat*; id est nimirum, *negari non potest quin reprehendat.* Et tamen ecce alterum scotoma; qui hoc fassus verbis hijs, verbis proximis putidam illam suam, & antè damnatam à seipso distinctionem, tanquam non propriam, *rei* & *personæ*, reponit hic denuo, sub terminis tantùm alijs, *operis* & *hominis*; *operis, quod reprehenditur: hominis, qui in iudicium non vocatur: operis, quod non placet; hominis, qui iuridicè non damnatur.* Vbi si vrgeas; Regem *aliquo modo reprehensum* (vt hîc iam dicit) negare non poterit.

626a
Andrewes, L.

poterit. Sic igitur, quod negare non potest, fateri non audet, & vbi sit, nescit, quasi non curet, si interim illum Lector *sensu carere* putet, dum Pontifex modò *culpâ carere* possit.

Nec fœlici magis successu, *accusationem geminam* declinat. *Priorem, de Rege inter persecutores numerato*; *non* (inquit) *absolutè hoc fecit Pontifex: fecit* ergo. Ita iam, quod tu initio ludens dixisti *insolubile*; per te quidem, *sic est*. Ter enim conatus es soluere: ter in eo lusisti operam. Recognosce enim hîc paululùm nugamenta tua. *Damnauit*, sed *non propriè: reprehendit aliquo modo:* numerauit, sed *non absolutè*. Benè sit tribus hijsce particulis; *aliquo modo, non propriè, non absolutè*; absque hijs foret, nullus fuisses. Tria verò hæc, si dentur cuiquam anniculo Sophistæ in *Papiensi* Scholâ, non dubium quin contemnet omnia statim argumenta, tutus sub hijs tanquam sub *Aiacis* clypeo. Nunquam vrgebis, quin statim dicturus sit, Concedo, sed *non propriè*, sed *quodammodo*, sed *non absolutè*. Ita quicquid attuleris, eludet. Macte verò Dialecticâ (*Matthæe*) *tria* hæc in promptu habe; cum *tribus hijs*, nec te *Chrysippus* vicerit.

Repeto iam responsum tuum; *Numerauit* (aïs) *quanquam non absolutè*; *Non absolutè* verò, *quia in Regis arbitrio, velletne cessare à iuramento obtrudendo, & Rex pacificus haberi, an sæuire vellet in innocentes, & persecutor sanctorum martyrum nominari.* Itáne? *reliquit* hoc *in Regis arbitrio?* Scin' quomodo *reliquerit?* Audi ergo, &, si vlla tibi frons est, erubesce. Annon disertis verbis dicit in Breui; *cùm sustinuissent antea, tribulationes & calamitates* (nimirum sub Reginâ *Elizabethâ*) *omnia hoc tempore* (sub Rege scilicet) *exacerbari magis?* Annon *grauissimis iam* (sub Rege scilicet) *pœnis propositis compelli?* Annon *resplendere hijs temporibus* (sub Rege scilicet) *egregiam virtutem & fortitudinem in martyribus vestris?* Quid verò? Annon apud te relata sunt, *Martyr* & *Persecutor?* Sine *persecutore* non fiunt *Martyres*, nihilo magis sanè, quàm filij sine patre: túque adeo ipse priùs duo hæc coniunxisti, *Persecutor martyrum.* Dic nunc igitur, si vestri *Martyres* sunt, annon Rex *persecutor?* An hoc in arbitrio iam positum Regis, velit ne sic *haberi, annon?* Nónne, habeatur necesse est pro *persecutore*, si vestri illi pro *martyribus* habeantur? Numquid non ille est,

qui

qui *omnia hæc tempore exacerbat?* Numquid non ille eſt, qui *graviſſimis pœnis propoſitis iam compellit?* Quis non miretur iam os illud, à quo, tam ſine veritate, fide, fronte, affirmatur, in *Regis arbitrio poſitum, an velit Perſecutor nominari?* Imò *poſuit* rem totam Pontifex *arbiter* tuus, extra *Regis arbitrium*, Breui ſuo; túque infelix, Breue illud præfigi hîc curâſti, vt *tanquam ſorex* tuo indicio perires. Nihil ibi in dubio: aſſeruntur, aſſertiuè ponuntur omnia, nec magis, *in Regis arbitrio reliquit, velitne perſecutor*, quàm tu iam *in lectoris arbitrio reliquiſti*, debeáſne *Calumniator* appellari.

De *accuſatione* verò *poſteriore*, quòd prohibuit Iuramentum Pontifex, & prohibendo fecit vt ſubditi obedientiam Regi debitam non haberent; cùm nimis in aperto res foret, *fatetur prohibuiſſe*, ſed proteſtando tamen, *non id facturum fuiſſe, neque Breuibus Apoſtolicis opus futurum, ſi ſolius fidelitatis eſſet, ſi nihil requireret aliud, niſi vt ſubiecti eſſent in ijs omnibus, quæ contra fidem Catholicam non eſſent, aut obedientiam Deo & Pontifici debitam. Fides* enim *Catholica* non ſufficit iam, & *obedientia Deo debita*; niſi *Deo Pontifex* accedat: nam ſine *Pontifice*, non ſatis ſi *Deo*. Incurreret certè in reprehenſionem Pontificis, *ſoli Deo obedientia*, & opus erit *Breuibus*, vt populus de eâ (ne præſtet) admoneatur ſi *Deo* tantùm, & non *Pontifici*. Quodſi autem *Deo & Pontifici*, tum demum plena eſt; alioqui, *inuenta eſt minus habens*.

Breuibus autem *Apoſtolicis?* Quid hoc verbi eſt? Nam de *ſedè Apoſtolicâ*, quia fortè in eâ aliquando ſedit qui Apoſtolus fuit, etſi eadem iam non ſit, (vt de *Theſei* naue) ferre poſſumus. At *Breuia Apoſtolica* quis ferat, quæ nullo ſenſu ſano quidem *Apoſtolica* dici poſſunt? Non enim, vt *ſedes* olim illi *ſeſſa* dum viueret: ita hæc olim illi *dictata*, dum in terris eſſet, & in ſcrinio aliquo *aſſeruata*, eximenda cùm opus eſſet, & (quaſi Canonicæ Epiſtolæ) per orbem tranſmittenda. *Breuibus* dic *Papalibus*, dic *Pontificijs*, ſi voles; *Apoſtolicis* non damus niſi *Apoſtolus* ſit vnus aliquis de *duodecim* qui ſcripſit, niſi *Paulus 5. Apoſtolus* iam ſit ſupernumerarius. Quodſi *Paulus 5.* quid ni & *Paulus ſecundus*, qui fuit tamen (ſi[a] *Genebrardo* veſtro credimus) *oſor virtutis & Literarum?* Nos *Paulum* vnum agnoſcimus, ſed ſine *numero ordinali*, qui ſecundum

[a] Vide Gen. ad Ann. 2.

626a
Andrewes, L.

cundum non habuit, & de *Saulo Paulus* fuit, non de *Camillo*; cui *Tertius* amanuenſis, non *Petrus Strozza*; qui ſe, *Paulum Apoſtolum* nominare auſus, vt *Epiſtolæ* eius meritò *Apoſtolicæ* dicantur, non (quod facit veſter) qui ſe *Paulum Epiſcopum* ſcribit, vt illius *Breuia Epiſcopalia* dici debeant, non *Apoſtolica*. *Paulum* nouimus: ab illo ſi *Breue* habetis vllum, erit ſanè *Apoſtolicum*. *Paulos* verò *ſecundos* & *quintos* neſcimus, nec *Breuia* illorum, nec *Bullas* magis *Apoſtolicas* cenſemus, quàm *atramentum Apoſtolicum*, quo ſcribuntur, vel *plumbum Apoſtolicum*, quo obſignantur.

Redeo vnde digreſſus ſum. *Niſi aliud quid, quàm fides & obedientia requiſitum eſſet Iuramento, Pontifex haud vnquam reprehendiſſet.* Fauere enim Pontifices certum eſt *ijs omnibus, quæ contra fidem Catholicam, & obedientiam Deo & Pontifici debitam non ſunt. Fauiſſe Clementem 8. & de obedientiâ Regi diligentiſſimè exhibendâ, non ſemel monuiſſe.* Quàm *fauerit Clemens* Regi noſtro, quàm *clementer* cauerit *de præſtandâ illi obedientiâ*, qui cum Catholicis egit, ne eo loco eſſe, quo *obedientia* illi præſtari poſſet; appello *Breuia* illa *in cineres verſa*, ſed quæ tamen adhuc in exemplis ſuis *ſuperſunt*. Vidit inuitus *Clemens*, quod noluit videre, *Breuia* illa ſua non ſuccedere: Aliâ rem aggreſſus eſt viâ; *Ad faciendum populo fucum*, quem Regem eſſe *noluit*, Regi iam (vellet nollet) facto, obſequi omnes *voluit*, & huic rei *Breuia alia* tranſmiſit. *O bonæ fidei Pontificem! Breuia* ad excludendum habet, *Breuia* habet ad obſequendum, & *Apoſtolica* vtráque. Sed *monuit Clemens de obedientiâ exhibendâ.* Quali autem *obedientiâ?* Nemo hoc meliùs nobis dixerit [a] *Domino tuo*, qui alicubi ſic interpretatus *obedientiam*, quam *Gregorius Mauritio* exhibuit, nempe ex *neceſsitate*, ferreâ illâ neceſsitate, & *non debitâ, ſed coactâ.* Proin, *coactam*, & non aliam fuiſſe *obedientiam*, quàm Tyrannis præſtitit Eccleſia tota Primitiua. Ita ſcilicet *Clemens* veſtros homines *obſequi* voluit. Quoúſque verò hoc? Quoúſque nimirum *adeſſent vires, Illius* eijcendi, cuius admittendi, aditum omnem intercluſum voluit. Nec enim tam ſtolidi Pontifices ſunt, vt conſultum putent, nouo tumultu quotidie permiſcere omnia, vnde ad Authores certa crux, vnde ad ſectam totam perennis infamia redundare poſsit. Nolunt etiam

[a] *Recog. pag. 16*

Reges ipsos, ita in se suspicioſos reddere & vigiles. Aliquando *Breuibus obſequio plenis* demulcendi sunt, vt remittant de diligentiâ, atque eò facilius opprimantur. Interim Pontificis mentem, vestri tenent, & *voluntatem* (vt loquuntur) *interpretatiuam*. Sic enim, cùm de toto consilio suo, tollendi de medio Regis, referri vellent ad *Clementem 8*. alij quidam de Coniuratis, in nouissimâ hac pessimáque proditione, Caput Coniuratorum *Catisbeius* respondisse fertur, *Quorsum hoc? nihil opus certè: Ego verò* (inquit) *de Pontificis mente nullus dubito; quin, qui admissum noluit, eiectum velit; nec sublatum è medio ægrè ferret, quem excluſum initio cupiebat.* Et obtinuit, ne tum referrent: vsque adeo conscij hij homines, quid Pontifici in votis. Atque hæc fuit *Clementis* in Regem *clementia*.

Vt verò fuisse *Clementem* antè, ita non minùs nunc fauere hunc ipsum *Paulum quintum*, virtutum reliquarum in *Clemente*, atque inter reliquas *fauoris* huius successorem. De quo mirum inprimis, quòd *qui obedientiam Regi diligenter exhiberi non ſemel monuit*, is *obedientiam Regi diligenter exhiberi non ſemel vetuit*. De *priore illo*, tibi credimus; De *posteriore hoc*, duo ipsa *Breuia* loquuntur. Idémne, obsecro, *Paulus quintus?* Idémne, qui à *seditionibus* omnino *cauere* monuit; Et qui omnino *cauere* monet *ne iurent* tamen *se cauturos?* Aut numquid diuisus est *Paulus quintus?* Non: sed eodem spiritu aguntur vtérque, *Clemens* & ille. *Clementinæ* fuerunt *literæ binæ*: Binæ vnæ, vt *Regem non agnoscerent*; binæ alteræ, vt *Regi obsequerentur*. *Pauliana* iam *Breuia* nihilo meliora. Duo *Breuia*, vt velint *præstare*: Duo alia, ne velint *iurare* obedientiam. Annon hij Satyri Satiram merentur?

De *Paulo* verò *quinto*, operæ precium puto aduertere, quòd Regi exhiberi monet *obedientiam quæ Regibus, ſecundùm ſcripturas Sanctas, debetur*. Vbi, si vera narrat *Matthæus*, bona spes est. Nouum enim hoc in Pontifice, vt *Scripturas Sanctas*, regulam figat *obedientiæ*. Nos verò *regulam hanc* agnoscimus, atque ad eandem, eam quoque non minùs quàm sibi Pontifex quærit, *obedientiam* expendi volumus. Denique omnia, quæ inter nos vltrò, citróque controuersa sunt, *ad hoc examen* reuocari,

626a
Andrewes, L.

reuocari, *ſecundùm Scripturas Sanctas:* ſecundùm eas quæ *debentur*, dentur; quæ *non debentur*, ne nominentur quidem. Sed ô illas *Scripturas Sanctas:* vt ſemel eas videre contingat, ſecundùm quas hæ *Regum depoſitiones, regnorum diſpoſitiones, inuaſiones, machinationes* ſint licitæ: Valde vereor, vt contingat. Interim dabit mihi veniam *Matthæus*, ſi reuocem illi ſubinde in memoriam, Pontificium hoc *de exhibendâ obedientiâ, non aliâ, quam quæ ſecundùm Scripturas Sanctas debetur.* Iam verò cùm *ſecundùm Scripturas Sanctas* certè Regi debeatur, illum *non deponere, non conſentire deponenti, non de regno diſponenti, non inuadenti, non tumultus ſeminanti:* Cur non ſinit ſic *profiteri?* Quia *Catholicæ fidei abnegatio petitur*, id eſt, quia *principium petitur*; vides enim quò reuoluimur. Nos verò contrà, non *abnegari.* *Poteſtatem* enim illam priuatiuam in Principes, quæ negatur *ſola*, non eſſe *de fide Catholicâ: Poteſtatem ligandi, vel ſoluendi*, quod B. *Petrus*, vel ligaret vel ſolueret, eſſe *de fide*, ſed non *negari.*

Hîc *Tortus* de ſuo addit, *monuiſſe Pontificem vt cauerent inſidias Catholici ſui, & Apoſtolici dicti memores eſſent, Obedire oportet Deo, magis quàm hominibus:* & hoc tamen in *Breui* non legitur. Credo vt aliquid diceret, *ſecundùm Scripturas Sanctas.* Quorſum enim hæc, niſi *Torto* detur, fidiculas ſuas hîc adhibere, *magis Deo, id eſt, Pontifici, quàm hominibus, id eſt, Regibus.* Accidit tamen hîc ſanè incommodè. Nos enim verba hæc, ex Apoſtoli ipſius, tum vſu, tum ſenſu, contra vos atque *Pontificem* ipſum militare dicimus. Nam verba hæc *Pontificibus ipſis* in os dicta ſunt ab Apoſtolo, *non Regibus.* Hij *homines*, de quibus ſic Apoſtolus, *magis quàm hominibus, Pontifices* erant ipſi: vt Apoſtolicus ſenſus ſit genuinus & natiuus, *Oportet Deo magis obedire quàm Pontificibus*: vt non fuerit in ſacris literis ſententia vlla, quæ propoſito hîc tuo, minùs quadrare, quæ in te, tuíque ſimiles Pontificios, fortiùs retorqueri poſſet, quàm eadem hæc quam attuliſti. *Petri eſt*, & contra vos eſt. Nec enim vllum eſt ſub cœlo genus hominum, qui *hominibus* plus tribuant, priùs auſcultent, magis obediant, quàm *Pontificij*, & *Papiſtæ*; *Pontificij* ideo dicti, quia *Pontifici*; *Papiſtæ*, ideo, quia *Papæ* tantum tribuant, vt toti ab eo pendeant, illius *Breuia*, pro oraculis, ſanctiones quaſi *Scripturas Sanctas*, imò illius

dispensationes, contra Dei leges, contra *Scripturas Sanctas* suscipiant. Noli vero dehinc loco huic manum admoliri, vita quantum potes, quem nescio quis hic tibi malus Genius suggesit. Qui *homines* quos *Papas* dicitis (homines enim sunt) *ad Dei locum* vsque, si non *supra Deum*, extuliſtis, vobis nihil posthæc si sapitis, cum hac sententiâ, *Obedire oportet Deo, magis quàm hominibus.*

AGedum iam de *Bullâ Pij quinti*, & *Breuibus Pauli quinti* videamus, quâm conueniant inter se: vel quantum etiam interſit, *Pij quinti*, ab obedientiâ Reginæ, *absoluentis*; *Pauli quinti*, ne obedientiam Regi præstent, *prohibentis*. Rhetorem hic agit *Matthæus* (est enim Rhetor non malus.) Cùm enim in more positum sit, institutóque Rhetorum, vt *retucere* se multa dicant, quæ tamen si iubeas dicere, *dicenda non habent*: hoc te Rhetoricæ suæ flosculo (Lector) hîc beare vult *Matthæus*. *Omittere* enim *se* dicit, quod si permittas eloqui, *mutus sit* illicò, & tamen ex eo laudem captat, quasi pij inimici, quòd ad illa non *respondeat*, quæ nunquam dicta, quæ nulla ibi erant, ad quæ posset *respondere*. Quæ enim *conuitia* illa sunt, vel *blasphemiæ* in *Pium quintum*? Dixit Apologia, *Pium, etsi minas spirâsset, & ruinam Reginæ meditatus esset, etsi atrociter in eam sæuijsset, & anathemate fulminâsset*; nihil tamen in eam statuisse grauius, quàm in Regem iam nostrum *Paulus* Pontifex. Quis hoc negat? Ex ipsâ *Bullâ* ebulliunt omnia hæc. Lege verò *Bullam*, leges, *minantem, ruinam meditantem, atrociter sæuientem, anathemate fulminantem*. Quid tu? Negas *minari* interdum Pontifices & *sæuire*, & cùm *fulmina* sua vibrant, *ruinam meditari*? *Seuera* tu hæc paulò pòst vocas (& in hoc *facta* fateris) nos verò qui sensimus, *sæua* etiam, citra tamen *blasphemiam*: quando & *sæuijsse* leguntur Pontifices, & leui de causâ; nec tam placidæ naturæ fertur fuisse *Pius*, vt in eum *sæuitia* non caderet.

Vis *Gabutium* audire? vis *Catenam*, homines vestros? *Cogitabat* (inquit [a] *Gabutius*) *Pius Reginam, illam malorum sentinam, seu vt appellabat ipse, flagitiorum seruam* (verba enim hæc Bullæ sunt) *de medio tollere*. *De medio tollere*, annon *sæuum* apud te? Vis etiam aliud? *Pius omni studio faciendum curauit, vt per Rodulphum suum, incolarum animos ad Elizabethæ perditionem* (destructi-

[a] In Bulla Pij de Reg.

626a
Andrewes, L.

ſtructionem, ait [b] *Catena) rebellione factâ commoueret. Perditio, deſtructio, & rebellio*, nec hæc tibi *ſæua* videntur? *Ad hanc conſpirationem augendam & confirmandam, extrema remedia Pius adhibere conſtituit. Extrema remedia*, annon *atrox* verbum? *Pius non modò quicquid poſſet collaturum auxilij, ſed etiam ſi opus fuiſſet, vt optimè de Chriſtianâ Repub. mereretur, [c] præſentem ſe affuturum, cunctaq; ſedis Apoſtolicæ vectigalia, item ſacros calices, cruces, atque adeo veſtimenta ſua ad id oppignoraturum pollicebatur.* Annon *ſæuus* hic homo, qui ipſe *præſens* rebellioni, & perditioni *intereſſe* vult, qui ad eam rem *calices & cruces*, qui ſuas ipſius *veſtes* oppignorat, *vt Reginæ malè ſit?* Nam de anathemate ſcio non dubitas: *Omni Regni iure & titulo ſpoliatam decernit, & declarat. Subditos à Sacramento ſolutos; etiam anathemate ijs propoſito, qui ei deinceps paruiſſent, [d] etiam conceſſione factâ, vt quiuis contra eam poſſit inſurgere.* Et vbi iam *conuitia* illa? quæ, pergratam rem nobis faceres, ſi *promeres* potiùs quàm *celares.* Moneo verò Lectorem hîc, de inhoneſto hoc *Matthæi*, & peſsimo iſtorum hominum more *inſinuandi*; per quem, ſiquis parum attentus ſit, fraus illi fiat, vt inaudita neſcio quæ *conuitia* ibi congeſta putet, vbi nihil *conuitij*, nedum *blaſphemiæ*, vbi minus etiam dicitur, quàm res poſtulat.

[b] Pag. 113.

[c] Caten. pag. 117.

[d] Caten. pag. 114.

Rem verò hic aſtutè gerit, vt quæ ſibi ipſi meritò obijcienda videat, prior ipſe obijciat. Vtinam verò, ſi animus eſt illi *conuitia omittere*, non hæc Apologiæ, quæ nuſquam ibi ſunt, ſed *ſua omittat.* Cum enim per Apologiam integram, duo tantùm loca ſint, quæ ad *falſi* vel vmbram pertrahi poſsint, quæ tamen ipſa, aſperiùs multo *Latinè* ſonant quàm *Anglicè* (nec enim ægrè feret, ſi iam inter Editiones has duas diſtinguimus, quod ipſe nos facere docuit) cùm duo (inquam) ſint tantùm pro duobus hijs modò, nec tamen tam vel aſperis vel directis; vix vllum concludit locum, in quo non *falſum* ſub ipſis terminis: etiam *mendacij* ſæpe vox ipſa, tam odioſa. Cuius liber ipſe, farrago tota *conuitiorum* & *ſcommatum*, qualia nimirum hæc: *Nolo in nugis tempus conſumere: Poſt varias nugas atque calumnias: Mitto lutulentam orationem: More ſuo calumniatorem ſe prodere: Aduerſarium ſatis fæliciter progredi: Mirum eſt quâ fronte Author Apologiæ.* Quid quòd homo procax & contumelioſus, non *Regiâ Maieſtate*, non *ipsâ ipſius perſonâ* abſti-

neat? Quem ausus sine omni circumlocutione, orè spurco, conferre cum *Iuliano Apostatâ*: Quem *Christianum* disertis verbis *pernegare*, IACOBVS *non est Christianus*: Quem petulanter affirmare, *Puritanum in Scotiâ fuisse, & Protestantes persecutum*; *hîc iam in Angliâ, vice versâ, Protestantem factum, & Puritanos persequi*. Tum nec *titulos* illi adhibere, de more, de iure debitos, sed interdum IACOBVM *modò* (quasi quidam de plebe esset) interdum *Regem Anglorum*, de quo antè mihi monitus. Denique quod Apologiæ vitio vertit, id ipse præstat strenuè, magnus scilicet *conuitiorum* artifex, & quasi ex *Scioppij* scholâ formatus: qui proin benè faciat, si ipse sibi suum illud accommodet, quòd *conuitia solis conuitiantibus nocent*. *Nocent* certè *soli*; proin tu posthæc illa *omitte*, non *Apologiæ* quidem, sed *tua*.

Pòst autem prolixè rem repetit, vt doceat, multùm inter duos hos *Quintos* interesse, *Pium*, & *Paulum*: *Seuerus* nempe *Pius, sed non sine iustâ causâ*, (& causam tamen reticet) & pro illâ suâ seuerâ pietate, *Reginam ante à iure & generatim excommunicatam, iterum nominatim excommunicauit, & excommunicatam declarauit. Subditos pòst ab eius obedientiâ iustissimè absoluit & liberauit*. Hæc *Seuerus* ille *Pius*. *Lenis* autem *Paulus* (medicus iam factus, & medicinam profiteri volens) *priùs mitia quædam medicamenta experiri voluit*, an laborantem graui morbo Regem curarent: *nec iudicauit hoc tempore expedire*, (quid alio pòst iudicaturus, incertum) *vt Rex* (quamuis & ipse forsan à iure, & generatim quoque excommunicatus) *nominatim excommunicari, & pro excommunicato publicè declarari debeat*: *Nec soluit obedientia subditos* (sed nec ligari finit iureiurando) *nec vetuit, vt Regi præstent eam in temporalibus*, sed vetuit tamen iurare se eam præstituros. En *Paulus Pio* quid præstet; En quantum interfit, inter *lenitatem Pauli, & seueritatem Pij*. Sed noster tamen adhuc scrupulus manet. Discrimen enim quærimus, inter *soluentem* ab obedientiâ subditos, (quod fecit durus ille *Demea*) & (quod fecit nouus iste *Mitio*) subditos, vt eâ se astringant *non ferentem*: inter *solutum* ab obedientiâ subditum, & ea se obligare *recusantem*; hoc est, inter eum qui *solutus* sit, & eum qui *ligari nolit*. Soluebat *Pius*; ô *cauterium*, ô *cruenta incisio!* non finit ligari *Paulus*;

626a

Paulus; ô *dulce pharmacum*, ô *lenis olei infusio!*

Sed tamen audi (*Matthæe*) si hoc illud tuum sit tam *lene medicamentum*, vt interdicat subditis, ne sub *interuentu sacramenti* Regi parêre velint, vnde necesse est sequatur, vel, vt sinat se contemni Rex, & leges suas; vel, cum distinguere nequeat inter eos de subditis qui religionem vestram profitentur, & animo non malo sunt; & eos qui sub eius prætextu, animo maligno sunt & perfido, vt sic *incesto addat integrum*: atque ita rigoris nomine, malè apud exteras gentes audiat, quæ quidem religioni *Romanæ* fauent: tum vt seueritate illâ promiscuâ (quia iuramento locus non est) suorum quoque, alioqui non malè affectos animos in se concitet: si hoc (inquam) illud est *medicamentum lene* quod laudas; non aliam equidem *lenitatem* video, quam qualis olim erat *cicutæ*, quæ damnatis porrigi solebat ebibenda: noxia enim certè, & pernicioſa, tum Regi, tum Reipublicæ. Quamobrem si *mèdicus* esse vult, & vult *lenis* esse, (vt dicis) petimus ab eo porrò *medicinam* adhuc paulò magis temperatam, vt *vnguentum* etiam *mollius* illinat, *pharmacum* adhuc *dulcius* propinet. Nam hoc quod dat, nescio quàm tibi *dulce*; hoc scio, vt æger est, parum *salubre* est.

Etiámne, putas, haberi sibi gratias *expectat* Pontifex, quòd *non iudicauit hoc tempore expedire, vt Rex nominatim excommunicetur, vel excõmunicatus publicè declaretur? Expectet* verò; nam quod hoc tempore *non iudicauit*, potest alio *iudicare*; *Experiri vult* paululum, vt dicis; quare, ni filium se præbeat dicto audientem, & morigerum, lubrico in loco versatur, à Papâ, si non *hoc tempore*, at *alio* corrigendus. Tum fortè *lenis Paulus* fiet *seuerus Pius*. En, quo loco sit Noster; en, quo Reges reliqui per orbem Christianum; quàm non certi de fide suorum. *Ex hypotheſi* tantùm subditos habent fideles, atque eâ lege, dum ne eos Papa in ius vocet. *Soluendos* enim habent ab omni obedientiâ subditos, si non *hoc* iam, at *alio* vllo *tempore*, quocunque Papa *iudex eorum competens*, id *iudicet expedire*. *Non iudicauit hoc tempore expedire*. Verba sanè sunt attentione digna; Regum autem præcipuè, Regis cuiusque pro se, eorum verò præcipuè, quorum propitium hunc sibi *iudicem* habere præcipuè interest. *Noster* enim exceptionem fori habet, &

vt

vt habet, ita semper habiturus est: *Papam* scilicet pro *non iudice*, vt frustra hic ponatur terretrum illud, *non hoc tempore*: Nam *quocunque tempore* hoc *expedire iudicet*, fortasse illi *expediet non iudicâsse*.

Sed tamen & illud percontari iuuat à *Matthæo*, quorsum tam longos logos habeat *de excommunicato à iurè & generatim, & de excommunicato nominatim: de excommunicato tantum, & de excommunicato, & sic publicè declarato?* An hoc ad rem? An totus hic processus necessarius? At rident hæc, & irridēt *Rosseus*, *Philopater*, *Didymus*, & alij, *quorum nota vobis vera nomina*. Illis verò quæ *à iure est generatim* sufficit, nec expectandam tuam hanc, quam dicis *nominatim*, *& à Pontifice*. Citra & *illam*, & *Pontificem*, posse Reges excuti, palam scripserunt. *Excommunicatio* sola sat est, quæ *à iure* est, vt nec *Pio* nec *Paulo* opus sit. Et quidem mirum, si sic (vt ais) iuridicè affectus est Papa *Paulus*; quòd hos homines non compescat, quòd coram *Collegio Inquisitorum* sisti non iubeat: si sic pergant vtique, & Reges abdicent, *Pontifice non vocato*, superuacuum reddent totum Curiæ processum; pòst fortè & Curiam; & Pontificem quoque ipsum superuacuum denique; videat verò, an quæstionem haberi de illis, *non iudicet hoc tempore expedire*.

QVod verò dicis, *non vetuisse Papam, vt Regi obedientia in temporalibus* præstaretur: cùm nihil ibi in Iuramento insit, nisi de *temporalibus*; cur illud vetat? cur illud non sinit suscipi? Recipis ergo te tandem ad murum illum tuum ahæneum, & dicis, *non prohiberi iuramentum fidelitatis cuiuscunque*. En iam, vt inseruit, *cuiuscunque*. Non *cuiuscunq;*? Cuius igitur? *Solius fidelitatis, quæ cum infidelitate coniuncta est*. Mira verò rerum oppositarum coniunctio: quasi si pietatem coniungas cum impietate, cum luce tenebras; sed quæ hæc *fidelis infidelitas?* Hîc tu missam facis *fidem Catholicam in Deum*, quæ te hactenus detinuit, & *fidelitati* iam inhæres in *Principem* nescio quem, certum autem est, non *Deum*. Comminiscēris autem nobis *principatus* duos; *terrenum*, & *spirituālem: terrenum* sub *Principe terreno*, id est, Rege; *Spiritualem*, sub *Principe spirituali*, id est, Papâ. *Fidelitatem* vtrique huic *Principi* debere vis, *Iuramentum fidelitatis* vtrique præstandum;

Cauen-

626a

Cauendum ne *iuramentum iuramento* elidatur, id fieri in *Regio*, rectè ergo interdici.

Expedi primùm, cur *terreno ſpiritualem* opponas? *Cæleſtem* oportuit. Videbas *cæleſtem Principem* tuũ non eſſe, ſed ſublunarem: maluiſti incidere in τὸ ἄτοπον, quàm in τὸ ἀληθὲς, & *ſpiritualem* potiùs dicere, quamuis impropriè; quàm *cæleſtem*, abſurdè. Laudo verecundiam; nam [a] *Salmeron* non eſt veritus *Proregem cæleſtem nuncupare*: Frons enim durior ſolet eſſe Ieſuitis. Vbi de *cæleſti* dixiſti, dic etiam de *Principatu* hoc nouo. Nouus enim eſt, necdum nobis ſatis intellectus, credo autem nec vobis ipſis. *Papatus* certè non eſt. *Papa* enim non facit multa, quæ tamen *Princeps ſpiritualis* facit. *Papa* vt *Papa*, *Reges non deponit*; id ſcilicet ſpirituali huic *Principi* reſeruatum, qui nuper emerſit: calet enim adhuc ab incude Domini tui, & eſt certè *Eleuſinium* ſacrum hoc de *Principe* iſto nouo, illi cum paucis cognitum. Tum dicendum tibi, vbi loci, aut in quibus ſcripturæ Sanctæ verbis fundatus ſit *Principatus* hic. Meminiſti enim obedientiam præſtandam nobis, *ſecundùm ſcripturas ſanctas*. Vetera autem verba ad eam non ſatis: in illis *Papatus*, vt Papatus creatur; Sublimiora aliqua, alicunde vobis quærenda ſunt, vt *Principatus* hic ſubſtet.

[a] *In Matth. 16.*

Sed & explica nobis adhuc aliud. Cùm dicas *Vicarium eſſe Chriſti hunc Principem*, quomodo id ſibi conſtet: cùm *vicarius Principis* non ſoleat dici *Princeps*, non magis quàm *Prorex Salmeronis Rex* dicendus? Chriſtus autem *Rex* ille ſit, & *Princeps* noſter *ſpiritualis*, cui iam in baptiſmo fidem ſacramento aſtrinximus, vt iam *vicario* eius non oporteat. *Regi* enim ipſi ſolet fides iurari, non *Proregi* vel *Vicario*; Gentium hoc iura non ſinunt. Quare malè omnino mentio tibi facta de *Vicario*, cùm volebas *Principem* creare. At etiam ei (quem tu vis) *Principi* vt præſtetur iuramentum à populis, inauditum antehac; *Terreno* quidem præſtatur, vbi non Gentium? At *tuo illi* hactenus haud quiſquam præſtitit, niſi fortè qui de Clero, & promoti. Quî ergo abiuret quis, quod illi nuſquam iuratum eſt? Poſtremò, quod tu ſperas, propulſabo facilè. Non enim iurabit quiſquam *ſe illi non parituru in ijs, quæ propriè ad ipſius pertinent poteſtatem*. Nam *ſpiritualia* propriè *ad ipſius poteſtatem ſpectant* qui vult cluere *Princeps ſpiritualis*. At hîc

nulla *de ſpiritualibus* mentio. *Spirituale* ius illi non læditur, ſecurus ſit; ſaluti tantùm *terreni Principis*, Iuramento proſpectum eſt.

SIc habet *Breue*. *Vobis ex verbis ipſis perſpicuum eſſe debet, quòd huiuſmodi Iuramentum ſaluâ fide Catholicâ, & ſalute animarum veſtrarum, præſtari non poteſt.* *Perſpicuum eſſe* dicit *ex verbis*, nec *verba* tamen illa indicat: *multa continere* affirmat, nec vnum tamen notat *de multis*. Quæritur, annon *parum prudenter* hoc factum à Papâ *Paulo*, annon *minùs iuſtè*? Non vult deſiderari vel *prudentiam* in Pontifice ſuo *Matthæus* vel *iuſtitiam*; non cadunt in illum *incuria*, vel *iniuria*. Defenſionem ergo meditatur. Nec ita tamen feſtinat *Matthæus*, aut zelo rapitur, ad Pontificis defenſionem, vt non impingat ad *nugas*, ad verba *impropria* adhæreſcat, & *lutum* hîc *interpretis* tranſire non poſſit. Mitte verò *interpretem*; de *Libro* dic, ſiquid habes. Fuit ibi culpa leuis *interpretis*. Quid *interpres* ad *librum*? Eóne peccauit *liber*, quòd *interpretem* nactus fortè minùs commodum? Fortè & ſatis, ſi & tu commodus *interpres*. Et tamen, vt quod verum eſt eloquar, (nam de vero, ſeuerè edixit nobis Rex ipſe, ne quid de eo quis celare audeat) tantillum temporis interfuit inter Editionem hanc & illam, Anglicam & Latinam, vt non poſſet, qui *interperes* fuit, per otium omnia ad normam exigere, & enixè voculas omnes perſcrutari, quò vel lectori *Torto* placere poſſet. Id modò penſi habuit, vt ſenſum verè redderet, fidelis magis quàm curioſus interpres. Nec erat id initio conſilium, vt Latinè quicquam ederetur. Quare enim? Cùm iuſiurandum ipſum, cùm Edictum de iureiurando, *Anglicè* conceptum, vtpote *Anglis* hominibus, & ſolis illis promulgatum: Etiam *Breuia* ipſa Pontificis vtcunque Latinè miſſa, ad *Anglos* tamen miſſa quos etiam illa ſolos ſpectabant: Quîd hic vllâ opus Apologiâ Latinâ? Neſcio tamen quomodo factum, cùm hoc ab initio propoſitum non eſſet, viſum pòſt quibuſdam factu opus: quò totius cauſæ proceſſus, quò Regis iuſtitia Orbi Chriſtiano innoteſceret; ex eo feſtinatum eſt, vt Editionem Anglicam, Latina quamprimùm ſubſequeretur. Inde adeo factum, vt properaret interpres; qui ſi tempus ſit, & ſi eò velit incumbere, polire poteſt quæ ſcribit, vt nemo *Papiæ* magis luculentè,

626a

luculentè. Et vbi tamen *lutum* illud ſit, quod te tam malè habet, non facilè conijciat quis; aut quæ illa vocum *improprietas*, quam non libet diſcutere. Lector verò, qui nimis tibi familiarem iam nouit, *reticentiam*, nec vllam ibi *improprietatem* vocum eſſe, quam diſcutere poſsis, nec *lutum* vllum, quod excutere, facilè ſuſpicetur, ſed quòd more tuo, vbi *luti* nihil eſt, *lutum* tamen te dicis tranſilire.

Videamus iam de Pontificis prudentiâ. Ad æquiſsimum Apologiæ poſtulatum, ſi refutare nollet, *ſaltem indicaret*, quid illud eſſet in Iuramento quòd ſibi tantopere diſpliceret; vide tu hîc quàm lutulentè reſpondeas; *Non fuiſſe Pontificis propoſitum, non neceſse illi fuiſſe, vt librum refutationis conſcriberet, Philoſophorum more, argumentis, varijs ex locis petitis.* Et quis hoc poſtulauit, *de libro Philoſophorum more*, aut *tanta argumentorum varietate*, quantam tu prædicas? Quaſi vel in Epiſtolâ ipſâ adeo hoc illi operoſum fuiſſet, *indicare paucis*, & digitum ad locos intendere, quibus peccabat illi Iuramentum. Poterat verò, ſi ita illi viſum, præſtare hoc, nec epiſtolæ tamen modum excedere. Eſſet enim *imprudentiæ ſummæ*, quam tu tamen omni conatu remouere hic conaris à Pontifice, ſi vel exiſtimaret non poſſe ſe *indicare*, quid minùs ſibi placeat, niſi ſcripto libro integro. De actione quidem, (inquam) ſi conſtet iniquam eſſe, nihil opus eam notare: ſed vbi agenti videtur æqua, ne id quidem iniquum videri ſolet, quâ parte iniquum ſit, quáue ratione, *indicare* paucis. Et hoc quotidie fit in Regum Edictis, nec ex eo tamen *Philoſophi* fiunt, aut *Philoſophorum more libros conſcribunt.* At in Pontificis hoc non fit; alius Curiæ *Romanæ* ſtylus eſt; id querimur, quòd ſe ad tantæ magnitudinis inſtar emicuiſſe, vel extumuiſſe potiùs cenſeat Pontifex, vt nec charitatis lege, nec vel æquo & bono teneri ſe putet. Æquum enim certè; & eò vſque condeſcendere, à charitatis regulâ non alienum, *aliquam* ſaltem vt *rationem redderet*, cur vnâ liturâ ita ſimul totum obduxerit. Eo magis, quòd Regi in animo (quod & ego ex ore audiui ipſius ſanctiſsimè id aſſerentis) vel *delere* ex eo, vel certe *mollire in eo*, ſi coniecturâ modò poſſet aſſequi, phraſin ibi vllam eſſe, vllam clauſulam, vnde iuſta metus cauſa veſtris hominibus; dum id tamen capiti ipſi

Iuramenti de fidelitate fraudi ne foret.

Sed dic etiam hoc, *Epistolæ* ne *Pontificis, vicem Edicti repræsentant*, & vestrósne semper obligant? Scis ipse, non obligare; *Edicti vim* non habere; Breuia tantùm esse, & vada, à pedite tutò transmeari posse: vt si quantum possint, velint Catholici tui, possint si velint, iusiurandum etiam iurare, ni maior quàm Epistolæ authoritas superuenerit. Quodsi recusent, ex aliâ id causâ fieri, quàm Epistolâ, aut certè Epistolæ ab ijs vim ignorari, quæ, vt de astris dicitur, *inclinat, non necessitat*. Etiam, si vel Bulla foret; at & peti potest, & concedi solet *facultas* eius *explicandæ*, sic *vt non obliget*, nisi cùm Pontifici visum *facultatem* reuocare. Sed clandestinum hoc mysterium, nec temerè vulgandum: Non enim omnibus hoc datum, at quibusdam certè.

Quòd enim benignitatem hîc Regis respuis, nec *partem* vllam *iuramenti circumduci* vis, sed quasi ex tripode (consulto primùm, vt puto, Pontifice) *totum deleri* iubes, *(non enim particulam eius aliquam, quin substantiam ipsam iuramenti, scopumq; adeo ipsum & finem penitus displicere·)* in eo biliosè nimis & proteruè; at alicubi vrbanior aliquanto es. Ibi enim *maximâ tantùm ex parte*, non vt hîc, *ex totâ substantiâ*; & *vndecim modò* ibi, non *omnes quatuordecim reijcis*; ibi, præterquam quòd mentio facta *de Excommunicatione*, & aliquo modo *tacta* in eo *potestas Pontificis*; cætera non malum Iuramentum aiebas: hîc tanta peccati vis, vt deleat *substantiam* etiam ipsam Iuramenti, quod tamen in Scholis peccatum non facit. At *substantia* quidem eius, detestatio proditionis in *deponendo Rege, disponendo de regnis, inuadendo, arma gerendo, tumultus concitando, vim afferendo*. Caue enim putes Papam, aut potestatem eius, *substantiam* esse hîc: Nam si sit, inhærent illi accidentia pessima. *Accidens ille* quidem est iuramento; *substantia* autem, proditionis eiuratio. Quod nisi Papa se interdum negotijs hijsce immisceret, nec *nomen* ibi *Papæ*, nec *mentio* vlla fuisset. *Indirectè* hîc potestas eius interuenit, quemadmodum & potestas ipsa illi conuenit *indirectè*: *Scopus* autem & *finis* eius, Regis salus, Regni pax. Illa (quæ modò dixi) *media* sunt, hic autem *finis*. Et hæccine *media*, hic *finis* Pontifici displicet? Nam de *scopo* nunquam dabimus, vt *Papienſi*, vt Papistæ, vt Papæ ipsi notior

626a

notior ſit, quàm legiſlatori ipſi, qui Dei virtute in viuis eſt, & de legis ſuæ ſcopo, atque intentione optimè teſtari poteſt. Ei, par eſt, credamus de intentione ſuâ, & hoc leges ipſæ, æquiſſimum ſemper cenſuerunt. Quanquam quæ *ex proditione* nata lex eſt, res ipſa loquitur, quòd *contra proditionem* deſtinata fuerit. Verùm etſi *proteruè* tu in hoc, *directè* tamen; cùm ipſam dicis Iuramenti *ſubſtantiam* Pontifici non probari, *ſcopúmque* adeo, quò verba omnia *diriguntur*; *Diriguntur* autem eò, vt ſimplex ſit ſubditorum, & per ſe conſtans obedientia. Id Papæ non probatur, (vt dicis) qui ſcilicet *abſolutam* non vult *obedientiam*, quæ ad Reges eſt; ſed ex *Hypotheſi*, & conditionalem, nec *ſimplicem*, ſed *relatam* ad *aliquid*, ad *aliquem*, vt conditio ſit illis regnandi, *ſi probent* ſe; vt perſona *cui probent*, ſit ipſe ille Pontifex. Ita enim paulò ſuprà, *Principem ſpiritualem* feciſti & *Terrenum: Spiritualem* autem, *Categoricum: Terrenum, ex hypotheſi*, cui nulla obedientia deberi, nullum iuramentum præſtari debeat, niſi annexa illi conditio hæc, tantiſper dum probetur *Categorico* illi, *ſpirituali, nuper erecto Principi*; nec ſine conditione hac, ſubſtet iuſiurandum vllum, ſed ſine eâ ſemper vobis aberret à ſcopo.

Sed tu tamen in hoc magis probandus, quàm ille alter *Tortus Anglicanus*: ſpem nobis facit homo ille ineptus, *ſatis Pontifici fore*, ſi id modò conſtaret ei, Regem ita animum habere, *vt ſi quam ibi particulam Pontifex culpare poſſet, mutare vellet.* Ille autem eſt homo, neſcio quis, nihili: tibi, qui Cardinali tanto à ſacellis es, magis credendum eſt, qui *niſi tranſubſtantietur Iuramentum*, apertè dicis Pontifici non placiturum. Sed etſi nota magis *Domino* tuo mens Pontificis, & per eum tibi: tamen quid tibi in mentem venit, vt cùm *ſperare* iubeat Apologia *de mutandis* etiam in Iuramento (ſi cui bono foret) particulis quibuſdam; tu contrà, de eo prorſus *deſperare* iubeas? Non hoc tibi reuelare potuit vel Pontifex ipſe, qui *corda hominum non nouit*, qui *corda Regum in manu non habet.* Nimis ergo hoc temerè abs te dictum, nunquam hanc Regimentem fuiſſe, *nunquam facturum fuiſſe* quod diceret: Vide autem quàm fragili ratione, quia *nihil mutauit in Iuramento Henrici octaui*, fragili ſanè, ab *alieno* facto, ad *ſuum*. Fortè enim *in alieno*, à ſe non edito, nec authoritate ſuâ, edito ante

tot annos, per tot iam annos recepto, hoc non faceret. At *in ſuo* faceret, quod ipſe nuper curâſſet edendum, & in quo ſolo, ipſius authoritas interueniſſet; faceret certè ſi diceret, cui tam facile hoc facere, quàm dicere Quare & tu hîc nimis importunus interuenis, qui vbi nihil opus, adigis *ad deſperationem* homines tuos, & quod in procliui erat vt fieret, vt *aſpera* mutarentur *in plana*, *dura in mollia*, id tu impedis, cúmque dicas ferri ab illis tuis *onus importabile*, *Phariſæum* te præbes, nec vis illud vel *vno digito leuare*.

Nec hoc tibi viſum ſatis, niſi & admiſceres etiam *de Puritanis*, *etiam illos abhorrere à Iuramento Primatus*. Quid? numquid & *Tortus* inter *Puritanos*? An & vos iam amici illis, illi vobis, inter quos idem velle & nolle? *Atque idem iungat vulpes?* Quis non *Torto* de *illis*, iam *ſuis*; Quis non *illis* de *Torto*, iam *ſuo* gratuletur? Sed in hoc tamen, aut tu certè falleris, aut illi nos fallunt; cùm & ſuſcipiant vltrò Iuramentum hoc, & profeſſi ſint ſæpe, idque editis à ſe libris, calumniam eſſe hanc meram, nec ſe Iuramentum illud vnquam detrectâſſe. Quodſi illis ſcrupulus fuit vnquam, *de voce* fuit, *de re* non fuit. *Caput Eccleſiæ* cùm de CHRISTO dicatur, titulus ille magis auguſtus videbatur, quam vt mortali cuiquam tribui poſſet. Ita *de titulo* hæſere aliquandiu, iam non hærent: *De re* autem ipſâ, de authoritate Regiâ prolixè ſemper profeſſi ſunt. Sin intus apud ſe ſecus ſentiant, & æquiuocè vobiſcum reſpondeant; non certè tanti apud nos ſunt, vt valdè referre putemus, ſi quomodo olim *Herodes* & *Pilatus* ad interitum *Chriſti Domini*: ita vos inter vos, in præiudicium Regis (qui *Chriſtus eſt Domini*) conſpiretis; tu vt Pontifici tuo, illi vt Presbyterio ſuo, *primam atque ſummam authoritatem* diripiatis: Vtérque in Reges iniurioſi ex æquo, qui *authoritatem illis ſuam*, quam vos ſub lege habuiſſe non negatis, nec ſub Euangelio exuere iuſſos: detractam vultis.

Sed & illud etiam quod ais, *Iuramentum Primatus*, *Regem ſub pœnâ capitis ſuſcipi iuſſiſſe à quoquam*, apertè falſum eſt. Noſtri homines illud indies ſuſcipiunt, illis defertur: At veſtrûm adhuc nemo ſuſcipere iuſſus, *ſub pœnâ capitali*; imò nec omninò iuſſus ſuſcipere, niſi quis mutâſſe ſe in opinione profeſſus, vltrò illud ſibi deferri poſtulârit.

Tum

626a
Andrewes I

Tum denique, cùm vindicare vis Pontificem iterum à ſecundâ notâ *iniuſtitiæ* in Catholicos ſuos, ſecundò iam *deſperare* te dicis *facturum Regem*, quod *diceret*: atque hîc tibi reſponſio vere ducitur à *deſperatis*, vbi nulla tamen *deſperandi* occaſio data. Quanquam enim de reliquâ tuorum *anxietate*, nihil ad hanc rem de quâ agitur: ſiqua tamen ex *Iuramento* iſto ſuo, animi *anxietas* incidiſſet, eam Rex illis eximere voluit. Cúmque vellet, næ tu parum *anxius* vidêris de tuorum hominum *anxietate*, qui malis torqueri illos, quàm animi hac ſui *anxietate* releuari; nec ceſſare vis *perſecutionem* hanc tam apud te grauem, quæ, ſi vllam partem æqui boníque dixiſſet Papa, tam facilè ceſſare potuiſſet. Totum hoc illi ὁ χρώμενος κεῖται; poſſet leuare ſi vellet; ſi cùm poſſit, nolit, iniquus eſto.

Tui verò illi, ſi (vt aïs) ſemel iam *in coronatione Regis obedientiam illi exhibuerunt*, quid obſtat quò minùs exhibeant eam iam denuò? Et ſi *non abhorrent à Iuramento fidelitatis*, vbi *fides Catholica* non periclitatur; fatere tu illis, quod res eſt, *fidem* ibi *Catholicã non periclitari*, & ſuſcipient *Iuramentum*: quo ſuſcepto, continuò ceſſabit hæc tam *grauis* ſcilicet *perſecutio*.

EX *ordium Breuis à falſo*, negari non poteſt, túq; adeo dum negare vis, fortiùs etiam impingis, in Põtificem tuum. Negas autem *crimen falſi*, & negas ſubiratus: Vt verò placatior ſis, nolim hîc *crimen falſi* ſic accipi, vt in Iure Ciuili, quaſi ſyngrapham, aut ſcriptum aliquod *falſâſſet* Papa; tum enim dextra illi amputanda, vt Apoſtolicam pòſt benedictionem non poſsit vobis clementer impertiri. *Falſum ibi dixiſſe* volumus, (atque id tantùm vult Anglicana vox) *non falſarium fuiſſe*, vt Latina paulò durior: falſum certè, ſi in Regis contumeliam, *tribulationes* vel *calamitates* commemoret ab illo *illatas, propter quas magno animi mœrore affici debuerit*. *Falſum* ergo Pontificem dicimus, ſi hæc aſſerat: te verò *Matthæe*, qui negas aſſerere, *falſiſſimum*. Tam enim hîc cupidus es regerendi in Apologiam mendacium aliquod, vt depoſitâ omni verecundiâ, mentiri te non pudeat, *de præteritis calamitatibus*, quas Reginæ ELIZABETHAE, vel etiam Regis temporibus, *paſſi ſunt* Catholici, nullam etiam in Breui mentionem.

onem fieri, quin tantùm de ijs, *quas illi hoc tempore patiuntur.* Verba enim hæc tua sunt. *Principio, non scripsit Pontifex, se mœrore affici ob calamitates, quas tempore Reginæ* ELIZABETHAE, *aut initio Regni* IACOBI *in Angliâ pro retinendâ orthodoxâ fide Catholici patiebantur, sed ob calamitates quas hoc tempore patiuntur.* Vide verò tu, quâ attentione legas, quo acumine intelligas Breue illud, quod initio præter te intelligebat nemo. *Non scripsit* (aïs) *Pontifex, mœrore affici se ob eas calamitates quas patiebantur, sed ob eas, quas iam patiuntur.* Audi iam ipsum Pontificem. *Magno animi mœrore, nos semper affecerunt, tribulationes & calamitates, quas pro retinendâ Catholicâ fide iugiter sustinuistis. Sed cùm intelligamus, omnia hoc tempore magis exacerbari, afflictio nostra mirum in modum aucta est.* Bis mœstus hîc Pontifex, duplici mœrore affectus: semel, vno, propter *calamitates quæs iugiter sustinuerunt*, periodo priore: iterum, altero, quòd *omnia hoc tempore magis exacerbentur*, periodo posteriore. Magnus illi *mœror* ex ijs *quas sustinuerunt:* Aucta autem *afflictio*, & *mirum in modum aucta* ex ijs, *quas iam sustinent.* Dic iam, potéstne augeri quod priùs non fuit? Sed quid ego de priore aucto? Dic potiùs ad illa, *semper affecerunt, iugiter sustinuistis: Affecerunt* & *sustinuistis*, cuius *temporis?* annon *præteriti? Hoc tempore exacerbari*, nonne *præsentis?* Quid ego te, nunc Presbyterum & Theologum, Grammatica hæc doceam? *Sustinuistis*, referri non posse nisi ad *calamitates quas patiebantur*; *exacerbari* autem *hoc tempore*, referri solùm ad *illas quas iam patiuntur.* Pontifex disertè dicit *affeciisse se mœrore calamitates, quas sustinueruut:* at tu incurris in ipsum Pontificem, & ex opposito dicis, *non affectum mœrore vllo ob calamitates quas patiebantur:* id est, dicis Pontificem teneri falsi.

Nihil autem te iuuabit, quòd nulla ibi de Regina mentio, quòd nomen ibi Regis prætermissum. Dic enim bonâ fide, quænam tandem *calamitates* illæ prioris periodi, *quas antea iugiter sustinuerunt, magni* illius *mœroris causa Pontifici?* Quando inflictæ, vel à quibus? Non enim *sustinuerunt iugiter*, quas nemo imposuit; Certè autem nemo, si neque Regina neque Rex. Ita vel *calamitates* illæ nullæ, & sine causa *mœstus*, atq; ita *mendax* Pontifex: vel si verè *mœstus*, horũ alter necesse est impo-

626a

impoſuerit quas illi ſic *ſuſtinuerunt*, atque ita *mendax Matthæus*; & quod grauius eſt, *mendax* in Pontificem ipſum, ſanctiſſimum Dominum ſuum, & Beatiſſimum Patrem, cui *crimen falſi* aſcribit, in quem ſi non regerit, egerit *mendacium*: quod non modò *conuitium*, ſed & *blaſphemia* eſt. *Blaſphemiæ* enim capax, non minùs *Paulus* quàm *Pius*, vtérque quintus. Ecce tibi iam non *colorem*, ſed *veritatem* ipſam, per quam liceat *accuſare falſi Pontificem*, quem tu, dum *ne leue quidem ei veſtigium* adhærere ſinis, *totum volutas* in mendacio, dum prima ipſa Breuis verba *mendacij* arguis, vbi etſi *mendacium* reuera eſt, non id tamen quod tu affingis. Et ob *calamitates priſtinas, & ob recentiores has, mærebat* Pontifex, & *Matthæus* qui ſic *bis mærere* negat, ipſe *mærendus*, bis *mærendus*; propter intelligentiæ defectum primò, pòſt etiam propter exceſſum arrogantię, qui alios contemnit præ ſe, quaſi ſolus omnia ſciat, qui ſolus nihil.

Opportunè hîc videor Lectorem monere poſſe, quàm iuſta illa dehinc cauſa ſit, vt ſuſpectam habeat fidem iſtorum hominum, ſiquando de *Patrum ſcriptis*, ſi de *hiſtoriâ veteri* quicquam proferentes legat (quorum etiam vix iam breui vetera vlla & incorrupta ſupperent exemplaria, non vlla ſanè, niſi *expurgata* ad eorum Indices, Priſcis illis verè *purgatorios*) cum hîc illuſtre ſpecimen videat in *Torto* tam ferreæ frontis homine, vt in Breui ipſo *Pontificis* ſui, re ita publicâ, ita præ manu, præ oculis lectoris ipſius, quod ante quintum vix folium, ille ipſe deſcripſit integrum, & præfixit, clauſulam tamen eius atque omnium primam clauſulam, homo impudens impudenter inficiari audeat.

Parentaſſe ſe dixit *Reginæ defunctæ manibus Apologiæ Author*. Id tu leuiter modò perſtringis, & præteris. In eo humanior multo, altero illo *tenebrione Anglo*, qui petulanter nimis deſæuijt in *phraſin* illam, nec impropriam ei rei, nec ineruditam. Vbi quicunque tibi in *Illam* animus, etſi nihilo fortè æquior, at plus tamen eruditionis oſtendis, quàm *ille* homo non modò politioris literaturę, ſed & humanitatis expers, qui & inde occaſionem arripuit non valde idoneam, *manes* eius mordendi. Nec dubito quin lectori haud vlla videatur melior *parentandi* ratio, quam ſiquis honoris *eius* quæ diem

obijt, atque existimationis iustam defensionem suscipiat. *Parentandi* autem verbo, quod quidem Anglicè respondeat, habemus nullum, *sacrificandi* pro eo vsurpamus, transumptâ voce à ritibus Ethnicorum; *quis negat?* sed ad pium, Christianúmque erga defunctos officium accommodatâ; *quis vetat?* vobis enim & qui vestræ sunt professionis, non potest hoc incongruum videri, quorum tota religio conspersa est illiusmodi floscul is, quâ ex Poëtarum hortulo, quâ ex Rhetorum officinâ petitis. Nec excusari potestis aliter, cùm B. Virginem *stellam maris* compellatis; Propria enim illa *Veneris Cypriæ* nomenclatura, quæ *mari orta, & de spumâ maris, mare præstat eunti.* Nec verò de rythmis vestris & versibus Leoninis, quibus B. eiusdem Virginis interulam, vittam, zonam, quibus CHRISTI fascias, & ascias salutatis, aliter soletis respondere, quàm plerasq; in illis voculas, ex Poëtis desumptas, & ad eorum imitationem expressas esse. Domino quidem tuo *parentandi* vel *litandi* phrasis non displicebit scio: Debet ille multum *Virgilio*, nec id modò de verbis interdum, quin de rebus ipsis etiam. Nec enim illum pœnituit, cum de Purgatario vestro ageret, non infimo apud vos, certè non infimi precij dogmate, inter Authores quos corrasit ad fidem de co faciendam, *Virgilium* etiam, classicum sanè Authorem nominare. Vocem verò vos *parentandi* repudiare non potestis, quibus res ipsa tam est fructuosa.

Bellar. lib. 1. cap. 2. de Purgat.

MIhi verò multò magis improprium videtur & ἀναχρονισμὸν vicinum, de quo commonendus mihi iam es, quòd Pontificem nouo nomine, nec ei *in scripturis Sanctis* vsquam attributo, *Christum Domini* indigetâsti. Nec id à te figuratè dictum (vt illud *parentandi* modò nobis) sed seriò vt videtur, quasi cum stomacho. At non sic feres. *Reges* quidem reperio sic in sacris literis, sæpe sæpiùs nominatos, tum ab hoc illorum nomine argumenta peti, ne quis manum contra illos leuare audeat, ne quis vt leuet dispensare audeat, quia nimirum *Rex* CHRISTVS *Dominie st*: Pontifici nomen hoc tributum ibi non memini. Iuuet nos *Matthæus*, & *vel vnum locum designet, in toto volumine Bibliorum*, vbi nomen hoc vlli Pontifici, sacri illi scriptores attribuerint. Non facies. Tuque adeo ipse, quasi malæ fidei tibi conscius, & sermonis noui

626a
Andrewes. L.

noui quem nemo intelligat, apponis hîc tuum [id eſt] & *Chriſtum Domini*, ais, id eſt *Pontificem maximum*: veritus ſcilicet, quod res erat, hoc nomine, *Regem* à Lectore aliquem intelligendum fore, (quos ſic fere ſcriptura vocat) niſi hîc tu nouam illam Gloſſam addidiſſes [id eſt *Pontificem maximum*] quam niſi addidiſſes, *Pontificem* ibi dici à te, haud quiſquam, credo, ſomniâſſet.

At tu, cùm *titulus* hic illius non ſit, quid hîc alienum *titulum* inuadis, & qui ad eum nihil attinet? Quorſum Pontifici *titulum* aſſeris, quaſi ſuum, qui ſuus non eſt? An nihil ab illo intactum oportet, nihil immune? An omnia ille quaſi gurges abſorbet, haud quicquam cuiquam relicturus? An ius illi in *titulos* quoſuis, quorumuis? nec liceat ei dicere, Mitte verò hunc; *titulus* hic *Regum* eſt, non tuus? Et quidem ſi amicus *Regum*, ſi illis, ſi illorum authoritati benè vellet, litem fortè illi non facerent, non inuiti illum fortaſſe, in huius ſui *nominis* ſocietatem admitterent. Sed quorſum ei gratificentur, vt *Chriſtum Domini* appellari ſinant, qui *Chriſtos Domini* ſic inſectatur: nec illis regna ſua, nec ſubditorum ſuorum fidem ſaluam vult? An quò *Chriſtos illos Domini Reges* meliori iure deponat, *Chriſtus* & ipſe indigetari vult? *Antichriſtum* magis oportuit. Nam vt taceam de *Chriſto Domini*, certè *Chriſtus Domini* nemo illo magis ἄπτως vel ἀκριβῶς eſt. Quare quicquid id eſt criminis, ſiue *falſum* eſt, ſiue eſt *mendacium*, quod hîc intentari vis: non rectè id in *Chriſtum Domini* abs te dictum eſt intentari. Si verum vis *Chriſtum Domini*, ſi eſt titulus ille (vt eſt) maximè honorarius, tua ſunt (*Matthæe*) in *Chriſtum Domini* mendacia; tu in illum committis; tu cum *Shemei*, maledicis *Chriſto Domini*. *Illi*, ſi peccatum eſt crimen inferre, magnum eſt peccatum tuum; & quod redundet in *Dominum* ipſum, cuius *Chriſtus* eſt; de quo non *parentandum* quidem tibi, ſed *litandum*, cenſeo.

Præſtituis pòſt, & præſcribis ipſe tibi, quid & quantum probare velis, quid *ſatis ſit ſi probes*; vt verax ſit, nec mendacij teneatur Pontifex, nempe *ſi anno 1606 quo tempore Breue ſcriptum eſt, Catholici tui ingentes ærumnas tulerint*. In quo, prudenter tu quidem: nec enim legem à quoquam ſumis probandi, niſi à teipſo. Illud autem etſi ſatis non ſit, (quod

nos, ſatis iam credo, docuimus) tamen quia tibi plus probare non libet, vel non ſuppetit, videamus ſanè iam, videamus *ærumnas* illas quas dicis *ingentes*. Hîc tu *Edicta duo* nominas, *quæ duo vel ſola ſufficere*, ais, *ad omnia Apologiæ mendacia coarguenda*. Tu verò hîc *deficies*, qui *duo* dicis *ſufficere*: Etſi enim duo nominas, vnum modò recitas, cuius in *titulo* antè vellicando infœlix ſatis fuiſti, in *lege ipsâ* iam longè infœlicior. Eam verò in quatuordecim *articulos diuidis*; Credo autem vt numerus numero reſponderet, vt quatuordecim iſtis tuis Edicti, quatuordecim illis Iuramenti vicem referres, (ſic ſimiæ homines imitari ſolent) vel potiùs in *articulos* non *diuidis*, ſed in tot *fruſta comminuis*, recténe an ſecus, nihil penſi habes: nec enim ordo ibi nec methodus, ſed nec veritas vlla in numerando.

At *quatuordecim* illi *articuli* in *Iuramento*, ita omnes, & verè inde collecti, & bonâ fide, ita omnes manifeſtò veri, vt ille alter *vernaculus*, vt *tu*, vt *neuter* auſi ſitis attingere, vrerent certè tangentem; quare, laudo ingenium veſtrum ſalutâſtis à longè & tranſijſtis; nec enim locus in ijs relictus vobis, non vel dentem imprimendi. At *quatuordecim* illi tui, quàm fraudulenter auulſi, quàm verò malè conciliati? Plures poſſem; nolo Lectori moleſtus eſſe, *quatuor tantùm tuas ibi malas artes* indicabo.

1. Dolus *primùm* in eo malus, quòd *articulos* quoſdam de tuo capite *comminiſceris*, pòſt inſeris quaſi Edicto: *quorum* in eo veſtigium nullum. 2. *Tum* fraudem olet, quòd *ordinem interturbas* eorum, nec finis loco ſuo ſtare quemque, ſed planè peruertis. 3. *Tertiò*, & in eo veteratorem agis, quòd & *ſtilum* immutas, & *loquendi morem*, & dialecto tuâ loqui facis non ſuâ, tuâ (inquam) ſæpe non bonâ, ſed planè Bœoticâ. 4. *Poſtremò* peſſimâ fide & illud, quòd cum multa in eo ſint ad mitigandam legis ſeueritatem, & in fauorem veſtrorum hominum, ea tamen, quaſi nihil tale ſit, *ſupprimus, & celas omnia*.

1. In eo dixi *primùm* dolo malo agier, quòd *affingis* ei *articulos*, qui nulli ibi ſunt, nec vſquam niſi in mendacis cerebri tui cellis, articulati; *Ille* ſcilicet omnium *primus* (ſolenne enim tibi auſpicari tua ſemper á mendacio) *Imprimis*, confir-

626a

confirmari ibi *in primo articulo leges* ELIZABETHAE *aduersus Catholicos iam olim ſtabilitas.* At ibi nihil quicquam eâ de re. Non eſt articulo primo, vel legum, vel legis vllius, vlla renouatio, non vel Reginæ ELIZABETHAE ad eam rem mentio. Bonis auſpicijs; *primum* ergo hoc craſſum *mendacium.* Illud verò multò adhuc craſsius à te poſitum, *articulo decimo, decimum,* & *peſsimum* mendacium. *Si tertiâ vice quis propoſitum ſibi iuramentum recuſauerit, capitis vitæq; diſpendium patiatur.* Hic lata nimis tua culpa eſt, & tu nimis inſignitè mendax. Nec enim cuiquam *tertiâ vice* iuramentum *proponitur*, nec *proponi* lege *iubetur*, neque *vitæ diſpendium paſſus* quiſquam eſt, neque verò *pati* debet, neque eſt *capitalis* lex iſta *cuiquam, quacunque vice, quocunque caſu*, neque eſt de totâ hac re *ſyllaba* vlla in Edicto. En vt tu res noſtras hîc intelligas ad vnguem; En vt os vobis ſublinant noſtri homines, veſtri interpretes; En vt iam transferatur in nos labor tuus. Coarguere dixti velle te *mendacia noſtra:* nobis iam *tua*, vt video, *coarguenda.* Sic iam habet lector *primitias*, & *decimas mendacitatis* tuæ.

2. Poſui loco *ſecundo*, *peruerſum* à te Edicti *ordinem* totum. Multum autem refert, quo quidque *ordine*, quo *loco* dicatur; & tu quaſi ſi *loco* ſuo quidque referres, cautus homo, poſuiſti illos tuos ordinales *primo, ſecundo, tertio*, &c. quaſi bonâ fide rem gerere velles. Poſuiſti *primum* quod *nullum* eſt, quaſi ſi *ciphram primo* loco poneres. Qui verè *primus* eſt in Edicto, de ijs eſt: qui, cùm cætera conformes ſint, concionibus, precibus, ſacris interſint; ad Euchariſtiam ſumendam tergiuerſantur. Is inter tuos nuſquam comparet, nuſquam certè vt in Edicto eſt; non vel *primo* tuo, vel *ſecundo.* Qui verò tibi eſt *tertius*, is perinde rem refert, quaſi ſi ex eo ſolo mulctentur homines veſtri, quòd *recuſent ſacram communionem ſumere*; atque ita, mulcta ſit vna, preces ipſas; altera, communionem detrectanti. Quod ipſum egregiè falſum eſt; cùm is totus articulus de ijs ſit, qui ſacrorum omnium participes eſſe volunt, Communionis nolunt; quos conſtat, vel apud vos, *Catholicos* iam non eſſe, nec pro *Catholicis* reputari, quippe *non immaculatè ambulantes in lege Domini.* Pari mòdo in reliquis, mira *crypſis methodi*, & quaſi fraus ſola ſub-

ſit, ſuo loco moti penè ſinguli & diſiecti, quaſi ſi fuiſſet ibi *Dauus aliquis*, qui *interturbâſſet* omnia.

3 *Tertia* tua fuit ars mala, *mutati ſtili*, dum effers more tuo maledico, quæ in Edicto ſecus poſita. Quis enim ferat, citari legem, verbis non ſuis? non ſuis dixi? imò penitus alienis, & à viperinâ gloſſâ detortis, in ſenſum planè contrarium, quale illud eſt *Aduerſus Catholicos, De perquirendis Catholicis, vt puniantur Catholici*, leges ſtabiliri? Quaſi vllæ apud nos leges ferantur in *nomen* illud; Imò in *Papiſtas* ibi dicitur: ita titulus, ita tenor, is ſtilus eſt legis totius. Sic enim eſtis; ſic vt eſtis, audire debetis, *vni homini, vnius hominis parti* addicti, vt olim *Donatiſtæ*, & ex eo quòd ſic vni addicti, *Catholici* eſſe non poteſtis, nec de eo quod *vniuerſum* eſt, (idem enim κατὰ ὅλου & *vniuerſum*) niſi falſò nominari. Quale & illud, vbi lex Eccleſiam adire iubet, *ad rem diuinam* audiendam, tu iuberi dicis, (bonus legum citator) *vt templa hæreticorum adeant, quò ibi hæreticorum ſacris interſint*; quaſi hæreſis *in ipſis terminis*, eiuſque tum templa, tum ſacra Edicto ſtabiliantur.

Præcipit lex de *benedicto Sacramento cœnæ Dominicæ* participando: tu ſtatuere eam dicis, *vt cœnam hæreticorum more ſumant*. Hoccine eſt referre legem? *Quænam hunc tam barbara morem, permittat tellus?* Non hæc ſumma Edicti eſt noſtri, ſed maledicti veſtri. Nemo autem noſtrûm *Papiæ* ſtuduit vnquam, vt legerit ibi de cœnâ aliqua à *Caluino* inſtitutâ. *Profunda hæc Satanæ* ſunt, & veſtra. *Cœnam* noſtram *Dominus* ipſe inſtituit, *Paulus* recenſuit, & præiuit nobis nomine *cœnæ Dominicæ*: ita, vt recenſuit; nos, nec aliter celebramus. Vos videritis, & Papa veſter, de Miſſâ veſtrâ, & crudâ victimâ, vnde nomen illud vobis, vnde res ipſa, annon prodierit vobis è gurguſtio aliquo; annon Papæ alicuius conſtitutio ſit, poſtquam mutilâſſet inſtitutum *Domini*, & parte eius alterâ, populum *Domini* fraudaſſet. Simile verò tribus hijs & *quartum*, vt *Rex inuadat duas tertias bonorum* (quâ voce *inuaſit te Satanas, & oppleuit malitiâ cor tuum*) quaſi *inuaſor* dici poſsit odioſo nomine, qui id adeat, quod ei Curiatâ lege legitimè rogatâ, adiudicatum ſit. Simile & *quintum*, de *carcere ſicariorum & latronum*; cùm ibi nec de *ſicarijs* vel *latronibus* vlla mentio; & in *carceribus* ad quos veſtri amandantur, ex genere hominum

626a
Andrewes, L.

hominum promiſcuo ſint, qui in ære alieno, qui Prætoris Edicto non parent, tam qui *leuiter*, quàm qui *atrociter* peccarunt; Nec opus fuit *ſicariorum* adiunctum addere, niſi quia inuidiam inde vtcunque conflare voluiſti.

4 *Poſtremò*, vide ingenium hominis, quaſi ex omni aſtus dolíque genere concretum. Nam, vt principiò ſuperaddidit de ſuo, ac de nouo conflauit, & percuſsit articulos qui nulli ibi ſunt, per fraudem, neſcio dicam, an malitiam, an vtramque: ita per vtramq; non imparem, tum malitiam, tum fraudem, ſubduxit alios datâ operâ, & de induſtriâ præterijt, quos tamen præterire minimè oportuit, ſi *ſummam Edicti* tibi (Lector) vt erat, repreſentare voluit. Eo autem ſolo nomine præterijt, quòd per eos, duriora quædam quæ videri poſſunt ineſſe in lege, in Papiſtarum ipſorum commodum & fauorem, minuantur ſaltem, atque molliantur. 1. Prouiſum ibi eſt & cautum, ne in *duabus* illis *tertijs* terrarum Regi (vt dictum eſt) adiudicatis *comprehendi* debeat, ſed excipi planè, *domus* ipſa, & fundi, in quibus illis habitandi locus. 2. Tum ſi *elocentur* reliquæ *duæ* cuiquam, id ita fiat, *ne quid* vel ædes, vel fundi *detrimenti* capiant. 3. Præterea, etſi in famulatu ſuo, vel familiâ refractarium vllum Papiſtam retinere, ſub certâ ibi pœnâ interdictum ſit: at id ſimul prouiſum, ne hoc ad *parentes* ſe extendat, aut *pupillos*, quibus ex lege *tutores*, vel *curatores* ſunt. 4. Tum *ne de* muliere vllâ *coniugatâ* exigatur mulcta, neque de marito eius, quantumuis illa ad Euchariſtiam non accedat, ſiue, quoad marito conuixerit, ſiue poſtquam marito ſuperſtes fuerit.

Vbi, perſpiciat facilè lector, abundare charitatem noſtram, ſupra *Papiſtarum* illam & *Romanam*. Nec enim illi, totius *Patriæ Patrem ipſum* cenſuris eximunt, aut (quæ illas ſequitur) ſubditorum à fide abſolutione, in eóque (quantum quidem in ipſis eſt) gentem totam, & in ea multa millena millia, quaſi orphanos relinquunt cuiuis iam genti diripiendos; & tanquam ἀνίδυλα πρόϊα abrepto per vim *Palinuro*. Atqui nos contrà; nec vel vni vlli familiæ ita grauiter incubamus, vt velimus, vel parente liberos priuari, vel pupillos Curatore. Ita, quod Pontifici videtur leue, in *Dei ipſius Locum Tenentes* exequi, *quique ſuperiorem in terris non agnoſcunt*, (vtcunque,

cunque, totum ex eo politiæ corpus ruat in perniciem certam, & orbitatem:) id Regi noſtro grauius videtur, quam vt vel infimo cuiquam de ſubditis ſuis, velit infligi. Tanta eſt enim miſericordia eius, in vel tenuiſsimum quemque, in vel familiæ etiam minimæ œconomiam, vt, quæ intra eam ſunt naturæ vel fidei vincula, ea, legum ſuarum ſeueritate vel euerti, vel diſſolui nullo modo patiatur.

Addo tribus hijs & quartum: vbi enim ad extrema deuentum eſt, & mortis quis reus fit: hìc tamen (quod in cæteris ſolenne ſemper eſt capite mulctatis, vt fiat) *prouiſum eſt* ne fiat: ne vel *dos vxori* pereat, vel *facultas liberis* hæreditatis adeundæ, vel *infamia iuris redundet in ſtripem*, vt vltra peccantem ipſum pœna non progrediatur, vt nulli ſuorum, præterquam ipſi ſoli, preiudicio ſit. *Prouiſum* etiam, vt quocunque demum tempore Papiſtæ cuiquam mens animúſque fuerit *conformem ſe reddendi*, & *iurandi iuſiurandum*: ex eo, fas vt ei ſit, actionem vllam priorem, totúmque adeo iuris proceſſum irritum facere, & poſſeſsionem adire ſuorum omnium. Vt verò, in extremo etiam actu ſui ſimilis ſit, *Primo ne medium, medio ne diſcrepet imum*, vt vnde exorſa eſt ſumma eius, in eodem & terminetur (in *mendacio* ſcilicet) verba ipſius ſunt nouiſſima, *Iuramentum in Edicto deferri contra poteſtatem Papæ in Principes Chriſtianos.* Nouiſſimum hoc eius *mendacium*, in verbis ipſis *nouiſſimis*, iam antè mihi nominatum, atque idem ipſum Omega *mendaciorum.* Hæc illa eſt *Matthæi ſumma*, ex tot mendacijs *conſummata.*

Proximum iam nobis eſt, vt de eo quæramus, ecqua illi cauſa fuerit iuſta, in ſeueritatem eam, quæ verè ibi eſt in Edicto, tam acriter inuehendi, quaſi in eo vno ſatis ſit, ad *Apologiam de mendacijs* quæ dicit *coarguendam.* Vbi vim hanc videtur complecti argumentum eius, vt cùm iam omnium in oculis tot ſint Edicti illius clauſulæ, tam rigidæ, vt videri vult illas exinde Lectori liquidò conſtet, Catholicos eius, *ærumnas* hic *ingentes ſuſtinere*, quò ſic Authorem Apologiæ falſi teneat, qui dixerat *nullam* hîc conſcientiæ cauſâ *grauiorem perſecutionem* ſub Rege extitiſſe. Quò ergo, quod Regi ſemper in votis, quòque nihil illi vnquam antiquius, *magna illa*

veritas

626a
Andrewes, L.

veritas hîc ſemper *prævalent*, vincat ſemper, & triumphet, (quod, vt in *fronte libri* fuit, ita in *corde ſcriptoris*) en, tibi iam (Lector) vera illius *membra* pandentur & *ſcopus*; perſpectis ijs ſedeto iudex, & ſententiam ferto; illa *Apologiæ affirmatio*, & hæc *Tortinegatio*, vtra vtri præponderare debeat, ab vtrâ *veritas* ſit; & quæ *veritatem* ſemper comitatur, pars potior, certa victoria.

Veruntamen etiam illud priuſquam aggrediar, fac primùm quæſo cogites de *tempore ipſo*, quo lata lex eſt. *Tempus* ſemper vim magnam habet; plus in illâ circumſtantiâ, quàm in ipſa ſæpe ſubſtantiâ, ad res gerendas, momenti. Lata autem lex eſt, *illâ* (vt hîc loquimur) Parlamenti *ſeſſione illâ ipsâ ſeſſione*, quæ prima fuit & proxima, poſtquam horrendum illud, & iam iámque admittendum ſcelus, detectum eſt. Fac, quæſo, vt & illud cogites, annon *iuſta* Senatui populóque *doloris cauſa*, annon *læſi animi*, cùm conſidêrent illis ipſis in *ædibus*, & *ſubſellijs*, intra illos ipſos *parietes*, quorum abeſſe non potuit quin conſpectus quotidianus eos admoneret, eíſque in mentem ſubinde reuocaret, quæ ibi in *locum* illum, ínque *ipſos* immanis, & poſt homines natos, inaudita *cædes*, *ſtrages*, *clades* deſignata tum eſſet, ídque (quod apertè faſsi ſunt criminis conſcij) *zelo tantùm*, vt obtinere poſſet hîc religio Romana; ídque intercedentibus ad conſilium hoc, & rem totam procurantibus *Presbyterus* & *Ieſuitis*, qui ſæpe ſceleratis illis Euchariſtiam *porrexerant*, quíque ipſi cum ſceleratis, ipſi magis ſcelerati, *ſumpſerant* ſacramentum illud (Deum, vt appellant, ſuum) ídque ad ipſorum animos atque fidem, ad hanc ſcilicet actionem tam piam *confirmandam*, & magis indies atque magis *obligandam*? Satis hæc, vt credo, valere potuerunt, ad Senatorum animos irritandos, cùm in *flagrantiâ criminis* hoc fieret, vt ſi etiam aſperius aliquid tum ſtatuiſſent: non id, credo, cuiquam, qui æquior modò eſſet, vel *iniquum*, vel *mirum* videretur.

Auſim verò affirmare, vbi multitudo hominum *tanta*, hominum *talium* tanta, iuſto *dolore* percitorum, iuſtâ etiam *irâ* (nam dolor addidit iram) contra illos, qui *Regem*, *qui ſe* qui quàm latè patet *Regnum* totum, conati ſic peſſundare, vt nec *parietibus*, *nec tectis* parcere, ſi non ſeueram, ſed ſæuam

aliquam *Draconis* legem, & *ſanguine ſcriptam* promulgâſſent, contrà *hæreſin* illam, quíque eam ſectantur (ex quâ quotannis penè pullulant fructus tam amari) *Regem*, qui quidem ſaperet, ex ipſo rationis dictamine, & politicâ prudentiâ, *cedere* aliquantum turbæ *tantæ* ita tum incenſæ, & graui, iuſtáque de cauſâ *ita incenſæ*, debuiſſe. Certè, tempus non fuit refragandi. Parciùs verò hîc iſta commemoro: legas enim hæc apud Regem ipſum, multò & fuſiùs, & ad viuum magis expreſſa.

Quæ modò pollicitus ſum, Edicti *membra*, nec qualia nuper *Tortus*, *Abſyrti* diuulſa, ſed ſuo loco poſita, quæque ipſe ſic agnoſcat, de illis iam, Lector, ſic habeto. Pro rerum quæ ibi ſanciuntur naturâ atque ratione, *quatuor* illius *propagines* videntur eſſe. Vna, de *Refractarijs* in genere. Eos nos peculiari nomine, nec vſquam alibi noto quàm apud nos, *Recuſantes* dicimus. Alia eſt de *Apoſtatis*, ſiue recidiuam paſsis. Tertia, de *præſtando Iuramento*; cuius nos iam quæſtio exercet. Vltima de ijs, quæ ad *commodum Papiſtarum* ſancita ſunt. De hac verò vltimâ, niſi peſsimâ indole ſit *Tortus*, & mediâ nocte natus, etſi (vt video) gratias non meditatur, qui ſilentio premit quantum poteſt: at actionem, ſpero, haud vllam intentabit. Quò verior autem hæc tibi herciſcendi ratio conſtet eſſe, viſum hîc totius Edicti vim ob oculos ponere; non vt ille, quatuordecim, ſed viginti duobus articulis comprehenſam.

1. *Sancitur, vt quicunque conuictus fuerit, quòd rei ſacræ intereſſe pertinaciter recuſârit; pòſt autem conformem ſe reddiderit: ei vt non ſatis ſit, ſi templa adeat, niſi & intra annum ſacrâ etiam Euchariſtiâ communicet, atque ita deinceps, ſemel ſaltem quotannis. Qui ſecus faxit, pecuniariâ mulctâ luat, anno primo viginti; ſecundo, quadraginta; tertio ſexaginta librarum noſtratium: ſin vbi ſemel communicauit, pòſt detrectet iterum, quotannis ſexaginta.*

Primum hoc eſt, in quo (vt vides) nihil vſquam de *confirmatis confirmandiſue Reginæ* ELIZABETHAE *legibus*, ſed neque vel nomen ipſum, vel *legum*, vel *Reginæ*. Temerè ergò hoc, & falſò. *Vnicum* verò hoc neſcio quo conſilio (fide quidem non bonâ) diduxiſſe videtur *Tortus* in tertium

& *ſex-*

626a
Andrewes, L.

& *ſextum*; atque ita, de *vno duo feciſſe*; *feciſſe* dico; de duobus enim *neutrum* verè ponitur; *vtrique* eorum affingit de ſuo.

2 *Quotannis ſemel deferantur ad Iudices, eorum nomina, qui de menſtruâ abſentiâ notati ſunt: etiam ſiquos habeant liberos nouennes, vel ſuprà, qui apud parentes agant: tum ſeruorum etiam nomina. Ni deferantur, decem florenis mulctantur, quorum id ex lege munus eſt.*

Secundum hoc, *Torti* quoque; & in eo *bis* mendax; Duplicauit enim mulctam, & pro *decem* florenorum mulctâ, *viginti* poſuit. At illud vbi iuberi dicit, *vt inquirant Catholicos omnis ætatis*, mendacium eſt hyperbolicum. Inquirunt enim non niſi nouennes, nec eos vt rei ſint; fortè vt de familiæ numero conſtet. Nec enim lege apud nos vllâ inquiri poteſt in quenquam vt reus ſit, qui annum ætatis *decimum ſextum* non attigerit.

3 *Poteſtas Iudicibus fit, vt ſtatis temporibus, quibus ius dici ſolet, bis, quatérue in anno, audiant offenſas eiuſmodi, atque ſtatuant in reos ex legis ſententiâ. Quodſi tum ſubducant ſe qui rei ſunt; præconio publico ſiſtendi ſunt, in terminum proximum iuridicum: quo tempore, niſi ſe ſtiterint, pro conuictis habeantur.*

Hîc *Tortus* ſtatui dicit, *de Catholicis acriter puniendis qui Communionem ſumere recuſant.* Falsò autem. Nihil enim habetur in *tertio* de pœnâ eorum. Vbi verò habetur (in *primo* ſcilicet) non *Catholicos* paſsim, qui Communionem ſumere recuſant, ea mulcta attingit; nec *alios*, quàm qui, cùm templa priùs adirent nobiſcum, ac cæteris ſacris intereſſent, pòſt iterum deſciſcunt, non quidem à cæteris ſacris, ſed *à cœnâ Domini* ſumendâ. At hij vobis, puto, *Schiſmatici* ſunt, *Catholici* non ſunt, ſaltem non *immaculati*, ſed *maculoſi Catholici.*

4 *Edicitur, vt qui pertinacis abſentiæ à ſacris legitimè conuictus fuerit, (vi legis quæ iamdudum eâ de re rogata fuerat)* Paſchæ *termino vel Michaëlis, qui proximè tum ſubſequetur poſtquam ita conuictus fuerit, ſoluat* fiſco Regio, *mulctæ nomine, libras noſtrates viginti pro ratione menſium qui tabulis accuſatorijs comprehenſi ſunt: atque vt eiuſdem deinceps*

aliquam *Draconis* legem, & *ſanguine ſcriptam* promulgàſſent, contra *hæreſin* illam, quique eam ſectantur (ex quâ quotannis penè pullulant fructus tam amari) *Regem*, qui quidem ſaperet, ex ipſo rationis dictamine, & politicâ prudentiâ, *cedere* aliquantum turbæ *tantæ* ita tum incenſæ, & graui, iuſtâque de cauſâ *ita incenſæ*, debuiſſe. Certè, tempus non fuit refragandi. Parciùs verò hîc iſta commemoro: legas enim hæc apud Regem ipſum, multò & fuſiùs, & ad viuum magis expreſſa.

Quæ modò pollicitus ſum, Edicti *membra*, nec qualia nuper *Tortus*, *Abſyrti* diuulſa, ſed ſuo loco poſita, quæque ipſe ſic agnoſcat, de illis iam, Lector, ſic habeto. Pro rerum quæ ibi ſanciuntur naturâ atque ratione, *quatuor* illius *propagines* videntur eſſe. Vnæ, de *Refractarijs* in genere. Eos nos peculiari nomine, nec vſquam alibi noto quàm apud nos, *Recuſantes* dicimus. Alia eſt de *Apoſtatis*, ſiue recidiuam paſsis. Tertia, de *præſtando Iuramento*; cuius nos iam quæſtio exercet. Vltima de ijs, quæ ad *commodum Papiſtarum* ſancitæ ſunt. De hac verò vltimâ, niſi peſsimâ indole ſit *Tortus*, & mediâ nocte natus, etſi (vt video) gratias non meditatur, qui ſilentio premit quantum poteſt: at actionem, ſpero, haud vllam intentabit. Quò verior autem hæc tibi herciſcendi ratio conſtet eſſe, viſum hîc totius Edicti vim ob oculos ponere; non vt ille, quatuordecim, ſed viginti duobus articulis comprehenſam.

1. *Sancitur, vt quicunque conuictus fuerit, quòd rei ſacræ intereſſe pertinaciter recuſârit; pòſt autem conformem ſe reddiderit: ei vt non ſatis ſit, ſi templa adeat, niſi & intra annum ſacrâ etiam Euchariſtiâ communicet, atque ita deinceps, ſemel ſaltem quotannis. Qui ſecus faxit, pecuniariâ mulctâ luat, anno primo viginti; ſecundo, quadraginta; tertio ſexaginta librarum noſtratium: ſin vbi ſemel communicauit, pòſt detrectet iterum, quotannis ſexaginta.*

Primum hoc eſt, in quo (vt vides) nihil vſquam de *confirmatis confirmandiſue Reginæ* ELIZABETHAE *legibus*, ſed neque vel nomen ipſum, vel *legum*, vel *Reginæ*. Temerè ergò hoc, & falsò. *Vnicum* verò hoc neſcio quo conſilio (fide quidem non bonâ) diduxiſſe videtur *Tortus* in tertium

& ſex-

& *sextum*; atque ita, de *vno duo feciſſe*; *feciſſe* dico; de duobus enim *neutrum* verè ponitur; *vtrique* eorum affingit de ſuo.

2 *Quotannis ſemel deferantur ad Iudices, eorum nomina, qui de menſtruâ abſentiâ notati ſunt: etiam ſiquos habeant liberos nouennes, vel ſuprà, qui apud parentes agant: tum ſeruorum etiam nomina. Ni deferantur, decem florenis mulctantur, quorum id ex lege munus eſt.*

Secundum hoc, *Torti* quoque; & in eo *bis* mendax; Duplicauit enim mulctam, & pro *decem* florenorum mulctâ, *viginti* poſuit. At illud vbi iuberi dicit, *vt inquirant Catholicos omnis ætatis*, mendacium eſt hyperbolicum. Inquirunt enim non niſi nouennes, nec eos vt rei ſint; fortè vt de familiæ numero conſtet. Nec enim lege apud nos vllâ inquiri poteſt in quenquam vt reus ſit, qui annum ætatis *decimum ſextum* non attigerit.

3 *Poteſtas Iudicibus fit, vt ſtatis temporibus, quibus ius dici ſolet, bis, quatérue in anno, audiant offenſas eiuſmodi, atque ſtatuant in reos ex legis ſententiâ. Quodſi tum ſubducant ſe qui rei ſunt; præconio publico ſiſtendi ſunt, in terminum proximum iuridicum: quo tempore, niſi ſe ſtiterint, pro conuictis habeantur.*

Hîc *Tortus* ſtatui dicit, *de Catholicis acriter puniendis qui Communionem ſumere recuſant*. Falsò autem. Nihil enim habetur in *tertio* de pœnâ eorum. Vbi verò habetur (in *primo* ſcilicet) non *Catholicos* paſsim, qui Communionem ſumere recuſant, ea mulcta attingit; nec *alios*, quàm qui, cùm templa priùs adirent nobiſcum, ac cæteris ſacris intereſſent, pòſt iterum deſciſcunt, non quidem à cæteris ſacris, ſed *à cœnâ Domini* ſumendâ. At hij vobis, puto, *Schiſmatici* ſunt, *Catholici* non ſunt, ſaltem non *immaculati*, ſed *maculoſi Catholici*.

4 *Edicitur, vt qui pertinacis abſentiæ à ſacris legitimè conuictus fuerit, (vi legis quæ iamdudum eâ de re rogata fuerat)* Paſchæ *termino vel Michaëlis, qui proximè tum ſubſequetur poſtquam ita conuictus fuerit, ſoluat* fiſco Regio, *mulctæ nomine, libras noſtrates viginti pro ratione menſium qui tabulis accuſatorijs comprehenſi ſunt: atque vt eiuſdem deinceps*

626.2

mulctæ in menſes pòſt ſingulos teneatur, citra nouam vllam in iudicio poſtulationem, præterquam, ſi duæ tertiæ terrarum in manu Regiâ ſint. Hoc autem, quoaduſque reus legi pareat, de ſacris adeundis.

Nihil verò *hoc articulo* vel accedit vel decedit legi diu iam latæ. Id tantùm cauetur, vt vbi (alio pòſt huius Edicti articulo) fiſco datur optio, malitne *duas* terrarum *tertias*, an *viginti libras* in menſem: ibi ſi *duas tertias* terrarum optauit fiſcus, ne & *viginti* quoque *libras* illas poſsit exigere, id eſt, ne vtrique pœnæ reus obnoxius ſit. Hæc huius *articuli* mens eſt. At *Tortus* ita rem refert, ac ſi *noua* articulo hoc pœna in abſentes à ſacris, & de *noua* rogata eſſet, quæque priore aliquâ lege pridem ſancita non fuiſſet: vitioſè vero illud, & malitioſè.

5 *De ratione cauetur, quâ certiores reddantur qui* fiſco *præſunt, quid à quoque, & quo tempore perſolui debeat: tum, ſi ceſſatum ſit à quoquam in perſoluendo, quâ ratione mulcta leuari poſsit.*

Huic verò quod reſpondeat, nihil apud *Tortum*.

6 *Cùm de mulctâ illâ viginti librarum compertum ſit, magis oneroſam eſſe eam, ijs qui tenuiore fortunâ ſunt, quàm qui amplâ: quodq; ditiores hij, dum terris ſuis ſibi frui detur, viginti libras malunt pendere, vnde illis, etiam mulctâ ſolutâ copioſè ſupereſt; quòd verò ita ſupereſt, in* Ieſuitas *inſumunt, alioſque, qui regno huic Reipublicæq; infeſti ſunt: edicitur, vt* fiſco Regio *optio fiat, vtrum viginti libras menſtruatim accipere, an verò illarum nomine malit duas tertias adire terrarum, relictâ Refractarijs tertiâ ſuâ. Ita tamen, 1. vt cuiq; bonæ fidei creditori ſaluum maneat ius ſuum debiti ſui exigendi: 2. vt in duabus illis tertijs (quas* Fiſcus *adeat) fundus ipſe primarius, vel ades, cõprehendi non debeat, in quibus commorari ſolent: 3. vt alteri, qui & Refractarius ipſe ſit, duas illas tertias dimittere ne liceat: 4. vt ſi cuiquam locentur duæ illæ tertiæ, de ſartis tectis præſtandis idonea ſit cautio.*

At quod in Edicto hoc *ſextum*; *Torto quintum* eſt. In *ſexto* autem ſuo, denuo iam inculcat, *de pœnâ non communicantium Euchariſtiâ*; quâ de re nihil quicquam *articulo* hoc, nec niſi *ſemel* cauetur in Edicto; idque membro *primo*. Sed neque in

illo

illo, alia legis mens, quàm quæ explicata nobis, reſponſo ad *tertium*. Æquè verò in hoc atque in illo mendax, & malâ fide. Peccat itidem in eo non leuiter, dum ſtatui dicit *mulctam viginti librarum, leue onus eſſe copioſis hominibus*. Non enim id dicitur ſed compertum eſſe, quòd *ditiores* illi, abuſi hac moderatione legis, cùm etiam poſt ſolutionem menſtruam copioſè ſatis haberent, alerent ex reſiduo *Ieſuitas*, & eius generis alios, ciues perditos, & pernicioſos. Quò ergo ratio par ſeruetur in pœnâ partiendâ in copioſos hoſce; poteſtas Fiſco fit, viginti libras illas repudiandi, atque eius loco duas tertias terrarum ſublegendi.

7 *Quò exploratum ſit quoad fidem in Regem, quo animo ſint ſubditi, poteſtas ſit Epiſcopo cuiuis in Diœceſi ſuâ, vel Eirenarchis duobus (quorum tamen, de Præſidentibus vnus ſit) cuicunque, qui de Nobilium numero non ſit; quique decimum octauum annum agat, maiorue natu ſit; qui quidem poſtulatus iam antè in iudicio pertinacis à ſacris abſentiæ; ſiue qui intra annum tum elapſum Sacramento bis non communicauerit; ſiue etiam qui ignotus oberrauerit, dum, vt fit, aliquò ſe iter habere fingit, (cùm ſe tamen, de eo rogatus, non diffiteatur, ſacris intereſſe nolle, vel ſuperiore anno bis Sacramento non communicâſſe:) Iuramentum, quod nono poſt articulo ſequitur, deferendi.*

Torto hoc *ſeptimum* non eſt; Quod illi eſt, de ijs eſt, qui relabuntur in crimen templa non frequentandi. Mendacium verò & illud. Nihil enim ibi tale, ſed nec in Edicto toto. Sicubi autem de *Relapſis* mentio ſit in Edicto, in *primâ* membro eſt, nec inde tamen relatum, niſi fide peſsimâ. Nam quæ ibi *recidiua* taxatur, eorum modò eſt, qui vbi communicauerunt menſâ ſacrâ, relabuntur pòſt, nec per annum integrum communicant. At, quoad recidiuam vllam de templis frequentandis, vel non frequentandis, figmentum merum.

8 *Statuitur, ſiquis Iuramentum delatum reſpuat, nec de numero Nobilium ſit, vt in carcerem communem amandetur, ad proximum vſque conuentum iuridicum. Quodſi conuentu tum illo, publicè* in ipſo Iudicum conſeſſu *delatum ei denuò, denuò reſpuat, pœnam eam incurrat, quæ eſt amiſſionis bonorum, & carceris perpetui: mulieres tamen ſatis-*

626.2

iuges ibi excipiuntur, quibus nulla pœna est nisi solius carceris, nec eius, nisi tantisper dum iuramentum ita delatum subeant.

Octauum hoc quoque *Torti* est; sed & *nonum* eius *octaui* huius pars est. Verùm *carcer* ibi in Edicto *communis* est, is scilicet, quò mandari solent homines qui laborant ære alieno, atque adeo plerique alij, qui Prætoris decreto non parent: *Carcerem* hunc *Tortus*, vt horrorem incutiat, sed vanum & falsum, *Sicariorum carcerem & latronum* dicit; sed de suo dicit, extra Edictum scilicet, nec *latronis* enim ibi vsquam, nec *sicarij* nomen est. Tum quod generatim ponit, *si quis recuset, vt amittat bona, & perpetuo in carcere sit*, non oportuit ita positum. Non enim qui minor sit quàm *annorum octodecim*, quenquam attingit *octauus* hic articulus.

9 *Formula ipsa Iuramenti, conceptis verbis, hoc Edicti membro ponitur.*

Pars & hæc *octaui* est, in eaque peccat antiquùm *Tortus*. Mulieres enim *nuptæ* excipiendæ erant, quibus *solius carceris* pœna est, si præfractè respuant iuramentum, nec nisi quoad ita præfractè respuant.

10 *Cauetur, ne ad actionem intentatam, siue de re diuinâ neglectâ, siue de non sumptâ Eucharistiâ, vlli liceat diuerticula iuris quærere, ex, siue apicum defectu, siue alio quouis formulario, sed vt rectâ rem petat, & de facto suo vel affirmet, vel neget; interfuisse nimirum rei diuinæ; Sacramenti participem fuisse. Quodsi tamen quispiam in iudicio postulatus, de obedientiâ suâ in futurum spondeat, quocunque id tempore faciat, statim vt actionem institutam, ac processum iuris omnem, irritum facere liceat, nec Edicto obnoxius sit.*

At quod *Torto decimum est*, adeo est enorme mendacium, vt nec pater ipse mendacij par ei possit fingere: totum, quantum quantum, ex *Torti* cerebro. Nam nec *tertiâ* vice Iuramentum proponi fas, nec de eo quenquam in capitis discrimen vocari, nec de totâ hac re verbum in Edicto. Tum verò in vndecimo *Torti*, quod videtur decimo huic respondere; vide frontem hominis, *vim suam obtinere* (ait) *tabulas accusatorias, non obstante quocunque errore, qui in accusatione formandâ aliterue contigerit.* Partem legis allegat, quod reliquum est omittit:

mittit: nam quod mox sequitur præcîdit, *præterquam si infietur factum, Templum, scilicet, adiisse se, Eucharistiam accepisse.* Hac enim parte si tabulæ veræ non sint, licet vim earum totam euertere. Id tantùm agitur, ne delusorio, vel dilatorio responso locus hîc sit ex causidicorum formulis. At quæ est, de accusatione totâ depellendâ, clausula benigna, eam perfidé dissimulat.

11 *Cùm & illud habeatur pro explorato, qui vltrò peregrè in militiam profecti sunt exterorum Principum, plerumque ab officio suo, quà in Deum, quà in Regem, abduci per transfugas quosdam nostros, & Iesuitas: cauetur, ne quis Regno exeat militaturus vspiã, néue ex aliâ causâ egressus, militet Principi cuiquam extero seu Potestati, nisi susceptо priùs iuramento hoc in Lege posito: qui secus faxit, vt pro felone habeatur. Pariter & ij, qui* Equestris ordinis *sunt, vel superioris vllius, aut qui functi aliquo* castrensi *munere, vt ne exeant regno in militiam, néue cuiquam militent, nisi syngraphàm priùs dent, & cum fideiiussore gemino se obstringant, (summa autem sit, viginti librarum, cautionis nomine) ne Papæ reconcilientur, vel in coniuratione vllâ sint contra Regem, actu vel consensu, aut celent vllam, quacunque tandem ratione sibi cognitam.*

Vndecimum hoc discerpsit *Tortus*, atque ex eo *duodecimum*, & *decimumtertium* concinnauit in quibus & omissa illi *legis ratio*, malus mos (nempe quòd fraude Iesuitarum, animum mutant, qui trans mare currunt) vnde bona lex orta est. Et *perduelles* (in *duodecimo*) dicit *habendos*; falsò; cùm *felones* tantùm dicat lex. Aliud autem longè apud nos crimen, alia quoque pœna, *perduellis*, & *felonis*. Tum, vbi de coniuratione non faciendâ, non reticendâ conditio etiam est; eam silentio præterit.

12 *Siquis de subditis Regijs quenquam, trans mare, vel in ipso maris transitu, seu alio quocunque loco, intra ditiones Regias vel absoluere tentet, vel abducere à naturali suâ obedientiâ Regi debitâ, aut Papæ reconciliet Sedine Romanæ; vel eò adducat, vt obedientiam suam spondeat, cuicunque authoritati prætensæ, seu Sedis Romanæ, seu exteri vel Principis vel Potestatis cuiuscunque: Qui fecerit, quíue instigator, consultor, aut patrocinator, conscíusue facti fuerit, læsæ Maiestatis crimine*

626.2

vnine teneatur. Eadémque vt pœnâ plectatur, cui perſuaſum eſt, quiue abductus à fidelitate, vel reconciliatus, vel eiuſmodi prætenſæ authoritati fidem ſpoponderit. Qui tamen ita reconciliati, ſi intrà ſextum à reditu ſuo diem, Regiæ ſe Maieſtati illiúſque legibus parituros fidem dederint, ſuſcepto, eo quod hac lege propoſitum eſt, atque altero illo (quod ELIZABETHAE *primo conceptum olim) Primatus Iuramento, eis vt hoc nomine lex iſta capitalis ne ſiet. Qui inferioris ordinis ſunt: vt peragantur rei, coram* rerum capitalium Quęſitoribus, *aut qui de* ſubſellio Regio Iudices *ſunt, ex lege Maieſtatis laſæ; idque quaſi eâ ipſâ in prouinciâ peccâſſent, quâ primùm eis manus iniecta eſt. Qui verò de ordine ſunt procerum. vt in eos ſtatuatur, per Pares ſuos,* Iudices Honorarios.

Hoc *Torto vltimum* eſt, in quo *bis* falſi tenetur: verba ponit *Edicti*, quaſi ſi *de fide Eccleſiæ loqueretur.* Totum verò hoc commentitium eſt. Nec enim ea res agitur: tantùm ne à *Reipublicæ*, & *natiuâ in Regem* fide diſcedant: tantùm ne Papæ reconcilientur, & vel ipſius authoritati prætenſæ, vel extero cuiquam Principi ſeu Poteſtati fidem obſtringant. Tum quod ſecundò iam iterat de Iuramento Regio, nuſquam id ibi dicitur, *Iuramentum contra poteſtatem Papæ in Principes Chriſtianos*, id tantùm; *Iuramentum Edicto hoc propoſitum.* Atque ita vnde exorſus eſt, à mendacio, in eodem illi *ſumma* terminatur. Sunt verò & alia *Edicti* membra à *Torto* prætermiſſa: Nam cauetur,

13 *Siquis à re diuinâ abſit diebus Dominicis (ex lege primo* ELIZABETHAE *latâ) mulcta ei ſit ſemiſſereni, in ſtipem & eleemoſynam eroganda eis, qui in paræciâ illâ ſunt pauperes. Qui vero huius Edicti mulctam ſoluerit, is alteri illi, in Edicto priore, obnoxius non erit.*

14 *Siquis ſeruum alat, aut aduenam contubernio excipiat, qui rei ſacræ recuſet intereſſe, niſi legitimâ causâ impeditus, id ſi ſciens prudens fecerit, mulcta ei in menſem dicitur (quamdiu ita penes ſe in familiâ retinuerit) decem librarum: At id ſimul ſancitur, vt ſi Parentum alter, cui res vel ædes de ſuis non ſunt: vt ſi pupillus; ſi cuſtodiæ alicuius, ex authoritate vllâ publicâ mandatus; liceat apud ſe habere, atque alere, quantumuis ſacra adire recuſantem.*

15 *Si*

15 *Si, Decreto Iudicis ad Prouinciæ Præfectum transmisso, aut alium quenquam cui id exequendi ius est, de refractarij alicuius Papistæ prehensione, qui, ex eo quòd refractarius sit, sub excommunicationis censurâ maneat; sancitur, vt fas sit* Præfecto *(si aliter nequit) ædes eius intrare per vim; quod si resistat, etiam vicinię opem aduocare, vt educat inde, & in custodiam det.*

16 *In admissa omnia contra Edictum hoc inquiri poterit, atque animaduerti per* Regij subsellij Iudices; *vel eos qui* Prouincias peragrant vt ius dicant: *seu* Quæsitores rerum capitalium. *Quæ verò citra læsam Maiestatem consistunt, ab* Eirenarchis *Prouinciarum, quo tempore Trimestres Conuentus agunt.*

17 *Statuitur, quicunque demum feloniæ reus peractus fuerit, ex Edicto hoc violato; vt (quod in reatu illo apud nos fere fit) dos vxorine pereat, néue hæredes infamiæ iuris obnoxij sint, aut hæreditate excluſi: sed vt prærogatiuâ sanguinis fruantur, & liberè hæreditatem adeant.*

18 *Siquis ex eo capite, actionem in quenquam instituat, quod fecerit tusseritue quæ ad Edicti huius executionem spectent: reo fas sit in Genere, hunc sibi Causæ Statum constituendi, & per idoneas rationes probandi, Quæ ita fecit, ea se ex mente legis feciſſe.*

19 *Cauetur, ne per Edictum hoc fraus vlla fiat Iurisdictioni Ecclesiasticæ; sed vt liberæ etiam maneant Censuræ eius omnes, in Refractarios, quibus vti fas fuit, ante legem hanc rogatam.*

20 *Sancitur ne vxoris non communicantis pertinacia, redundet in maritum, aut is mulctæ cuiusquam reus sit propter vxoris delictum: néue mulier ipsa, iam vidua, & sui Iuris facta, mulctam eius luat quod nupta peccauit.*

21 *Quibus in causis Episcopo ius est, vel duobus Eirenarchis, Iuramentum (de quo iam antè mentio) cuiuis, qui de inferiore ordine sit, deferendi in ijsdem ipsis idem ius sit quibusdam de sanctiore regis Consilio Dominis, ab ijs, qui de Nobilium numero apud nos sunt, & decimum octauum annum excesserint, illud ipsum Iuramentum exigendi. Quodsi præstare renuant, (dum ne mulieres sint nuptæ) vna est eademq; pœna, bonorum publicationis, & carceris perpetui.*

626.2

22 *Quodsi quis peregrè in militiam profecturus nauem soluat, ex vllo quinque Portuum Nobiliorum, vllóue qui eis subsunt alio*, Illustri *Portuum illorum* Limenarchæ, *potestas datur, eiue qui vices illius obtinet, Sacramenti huius illis deferendi.*

Propago, vti vides, Lector, prima *de Refractarijs* est *in genere*, multi autem eius ramusculi sunt. Vt verò iustam subesse causam videas, non communi illâ ratione, quæ apud omnes valet, sed peculiari etiam quadam, quæ ad nos spectat, cur homines hij præfracti & contumaces, qui sacris se subducunt, legibus hîc magis quàm alibi obnoxij esse debeant; operæ precium facturus videor, si rem repetam ab origine, *quando* scilicet, *quáque occasione*, genus hoc hominum *primùm* hic apud nos *emerserit*.

Ineunte hîc regnum Reginâ (*exceptis aliquot de Clero Mariano*) *non multi* præterea fuerunt, qui sacris tum nostris & ritibus abstinerent. Satis hoc superque notum ijs, qui per ætatem possunt adhuc prima illa Reginæ tempora recordari. Tanta quidem tum eorum paucitas, vt per aliquot lustra, *Recusantem esse*, quid sibi vellet, ignotum penitus; necdum enim nata hîc apud nos vox ipsa, vel titulus *Recusantis*. Vel ex vno etiam hoc facilè id sciat Lector, numero fuisse non magno: quòd silerent Leges, quòd nihil actum in Senatu de ijs, toto decennio Fuisset autem actum lege aliquâ vel Senatusconsulto, nisi numero fuissent contemnendo. Intererat enim Reipub. eos non negligere, si ad numerum tum aliquem excreuissent. Tam verò exploratum hoc, vt cùm sisteretur pro tribunali reus *Garnettus*, hócque illi, quod modò dixi, de numero tum exiguo obiectum esset, diffiteri non posset; id tandem diceret, *nonnullos* quidem, quos ipse vel nôsset, vel sic inaudìsset, à sacris nostris per id tempus abfuisse. Nec si in hac tantâ Regni amplitudine, abfuerunt tum *nonnulli*, momentum in eo magnum: nobis enim ad causæ caput satis, si *proluuies* illa, quæ pòst fuit, *Recusantium*, ex *Pij* censurâ, (quasi ex pluuiâ ranæ,) prognata primum atq; propagata est.

Atque, hoc quidem loco, res hîc religionis, decennio primo, cùm nondum *Pius 5.* in Reginam anathema suum fulminâsset. Vndecimo demum anno, cùm prodijsset *Bulla* fulminâ-

minâtrix, non eadem in multis mens. Ilico, quibus antè, religio nulla, ſacris noſtris intereſſe, *Recuſantes fieri.* Vt quid autem *Recuſantes?* non culpâ religionis aliquâ; (erat enim non alia tum quàm antè fuerat) ſed, quòd intonuiſſet tum Pontifex: quaſi non in rebus ipſis, vel conſcientijs hominum, ſed in plumbo Pontificio religio latitaret.

Non ergo *Conſcientiæ* cauſa dicenda, vel *Religionis*, Recuſantium hîc cauſa apud nos. Nam ſi *Religionis*, quinquennio primo Reginæ ELIZABETHAE, cùm eadem per omnia fuit quæ nunc eſt *Religio*; cur non eadem tum illis *Conſcientia*? cur *Sacra* tum noſtra execrati non ſunt? cur *Templa* tum adierunt? Adierunt enim tum, ſi non omnes, at (quod faſſus vel *Garnettus*) *plurimi.* Etiam de veſtris *quidam*, (addo, & *primarij quidam*) rationes ſcripto diuulgârunt, cur id liceret facere; etiam id vt facerent, quibuſdam tum de ſuis authores inſuper fuerunt: vt conſulenda fuerit eâ de re Synodus *Tridentina.* Quinquennio proximo, cùm iam Duodecim viri illi *Tridentini ſententiam* eâ de re ſuam interpoſuiſſent, [de non adeundo nobiſcum templa]; cur neque tum Sacris abſtinuerunt omnes? Diſceſsio quidem ex eo facta à nonnullis: pars tamen multò maxima, (ſententiâ illâ non obſtante) etiam tum, nobiſcum aſsiduè rem diuinam audiebant. Quæro iam, cùm nihil de nouo mutatum tum fuerit in religione, quod ita licuit *per decennium*, cur anno pòſt *vndecimo* cœpit non licere? Adduco & aliud argumentum huic rei; Nam ſi religio ipſa *Romana* cauſa ſit ſola, cur hij ſeſe ſacris ſubducant, cùm & alibi etiam religio *Romana* ſit, & vbique (vti præ ſe ferunt) eâdem; quî fit, vt alibi, pérque alias paſsim gentes, illud quoque hominum genus non exiſtat? Non enim exiſtere, *Scotia* teſtis ſit, in quâ, etſi plerique ſint vtriuſque ſexus Papiſtæ, noti ſatis: haud quiſquam tamen ex illis fuit, (quamdiu inter eos Rex, nec Sedem hîc habuit) in toto *Scotiæ* regno, qui ſe templo ſubduxerit; ſed neque nomen ibi *Recuſantis*, neque res cuiquam cognita. At illud; credo, *Matthæus* dabit, Catholicos ſuos, vbi vbi ſunt gentium, quoad conſcientiam pariter affectos eſſe, pariter quoad obedientiam erga Pontificem, quem quaſi Eccleſiæ ſuæ & *fidei caput* omnes venerentur.

626.2

Extiterunt itaque hîc apud nos *Recusantes* ex *Bullâ* primum; cuius ea tum vis, vt simul res *sacras*, simul *ciuiles*, eodem anathemate inuoluetet, vt non modò *sacra* tum hîc non *sacra*, sed neque *Regina* tum *Regina*, vel *subditi* dein *subditi*. Duo enim hæc quasi connexa essent inter se atque implicita, nec separari possent, ita vnam in Bullam compingebantur, vt non liceret iam Catholico esse, nisi ei qui clandestinus hostis esset *Reginæ*, nec cuiquam castè Deo seruire, nisi *Perduelli*. Prouenerunt inde nobis, vnâ eâdémque operâ *Recusantes* simul & proditores *Bullati*; & olim quidem dici solebat, *Homines Bullæ*: iam verò, Homines Catholici Bullæ, quasi ex stillicidijs Romanæ pluuiæ, postquam detonuit. Simul ergo mutare tum in Religione cæperunt, simul nutare in officio erga Principem, quasi iam non Principem, quam sanctissimus eorum Pater, pariter Ecclesiæ communione, pariter regnandi iure priuasset. Ita religioni permista seditionis semina, nec quisquam iam in Deum pius, nisi qui in Principem, patriámque simul impius, nec bonus Catholicus, nisi malus subditus. Neque verò diu res exemplo caruit: ebullijt enim confestim atque efferbuit ex hâc Bullâ; quæ subsecuta statim est, *Rebellio Borealis*. Inde quidem prima lex in vestros, ex Seditione *Boreali*, vt ex eodem fonte lex vltima, ex Proditione Fulminali.

Cùm ergo fide Romanâ fidelitatem Anglicam labefactari, misceri cum fide perfidiam, Maiestatem cum pietate lædi cernerent; fecit ea res, vt & Reginæ ipsi, & Regni tum Ordinibus consultum videretur, maturè hijs, qui sic affecti erant (seu malis, infecti) notam aliquam inurere *legè aliquâ pœnali*: quæ tum nota, quasi discriminaret à bonis ciuibus, quos ita non puduit recusare, quominus simul, & *Sacris* præsentiam, & *Reginæ* officium præstarent, vsqueadeo vt non modò *Religionem*, sed nec *authoritatem* vllam *Regiam* agnoscerent in *Regirâ*, quam Pijssimus eorum Dominus non minùs Regno quàm Ecclesiâ mulctâsset. *Legè aliquâ* dixi *pœnali*, non *ærumnosâ* tamen, vel *atroci*, nec quales scribuntur apud vos: *florenorum* enim ea, non *flammarum* fuit, *pecuniæ* modò *mulcta in mensem*, non iactura semel & simul *famæ*, *capitis*, *fortunarum omniam*. Atque hæc *vera*

origo

origo fuit, *vera conditio est Recusantium* apud nos. Nec ex alio capite *recusabant* initio, nec ex alio iam *recusant*: vt aliter, apud nos habendi, aliter accipiendi sint Papistæ, quàm qui vspiam alibi gentium vel terrarum sint. Ex ijs quæ mihi dicta iam sunt, nemini potest esse obscurum, leges quæ ferantur, mulctas quæ dicuntur hic apud nos in *Recusantes*, ferri & dici non religionis causâ meræ, sed mixtæ; mixtæ cùm malâ mente & fide in Principem: nec nisi in Recusantes *Bullatos*, quibus fides non solùm sacra, sed ciuilis etiam, ex Pontificis nutu pendet, nempe post missam ab eo Bullam vel Breue aliquod nec præstanda iam principi, nec profitenda: Qui verò sic *Sacram* confundunt cum Ciuili, vt sub *Sacræ* obtentu *ciuilem* profiteri *recusent*; in eos tam iniustè Recusantes, iustè animaduerti, iustum omnibus videatur necesse est, apud quos professionis illius *recusatio*, iustam excusationem non habet.

Venio iam ad eos, qui secundo loco sunt Edicti, *Relapsos* scilicet, seu *recidiuantes*, *quâ parte* articulos illos complector omnes, qui de ijs sunt, qui postquam omnem à se contumaciam abdicârunt, cætera quidem conformes satis sunt, ad *Eucharistiam* tamen nondum accedunt. Hos autem duplici in differentiâ sitos video. Nam vel nunquam illius participes fuerunt priùs: vel fuerunt sanè priùs, pòst verò esse desiêrunt. De duobus hijs, sunt in Edicto articuli nonnulli; sed de illis haud credo nos iubet causam dicere *Mattheus*, haud alius quispiam veri nominis Papista. Nam hij quidem cùm sacris sæpe interfint (frustra toties reclamante Pontifice) *schismaticorum* in numero sint necesse est, nec pro vestris dehinc iam habendi, vt quicquid in illos statuatur durius, id totum redundet, vel in Hypocritas, vel in Pseudocatholicos, vel quocunque alio nomine appellare libeat, nec vllo modo in illos *immaculatos fidei vestræ Romanæ professores*. Et quæ tamen vel in istos mulctæ irrogantur, ita non graues sunt, præut sunt vestræ illæ, quibus nos mulctatis; vt puderet, credo, quenquam, qui prudens videri velit; cùm de illis mentio fit, *ingentes ærumnas* vel nominare.

Nam de *tertiâ* Edicti parte, quæ ad illos spectat qui iurare nolunt, conceptum in eâ iusiurandum, mitto hîc dicere. Arx ipsa quæstionis est: Nam si de religionis in eo rebus non

626.2

agatur, ſed de obſequio tantùm, & fide ciuili (quod & Apologia docere vult, & hæc Apologiæ defenſio) quæcunque tandem in eos pœna fertur, qui iuramentum abiurant, ærumna dici non poteſt, propter cauſam conſcientiæ vllam. Sed enim, vt ciuile delictum eſt, ita ciuilis & ipſa pœna dicenda erit. Nam de fide quidem Catholicâ ſi ſit: & hæc iam ratio hîc, & quæſtio ſtatim omnis nobis ceſſat.

De *poſtremo* verò eius membro, quo grauia multa mitigantur, idque in Papiſtarum commodum: dixi iam, gratias referre debent; ſi illas nolunt, at litem, credo non mouebunt. Vides iam, Lector, quid *montes S. Matthæi parturiant*; quò *ingentes* illæ *ærumnæ* iam recidant, quas ille tanti putauit, tanti venditauit eſſe, vt ſolæ ſufficerent, ad Apologiam vel totam, vno impetu refutandam.

At etiam vnum me præterijt in Edicto, cùm cætera recenſerem, nec tamen iam prætereundum. Clauſula autem eſt, in quâ de pœnâ agitur *ijs imponendâ*, qui ipſi cùm ſint Romanæ ſedis obſequio (vt loquuntur) iam *reconciliati*, id agunt, vt & alios arocent *ab obedientiâ Regi debitâ*. Ipſa verò ibi verba ſic poſita; *Ab obedientiâ Regi debitâ*, ſatis per ſe valere debent, quiuis vt ex illis, certò ſciat ibi de pœnis agi perditorum ciuium, & qui proiecti iam ſunt ad ſeditionem aliquam: ad *res* autem *fidei*, *religionis*, *conſcientiæ*, à nemine cui quidem mens læſa non ſit, traduci potuiſſe.

Poſt *quatuordecim* demum *articulos ſuos*, (verè dixi *ſuos*, non enim ſic in Edicto poſitos, ſed mera figmenta *ſua*) totus ad *ironiam* fertur *clementia Regiæ*, magis ipſe dignus *ironiâ*, qui cùm in crimen falſi incurriſſet Pontifex, propellit etiam magis. Nam quod *de Regis clementiâ* in Pontificios dictum ibi in *Apologiâ*, locum habet in Pontificis *mœrore magno & primo*, non in *aucto* iam & *ſecundo*, poſt Edictum ſcilicet. Neque ſatis commodè diuiſa tibi *Matthæe* temporibus hæc. Priuſquam inhumano illo incæpto, ad iuſtam iram irritati Ordines: tùm certè *clementia ſumma* fuit, nec vlla tum Pontifici cauſa magna *mœroris*. Fortaſſe cauſa iam aliqua ex Edicto, *mœrendi*; nec tanta tamen, quantam videri vis; ſed meminerit, ei faciendo homines ſuos execrando ſcelere ſuo, cauſam dediſſe. Vide verò *quid à nobis negetur* hîc:

Pontifi-

Pontificem adeo valdè *mœstum* esse debuisse, *priusquam* exiret Edictum hoc: vide autem *quid à te probetur*, Pontifici causam fuisse *mœrendi*, *postquam* exijt Edictum hoc. Hæc illa sunt quæ in *Dialecticis* dicuntur *disparata*; nôsti cætera.

Sed neque tantum in Edicto *ærumnarum*, quantum autumas; neque tantùm, quantum meriti sunt illi, aut qui illorum similes, in quos ferebatur; saltem non tantum, vt mereatur tuum illud tragicum, *Qua maior excogitari potest? Mulctari in menses singulos viginti librarum mulctâ*, non ita magna *ærumna* est, quin *maior excogitari* possit, nempe quam nostros homines subire hîc coegistis regnante *Mariâ*, vt bona eorum simul & semel, primo momento, *omnia abirent in fiscum. Carceri perpetuo mancipari, calamitas* quidem est; non tam magna tamen, vt non *excogitari possit maior*. Illa enim certè *maior*, quam vos nostris infligitis, *damnari ad triremes, vel ad metalla*. Tum *morte mulctari*, etiam magna & illa; sed *maior* adhuc *excogitari potest*, quod nobis scilicet facitis, *lento igne torreri*. Quare sat erat, si *magnas ærumnas* dixisses, nec nisi quia *Gnathonem* volebas imitari, opus vllum vt *ingentes* diceres; *Maiores* autem *excogitari non posse*, id verò *Gnathonem* superat. Quòd si *ingentes* verè *ærumnas* videre vis, & *calamitatem* quâ *maior excogitari non potest*, abi ad Inquisitionem vestram; illam specta; ibi visurus ea, præ quibus ludus iocúsque sunt, quæ vestri hîc patiuntur apud nos.

Sacra verò nostra *Sacrilega*, quâ fronte dixisti? Nihil ibi *sacri tollitur*; vide, ne vestra potiùs dicenda sint, in quibus *sacrarum* orationum pars melior, mens orantis scilicet & intellectus; in quibus *sacer* calix, altera nempe Eucharistiæ pars, ausu *sacrilego* tollitur: in quibus diuini & Deo *sacri* honoris pars similitudini ligneæ defertur, & crustaceus panis pro Deo, non sine *sacrilegio* summo adoratur. En tibi, si quæris, *sacrilegium*; Porrò si fuisset in nostris tale quicquam, designâsses scio.

Æquè & illud absurdè, cùm id *perfidiæ Iuramentum* dicis, quod *perfidiæ* quâ in præteritum notandæ, quâ in posterum cauendæ, conditum est: quod iam contra *perfidiam* fertur, quódque erit in libris & legibus nostris æternum *perfidiæ* monumentum, & quidem vestrorum hominum *perfidiæ*, qui gemino se sacramento ad *perfidiam* in Patriam ipsam, in Patriæ

Patrem

626.2

Patrem obligarunt. Vos autem qui *fidem*, qui *fidei* vincula, iuramenta ſoluitis, quò *perfidis* eſſe liceat: vos qui *fidem* non ſeruandam, id eſt, *perfidiam* licitam, legitimámque dicitis, etiámne vos quicquam de *perfidiâ* audetis hiſcere? & in turpitudinem veſtram eius vel nomen nominare?

Ad cumulum denique accidit falſitatum & illud, quòd tu, tam magnus ſcilicet mendaciorum hoſtis, cui crimen falſi ita odioſum, tertio ibi loco falſò dicis & mendaciter, quòd ſcilicet, *exhortatio ad fidem Catholicam cuiquam hîc ſit capitalis.* Veriùs ibi dictum oportuit, *Exhortatio ad perfidiam* vel (ſi *fidem* vocari vis) ad *fidem falsò nominatam*, nempe *perfidiæ* matrem, atq; nutricem. Ideo enim quia abſtrahuntur per vos à nexu naturali *fidei ſuæ in Regem*, ideo quia Pontificis nutui, contra Principem, patriam, ius faſque omne, quaſi mancipia addicuntur, & nexui dantur, (quod vos *reconciliari* dicitis) ideo plectuntur; non *quòd Catholicam* (quàm falſò ſic putant) *fidem* profitentur. Alioquin extra *perfidiæ* illius notam profiteantur illam (quam dixi) *fidem*, & (quam tu ipſe tertiâ poſt lineâ vocas) *ciuilem obedientiam*: ſentient alteram illam (quam dicis) *fidem* eis non fore capitalem.

At etiam *ærumnas* has ſuas claudit *ærumnis Archipresbyteri*, vel poſt ſuſceptum Iuramentum, *in carceribus detenti.* Quanquam ille iam *Archypresbyter* non eſt, Presbyter modò; excidit gradu ſuo; vos illum exauctorâſtis, vt mirum videri poſsit quòd tu ita iam ſis de illo ſollicitus. Non vna modò *Iuramenti*, verùm aliæ ſunt cauſæ *Archipresbyteri*: atque audi etiam, iuſtæ cauſæ inprimis, quòd ſic mulctetur *carcere*, imò & gratia magna, quod non niſi *carcere*. Qui enim contra leges publicas capitali pœnâ ſancitas, auſus iuriſdictionem in regno hoc vllam ſumere, & de *Româ* ſumere, eámque tot iam annos hîc exequi, cenſuras & facultates, & reliqua *peregrinæ poteſtatis* munia obire; is ſi in carcere modò eſt, (quæ tamen *libera* potiùs *cuſtodia* dici debet, quàm *carcer*) ſecum non male actum putet. Quodſi ſimile quid noſtrûm quis auſus eſſet in ditione vllâ, vbi Papa quid habet poteſtatis, vbi *Inquiſitio* vim obtinet; quid illi futurum cenſes? an ei pœna *carceris* ſatis foret? annon acerbiſsimâ morte moriendum? vel *Papam* ipſum iudicem appellare auſim, ita res eſt in manifeſto.

Id

Id verò etiam de eo affirmare ausim, *detentionem* illi suam beneficij loco esse, nec illi ipsi secus videri. Nam id illi, credo, satis exploratum est, si quò vellet liber abire posset, atque ita liber in Papæ manus veniret, vbi reddenda illi ratio de suscepto à se iuramento; peiùs etiam multò *Romæ*, quàm nunc *Londini* est, acceptum iri. Verè tum quidem foret *ærumnosus* senex.

Sed quoniam incidit de eo mentio nobis, volo etiam à te sciscitari quidpiam, vnde hoc (nos enim certè satis mirari non possumus) cùm scripta sit atque edita *Apologia*; (*Cuius authoritate* edita, scitis, scitis etiam *à Quo*) cùm etiam *Qui scripsit* eam, de Religione Suâ fateatur, vt mirũ iam non sit, liberiùs *ab Illo* dictum quid, vel in Pontificem vel Cardinales; cùm hæc (inquam) ita se habeant, eâ vt celeritate, & verò etiam vi, *à duobus* iam *duplex*, *duabus linguis* factus sit in Eam impetus, *tam breui*: & tamen *Archipresbytero*, à *quo* iamdiu *Liber* extat, in quo libro ingenuè respondet ad interrogata singula, eiúsque paginis singulis subscripsit *se*, nec mutauit ex eo mentem; qui *Liber* æquitatem *Iuramenti* illius *de fidelitate* non minùs asserit quàm *Apologia*: cui subiecta quoque per eum *Epistola*, quâ Catholicos suos, etiam atque etiam hortatur vt *Iuramentum* illud intrepidè, vtróque Breui non obstante, *suscipiant*: vbi etiam & suprema Regis *in temporalibus* potestas *propugnata* ab eo, & Pontificis *ad deponendos Reges potestas* acriter *oppugnata* est: fusiùs autem vtrumque & prolixiùs multò quàm in *Apologiâ*: nec dum vestrum vllus vel verbo responderit, nec (quod cuiquam hîc constet) responsum vllum meditetur. At æquum erat vos in *illum* magis excandescere, *qui vester* sit, *qui* vos inter vos, tanquam *Cadmæos* fratres, *committit*, & eos, qui inter vos, maximi momenti, *Authores* sunt, vestra in vulnera *conuertit*.

NOndum tamen debellatum est. Quò enim rem totam hîc conficiat *de persecutione Regiâ*; En, vt homo Stratioticus (iures facellum iam suum abiurasse) *volo* (inquit) *ipsum adigere, velit nolit*. *Audire vocem visus sum modò militis*; *atque eccum*; *salue mî Thraso*; Quis te enim aliter alloquatur, qui vim affers, atque *adigis* homines, *velint nolint*, vt in se, pro te testimonium dicant? En verò, vt *adigat*. Quicunque intra

626.2

Regni fines ſacrificuli conſiſtunt, mortis rei ſunt omnes; Lata ea lex eſt à Reginâ ELIZABETHA 27°. demum anno Regni ſui; lata autem neceſſariò, cùm conſtaret id genus hominum confluere huc indies, vt flabella eſſent ſeditionum, & ad res nouas moliendas ſuorum hîc hominum animos, quaſi ſolum ſubactum redderent: cùm conſtaret, miſſis ad *Patrem Generalem* literis, ſubinde ſic ſcriptitare, *Ego intra proximum* (trimeſtre vel ſemeſtre) *tot* (puta quinque vel ſex) *reconciliaui*, pro quibus ſpondere auſim, quòd *quæcunque occaſio inciderit, à parte noſtrâ* futuri ſint omnes. Moriendum ergo erat ſacrificis, qui comprehenſi erant: moriendum & reliquis, ſiquando comprehenſi eſſent. Hic tu, falſi vbique prodigus, parcus veri relator, ex ſemiſſe rem decurtas *Gratiam* vtríſq; facere rex voluit; fecit: Liberi dimiſſi ſunt quotquot tum erant vllo in carcere. Aude verò etiam hanc gratiam negare. Ad reliquos autem qui in latibulis tum erant, nec dum comprehenſi, *parem gratiam* ſuam Rex permanare voluit, ne vel eorum cuiquam ea lex capitalis foret, etiam vel ſi ſe profiterentur tales, dum intra certum diem Regni fines excederent. Tibi verò hæc nulla *gratia* videtur, mortem exilio commutare? & illudis ei? Certè ſub æſtu *Mariano*, & diebus illis *caniculatibus*, de noſtris hîc multi parem *gratiam*, vt flammas effugerent, ſummo beneficij loco erant habituri. Habe tu vt voles; *gratia* illa quidem fuit, etſi ij non *grati*, quibus facta eſt.

Quæris autem, *ſi exilium gratia ſit, quo nomine ſupplicia appellanda ſint.* Dicam; *vitæ*, vel *membri* iactura, *ſupplicia* ſunt & appellantur, præ quibus *exilium* ſupplicium non eſt. Id tu *Matthæe*, ſi hîc ſis, ſentias, & quaſi de *gratiâ* factâ, gratias ageres, cùm capitis damnatus eſſes, ſi ſolum tibi tum daretur vertere. Non tum diceres, opinor, imò nolo exulare, *ſupplicium verum eſt, calamitas magna eſt, exulem eſſe; gratia nulla eſt; nuſquam cogar pœnas grauiores exilio præuenire.* Non hoc certè tum diceres: vel ſi diceres, omnes te inſanum *Italum* dicerent, qui malles trans *Acheronta*, quàm trans mare nauigare. Mitte verò aliquem de noſtris coram Inquiſitione veſtrâ ad flammas damnatum; iube illum intra certum tempus vltra *Apenninum* eſſe: vide, an non inſignem ſibi *gratiam* factam agnituruſ ſit; Agnituruſ certè, ſat ſcio. Quanquam

quid

quid ego iſta diſputo? Quis neſcit, grauiorem pœnam leuiore præuenire, ſemper beneficij loco habitum eſſe, & minùs malum, boni, tum locum, tum nomen ſortiri, ſi cum maiore conferatur? Id vel ipſa nos natura docet, quæ brachium capiti nos obtendere docuit, & illius noxam, huius, vel liuore, vel vulnere præuenire: tum pedis vel manus præciſione, vniuerſi corporis exciſionem redimere. Ad *teſtimonium* quidem nullum *adigunt* hæc tua, præterquam vt *teſtentur* omnes inſulſum eſſe te, ſi neges, morte mitius ſupplicium, eſſe exilium: & quod mitius id, præ aſperiore ſemper eligendum.

At *comprehendi non poterant*. Quî ſcis? An *Gygus* fortè annulum acceperant à Papâ, cùm huc miſsionem haberent? Poterant verò. Quidni enim ſic aſſeram, cum vix ſeptimana vlla abeat, quo non contingat ex illo numero, aliquem comprehendi? Etiam ex illis, qui legis illius *gratiâ* tum euaſerunt, erant, qui, (octiduum modò hæſiſſent hîc) ſenſiſſent ſe *poſſe comprehendi*. Etiam & illud conſtat, ex ijs qui hinc tum abierunt, & ex eo reuerſi denuò ſunt, *comprehenſos* aliquot, ac proin, vt nunc poterant, ita tum *potuiſſe comprehendi*. Quicquid ergo hîc garrit *Tortus*; & *gratioſum* illud *Edictum*, & *Rex clemens*. Nec enim iuſtior *clementiæ* laus vlla in Principe, quàm ſi legum ſuarum ſeueritatem *temperet*, & *mitiore* pœnâ contentus ſit, præut illa eſt, quam ipſa lex irrogat. *Mitior* autem illa, & in ſe, ſi ad mortem conferatur, quam auertit; & illis ipſis, in quos irrogata mitior, quibus nec exulare moleſtum: cùm, præterquam quòd ſemper incedant in vitæ diſcrimine, nihil hîc habeant apud nos, nihil poſsideant eorum, quæ ad victum faciunt. Exilio autem; vnde prodierunt è Seminarijs, eò redeunt, vbi commorari tutò poſſunt, vbi religio illis ex ſententiâ, vbi *perſecutio* nulla, nec *ingentes ærumnæ*, quæ *magno animi mœrore* afficiunt, adeoque penè *conficiunt* Pontificem ipſum. Linguæ autem Latinæ beneficio, quo ferè valent cùm educati in ſcholis ſint, ſimul & victum ſibi quæritare, & defungi ſuo munere poſsint, quod in Miſſis, Horis, Officijs è Breuiario demurmurandis, maximâ ex parte verſari ſolet.

Tum verò vt ſciat Lector, non modò *adigere* homines obiectione ſuâ, ſed & ab alijs obiecta non minùs eleganter *abi-*

626.2

gere; sic ipse primò obijcit sibi tacitè: siquid in Edicto durius, id eò fuisse, quòd *præcesserat* dira illa *coniuratio*; nec enim nisi detectâ demum illâ, quicquam in illos asperius esse statutum; sic verò sibi subijcit. *Non ad proditores puniendos pertinere Edictum, sed ad Catholicos vexandos.* Non ad *puniendos* proditores? Non certè; Lege nouâ ad hoc nihil opus: ex vetustâ & fieri potuit, & factum est: Ad *detegendos* verò, nouâ opus. Malè autem disiungis hîc *Catholicos* & *Proditores*, non *Catholicos*, sed *Proditores*, quasi hij alij essent ab illis. Coniunge verò, *Matthæe*, & dic veriùs, ad *Catholicos proditores* perinere; nec enim vlli erant proditores tum, nisi Catholici. Ad illorum similes Catholicos *detegendos* lex; detectos autem *reprimendos*: ad reliquos verò Catholicos, qui proditores esse oderunt, *detegendos*, quò ne simili vt illi pœnâ inuoluantur. Causa autem iustissima certè, vt in *Papistas omnes* tum inquireretur. *Papismus* enim, eiúsque reuocandi zelus, proditionis *causa vnica*. Ipsi fassi sunt. Iesuitæ (qui *Papismi* iam Atlantes videri volunt) proditores ipsos, porrectâ eis Eucharistiâ, in scelere sæpe obfirmârant: ex ipsis etiam Patribus, nonnulli participes criminis. Intererat tum Regis, tum Reipub. scire quo loco res esset. Poterant enim in aliorum nescio quot *discipulorum* animos, idem quod in hos venenum instillâsse; *cuiuis* poterant, quod *cuiquam* poterant. Ita ferè euenit, scelus ad paucos peruenit, suspicio ad multos: & zelotypia nulla inanis est, vbi Regis, vbi Regni totius salus agitur. *Detegantur* sanè omnes, de quibus suspicio est; vbi *detecti* omnes, *reprimantur* illi quos opus est.

Diffisus huic scopæ tam dissolutæ, subiungit ei aliam; *Ante coniurationem illam conceptam, primo anno, primo Parlamento, confirmâsse Regem omnia Reginæ Edicta, eáque non parum auxisse*. Vide quàm multa peccet hîc. Quorsum enim ante *illam*, si post *aliam*? *Ante illam* dixit; non satis dixit: *ante vllam* debuit dicere; debuit, sed non potuit. Nam ipso statim anni primi initio, & vel ante coronatum Regem, coniuratio alia prægressa est Sacerdotum; quæ an dederit fortè, haud scio, certè causam dare potuit, ei, quæ subsecuta est, legum seueritati. Tum *anno primo* dicit, *ante illam conceptam*. At etiam (quod antè docui) anno primo illa ipsa coniuratio

concepta

concepta est, etiam *articulata*. Tum de *primo Parlamento* quod dicit, prodit inscitiam rerum nostrarum. Nondum enim absolutum est; etiamnum durat *Parlamentum primum*. *Sessione primâ* credo dicere voluit, in quâ tum *confirmata* sunt *Edicta* priùs edita; sic est. Ad illa enim pariter, reliquásque Regni *leges*, legitimè sancitas, pariter etiam ad receptam tum in regno *religionem* retinendam, cùm corona illi imposita est, fidei suæ sponsione sanctè interpositâ, sese Rex de more deuinxerat. At verò quòd de *additione* ad illa *addis*, *additio* verè est, sed tua, ficta scilicet à te, ab illo facta nunquam. Non ille tum Edicta *auxit*, tu *auges* maledicta tua & mendacia, ad periodos penè singulas. De *confirmatione* factum tum, quod facto opus fuit; de cætero nihilo illa tum fuerunt *auctiora*. Verùm semel hoc habeas pro responso, iniquum postulare te, vt abrogetur hîc vlla *Lex*, vlla legis particula, quò vestris hominibus meliùs sit apud nos; nisi priùs refigat ipse Pontifex, quæ vel ille, vel qui ab illius nutu pendent in Regum omnium perniciem cùm volent, & interea dum volent, lubricam conditionem, fixerunt diu iam, & libris in lucem editis defenderunt. Faciat exuri libros illos; scriptores eorum adigat ad palinodiam: tum demum verba faciat de *nostris*, postquam cauit de *suis*. Ni fecerit, frustra hîc quicquam mutari speret. Quid enim, vt nostra iam sublata sint; stent illa illius, quibus stantibus, stare non potest incolumitas sua vlli Principi Christiano? Qui & sciunt hæc iamdudum, & cùm simile quid in illos tentatum fuerit, simile & ipsi facturi sunt.

Hîc oblîtus iam sui *Matthæus*, eiúsque quod *ipse sibi sat fore* dixerat, si probaret (*de ærumnis ingentibus anni 1606.*) postquam benè & gnauiter impudens, *nusquam mœrore dixerat affectum Pontificem ob calamitates, quas tempore Reginæ* ELIZABETHAE *passi sunt Catholici*; recurrit iam, non vt de mendacio præcedente satisfaciat, sed vt Reginam etiam paululum *exagitare* possit, & illius *manes mordere*. Quid autem commisit Regina? Non enim *Illi* vitio vertendum fuit, si leges seueriores sciuerit, quæ & *sententiâ excommunicationis* lacessita fuerat, & eâ etiam, quæ sententiam illam subsecuta est, *Rebellione*. Res adeo vera, adeoque iusta rei causa, vt & Presbyteri vestri, editis à se libris fateantur; *nullum in orbe*

626.2

Impor. Consid. pag. 16. 24. 37.

Christiano Principem quantumuis Catholicum, ita à Pio *Pontifice acceptum, secus fuisse facturum*; nec *Matthæus* ipse videtur abnuere *ex eo tempore*, iure illam exacerbatam esse.

Subijcit ergo, *ante latam illam à Pio sententiam, ante vel Pontificem, Pium: initio statim Regni Iuramentum de Primatu reuocásse.* Certè reuocauit. Nam quid faceret, postquàm vobiscum in Religione non sentiret; postquàm ritu reformato, & sacris literis magis conformi Deum colere, fixum iam in animo haberet, ritu illo, quo fratre regnante imbuta fuerat; fineretne, quas *Maria* soror paulò antè leges rogauerat contra reformatam Religionem, suo loco stare, nec abrogaret illas? Aut cùm decretum ei esset, morem atq; ritum meliorem Dei colendi reducere, à Sorore antiquatum; nonne & vnà, quâ sese Soror exuerat, potestatem reuocare ad se debuit? Quid ergo? eam, quæ iam est, religionem stabiliret, *Papæ* tamen *Primatum* agnosceret? Certè illud tentatum constat; & à *Paulo quarto* conditionem impetratam, porrò & Reginæ ipsi delatam esse, dum in Primatum ipsius consentire modò vellet, de cæteris, si à se fieri peteret, si authoritate suâ factam agnosceret, gratiam facturum Pontificem, vt sacra hîc omnia, hoc ipso quo nunc sunt apud nos modo procurari fas esset. Vt verè, Primatus sit illud μαλλον ιερεδε, nec quicquam pensi sit Pontifici, quid reliquis illis fiat, si hoc vnum modò exorari posset.

At hæc *de Primatu noua Hæresis.* At hîc iam *Matthæo vetus mos*, petere principium, & quod probare debet, miserè illud & turpiter emendicare. Damus hoc tibi; si illa Hæresis est, mala materia est iuramenti, malè vrgetur iuramentum quod de Hæresi. Sin, quod rei veritas est, quod nos, cùm res feret, probando erimus, *Hæresis in eo nulla*, nec vlla iuramento *obedientia* requiritur, nisi quæ *secundùm Scripturas sanctas* Regibus debetur; nihil à suis postulauit, nisi quod iure postulare potuit, & iniuriam in eo non fecit, cùm non nisi iure suo vteretur. Sed neque tu impugnas illud ratione vllâ, & nobis de Primatu hîc nulla, de *fidelitatis Iuramento* tota lis est. Non demittimus ergo nos in quæstionem illam, quin te potiùs remittimus ad *Gardineri Wintonienſis* Librum *De verâ obedientiâ*, ad *Boneri Londinenſis* ibi *præfationem*, ad *Tonſtalli Dunelmenſis*

menſis ad *Polum Epiſtolam*, ad *Longlandi Lincolnienſis concionem*, ad alios multos libros & tractatus (atque audi) *veſtrorum hominum* omnes, qui rem totam hanc accuratè ſcriptis ſuis complexi ſunt. Illos, ſi cuiquam alij de veſtris, ſi tibi *Matthæe* libido eſt refellere, nos ſtatim reſponſum adornamus, quod te torqueat. Satis interim hoc propoſito noſtro, quòd ineunte Regnum Reginâ, cùm pleroſque de vobis iniquiores reperiſſet in ius ipſum, & ſucceſſionem ſuam; quò ſubſiſteret ipſa per ſe, ac regno ſecuriore frueretur, iure ſuo vſa ſit, eámque à ſubditis obſeruantiam exegerit, quam exigi per ius poſſe, Deique verbum, ex tot ſuorum eruditis ſcriptis, diu iam antè didiciſſet.

Nam quod grauem Authorem imprimis *Sanderum referre, refers*, illa: non poteras ipſe tibi magis incommodare, magis fidem omnem detrahere, vel tibi, vel argumento tuo, quàm ſi illo *referente*, quicquam nobis *referas*. *Sanderum* quis neſcit? Tũne vt illum perditum transfugam, virulentum calumniatorem, nefarium patriæ proditorem, ínque ipſo proditionis ſuæ actu cæſum, priùs tamen (diuinâ manu) rabie percuſſum, tũne vt illum hîc teſtem citare audeas? Notum verò iam orbi ſatis, quot in libello illo famoſo *de ſchiſmate* congeſſerit prodigioſa mendacia, quot in reliquis etiam ſcriptis, quæ reliqui fere omnes hauriunt ex iſto mendaciorum Patre *Sandero*. Audiat illa tantùm quis, rem neſciat; ſi non ſuffuſus illi maleuolentiâ animus, (vt tibi) ſtatim conſpuat ad ſingula: Produnt enim ipſa ſe, tam ſunt, & turpia, & tamen ſtulta; mirabitur illi ita non frontem modò, ſed & mentem omnem perijſſe, vt talia referre non pigeat, quæ ſic pigeat audire: ſilicem illi certè pro fronte, nouaculam pro linguâ fuiſſe. Quodſi nihil etiam eſſet præterquam hoc, quòd *capitalis hoſtis*, quòd *perfidus perduellis* fuerit, ecquem non pudeat hunc ſibi teſtem producere? Illéne, vt hîc teſtimonium ferat, cui, quæ *duæ res* in omni teſte requiri ſolent, & quarum neutra abeſſe poteſt, *honeſta fama*, *æquus*, & in neutram partem propendens *animus*: eæ in hoc, *ambæ*, ex toto prorſus deficiunt. Niſi ſiquis putet, hærere poſſe *honeſtam famam* infami proditori, vel *æquam mentem* in iurato hoſte reperiri; qualem illum fuiſſe facta clamant, (nempe turpem proditorem:) qualem illum

fuiſſe

626.2

Impor. Consid. pag. 16. 24 37.

Christiano Principem quantumuis Catholicum, ita à Pio *Pontifice acceptum, secus fuisse facturum*; nec *Matthæus* ipse videtur abnuere *ex eo tempore*, iure illam exacerbatam esse.

Subijcit ergo, *ante latam illam à Pio sententiam, ante vel Pontificem, Pium: initio statim Regni Iuramentum de Primatu reuocásse.* Certè reuocauit. Nam quid faceret, postquàm vobiscum in Religione non sentiret; postquàm ritu reformato, & sacris literis magis conformi Deum colere, fixum iam in animo haberet, ritu illo, quo fratre regnante imbuta fuerat; sineretne, quas *Maria* soror paulò antè leges rogauerat contra reformatam Religionem, suo loco stare, nec abrogaret illas? Aut cùm decretum ei esset, morem atq; ritum meliorem Dei colendi reducere, à Sorore antiquatum; nonne & vnà, quâ sese Soror exuerat, potestatem reuocare ad se debuit? Quid ergo? eam, quæ iam est, religionem stabiliret, *Papæ* tamen *Primatum* agnosceret? Certè illud tentatum constat; & à *Paulo quarto* conditionem impetratam, porrò & Reginæ ipsi delatam esse, dum in Primatum ipsius consentire modò vellet, de cæteris, si à se fieri peteret, si authoritate suâ factam agnosceret, gratiam facturum Pontificem, vt sacra hîc omnia, hoc ipso quo nunc sunt apud nos modo procurari fas esset. Vt verè, Primatus sit illud μλον ἐχειδε, nec quicquam pensi sit Pontifici, quid reliquis illis fiat, si hoc vnum modò exorari posset.

At hæc *de Primatu noua Hæresis.* At hîc iam *Matthæo vetus mos*, petere principium, & quod probare debet, miserè illud & turpiter emendicare. Damus hoc tibi; si illa Hæresis est, mala materia est iuramenti, malè vrgetur iuramentum quod de Hæresi. Sin, quod rei veritas est, quod nos, cùm res feret, probando erimus, *Hæresis in eo nulla*, nec vlla iuramento *obedientia* requiritur, nisi quæ *secundùm Scripturas sanctas* Regibus debetur; nihil à suis postulauit, nisi quod iure postulare potuit, & iniuriam in eo non fecit, cùm non nisi iure suo vteretur. Sed neque tu impugnas illud ratione vllâ, & nobis de Primatu hîc nulla, de *fidelitatis Iuramento* tota lis est. Non demittimus ergo nos in quæstionem illam, quin te potiùs remittimus ad *Gardineri Wintonienſis* Librum *De verâ obedientiâ*, ad *Boneri Londinenſis* ibi *præfationem*, ad *Tonſtalli Dunelmenſis*

626a
Andrewes, L.

menſis ad *Polum Epiſtolam*, ad *Longlandi Lincolnienſis concionem*, ad alios multos libros & tractatus (atque audi) *veſtrorum hominum* omnes, qui rem totam hanc accuratè ſcriptis ſuis complexi ſunt. Illos, ſi cuiquam alij de veſtris, ſi tibi *Matthæe* libido eſt refellere, nos ſtatim reſponſum adornamus, quod te torqueat. Satis interim hoc propoſito noſtro, quòd ineunte Regnum Reginâ, cùm pleroſque de vobis iniquiores reperîſſet in ius ipſum, & ſucceſſionem ſuam; quò ſubſiſteret ipſa per ſe, ac regno ſecuriore frueretur, iure ſuo vſa ſit, eámque à ſubditis obſeruantiam exegerit, quam exigi per ius poſſe, Deique verbum, ex tot ſuorum eruditis ſcriptis, diu iam antè didiciſſet.

Nam quod grauem Authorem imprimis *Sanderum referre, refers*, illa: non poteras ipſe tibi magis incommodare, magis fidem omnem detrahere, vel tibi, vel argumento tuo, quàm ſi illo *referente*, quicquam nobis *referas*. *Sanderum* quis neſcit? Tũne vt illum perditum transfugam, virulentum calumniatorem, nefarium patriæ proditorem, ínque ipſo proditionis ſuæ actu cæſum, priùs tamen (diuinâ manu) rabie percuſſum, túne vt illum hîc teſtem citare audeas? Notum verò iam orbi ſatis, quot in libello illo famoſo *de ſchiſmate* congeſſerit prodigioſa mendacia, quot in reliquis etiam ſcriptis, quæ reliqui fere omnes hauriunt ex iſto mendaciorum Patre *Sandero*. Audiat illa tantùm quis, rem neſciat; ſi non ſuffuſus illi maleuolentiâ animus, (vt tibi) ſtatim conſpuat ad ſingula: Produnt enim ipſa ſe, tam ſunt, & turpia, & tamen ſtulta; mirabitur illi ita non frontem modò, ſed & mentem omnem perijſſe, vt talia referre non pigeat, quæ ſic pigeat audire: ſilicem illi certè pro fronte, nouaculam pro linguâ fuiſſe. Quodſi nihil etiam eſſet præterquam hoc, quòd *capitalis hoſtis*, quòd *perfidus perduellis* fuerit, ecquem non pudeat hunc ſibi teſtem producere? Illéne, vt hîc teſtimonium ferat, cui, quæ *duæ res* in omni teſte requiri ſolent, & quarum neutra abeſſe poteſt, *honeſta fama*, *æquus*, & in neutram partem propendens *animus*: eæ in hoc, *ambæ*, ex toto prorſus deficiunt. Niſi ſiquis putet, hærere poſſe *honeſtam famam* infami proditori, vel *æquam mentem* in iurato hoſte reperiri; qualem illum fuiſſe facta clamant, (nempe turpem proditorem:) qualem illum

fuiſſe

fuisse scripta clamant (nempe hostem capitalem) non Principis modò suæ, sed & Principum qui vspiam sint omnium, illiúsque adeo, *quæ omnibus ineſſe* debet Principibus, *authoritatis*; *quæ omnibus præstari* debet à subditis, *fidelitatis*. Apage verò *Sanderum*; quid ille *referat*, parum certè, imò (parum hîc nimium est) nihil omnino *refert*.

Pòst verò *de mulctâ* multus sermo, quam irrogauit lex illis tum, qui *ritu, veteri*, dixit, (*ritu* enim *vero* dicere non potuit) *& Romano* (qui fortè quàm CHRISTI vel Apostolorum melior mos est) *more officium missæ procurabant*. Vbi Lector aduertit scio, qui Edictum nostrum antè calumniatus est, eíque mendaciter affinxit quòd *cœnam Caluinisticam* sumi iuberet: is ipse iam Sacramentum sumi vult *Romano more*. Monendus mihi hîc de *more* illo *Romano*. Nos enim non ex *more* Gentis vllius sumimus; is nobis *sumendi modus solus* placet, eo *solo* sumimus, quem Apostolus *Corinthijs* tradidit acceptum à CHRISTO: Non illum quidem *Romanum*, quippe tum (cùm *Roma* nihil etiam audîsset de fide) à Seruatore ipso *more suo* institutum. Eo & nos *sumimus*, & *Roma* ipsa *sumeret*, nisi CHRISTO se & *Paulo* plus sapere putaret.

De *mulctâ* quid attinet dicere? Quasi verò quid in eâ nouum. Quis enim Princeps, nisi illi iam integrum non sit, liberum & *sine mulctâ saltem* sinit esse apud se exercitium cultus peregrini? Hospes es in Historiâ si nescis, sub bono, pióque Principe *Theodosio*, & qui illum secuti sunt, *Donatistis* (qui perijsse de orbe toto Ecclesiam Catholicam, nusquam esse, nisi apud *partem suam*, vt vos iam apud *vestram*) *Donatistis* (inquam) refractarijs, *libram auri* mulctam dictam esse, fisco tum applicandam. Quam *mulctam Augustinus* sæpe, semper autem cum laude, commemorat. Quid? vestrum quis aliter facit? Numquid cuíque (quæ vult) sacra cudendi, liberum apud vos, aut cuique quæ vult sacra adeundi, copiam facitis? Non facitis. Alîus verò generis mulcta vobis est. Quodsi *persecutionem* addiscere voluisset Regina ELIZABETHA, poterat certè à MARIA sorore, quæ nostræ professionis homines sub se, qui *Missam, lege* tum (vt iam *Liturgia* nostra) *sancitam* audire nollent, non pecuniâ aut carcere mulctauit, *mulctam* infixit capitibus non aliam, quàm vt capita simul,

626a
Andrewes, L.

simul, & corpora eorum, in bonum & luculentum focum conijcerentur, ibi ad cineres vsque concremanda. Ea vestra tum mitis *mulcta* fuit, ita *mulctati* nos, non lanâ, sed *pelle* ipsâ, & *(pro quâ, cuncta quæ habet, dabit homo) vitâ* & spiritu; Et vos, qui *flammâ* rem geritis, de *florenis* hiscere audetis? Atqui nos tum, si *pecuniâ*, & *re totâ* transigere, si *carcere*, si *exilio* licuisset; *gratiosum* illud *Edictum* ex animo omnes diceremus. Noli ergo rem istam *nummariam* magis premere; elicuistis *sanguinem* de nobis; *sanguinem* enim bibit *meretrix* vestra. Æquus autem Lector agnoscet ipse per se, constare pacem, non posse vlli Reipublicæ, si *patria sacra* aspernari liceat, si *sacris peregrinis* operari, impunitate datâ. Indignum etiam esse in eâ Repub. quæ legibus tenetur, discedi à legibus. Quod autem fecit Regina, hoc tantùm fuit; quam Ipsa Sibi, vt veram maximè, ita animæ suæ maximè salutarem, in animum induxerat; quam lege sanciendam curauerat; eandem vt omnes religionem amplecterentur; qui secus facerent, eis vt vel pecuniario aliquo damno, vel libertatis (mitiùs autem id multo quàm *Soror*) impunè ne foret.

Tum quod dicis ex *Sandero*, de *plurimis Episcopis secundùm eam legem, mox in carcerem coniectis*, quàm falsum sit, vide, & crimine ab vno, disce reliqua. Nec enim *plurimi*, cum & *omnes illi* quos memorat, non *plurimi*, nec tamen omnes illi coniecti; vix mediam *omnes illi* hîc partem superant Episcoporum apud nos; Nec *mox coniecti*, Actis enim publicis consignatum extat, cuius eorum quisq; vel *fratris*, vel *affinis* vel *amici* sui, priuatæ & *liberæ custodiæ* commissus fuerit: Nec *secundum eam legem* coniecti, sed quòd, fortè quidam ex ijs insolenter se & proteruè gererent. Falsi ergo tenetur de *omnibus*: nec pigebit tamen decurrere per *singulos* ab eo notatos, si tamen pauca præfatus fuero. Enimuerò, Regina si in omnes fuisset inclementior, plurimùm id eorum merito fecisset, cùm conspirâsset inter se maior eorum pars, ne quisquam ei coronam imponeret, vt redierit res ad *Carliolensem* in illo ordine penè infimum, qui rem non inuitus præstitit. Tum, vbi *capita religionis quædam* tractari vellet, inter Episcopos, atque eos qui illis ex aduersâ parte; primò *tergiuersari* omninò, *nec interesse* velle: pòst, vbi venissent tandem, atque audîssent

quid vrgerent Aduersarij, vt responsum eis vllum darent, omnino *recusare*. Veritas certè debitáſque pœnas luiſſent, ſi de contumaciâ hâc ſuâ tam peruicaci, ijſſent omnes in carcerem. At Illa, cui mitior multo quàm Sorori indoles, durius in eos nihil ſtatuit; Sororem quidem imitata non eſt, quæ ad ardentem pyram omnes, non cuſtodiam amandáſſet: quemadmodum & quinque de Epiſcopis ſuis, viuos exuri iuſſit, non quòd in eam, patriámue quicquam admiſiſſent, ſed quòd fidei ſuæ renunciare & Euangelio; & quod omnia quæ ſic Pontifici viſa ſunt, vera itidem eſſe deierare, nollent.

Præfatus hæc, vt, quid optimo iure pòſſet Regina ſi vellet, Lectori conſtet: redeo iam ad illud, quid fecerit, *Plurimis illis Epiſcopis ſecundùm eam legem, mox in carceres coniectis*, nec tamen *plurimis*, nec *mox*, nec *ſecundùm eam legem* coniectis. Nam vel ex illis *quatuordecim*, *nouem* extra carceres diem obierunt, *tres* vltrò exceſſerunt Regno, *duo tantum* in carcere mortui. E *primis nouem*, *primus* mihi ſit *N. Hethus* ſolus *Archiepiſcopus*, *Eboracenſis*, qui honorificè ſemper à Reginâ habitus eſt, nec vnquam vllâ cuſtodiâ detentus, non fortunarum vllâ parte exutus, permiſſus ſemper rure ſuo viuere, & cùm ad multam ætatem in otio vixiſſet, teſtamento etiam hæredes ſcribere. *C. Tonſtallus Dunelmenſis* qui ei *proximus*, conſenuit in contubernio Archiepiſcopi *Cantuarienſis*, vbi ſummâ ætate *octogenario* iam maior, defunctus, nec ſine pompâ funebri ſepultus eſt. Idem hoc *Thirlbeio Elienſi* factum, qui ijſdem in ædibus Archiepiſcopi lautè exceptus, decennio poſt *Tonſtallũ* fatis cẽceſſit. Nam *Whitus Wintonienſis* in carcere quidem fuit ad tempus, non eam tamen ob cauſam, ſed quòd quædam minùs pro officio dixiſſet in concione; verùm dimiſſus tamen inde pòſt, atque extra carcerem, fato functus eſt. *Bournus Bathonienſis*, in *Carenti* ædibus, illuſtris viri, Decani *Exonienſis*, veteris amici ſui, poſt vndecim annos diem ſuum obijt. *Turberuillus Exonienſis*, cùm per multos annos priuatus vixiſſet, in ſummâ libertate & ipſe defunctus eſt. *Polus Petriburgenſis*, ſummâ comitate habitus, liber ſemper, Principis beneficio, & in agro ſuo, matura ætate deceſſit. De *Ogletborpio Carliolenſi*, qui in Reginam officioſior quàm cæteri, dubium eſſe non poteſt, qui tamen non ita multò pòſt *apoplexiâ* extinctus eſt. De *Bayno*

itidem

626a

itidem *Lichfieldenſi*, qui breui pòſt tempore, *ex calculi* morbo vitâ cum morte mutauit. Salutârunt ſortè carcerem nonnulli ex hijs, dum non ſatis pro officij ratione reſponderent; ſed dimiſſi tamen pòſt, maximâ ex parte, atq; amicorum fidei commiſſi ſunt. Proximi mihi tres illi, qui ad exteras ſe partes receperunt. De *Scoto* enim *Ceſtrenſi*, proterno homine, & id conſtat, elapſum cuſtodiâ, vltro pòſt exulâſſe. De *Pato Wigornienſi*, de *Goldwello* itidem *Aſaphenſi*, & illos exceſſiſſe Regno fatemur; neutrum tamen ex legis ſententiâ aliquâ, tantùm, quia ſic ipſi voluerunt. Superſunt duo iam, *Watſonus Lincolnienſis* moroſus homo, qui & ipſe tamen laxiùs aliquandiu habitus in ædibus *Epiſcopi Elienſis*, pòſt *Roffenſis*, tandem cum hìc per Emiſſarios veſtros turbatæ res, in arcem inſulæ *Elienſis* ablegatus eſt. *Bonerus* autem *Londinenſis*, qui regnante *Maria* cùm lanienæ præeſſet, in odium venerat omni populo (vt nec tutum eſſet ei prodire in publicum, ne ſaxis obrueretur) ille quidem in carcere conſenuit; ſed vbi, ſi vidiſſes, inediâ confectum non diceres; viuebat opiparè; horti erant & pomaria, ſi volebat ſpatiari; denique, niſi quòd certo ſpatio circumſcriptus, haud quicquam inſtar carceris.

Habes de *quatuordecim* illis quos coniectos aiebat in carcerem. At nec hij *plurimi* erant, & de hijs quos nominauit *non plurimis*; *plurimi* mancipati non ſunt carceribus, nonnulli ne viderunt quidem; libera tantùm & priuata fuit (ſiqua fuit omninò) cuſtodia; recepti ſunt in familias vel eorum, qui ſucceſſerunt eis Epiſcopi, vel amicorum, quorum ipſi potius conuictum expetebant, gratis ſine ſumptu, copioſè ſine defectu, in otio ſine moleſtiâ omni, ad vltimas quas illis natura deſcripſerat annorum metas, peruenerunt. Nulli intentata vis; nulli quæſtio criminis *vel Primatus*, obiecta; quibuſdam neque priuatis de rebus quicquam imminutum. *Plurimi* tui iam, *tot* tui Epiſcopi, vides quò reciderint. Tum, *permulti illi Nobiles*, de quibus proximâ periodo idem aſſeris, vnus aut alter fortè fuerunt, nec plures. Rident enim noſtri homines, cùm *Nobiles* illos *Sanderi* audiunt; illuſit vobis *Nobilium* titulo, quem bonus ille vir anguſtiorem eſſe nouit apud nos multò, nec poſſe ex toto illo numero quem *nobilitat*, præterquam vni fortè aut alteri conuenire. Ita *plurimi* illi *Epiſcopi* tui, &

permulti Nobiles, *tot Episcopi*, *tot Nobiles*, summis coniunctis vix *senarium* efficiunt: & illi ipsi non *solius* (quod tu ais) *religionis* causâ; non, sed procacitatis & insolentiæ suæ causâ eò amandati.

Omnino qui *vndecennium* primum meminerunt Reginæ ELIZABETHAE, haud quicquam eo mitius vel remissius fuisse prædicabunt. *Decimo tertio* demum anno, *biennio* scilicet postquam *Pius Quintus* Bullam huc suam parum piam misisset, atque ex eâ Boreales illæ turbæ extitissent; paulò tum facta commotior, vt par erat, statuere cœpit contra Bullas & earum tabellarios; sed præterquàm in eos, nihil superstitionis tum vestræ causâ, sancitum est durius. *Decimo* pòst, id est, anno 23. vt videas quàm illa Princeps pigra fuerit ad pœnas; cùm Emissarij illi vestri sacrifici, ferè vel ante Missas vel pòst, venenum suum comperti sunt spargere, nec admittere ad eas, nisi qui & ipsi missam facerent fidem omnem atque officium in Principem: cœptum est acriùs in eos animaduerti, qui ita Missis interessent; *mulcta* tum illa (quam dicis) imposita; remittenda tamen statim, cùm redirent ad mentem meliorem. *Quinquennio* pòst, cùm serperent indies longiùs, & quasi examen quoddam è nouis Seminarjs sacrifici sese per regnum effunderent; cautum est lege capitali, ne Nouitij isti, qui cum religione deprauatâ in Seminarijs illis, animum etiam ab officio alienum imbiberant, & qualem ipsi imbiberant, talem alijs propinarent, ne illi (inquam) traijcerent huc in Angliam. Notum enim satis quid hîc, cùm venîssent, agerent ad vnum omnes, quàm neminem Ecclesiæ suæ Romanæ reconciliarent, nisi, qui se sponderet, cùm res poscceret, ad omnia Pontificis mandata, præstò & paratum fore. Atque, huc Illam tandem, post annos 27. inuitam & quasi reluctantem, nec ab indole suâ seueram Principem pertraxit, atque has Illi leges extorsit, hominum vestrorum importunitas. Quam proinde etiamnum audet (*Apologiæ Author* asserere, *Neminem vestrum religionis causâ in iudicium vocâsse, neminem ad supplicium condemnâsse*, quamdiu scilicet *rem religionis* agerent, nec cum *religione*, *rebellionis* semina permiscerent, neque priusquam *Pius* Papa *per Bullas* suas hîc in *Angliam*, *per copias* verò & cohortes suas ibi etiam in *Hiberniam*, impetum, & impressionem feciſſet:

626a
Andrewes. L.

feciſſet: hîc *plumbo*, ibi *ferro*; in *Angliâ* clauibus, in *Hiberniâ* gladijs rem geſsiſſet.

Nec enim tu ſatis vidêris intelligere illud *in iudicium vocare*, aut *ad ſupplicium condemnare*, quid ſibi velit. Nemo *vitæ*, nemo *membri*, nemo *fortunarum omnium* vel *perpetui carceris* diſcrimen adijt. Hic, denarijs fortè duodecim mulctatus, quòd die dominico templum non adijſſet: alius, quòd ad Euchariſtiam non acceſsiſſet: tertius, cùm in miſsificandi actu deprehenſus, per plateas in apparatu illo ſuo miſſatico traductus. Quid hæc ad ſeria? Hoccine tu *vocari in iudicium*, vel, *ad ſupplicium condemnari* vocas? Nemini *puellæ adustæ manus*, (*vt Scæuolæ*) nondum reæ factæ vel vocatæ in ius: nemini *grauidæ*, cùm *apertâ aluo Embryo viuus* erumperet, *tranſfixus cuſpide infans* primò, pòſt etiam *in flammam reiectus*, & cum *matre* (barbaro & execrabili exemplo) ibi *exuſtus* eſt. Nemo *fame* enectus, nemo in carcere *trucidatus*; non *quadriennio quadringenti* & *ampliùs* flammis abſumpti ſunt. *Duodecim* toti anni erant, cùm in *Feltonum* qui *Bullam* impiam hîc auſus affigere, animaduerſum eſt: is *primus* hîc è veſtris vocatus in iudicium, atque capite mulctatus eſt; ante illum nemo. Mulcta fortè aliqua, ſed non grauis: Lex etiam, ſed non ſeuera. Exilio damnatus nemo; pauci carceribus mancipati; vbi cauſa fuit religionis nihil aſperum; vbi quid aſperum, cauſa religionis non fuit. Vis veritatem audire? vis quæ te non fallat, ex ore *hominis inimici?* Audi *Philopatrum* ipſum Ieſuitam, inſignem alioqui conuitiatorem, ſed veritatis victum, Regnam de Regni ſui initijs ſic alloquentem: [a] *Dum initio Regni tui mitiùs aliquantò cum Catholicis ageres, dum nullum adhuc vehementiſsimè vrgeres, nullum admodum premeres, vel ad ſectæ tuæ participationem, vel fidei antiquæ abnegationem, omnia ſane tranquilliore curſu incedere videbantur, nec audiebantur magnæ querelæ, nec inſignis aliqua diſſenſio aut repugnantia cernebatur, nec deerant (quanquam malè) qui Eccleſias veſtras, vt vobis placerent ac gratificarentur, corpore ſaltem, etſi non animo frequentabant.* Legis hîc, Ieſuitico atramento depicta, quæ tu tum ſæua calumniaris *Regni Principia*. At tu, audire te hîc exiſtima loquentem inuidiam ipſam; puta autem minus hîc dici, plus intelligi.

[a] Pag. 103.

Audis tamen, vel ab eo, *neminem admodum* tum *pressum, non magnas* tum *querelas*, non *insignem* aliquam *dissensionem* extitisse: Non ergò ita tum refertos carceres, non *tot Episcopos, tot Nobiles, fortunis omnibus exutos, actos in exilium, carceri perpetuo mancipatos.* Crede saltem huic Testi: *inimicus homo est*, nihil in gratiam dicit: crede (inquam) vel *inimico huic homini*, & de Regi... à posthæc obmutesce.

Quid verò in animo tibi, quòd quæ paulò antè eâdem hâc undecimâ sectione dixeras; eadem ipsa denuo, totidem penè verbis repetas? Adeone profluuiâ memoriâ Lectorem putabas esse, vt excideret ei Primatus iuramentum, nisi vnicâ sectione idem illi bis inculcâsses? Sine perfungar eo semel. Quòd delatum illud iuramentum Episcopis, non ita fuit, vt tu videri vis, facinus indignum. Nihil aliud ab ijs quæsitum, vt facerent, quàm quod bis iam antè fecerant, sub *Henrico* scilicet 8. & *Eduardo 6. Heathus*, *Bonerus*, *Tonstallus*, *Thirlbeus* tum Episcopi: *Baynus*, *Bournus*, reliqui, nondum Episcopi; præstiterant iam antè idem iuramentum omnes, alijs quoque vt præstarent, authores fuerant: etiam illorum quidam, libris scriptis defenderant. Quid hîc iniqui, si de eodem iterum compellentur?

Non enim credo tam eris vecors, vt litem moueas de sexu; *fœmina* fuit: fuit: at tu spero, cum *Knoxo* non sentis, & qui illius sectatores sunt, vt *fœminam regnantem* non feras. *Regina* fuit, æquali per omnia iure cum regibus, nec quicquam illi negandum, quod Regi conueniat. *Debora*, cùm Israëli Iudex, ius illi pari authoritate dixit, nec deteriore, quàm vel *Othoniel* vel *Gedeon* vel mas quispiam. Vel ergo, *Salica* vobis religio fingenda est, quâ excludi regni iure *fœminas* oportet, atque ita Sororem quoque eius *Mariam* exhæredari; vel si *regnare* vultis *fœminas*; & *iura* illis omnia, quæ *Regalia* sunt, cum *regno* pariter, sunt deferenda. At *Tortus* æquior esse debet in *Reginarum iura*, cui toties honorifica mentio fit de *Regina Mariâ* Serenissimi Regis nostri Matre quæ ipsa, *Regni hæreditarij Regina* cùm esset, par vlli *Regi* fuit de tot proauis suis, atque *pari* cum illis & imperio & imperandi *authoritate* prædita.

Velim autem ex *Torto* scire, cur licere non possit Reginæ, quod

626a

quod licet apud eos, Abbatiſſæ. *Abbatiſſa* enim *capax eſt iuriſdictionis ſpiritualis*, eámque iuriſdictionem in ſibi ſubditos exercere poteſt. Delegatam dices à Papâ; Ergo ſi & Reginæ eam ibi à Papa delegatam, nec aliter quàm ab eo, ſumere vellent, ſalua res eſſet. Sed nihil opus; *delegari* enim *poteſt à iure poſitiuo*, quod ad inſtitutum noſtrum ſatis. Verùm nec hoc etiam premo. Nam & hoc quoque contendo, *ordinariam eſſe*, quam Abbatiſſæ apud vos habent *iuriſdictionem*. *Abbas* enim *ordinariam* habet, & *in adminiſtratione ſuâ Abbati æquiparatur Abbatiſſa*: eandem ergo, & eodem iure *ordinariam* obtinebit. Quid verò obſtat? Quiane *cenſuras exercere*, *excommunicare* nequeunt? At *Excommunicatio* directè *ad claucm ordinis* non pertinet. [a] *Aquinas* hoc aſſerit. *Excommunicatio non eſt actus clauis directè*, *ſed magis exterioris fori*. Et communis hæc apud vos ſententia eſt: Omnis habens *iuriſdictionem ſpiritualem*, etſi non habet *clauem Ordinis*, poteſt *excommunicare*. Negantur fœminis quæ *Ordinis* ſunt, vel *interioris fori*: quæ verò *ad forum exterius* ſpectant, & *Laicis* communicantur, eorum, quin & fœminæ capaces ſint, ratio nulla repugnat, vt pro Abbatiſſis ſuis acriter contendit, in eoque rem noſtram agit *Stephanus D' Aluin* [*] Sorbonâ ſententiam eius approbante. Quanquam nos, Principi, cenſuræ poteſtatem non facimus; in eoque, plus multo *Abbatiſſæ* vos, quàm nos *Reginæ* tribuimus.

[a] *In 4. Sent. diſt. 18. Q. 2. art. 2.*

[*] *Tract. de Abbat. poteſtate. cap. 2. 3. 11.*

Non eſt hæc (inquis) *fortaſſe cauſa religionis*. Vbi tuum illud *fortaſſe*, quod *ludens* ibi poſuiſti, nos quoque *ludimus*. Nec enim dubium hic cuiquam eſt, quin quòd Regi, idem & Reginæ conueniat, *ſummum* ſcilicet *regimen* in ſuos, ſiue de Eccleſiâ, ſiue de republicâ ſint, ſeu *ſpirituales* (vt loquimur) perſonæ, ſeu *temporales*. *Præcipere* etiam poſſe & *proſpicere* de rebus religionis; *nihilo* autem *minùs* id quàm *Regem* quemcúnque *Chriſtianum*. Nam *prædicandi* munus, vel *ſacra myſteria contrectandi*, vel quæ reliqua ſunt muneris Eccleſiaſtici, nec illa attigit vnquam, nec nos vel Reginæ, vel Regi putamus fas attingere; Nec hoc ſibi *ius* ex illis quiſquam *vendicauit* vnquam, quicquid hîc garriat illuſtris ſcilicet ille teſtis tuus *Sanderus*, mortalium *mendaciſſimus*, qui Reginam, quaſi quid tale tentâſſet, auſus eſt calumniari. At tu, cui toties illud in

ore

ore est, *repetis atque inculcas:* hîc iam, vbi nihil opus, otiosè penitus atque odiosè *repetis* ipse atque *inculcas* iterum atq; iterum, ad tædium, nauseam, necem Lectoris: Et de *iuramento proposito* 1558. & de *mulctâ impositâ* 1559, Sectione vnâ & eâdem, post lineas non multas, cùm semel dixisses; ingeminas rursus, idem ipsum, *repetis, inculcas*, nec *repetendi* finem vllum facis, vel *inculcandi*. *Legem* fuisse *latam* dicis: pòst, quomodo *lata* non fuerit, interrogas; Mulctam asseris *impositam*: pòst, quomodo non fuerit *impositam*, quæris. Id, credo, voluisti dicere, non modò *coniectos in carcerem*, sed & *in carcerem coniectos*; nec *mulctatos* tatùm qui *audiebant Missam*, verùm etiam qui *Missam audiebant, mulctatos fuisse*. *Coccysmus merus, Tortisimus* merus.

Nam de *lectione tuâ rerum nostrarum* quòd ita valde gloriaris: nos te, *Matthæe*, nescimus qui vir sies, de *Torto* quàm multæ lectionis sit, nihil dum accepimus. De Domino tuo facilè credimus, quòd & *legerit* legendas nostras, & ex dono Authorum *legerit*. Nec nos in dubium vocamus an *legistis* illa quæ scripta sunt multa, de nostris rebus: sed *quâ fide scripta* sint, quæ sic *legistis*. A fugitiuis enim nostris falsò & perperam conscripta dicimus; superant ibi *mendacia* paginas, longè superant; certant etiam cum clausulis, vix enim vera in illis clausula. Sed neque potest esse vllo in libro acervus *mendaciorum* maior, quàm est in *Legendâ illâ plumbeâ*, quæ *de persecutione Anglicanâ* apud vos circumfertur. Ibi legas, Catholicos *insutos ferarum pellibus à rabidis canibus dilaniari*; ibi *Glires peluibus inclusos Catholicorum viscera exedentes*; ibi Catholicos *ad equorum præsepia religatos, fœno* ibi *pascendos*, nec legas solum, imò & videas; ære enim ibi sculptæ imagines. Falsa, ficta, fucata omnia. Quod si vacet iam, & nisi peccem in Lectoris patientiam, subijcerem hîc *mendaciorum fastos*, quæ in illis sunt; subijciendo facerem, vt vos *lectionis* vestræ, & *memoriæ* pœniteret: dehinc iam vt puderet, atque pigeret gloriari, quàm sæpe illa *legeritis*, vel quàm benè *memineritis*, quæ haud vlli rei sunt, præterquàm vt ignominiæ maculam inurant Authoribus ipsis, ad memoriam posteritatis sempiternam: in quibus *malitia* cum *mendacio* certat, *perfidia* cum *impudentiâ*, summa *stultitia* cum summo *scelere*. Et

hæc

626a
Andrewes. L.

hæc tamen vos *legendo* bonas horas perditis & ea *lecta* vobis & memori mente recondita in laude veſtrâ ponitis. Miſeret me veſtri: *miſit vobis Deus operationem erroris, vt crederetis mendacijs.* At *Lectori* etiam ſat iam notæ *omiſſiones* tuæ, ex ijs quæ prænotata mihi ſunt, agnoſcit ſtatim, *omittere* te, quæ *dicere* non potes, quòd nulla ibi ſint vt poſſis *dicere*; vt hîc iam *omittis quæ Rex ad Edicta Reginæ non pauca addidit. Non pauca* certè; non enim *vlla penitus.* Quæ autem nullâ tuâ *induſtriâ* proferre poſſes: ſine te exorem, vt *omittas* ſemper *de induſtriâ.*

DIxerat *Apologia, minus iuſtè Pontificem in Breui ſuo prohibuiſſe ſubditis, quò minùs de obedientiâ ſuâ erga Regem profiterentur.* Quæris, *vbi hæc prohibitio in Breui habeatur; nec dictum eſſe hoc, nec dici potuiſſe; haud vllam talem prohibitionem in Breui legi: hoc ergo inter falſa, quibus Apologia pleniſsima eſt, referendum.* Ita tu. Audi ergo vbi: Hæc Iuramenti verba ſunt. *Ego fidelitatem & verâ obedientiam Maieſtati Regiæ, hæredibus, & ſucceſſoribus eius præſtabo.* Annon hijs verbis *de obedientiâ ſuâ* diſertè *profitentur?* Quid poteſt eſſe clarius? Quid Pontifex? Annon & ille ſic in *Breui* ſuo primo; *Admonemus vos, vt ab hoc Iuramento præſtando omnino caueatis, idque acriùs exigimus à vobis?* Annon ſic in Breui ſecundo; *Strictè præcepimus, ne vllo modo Iuramentum illud præſtaretis?* Iam verò, quæ propria magis *profeſsio*, quàm *Iuramento* dato? Quarè, *profitentur.* Quid autem? *Ego obedientiam Regi præſtabo*; Quarè, *de obedientiâ profitentur.* Quid Pontifex? *Admoneo, acritèr exigo, ſtrictè præcipio ne præſtetis Iuramentum illud.* Qui *iuramentum prohibet*, quo *profeſsio* fit, is annon *prohibet* quò minùs *profeſsio* fiat? Iuramentum, in quo *profeſsio* diſerta eſt *obedientiæ præſtandæ*; qui *admonet*, qui *exigit*, qui *acritèr exigit*, qui *præcipit*, qui *ſtrictè præcipit, vt ne præſtetur*; is annon *prohibet obedientiam profiteri?* Quæ hæc vecordia eſt? An tu *prohibitionem* nullam putas *de obedientiâ præſtandâ*, niſi totidem ſyllabis ſic legatur in Breui; *Ego prohibeo vobis quò minùs obedientiam profiteamini?* Quòdſi Subdito Sacroſancta tangenti, & dicenti, *Iuro* (eſt autem illa *profitendi* ratio vel certiſsima) *Iuro me præſtiturum*; dixerit tum Papa; *Admoneo* verò, *exigo, præcipio, ne iures Iuramentum*; in quo *profeſsio* talis, annon *prohibet profiteri?*

Multo sanè illustrior hæc consequentia: Prohibet *iuramentum*, in quo *professio*; prohibet ergo *professionem*, quàm illa tua, Ex eo quòd iuret subditus hoc facturum se, *non obstante excommunicatione* Papæ, *negari* ab eo in Papâ *potestatem excommunicandi Reges*. Vides iam, hæc *prohibitio* vbi *habetur*, vbi *legitur*, *dici potuisse*, *dictum esse*: *mendacio* tuo locum hîc nullum esse, referendum proin *ad te*, reponendum *à te* inter tua, ad complendam mensuram *falsitatum* tuarum, confertam iam sanè & supereffluentem.

Proximus est tibi locus *Apologiæ*, vbi de Breui dicitur, *multa in eo dici, haud quicquam probari*. Verissimum id verbum fuit, nec tu illud ausus es negare, quin fateris ipse, nihil *probatum* esse, dum contendis nihil *probari* debuisse. *Breue* enim, *breuem fuisse & paternam admonitionem, Theologicam disputationem non fuisse*. Cui, responsum à nobis suprà, semper vbi ratio quæritur, statim clamare *Tortum* requiri à Pontifice, *vt disputet in scholis Theologicis, vt Librum integrum conscribat*. Clamare autem stultè & puerilitèr. Aduertit enim scio etiam *extra disputationem Theologicam*, etiam *in paternâ admonitione*, locum habere *rationes*, misceri monitis argumenta & posse & solere etiam, quasi aculeos adhiberi à *parentibus*; vbi sic adhibentur, vbi miscentur *monitis* rationum momenta, citiùs multò & libentiùs *monitis* obtemperari. Tum, paucis hoc fieri potuisse, nec exire tamen res tota in *disputationem*, sed *Breue* etiam satis breue futurum. Quid, quòd non monet ibi solùm, asserit etiam: *perspicuum* esse dicit *ex verbis ipsis?* At illi, infirmis fortè oculis sunt, tale quid ibi non *perspiciunt*; iuuaret saltem caligantes eorum oculos, conspicillis *rationum* suarum. Verùm illud fortè erat: non decet Pontificem stilus vilus, nisi *Volumus* & *Iubemus*: vel illud etiam, quò filiorum suorum *obedientia* meriti maioris esset, *cæcam* esse voluit: vel quod magis credibile, commodum imprimis videri Pontificibus *illud dicendi genus*, vbi nihil necesse sit *probationes adiungi*. Ita semper, vbi quid probare debet Pontifex, nec potest, *Pater est* statim; *monitiones* pias scribit, in quibus deprecari potest, (quod fit in formulis) ne arctet se ad onus *probationis*.

Etsi autem rem non neget [*Dixisse ibi multa Pontificem, probâsse*

626a
Andrewes. L.

probâſſe nihil] tamen, cùm nihil *probârit*, vt nihil *probâſſe* dicatur, non ſuſtinet; ſaltem non ijs verbis, *quæ fuerint Galeni, quæ Auerrois, de Chriſto*. Fauere linguis oportet, & abſtinere illis, nec Chriſti Vicario ſcilicet tam inclementer applicare. Et quidni *Galeni?* Cardinali flagitium nullum fuit, in re Capitali *Galenum* authorem citâſſe: Rem magnam latè deducit ex eo; *beneficij loco* ſcilicet *eſſe hæreticis, vt de hac vitâ tollantur*; quaſi fauetet *Galenus* Inquiſitioni. Quàm verò iniquè comparatum eſt, illi vt *liceat* rem vitæ atque necis, ex *Galeno* confirmare: *Apologiæ*, tritam omnium ſermone ſententiam *citare non liceat?* De *Auerroe* autem vt video, tota res in incerto eſt: locum nullum citat, *ferunt*, modò dicit. Verùm non vult neſcire nos, quàm bonus ſit *Galeniſta*, legiſſe libros eius *de pulſuum differentijs*; ibi autem *tale quid* reperit. Sed neque *Philoſophi* nomine *Galenus* intelligendus venit, *Medici* potiùs: & libro, quem apponit, verbum ibi nullum de CHRISTO, libro *tertio* ſcilicet: *ſecundo* autem, quem volebat (credo) apponere, non illa dicit quæ *Tortus, dixiſſe multa Chriſtum*; Leges quaſdam memorat modò, Moſis & Chriſti ἀναπόδεικτος. Quid faceret? Neſciebat Chriſtum Dei filium, neſciebat *veritatem* ipſam eſſe. Quod ſi *medicus* ille, de eo credidiſſet, quod nos Dei virtute, iam credimus; non quæſiſſet ab eo *demonſtrationem* vllam: quæſiſſet tamen à Vicario fortè, quippe qui *homo* ſit, non *Deus*: nec hæreſis ſit dicere quod ſcripſit ille, qui *contra hæreſes* ſcripſit, [b] *Omnis homo errare poteſt in fide, etſi Papa ſit.*

[b] *Alph. de Caſtr. contr. hæreſ. lib. 1. c. 4.*

Vtut autem fuerit: quicquid de *Auerroe* ſit vel *Galeno*: dictum hoc, *multa dicis, nihil probas*, tam frequens in Scholis, tam familiare, vt nullum magis. Vnde autem in Scholas venerit, difficile dictu; nec tu, credo, vnquam probâris ab *Auerroe* deſumptum hoc, aut de *libris pulſuum*, vel inde in ſcholas profluxiſſe: aut illis omnibus *Auerroen* in mentem venire, qui ea verba proferunt: immò multos ſubinde proferre, qui an tale quid in *libris de pulſuum differentiâ*, imò an vlli libri *de pulſuum differentiâ*, haud ſanè ſciant, ſi interrogentur.

Licet verò etiam, quæ Ethnici *de Chriſto* falſò dicunt, interdum *de Pontifice* verè vel affirmare vel negare. Quid ſi enim *de Chriſto* impiè diceret Paganus quis, Deum non eſſe, homi-

nem merum esse; alter autem hoc idem *de Papâ* diceret; túne subijceres, *Bene habet quod Hæreticus de vicario Christi dicit, quod de ipso Christo Paganum dixisse constat*, aut quasi re bene gestâ apponeres in margine, *En Hæreticus loquitur de Pontifice maximo, sicut olim Ethnici de Christo?* Tum vero; quid; Pontifici tantúmne hîc licere vis quantum *Christo?* Etiámne hoc ipsum inter cætera, vt ei *satis sit dicere, nihil opus probare quicquam, non magis, quàm Seruatori ipsi.* Permitte verò, vt plus hîc aliquid *Christo* tribuere liceat quàm *Vicario*; *Vicarius* ille vester non potest dicere, *Ego sum veritas:* Christus potuit, & dixit. Multum ergo hîc interest, *magna hîc pulsuum differentia*; Pontifici non licet esse tam αὐτοπιστῶ. Et hoc, vt non sumit sibi nisi *turpis arrogantia:* ita non tribuit illi, nisi *turpis adulatio.* De quâ, *Theologi vestri* nondum Parasiti, sugillare olim soliti *Canonistas:* iam verò supparasitari & ipsi discunt, & tibi *Theologo Papienſi, hæresis est hæc & noua sectariorum opinio*, & siquis dicat, *quadrare Christo multa, quæ Vicario vestro non quadrant*, Hæreticus audit. Non moror hîc lectorem; audi paucis tu: Non est ille *hæreticus*, qui hoc *dicit:* sed ille *blasphemus* qui *contradicit.*

Fingis autem ipse pòst, *fingere Apologiam sibi propositiones, quæ nullo modo in Breui continentur, eas oppugnare, in eo autem Dialecticæ terminos, & leges excedere: assumere enim Breui Pontificio prohiberi fidelitatem erga Principes, quasi ea cum religione & animarum salute pugnet, cùm nihil eiusmodi habeatur in Breui Apostolico.* Non certè in Breui Apostolico; *Apostolorum* nullus vnquam *Breuia* vlla conscripsit; si scripsisset autem vlla, haud vnquam quale hoc vestrum: omnium verò minimè *Petrus*, cuius expressa verba sunt, *de subiectione Regi tanquam præcellenti; id verò, quòd Dei Voluntas illa sit.* Sed neque *Paulus Tarsensis* ille (*Senensem* enim nullum nouimus *Apostolum*) cuius est illud *Breue* breuissimum, *Oportet subditos esse, etiam propter conscientiam*; cuius est illa *paterna monitio, Admone illos, Principibus subditos esse, dicto obedire.* Repetenti autem hîc tibi negationem veterem, *non contineri in Breui hoc*, repetenda mihi quoque æquæua responsio, *Contineri. Profiteri* enim, qui *iurat*; *prohiberi* autem ibi ne *iuret: prohiberi* ergo ne *profiteatur. Prohibere* fidelitatem erga Principes, quasi *cum animarum salute*

626a
Andrewes, L.

lute pugnet: qui *prohibet* Iuramentum, quo ſpondetur fidelitas, quaſi *cum animarum ſalute* præſtari nequeat.

Tum *demonſtratum* dicit à ſe, *quid illud ſit in Iuramento, cum religione pugnans, propter quod ab eo abſtineri debeat; quòd ſcilicet abnegetur eo poteſtas Apoſtolica ligandi, & ſoluendi; tum abiurari eo fidelitatem ad Chriſti Vicarium.* Nihil verò horum *demonſtratum* illi, nec vlla vſquam *Torti demonſtratio*, niſi quæ poſteriorum Analyticorum *terminos*, *& leges excedat.* At hîc iam *de poteſtate Reges deponendi*, nihil mutire audet, conſcius de illâ ſibi, quàm non ſit *Apoſtolica*: poteſtas autem *ligandi* non negatur omnino, omnino etiam nec *ſoluendi*, niſi ſi quem *ſoluerint* Apoſtoli ab officio ſuo. Tum nullam vnquam *fidelitatem* iuratam eſſe; proin, nec abiurari poſſe, ei, quem tu *Chriſti Vicarium* dicis, quem ſic eſſe tamen, nulla nos cogit *fides Catholica* vt credamus, præſertim cùm videamus, in hac *prohibitione* ſuâ, *Antichriſti* potiùs vices agere, quàm *Chriſti*. *Chriſtus* enim *Domini*, Rex eſt; qui verò quam *Chriſto Domini* Chriſtiani fidem debent, eam vetat exoluere, is *Antichriſti Vicarius eſt*; niſi ſit *Antichriſtus* ipſe. *Hildebrandus* certè qui primus hoc *fieri*; *Bonifacius 8.* qui *primus* hoc *credi* voluit, neuter *Apoſtolus* fuit: & quâ id poteſtate fecerunt, *Apoſtatica* fuit, non *Apoſtolica*; vel *Apoſtatica* certè, vel *Apotactica*, quæ ordinem à Deo poſitum, apertè violabat. Cadit enim in Pontificem, *Apotacticum*, vel *Apoſtaticum* potiùs eſſe, quàm *Apoſtolicum*: quo elogio 50. plus minus *Pontifices* [a] *Genebrardus* veſter inſigniuit, per annos 150. ſibi inuicem ſuccedentes.

[a] *Initio ſæcul.* 10.

Quæ verò ſubiunxit ibi *Apologia* de ſacris ſcripturis teſtimonia, *id falſum probant, non quod finxit ipſe*, (fictio hæc tua eſt) ſed quod *ſcripſit Pontifex*, ſaluâ fide iurari non poſſe in verba hæc, *Ego obedientiam præſtabo Regi. Dixit* olim *Ioſuæ populus*, (etiam, ſi iuſſus, *iurâſſet*) *in omnibus pariturum ſe ei, ſicut & Moſi paruerunt*: paruerunt autem & *Moſi in Eccleſiaſticis.* Non interceſſit tum Pontifex *Eleazarus*, ne *in omnibus*, ſed *temporalibus*: ne in omnibus, ſed ijs ſolùm (vt veſter nunc Pontifex) quæ *ſibi* tum *recta viderentur.* Quodſi quicquam hîc intereſſe putet, quòd *Ioſua* verus Dei cultor fuit: ne in Orthodoxis ſolis, locum habere videatur; *Rex Babel* certè *hæretico par*, nempe *Idololatra*; cui tamen, Propheta non mo-

dò non dissuasit populo, sed author etiam fuit *submittendi colla sub iugo eius*, cique *seruiendi*. Idem *Pharaoni* factum, cuius *absq; ventâ*, nec pedem mouere voluerunt de *Egypto, vt Deo sacrificarent*. Idem *Cyro*, cuius itidem *absque ventâ*, nec excedere Chaldæâ, *vt Templum ædificarent*. Quid ad hæc tu? *Probari hinc obedientiam Regibus deberi, etiam Paganis, & vos hoc confiteri*. *Confiteri* sanè, nec sinere tamen vt eandem *iurent Principibus*, etiam *Christianis*. *Verbis* hoc quidem *confiteri* est, *factis negare*. Verùm *non probari* dicis *à nobis, obediendum Regibus vel Christianis, cùm fieri iubent quod non licet Christianis*. Absit verò vt *probetur à nobis, quod nobis nullo modo probatur*. Sed quid? Cùm iubet iurari sibi obedientiam Rex, ídne fieri iubet, quo facto Christianis non licet esse? Prorsus ergo reijcienda responsio ibi tua. Nec enim in Iuramento, Rex *idola coli*, vel *thurificari*, vel *præponi se Deo* iubet, sed *ire* solùm *contra gentem perfidam*, salutis suæ hostem capitalem, etsi immissam à Pontifice; *cum opus erit*; & interea *dum erit*, ad tale se iter paratos fore *profiteri*.

Denique *obedire vis Regi terreno, dum ne iubeat quod Regi cœlesti displiceat: hoc autem inprimis displicere, vt vicarij sui potestas negetur, vel vt ad alium transferatur*. Sed quid tu de *Rege cœlesti* verba facis, quasi vnum modò *vicarium* habeat? Multos habet. Nam & Reges ipsi in regnis suis, Regis cœlestis *vicarij* sunt, aut nos fallit *Eleutherius* vester: Sic enim ille *Lucio* olim Regi nostro, Regum Christianorum primo, [a] *Vicarium Dei illum in Regno suo*. Aut nos fallit *Anastasius* Papa: Sic enim ille, ad *Anastasium* Cæsarem. [b] *Præstantia vestra, quam velut Vicarium præsidere Deus iussit in terris*. Duo Papæ, duos Reges, *Vicarios* dixerunt. Nec minùs ergo Deo displicet, si *Regi Vicario suo* potestas detrahatur, si quæ debetur illi (quod vos fere facitis) in *Papam* vestrum transferatur, nec minùs illi displicent, vestræ, Pontificis vestri, *in Reges* contumeliæ. Alter iam error est, quòd ita vidêris de Papâ sentire, quasi de eo solo sollicitus sit Deus, & quid reliquis illis fiat, non magnopere curet; tantùm vt suus *Papæ* honor constet. Cætera, vtcunque feret, non iniquo animo: Vnum hoc, si *Papalis potestas* vllâ ex parte minuatur, excandescet ilico Attrahi enim vult *ad Papam*, quoad fieri potest, *detrahi* nihil ab illo:

Aliena

[a] *Leg. Edw. Conf. cap. 17.*

[b] *Epist. ad Anast. Cæs.*

626a
Andrewes. L.

Aliena *transferri* in illum, id non grauatè feret: Illius *nihil* in alium quenquam *transferri*; id enim mirificè displicebit.

Sed cùm ita de Papâ loqueris, quasi solus is sit *Dei Vicarius*, an nescis existere, qui nec omninò *Vicarium* (nedum vt *solum*) agnoscant, nisi *lectum à se*, *à seipso* sic *baptizatum*, quémq; haud vllus Patrum illo nomine aut *nominet*, aut agnoscat ab vllo sic *nominatum*? Neque verò dabunt, quòd *constituit eum Christus super familiam suam*. Ad quid enim? Nònne *vt escam daret*? At certè diu iam est, cùm *escam nullam dedit familiæ*; nec *pauit verbo*: Quin neque vel *verbum* ijs permisit, quo ipsi se *pascerent*. Tùm, si *Vicarius* sit etiam, at id tamen vsuuenire, vt [a] *crebrò Vicarius non sit tantæ authoritatis, quantæ est superior, cuius est Vicarius*. Sed neque de hoc, erit nobis lis vlla tecum, nihil opus; verè enim hîc de *potestate* agitur *regna transferendi*: *Vicarij* autem hæc non est; non enim fuit Christi ipsius: si & ille *Vicarius* esset *Christi*, quem tu maximè vis; Non est (inquam) *Vicarij*; non eius est, qui *relictus in terris*; non enim Christi fuit *dum fuit in terris*: Non eius *quem super familiam constituit*; non enim illam ipse *Paterfamilias* vnquam habuit. Paucis rem accipe. Quæ *negatur* illi *potestas*, ea *Vicarij* non est; quæ verò *Vicarij* est, ea *non negatur*.

[a] Io Maior. dist. 24. Qu. 3. concl 3.

AD Patrum *testimonia sex*, semel respondet & simul: nec vacat ei excutere singula: Pungebant, credo, hominem, quare quàm potuit leuiter, attigit, quàm potuit celeritèr, transijt. Concedere se dicit, quod ex ijs probatur, *deberi Principibus infidelibus, à subditis etiam fidelibus obedientiam*. Concedere quidem, at *si Papa eos soluerit*, *expungi* statim *debitum* hoc ex *tabulis*, nec pòst Principibus *deberi* quicquam, quantumlibet etiam *fideles* sint. Verùm & in illis, quæ dicit *concedere* se, vide quàm per omnia, egregiè tergiuersetur. Non enim *vestri homines*, si diceretur illis, *Producite aciem*, *ite contra aciem Pontificis fulminantis*, obtemperarent, scio, *omnes*, quin terga darent multi, quasi *Augustinum* non audirent. 2. Nec vos cum *Tertulliano* Regem *à Deo secundum*, quin *tertium* modò, nec *Solo Deo minorem*, quin & Deo & Papâ etiam, *Domino Deo vestro*. 3. Nec cum Iustino *læti inseruitis Principibus*, sed (quod de *Gregorio* pòst asseris) *volentes nolentes*; *vires q.* vobis, non *animus* deest à seruitute vos istâ *vindicandi*. 4. Tum & alia

alia vobis *arma* ſunt, quàm *Ambroſiana*, lacrymæ. *Aquæ* verò illæ: *ignis* autem & *ſulphur* vobis ſunt, *eiſque* aliter, quàm *Ambroſius*, veſtri homines *debere* ſe putant & *poſſe reſiſtere*. 5. Nec cum *Optato*, *ſuper Imperatorem dicitis non eſſe niſi ſolum Deum qui fecit Imperatorem*; ſed & alium, vel hominem vel *nec Deum nec hominem*, *ſed inter vtrumque*, *ſemiuirúmque* Deum, *ſemideúmque virum*. 6. Nec *Sereniſſimum* vel *Pïiſſimum Dominum ſuum* dicere ſuſtineret Imperatorem Pontifex veſter, nec *accipere* vel *tranſmittere* alijs, *leges* vllas illius, nec *præbere illis obedientiam*. Imò & *Leges & Reges*, veſtri ſublatos pariter voluerunt, etiam *fundamenta* quoque, *parietes & tecta*, vbi *leges* feruntur. Omnia hæc veſtri illi. I nunc & dic, à vobis concedi, à vobis minimè negari, quæ Patres iſti aſſerunt: cùm *ſententijs* eorum *ſingulis*, *praxis* veſtra *in ſingulis* contraueniat.

At etiam ad *Gregorij* verba reſpondere voluiſti. Quanto meliùs ibi tacuiſſes? faſſus ille, ſubiectum ſe *Mauritio* Imperatori & obſequentem: tu, non *ſponte faſſum*, non id ab eo *ſponte factũ* videri vis; ſed vt faceret, *vellet nollet*, coactum eſſe. Præclaram verò narras *Gregorij* ſubiectionem, ſi non alia fuit quàm *volenti nolenti* expreſſa per vim. Hęccine *Gregoriana* illa *obedientia*, quam tuis, credo, proponis imitandam, *Apoſtoli ſui?* Parum verò *Apoſtolica:* aliam enim longè *Apoſtolus* obedientiam vel *Paganis Dominis* præſtari iubet, [a] *ex animo*, *ſicut Domino*, [b] *& non hominibus*, & *in ſimplicitate cordis*, *ſicut Chriſto*. At *Tyrannus fuit Mauritius: etiam, vt Nero*. Primùm, nec hoc dignum *Gregorio*, quem in *Epiſtolis*, *Sereniſſimum*, eum in *Commentarijs*, *Neronem* appellare. Sed fuerit ſanè; At ſi *debita* vel infidelibus obedientia, (& tu *debitam* dicis) *ſponte* illa quidem *exhibenda* erat. Quid ego tibi verba redigam in memoriam *Petri* ipſius, *non tantùm bonis & benignis*, *ſed etiam Dyſcolis*; *Pauli*, *non ſolùm propter iram*, *ſed propter conſcientiam*; vt ſe dixit *Iuſtinus*, vt ſuos, *lætos inſeruire Cæſari*, non vt vos *Gregorium* dicitis, *inuitum & gementem?* Quin *Gregorij* ipſius mens alia longè, cuius hæc ſententia eſt: [c] *Patientia vera*, *amat quem portat. Nam tolerâſſe*, *ſed odiſſe*, *non eſt virtus manſuetudinis*, *ſed velamentum furoris*. Hæc quoque, non minùs ad rem. [d] *Plerumq; ideo patientes videmur*, *quia retribuere mala non poſſumus*; *ſed qui idcirco*

a Coloſ.3.23.
b Epheſ.6.5.
c Homil.7. in Ezech.
d Homil.35. in Euangel.

626a
Andrewes, L.

idcirco malum non retribuit, quia nequaquam valet, proculdubiò patiens non eſt.

Multum verò tibi debet *Gregorius*, qui illum ita vel *meticuloſum* facis, vel *iniurioſum*: ſi vel *nolens* paruit Tyranno in eo quod illicitum ſciret, *meticuloſum*: vel ſi licitum fuit, *iniurioſum*, quòd volens non paruit. Sed & *mandatum* illud *non illicitum*, & ille *volens paruit*; & tu *inſignis calumniator*, ac in *Gregorium iniurioſus* certè, cùm impingis ei hanc culpam. *Purus enim ille in omni quod locutus, in omni quod egerat.* Quod ſi iam, ita *ſubiectus* fuit, vt tu vis, *volens nolens*, *purus* certè non fuit: *purum* enim, quod nihil alieni habet; nec *pura* eſſe potuit *voluntas* eius, ſi ſic (vt ais) admixtam habuit *noluntatem*, nec *quod debuit, vt debuit*, exoluit, ſi ita malo animo exoluit. Magnam verò etiam inibis à Pontifice gratiam, ſi ſic Prædeceſſores illius *Summi Pontifices* tractentur à te, vt eos ſubiectos neges vnquam, niſi *velint nolint*. *Nolle* enim, quod ad ſe attinet, *cogi* tamen interdum *vt velint*, cùm *vires deſunt eis, adſunt Cæſari*; nec vllam ab ijs ſubiectionem expectandam fuiſſe, niſi *vellent nollent*, eam præſtare *cogerentur*. Nec ſeſe contumelia hæc ſiſtit in *Gregorio*; ad reliquos etiam redundat Chriſtianos omnes, quos ex illius ingenio iam omnes metientur, *nempe*, [a] *Vt ſacerdos, ita populus*. Quanta verò infamiæ macula, omnibus inuritur, ſi hoc ita detur, ſi itidem vt hic, illi, palpabant Epiſtolis, ſugillabant Commentarijs, ſi obedientiam nullam exhibebant, niſi *vi adhibita? Dæmonum* illa quidem potiùs eſt, quàm *Chriſtianorum*: nam & Dæmones ſic obſequuntur, *frementes & frendentes, velint nolint*. Vbi verò laus illa Chriſtianorum propria, in naſcente Eccleſiâ, obedientiæ tam *ſinceræ*, vt nec hoſtes *calumniari* poſſent; patientiæ tam *ſpontaneæ*, vt & hoſtes *admirari* cogerentur?

[a] *Eſa.* 24. 2.

Mihi autem pro certo id conſtat, ſi hanc, quam *Gregorio* infuiſſe ais indolem, in *Martyribus* illis priſcis deprehendiſſent Imperatores *Ethnici* qui tum rerum potiebantur; ſi *Tortus* tum extitiſſet interpres, *quo* Chriſtiani illis *animo* obedirent; exploſa olim *fides noſtra*, extinctum fuiſſet *nomen Chriſtianum*, nec de tot millibus Chriſtianis, Chriſtianus vel vnus ſupereſſet: plurimùm autem id merito ſuo. Quem enim illorum miſereat? Nempe qui genus hominum ſint, qui nec

agere quid velint, nec *pati*, nisi *cùm aliter non possint*, qui nihil *agant* ingenuè, qui eo animo sint, vt quicquid *faciunt*, *per vim faciant*, non *facturi si abesset* modò *vis*; quicquid *patiuntur*, *velint nolint patiuntur*, non *passuri*, si *adessent* illis *vires* resistendi. At nec hoc, vel exemplo CHRISTVS docuit, vel præcepto. Non exemplo, qui ipse *volens etiam oblatus est*; non præcepto, qui *cum angariante nos mille passus*, *vltrò*, *duo millia iussit vadere*. Non hoc à *Petro* habuit *Gregorius*, cuius illud, [a] *Non coactè*, *sed spontaneè*: Non à *Paulo*, cuius illud, [b] ἐκ ψυχῆς μετ' ὀυσίας, *ex animo cum bona voluntate seruientes*. Tota denique praxis repugnat Christianorum veterum, quorum in *cruce* gloria, in *martyrio* triumphus, qui *læti lubentes* vitæ munia obibant, quamdiu *poterant*; quando autem iam *non poterant*, mortem etiam non minùs, vel *læti vel lubentes*. Odiosus ergo homo es, *Matthæe*, *velis nolis*, cum tuo hoc odioso theoremate, *quomodo* Pontifices *paruerint* Tyrannis, *volentes* scilicet *nolentes*, vt Discipuli *Dæmonis*, non CHRISTI. Et iustior quidem multo causa est, vt *Tortus*, vel qui sub *Torto* latet, *Christianus* nec *sit*, nec *habeatur* à quoquam: quàm, quem ille pòst *Christianum* negat: Ille (inquam) vt sit, *Tortus* ne sit *Christianus*, qui hæc ita scribit de *Christianis*, tam vel *homine* indigna, vel *nomine* Christiano.

a 1. Pet. 5. 2.

b Ephes. 6. 7.

Auertit verò subditos Pontifex ab obedientiâ, & hoc in *Breui* eius legitur. Legitur enim in *Breui*, *Iuramentum* de præstandâ obedientiâ; in eodem *Breui* legitur, *acris exactio*, *stricta præceptio*, *de Iuramento illo non præstando*. A *præstando* autem Iuramento, de *præstandâ* obedientiâ, qui *auertit*, annon is *auertit ab obedientiâ?* Nec ea *summa Breuis* est, quam dicis, in quâ nec *de potestate Vicarij* CHRISTI verbum vllum: potestas autem *de fide Catholicâ* non est, nec *licita* est, nec *ciuilis*, quæ ibi abiuratur.

AD Concilia te sequor, vbi illud te malè habet quod dicitur, *Concilia etiam tota Episcoporum*, *Regibus fuisse subiecta*. Dicitur certè, & probatur. Nam *præsentare* ea Principi *supplenda*, *emendanda*, *perficienda*; id demum, cuiuis sano, *subijcere* est. Quid ergo hîc nobis refers, *egisse ibi multa Patres de negotijs politicis*, *statuisse multa*, *de Clericis*, *Laicisque*, *quæ sine Imperatoris prouidentiâ executioni mandari non poterant?* Dic primùm,

626a
Andrewes, L.

mùm, quare, ſine Imperatoris *authoritate*, non dicas: *authoritate* enim, non *prouidentiâ mandari* ſolent leges *executioni*. Tum & illud dic etiam; annon aliud longè, [a] *ſupplere, emendare, perficere*, quod illi petunt; aliud *executioni mandare*, quod tu ſomnias? *Adiutorio perficere* id fortè eſt, *mandare executioni*: at *prudentiâ ſupplere, iudicio emendare*, id quidem non eſt exequi, nec *executioni mandare*, niſi *Tortus* aliquis interpres hic ſit.

[a] *Arelat.* 4. *c. p.* 16.

Quæ verò *politica* illa quæ dicis? De *ſex* enim illis, quæ enumeras, *quatuor*, quæ de *Presbyteris & Epiſcopis* ſunt, *ad politica* referri nõ poſſunt: illa tantùm poſſunt, quæ *de menſuris*, & *de rebus pauperum*, id eſt, *duo* tantùm de *ſex*. Subiungis tandem ſatis pro authoritate; *De hijs & ſimilibus loqui Patres, cùm Imperatorẽ rogant, vt velit Decreta Cõcilij ſupplere, corrigere, perficere.* Quî ſcis de *hijs* & horũ *ſimilibus* loqui tantùm? Vnde habes? Vbi legiſti? Quis tibi ſuggeſsit? Quàm eſt hoc maius quiddam, quàm *Sacellano* fas, ſic authoritate ſuâ nudâ & ſolâ res tranſigere tanti momenti? Ergonè *ſex* iſta ſolùm Imperatori præſentata? Ergone ſine cæteris? annon & reliqua cum hijs omnia? Negari nequit, aperta verba ſunt; omnia *mittunt*, omnia *præſentant*, omnia ſubijciunt. Quòdſi autem in alijs præter *ſex iſtos*, aliquid *minùs*, aliquid *ſecus* ſe quàm ratio haberet, illa non *attingeret*, nefas illi *ſupplere* quicquam, nefas *corrigere*, nihil in illis *prudentiæ* eius, nihil *iudicio*, nihil *adiutorio*, permiſſum? Et cui fidem feceris hæc ita eſſe? Habeſne fortè παρέγγραφον Concilij illius, vbi appoſiti vel aſteriſci, vel obeliſci, ad vel *duos* vel *ſex* iſtos Canones: qui, quot ex illis *ſubiectĩ* Imperatori fuerint, quot verò *excepti*, indicarent, qui ſignificarent ei, *Illos*, ſi voles, *ſex Canones, ſupple, corrige, perfice*: cum *reliquis*, nihil tibi negotij ſit? Vnde ergo fides ei, quod dicis? non alia, quàm hæc; *Tortus dixit.* Concilium dicit, [b] *De rebus ſpiritualibus ſe ora diffundere*: Tortus, *De politicis.* Concilium [c] *Capitula ſua* dicit *eſſe de Eccleſiaſticâ Diſciplinâ*: Tortus *de negotijs ciuilibus.* Concilium dicit, [d] Hæc quæ *emendatione digna* perſpexerat, Imperatori præſentanda decernere: Tortus dicit, non *hæc*, ſed *ſex* de hijs, *ſex de viginti ſex*, cætera *non decernere.* Vtri credimus?

[b] *Tom.* 3. *pag.* 679.
[c] *Edit. Ven. Ibid. pag.* 680.
[d] *Pag.* 682.

TVm, quod de alijs illis *Carolinis quinque*, quod de *primis quatuor Generalibus* dixit Apologia, *Imperatoris authoritate conueniſſe*; illius ſe prudentiæ, & pietati *ſubmiſiſſe*: id vitio vertis, *quòd verba relata, loca notata non ſint.* Breuis eſſe voluit; ni vellet, procliue illi *notare loca, referre verba*, quod me nunc non pigebit facere: perfacile enim factu eſt. De *Carolinis* quinque, *mandato* illius *congregata eſſe.* Cabilonenſe;

a Tom.3.pag. 686. [a] *Auxiliante Domino noſtro Ieſu Chriſto, & imperante Carolo Sereniſſimo & inclyto Auguſto, conuenimus in vrbem Cabilonenſem.*

b pag.693. Moguntinum; [b] *Venimus*, ſecundùm iuſsionem veſtram *in Ciuitatem Moguntiam.*

c pag.700. Rhemenſe; [c] *In conuentu* à Domino *Carolo pïſſimo Cæſare* more priſcorum Imperatorum congregato.

d pag 682. Turonenſe; [d] *Quod à tanto Principe* nobis iniunctum

e pag.640. eſt, *ad ſtatuta loca conuenimus.* Francfordienſe; [e] Imperij eius (*nempe Caroli*) decreto, per *diuerſas prouincias Regni eius ditioni ſubiectas, ſummâ celeritate præcurrente, multitudo Antiſtitum* ſacris obtemperando præceptis, *in vno collegio aggregata conuênit.*

f pag.686. *Submiſiſſe* autem ſe. Cabilonenſe; [f] *Capitula quæ ſubter inſerta ſunt Domino Imperatori præſentanda, & ad eius ſacratiſsimum* iudiciũ referenda, *adnotauimus, quatenus eius prudenti* examine, *ea quæ rationabiliter decreuimus*, confirmentur; *ſicubi minùs aliquid egimus, illius* ſapientiâ ſuppleatur.

g pag.693.694 Moguntinum; [g] *De hïs tamen omnibus* (Imperatorem alloquuntur, quem ibi *Rectorem religionis*, & *Sanctæ Dei Eccleſiæ defenſorem* nominant) *valde indigemus veſtro adiutorio, atque ſanâ doctrinâ, quæ & nos* iugiter admoneat, *atque* clementer erudiat, *quatenus ea quæ paucis ſubter perſtrinximus Capitulis*, à veſtrâ authoritate firmẽtur, ſi tamen veſtra pietas dignum eſſe iudicauerit, *& quicquid in eis emendatione dignum reperitur, veſtra magnifica Imperialis dignitas* iubeat emendari, *vt ita emendata, nobis omnibus, & Sanctæ Chriſtianæ plebi, & poſteris noſtris proficiant ad vitam & ſalutem.* Ex hijs autem, quæ mens fuerit *Arelatenſis* ſuprà citati, cuiuis facilè conſtabit.

h Tom.3.pag. 686. Turonenſe; [h] *Hæc nos in conuentu noſtro ita ventilauimus, ſed quomodo deinceps pïſſimo Principi noſtro de hïs agendum placebit*, nos fideles eius famuli libenti animo ad nutum & voluntatem eius parati ſumus. Francfordienſe; Quòd

ibi

626a
Andrewes, L.

ibi diſertis verbis dicitur, [i] *præſidente & præcipiente Carolo* congregatum: *Carolum* congregationi ibi Sacerdotum, auditorem & *arbitrum* aſſediſſe: locutum de cauſâ fidei, prolixo ſermone; etiam poſt Romanum Pontificem loco *primo*, Epiſcopos Italiæ *ſecundo*, Germaniæ, Galliæ, Britanniæ *tertio*, *quarto* loco [k] conſenſum ſuum ſcripto ſubnexuiſſe: denique cuius & illa verba ſunt, [l] *Decernimus & Deo donante decreuimus, quid eſſet de hac inquiſitione firmiter tenendum.* Erat autem cauſa fidei contra *Eliphandum Toletanum*, qui Chriſtum filium Dei adoptiuum aſſeruerat.

i *Tom. 3. pag. 646.*

k *Pag. 657.*

l *Pag. 658.*

Refero iam *verba, loca* etiam *cito*, Conciliorum *quatuor Generalium*, è quibus, illa conſtet Imperatorum *authoritate conuocata.* Nicænum. 1. *Conſtantini* authoritate ex *Concilij* ipſius *Synodicâ Epiſtolâ.* [a] *Conuocata eſt, Dei amantiſsimo Rege Conſtantino congregante nos ex varijs vrbibus, & prouincijs.* Conſtantinopolitanum primum, *Theodoſij* Senioris, ex *Concilij* ipſius *Epiſtolâ.* [b] *Conuenientes ſecundùm reſcriptum pietatis tuæ*; & ibidem, *literis vocationis tuæ Eccleſiam honorâſti.* Epheſinum, *Theodoſij* iunioris & *Valentiniani.* Et quia pauca quædam ex eo verba cauſatur adiecta, ſciat extare ibi plurima, nec in vllo Concilio plura. Nam & Imperatores iubent, ſuo [c] *Oraculo cogi*; & Concilium *ſeptem Epiſtolis, ſepties* fatetur ſe, [d] *nutu authoritatis veſtræ coactam*, & alijs multis, [e] *ſecundùm oraculum, mandatum, reſcriptum, toties*, verbis tam diſertis, vt nihil *Epheſino* clarius, nihil planius. Chalcedonenſe, *Valentiniani & Martiani*; Quod, præterquàm frons ipſa loquitur, [f] *facta eſt Synodus ex decreto pijſsimorum & fideliſsimorum Imperatorum Valentiniani & Martiani.* Conciliũ quoq; ipſum Epiſtolâ ſuâ fatetur; [g] *Sancta & magna Synodus, ſecundùm Dei gratiam, & ſanctionem veſtræ pietatis congregata.* Tum & *in definitione ipſâ* expreſſè idem habetur, & ab Illis denique [h] *miſsionẽ petunt*, vt & *Epheſini.*

a Συνηγερθη τῶ θεοφιλεστάτῳ Βασιλέως Κωνσταντίνε συναγάγοντος ἡμᾶς ἐκ διαφόρων πολέων καὶ ἐπαρχιῶν. *Socrat. li. 1. c. 9.*

b Συνέλθοντες κατὰ τὸ γράμμα τῆς θυσεβείας σου τῆς κλήσιας γράμμασι τῆ ἐκκλησίαν τιμήσας.

c Θεσπίσμασι καὶ τυπώσεσι. *Pag. 99.*

d Νεύματι ὑμετέρῳ κρατοῦσα συναχθεῖσα. *Id. pag. 201.*

e Κατὰ τὸ θέσπισμα, τοῦς τετάγμενα, γράμματα. *Id. pag. 202. 177.*

f *Tom. 2. pag. 129.*

g *ibid. pag. 283.*

h *ibid. pa. 288.*

Poſſent & *quatuor* alia hîc *Generalia* ſubiungi, niſi tu hoc non poſtulâſſes; pòſt, vbi poſtulas, faxo vt & illa habeas.

Submiſiſſe autem *ſeſe* Imperatori, ab eóque *confirmationem* ſuam habuiſſe, *profero* tibi *verba, cito loca.* Nicænum à *Conſtantino*; [i] *Et Synodi Decreta confirmans conſignauit.* Conſtantinopolitanum, *à Theodoſio*; Ex ipſâ Concilij ad Eum Epiſtolâ.

i κατὰ τὰ συνόδου δόγματα κυρῶν ὑπεσφραγίζετο. *Euſeb. lib. 3. de vita Conſtant.*

pistolâ. [a] *Necessariò quæ facta sunt in Sacrâ Synodo, ad Pietatem tuam referimus. Petimus autem vt Clementiæ tuæ Scripto confirmetur Synodi sententia, & quemadmodum honorâsti nos literis tuis cùm huc conuocares: ita & eorum quæ decreta sunt clausulam velis etiam obsignare.* Ephesinum, à *Theodosio* & *Valentiniano*, ex Concilij ipsius Epistolâ. [b] *Vnde confugimus omnes ad Authoritatem Pietatis vestræ, petentes, vt quæ contra Nestorium acta sunt, eosque qui cum eo desipiunt, habeant vim suam atque robur; quæ verò ab illis qui Nestorium vindicant, vacua sint atque irrita.* Chalcedonense à *Martiano*. [c] *Sacro nostro Serenitatis Edicto venerandam Synodum confirmantes.* En tibi *loca*, en *verba*.

Fateris autem *iussu Imperatoris congregata Concilia*, sed addis, *interdum*. Dele verò *interdum*, vel designa nobis Generale vnum aliquod, de primis illis *octo*, & doce, *absque Illius iussu* conuocatum. Sed nec *interdum* etiam vis factum hoc fuisse ab Imperatore, *nisi in executionem mandati summi Pontificis*. Vbi, quid tu *summum Pontificem* crepas, vel *mandatum* eius, vel *Executorem mandati Pontificij Cæsarem?* Nullum tum quidem *Pontificis mandatum*, quin submissa supplicatio; nec *Pontifex* tum *mandauit*, sed *Cæsar*; nec *Cæsar* executus est, sed *Pontifex*. Quin nullus tum *Pontifex summus*; Episcopus tantùm *Romanus*; paruus ad *Romanum tum habebatur respectus*: Alij Episcopi illum tum, *fratrem*, & *coëpiscopum* nominabant. Ita tum *Cyprianus* Episcopo Romano scribit; [d] *Cyprianus fratri Cornelio*. Ita *Dionysius Corinthius Stephano* & *Sixto*, [e] *frater mî*. Ità *Marcellus Iulio*, [f] *Comministro*. Ita *Iohannes Constantinopolitanus, Hormisdæ* [g] *fratri*. Carthaginenses, [h] *Innocentio*, [i] *Bonifacio*; Ephesini [k] Cælestino *fratribus suis, Comministris suis*. *Frater* autem, *Consacerdos*, *Comminister*, *Coëpiscopus*, societatis sunt, & æqualitatis nomina; *Summitas* ibi nulla. Quid autem narras nobis *Mandati Pontificij executionem?* Etiamne Imperator tum *accensus* Pontificis, vel *mandatarius?* imò, *Cæsarèi tum mandati executor Pontifex, Imperatoris Domini sui seruus humilimus*; (vt *Gregorius* sæpe de se) non *Cæsar* Pontificij? Nam *Gregorium Mauritij* leges *transmitti curâsse*, & *mandâsse executioni*, tu ipse paulò antè non negabas. At, credo à *Mauritio*, vt sua *mandaret executioni* haud vnquam postulâsse, certè nunquam Illi eâ de re *mandatum* aliquod

a διαπεμψώμεθα τὰ γεγενημένα κατὰ τὴν ἁγίαν σύνοδον πρὸς τὴν σὴν ὁσιότητα καὶ ἀξιοῦμεν διὰ τοῦ σοῦ γράμματος τὴν τῶν ἁγίων συνόδου ψῆφον βεβαιωθῆναι, καθάπερ καὶ τοῖς ἡμετέροις γράμμασι τὴν συγκλητικὴν ἐπιστολὴν ἐπεσφραγίσω τὸ πλεῖον.

b Ὅθεν καταφεύγομεν ἅπαντες ὅτι τὸ κράτος τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας διέμφυτον τοῖς γεγενημένοις Νεστορίου πρᾶγμα, καὶ τοῖς τὰ Νεστορίου φρονήσασιν ἔχειν τὴν ἰδίαν ἰσχύν, τὰ δὲ παρὰ τοῖς ἀνοσίοις μένειν ἄκυρα καὶ ἄτονα. Gela. Cyrc. pag. 202.

c Tom. 2. pag. 259.

d Concil. Tom. 1 388.

e Euseb. 7. 59.

f Epiphan. hær. 22.

g Tom. 2. 515.

h Tom. 1. 788.

i Tom. 1. 841.

k Tom. 1. 1087.

626a
Andrewes, L.

liquod *deaisse*. Iubeat verò vel iam, *Cæsari*, *mandatum* suum *perferre vel exequi*; frustra, opinor, faciet. At quantus tum *Cæsar*, præut nunc est, quot regnorum Dominus, quàm potens? Imperator verò, vt tum *mandata* Pontificis exequeretur? Pontifex vt tum *mandaret* ei de Concilio conuocando? Audi qualia *mandata*: audi autem de *Leone* ipso Pontifice, non, credo, inter Pontifices animi abiectissimi. Sic ille, *tribus* Imperatoribus, *Theodosio*, *Valentiniano*, *Martiano*, Mandatarijs scilicet suis. *Theodosio*. [a] *Ecce ego (Christianissime & venerabilis Imperator) cum consacerdotibus meis, implens erga Reuerentiam Clementiæ tuæ sinceri amoris officium*, obsecramus, *coram vnius Deitatis inseparabili Trinitate, & coram Sanctis Angelis Christi, vt omnia in eo statu esse iubeatis in quo fuerunt, donec maior ex toto orbe sacerdotum numerus congregetur*. Et paulò pòst. *Omnes partium nostrarum Ecclesiæ, omnes mansuetudini vestræ* cum gemitibus & lacrymis supplicant *Sacerdotes, vt Generalem Synodum* iubeatis intra *Italiam* celebrari. Qui & ita scribit, *Augustæ*. [b] *Quod vt obtinere mereamur, pietas vestra* supplicationem nostram, *apud clementissimum Principem dignetur asserere*. Etiam Clero *Constantinopolitano*. [c] *Et quoniam oportet vos, post diuinum auxilium, etiam Catholicorum Principum gratiam promereri*, humiliter & sapienter exposcite vt petitioni nostræ *quâ plenariam indici Synodum postulamus, Clementissimus Imperator* dignetur annuere. Nec hoc modò, sed & [d] *Valentinianum Imperatorem, & Eudoxiam vxorem eius, ad memoriam B Petri, cum multis Episcoporum*, genibus prouolutus Romanus Pontifex deprecatus est, *vt Imperatorem Theodosium hortarentur, aliam fieri Synodum*. Audis iam hîc mandatum nullum, sed *petitionem, deprecationem, supplicationē, vt iubeat Imperator*. Ostendo ibi *obsecrantem, cum gemitibus & lacrymis supplicantem*, idque *genibus prouolutis deprecantem*: Quæ voces, quíque habitus parum illi congruunt, qui *Mandatario* suo, *mandatum* suum tradit *exequendum*. Sed neque sic tamen, obtinuit *Leo*. Nec enim intra *Italiam* indictum est tamen, sed *Epheſi* à *Theodosio*: *Niceæ* primùm, pòst autem *Chalcedone*, à *Martiano*. Dispunge ergo quæ de Imperatore ibi scribis, *in executionem mandati summi Pontificis*. Nimis enim certè inepta sunt.

[b] *Epist.* 24.
[c] *Epist.* 26.
[d] *Epist.* 23.
[e] *Breuiar. Liberat. cap.* 12.

Citas deinde nescio quid, de *Epistolâ* (vt ais) *scriptâ ad Damasum*

masum à Concilio 2°. Generali: id autem, vt doceas, ad Pontificem propriè pertinere *ius Concilia conuocandi*. Sed primùm, (vt suprà citaui) illud ipsum Concilium *suâ* ad Theodosium *Epistolâ verâ & genuinâ*, contrarium eius, quod tu hîc ponis, testatur. Tum, quod vnum est in *sententiâ quam citas*, in rem tuam, *verbum operatiuum, ex mandato literarum*, nullum ibi est in Epistolâ: ἐκ τῶν ἐξουσιῶν γραμμάτων ibi dicitur, de mandato, non apex ibi vllus. Tum denique, agnouit errorem suum Dominus tuus, *in*[a] *Recognitione* nuperâ *librorum suorum, illam* scilicet (vnde hoc, quicquid id est, citâsti) *Epistolam non esse secundæ Synodi Generalis*; *nec ex eâ* igitur *probari secundam Synodum indictam fuisse, iussu Damasi.* Tu etiam, quem *ex eo* hausisti, cum *illo* itidem errorem tuum *recognosce, & depone:* nec proba, *conuocatum esse Concilium mandato Damasi*, ex epistolâ Concilij; cùm nec *illa* iam *Epistola Concilij* sit, nec si esset, ibi *de mandato* verbum vllum.

a Pag. 46.

Sed si ita est, vt dicis, cur non ante *annum* demum *millesimum* & penè *centesimum* intra *Italiam*, inque ipso *Laterano*, *Concilium* vllum *Generale* habitum est, si solus Pontifex *propriè potestatem* habet Concilia indicendi? Cur *Constantinopoli* quatuor, *Niceæ* duo, *Epheso* & *Chalcedone* singula, *Romæ* nullum? *Trahere*, dicunt, *id quod magis dignum est ad se, id quod minùs dignum. Dignior* tum *Imperator* ad se *traxit Pontificem*, ad Sedem suam, ad loca sibi propinquiora; idemque hoc Pontifex pòst, excusso demum *Cæsare* Pontificalior iam factus, sed non antè, factitauit. De *altero*, verò quod *petijsse* dicis *Concilia ab Imperatore, vt decreta sua protegeret, & mandari executioni curaret*: tute ergo authoritatem *protegendi* & *exequēdi* non negas ab Imperatore, accipi; nec sine Illo *executioni mandari* posse, id est, *perinde esse, ac si non essent.* Sed serò hoc iam nimis; vides enim petijsse non *protectionem*, aut *executionem*, sed *ratihabitionem, confirmationem*, κύρωσιν, ὑποστοχασμὸν, quasi, *sine Illo*, non *nuda*, sed *irrita* futura, nec *executionem seram*, sed *vim* planè *nullam* habitura.

Hîc verò, vbi de *Concilijs* modò *conuocandis* & *confirmandis* agitur, etsi nobis lis nulla de Regiâ in Ecclesiasticis potestate, idque *initio* statim *professi sumus*, etiam *iam* quoq; *contendimus*, Primatu illo intacto, Iuramentum constare posse:

626a
Andrewes, L.

posse: tamen exorari non potest *Matthæus*, quin in campum exeat illius controuersiæ: & vbi quæstio nulla nobis eâ de re, obtrudat tamen nobis testes minimè necessarios. Explicare scilicet voluit opes suas, & ostendere quæ habebat in Aduersarijs suis: habebat autem ibi ad hanc rem nonnulla, si incidisset alicubi: iam quia non incidit, occâsionem arripit non valde idoneam, ea, quoquo modo proferendi. Vult enim Lectorem videre, quàm Cupressum pingat elegantèr. Ne tamen sibi dicat *non responsum ad singula*, audiamus sanè, atque executiamus *illa*, quantumuis iam *putida*.

1 Quærit *Athanasius* grauis Author inprimis, *Quando à condito æuo auditum, quòd iudicium Ecclesiæ authoritatem suam ab Imperatore accepit?* Quando? Nunquam certè; *Iudicium Ecclesiæ* à verbo Dei, à veritate ipsâ, *authoritatem suam* semper *accepit*; non ab *Imperatore*, non à Pontifice, non à mortali quoquam: nec secus, Rex quisquam pius vel Imperator dixerit. Sed hoc, tum demum locum habet, si de *authoritate intrinsecâ* dicas: De *externâ* enim si sensus sit, [vt nempe *Canon* Ecclesiæ vim *Legis* habeat,] haud quisquam sanæ mentis negabit, *ab Imperatore authoritatem accepisse Ecclesiæ iudicia*. Ei rei, abundè fidem faciunt, quæ de Conciliorum Decretis, suprà iam à nobis, etiam à *Torto* ipso, allata sunt.

2 Intercedit *Osius*, & dicit, *Ne præcipe nobis in hoc genere, sed ea potiùs à nobis disce*. Multùm autem interest, *Quis*, *Cui* loquatur. Cui hîc loquitur *Osius? Constantio*, scilicet Imperatori. *Constantius* autem qualis? totus, quantus quantus, *Arrianus & pro Arrianis*; tam verò, sine iudicio, *vt nouies* mutârit fidem, *nouem fidei diuersas confessiones* ediderit; tam arrogans, vt hæc illius vox fuerit, *Quod ego volo, pro Canone sit*; tam prophanus, vt si quem Episcopum esse vellet, hoc illi dictum sit, *Sentias contra Christum, nec de moribus tuis sis anxius. Hoc enim sufficit tibi ad commendationem, & Principis amicitiam. Huic tali*, ab *Osio* dictum, *Ne præcipe*. At in *Quo genere*, *Qua causâ?* Illud enim, etiam interest; *Intelligentia dictorum ex causis sumenda dicendi*. Quid illud erat quod voluit *Constantius*, vt sic illum affari opus esset? nimirum vt *Osius*, qui *Athanasium* in Synodo, perspectâ ibi causâ eius & cognitâ, absoluerat, eundem in Palatio *nec dictâ causâ*, nec *vocatum*, quin *absentem*, sub-

ſcriptione ſuâ condemnaret. In hoc ſanè genere, tam contra ius omne & fas, *Conſtantius Oſio ne præcipiat; Oſius, Conſtantio* ne pareat; diſcat potiùs ab *Oſio*, quo modo, quo iudicij ordine *deponi* debeant, qui *deponi* merentur Epiſcopi. Non *Oſius* hoc illi modò, etiam Iudex Secularis, *Papinianus* diceret, *Ne præcipe nobis in hoc genere.* Quid hoc ad Primatum? Hæccine tua illa *poteſtas ſumma*, ad *damnandum indictâ causâ, Athanaſium, legitimè antè in Synodo abſolutum?*

3. *Ambroſium* bis producit. Is *Valentiniano* primùm dixit; *Noli te grauare, Imperator, vt putes te in ijs quæ Domini ſunt, aliquod imperiale ius habere.* Certè *ne* hoc *putet* quiſquam. Non eſt in ea, quæ *diuina* ſunt, *Imperiale*, ſed neque Pontificale *ius* vllum. At illa *diuina* hîc, quæ tandem? Ædes, Templa, Baſilicę. Neque verò in ea quæ ita *diuina* ſunt, Rex noſter vllum ſibi ius vendicat. Neq; ſibi Sacrarum Ædium *ius* commiſſum exiſtimat; vtque non domum priuatam vllius, iure: ſic neque *domum Dei* auferre fas putat, neque qui *abſtulerunt*, vnquam *probauit.* Quam eius *Mentem Heroicam*, Legibus iam ſuis teſtatam, de *non alienandis, non elocandis, in longum tempus Eccleſiæ rebus*, vtinam qui per orbem Chriſtianum Principes ſunt, ſciant omnes, vtinam & imitentur. Sed tu hîc ineptè prorſus, qui quæ *ad poſſeſſiones* referuntur, ad alia detorques, vt ſi Regi Sacrilego eſſe non liceat, neque liceat ei Eccleſiæ aliam rem vllam moderari. Quò & illa referri poſſunt, *non eſſe* eum *ſupra Eccleſiam*, vt eam tollendam *Orthodoxis*, *Arrianis* tradendam, vel debeat vel poſsit decernere. Nam quod ſubijcis, alterum *Ambroſij* dictum *de iudicijs* fuit. Prouocatus ad diſputandum *de fide Chriſti* cum *Auxentio*, ſub iudicibus *Ethnicis, Iudæis, Arrianis*, renuit. Iuſtam certè cauſam habuit, ſi noluit *in Palatio* coram *Ethnicis* & *Iudæis, de Chriſti diuinitate* tractare cum *Auxentio.* Ad *cauſas fidei* apertè ſpectabat hoc: ne quis autem de ſententiâ eius error ſit, ingeminat ibi, *in causâ fidei, in causâ (inquam) fidei.* Atqui nos, vel Deus ipſe potiùs non nos; gubernacula Regi mandauit externæ diſciplinæ: ea autem *ad cauſas fidei* torquere, nimis violentum eſt. In quibus tamen, permitteret id, ſcio, *Ambroſius Imperatori*, quod cuiuis *de populo* permiſit: permiſit autem populo, *vt auditâ diſputatione, vnuſquiſq; eligat quod ſequatur.*

626a
Andrewes, L.

tur. Et hîc etiam operæ precium ſcire, *Quis, Cui* loquatur: loquitur autem *Valentiniano iuniori,* imberbi adhuc, & imperito adoleſcenti, necdum baptizato, omnia ex Matris ſuæ *Arrianæ* arbitrio, per fas atque nefas gerenti; dum illud à Paraſitis ſuis ſubinde audiret, *Imperatori licere omnia.* Certè ad hunc talem, quis putet *iudicia,* quæ dicis, pertinere? At ad *Conſtantinum, Theodoſium, Patrem eius eiuſdem nominis alterum,* & pertinuiſſe, & delata eſſe, mox doceo.

4. *Maximum* verò tuum, Imperatorem negamus. Non enim legitimè, ſed ritu tyrannico, & tumultuante milite initiatum. Neque ergo in *Cæſarum* albo numeratur, legitimi Imperatoris Parricida, inuaſor Imperij, vir ſanguinis, tanquam perduellionis reus capite tandem cæſus *Aquileiæ:* ita verò prophanus, vt *ſacrificia* ſua Gentilibus, *aram* quoque *Victoriæ* reſtituerit, *fautor* etiam fuerit *Iudæorum.* Notaui; vt ſciret Lector, quales tu tibi hîc Imperatores ſelegeris. Tum, quæ hæc cauſa? De *Gnoſticorum* hæreſi, à *Priſcilliano* renouatâ; quam à ſeculi Iudice dijudicandam, nemo dixerit. Eſt tamen *Maximi* iuſſu cognitum ab *Euodio* Præfecto, non de cauſâ hæreſeως, ſed de obſcœnis *Priſcilliani* maleficijs, próque ijs, morte ab eo mulctatus eſt. Denique, inſtitutum hoc *Maximi,* vtcunque *Martino Turonenſi* diſplicuit, at *Leoni Romano* (qui vobis *Martino* maior eſt) placuiſſe teſtatur Epiſtola eius ad *Turbium 93.* Tum *Ithacius,* qui *Maximo,* conſilij eius author, in Synodo *Treuirenſi* abſolutus.

5. De *Auguſtino* quod affers, nihil ad rem: deferri voluit cauſam *Cæciliani* ad Epiſcopos, non autem ad *Cæſarem*: æquum poſtulauit. Id voluit, quod Conciliorum Canones, Conſtantinopolitani 6°. Antiocheni 11°. & 12°. Carthaginenſis 107°. voluerunt. *Non oportere de cauſis Epiſcoporum* βαπλικαῖς ἀκροάσεσιν δικάζεσθαι Regijs auribus moleſtum eſſe: ſed referri primùm ad Epiſcopos, & ab ijs, ſi fieri poſſet, terminari. Sed & *Auguſtinus* ipſe, & qui cum eo erant Patres in Synodo *Carthaginenſi,* & βασιλικὰς διατυπώσεις in cauſâ *Primoſi* agnouerunt; & verò *de rebus Eccleſiaſticis, leges ab Imperatore ferri,* ab Ipſo petendum eſſe, miſſâ ad hoc ipſum legatione ſtatuerunt. *Can.* 100. 105. Malè id quidem à *Donato* factum, quod inter Epiſcopos placidè tranſigi potuit, de eo Imperatori

moleſtiam exhibere. Sed tamen, cùm præter ordinem, *Donatus* rem retulit ad *Conſtantinum*, is *Romano* primùm Epiſcopo, cum alijs tamen Collegis; pòſt *Arelatenſi* Synodo delegauit; poſtremò ipſe totâ de re cognouit, & ſententiam tulit. *Donatiſtas Auguſtinus* reprehendit, vt *importunos*: *Conſtantinum*, *vt ius Eccleſiæ inuadentem*, non reprehendit. Secus fecit *Donatus* quàm debuit, quòd rem ità moleſtè detulit: *Conſtantinus* nihilo plus ſibi ſumpſit, quàm iure ſuo potuit, quod delatam, iuſtè iudicauit. *Diuinitus enim præcipi Regibus, vt in ſuo Regno, bona iubeant, mala prohibeant, non ſolùm quæ pertinent ad humanam ſocietatem, verùm etiam quæ ad diuinam religionem*; [a] Auguſtinus ipſe Author eſt.

[a] *Cont. Creſ. lib. 3. cap. 51.*

6. De *Gelaſio* feciſti factum *Torto* dignum; tortam enim rem refers, & mutilam, & malâ fide. De Sacramentis ibi agitur, in quibus non *ſummam*, quin *nullam* omnino *poteſtatem* Reges ſibi vindicant. Apponam verba integra. *Noſti, fili Clementiſſime, quòd licèt præſideas humano generi, dignitate rerum, tamen præſulibus diuinarum deuotus colla ſubmittis, atq; ab eis cauſas ſalutis tuæ expetis, inque* ſumendis *cæleſtibus* Sacramentis *ciſque vt competit*, diſponendis, *ſubdi te debere cognoſcis religionis ordine, potiùs quàm præeſſe. Itaque* inter hæc, *ex illorum te pendère iudicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem.* Audin' *in ſumendis, in diſponendis Sacramentis?* Audin', *inter hæc?* quæ verba tu, ne quaſi Sorex tuis indicijs perires, quaſi mus Ponticus, prærоſa poſuiſti.

7. *Gregorij* locus 25ª Epiſtolâ, non autem vt tu poſuiſti 21ª, eſt. In eo, nihilo meliore fide rem geris. Quicquid enim ſcribat *Gregorius* de *Pijſſimis Dominis*, ſcis ipſe, ſi locum inſpexiſti, ſciat & Lector ſi vacat inſpicere, *iuſſiones Imperatoris in cauſis Eccleſiaſticis* (contrà quàm tu hîc ponis) *ter* in eâ ipſâ Epiſtolâ *Gregorium* agnouiſſe. Audienda erat cauſa *Maximi Salonarum Epiſcopi*, quicum *Gregorio* lis erat. Scribit *Maximus, præcepiſſe Sereniſſimos Dominos, vt Salonis* cognitio eſſe deberet. Quid *Gregorius* reſpondet? *Nullas ſe, eâ de re* iuſſiones *accepiſſe*; *quòd ſiqua ſit* iuſsio, *eam per obreptionem elicitam, ſe credere.* At non reſpondet ibi; *nullam de hijs iubendi authoritatem penes Imperatorem eſſe, quippe in cauſâ Eccleſiaſticâ*; ſic autem reſpondere debuit, ſi cauſam tuam

agere

626a
Andrewes, L.

agere voluit. 2°. Incurrerat in Cenſuras *Maximus*; *laxare eas ſe* ſcribit *Gregorius*: laxare, quomodo? *ſecundùm iuſſiones ſereniſſimi Domini Imperatoris.* 3°. Suſpendit tamen interim *Gregorius Maximum* à miſſarum ſolennibus celebrandis; ſed quouſque? *Quoaduſq; voluntatem eiuſdem Sereniſſimi Domini cognoſceret.* Ita, *cauſam eo loco cognoſcit, cenſuram relaxat, ſuſpenſionem ſuſpendit*, omnia hæc *ex voluntate*, & *pro iuſſione* Imperatoris: *ter* in Eccleſiaſticâ causâ *iubet Imperator, ter Pontifex paret iubenti.* Potuitne à te locus adduci, vel teſtis, qui magis pro Aduerſario tuo, magis contra te faceret? Et hæc iam illa ſunt, propter quæ moratus es Lectorem; *veteramenta omnia*, detrita iam, & repetita millies. Scimus verò hinc interim, *Piiſſimos Dominos* in rebus Eccleſiæ *iuſſiones* ſuas interpoſuiſſe.

NEc meliora ſunt, nec magis ad rem illa, quæ iam ſequuntur, Principum. *Conſtantinus* ita dixit, cùm appellarent ad eum *Donatiſtæ, ô rabidam furoris audaciam. &c.* Credimus *Optato*, *Conſtantinus* ſic dixit; ſed *Conſtantinus* quid fecit? Delegauit *primò*, *ſecundò*, qui audirent; *pòſt* audiuit ipſe, & ſententiam tulit. *Quid verba audiam, cùm facta videam?* Culpa quæ fuit, in *Donato* fuit, qui odiosè interpellauit, non in *Conſtantino*, credo, qui iuſtè rem iudicauit; Alioquin & tu exclama, *ô rabidam Conſtantini audaciam*, qui admiſit ſic appellantes, vt nos exclamemus, *ô rabidam Torti audaciam*, qui *Conſtantinum* damnat audaciæ, quem *Optatus* Author ſuus non auſus damnare. Tum & *Auguſtino* credimus, *non auſum initio.* Sed enim, qui non auſus initio de cauſis hijs cognoſcere, (quippe qui necdum aſſuetus ad illas, neſciret fortè quid illarum cognitio poſtularet) prouectior iam factus, & auſus, & fecit. Scis quid ſcripſerit ad [a] *Nicomedienſes* in causâ *Euſebij & Theogonij*, quos deportari fecerat. *Siquis faueret illorum audaciæ; Miniſtri Dei, hoc eſt, meâ authoritate coërcebitur.* Scis quid ad [b] Synodum Epiſcoporum *Tyri*. *Cuncti, quotquot Synodum Tyri complêſtis, ſine morâ ad Pietatis noſtræ Caſtra properetis, ac reipſa quàm ſincerè ac rectè iudicaueritis, oſtendatis, idque coram Me, quem ſincerum eſſe Dei miniſtrum, neq; vos ſanè negabitis.* Imò & in *hoc* quoque *ipſo*, quod *initio* non eſt auſus facere, *paulò pòſt*, animus ei non deſuit *faciendi*; *fecit* enim.

a *Theodoret. lib. 1 cap. 13.*

b *Socrat. 1. 34.*

2 Quod autem de *Valentiniano* Seniore refert *Sozomenus*, & tu ex illo, non sanè cohæret. Quid enim petebant ab eo Episcopi? *vt ipsis ad corrigendum dogma conuenire permitteret.* Quid autem respondit ille? *Fas sibi non esse talia curiosiùs perscrutari.* Quàm malè cohærent hæc? Quid opus negare quod nemo rogabat? Nam hoc illi non petebant, neque eâ de re verbum in legatione vllum; tantùm, vt conuenire permitteret; quod *ab eo permissum illis quocunque loco vellent.* Locus sanè illustris, pro *Synodis non sine authoritate Regiâ conuocandis:* ad rem tuam nihil. *Secundò*, Voluisti fortè de *Hi-*
a Lib.7.cap.12. *storiâ tripartitâ* rem referre; nam in eâ petunt quidem a *vt dignetur interesse:* Vnde autem id referat *Cassiodorus* vix dicas, cùm in nullâ sit trium partium, è quibus suum illud confecit *Opus tripartitum.* Sed neque sic cohæret. Illi enim de præsentiâ interpellant; ille respondet de scrutinio: Poterat autem interesse scrutinio, nec ipse tamen perscrutari. *Tertiò*, *Nicephorus* verò idem hoc sic expedit in historiâ suâ Quod
b Lib.11.cap.3. hîc *Sozomenus: Mihi fas non est*; id ille, b *Mihi facilè non est, qui negotijs occupatus, & Reipublicæ curis distentus sum*; vt cui vacare totus non posset, ei nec fas, manum admouere. Vt ita, quod Græci θέμις; idem sit quod Latinis, *Non licet per negotia.* *Quartò*, esto tamen; petierint id Episcopi, negârit Imperator quo ipse vis, sensu; vel hoc nobis dicendum, totius *Hellesponti & Bithyniæ* Episcopos Orthodoxos, nescijsse quid fas imperatori facere, qui *Hypatianum Heracleæ* Episcopum legatum suum miserant, vt vellet interesse; vel hoc (inquam) dicendum, vel certè nescijsse *Valentinianum*, hominem militarem, in castris enutritum, *quid* sibi fas: vel si sciuit, *ex pietate*, non
c De Pontif. lib.5.ca.5. *debito* (vt de *Theodosio* simili in re c Dominus tuus) id responsum dedisse, modestè scilicet, non, quòd pro iure suo id ei non liceret. At si quæstio iam sit, liceátne in eum finem Imperatori Synodo interesse: quis non plus credat, tot Episcopis Orthodoxis, hoc ab eo petentibus, & per hoc, ius illud ei, & fas esse profitentibus: quàm in Castris semper versato Imperatori, modestè hoc, quasi fas non sit, deprecanti? Cuinam verisimile circa Synodos quid Imperatori fas, scisse illum: omnes autem hos nescijsse? Sed quicquid *Valentiniano* hic visum respondere, caue putes, nefas existimàsse eum, rebus hijs

vaca-

626a
Andrewes, L.

vacare; Lege sîs *Theodor. 4. 10.* videbis ibi de dogmatibus Ecclesiasticis reformandis etsi non πολυφραγμονεῖν, (quod *Constantio* vidit cessisse non fœliciter) at φρονεῖν πυκνά, etsi non curiosum fuisse; at, tantum accurâsse negotium hoc, quantum instituto nostro conuenit.

3. Magis autem insulsum multò, quod proximum ponis, de *Theodosio iuniore*, qui *Comitem Candidianum* ad Concilium *Ephesi*, in eum finem miserat, vt turbas ibi & tumultus compesceret; at Episcoporum constitutionibus, quæ circa fidei dogmata inciderent, sese non immisceret. At de *Imperatore* instituisti, quomodo iam delapsus ad *Comitem — amphora cæpit Institui, currente rotâ cur vrceus exit?* Annon hoc est, à disparatis argumentum *ducere?* Recognosce enim, hîc quid dixeris. Prohibetur à Rege *Comiti*, ne rebus se fidei immisceat: Regi ergo in sacris potestas nulla. At tu, credo, *Regi* plus quàm *Comiti* deferendum putas; & extra *res fidei* multa sunt, in quibus *potestas* eius se exerceat. *Fidei* enim nec *Rex*, sed nec *Apostoli* ipsi *dominantur*. Locus ergo hic totus, *extra oleas*.

4. Nec enim de *Basilio* illo tuo est quod valdè laboremus, non magni momenti Imperatore, qui & Dominũ suum *Michaëlem* occîdit, & Imperium inuasit; qui infimæ sortis homo, vt nec patriam nôsset, nec parentes; inter captiuos venundatus *Constantinopoli*, nec liberè educatus, nec excultus vllo doctrinæ genere, bono iure, prouinciam hanc poterat deprecari. Sed quid tamen dicit? *Inuestigare illa & quærere, sacerdotum esse, non Laicorum.* Nec nos hoc negamus. At erat tibi periodo eâdem, aliud magis in rem tuam; tam enim erat ex parte tuâ testis ibi prodigus *Basilius*, vt præcideris periodi huius partem priorem, in qua *Laico nulli licere* vult, *vt vllo modo sermonem moueat de rebus Ecclesiasticis.* Non *sermonem mouere* de illis, *non vllo modo mouere sermonem?* Nimium hoc quidem visum *Matthæo*, puduit inserere; laudo. Sic enim non modò partes præcipuæ, sed nec partes vllæ penès Principem forent: [a] *Gallionem*, credo, imitari vult Principes, *cui nihil horum curæ.* Parum verò basilicum *Basilij* hoc testimonium.

[a] *Act.* 18. 17.

5. Nec *Caroli* melius. Si tamen *Caroli*, & non *Triburiensis* Concilij potiùs, diù post *Carolum*: Quid tamen Ille? Nihil de rebus

rebus religionis, aut de *potestate* circa illas vel *summâ* vel *imâ*. De *iugo* nescio quo ferendo loquitur: non sanè Christi *iugo*; nam *iugum* illius *leue*. Puto igitur Antichristi, quia tam graue, vt ei ferendo vix *Carolus* ille *Magnus* par esset. Quid hæc ad *potestatem* Principum? Nihil; ad *patientiam* certè aliquid. Et quidem id quærit Pontifex, Principes *parum potentes, valdè patientes*, quos posset sub Sanctæ Sedis *iugo vix ferendo* mittere.

6. At etiam hauris ad fæces? Ex *loco obscuro, & corrupto?* (sic enim in margine habetur Synodi illius *tertiæ*) Etiã *Hæreticis*, etiam *Arrianis* supplicas, vt opem ferant laboranti Pontifici; nec vereris si *Arrianũ* sit de *potestate* illâ cedere, ne *Orthodoxum* sit, eam tanto magis *tueri?* Quid verò, iste, qui *hîc est, pòst principia*, simul Barbarus, simul hæreticus? Quanquã hæresis, credo, non erat: Nam & *Constantius* & *Valens*, qui eâdem hæresi infecti, Synodis & interesse & præesse soliti. Quare mera Barbaries erat. Sed quid ait tamen? Vocabant illum ad Conciliũ, Episcopi, vt interesset saltem: sciebant ergo ius illi esse, vt posset interesse; & aliquid ad eum de Synodo, *præter reuerentiam* pertinere. Ille contrà, nihil. Nihil enim fortè apud Barbaros. Quid agimus? Vtrũ credimus Episcopis qui petunt, & putant *rem licitã* sic *interesse*, an homini *Gottho* non putanti? Ego *Episcopis*: tu, si vis, crede *Barbaro*. Nec leuia tamen ibi sunt per Synodum illam impressa vestigia, ex quibus manifestò rem teneas, nempe, aliquid ad eum de rebus Ecclesiæ *præter reuerentiam* Episcopos ibi putâsse *pertinere*. Nam *ex præcepto* Theodorici *congregata est Synodus*, Et, *decernere Synodus sine Regiâ notitiâ non præsumit*. Et, *procedunt, secundùm principalia præcepta, quæ illorum hoc tribuunt potestati*. Et, quæ proximè ibi sequuntur verba, hæc sunt, *Committere Regem, Potestati Pontificum, vt quid magis putarent vtile, deliberarent*. Habuit ergo aliquid quod cõmitteret *præter reuerentiam: reuerentiam* enim suam, credo, *non commisit*. Collige iam: *Synodum* ibi Rex *congregat*: illa, *sine Regis notitiâ nihil præsumit*: Rex *illorum potestati rem committit*: illi *secundùm principalia præcepta, quæ hoc illorum tribuunt potestati, faciunt quod facto opus est*. Pro *Primatu*, hæc quidem argumenta sunt, non contra *Primatum*. Nec dum igitur habetis, quæ habere vos dicitis testimonia; abierunt enim

Concil. Tom. 2. pag. 470.

Pag. 472.

Pag. 471.

omnia

626a
Andrewes, L.

omnia in fumos, vt conſiſtat adhuc *poteſtas* ſua Regibus, quâ & *Synodos conuocare*, & *confirmare* poſſint, & obire reliqua omnia, quæ & olim qui Imperatores, diligenter obierunt, & qui tum Epiſcopi, libenter agnouerunt.

TVm, gratiæ tibi, iam, vt video, à nobis habendæ ſunt, qui nos aptam illam ſanè diſtinctionem docuiſti, *ex hoc mundo, in hoc mundo*. Sed audi tamen, quid nos hîc obtuſi homines trans Alpes de eâ dicamus: Quod *in hoc mundo* eſt, ſi *de hoc mundo* ſit *etiam*, id ad tuum (quod ibi vis) *Regnum Chriſti* non pertinet: cuius etſi *in hoc mundo*, tamen *de hoc mundo* Regnum non eſt. *Regna* autem *mundi*, non ſolùm *in*, ſed *de hoc mundo* etiam ſunt. Quare nihil *illa* ad Pontificem veſtrum. Nihil *ei* in illa iuris, quippe cui (vt tu quidem vis) *Regnum* CHRISTI, quod *de hoc mundo non eſt*, ſolummodo ſit creditum. Niſi id agas & id certè agis) non ſolùm vt quæ *in mundo*, ſed *quæ extra mundum* ſunt, omnia *ſub pedibus eius ſubijcias*: ſic enim memini de veſtris [a] quiſpiam, eò torſit *Pſalmi* verſum illum, *Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius*, ad Pontificem veſtrum: deinde ſic explicuit, vt per *pecora campi*, homines, per *volatilia cæli*, Angelos, per *piſces marinos*, animas, quæ in Purgatorio, intelligeret, *Pontificis pedibus ſubiectos* omnes. Sic nuper [b] *D. Marta* vt Pontifici *ſubijceret* non *Chriſtianos* modò, ſed & *Sarracenos*, ſeriò nobis id narrat eodem *Pſalmo* contineri, *Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, oues, & boues, & pecora campi. Oues*, id eſt, Chriſtianos; *boues*, id eſt, Sarracenos; qui iam etſi de *Ouili* Pontificis non ſunt, at de *Bouili* ſunt, nec Chriſtus ſolùm *Paſce oues meas*, ſed etiam *Paſce boues meos* dixit; & Pontifex iam non *Paſtor* modò, ſed & *Bubulcus*. *Regna* quidem *mundi* à Chriſto etiam ſunt, & Chriſti ſunt, ſi non *quâ homo*, at *quâ Deus* tamen; Regnum etiam Illi, quâ *& homo* peculiare & ſuum, Eccleſiæ ſcilicet. Quodſi autem & Regna Principum (quæ & *in* & *ex* hoc *mundo* ſunt) Chriſti ſint, & qui eis præſunt, *Vicarij* in terris *Chriſti* Regis: ſua *Vicarijs* hijs *Chriſti, Regibus*, obedientia debetur, ab omnibus, non minùs quàm *tuo Chriſti Vicario*, in illo eius *Regno*, quod vtcunque *in mundo* ſit, *de mundo* tamen non eſt. Sed vt ſemel expediam, Duo hæc Regna, *Reipublicæ* & *Eccleſiæ*, quamdiu duo manent, hoc ab illo diuiſum, duos habent Primos: poſtquam in

[a] *Antonin. ſum. mai. diſt. 22. ca. 5.*

[b] *Par. 1. c. 24.*

vnum coaleſcunt, non vt in duobus, *duo*, ſed vt in vno, *vnus* Primus eſt; Rex ſcilicet, cui Pontifex ſemper ſubiectus in populo Dei *Iſraële*, *Exemplari noſtro*. Nunquam ibi Rex ſubiectus Pontifici, ſemper Pontifex Regi: itidem hîc, cùm *Eccleſia* & *Reſpublica* vnum in regnum aggregantur.

Pòſt, herciſcis inter Deum & *Cæſarem*. *Cæſari tributa, honorem*, & *obedientiam* tribuis; ſed *obedientiam*, circumſcriptam, *rebus* & *negotijs ſeculi*. Quid ergo ſi bona iubeant Reges, mala prohibeant, non ſolùm quæ pertinent ad humanam ſocietatem, verùm etiam quæ ad diuinam religionem? Quid ſi *contra errorem pro ipsâ veritate decernant?* Annon eis æquum obedire? Cenſet *Auguſtinus*, & nos cum *Illo:* tu ſi voles, *alia omnia*. Nam & cùm *Ioas* ærarium ſacrum componeret, & cum *Ezekias* æneum ſerpentem comminueret, & cùm *Ioſias* excelſa dirueret; extra vltráque res ſeculi iubebant, *ſacra* iubebant, & populus tamen parendo nihil peccauit. Illis ergo, etiam cùm *in re religionis* iuſta iubent, debetur obedientia.

Vbi verò de *Deo* dicis, adiungis ei & *Vicarium*; ſed *ille* ibi, quem adiungis nec *ſolus* eſt: Nam & *vicem Chriſti* Rex obit quoque, & *Chriſtus* ipſe dicitur: Nec *in ſacris ſolus*. Plures enim Chriſtus inſtituit, non vnicum modò; *ſicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Qui vos audit, me audit:* vt rectè [a] *Euſebius* veſter de illis, *Chriſti autem Vicarij Sacerdotes ſunt*. Nam quem tu hîc nominas, *is* nec *vllus* erat, nec *vſquam*, cùm Chriſtus verba illa proferret: Chriſti enim tum, in terris præſentia, Vicarium non admiſit. Nuſquam exiſtenti nihil reddi potuit. Erant verò etiam *Reges* in terrâ tum *Chriſti Vicarij*, cùm præter eos *vicarius* alius non eſſet. Sed nec illud ſatis æquè. Cùm vtriſq; obedientiam deberi vis, *Cæſari* nudam vis: *tuo* huic veſtitam duplicibus, *fidelem*, & *puram*. Quidni autem eandem & *Cæſari?* An quam adiudicas illi, obedientia, quanquam nec *fidelis* ſit nec *pura*, debet ei ſufficere, & vel hac ſorte ſuâ ſic abire contentus, tanquam congruâ ſuâ portione? Certè ſi ſic *Cæſari* ſat eſſe putas obedientiam vllam, vtcunque *infidelis* ea ſit, vtcunque *non depurata*, non eris herciſcundæ hæreditati huic; Iudicem te iniquum oſtendis, abdicamus te hoc munere.

[a] *E. iſt. 3.*

Quintò

626a
Andrewes, L.

Quintò autem iam regero tibi, nec *corrumpi verba Breuis* opus esse, nec *verba pro verbis substitui. Potest annotari locus*; suprà à nobis annotatus est. Paginâ 15. lin. 19. (appono iam paginam & lineam.) Iuramentum in Breui dici *fidei & saluti aduersari.* Paginâ 14. lin. 16. In Iuramento verba hæc sunt, *præstabo veram obedientiam.* (Ea *obedientia*, *ciuilis* modò est, quippe quæ ad *defensionem* modò, *Regis* contra proditores tantùm se porrigat) pag. eadem, lin. 22. In *sacris*, de Rege *præcipiente*, *subdito obediente*, nihil ibi quicquam. Habes *obedientiam* illam *ciuilem*, *fidei & saluti aduersari.* Habes locum annotatum. Quid quæris amplius?

TV verò nota nobis locum, vbi *nugæ*, vbi *conuitia* quæ sic omittis: vel fatêre, quòd *omittendo*, *nugator* ipse sis. Optandum dixit Apologia, vt *Pontifex priusquam hoc mandatum suum Pontificijs dedisset, definijsset illud, pro re credendâ*; Habet enim hanc potestatem Papa, nec vos negatis; Nec tu, vt puto, *nugari* dices aut *conuitiari* illum, qui de spiritus Papalis infallibilitate, vel de *nouis*, si ille proponat, *credendis*, verba fecerit. Nam hæc quidem olim erant *seria*, non *nugæ*; & *encomia*, non *conuitia* Pontificum vestrorum. [a] *Tanquam Papa enim, multa potest declarando, nedum fidei articulum, imò & nouum inducendo.* Vis alium? [b] *Collige hîc, Principem Ecclesiæ Christiq; Vicarium, posse super fide Catholicâ, declarationem facere, etiam articulum fidei facere, si sumatur articulus fidei, pro eo quod credere oporteat, cùm priùs ex præcepto Ecclesiæ, necessario non oporteret.* Hæc: si *nugæ*, si *conuitia*, cur illa non sustulit de Iure suo Canonico *Gregorius 13.* cùm *Augiæ* ibi stabulum repurgaret? si reliquit, si non *omisit*; *omitte nos*, dic tu illum *nugatorem*, dic vestros homines *Conuitiatores*: vestra enim hæc sunt, & à vobis. Imò tute ipse pòst, pag. 67. non *omittis* id agere, quod hîc appellas *nugas agere.* Quin seriò nobis narras, *si per articulos fidei significentur quæcunque dogmata, quæ fide Catholicâ credi debent* (nec nobis hîc alia significantur) *tum verò non dubitare vos, quin à Pontifice vestro multi fidei articuli condi possunt*; nec tamen dum ista dicis, *conuitiaris*, credo, Pontifici. Quid ille verò, qui nuper in os dixit Paulo ipsi 5°. [c] *Commissum ei munus à Deo excelso, non modò articulos indeterminatos determinandi, sed etiam fidei Symbolum condendi: atque hoc ipsum Orthodoxos omnes,*

[a] *Extrauag. Quia quorund. Gloss. vt Papa.*
[b] *Extrauag. de verb. signif. cum inter verb. Declaramus.*
[c] *Benedict. in præfat.*

omnes, omnium ſæculorum, agnouiſſe, & palam confeſſos eſſe? An non ille inſignis *nugator*, egregius *conuitiator*, ſi hæ *nugæ* ſint & *conuitia*, quas hîc te dicis *omittere?* Quare autem librum ſuum Pontifici *inſcripſit?* Quare Pontifex ſuſcepit *inſcriptum?* Quare Academia approbauit? Quare *nugas* has & *conuitia omittere* illum non coëgit?

Sed vbi tandem *ſe iactat Author Apologiæ grauem Theologum?* tute hîc *leuem pſeudologum* te potiùs oſtendis, qui ſic *iactas mendacia.* Ille verò contrà; necdum *quatuor folia* ſunt, cùm ita ipſe de Theologiâ ſuâ, *quantulacunque ea eſt.* Nec erunt etiam *quatuor folia*, cùm deprecatur inuidiam gloriæ aucupandæ, quòd concertationem inſtituit cum Cardinale viro tam docto. Poterátne vel ille magis *modeſtè de ſe*, vel tu magis *odiosè de illo* dicere? At in te, *Torte*, quàm iure optimo *retorqueri* poteſt *iactantia* quam *torques*, qui Typographos conductitios habes, vnum è *Politâ*, qui *Libellum tuum elegantem ſanè*; *Opus tuum eruditiſſimum*: alterum ab extremo vſque *Rheni* littore, qui *libellum tuum inſignem, te autem excellentis ingenij Theologum*, hic *Germanis* iactet, ille *Italis*, vt in ore ſis omni populo? Da in totâ Apologiâ ſimile quid; & *ille* ſit, *tu* ne ſis ſtrenuus ille *iactator.* Quicquid autem ibi reliqui habes ad *Dilemma*, memoriter iam lector tenet, ita ſæpe inculcâſti, quàm ſine veritate, tam ſine verecundiâ omni, *cogi Catholicos ad fidei abnegationem*; *muniri aditum ad Iuramentum Primatus*; *nam hæc tibi ſuprà, nec ſemel, demonſtrata.* Credo certè *non ſemel*; ſed & *ſuprà* & *hîc* debere te Lectori ludibriũ, & quoties tibi mentio fit *demonſtrationum* tuarum, aliquid ibi *monſtri* ſimile, nihil legitimæ *demonſtrationis. Transferunt ſcopum, petunt principium, concludunt à dicto ſecundùm quid, ducuntur à diſparatis, elenchi meri ſunt*, veræ [illegible] nihil habent, nec quicquam *demonſtrant*, niſi infœlicem fuiſſe te, qui in præceptorem non incideris, qui te Analytica poſteriora meliùs doceret. Qui *fidem Subditi* affirmat, *fidem Catholici* non negat: *fidei ergo Catholicæ negatio*, pro *medio* hîc eſſe non poteſt.

Paræneſis etiam ad Martyrium, malè fundata. Arenoſum enim totum, quod dicis *de præparatione ad Iuramentum Primatus*, vt *phreneſis* potiùs quàm *paræneſis* dici debeat. Nam ſi *præparatio*, cur in illo ſolo ſiſtitur? Non debuit; pergeret verò

Rex,

626a
Andrewes, L.

Rex, & *præparatio* iam, ſecundum illud, de Primatu, quaſi *formam induceret*. At omnino in primo ſiſtitur, ſecundum *non inducitur*; non vlli; (cedò enim, ſi potes exemplum.) Quare in hoc *terminus* motus eſt, nec vel *principium* noui, vel aditus ad aliud de Primatu. Libero ergo te metu *Iuramenti alterius*, quod, vt video, valde te torquet, nec ſinit reſpirare, ita ſemper meticuloſus es, *ne tectè, ne obſcurè* (poteras autem dicere, *ne tortè*) *contineat nouam illam hæreſin de Primatu Regio*. Quæ tamen ſi *hæreſis*, certè non *noua*, cùm & Reges ſub Teſtamento veteri omnes Primatum illum tenuerint; & Prophetæ tum omnes in eo, ac Sacerdotes acquieuerint. Vel potiùs ſi *hæreſis*; *noua*, & ab incude veſtrâ; *vetus* enim non fuit. Omnes illum Prophetæ *ad apicem* tenuerunt: nec enim *apicem vllum* nos noſtris Regibus tribuimus, quem illi tum ſuis non tribuerunt. Sed vide ne contrà prorſus ſit, quàm tu dicis; ne, quæ ibi commemorantur in Iuramento, *depoſitiones Regum, inuaſiones, tumultus, præparatio* ſint & *diſpoſitio*, & per ea aditus fiat potiùs *ad Primatum Pontificis*. Tum quod vltimum, ſtultiſsimum; *eò detineri in carcere Archipresbyterum, vt tædio victus iuret in Primatum*. Nec *enim cuſtodia* eiuſmodi eſt, quâ *detinetur*, vt eius illum valde tædere debeat, nec in eâ delatum ei vnquam illud *de Primatu*; & iuret, ne iuret, nemo hîc vel metuit vel optat, ſúſque déque eſt; & *Matthæus* hæc omnia vidit in ſomnijs, & rectè rem hanc totam concludere potuit, κ) ποτ' ὀνείρατος.

VOluit *Apologia*, quod in Breui mittendo perperam fecerat Pontifex, id meliorem in partem interpretari; *credulum* paulò magis, quàm par erat Pontificem, quorundam ſermonibus fuiſſe. *In eam partem* peccâſſe etiam *Clementem* 8um. etiam *Pium* 5um. ſimili errore errâſſe. Nam hijſce in rebus, quæ *facti* ſunt, poſſe interdum Pontifici *errorem obrepere* (dicam cum *Matthæo*) *inter omnes conuenit*, ſaluâ tamen eius, in ijs quæ Cathedræ ſunt, infallibilitate. Vides Lector, quod mitiſsimum æquiſsimúmque fieri potuit, id hîc factum fuiſſe. Quid *Matthæus?* clamat nefas ingens, *Pontifices ſimul, tres, leuitatis & temeritatis accuſari*; *Clementem* verò *etiam perfidiæ*. Ne verò; falluntur interdum Reges prudentes & boni, falluntur & Pontifices, dum ijs adhibent *fidem*, in quibus *fidem* eſſe oportuit,

portuit, nec fuit tamen; Et *Leues* tamen non sunt, nec *temerarij*: cadunt enim, faciles hij motus in generosam indolem. Atque ita *excusare voluit* factum Pontificis, & *crimen* in rumores *transferre* sæpe non veros. Non finit. *Humanum* est *errare*. Non cadit autem in Vaticanos Deos *infirmitas* hæc tanta. *Homines* non sunt. Quicquid *humanum* est, ab ijs alienum putat.

De *Pio* primùm. vel verum hoc, vel non veri nostrates vestri, qui sermone, hoc, nec solùm sermone, etiam scriptis affirmârunt. Surrepsisse tum ei *Mortonum* & *Webbum*, transfugas nostros, & per suggestiones mendacij plenas, decepto, *Bullam surripuisse*. Quod cum hîc constaret *Lincolnienſi* pridem Episcopo *Watsono* (qui & tum & diu pòst in viuis) mirum illi in modum displicuisse, quòd ita se *Pius passus sit induci in errorem*, quem præuidit *Watsonus*, & prædixit, nec Sedi *Romanæ* vtilem, & Pontificijs hîc omnibus fore pernicioſum, cùm ex eo necessitas quasi quædam imposita Reginæ fuerit, seueriores in eos pòst leges sanciendi. De *Paulo 5°*. non minùs verum: qui, hîc inter Pontificios moderati magis, sic omnes affectos, sic sensisse omnes, nempe vel *fictitium* fuisse *Breue* illud, vel certè *surreptum* per fraudem quorundam, vel *abreptum* per importunitatem, nec ab *Illo ſponte purâ* vnquam emanare potuisse. Quid si autem & *Pontifex ipse* tantundem *fassus sit*, vbi *Breuis* sui per quorundam Principum *Legatos* iniecta mentio? Penes Authores fides sit. Quid si & *purgauit se de Breui* sic emisso, *apud Principem aliquem* exterum, nempe, quòd *Breue primum* per *obreptionem*, se quidem non intento ad rem, vel tale quid cogitante, procuratum fuerit? Ad *secundum* verò, quòd *pertractus* quasi inuitus, dum *Collegium Inquisitorum* rem *importuniùs vrgeret*: addito, etiam *promisso*, & datâ *fide*, deinceps iam *cautiorem* fore se, siquid tentandum *in rebus Britannicis*: De quo viderit ipse. Interim mitior haud vlla afferri potuit *excusatio*, quàm quæ in Apologiâ allata est, & allegata; *feciſſe*, quod *fecit*, Pontificem, *non plenè informatum*, nec fuisse tam illi perspecta omnia, quin, quod tum nesciret, paulò pòst exploratum magis habere potuisset.

Quodlib. pag. 252. 260 343.

De *ſepticolli* verò ciuitate, de *Babylone* suâ, ludos non patitur *Tortus*; seriò dat; *quæ in Epistolâ est B. Petri, quæque in Apocalypsi,*

626a
Andrewes. L.

Apocalypſi, *Babylonem*, non aliam vllam vrbem eſſe, quàm *Romam* ipſam. Nos, quod dat, accipimus non illibenter. Ità auidè auent homines hij, *Petrum Romæ*, alicubi in ſcripturis reperire, potiùs vt *Babylonem* velint eſſe *Romam*, vbi *Petrus* fuit; quàm vt *Petrus Romæ* non fuerit. Valde enim illorum intereſt ad *Caput fidei*, vt *Petrus Romæ credatur* fuiſſe, non *fide piâ* quæ in hiſtorijs eſt, ſed *maiore*, *Sacrarum* nempe *literarum*. Etſi & illud quidem totum, præter Leges Theologiæ, quæ ſi *Myſtica eſt*, ſeu *Smybolica*, non eſt *argumentatiua*. Etiam præter Leges Epiſtolæ; quæ etſi tota ſit *myſteriorum* plena, *locum* tamen, vnde ſcripta, deſignare non ſolet *myſticè*, ne ſi *locus* non ſit certus, nec ipſius *Epiſtolæ fides* ſit certa. Quî verò, ſi locus allegoricus *Babylon* ſit, non & allegorica perſona *Marcus*, qui mox ſequitur? vel ſi *hic* literalis, quidni & *illa*? Quorſum autem *Petrus*, *Româ* ſcribens, *Romam* non auſus *Romam* nominare; quam *Paulus*, cùm inde ſcriberet, *vrbem Romam*, *ciues Romanos*, & auſus, & nominauit? Atque adeò Diuus *Iohannes*, cùm *librum* ſcriberet, cuius ſinguli verſus ſingula myſteria ſunt; vbi tamen ad *Eccleſias* ſcribendum fuit *ſeptem* vrbium, *proprijs* nominibus ſingulas quaſque deſignauit, eaſque voluit eſſe non *myſticas*, in libro alioquin per totum *myſtico*. Etſi verò ſint iſta, vt dixi; non piget tamen *Tortum* habere confitentem, quòd *non in Epiſtolâ modò Petri, ſed & in Apocalypſi, Babylon Roma ſit*. De eo tantùm nobis lis erit iam; *quænam* illa ibi *Roma Babylon*; aut *Roma* quo tempore *Babylon eſſe cœperit*. Cui rei tot ibi circumſtantias adhibet B. *Iohannes*, vix vt in eâ errare cuiquam contingat. Quæ enim *Babylon* ibi: eadem *meretrix magna* dicitur, *quæ ſedet ſuper aquas multas*, *cum quâ fornicati ſunt Reges terræ*, quæ *Beſtiæ ibi inſidet habenti capita ſeptem & cornua decem*. *Septem* autem illa *capita*, *ſeptem* ſunt *montes*, in quibus ſita Roma. ----*Et quæ de ſeptem totum circumſpicit orbem Montibus*, *Imperij Roma Deûmq; locus*: Edoctum autem ibi ſe dicit *B. Iohannes* à *Spiritu de rebus quæ venturæ eſſent*. Quodſi iam, *Romam* ibi (quo tu ſenſu vis) deſignauit, nihil *venturum edocuit Spiritus*; *Ethnica* enim tum *Roma* in *Auge* erat vel maximè. *Propheticus* verò is liber totus haberi ſolet; nimis autem illa *miſella* tum *prophetia* foret, ſi prædiceret, fore, vt *perſequeretur Roma Chriſtianos*. Vidit verò hoc priuſ-

priusquàm in *Pathmon* relegatus esset; *fusum Iacobi* fratris sui, multorum *sanguinem* sub *Neronè fusum*: sensit ipse, & *pars magna* fuit illius tum *persecutionis*. *Prophetiam* ergo totam *euacuat*, si *Ethnica* ibi *Roma* sit. Tum *Reges* illi *decem*, qui numerus certus pro incerto) quomodo tum *inebriati de vino prostitutionis meretriciæ*, qui tum scilicet *nulli* erant? Stante enim & vigente *Româ Ethnicâ*, eclipsin passi sunt, qui vspiam tum *Reges* erant, *vectigales* omnes, *Reguli* potiùs dicendi quàm *Reges*: *Reges* tum demum, cùm illa *retrò sublapsa* ferretur. Neque verò periculum tum *ebrietatis* vllum à *meretrice*, vel ab illius amoribus. Oderant enim illam, perijsse expetebant, & (quod antè dixti de *Gregorio*) *vellent nollent*, illi tum per vim atque ingratias seruiebant: Etiam *Bestia illa altera, quæ cornua duo habebat similia agni*, quî poterat suppetias ferre *Romæ Ethnicæ*, in quâ, quamdiu quidem *Ethnica* nec CHRISTVM professa, nullum prorsus CHRISTI vestigium, nihil penitùs, quod vllâ ex parte referret *agnum?*

Luculentæ quidem satis hæ *circumstantiæ*; mitto illas tamen: verbis ipsis stringo, quæ satis diserta sunt, ad tempus, quo *implenda* fuit hæc *prophetia*, perspicuè designandum. Versu 8°. dicitur dilucidè; *Bestia quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de Abysso, & ibit in interitum. Fuit* (inquit *B. Iohannes*) *& non est. Erat* autem *tum Roma Ethnica*; *erat*, & *erat* tum florentissima, cùm hæc agerentur. Falsò ergo tum diceretur, *non est, sed ascensura est*, si de *Româ* quæ *tum erat* diceretur. Paulò autem infrà vers. 12. *Decem cornua*, quæ *decem* ibi *Reges*, *regnum* (inquit) *nondum acceperunt*, sed *potestatem* tanquam *Reges vnâ horâ accipient cum Bestiâ*. Negare verò non potes, scribente hæc *B. Iohanne*, *Babylonem*, *Romam* esse tum quidem non potuisse. *Reges* enim tum nondum *potestatem acceperant*, ac neque diu pòst *acceperunt*, donec *Roma* iam *Christiana*. Nec ergo *Romam Ethnicam*, *Babylonem* fuisse. Quin etiam *interitus ipse*, quem interminatur ibi *Babyloni*, liquidiorem adhuc multo rem facit. Nec enim verbum ibi vllum *de conflagratione* eius, quæ *Romæ* olim *Ethnicæ* contigit à *Gothis* ac *Vandalis* incensæ: quin de *interitu* potiùs alîus & generis & modi, *repentini* scilicet, & tanto impetu, quasi vi magâ *molaris lapis mitteretur in mare*. Haud enim (inquit)

pòst

626a
Andrewes, L.

pòst, vnquam inuenietur. Non autem (quantacúnque ei potentia eſt) *merſum in mare molarem* natare denuò, facturus eſt *Pontifex.*

Porrò verò, ibi dicitur, quòd *poſtea, vox in eâ Muſicorum, vel Artificum non audietur, quòd Artifex non inuenietur in eâ ampliùs, vox molæ ampliùs non audietur, lux lucernæ ampliùs non lucebit, vox ſponſi & ſponſæ in poſterum conticeſcet.* Ibi accumulat denique quicquid vſquam eſt artis vel verborum, quæ id ponat ante oculos, deploratam & deſolatam iri *Babylonem* ſine entitatis ſpe omni, quaſi *non Ens* in æternum. Quòdſi, præterea nihil foret, ſatis eſſet tamen, ad inſtitutum præſens, in ipſâ deſcriptione illorum qui cum illâ *mercaturam facient. Mercatores eius* (inquit) *Principes terræ. Omnes Gentes errârunt in Veneficijs eius.* Nam neque hæc *Romæ Ethnicæ* quadrare poſſunt, quæ *vi* ſolâ *atque armis* gentes ſibi ſubegit, nec eas vnquam ita *Veneficijs* incantauit, vt non primâ quâque vel leuiſsimâ occaſione datâ (*vires modò eſſent*) *vindicarent* ſe in libertatem, & ad arma *conclamarent*; Verùm enim, quæ illa tandem *Roma* ſit (non enim certè *Ethnica*) quæ *merces inſtituit de animabus hominum*, optimè omnium nobis dixerit Cardinalis ipſe. Et ipſe quidem (quod in *Apologiâ* notatum eſt) fatetur rem totam: *Decem enim Reges meretricem concremabunt*, quod de *Româ* quæ *Ethnica* fuit intelligi non poſſe, puto abundè iam mihi demonſtratum eſt.

Vt verbo igitur expediam. Quæ ſunt apud *B. Iohannem* de ruinâ *Romæ* prædictiones, de quâ *Româ* ſunt? De *eâ*, cui opem feret *Beſtia cuius cornua agninis* ſimilia: quæ in *templo Dei ſedet*: Cui *cum Regibus* terræ fœderata *pactio*: Quæ *vino proſtitutionis* ſuæ *inebriat* eos: Quæ *veneficijs ſeducit.* De *eâ* (inquam) *Româ*, quæ *extollit ſe ſuper omne quod dicitur Deus*, non, quæ ipſa, neſcio quot *minutulos & patellares* Deos veneretur, quod illa fecit *Ethnica*: De *eâ Româ* quæ *agnum ſpecie refert*, ſcriptam tamen habet *in fronte blaſphemiam*: De *eâ Româ*, cuius *merces, hominum animæ*, dum licitari facit homines nummo ſalutem ſuam: De eâ, quæ fuit olim *ſub Regibus ſeptem*, ſed *B. Iohannis* ætate non fuit (etſi etiam tum myſterium illud occœpit operari) *non fuit* (inquam) *ſed aſcenſura fuit* tum demum ad faſtigium ſuum, cùm *decem ibi Reges poteſtatem ſuam accep-*

turi essent, postquam scilicet *Romæ Ethnicæ* iugum excussissent. De *eâ Româ*, quam *decem Reges* (non eluuies illa barbara *Vandalorum* vel *Gotthorum*) postquàm diu *seducti* essent ipsius *veneficijs*, tandem *igne concrematuri sunt*; non ad cladem aliquam, vnde pòst conualescat, sed *ad perniciem* eius *sempiternam*, vt seges sit, non minùs vbi *Roma*, quàm vbi *Troia* fuit. *Dabit enim Deus in corda Regum, vt Romam hanc excindant* penitus, sicut dedit *Satanas* olim in corda Barbarorum, vt illam *succenderent*. De *eâ* denique *Româ*, quæ per *Pseudoprophetam suum, vim habet signa faciendi*, quæ cum Pseudoprophetâ suo, atque ille cum eâ, *vtrique mittentur in stagnum ignis, ac sulphuris, in æternum*. Verè autem à *Torto* dicitur, *Romam Christianam* perditam non iri. Non certè, sed *illam quæ inebriata est Sanctorum sanguine*, & *Martyrum Iesu Christi, Antichristianam* scilicet. Ea enim perdenda est, *cuius in fronte scriptum nomen blasphemiæ*.

Minimè verò mirum, si ista quæ dixi, tam vel claram, vel certam in scriptis Patrum interpretationem non habeant. *Operabatur* enim modò *mysterium* tum *iniquitatis*. *Signatus* adhuc *liber* erat huius *Prophetiæ*. Verisimum autem verbum est, *ænigma* esse *Prophetiam* omnem, *cùm nondum completa* est; vt, quamuis Prisci illi omni genere charismatum, vitæ verò sanctimoniâ, longo nos interuallo superârint: mirari tamen non debeat quis, si non illis tum, adeo explicita omnia fuerint, quàm nobis, per Dei gratiam, iam sunt, qui *consummatam* iam *Prophetiam* illam quotidie oculis vsurpamus. Et tamen id quoque miretur quispiam, quòd & Illi etiam horum multa, quasi per transennam viderint, quòd nimirum ita [a] Tertullianus: *Sic & Babylon apud Iohannem nostrum, Romanæ vrbis figuram portat, proinde & magnæ, & regno superbæ, & Sanctorum debellatricis.* [b] Hieronymus autem. *Cùm in Babylone versarer, & purpuratæ meretricis essem colonus, & iure Quiritum viuerem.* [c] Idem; cùm *Marcellam Româ Bethleem* commigrare vellet, *Hic, puto, locus sanctior est Tarpeiâ rupe, quæ de cælo sæpiùs fulminata, ostendit quòd Domino displiceret. Lege Apocalypsin Iohannis, & quid de muliere purpuratâ, & scripta in fronte blasphemiâ, septem montibus, aquis multis, & Babylonis cantetur exitu, contuere. Exite (inquit Dominus) de illâ.* At verò [d] Augustinus,

a *Aduers. Iudæ. de prob. nat.*

b *In Trologo Didymi.*

c *Epist. 17.*

d *De Ciuit. Dei lib. 18 cap. 22.*

626a
Andrewes, L.

ſtinus, *Condita eſt Roma velut altera in occidente Babylon, & velut prioris filia Babylonis.* [c] Victorinus quoque: *Scripta ibi in tubis, ruina magna Babylonis ciuitatis, id eſt, Romæ.* Etiam [f] Oroſius: *Ecce ſimilis Babyloniæ ortus & Romæ, ſimilis potentia, ſimilis magnitudo, ſimilia tempora.* Sed quid ego hæc, cùm vnanimis ſit iſta Patrum penè omnium ſententia? Nam de *Romæ fronte, Chriſti nomine ſignatâ* quod affers, nulla eſt in *Apocalypſi Babylon*, cuius *ſignata frons Chriſti nomine. Chriſti nomen* deleri oportuit priùs, & deletum eſt, quàm *blaſphemia* ibi ſcriberetur. Poſtquam autem ibi ſcripta *blaſphemia*, tum demum verè *Babylon* fuit, verè eſt. Sed necdum *Apocalypſis* completa vobis, necdum *cecidit Babylon* illa veſtra; quæ ſi, vt dicis, *ſcriptam* iam *habet in fronte Chriſti confeſsionem*, cadere non poterit: atque ita non *verus vates Iohannes.* Ille verò & *vates verus*, & *caſura eſt Babylon* illa veſtra; ideo autem *caſura*, quia *Chriſti confeſsionem illam expunxit*, & loco eius, *blaſphemiæ multiplicis nomen* ibi iam *inuſsit*, & quidem *maiuſculis literis, vt quiuis vel qui tranſcurrit, legere poſsit* ſic inuſtam. Quâ in re, ea veritatis vis eſt, vt etiam *Ieſuitas* veſtros adigat, qui in eum librum non ita pridem commentarios ſcripſerunt, non ſolùm de *Româ Ethnicâ*, verùm & de *Chriſtianâ, Babylonis* ibi nomen interpretari, ac *delendam* denuò *confeſsionem Chriſti de fronte eius, poſt deletam* autem *blaſphemiæ nomen* ibi *inſcribendum.* Sic [g] Ribera. *De Româ intelligendum, non ſolùm qualis ſub Ethnicis Imperatoribus olim fuit, ſed etiam qualis in fine ſæculi futura eſt.* Et pòſt. [h] *Babylonem dictam eſſe, non ſolùm quòd hoc illi nomen, tempore, quo Iohannes hæc ſcribebat, maximè conueniret; ſed etiam quòd tempore, quo hæc explebuntur* (necdum enim expleta eſſe) *non minùs quàm antè, conueniet.* Sic Ieſuita alter [i] Viegas. *Omnia quæ in hijs capitibus commemorantur, in Romanam vrbem apertiſsimè quadrant. Cæterùm nomen Babylonis ad eam Romam transferendum, quæ antequam reciperet fidem Chriſti, Idolis ſeruiebat: & ad eam etiam, quæ erit tempore Antichriſti:* Erit ergo tempore Antichriſti *Roma Babylon*, non ſolùm Ethnica, eáque tum *in deſertum & ſolitudinem euadet*, vt ait *Ribera* veſter. Sed hæc omnia, vix quicquam ad inſtitutum ſermonem de rumoribus, qui vos *Romæ* circumuolant; niſi quia tibi hîc digredi libuit, vt *Babylonem* ſalutares. Nam etiam *Hieronymi* ætate, cùm

[c] *In Apocal.*
[f] *Lib. 2. cap. 3.*
[g] *In 14. Apoc. nu. 42.*
[h] *Nu. 57.*
[i] *In 17. Apoc. com. 1 ſect. 3.*

cùm *Christi* nomen *in fronte gereret Roma*, etiam tum hoc morbo laborabat, vt, eò confluerent toto ex orbe *rumores vndique*, quorum si nullis *Roma* tum credidit; quid, eo loco, opus *Hieronymo* ita rem referre? Profectò nec pauciores *Romæ* iam *famigeruli*, nec minus est *aurium* ad nouitates *prurientium*, quàm cùm *Hieronymus ibi purpuratæ meretricis colonus esset*.

Dum verò in eo totus est, vt Pontifices suos *Pium* & *Paulum* tam anxiè excuset ab omni erroris labe, siue ex *aliorum* malâ fide, siue ex *suâ*; interserit nescio quomodo & *Clementis 8.* defensionem, *de Breuibus huc* ab eo *transmissis*, vergente ad occasum tum Regno R. ELIZABETHÆ. Ex dialecto autem *Papiensi*, more suo aspergit primùm *mendacijs* Authorem Apologiæ, quorum illi copiosa domi messis est. *Breuibus enim illis*, ait, non *vt iste mentitur*, IACOBVM, *tum Scotiæ Regem, à solio exclusit, sed consilium dedit, quale dare decebat Summum Pontificem.* Pòst verò paulò, oblîtus personæ suæ, non quasi *Capellanus de Sacello*, sed quasi *Cardinalis* ipse *iam de Consistorio* egressus. *Habemus* (inquit) *exemplaria Breuium illorum in manibus, & ijs diligenter inspectis, nusquam inuenimus nomen* IACOBI *Regis, aut alterius particularis personæ.* Hîc ferè iam illi *larua* de vultu *delapsa* est; non hæ Capellanum *ampullæ* decent, *Habemus in manibus, & nusquam inuenimus. Intererit multùm, Dauusne loquatur, an Heros*; sed recolligat se, *laruam* reponat, cautiùs rem gerat in posterum. *Mentiri* autem suum nusquam magis obtrudit, quàm vbi ipse est *mendacissimus.* Cur enim *mentitur* ipse *de nominatim* ibi *excluso in Breui Rege*, quod nusquam in *Apologiâ* dictum est? Id modò dictum: *exclusum* ibi, *ne à Pontificijs reciperetur in regem, qui* vel nostræ religionis *cultor esset* ipse, vel *cultores toleraret*; ac per hoc, non minùs Regi obnunciatum esse, quàm alij cuicunq;, qui alterius, quàm vos in fide, professionis esset. Verè ergo ibi dictum, nec verius quid dici potuit; quantum in se erat, *Clementem* tum *Breuibus illis* egisse, vt *Rex* iam *noster*, vt quiuis alius, *quocunque demum iure niteretur*, si sic, vt Papa in religione non sentiret, à capessendis Regni huius gubernaculis esset *exclusissimus.* Ego verò id fidenter dixerim, perinde Breuibus illis *excluſum solio* hoc suo, ac si *nomine* ibi proprio & natiuo, IACOBI *Regis*, designatus esset. Quid enim interest, *nomine-*

tur

626e
Andrewes, L.

tur quis, an ita ad viuum *describatur*, vt cuiuis in promptu sit, quem ibi velit Pontifex? *Ius Regis hæreditarium*, quis tum nesciebat? quis verò *religionem ignorabat*, quam ille, ex quo voces primò, & literas formare potuit, voce, scripto, præsentiâ suâ semper professus est? Annon ille *excluſus?* Quid illa ergo sibi volunt verba, *Quantumcunque propinquitate sanguinis niteretur?* Quis ille verò, qui *nixus propinquitate sanguinis?* Quis fuit? quis esse potuit? An est quisquam tam obtuso pectore, vt *quò* illa *tendant, quem petant*, non intelligat, nisi *nomen nominetur?*

Quale autem consilium illud, quod *dare decebat Pontificem?* Nempe *operam darent, vt eligeretur Rex. Eligeretur* autem? Ain' verò, vt *eligeretur?* Quid opus hoc? Erat, qui Antiquo stemmate, Regio sanguine, Hæreditario iure, Stirpis proximitate, Optimo titulo, vendicare poterat. Quorsum hîc, *eligeretur?* Itáne, in Regnis, vbi *successionis* iure Reges nascuntur, conclamat Pontifex *ad electionem*, ad *vota*, ad *suffragia?* Quorum verborum, quæ mens, qui sensus sit, credo iam Reges omnes per *Europam*, qui *hoc iure* regnant, satis aduertisse. Idem antè tentârat *Lutetiæ* in Regno *Gallicano*. Idem hîc iam tentat in *Nostro*. En *quale consilium dare deceat, dare soleat, quale* etiam in Regum aliorum successione quâcunque, (cùm se dederit occasio) *dare paratus sit*; *Conclaue* credo in regna omnia *inducturus*, si daretur. Verùm dic porrò, quis tandem *eligeretur? Qui ad religionem Catholicam benè affectus. Mendacitèr* & hoc; vtcunque enim *affectus benè*, nisi eiusmodi esset, qui religionem Catholicam non modò *toleraret*, sed omni ope & studio *promoueret*; *excluſus* tamen adhuc, quisquis fuit ille Regum, nisi & *iureiurando* se id præstiturum *susciperet*. Quare, in totâ hac narratione nihil sani, *vanitate falsitate* referta omnia. Pòst verò etiam, illud suadere vult homo lepidus; *Abfuisse tantùm vt excluderetur* IACOBVS *Rex, vt includeretur vel maximè scilicet. Spes enim maxima, illum à Romanâ fide suscipiendâ non abhorrere*. Verùm vt res ibi, ita & *spes*, falsa vtráq; : At *ministri eius spem dederunt*: sed *fallaces*; quibus tamen, cùm in rem suam est, cùm libet; *credulus* satis *Clemens, Pius, Paulus*, quis non?

Quin *Rex ipse ad Pontificem scripsit, etiam ad Cardinales Aldobrandinum*

dobrandinum & Bellarminum, literas plenas humanitatis, quibus, præter cætera, petebat, vt aliquis è Gente Scotorum Cardinalis crearetur, vt haberet Romæ, per quem faciliùs & tutiùs cum Pontifice negotia sua tractaret. Enimuerò de hoc quod iam retulit *Matthæus*, in negotio hoc *Literarum*, si quàm *bono* id *euentu*, tam etiam *bono* in Regem *animo* retulisset, meritò illi à nobis gratia habenda esset, quasi de officio sanè perhumano. Certè enim successu non caruit, quò suus inde Regi honor iam saluus sit. Ex eo enim occasio illi data, atq; ansa occulti cuiusdam maleficij eruendi: quo sic eruto, integritatem fidei atq; honoris sui, sartam tectam habebit. Tecto autem sic atque latente, vt diu iam latuit, atq; tectum fuit, aliquo pòst alio tempore recruduisset fortè, cùm elapsa iam esset occasio omnis, eius eruendi. Simul, vt de eo ipso, certior redderetur, qui in eo *Regis fidem* de se *fefellit*, *suam* in Regem *fidem violauit* Nec enim potest Regi accidere quicquam optatius, quàm, vnde ei detur in sensus eorum intimos (qui ei intimi sunt) penitiùs introspicere, & quorum ab eo *fidei* multa committenda sunt, eorum certa sit an subiesta *fides*, explorare. Cùm enim obiecisset *Matthæus scriptas ad Pontificem à Rege literas*, (rem ita crassam vt manu teneri posset) facere non potuit, quin acriùs in eam rem inquireret. Repetit autem, fouisse se in sinu serpentem, & verè tandem deprehẽdit, fraudem sibi ab eo factam, qui Maiestati suæ *à Secretis literarum*. De quo, etsi incertos priùs aliquos rumusculos inaudisset, cùm paulò pòst, quàm Romã perlatæ essent, nonnulli, nescio quid ibi tale auditum sibi mutirent: at, ex eo iam tempore, nunquam certi quid, eâ de re, datum est cognoscere; ita, qui *facti author* fuerat, dum sibi malè metueret, texerat rem probè, & quasi tenebris obuelârat. Sic ergo habet. Surrepsit Regi furtim, atque ad literas, quas narras, malis artibus elicuit manus Regię subscriptionem *Secretarius* tum *Regius*. Quo autem consilio hoc; siue quòd propendêret animo ad religionem Pontificiam; siue quòd, lucro illi atque commodo fortè ea res futura fuit; siue quòd, impensè faueret propinquo suo *Episcopo Vasionensi Cardinalatum* ambienti; (cuius in gratiam erant literæ illæ adornatæ) siue etiam quòd *Edwardo Dromonio Equiti* gratificari vellet, qui rem totam procurabat atque vrgebat; quo (inquam) consilio, aut, horum

quid

626a
Andrewes, L.

quid fuerit, *illi ipsi* notum; præterquam, *illi ipsi*, notum credo nemini. Rei autem totius modum, & cum *substantiâ* ipsâ *circumstantias* omnes, quibus *Regi* imposuit, dum surriperet ei literas, nemo melius magisue ad viuum referat, quàm *Author* ipse *criminis*: Cuius est, quam subijcio hic, non expressa per vim, vel per fraudem illecta, sed *libera* sanè *confessio*, atque omni modo *spontanea*, ad mentem *ipsius*, *ipsiúsque* manu, signata.

DECLARATIO, atque Confessio D. *de Balmerinoch*, REGIÆ *Maᵗⁱ facta*, ac DOMINIS qui ei à Sanctiore CONSILIO sunt, de literis quibusdam, quas ille, per fraudem surreptitiè scribendas REGIO nomine, atque ROMAM, ad Papam CLEMENTEM 8ᵘᵐ. quasi si à MAIESTATE suâ essent, mittendas curauit. *Anno 1598.*

DOMINVS *de* Balmerinoch, *habitâ in eum inquisitione, cùm crimen hoc illi obiectum esset, quòd per malas artes, perque surreptionem literas illas procurâsset, (quibus è literis imputatio, maximè, vt falsa, ita scandalosa in Regem, quâ ad Regij nominis honorem, quâ ad Religionis castam professionem redundâsset) postquam variis modis, offensam negando, subticendo, transferendo, extenuando nihil profecisset, ingenuè tandem agnouit atque confessus est. Quòd scilicet Ann.* 1598. *adductus ad id precibus* * *Archiepiscopi* Glascuensis, *qui tum legatum agebat Responsalem Maiestatis suæ in Galliâ, præsertim verò Episcopi* Vasionensis *ac aliorum quorundam, procurante negotium hoc* Edwardo Dromonio *Equite, quem illi tum huc legârant eo nomine, vt interuentu suo, mutuæ quædam inchoari possent atque reciprocæ vices inter Regiam Maiestatem & Pontificem:*

* *Hæc ille: quàm verè penes authorem fides sit. Nam vt scias, Lector, quod res est;* Glascuensis *haud vnquam de tali re vllâ, apud Regem egerat, vt quicquid inter illos actum, id omne, clam Rege.*

Idem

Idem Dominus de Balmerinoch, *postquam ei rei assensum suum præbuisset, Regem ad id sæpenumerò incitare conatus est, eique, illiusmodi delineatas à se literas obtulit, quas manu Regiâ signatas vellet ad Papam. Vbi autem, Regis animum, à quâcunque scriptione eius generis alienum reperîsset; nec id modò, sed incœptum illud damnare penitus, de commercio vllo habendo cum Pontifice; qui titulis scilicet illis atque attributis à Rege compellari expectaret, quibus Maiestas eius, conscientiâ suâ teneretur, ne apud eum ratione vllâ vti posset, quacúnque de causâ.*

Idem Dominus de Balmerinoch, *&* Edwardus Dromonius, *cùm in manum conuenissent tamen, de incœpto suo ad exitum perducendo; egerunt de modo, quo imponere possent Regiæ Maiestati, & quales cupiebant literas, ab eo elicere. Itaque Se,* Dromonij *manu descriptas, adornâsse pòst literas, quasi à Rege nimirum, ad Pontificem: Quarum hic ferè tenor: nempe vt Pontifici gratias ageret de humanitate, atque gratiâ pristinâ: vt Episcopum ei* Vasionensem *commendaret, quem in Cardinalium Collegium cooptari cuperet, quò sic, negotia sua (cùm ita opus) meliùs ibi* Romæ *expedire posset.*

Quò verò, astu rem gerere, & Regiam ad eas literas subscriptionem lucrifacere possent, hanc inter se rationem initam, dictus Dominus de Balmerinoch *confitetur: primùm, vt insererentur in medio multarum, cùm essent aliquando literæ multæ subscriptione Regiâ signandæ: tum, vt ne offerrentur ita signandæ, nisi eo demum tempore quo Rex venatum ire properaret, quò, ita repentè tùm oblatas non vacaret excutere, aut quæ essent, aut ad quos, curiosiùs obseruare: tertiò, vt stilus, atque tituli, quibus de more compellari solet Pontifex, omitterentur prorsus, necubi comparerent in literis; ne, si dum inter scribendum esset, traiectu fortè oculi in aliquem*

de

626a
Andrewes. L.

de titulis illis incideret, fraus tota deprehendi posset, sed relicto ibi ad titulos, quod satis esset, interuallo, vj pòst, commodè per otium addi possent atque inseri. Atque ex hoc eorum instituto fatetur idem dictus Dominus de Balmerinoch(*fide quam ei Rex habuit, perfidè à se violatâ*) *aliquo pòst die, manè primo, venatum exeunte Rege, atque iter quantum potuit maturante, inter literas tum alias ad Duces* Florentiæ *atque* Sabaudiæ, *atque alias ad Cardinales* [a] *quosdam pro Episcopo* Vasionensi *latinè scriptas, cùm ad Pontificem antè iam Rex abnegâsset, se vllo modo adduci posse, vt scriberet, nec tale quicquam proinde suspicari posset, inscriüisse illas ad Pontificem, eísque tum, Regem (inscium, nec tale quid cogitantem) subscripsisse.*

Id vbi factum: fatetur porrò dictus dominus de Balmerinoch, *se quidem authore* Edwardum Dromonium *titulos pòst apposuisse, atque stilum Pontificis, tum in capite ipso literarum, tum verò & in imâ chartâ, vbi interstitium inter contextum ipsum, & manus Regiæ appositionem, nempe vocem* Sanctitatis, *& vocem* filius, *& eiusdem generis reliqua, quæ Pontifici tum accommoda, & ad rem suam putabant opportuna. Pòst verò iussu suo, literas illas â famulo quodam suo obsignatas esse, impresso illis tum Regio signaculo. Quod ad literas autem, quæ ad Cardinales missæ, obsigillatas eas dicit idem D. de* Balmerinoch, *sed sine superscriptione vllâ appositâ, eidem* Edwardo Dromonio *traditas, pro arbitrio Archiepiscopi* Glascuensis, *eis, si & quando ei videretur, mittendas. Comperisse se autem pòst, duas ex eis, peruenisse ad manus Cardinalium* Aldobrandini *&* Bellarmini; *tertiam verò, quæ Cardinali* Caietano *inscripta & destinata (quòd is tùm in Curiâ* Romanâ *Protectorem ageret* Scoticæ *nationis*) *frustrà inscriptã, frustrà destinatam fuisse, cùm ís, interea dum perferretur, certè*

[a] *Quosdam autem hìc quod dicit dubiâ voce, tu Lector, ad Regis animum, Cardinales intellige non alios quàm qui ex materno genere Regis affines erant; quique tum extra Curiam Romanam agebant.*

priusquam ei traderetur, diem suum obijsset. Præterea etiam, fatetur idem D. de Balmerinoch, *cùm veniret pòst in quæstionem tota res ista, viuente adhuc nuper Reginâ* ELIZABETHA, *quòd Legatus eius peruenisse diceret ad aures Reginæ de eiusmodi literis ad Papam scriptis, déque ijs Regem insimularet; se quidem, dictum D. de* Balmerinoch, *cùm de totâ tum re, an ita se haberet, Rex acriùs inquireret; quicquam eiusmodi vnquam à se factum, seriò pernegâsse. Fatetur præterea, egisse se etiam atque etiam cum* Edwardo Dromonio *(qui de transmarinis tum partibus in* Scotiam *venerat, accersitus eô literis D. de* Balmerinoch, *quò per eum quoque huiusce rei veritas elucere posset) vt & ipse à se negata, negaret. Quod & ab* Edvvardo Dromonio *præstitum est, qui vllas à se literas illiusmodi, ad Papam delatas esse, strenuè etiam Regi inficiatus est. Cùm verò hæreret ei tamen suspicio adhuc aliqua, atque eâ de causâ dictus* Dromonius *in carcerem amandatus esset in Arce* Edinburgensi, *intercedente dicto* D^no. *de* Balmerinoch *apud Regem, dimissus pòst, atque libertati suæ redditus est. Qui ipse, cùm Romam reditum suum adornaret, fatetur idem Dominus de* Balmerinoch, *egisse se cum dicto* Dromonio *quàm poterat enixè, atque vehementer, vt quocunque modo posset, literas illas Regis ad Pontificem arte aliquâ recuperaret, recuperatas autem statim corrumperet. Id quod* Dromonius *facturum se sanctissimè suscepit: se verò ipsum, D. de* Balmerinoch *fatetur, quod penes eum tum erat exemplar literarum, quodque ad id vsque tempus secum retinuerat, tùm demum conscidisse, atque penitus corrupisse.*

Iam verò, vt hoc facto, operæ precium sanè feciſti, cùm ex verbis tuis substructio per te Regi data sit Quæstionis huius, per quam, parum sancta quorundam in Regem fides patefacta est, quâ nulla vna res magis existimationem eius

lædere

626a
Andrewes, L.

lædere potuiſſet, (exiſtimationem dico, vitâ ſuâ longè ei antiquiorem:) ita, coronares hoc opus tuum, ſi & illud quoque ingenuè expromeres, quid occulti lateat ſub illâ voce tuâ *præter cætera*, quò ita, ope tuâ atque operâ, non hoc modò, ſed & *cætera* illa nôſſe detur, quæ in fictitijs illis literis comprehenſa ſunt. Suſpicioni enim magis obnoxia vox iſta ex ore veſtro, qui de Eccleſiâ *Romanâ* eſtis, quàm ſi alius quis diceret, *præter cætera*. Nôſti quæ ſeria, imò quanta vobis myſteria lateant, in verbis Apoſtoli, *Cætera, cùm venero, diſponam*. Totum enim Officium Miſſæ, vt nunc quidem eam celebratis, proximo ſuo ad *Corinthum* appulſu edocuiſſe & diſpoſuiſſe *Apoſtolum*, cùm *cætera illa* diſponeret. Iniecta autem inde Regi, nec ſine iuſtâ cauſâ, ſuſpicio, ne prolixæ aliquæ promiſsiones in ijs literis factæ fuerint, cùm ex eis *Clementi* facta fides, Regem à Catholicâ veſtrâ fide non abhorrere.

Sed vt appoſitè dicam; *Cætera illa* quæcunque fuerint, quicquid ibi ſcriptum: nego tamen *Clementem* Papam ex ijs veniſſe in ſpem vllam, Regem in Religione mutaturum. Ratio autem cuiuis obuia, ſiue *ad Clementis actiones* reſpicias, quæ literas demum illas ſubſecutæ ſunt, ſiue etiam *ad ipſius Regis*. *Ad Clementis* parum *Illum* eis literis fidei habuiſſe: Nam niſi parum habuiſſet, celâſſet ſaltem in ſinu: ſi enim eo ipſo tempore, arcanum illud euulgaret, in magnum id Regis & dedecus & diſcrimen cederet. At *ille* (quod quidem iam compertum, poſtquam res exijt in vulgus) ille (inquam) tantum aberat, vt celârit, vt vix quiſquam eò de Gente *Scotorum* venerit, cui non ſtatim oſtenderit, etiam percontatus ſit, *illáne ipſa Regis manus videretur*, *ipſiúſne* αὐτόχειρον, etiam, à quibuſdam *tranſcribi* paſſus ſit. Tum, quod *moratus* quiuis ex humanitate ipſâ, *cordatus* quiuis ex ſolertiâ politicâ facturus fuerat, *reſpondiſſe* ſaltem debuit *comiter*, ſi *petitioni* de Cardinale *nollet annuere*. Ille verò, nec verbo *reſpondit*, nec poſtulationi quicquam vnquam *detulit*. Hoc autem, *diffidentiæ* eius ſanè tribuendum, quòd literis illis parum crederet, tanquam fucatis, non veris: Non enim certè *arrogantiæ*; cùm ipſe *Clemens* aliquot pòſt annis vltrò ad Regem literas dederit, perferente illas *Iacobo Lindſeio Equite*. Quæ etſi erant profectò plenæ humanitatis, vſitatis tamen ibi *Clemens* titulis abſtinuit, nec ſe *Patrem* ibi,

nec Regem *filium ſuum*, nec eum *Apoſtolicâ* vllâ *benedictione* impertijt: quod tamen ſolenne eſt *ei*, cùm ſalutat per literas Principem vllum, qui ex ipſius Catechiſmo, *Catholicus* eſt. Quaſi ſi *Princeps principi*, ita *Regi* tum ſcripſit, quòd ſatis ſcilicet exploratum haberet, *Regi* cum *eo* in religione minimè conuenire. At verò de literis ibi, quas aliquanto antè à *Rege* acceperat, altum ſilentium. Sanè, verbum ibi de illis additum oportuit, poſtquam quod per illas petijt non impetrauit. Ita quidem par fuit, quando id multo magis ex dignitate Principis, ſalutanti per literas comiter, comiter *reſpondere*; quàm ſi ipſe, alteri occupet *prior ſcribere*; præſertim, ſi quas ſcribit *literæ petitoriæ* ſint, vt erant tum Pontificis, nec mentio in ijs tamen vlla *literarum*, quas ipſe prior acceperat. Atque hæc, ſi *Pontificem*.

Sin *Regem* ſpectes, conſtans *Ille* quidem, ſuíque ſemper ſimilis, in toto vitæ curriculo, Religionis *Profeſſor*. Sermo domeſticus, forenſis; quæ ſcripſit, quæ fecit, quâcunque demum occaſione, *teſtimonia* ſunt, imò *præconia* ſunt, tam publica, tam ſonora, vt credibile non ſit, ita deſipuiſſe vnquam Papam, vt ſecus de eo ſentiret. Quòd ſi, præterea nullus eſſet (qui tamen ſunt plurimi) *Teſtem vnum* cito tibi *omni exceptione maiorem* Βασιλικὸν Δῶρον. *Librum*, quem iam pridem ſcripſit, & inſcripſit *Primogenito ſuo Nobiliſſimo Principi* HENRICO; quem Librum & in lucem edidit, priuſquam regnum hîc ſuum apud nos capeſſeret. *Liber ille*, per ſe ſolus ſufficere debet ſenſato cuiquam, ad *furtiuas* illas *literas*, aſpectu ipſo primo profligandas. Ludibrium ergo merum, & quod indignetur quiſpiam, eſſe quempiam, qui perſuaderi ſibi patiatur (cui nota ſit Regis ab ineunte ætate *educatio*, iterata ſæpe fidei ſuæ *profeſſio* publica, aſsidua dicta, ſcripta, facta, concionum ſacrarum nunquam intermiſſa *conſectatio*, Euchariſtiæ ſacroſanctæ, bis térue quotannis *participatio*) qui perſuaderi (inquam) ſibi patiatur, *omnibus* tamen *hÿs*, *hÿs* (inquam) *omnibus*, *vnas illas literulas* apud Pontificem momento ſuo præponderâſſe. Quò tamen hîc, mente, atque fide optimâ gererentur omnia, quò & Pontifici & Clero ſuo æternùm occluderetur os; ipſo in Limine regni ſatis ſupérque proſpexit huic rei Rex; dum in mandatis daret *D. Iacobo Lindſeio Equiti*,

vt

626a
Andrewes, L.

vt referret ad Pontificem, quæ illum rationes, (quâ, *conſcientiæ*; quâ, *exiſtimationis* ſuæ) retinerent, quò minùs ad literas illas reſponſum daret, quas *Lindſeius* pertulerat; vnáque certiorem redderet, ſiquas vnquam *literas* accepiſſet quaſi à Rege ſcriptas, eas, vt abſque omni dubio pro *fucatis* vel *furtiuis* haberet. Quod ipſum etiam Rex *Legato Reſponſali* ſuo apud *Regem Galliæ* præcepit, vt & ille *Nuncio Pontificis* ſignificandum curaret, qui tum erat *Lutetiæ*. Quod ſupereſt, perſtringo breui: Luce clariùs hinc conſequi, haud vnquam iuſtam Pontifici cauſam fuiſſe, vt in animum ſuum induceret, propendêre Regem ad Catholiciſmum ſuum. Proinde cùm per *Breuia illa ſua* omni aditu *excluderet*, quibus præſcriptio vlla iuris ad regnum, niſi qui ſimul procliues eſſent ad Romanam Religionem; mentem illi atque animum fuiſſe, IACOBI Regis, à ſolio excludendi.

Quodſi ſpem fortè aliquam in ſinu ſuo foueret Pontifex, Regem in religione mutaturum, ſiue id *è literis*, ſiue quòd ita *narrarent* Regis *ſubditi*, quorum fides ſuſpecta: at hoc, *de literis ad Papam Regijs* quî potuit, vniuerſis, qui per Angliam tum erant conſtare? vel illud etiam, quid malè feriati illi, Papæ auribus in ſuſurrâſſent? Verùm enim, Bullæ illæ Clementinæ ad *omnes* erant: *Ad dilectos filios eius Nobiles Catholicos omnes per Angliam. Ad Clerum totum, & Populum Anglicanum*, quas, illi ad vnum omnes qui ſcirent, quis Regi tum in Religione animus, non poterant non eo ſenſu interpretari, quaſi contra Regem ex profeſſo mugirent. *Literæ* autem *illæ*, *ſuſurrus ille* clandeſtinus *ſoli Pontifici* notus, aut fortè *illis*, qui intimi tum erant ei à Conſilijs. Euincam autem hoc, exemplo vnico. Erat non ignobili familiâ quidam, in fidem Romanam propenſus, (qui tamen æquus eſſet & faueret iuri Regio) is paulò ante Reginæ obitum, eò adduxit ſacerdotem quendam familiarem ſuum, vt ad *Garnettum* literas daret, peterétque ab eo, vti operam ſuam in eo poneret apud Catholicos ſuos, quò in Regis ius, cùm tempus ferret, vellent eſſe æquiores. Ibi *Garnettus*, ſic reſpondit; *Nihil ſibi negotij fore, cum iure Regis, vel eo promouendo: inueterâſſe enim adeò Regem in religione ſibi contrariâ, in eâque duxiſſe callum, vt ſpes nulla conuerſionis iam de eo ſupereſſet.* Audíſne *Garnettum*, qui agmen hîc ducebat Ieſuitatũ, vt Breuium Papalium

palium (quæ tum illi in manibus erant) *interpretem* egerit; nec illi vnquam in mentem venerit, (quod vos iam facitis) in eum sensum trahere, vt *includi potiùs* intra illa Regem, quàm *excludi* per illa diceret, aut speciosâ hac fraude mentem Pontificis infucaret? Immò, ecce tibi ex transuerso penitus, cùm præconio publico denunciatus vbique Rex, Breuia illa, quasi quæ nulli iam rei essent, quasi prorsus iam irrita, quasi actum de ijs, abiecit in focum, atque exusit ilico. Non faceres *Garnette*; *seruares* apud te sedulò, postquàm *Regi fauebant*, *proferres in lucem*, cum maximè opus, ostenderes palam, fidem ex illis faceres, *quàm in Regem propitius Clementis animus*, qui non *excluserit* eum Solio, non; *sed incluserit potiùs*. Sed neque *Garnettus* hæc ipse credidit; & tu, à nobis postulas vt credamus? Verùm nec bonâ fide *Matthæus* euasionem hîc istam afferre potuit. Etsi enim acceptis hijs tum literis, subdubitare potuit *Clemens*, vel Clerus *Romanus*, & in obscuram spem venire conuersionis Regiæ: at quæ deinceps *ab eo ipso die* subsecutæ sunt Regis actiones omnes, *ad eum ipsum diem* quo scribebat hæc *Tortus*, ita in illustri rem ponunt, siue quæ exin scripserit, egeritue spectes; siue quæ Pontifici de sententiâ suâ totâ *per internuncios suos bis* iam significârit, (quod & suprà retuli:) vt ex solâ maleuolentiâ, nec aliâ ratione vllâ, latebram hanc iam modò quæsierit, & diuerticulum perfidiæ suæ. Quæ ipsa, iam tandem in scenam hic producit, postquam tam multis, tam liquidis indicijs innotuit orbi terrarum vniuerso, de Regis nostri, in pietate & officio, stabili & perpetuâ mansione. Nec ergo, (vt concludit *Tortus*) *non perfidus Clemens*, *sed spe suâ frustratus*: verùm & *spe suâ frustratus*, & tamen *perfidus*; atque ipse *Clementem purgare* cùm voluit, & illum non *purgauit*, & seipsum insuper *inquinauit*.

FVisse *in Anglià* non negat *Tortus*, *qui primum Breue confictum existimârunt*. Quare autem *existimârunt confictum? Quòd cuperent hac fraude*, *Catholicis imponere*, *& ad iuramentum susscipiendum perducere*. Quinam verò hij qui sic existimârunt? *Catholici*, scio, dicet. Ergone *Catholici*, *Catholicis imponunt* per fraudem? Ergone *Catholici impostores* sunt, & *artem Dæmonis* factitant? sic videtur; sic beare solet *Tortus Catholicos suos*. Sed dic dum obsecro hoc rursum; ideone hoc existimabant,

626a
Andrewes, L.

ſtimabant, quia *cupiebant hac fraude Catholicis imponere?* Quàm verò hæc non cohærent? Imò ideo potiùs *non exiſtimabant.* Certè enim ſi alijs in eo fucum facere voluerunt, ipſi id nunquam in animum induxerant. Nemo alij *per fraudem imponit*, qui quod ipſe ſentit, id alij author eſt vt ſentiat. Error in eo eſſe poteſt, ſed bonâ fide agit, *fraus* eſſe non poteſt; quæ tum demum intervenit, cùm *quod ipſe non credit, alios vt credant inducit.* Illi verò (vt *Tortius* fatetur) *conſictum* Breue *crediderunt.* Quare *Torti* cauſa non cauſa, & medicus indoctus Pontifex, qui errauit primùm in morbi cauſâ, pòſt etiam in *pharmaco* ſuo *ſpirituali* adhibendo, quo *fraudem* curare voluit, quæ nulla ibi fuit. Inſcitia hominis fortaſſe aliqua; *Dæmonis ars*, vel *fraus*, ibi nulla. Sed neque hominis inſcitia etiam: Cauſa illa fuit vera, quæ in *Apologiâ* eſt; quòd ſanè nihil in eo cenſerent Pontifice dignum, *Theologicum* in toto Breui nil, ſed neque *Logicum. Perſpicuum debere eſſe* ait, quod tamen Archipresbyter *non perſpicit, non alij* præter illum, cætera ſatis *perſpicaces. Multa fidei aduerſa contineri dicit* in Iuramento, ſed tantùm *dicit:* vbi, quâ parte *contineantur*, non indicat. Excuſſerunt verò omnes eius angulos Archipresbyter cum ſuis, nec, in quicquam ibi *fidei aduerſum*, inciderunt. *Pontificaliter* tandem ſatis, *ne ſuſcipiatur prohibet*, idque ſub pœnâ ſalutis animarum; at illi *ſuſceperunt*, & benè tamen *de ſalute ſuâ* ſperare non deſinunt. Politicæ verò in eo prudentiæ non ſanè multum. Regis enim animum læſit, iam antè illis infenſum ex ſcelere tam infando; quem proin placare debuit, & mitiorem reddere. Potuit verò, ſi damnâſſet facinus, ſi animaduertiſſet in participes criminis, &, (vel eo nomine, quòd ſcelus tam fœdum quidam è ſuis admiſiſſent) edixiſſet reliquis omnibus, vt ſuſcepto promptè Iuramento & præteritum illud nefas expiarent, & omnem ſimilis pòſt machinandi, ſuſpicionem auerterent. Nec ſanè, vel ſenſum communem ſapuit, quin cerebroſa magis hæc Pontificis, quàm cordata prohibitio. Cui enim bono? Nihil lucri, plurimum incommodi allatura: exin durior futura ſuorum conditio. & *Breue* hoc illos in noua vada & *breuia* detruſurum. Iam verò illud, in quo, *Theologiæ, prudentiæ, ſenſati hominis* veſtigium vix vllum; *quæ fraus* amoliri à Pontifice, & vel *conſictum* alicubi *in*

angulo

angulo ſuſpicari, vel ſi à *Româ* fuit, per malè feriatos quoſdam *Pontifici excuſſum* eſſe?

Omninò autem in nouo hoc pharmaco, ſecus ſe res habet quàm *Tortus* autumat. Primùm, eo ſumpto, *deterius ægro quàm antè*: tum nulla id ægri *culpa*, ſed *medici* ipſius, qui *lenire* debuit pharmaco, & (manifeſto errore) quo *lenire* debuit, magis *irritauit*. *Non geminauit culpam*; Imò *bis geminauit*. *Gemina culpa*, dum quod *temerè* primo fecerat, *iterum* iam facit, vt conſultò feciſſe videatur: Dein *gemina altera*; *prior*, interdicti antè Iuramenti, *ne iurent*; *poſterior*: indicti iam periurij, *vt abiurent*. *Fraudem detexit*: At nulla erat quam *detegeret*; (ſuprà docui) *Tenebras diſſipauit*; *Tenebræ* verò etiam manent, *nec lucem* vllam appoſuit *Breui ſecundo*; quo *perſpicuum* fieret, quod *obſcurum in primo*: tantùm eâdem, quâ priùs, caligine, rem inuoluit denuo. *Veritati aditum patefecit*; Imò poſteriore hoc, quaſi nouo repagulo, *aditus* ei magis etiam *intercluſus*. Et hoc tu *ſpirituale pharmacum* appellas? Egregium verò pharmacum, egregius medicus, qui temperauit, quo hauſto recurrit acrior paroxyſmus: morbus *ægro*, *medico* mœror augetur. Quanquam de *medico* minùs curandum: illum credo non conficiet *mœror*. Interim *ægri* ringuntur, qui ipſi cùm videant, peiore loco quotidie res ſuas; demiſſâ voce (ſic tamen vt audiantur interdum) mutire ſic ſolent; *Durus Pater Papa Paulus*, ſi mitigare noluit mala noſtra, at grauiora non redderet, nec ſemper de *tolerando* onere verba faceret; aliquando de *tollendo* cogitaret; vtinam verò *manum* ſaltem, à Breuibus ſcriptitandis *contineret*.

IN

626a
Andrewes, L.

IN Breuiculo breuiore id agit *Tortus*; vt ſiqui *iurârunt* Iuramentum, *abiurent* denuo. Quid opus? faciat Pontifex ipſe, qui *iurati*, vt *iniurati* ſint. Tu hoc poſſe dixiſti; nodos ſcilicet hos reſoluere: iam *ipſos* qui nexi ſunt, iubes *abrumpere*, & redire illis iuramenta per iugulum. Sed *abrumpant* ſanè, ſi *illicitum*: An doces *illicitum*? Petis, imò ſumis hoc, quod nemo tibi dederit, atque hæc ferè eſt *Papienſis* probatio. Nos *licitum* probamus, quia *congenitum*, quia nobiſcum in ipſo ortu *coortum*, quia de *iure naturali*: quando, ciuis quiſque patriæ, vt *pars toti*: patriæ patri, vt *membrum capiti* ſubijcitur, atque obligatur; naturæ nexu, qui omni *ſponſione* fortior. Nec tu hoc negas (nec enim potes) ſed diuertis aliò vt dicas, *neminem ortu illo obligari ad Pontificis poteſtatem abnegandam*. Non ſanè *ad abnegandam*, niſi in caſu, quo *poteſtas eius*, nexui *primo* illi atque *naturali* contraueniat. Vt patriæ in quâ; ita Principi ſub quo naſcitur quis, *ex iuramento congenito* debetur ab eo fides. Affirmatiua hæc: ad affirmatiuam ſemper ſequitur negatio oppoſiti. Siqua ergo me *poteſtas* adiget *ad fidei oppoſitum*, naturâ ſic debitæ & datæ: illam mihi *poteſtatem abnegare*, religio non erit. *Tenetur* quis ſummo Principi contra hoſtes ſuos, quicunque tandem illi ſunt opem ferre? Eo ipſo *tenetur* opem non ferre, imò opem negare hoſti cuicunq;, ſummum illum Principem ſuum, oppugnanti. *Nexus* ergo, quem dixi *naturalis*, haud quenquam obligat *ad poteſtatem* Pontificis *abnegandam*, niſi in caſu, quo *poteſtatem* ſuam exercet Pontifex, quo minùs ſubdito *nexum* illum ſuum *naturalem* retinere liceat. Vel (ſi ita malis) *poteſtatem* Pontificis non negabit, negabit *impotentiam*. *Poteſtas* enim quæ ad malum, *poteſtas* non eſt, *impotentia* eſt. Malum autem naturæ legem violare: contra quam ſiquid moliatur Pontifex, *impotentia* illa in illo eſt, *poteſtas* non eſt. *Poteſtas* enim non datur, niſi contra vitia, contra quæ ſi Pontifex *potens* eſſe nolit, ſed contra bonum *naturæ nexum*, non *poteſtatem* ei vllam negabit quiſpiam, ſed hanc quam negat, negabit eſſe *poteſtatem*.

Quod pòſt affers, ſublime certè eſt, & de nouâ *Kabalâ*, fortè à *Torto* primùm, vix enim credo priùs, à quoquam promulgatâ. *Ortus cuique duplex; naturalis, ſupernaturalis*: Certè.

Est verò cuique, *naturali in ortu, iuramentum connaturale ad obediendum Principi Politico:* De hoc etiam conuenit. At est etiam, cuique *in ortu supernaturali*, seu παλιγγενεσία *suâ congenitum aliud, & tacitum Iuramentum, ad obediendum Principi spirituali, Christi Vicario, Papæ.* Malè, *congenitum*, primò; Subditi quidem *gignuntur*, & nascuntur, non *fiunt:* Christianus nemo vel *gignitur*, vel nascitur, sed *fit.* Non ergo *congenitum* ei, qui *genitus* non est. Benè tamen certè dixti, *tacitum. Tacitum* enim quidem, &, si voles, *surdum* iuramentum hoc, adde etiam, si libet, *absurdum. Tacitum*; *tacuerunt* enim de eo, ante te omnes. *Surdum*; nemo enim audijt. *Absurdum*; quia extra modum, *absonum*, vt cuiquam *in Baptismo* nostro *præstetur iusiurandum, præterquam Seruatori Christo*; aut cuiusquam *in nomine*, præterquàm *Sanctissimæ Trinitatis.* Nam quò te propipis? An tu *personam quartam*, ascriptam iam vis *Baptismo?* Et cui tandem *Baptismo?* non *Iohannis*; nam nondum tum in rerum naturâ *Pontifex*; Non Enti autem, vix quispiam sponsionem facit. Sed neque *Baptismo* CHRISTI. Quî potuit, cùm post resurrectionem CHRISTI demum, *Petrus pascere iussus?* priùs enim *Dominus tuus* non permittit. Quotquot ergo ante illum diem baptizati, cùm nullus præter CHRISTVM *Princeps spiritualis* esset; *nulli præter eum Principi* illud tum iusiurandum in se receperunt. Tum *Petrus* ipse, (nam & ipse *Baptismo* initiatus est) an iurauit *Iuramentum hoc?* Cui verò iurauit? Aut an fuit illi *Baptismus* peculiaris per se? At nos hìc, qui scripturas solas sapimus, nec ad *Kabalam* vestram admissi sumus, *mysterium* illud credidimus à CHRISTO institutum, abluendis peccatis nostris, nobisque in *mysticum corpus* suum, quod est *Ecclesia cuius ipse caput*, initiandis. Atque vt *beneficium* hoc *totum* nobis ab *Illo vno:* ita *vni illi* proinde *officium* hoc *totum* deberi à nobis, *vni illi* præstandum esse, nec præter eum, mortalium vlli. Credo autem Apostolorum sæculo inauditum, vt in quenquam illorum baptizatus tum quisquã fuerit, præterquam in CHRISTVM solum, & mortem eius, *cui & consepultus est, quem & induit.* Nec quitum baptizabant, *in nomine suo* id faciebant; non *Paulus Crispum* in *suo*, nec *Petrus Cornelium* in *suo*; nec sæculo, nec à sæculo Apostolorum, tale quid auditum. Vnde ergo emersit,

626a
Andrewes, L.

sit, nouum hoc & nuperum dogma? In *Baptismo* nostro vel *expressam*, vel *tacitam* nos sponsionem facere de vllo alio Capite, vel agnoscendo, vel ei obediendo, quàm CHRISTO solo, capite, *cuius membra sumus pro parte suâ quisque*: CHRISTO, *qui est Saluator corporis sui*: CHRISTO, *qui est primogenitus ex mortuis vt sit in omnibus ipse Primatum tenens*: Capite, *ex quo totum corpus compactum est & connexum, receptiq; ab eo & veritatis sensum & Charitatis motum per influxum gratiæ?* Tum, (quod antè memini monere me,) si *Vicarius* modò est, non is honor haberi *Vicario* solet, vt *iuretur* ei *fides*, cùm *Principi* ipsi tantùm proprius ille sit, & peculiaris. Denique si *iuretur* etiam; at illud *Principi* Politico interpositum in ortu naturali, *prius* est; vestrum hoc, *posterius*. *Prius* enim nascimur, quàm renascimur; *prius quod naturale, deinde quod spirituale*; illud, *naturæ*; vestrum hoc, *gratiæ*. *Naturam* autem *gratiâ* non tolli, non labefactari, quin perfici potiùs, & quasi nouâ accessione firmari magis; id verò diu iam in Theologorum Scholis receptum est. Idem enim vtriusque Legis author, & *naturæ*, & *gratiæ*: quod posuit *vnâ*, non tollit *alterâ*; nec superinducit *gratiam*, vt soluat *naturæ* vinculum, sed vt astringat magis; vt, apud nullos tam sancta sint *naturæ* officia, quàm apud Christianos. Superueniente ergo pòst, Baptismo, *naturæ* nexui non derogatur, nec eò fit, quò minùs sua in quemque officia constent, filij in *Patrem*, Patriæ filij in *Patriæ patrem*. Quare, si à capite rem arcessas, obtinemus. Desponsam in ortu ipso *fidem*, *posterius* aliquod siue recentius *Iuramentum* (si modò est aliquod tale) exauthorare non potest. Hoc verò nostrum, de *fide*, *obsequio*, *defensione* Principi præstandâ, expressio tantùm est illius *primi*: quocirca nullo modo licebit eiurare. Et tu frustra *ortum supernaturalem* inuocas, vel opem exposcis à Baptismo, qui, ad datam *naturâ dictante fidem*, vel laxandam, vel minuendam, rogatu tuo manum suam nunquam vllo modo porriget. Nihil ergo affers, cur, quod bene iuratum est *Iuramentum*, eiurari debeat. Atque hæc ad Breue, breuius breui.

(*)

PRÆTERVECTI iam sumus *Breuia* & Vada *Pontificis*. Nihil ibi profundum; depressa omnia. Ventum iam, ad *Cardinalis* Epistolam, dicerem non tam *vadosam*: nisi, pariter *ad laudem*, pariter, *ad conuitia* moueri illum, *Tortus* monuisset. Nescias quid agendum: *laudes, non laudes*, par gratia est: *Ad dogmata Catholica*, ad *sinceritatem fidei*, sensus ei inest aliquis: ad reliqua, stupidum planè prædicat. Ergo ille, vt videtur, plusquam homo est, vt *nec benedictione*, nec *maledictione moueatur*: *Tortus* autem, minùs quàm homo, qui etsi *laudes* Domini sui, fortè, at *conuitia* tamen, quæ dicit in eum torta, dissimulare non debuit. *Sacellanus* meritò *exsacellandus*; qui, vtcunque minùs moueatur Dominus ipsius; tamen is irâ se tortum monstrare, *Papiam, Romam, Capuam*, permiscere debuit. Cùm non fecerit, & ad *contumelias* (quas dicit) in Dominum, tam lentus sit, (quod *Itali* vix faciunt, præsertim *Capellani*) in suspicionem adducor, vt credam, non hîc personam *Torti*, sed personatum *Tortum* in scenam nobis prodijsse; vereor autem ne *Cardinalis* ipse sit. Potest enim *Cardinalis* conuitijs non moueri: sed quis, ingeri *conuitia* in Dominum suum, *Sacellanus* ferret, æquo animo? quis *Sacellanum* ferret, sic ferentem? Characterem vbique Cardinalis agnoscas, sed clarâ luce clarius, duxisse hîc calamum. Nec enim *vox Sacellanum sonat*; *Dominus ipse certè*.

At, illud, *de benedictione & maledictione, simul ex eno ore prodeunte*, magis *Tortum* sapit. Coniecit enim in equuleum, & fidiculis suis prauè *detorsit* & verba & mentem *Apologiæ*; in quâ nusquam nisi blanda mentio (nusquam penè sine laude aliquâ) de personâ *Cardinalis*. Sed habet tamen *recognitione* digna quædam (& ipse iam quædam *recognouit*) *habet* & alia fortè quæ nondum *recognouit*; de quibus cùm sermo est *Apologiæ*, non blanditur ei sanè, scapham, scapham dicit, & hoc, malè tu dicis, *maledicere*. Verè enim & benè taxatur, quod malè ab eo dictum, seruatâ tamen personæ eius (quàm par fuit) ratione, nec vsquam vel verbo violatæ. At te, credo, malè habet, quòd in personam eius non inuolârit, quod tu facis vbique, ita petulanter, quasi satiram scribas, & quasi

626a
Andrewes, L.

ex ore, quasi ex calamo, sola quidem tibi maledictio procedat.

Duo sunt autem apud nos *Iuramenta: alterum* diu iam de *Primatu Regio adres Ecclesiæ*; *alterum*, quod nuper editum, *de Rege incolumi seruando*. Status causę hic iam est. An liceat *Iuramentum* hoc suscipere nuper Edicto propositum. Qui *posteriore* hoc iam omisso, totus fertur in *prius* illud, annon abertat à statu causæ? Fateris ipse rem, cùm dicis *Cardinalem* ad *detegendas* nescio quas *fraudes* collineâsse: *Detexit* ergo *fraudem*, sed *reliquit causam*. Sed quæ tandem *fraus* illa? Omnino enim sine *fraude* hîc res geritur. Si fidem cuiusquam & religionem explorare volumus, defertur illi *Iuramentum* illud *prius de Primatu*; perrarò id, & perpaucis; Si non fidem, sed fidelitatem pertentare, proponitur *secundum hoc pro incolumitate Regiâ*. Vbi insidiæ hîc vllę? Vis scire, Lector, vbi? Vis & aliud hîc à *Torto* mysterium discere? In eo; quòd *non solùm iurent, quid præstare debeant erga Regem, sed etiã quid possit vel non possit summus Pontifex*. Nec prius illud tamen valde sollicitos habet, *quid possit*. *Possit*, quantum vis, quantum vult ipse; quanto plus *possit*, tanto meliùs, *deponere, disponere, inuadendi, tumultuandi, vim afferendi authoritatẽ dare; leges, vota, iuramenta soluere*: sed, *quid non possit*, id demum grande nefas attingere. Quid enim *non potest* Pontifex? Quis *potestati* eius limitem ponat vel metam? Hoc illud erat scilicet tam *fraudulentum*, in *modificato illo iuramento*, quòd *modificata* ibi *potestas Pontificis*, vt non *possit* in Regem nostrum (& quod non in *illum*, nec in alios) omnia, pro suo arbitratu, statuere, facere, fieri iubere. Hæc enim causa erat (ait *Tortus*) cur *Cardinalis* ibi dixerit *Catholicam fidem peti*. Illius enim *fidei articulus est*, ne quis, quâcunque de causâ attingere audeat, *quid possit vel non possit summus Pontifex*. *Oceanus* enim limites suos habet, vltra quos progredi non possit: *potestas Pontificis* non habet. Atque hæc illa *fraus* est, quam vt *detegeret Cardinalis, aberrauit à causâ*, nec sine *fraude* tamen. Dicit enim *peti Catholicam fidem de Primatu*; dicendum erat, *peti Catholicam fidem de omnipotentiâ Sedis Apostolicæ*. Potest *Primatus* (credo) consistere, etsi *aliquid non possit: omnipotentia* verò non potest, *nisi possit omnia*: Atqui de illâ hîc agitur Pontificis *omnipotentiâ*, Symboli noui parte faciendâ; noui

(inquam) Symboli, quod nunc *Romæ* procudi dicitur, cuius præludia vidimus in *Paulo 5°.* depicto, cum hac inscriptione: *Summo Monarchæ, Vicedeo, & Omnipotentiæ Pontificiæ propugnatori acerrimo.* Nos verò ingenuè fatemur, contineri eâ *Iuramenti* formulâ, & quid subditi præstare debeant erga Regem, & quòd Pontifici *potestas* nulla prohibendi ne præstent, quod præstare debent; ne faciant, quod officij sui est, vt faciant; ne reddant *Cæsari*, quæ Cæsaris sunt. Quòd nisi hoc tentet Pontifex, nihil ibi contra, *quem gerere amat*, Primatum. Nec enim *potentia* eius in formulâ illâ attingitur *absolutè*, tantùm *ex hypothesi*, vt quæ, *conditionalis* sit tota; nec, nisi *disponat de regnis* non suis; *exteros ad inuasionem, subditos ad rebellionem* sollicitet. Quo casu, fas, & affirmare, & iurare, quòd hoc *non possit* Pontifex.

APerit se etiam magis Sectione proximâ. Primò tamen philosophatur pauca, *de Bono, ex causâ integrâ*; *Malo, ex singulis defectibus*: vt ergo, *iuramentum* sit malum, vt respuendum, *non id necessarium esse, vt singulæ eius partes malæ sint*; *satis enim si vel vna sit mala.* Sed huic (si vllam partem æqui dixisset Pontifex) Regis optimi clementiâ abunde iam antè satisfactum erat, cùm facta fides, delata conditio, si notâsset, quæ *vna* illa esset, quæ *plures*, vel *delendi* cas, vel benignâ interpretatione *molliendi.* Tum verò; non *partem* vllam, *substantiam* ipsam damnauit, & *scopum*: iam ad *partes* nos reuocat; & si de illis vel *vna* maculam habet, satis in eo putat ad *totum* reijciendum. Ita illìc, vbi *pars* vlla corrigi potuit, *totum* displicet: hîc, vbi *totum* damnare non potest, *pars* vlla sufficit, si ad eius stomachum non sit. Nam de *quatuordecim* illis *propositionibus* (quæ quasi artus sunt & membra Iuramenti) *plurimas* dicit *attingere Sacrosanctam potestatem Vicarij Christi. Plurimæ* illæ, *quot* sint, & id quoque mox narrat subsequente sectione, *vndecim* scilicet *de quatuordecim. Tres* tantùm excipit, putà *primam* & *duas vltimas*; quanquam *penultimam arrosit* iam antè, quæ est *de plenâ authoritate Iuramenti deferendi*; sed *tres* istas iam excipit, quæ tam fœlices fuerunt, vt nusquam in ijs vel *nomen Papæ* legeretur. Vbi enim *Papæ nomen* (quasi esset *in nomine illo* contagio quædam) malæ sunt *omnes*, eas *omnes* reijcit: reijcit autem, eo quòd imminutum eant Pontificis potestatem;

626a
Andrewes, L.

teſtatem; quòd dicant hoc vel illud, *Papam non poſſe, cui* nempe liceant, penes *quem* ſint, *qui* poſſit omnia: Hæc eſt enim *fides Catholica.* Hîc tamen ſi non tergiuerſari, ſed bonâ fide rem gerere velles, *vndecim illis*, quas ſic vellicare videri vis, *vndecim alias opponere* debuiſti, pro more ſcholæ, *contradictorias*, vt ſic collato pede, conſertâ manu, non *cauponari bellum* liceret, ſed *belligerare.* Non eſt factum. Quare autem non, Lector facilè coniecerit. Deforme enim ſpectaculum *vndecim illas* in *terminis* ſuis, ſic contradicentes, ſub vno aſpectu ponere; caput quatiat, contrahat frontem Lector, ſi videat; videat, detractâ laruâ, Eccleſiam veſtram, quàm *parum propitia* ſit Regibus. Quid ergo fit? *Attingere dicis, vndecim illas, primatum in ſpiritualibus.* Quidſi autem *attingat*, dum citra noxam? ſed neq; *attingunt primatum in ſpiritualibus, vndecim* illæ; & tu, cum *omnes* debebas, *duas* tatũ delibas de *vndecim*, nec illas tamen. Quæro enim, *vtrùm Princeps hæreticus à Pontifice excommunicari poſsit*, an *vlli* quæ ibi ſit, *propoſitioni* repugnet? an vſpiam ibi mentio *hæretici?* an vſpiam quem *poſsit* vel *non poſsit* Pontifex *excommunicare?* Luſtra oculis, deſigna locum, appone numerum. Videbis tuam hanc cauſam *ſpiritualem* nullam ibi eſſe. Hæc ibi nuſquam eſt: Dic de illis quæ ſunt. 1. Poteſt Pontifex *deponere Reges.* 2. Poteſt *diſponere de regnis.* 3. Poteſt *extraneo cuicunq; inuadendi licentiam dare.* 4. Poteſt *ſubditos contra Regem ſuum armare.* 5. Poteſt *vim perſonæ Regis afferendi, authoritatẽ concedere.* 6. Poteſt *interdicere, ne Regem defendant.* 7. Poteſt, *ſiquas ſciant contra Regem initas proditiones, eas, ne retegant.* 8. Poteſt inſtillare opinionem hanc: *Principes à ſubditis deponi poſſe, aut occidi.* An & hæ *cauſæ ſpirituales* ſunt? An hæ *Primatum* eius *in ſpiritualibus attingunt?* In *Iuramento* inſunt omnes hæ. Cur tu igitur *has*, cur *decem* de *hijs*, quæ ſic (vt ais) Pontificem *attingunt*, non excuſſiſti? imò cur non *attigiſti?* Piguit, credo; vidiſti nihil in illis *ſpirituale*, niſi [a] *ſpiritualia nequitiæ* fortè, quæ dicit Apoſtolus.

a *Epheſ.* 6. 12.

QVaſi de lubrico loco igitur elapſus, citò recipit inde ſe *ad excommunicandi poteſtatem* in *Iuramento negatã* Pontifici; nec tamen ibi *negatam* vſquam: quámq; ille *negatam* & hic & alibi, ſæpe iam, ſed fruſtra & falsò ſemper aſſerit. Non obſtat *Iuramentum*, quò minùs *ſententiã* ſi volet *proferat*; id modò agit

vt

vt non obstet *sententia illa prolata*, quò minùs maneant in fide *subditi*, & vel inuito Pontifice officiũ faciant; ac illam *falsi nominis libertatem* nolint, quâ solet *liberare* Papa à *debitâ* per eos *subiectione*. Et cur tu hîc *populũ* nominas quasi gentem vel cœtum per se, & sui iuris, quos Iuramentum dicit *vllos subditorum suorum? subditi* autem *sui* dum sint, *Catholici* an *Hæretici* sint nihil interest; *reddere* debent Regi, quã debent *obedientiam*; quo debito, non magis *liberare* eos potest Pontifex, quàm ære alieno. Quodsi *authoritatẽ* habet à *fide liberandi*, vnde habet? Quo authore habet? vbi in sacris literis *potestas* hæc illi data? Nos locum notamus, vbi [b] Christus *reddi* iubet, vbi [c] Apostolus ὀφειλας id est *debita* dicit: Tu fac, alium notes, si habeas modò, vbi *ne reddantur*, quæ sic *debita* sunt, *authoritatem* cuiquam indulsit, vel Christus, vel Apostolus, quenquam *liberandi*.

b Matt. 22. 21.
c Rom. 13. 7.

Nec enim Doctores tui Scholastici hîc audiendi sunt, nec facultatem vllam habent, quo Christus, quo Apostoli nusquam *liberârunt*, eo, Pontifici, vt *liberet*, *nouum ius faciendi*. Scholastici enim Doctores tui, qui sunt, aut vnde? quàm verò antiqui? quo *sæculo* nati? Annon *sæculo* demum *decimotertio* emerserunt, post *Henricum quartum*, *quintum*, *sextum*; post *Fredericum primum* & *secundum*; post *Philippum*, Imperatores indignè habitos? Nonne postquàm Pontificibus illis *vires adessent*; virus hoc suum in Scholam effuderunt, & *licere* tum cœpit hoc quod dicis, cùm quicquid *libuit licuit*, cùm *quid posset* vel *non posset* Papa nefas *attingere*? Altiùs verò repetenda vobis res est de iure magis adhuc antiquo, vltra scilicet sæculum *Hildebrandi*, qui, author libertatis huius, iuris conditor, doctrinæ traditor fuit qui primus grassari ausus in *Henricum Cæsarem*. *Vel vnum proferri* vis à nobis *Catholicum authorem* cui, non probetur hæc subditorum *absolutio* à debitâ Principi *obedientiâ*? Factum id iam antea, & plures vno prolati. *Venericus*, *Conradus*, *Walthramus*, *Sigebertus*, *Eberhardus*. *Io. Parisiensis*, *Petrus de Vineis*, *Occam*, *Dantes*, *Marsil. Potauinus*, *Maior*, *Author Libri*, cuius initium *Rex pacificus*. Nos vel vnum proferri volumus à vobis, qui ante *Hildebrandum* hoc *fecerit*, qui ante *Henricum quartum*, *passus fuerit*. *Ante hunc non legimus aliquem*, ait [a] Viterbiensis. *Lego & relego* (ait [b] *Frisingensis*) *& nusquam inuenio quenquam ante hunc*. [c] Gemblacensis verò;

a Part. 17 pag. 498.
b 6. 35.
c Ad ann. 1088

Cum

626a
Andrewes. I.

Cum pace omnium bonorum, hæc (inquit) *nouitas, non dicam hæreſis, nec dum in mundo emerſerat.* Habes à *tribus*, qui circiter id tempus vixerunt, ex *Italiâ, Germaniâ, Galliâ*; ante *Hildebrandum*, quæ vobis *Catholicæ* iam *fidei* pars eſt, *ſi non hæreſin, nouitatem* tum quidem *habitam* fuiſſe. *Hildebrandi* de ſcholâ diſcipuli, Doctores tui omnes; vt, hîc iam inter *nos controuerſiæ* finis non ſit, ſi inter *illos* nullæ ſint *controuerſiæ*. Quis enim tum *illorum* auſus eſt hiſcere? Quis aliter de Papâ, quàm *cum ſtupore* ſummo, cum interiectione (*Papè*) verba facere? Alterius hæc fori ſunt.

Tum, quales ibi Doctores, talia Concilia; nec *antiqua*, quæ ab *Innocencio* 3°. modò ſunt, poſt *annos* à Chriſto *mille ducentos*; neq; *Generalia*, quæ *ſolius*, nec *totius Europæ*; nec *libera*, quæ, vt ais, erant, SVB *Innocentio, Gregorio, Clemente, Leone*, reliquis. Et verè quidem SVB *ijs* erant, & *illi* SVPER Concilia hęc, nec quicquam definitum ab *iſtis*, quæ SVB, niſi quod ab *illis* qui SVPER præfinitum eſſet Tum, neque ſic, *Concilia* de *ipſis*, ſed *ipſi* de *ſe* Pontifices verba faciunt, & *inſinuando* dicuntur, quæ ibi dicuntur, potiùs quàm *definiendo*. *Lateranenſe*, nihil habet de Pontifice, tum neque ſi haberet, magnoperè id ad rem. Concilia enim non habent *poteſtatem* diſponendi de rebus ſæculi; nec *vlla conſtitutio Iuris Canonici poteſt Regno præiudicare, circa adminiſtrationem temporalem*. Tria quæ ſuccedunt, *Lugduni* duo, vnum *Viennæ*, nuſquam in Concilijs locum habent: inter Decretalia Pontificum referuntur ex illis quędam, vnde & tu citâſti. Sed quid dicit tamen *Lugdunenſe* prius? *Cardinales eoſdem obſecrantes, vt penſantes attentiùs quid ijs imminet, cùm agitur de creatione Vicarij Ieſu Chriſti, &c.* Quis hîc loquitur? Pontifex *ipſe* de *ſeipſo*. Quid verò *Lugdunenſe* poſterius? *Vnde & nos, eiuſdem Apoſtoli effecti ſucceſſores, & ipſius Redemptoris in terris locum tenentes.* Cuius verba? Pontificis; qui *ipſe ſe* dicit locum Chriſti tenentem. In *Viennenſi* autem; ſi ibi cum *Summâ Trinitate* & *fide Catholicâ* locum habeat Pontifex, mira narras; ſed nuſquam apparet locus ille, niſi de procœmio dicas, cui, nihil cum Concilio. *Conſtantienſe*,[a] Dominus tuus reijcit ex numero *Generaliũ*, quæ probata ſint, ſed tamen *illud* quid refert? Inter articulos *Iohanni Hus* impoſitos (verè an ſecus non diſputo,) damnatut vnus, quòd diceret

Lupold. de Babenb.

[a] *De Concil. lib. 1. cap. 5.*

Papam non esse Vicarium Christi, vel Successorẽ Petri, si viuat moribus illi contrarius, nempe Papam, qui nequam sit, Papam tamen esse. Quis negat? Quid hæc ad rem? Tum *Lateranense* sub *Leone* (etsi nec [a] vobis Concilium sit) tamen ex eo, quid affertur? *Pastor æternus in soliditate Petræ, Petrum eiusque Successores instituit.* Quis dicit? *Leo decimus*, qui, (si *Leoni* decimo credimus) Vicarius Christi est. Postulatum haud æquum sanè, vt credatur *ipsis* in causâ *ipsorum.* Sed quò tamen euadent hæc? Vt sit *Vicarius Christi Pontifex.* Sit, si voles. Omnes enim Sacerdotes [b] *Vicarij* eius sunt. Vel si *singularem* malis, Imperator Vicarius est Dei, ita *Anastasius Papa* ad *Anastasium Cæsarem*: Rex quisque in Regno suo, ita *Eleutherius* ad *Lucium* nostrum; Et [c] *Carolus Magnus Rector Religionis* & *Ludouicus.* Quare si in *Vicario*, si in *Rectore* vis vlla est; & ad illos spectat, vt Pontificem *corrigant*, & cogant in ordinem.

a *De Concil. lib. 2. cap. 13.*

b *Euseb. 1. Ep. 3.*

c *Concil. Mogunt. 1um. 2um. in præfat.*

Quod si autem, causa hæc vtique *spiritualis* sit, correptio etiam debet esse, qualis *spiritualem* causam & offensam decet, *spiritualis* & ipsa; nec vltra censuras *spirituales*, Rector *spiritualis* progredi. Nam fides & obseruantia, quâ Principi tenetur subditus, *spirituale* debitum non est, aut ecclesiasticum. Debetur enim & defertur Principi, qui extra Ecclesiam, vbi *spirituale* nihil est: solutio igitur ab illâ, *spiritualis* pœna non est, & cùm *spiritualis* pœna non sit, in causâ *spirituali*, propter delictum *spirituale* infligi non debet. Congeneres enim æquum est esse culpam & pœnam; nec mucrone Episcopali feriri quæ in Rempublicam, nec gladio sæculari quæ in Ecclesiam: altera alterius opem, si videtur, exposcat, altera alterius fines non inuadat. Eò vsque igitur rectè procedit res. Hæresis causa *spiritualis*: excommunicatio pœna *spiritualis.* Plectere vult, cùm *spiritualis* Rector sit, crimen *spirituale?* plectat verò, sed pœnâ *spirituali*: Sistat ibi modò. Sin & *subditos* fide *soluendos*, & *terras*, inuasioni *subijciendas* porrò *iusserit*, frustra *iusserit*, egressus iam fines potestatis suæ; quæ vbi crimen *spirituale*, supplicio *spirituali* affecit, non habet vltrà, quod agat. Supplicet eis censeo, quibus illius *supplicij* ius est: ipse non inuadat, nec *gladio* rem gerat, quem *Petrus* antecessor eius in meliore multò causâ *iussus* est *recondere*: nec *igne*, quem *Zebedæi* filios, *Dominus* de cœlo *non est passus deuocare.* Mann-

mitten-

626a
Andrewes. I.

mittendi vel *ſeruos*, vel *ſubditos*: alienandi vel *fundos*: vel *Imperia*: ius illi nullum.

Recurris dein ad *Lateranenſe*, quaſi ad *aſylum*: in eo *triarij* tui ſunt. Quod, neſcio cur *maximum* dicis, niſi propter 800. ibi Priores & Abbates; nam Epiſcoporum numero maiora multò fuerunt: nec cur *celeberrimum*; nec enim ibi celebre quicquam, niſi quod tam multi tum conuenerunt, vt nihil agerent. Quare autem ad *Lateranenſe*, *ſæculo* demum *decimo tertiò*? An per *mille* annos & *ducentos*, quibus ſteterat tum Chriſtiana res, ſatis cautum non erat, vel prouiſum *contra hæreſes*, vt *Lateranenſi* primùm hoc curæ fuerit? Nullúmne priùs ab *hæreſi* periculum? Et an, tum demum cœpit periculum, quòd tum primùm neceſſe, vt *ſubditi fide ſoluerentur*? Qui fuit ab *Abbate Ioachim*, quem nemo; vel ab *Almerico*, quem non multi ſectati ſunt, timor tantus, (nam hij ſoli à *Platinâ* nominantur) vt tam violentum hoc, & morbo penè peius remedium adhibendum eſſet, quod tamen in *Manichæis*, *Arrianis*, *Neſtorianis*, *Pelagianis*, *Eutychianis*, *Monothelitis*, tot alijs *hæreſibus* multò & magis perniciosis, & latiùs proſeminatis, Eccleſia non adhibuit. Quid autem ibi actum in Concilio? Nihil quidem de eo quod dicis, *Conciliariter decretum*, aut definitum: *Significetur id ſummo Pontifici, qui ſubditos fidelitate ſoluet, & terras inuadendas concedet.* Arrogatur hîc quidem Pontifici ius, non datur; & præſumitur quod fuerat antè in praxi, non decernitur; quaſi incidenter ibi modus præſcribitur, res ipſa ex propoſito non definitur; Concilium *ei* vt faciat *poteſtatem* non *decernit*. Tum nec rectè rem refers; præcidis ibi, multa; *excommunicetur* ibi, dicitur, ſed *per quem? per Metropolitanum & comprouinciales Epiſcopos.* Ante ergo *monitiones præuias*, ante *ſententiam ab Epiſcopis dictam*, nihil Pontifici quod agat: Expectanda ei ſaltem *cenſura Epiſcoporum*, etiam *annus poſt* cenſuram *integer*. Tum in *Dominos principales* ibi nihil ſtatuitur, ſed vel in eos, *qui non habent*, vel *ſi habent*, *ſaluo iure Domini principalis*: Omiſſus autem ibi caſus, ſi *Domini principales* ipſi ſint. Apud nos quidem *non* magis vnquam *receptum* celebre illud tuum Concilium *Lateranenſe*, quàm *Tridentinum in Gallia*. Nam & *Principi* hîc *ſubſidia* ſoluuntur, addo etiam *ſoluta ſunt* iam inde *ab Henrico tertio*, qui mox fuit

poſt Concilium, *inconſulto Pontifice* contra 46um. capitulum. Et *tametſi ſæpè ex bonâ fide ortum non habeat*, tamen hîc apud nos *currit præſcriptio*, contra 41um. Et verò, contra *ipſum hoc*, quod in manibus iam habemus *capitulum 3^tium. Clericorum bona, qui de hæreſi conuicti, Eccleſijs non applicantur, ſed abeunt in fiſcum*; vt nihil quidem ad nos Concilium tuum *Lateranenſe*. Neque verò vim ſuam videtur habuiſſe Decretum hoc *Innocentij tertij*: vt elicienda proin paulò pòſt fuerit à *Frederico 2°*. Conſtitutio eius triplex, *Patauij*, contra Hæreticos. Quæ ipſa Conſtitutio plus ſemper in ſe momenti habere viſa eſt, quàm Decretum hoc. Agere enim & procedere voluerunt in Hæreticos ex Conſtitutione illâ Iudices ſuos, *Innocentius 4°. Alexander 4°.* & *Clemens 4°.* Pontifices, non ex capitulo hoc *Lateranenſi*: nunquam id facturi ex *Cæſaris* lege, non ſuâ, niſi *Cæſaris*, quàm ſuam, plus in ſe momenti, ac roboris habere ſtatuiſſent.

Direct. Inquiſ. Lit Apoſtol. pag. 13. 27. 51.

Quanquam non malè id à me quæſitum, *Quid ibi actum?* Nihil enim actum, quod quidem conſtet. Et ille *locus* ad *marginem*, caput illud tertium, nec illud ſolum, ſed & reliqua, & corpus ipſum Concilij iugulauit. *Platinæ* de toto hoc Concilio, tam *magno*, tam *celebri*, verba ſic ſe habent: *Venêre multâ, tum quidem in conſultationem, nec decerni tamen quicquam apertè potuit. Venêre multa*, ait Platina; tu fidus interpres *Platinæ*, non *multa*, ſed *vnum modò de multis* veniſſe ais, nempe *de terrâ Sanctâ recuperandâ* ſolùm. Nec potuit *de multis quicquam*, (ait ille) tu verò non *de multis quicquam*, ſed *de vno hoc articulo* inter multa; *nihil certi definiri potuit*. Non dicit hoc *Platina*; dicit, *multa quidem tum in conſultationem veniſſe*, (non vnum illud *neque tamen* (non vnum de multis, ſed) *neque quicquam ibi tum decerni potuiſſe*: Non quidem *apertè*, vt ſiquid ibi habeatur decretum, *clanculum* & *malis artibus* obtruſum ſit. Sed neque tute tibi hîc conſtas. Nam quod ibi *definitum* eſſe negas de *terrâ Sanctâ*, non minùs certè definitum eſt quàm cætera, nempe *cap. 71, Ad liberandam terram Sanctam de manibus impiorum, &c.* vt ſi non *illud*, nec *alia* decerni potuerint; vel enim nihil tum *aliud*, vel ſi *alia*, & *illud* inter *alia*, nec minùs quàm *alia* decretum fuerit. Sed vt fides Concilij huius ſuſpecta ſit; multa certè faciunt. Facit primò, quòd ante *Cochlæum* nuſquam extiterit: qui *primus* illud (quod ſciam) mortalium edidit,

626a
Andrewes. L.

edidit,idque non ante annum 1538. Nam qui *triennio* antè, Concilia nobis dedit *Iacobus Merlin*, *nullum* tum habebat quod ederet: *Cochlæus* autem (*quis verò nescit Cochlæi mendacia?*) descripta sibi dicit *Decreta hæc*, ex *antiquo codice*; sed neque vnde sibi *Codex* ille, vel *à quo*, nec *quâ fide* fuerit, verbum vllum addit. Nec alius credo fuit *Codex ille antiquus*, quàm *Codex Decretalium*, in quo illa sparsim inserta: quæ ille *inde collecta*, sic in vnum corpus *consarcinauit*; sed *stultè* tamen *consarcinauit*, atque ita vt pereat indicio suo. Quis enim credat? quis ferat *celeberrimum* tuum *Lateranense* Concilium, citare & Decreta sua referre ex *Lateranensi Concilio*, id est, ex *seipso? Concilia* quidem vbi de *seipsis* loquuntur, sic ferè loqui solent, *Hæc Sancta Synodus. Placuit huic Sancto Concilio.* At hoc *Concilium, de Lateranensi*, id est, de *seipso*, sic loquitur, tanquam de *Concilio alio peregrino: Fuit*, & *Noscitur fuisse*, tanquam de *præterito*, non iam *sedente*, idque *Sex* minimùm in locis *cap. 11* bis autem *cap. 29. cap. 33. cap. 46. cap. 61. In Lateranensi Concilio piâ fuit institutione prouisum. De multâ prouidentiâ, fuit in Lateranensi Concilio prohibitum.* Et *Deuoluatur collatio secundùm statutum Lateranensis Concilij. In Lateranensi Concilio noscitur fuisse prohibitum.* Hæc, quisquam *Concilij* ipsius verba *putet?* Annon de *alio quodam* mentionem fieri? Quid ergo [a] *Cochlæus* somniat? *Ab ipso Papâ Innocentio hæc Decreta in formam hanc redacta fuisse, aliquantò post celebratum Concilium? Aliquanto post?* Non placet illud, *post Concilium* celebratum *Concilij Decreta scribi*; *Id quod* (inquit Cochlæus) *cordatus Lector facilè deprehendet ex capitulis quibusdam*; vbi *tria* notat de *Sex* illis quæ mihi antè indicata sunt. Sed non ita vappa fuit *Innocentius*, vt hac verborum formulâ Decreta conderet, vt Synodum sic loquentem induceret, *In Lateranensi Concilio noscitur fuisse prohibitum*, vel *fiat hoc, secundùm quod prouisum est in Lateranensi Concilio*, cum *Synodum* ibi *ipsam* loquentem inducat. Quid ergo fuit? *Platinæ* credimus; *Non est decretum ibi quicquam, non potuit ibi decerni quicquam. Improbauit Innocentius ipse Abbatis Ioachim libellum, damnauit ipse Almericum.* Verba sunt *Platinæ*. Non enim *Concilio* ea ascribit, sed *ipsi*. Et vt hæc, ita cætera, de quibus *decerni nihil potuit*, relata pòst, per eum in *Decretalia* [illegible]ia. Siqua in Concilio tractata, placuerunt, appositamen-

[a] *In Præfat. Later. Concil. secundùm Crab.*

tio de illis, quòd in *Lateranensi* prouisa sint: vt de *Sex illis* quæ paulò antè mihi notata, inter quæ tamen *Caput* illud Cochlæi *tertium*, non est vllum. Non enim *Concilij*, caput illud; verè autem *Caput 13. Extrau: De Hæreticis*, nempe *Innocentij ipsius* Decretum, non *Concilij*, *vbi quicquam decerni non potuit*.

Audi verò *Matthæum Parisiensem* qui ipse tum vixit, de *maximo* illo tuo & *celeberrimo* Concilio, rem vt erat, referentem. [a] *Concilium autem illud Generale, quod, more Papali, grandia primâ fronte præ se tulit, in risum & scomma desiit, quo Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Decanos, Archidiaconos, omnesque ad id Concilium accedentes, ludificatus est.* Postquam enim profectus *Innocentius*, vt litem inter *Genuenses*, & *Pisanos* componeret; quid factum fuerit, narrat *Parisiensis*. *Cùm iam nihil geri in tanto negotio cernerent, redeundi ad sua cupidi, veniam sigillatim petierunt. Quibus Papa non concessit, antequam sibi grandem pecuniam promisissent, quam à Mercatoribus Romanis, priùs accipere mutuò, Papæque soluere coacti sunt. Papa, iam acceptâ pecuniâ quæstuosum hoc Concilium dissoluit gratis, totúsque Clerus abijt tristis.* En, quod *vnum* tibi erat *Lateranense*, quò cesserit; *vnum* erat, iam *nullum* est, vt iam, *spes sibi Pontifex*, nec vllum supersit refugium, nisi in *Decretis sibi suis*; quibus, nisi interat quod suo proposito satis futurum sit, dignus sanè qui *sacer* sit.

a *Antiq. Britan. in vitâ. Steph. Langton. Ex minor. Hist. Matt. Paris.*

Vbi autem nominatus fortè *Platina*, opportunum duxit *Concilium* suum *Lateranense* in medio relinquere, ei valedicere; quasi an ibi *quicquam decerni potuerit annon potuerit*, aut quid Concilio fiat, non magnopere curet; & delabi ad *Iohannem* Angliæ *Regem*, ibi in *Platinâ* in vitâ *Innocenty* vectigalem factum; ad *Othonem* etiam inibi depositum; magis scilicet, de *gloriâ Pontificis* anxius, quàm de *Concilij authoritate*; pòst autem acclamat quasi ad facinus à se factum, magnum & memorabile: Non potuit adduci author, qui minùs faceret ad rem nostram, vbi Imperator exactus, Rex ad vectigal redactus est. *Pergat igitur Aducrsarius, & similes Authores ad nos conuincendos frequenter adducat.* Quid restat iam, nisi vt pœniteat, *Platinam* vnquam adduxisse, nec quisquam dehinc aliquid de eo citare audeat? Non tamen hoc, *Torte*, subductâ satis ratione. Primùm enim, vbi nos *de iure* quærimus, tu respondes *de facto*. *Nullo iure* factum, nec ipse negare potes, cum *priùs* factum fuerit,

626a
Andrewes. L.

erit, *quàm ius* fuerit *faciendi*; cum *Othonem* ipſe *Platina* dicat *depoſitum* priùs fuiſſe, quàm *Concilium* vllum aut ſtatuerit, aut fuerit quod ſtatuere poſſet, *deponendum* eſſe. An is Pontificum mos, *primò*, rem facere, *pòſt*, faciendum decernere? Qui *Concilium* affers, vt doceas *propter hæreſin* deponi poſſe, *exemplum* ſubijcis *Imperatoris* ante Concilium vllum *depoſiti*, nec tamen propter hæreſin vllum *depoſiti*. Nam nec illius *hæreſis* vlla legitur, propter quam *deponi* debuit: Recuperata tantùm quædam oppida, vnde iram Pontificis in ſe concitârat. [a] *Tempore enim quo vacabat Imperium, Papa Caſtella plurima occupauerat, quæ ad Imperium pertinebant: vnde Imperator, quia quod ſuum erat reuocare ſtuduit, ipſum Papam ſine merito, ad iram prouocauit.* Sed & illud fortè *hæreſin* ſapiebat, vt & alia ſæpe, quæcunque non ad ſtomachum Pontificis. Iurare compulit, vt diſperſa Imperij iura reuocaret: Reuocantem ex iuramenti religione, anathemate percutit. Certè *Innocentio* ipſo, *Otho* magis innocens. Hoc *Othoni* factum, quem *Innocentius eleuans alliſit*; quem enim paulò ante confirmauerat, eundem pòſt, nullâ ſuâ culpâ turpiter deſerüit, cùm contra *Philippum* riualem Imperij *Cæſarem ipſum verum*, infœliciter rem geſſiſſet. Huic quoque ipſi *Othoni*, titulis Imperij priuato, qui ſubſtitutus eſt *Fridericus 2°.* quàm lubrico loco ſederit, quis neſcit? Miris modis tum *Papæ* ludos faciebant *Imperatoribus*, & illa *Tyrannidis* in Pontifice indicia erant, non *authoritatis iuſtæ*; & *debilitatis* in Cæſare, non *cauſæ iniuſtæ*.

[a] *Matt. Pariſ. ad anh. 1210.*

De Rege *Iohanne* quid mirum? ſi ſic *Cæſares* tum habuit *Innocentius*, quòd metuerit ſibi, cum eſſet ei *Othonis* exemplum ante oculos Nepotis ſui, cuíque ipſe fauiſſet contra Pontificem; præſertim cùm & *Iohannem* ipſum *Innocentius* (nullo etiam tum edito *Lateranenſi* Decreto, nec ſanè *propter hæreſin*) expoſuiſſet prædæ *Gallorum?* Nec id, quia Nepotem ſuum *Arthurum*, legitimum regni hęredem, contra ius fáſq; mandaſſet trucidari; lentus enim ad facinus tam leue Pontifex; ſed, quia grande ſcelus admiſit, dum quem ei *Papa* nolenti & neſcienti obtruſit *Archiepiſcopum*, eum non primo quoque tempore ſuſcepiſſet. Egregiam verò laudem Pontificis: Exciderat tum *Iohannes* ſuorũ beneuolentiâ, inciderat in diſcrimen vltimum, factùs à Papâ ſacer; deſertus à ſuis; *Gallus quaſi Hannibal* ad portas;

portas; vndique anguſtiæ. Quo in diſcrimine ſuo, cùm *Innocentij* Papæ *auxilio diuino* (vt ait *Platina*) *Iohannes vti vellet*, parum in eo expertus eſt *mentis diuinæ*. Senſit enim clauſum ſibi *diuinum* eius *auxilium* omne, niſi grandi pretio, *vtriúſque* ſcilicet *regni*, paciſci cum eo vellet. Credo autem, ſi ſe conuertiſſet ad Deum, vel ſi *Innocentius* Deo plenus, minoris multò cum eo tranſigere potuiſſe. Ille tum, niſi ſe regno *Iohannes* exuat, nihil audit: atque ita vt ſe exueret, planè per vim perpulit. O virum ſanctum! ô ſpeculum *innocentiæ!* Nam quòd tu *voluiſſe* refers *Iohannem*: haud alia in eo facto fuit *voluntas* eius, quàm qualem dixiſti *Gregorij* fuiſſe erga Imperatorem, *vellet nollet*, cùm domi turbatæ res, cùm foris, hoſtis immineret. Sed quid tum ſi *voluit* Rex? Regnum ipſum *noluit*, *vniuerſitas regni*, quæ in cauſâ hâc *contradicere* potuit, per os Archiepiſcopi *contradixit*, eáque *contradictio* eius de iure fuit admittenda. Noli ergo nimis blandiri tibi de re nihili: multis enim modis *nulla* fuit, ea tum ſubiectio. Conceſſa *primùm* non ſine periurio, nam contra ſolenne iuramentũ Deo à Rege præſtitũ, ante impoſitam illi de more coronam. Secundò, Reſeruata in eo *Iuſtitiæ*, *Libertates*, *Regalia*, per verba, [*Saluis nobis, & hæredibus noſtris, Iuſtitijs, Libertatibus & Regalibus noſtris*] atq; ita conceſſio de iure *nulla*. Tertiò, *Reclamatum* ei eſt à Regno,[a] *Semper clàm & palàm reclamante, cum profundis ſuſpirijs Stephano Archiepiſcopo Cantuarienſi*. Quartò, *Relaxatum* pòſt, quicquid in eo pactum: ſic habet Eulogij Author. *An. 1214. Conuocatum eſt Parlamentum Londonijs, præſidente Archiepiſcopo, cum toto Clero, & ſectâ Laicali; in quo, per Domini Papæ præceptum; illa obligatio præfata, quam Rex Domino Papæ fecerat, cum fidelitate & homagio relaxatur omnino, ſeptimo die Iulij.* Apud *Tortum* quidem[b] *Thomas Morus* ius teſtis habeat neceſſe, qui *Cancellarius Regni*, vt verum poſſet cognoſcere, & *Martyr ſanctus*, vt nollet fallere. Vis ab *illo ipſo* audire, quæ *eius* ſententia de veſtro hoc *vectigali?* Verba *eius* ſunt: *Quod ſi dicat quis, (quod verum eſt, dicere non nullos) vectigales factos à Rege Iohanne Angliam & Hiberniam Papæ, & Sedi Apoſtolicæ, ſub cenſu annuo mille marcarum; & nos verè viciſſim audemus dicere, verè id ab eis non dici; quodq; nec Roma tota, diploma vel conceſſionem talem proferre vel poſſit iam, vel vnquam potuerit. Quodſi au-*

[a] *Matt. Pariſ. Hiſto. min. in ann. 1213.*

[b] *Supplicat. animæ, in purg.*

tem

626a
Andrewes, L.

tem posset, tamen id nihili prorsus esset: nam neque Regem Angliæ vllum, Papæ vnquam Regnum suum dono dare potuisse, nec terram suam vectigalem facere, etiamsi id maximè vellet: nec iam solvitur ei pecunia, nec vnquam soluta est.

Quodsi, quæ tum fuerit hominum sententia de facto illo, scire vis; potes ex *Stephano* Cardinale ipso *Romanæ* Curiæ, ex Papali gratiâ speciali, inuito etiam Rege *Iohanne*, facto hîc *Archiepiscopo*. Is, vtcunq; concessio Regis sui in rem Papæ erat, [a] *ante altare S. Pauli in Ecclesiâ Cathedrali Londinensi, cùm redderet coronam Rex, conficiens scriptum toti mundo execrabile,* contradixit, appellationē interposuit. Potes & ex ore Capitalis tum Hostis eius *Philippi Galliarum* Regis, cuius hęc verba referuntur à *Matthæo Paris.* [b] *Regnum Angliæ patrimonium B. Petri nunquam erat, nec est, nec erit. Nullus Rex vel Princeps potest dare regnum suum, quod est Respublica, sine assensu Baronū suorum, qui Regnum illud tenentur defendere. Et si Papa hunc errorem defendere decreuerit, perniciosum Regnis omnibus exemplum perhibebit. Heu quantum deterior Regum omnium per eum conditio? Ita enim poterit, processu temporis, per aliquem desidem Hæredem meum, fieri de Franciâ: & tendens manus ad cælum, addidit, Quod Deus, quod Deus, quod Deus auertat; & eruperunt lacrymæ ab oculis eius. Tunc quoq; magnates omnes vno ore clamare cœperunt, quòd pro illo articulo starent vsque ad mortem: ne videlicet Rex aut Princeps per solam voluntatem suam posset Regnum dare, vel tributarium quomodo libet facere, vnde nobiles Regni efficerentur serui.*

[a] *Mat. Paris. Histor maio. in ann. 1231.*

[b] *Matt. Paris. Histor. prin. in ann. 1216.*

Sed quorsum hæc de Rege *Iohanne*? An vt vras nos, dum commemoras *Regnum* hoc *nostrum, Ecclesiæ Romanæ* esse? Nihil agis. Nam antiquissimo tempore, etiam antequam sic oblatum esset à Rege *Iohanne*, *Ecclesiæ Romanæ* fuit. Ita rem refert *Augustinus Steuchus*, Bibliothecarius Pontificis, idque ex Registro *Alexandri 3i* iam inde scilicet *à Donatione Constantini*, vt nulli rei concessio illa *Iohannis* fuerit, tantúmque Papæ dederit, quod suum iam erat. Quid tu autem, *Regnum nostrum* commemoras vnum, quasi & alia omnia Regna eodem loco non sint? Faxo verò vt habeatur mihi à te gratia: augebo enim *Petri* patrimonium. Non enim *Regnū* hoc ANGLIAE solùm, sed & reliqua omnia, quæ per *Europam* sunt Regna (nec vel vnum excipio) *omnia* (inquam) sunt Pontificis.

Constat hoc ex Regiſtro *Gregorij 7^i.* apud *Steuchum* ſecundo libro contra *Vallam* pro Donatione *Conſtantini*. Petrus Rex ARRAGONIÆ *venit Romam quinto anno Innocentij tertij, obtulítque ſponte totum Regnum B. Petro & S. R. Eccleſiæ, ibíque accepit in feudum prædictum Regnum. Itémque pro Regno Sardiniæ certam pecuniæ ſummam conſtituit ſe daturum.* Melior autem hæc multò conceſſio, magis in honorem ſedis Apoſtolicæ, quia ſponte oblata: quàm Regis *Iohannis*, quæ per vim extorta & metum, metum (inquam) qui vel in conſtantem virum cadere potuiſſet. *Regnum* HISPANIÆ *ex antiquis conſtitutionibus B. Petro & S R. Eccleſiæ in ius & proprietatem traditum eſt, quod omnes Hiſpaniæ Reges ſciunt. Regnum* HVNGARIÆ *etiam antequam à Saracenis occuparetur, S. R. Eccleſiæ proprium eſt à Rege Stephano traditum. Regnum* DANORVM *eſt peculium, & vectigal S. R. Eccleſiæ, & vt ſubiectioni obnoxium, Apoſtolicæ ſedi annuum vectigal perſoluit. Regnum* CROATIÆ *&* DALMATIÆ, *à Demetrio Rege tributarium factum ducentorũ Byzantiorũ tributo. Regnũ* RVSSIÆ *iuris eſt & diſtrictionis R. Eccleſiæ, donatũ Regi Demetrio à Gregorio ſeptimo. Regnum* PORTVGALLIÆ, *Eccleſiæ Romanæ eſt. Regnum* BOHEMIÆ *vectigal pendit Apoſtolicæ ſedi centum librarum argenti.* SVECIA *quoque ac* NORVEGIA, *vt ſubiectæ ſoluunt R. Eccleſiæ vectigal. Nam de* GALLIA notum quid Bonifacius octauus ſcripſerit *Philippo* tum Regi, & quomodo ei *vetera monumenta explicuerit, quòd Romanæ Eccleſiæ, & in ſacris, & in prophanis, ſpiritualibus, & temporalibus Gallia ſubeſſet*; quo neceſſe eſſet, Pontificem, vti Dominũ Regni ſui, eum venerari & colere. De POLONIA ſic [a] *Krantzius: Lakoldus à Pontifice Rex nominatus, omne regnum fecit B. Petro tributarium.* De SCOTIA ſic [b] *Polydorus Virgilius. Bonifacius Pontifex indixit Eduardo Regi, ne ampliùs poſthæc Scotos bello vexaret, quòd, id Regnum anteà in Romani Pontificis fidem & poteſtatem à Scotis ipſis permiſſum fuiſſet. Et ideo aſſeuerabat, ſibi ſoli integrum eſſe, cuicunque libêret dare, auferréue.* De SICILIA, ſic *Clemens quintus. Non eſt ſilentio relinquendum, quod ipſe Rex Siciliæ, noſter, & Eccleſiæ Romanæ, ratione Regni prædicti, notoriè ſubditus, homóq; ligeus, & vaſallus, in eodem regno continuum habet domicilium. Rex item Inſularum de* MAII *accepit eas à S R. Eccleſiâ in feudum*, ſi *Steucho* credas.

[a] *Lib. 8 Wandal. cap. 2.*
[b] *Lib. 17. A.S. H. 1299.*

Quod

626a
Andrewes, L.

Quod niſi credas, videas iam apud *Martam* nuper recocta, vt ſi non *Regnis ipſis* Papa, at eorum φαντασίᾳ πλήν ſeipſum oblectare poſsit, Satin' hoc Regnorum? Satin' vectigalium? Cur tu igitur nos ſolos recenſes? Cur non & omnes hos, nobiſcum vnà? Dic vno verbo, Pontificis *omnia Regna mundi ſunt.* Pontifex *Princeps eſt mundi huius.* Ita Pontificis honori conſultum erit magis, ita & ærario. In quod tamen ærarium non admodum multa inferri credo de vectigalibus hijs, nec *Paulum quintum* multò ex illis ditiorem, quàm ex Noſtris: Rationes quidem conſtant probè, argentum ὄψιμον.

At etiam *Platinam* vis *à nobis frequenter adduci?* Quâ verò de re? An de vitis Pontificum Romanorum, de quibus ſcripſit? An de 40. Capitulis & ampliùs contra *Iohannem* 24um. probatis in *Conſilio Conſtantienſi, in quibus crimina multa, & quidem grauiſsima, propter quæ depoſitus?* An de *Paulo ſecundo* qui *Hæreticos pronuncianit, qui nomen Academiæ, vel ioco vel ſeriò, nominâſſent?* An de Simoniacâ prauitate *Bonifacij noni* contraius fásque omnia vendentis, &, quæ ab eo palam habitæ ſunt, nundinis indulgentiarum? An verò de *ruſticitate Vrbani ſexti*, an *ſtupiditate Cœleſtini quinti*, an *ſtoliditate Iohannis* 22^i? Siue de *fraude, ambitione, arrogantiâ Bonifacij octaui*, & de præclaro, quod eius vitæ ſubnectit, epiphonemate, *Diſcant igitur huius exemplo &c.* An illud mauis, quomodo illis conuenerit cum Senatu ſuo, populóque Romano per annos *quinquaginta*, quanquam nec per *quadringentos* pax inter eos conſtans fuerit, vel certa. Quoties ab illis, *Sanctiſsimi Domini, Vicarij Chriſti, vrbe pulſi*, quoties, *peiùs etiam accepti?* Niſi velis potiùs, de *Benedicto nono, Silueſtro tertio, Gregorio ſexto*, qui ſedem vno tempore occupârunt, quos tres *Platina* ille tuus [a] *tria* dicit *monſtra teterrima* quibus *Onuphrius* 4um. addit, *Iohannem* quendam, *quo ſedes tum Apoſtolica vexabatur.* Quanquam non *tres* modò iſtos, ſed & alios pleróſque in Benedicto 4°. *portenta*, in *Chriſtophoro primo, monſtra*, veritus non eſt appellare. *Peperit nobis tanta licentia peccandi hæc* portenta. *Quos tanquam* monſtra *quædam è medio, breui Deus ſuſtulit. Quot fures & latrones per poſticum ingrediuntur.* Quomodo *Bonfacius octauus Cœleſtinum* impoſturâ deluſerit: *Chriſtophorus Leonem* vi detruſerit: *Damaſus Clementem* veneno ſuſtulerit. Quàm

[a] *In vitâ Gregor. 6.*

benè de *Formoso* inter *Stephanum sextum*, & *Sergium tertium*, inter *Theodorum secundum*, & *Iohannem decimum* conuenerit: qui illum *exhumârunt*, *digitos præsciderunt*, *in Tiberim cadauer proiecerunt*. De *Siluestro secundo*, Mago: *Iohanne 13°*. incesto: *Bonifacio septimo* sacrilego: *Iohanne 8°*. fœminâ. Pergere vis etiam & *Platinam* adducere, qui triginta S. R. Ecclesiæ *Schismata* recensèt, in quibus *biceps*, *triceps*, S. R. Ecclesia per annos 50. Apud quem *per annos 180.* perque *Pontifices 50.* plus minus, seriatim sibi succedentes, vix quenquam *Pontificis nomine dignum* potest adducere; quos ita *nominâsse* quenquam, miratur ipse qui *nominat*. Qui in *Romano*, *Benedicto quarto*, *Christophoro*, *Sergio tertio*, *Siluestro tertio*, *Bonifacio octauo*, epiphonemata subiungit, per *quas artes* Papatus occupari, *quibus studijs* administrari, *quo ferè exitu* concludi soleat. Da veniam Lector; iubet, vrget *Matthæus*, *hæc adducere*, *ad se suosq; conuincendos*. Pergat igitur *Matthæus*, & remittat nos ad *Platinam*, ei similes Authores iubeat nos frequenter adducere, & ansam ipse det sæpe, similes Authores adducendi.

REperto in Concilijs *Toletanis* Iuramento *fidei*, reperto in *Aquisgranensi* Iuramento *fidelitatis*, de salute Regiâ, *ne quisquam quolibet machinamento*, *tractet de nece*, *vel interitu Regis*, *de Rege potestate suâ exuendo*, *Regni gubernaculis priuando*, *ne quis*, *quâlibet suasione à Rege deficiat*, *vel eius Contrarijs se copulet*: vtróq; autem Iuramento in Concilijs illis approbato, seuerè etiam sancito, cùm eadem summa sit, idem scopus *Iuramenti Regij*: quò se vertat nescit; in omnes partes se versat, vt declinare possit, nec potest tamen. *Primò* enim causatur, quod illi tum *Reges Catholici & Orthodoxi fuerint*, *noster autem Rex ab Ecclesiâ alienus*. Quasi *Regibus* nisi *Catholicis*, nisi intra Ecclesiam sint, *fides* nulla debeatur; quasi Regibus *Ægypti*, *Babylonis*, *Persiæ* fidem non præstare; quasi *Achabo*, *Iehoramo*, *Manassæ*, iusiurandum detrectare; quasi *Constantio*, *Iuliano*, *Valenti*, sacramento se non obligare liceret. Dic hoc ergo apertè, Regem qui ab Ecclesiâ alienus est, Regem iam non esse. *Catholico* deberi fidem, *non Catholico* non deberi; iusiurandum negare, fidem temerare ei fas esse; veteres in populo Dei *sub lege*, in Ecclesiâ primitiuâ *sub Christo*, peccâsse in eo omnes, quòd fidem seruauerint: Dic (inquam) hoc, & nouæ hæreseôs

author

626a
Andrewes, L.

author esto. Sed neque tamen sic effugies. Nam si Rex *alienus* est ab Ecclesiâ, quid Papæ cum *alienis?* Cur limites suos egreditur? *Quid ei de ijs, qui foris sunt, iudicare?* Cum ijs Regibus agat qui intra Ecclesiam, *aliena* ne curet, & quæ ad eum nihil attinent: Nisi & dogma etiam fabricari vis de *nouo*, & proferre imperium Papæ, etiam in *Reges qui extrà sunt*; hôc argumento, quòd *Paulus* ea verba dixerit, *Quid mihi de ijs qui foris sunt iudicare? Petrus* non dixerit; vt satis insulsè[a] quidam è vobis Iesuita.

[a] *Paul. Comitol. de sect. Theol.*

Diffisus *huic*, *aliud* mox arripit. Non enim quâ Catholici, sed quâ Reges, iuratur illis; *In illis Conciliis non agi de nouo & illicito iuramento: Regium autem nouum & illicitum.* Da hoc illi, *nouum* esse & *illicitum*, & obtinebit in causâ; Nega: & nullus est. Nos verò vtrumque *negamus:* nam neque *nouum* est, sed *vetus* renouatum: & si *nouum*, dum è re natum, *nouitatis* nulla culpa est. *Nouum* est à *Pio 4°.* institutum, mox à Synodo *Tridentinâ:* cur Papæ *nouum* liceat condere; Regibus, si causa est, *noui* condendi ius non sit? Quis hoc vnquam reprehendit? *Licitum* verò hoc, si illa duo *licita.* Nec enim in nostro quicquam, cuius in *Toletano*, & *Aquisgranensi* illo, vis omnis non continetur. Nam quod ibi positum *de non computando se ijs, qui Regis Contrarij sunt*, facilè ad Pontificem ipsum extendi potuit; & illi tum extendissent, si tum fuisset, vt nunc est, *Regum Contrarius.*

Cùm nec acquiescere posset in *hoc* responso suo, *alium* adhuc lapidem mouet. *In illis Conciliorum Iuramentis nihil addi, quod potestatem Christi Vicarij vllo modo attingat.* Sanè nec in *nostro* hoc, nisi *Regis Contrarius* sit, nisi suadeat à Rege deficere: tum enim *illi*, & nos cum *illis copulam omnem cum illo abiuramus.* Sed quid? *Vlcusne* fortè habet potestas Pontificis, an *vlcus* ipsa est, vt nullo modo *attingere* liceat; vt *Tortus* hic Pontificalem vocem vsurpet, & quasi de Cathedrâ dicat, *Nos decernimus? Nos Iuramentum illud, nullo modo à Catholicis viris suscipi posse decernimus.* Nobis verò, libido nulla incessit Pontificis *nominandi*, libenter *nomini* eius parceremus; adigit ille nos, dum per *Emissarios* suos, per *Breuia* sua miscet se *temporalibus*, ingerit se Regum rebus, momentisque Rerumpublicarum, dum *potestate suâ* vtitur, ad *non sua*; vt si maximè vellemus ab

illo *nominando*, à *potestate eius attrectandâ*, abstinere, non liceat. Is ipse necessitatem nobis iniecit, *de potestate suâ* mentionem faciendi, dum *potestate suâ* abutitur ad malum, (si *potestas* illa dicenda sit, quæ *ad malum* est) nempè ad *Reges potestate exuendos, gubernaculis priuandos*, quorum vtrumque ne fiat, expressè cauetur in *Toletanis*.

Post suum illud *Decernimus*, & postquàm iam contra scelus illud inexpiabile detonuit, quod illi in se omnes admittunt, qui *Pontificis potestatem vllo modo attingunt* : pergit porrò *Satis pro imperio*, & rationem præscribit, quam Reges omnes tenere vult, siquando illi ex tetro aliquo facinore (quale fuit hîc Catholicorum apud nos in Regem) aliquos de subditis suis suspectos habeant. Locus sanè, Lectoris attentione dignus. Si metuat sibi Rex à proditione aliquâ, non Iuramentum vllum condat, quò diffluentem subditorum fidem astringat sibi arctiùs ; non ; nisi adeat sanè Pontificem, *ab eo petat, vt præcipiat omnibus, sub excommunicationis pœnâ ipso facto incurrendâ, vt nemo iuramentum præstitum violare, aut aduersùs Principem coniurare, aut hostes ipsius iuuare præsumat.* Audi iam *Matthæi* sententiam, de tam pulchrâ hac ratione suâ, quam Regibus præscripsit. *Petitio* (inquit) *iustissima, & omnino admittenda. Primò ergo*, sic Iuramentum condere oportet, vt sit absque vllâ omnino Papæ mentione. *Pòst*, Papæ *supplicare*, vt ille subditis præcipere dignetur, ne violent. *Papa* autem, petitionem *tum* benignus *admittet* ; atque ita omnia recto ordine procedent.

Quid si autem non supplicet Rex, nec præcipiat Pontifex, de non violando iuramento ? Tum verò, anne *coniurare* fas, & *hostes iuuare Regis*, sic (vt iubetur) non supplicantis ? ita videtur sanè. Quid si autem *petat Rex*, *Papa* verò *non admittat* ? Quid si *iusta* ei *non videatur* Regis petitio ? Quo in loco tum res nostrę ? Quid si denique admittat petitionem, & *præcipiat sub excommunicationis pœnâ ipso facto incurrendâ, ne fidem violent, ne hostes iuuent* ? Annon qui prȩcepit, quod prȩcepit, reuocare, cùm volet, poterit ? Tum verò quid agimus ? vbi sumus ? quid tum fiet denique ? Videtísne id agi, vt omnia ab illius *beneplacito, arbitrio, nutu* pendeant, vt *violare fidem* liceat, liceat *coniurare*, *hostes iuuare* liceat, nisi Ille ne velit, vt

nisi

626a
Andrewes, L.

niſi Illi petitio porrigatur, niſi Ille *petitionem admittat*, niſi Ille ſic ſemel *admiſſam* pòſt *non reuocet*, Reges in tuto ne ſint? Manifeſtè hoc quæritur. At quæ (malum) *petitio* hæc, vt quod *officium* cuiuſque eſt, id ei non liceat facere, niſi *Papà propitio*, niſi *impetratâ* ab eo *veniâ? Officium* enim certè, *non violare iuſiurandum*, non aduerſùs Regem *coniurare*, non *hoſtes* eius vel *rebelles iuuare:* at, niſi Rex *ſupplicandum* cenſeat Pontifici, niſi *ſupplicanti* Pontifex annuat, nuſquam tuta *fides*; *officium*, iam *officium* non eſt.

At etiam hæc hactenus omnia tum demum conceſſit *Matthæus*, ſi ſit, nec niſi ſit, *Princeps Catholicus*. Quidſi autem ab Eccleſiâ alienus? Ne ſic quidem *improbabit tamen ſedes Apoſtolica, neque prohibebit, dum concludat iuramentum à ſe propoſitum intra hos limites, vt ne mentionem ibi faciat vllam de excommunicatione Pontificiâ, vt ne poteſtatem Pontificis vllo modo attingat, ſed verba iuramenti contra proditores ipſos & inuaſores dirigat* En ſcelus, quod omninò cauere oportet; non, ne *comprimat* aut *contrectet*, ſed *ne attingat*; non, ne *duro* aliquo & *inciuili*, ſed *ne vllo modo*. Ergo, quòd *ab Eccleſiâ alienus*, ergo quòd *de nouo iuramentum inſtituit*, (quæ priùs obiecit) nihil iam ad rem: ergo illa tum allegata, nihili. Alienus ſit; Iuramentum condat: dum ne *illicitum:* illicitum autem, non aliâ de cauſâ, quàm *quòd attingat aliquo modo Pontificis poteſtatem*; petat proditores ipſos; taceat de Pontifice; nihil iam peccat Iuramentum; nec quia *abnegat fidem:* nec quia *Iuramentum perfidiæ eſt:* nec quia *coniunctum cum infidelitate*.

Quid ergo? Delemúſne de *iureiurando nomen* Pontificis, vt nuſquam ibi de eo mentio ſit? Non illibenter id quidem, ſi integrum nobis eſſet, & niſi *deleto* eius *nomine*, *iuſiurandum* quoque integrum eſſet *delendum*, quippe nulli rei tum futurum, ſi omiſſa Papæ mentio. Dicam autem, quo argumento, & rem à fonte deducam; iam enim deduxit nos Cardinalis confeſſio, ad ipſum *Cauſæ* totius *Cardinem*. Vnum hoc (vt vides) iam, illos malè habet, quòd Pontifex ibi *nominatus*; alioquin parſiſſet Breuibus, non *improbâſſet* Iuramentum, non *prohibuiſſet*. Statim patefactâ proditione pulueriariâ, quæſitum, (vt moris eſt) qui authores, qui participes tam nefandi criminis: *viginti* (plùs minùs) eruti; nemo inter eos *alienus*

ab

ab Eccleſiâ, hæreticus nemo: ad vnum omnes (quales Roma Catholicos facit) *Catholici Catholicißimi.* Quæſitum deinde, quâ re adducti, quídue dolentes, hoc tam atrox & immane facinus, in animum induxiſſent: reſpondent ad vnum omnes, non aliâ vllâ de cauſâ, quàm *Catholicæ* hîc in regno religionis reuocandæ. Denique quæſitum, quare cum ijs, qui inter eos ſacris præerant (vt ſunt Sacerdotes, vt Patres ſocietatis) priùs rem non communicâſſent, quàm in tam vetitum nefas ruerent: Illi enim deteſtati eſſent ſine dubio, & ab Illis diſcere potuiſſent, quàm ſe execrando ſceleri in eo deuouiſſent. Faſſi autem ſunt non modò *conſcios* fuiſſe ſceleris, (quos dixi Sacerdotes & Patres) ſed, magnopere etiam *authores* ſibi fuiſſe: ſe ab illis, per Sacramenta, tum Pœnitentiæ, tum Euchariſtiæ, ad illud obeundum, quaſi ad opus Catholicum, ſæpe confirmatos. Nihil hîc niſi *Catholicum*, ſiue *finem* ſpectes, propter quem: ſiue *actores*, ſiue *authores* ipſos facinoris. *Catholici* omnes.

Quid ergo? Omniúmne Catholicorum eadem mens, votum idem? Abſit; *De multis* ſpes melior. An verò *illi ſoli* ſic affecti, & *cum illis mortua proditio?* Optet hoc quis; ſed quis ſperet? Fortè ergo *alij* quidam malè affecti; *videtur:* alij *quidam* ſecus; *ita ſpes eſt.* Conuenit, vt inter hos ſit diſcrimen aliquod: vt enim, periculoſum, *malis* tanquã *bonis* fidere; ita, iniquum *bonos* cum *malis* perdere. Quæſitum tum inter Regni Proceres, Quid agimus, vt detur *hos* ab *illis* internoſcere? Concluſum ita tandem: Probentur ſanè *Iuramento*, quo de Regis, de Regni ſecuritate caueatur; Eo cauto, cætera quæ illis ſcrupulo futura, quoad eius fieri poteſt, ne attingantur. Quorſum itaque *tam multa* ibi, quorſum *vlla* ibi Papæ mentio? Poterat caueri illud, *nec ille nominari.* Imò *non poterat; Non poterat non attingi poteſtas eius:* nam niſi interiecta ibi eius mentio, perinde erat, ac ſi *nullum* omnino *iuſiurandũ* foret. *Ad homines*, appoſita hæc Papę mentio. Habent enim hij homines, clauſam in pectore, in omne ſermone, pacto, promiſſo, iuramento, clauſulam hanc tacitam [*niſi Papa ſecus ſenſerit, niſi aliud Papa iuſſerit, niſi aliter Papæ viſum fuerit*] Tum etiam, qui laxiores, hanc [*Age, iurabo, ſi ita neceſſe eſt, obligabo me: Romæ eſt, qui me ſoluat dcinnò*]. *Duo* hæc *myſteria*, cum Ca-

techiſmo

626a
Andrewes, L.

techiſmo ſtatim docentur; *prima* hæc cura eſt, initiantur *ijs* tanquam rudimentis; pòſt eadem ſemper inculcantur ſedulò. Quid iuuat autem, aut cui bono eſt, iurare fidelem ſe fore, ſi ſic mentem gerat, fidelis ero, *quoad hoc me ſiuerit Pontifex; vbi non ſiuerit*, vale fides? *Nemo pius eſt, qui pietatem cauet*, ait Ethnicus. Qui, cum *cautione*, cum *conditione* (*niſi hoc, niſi illud*) *pius eſt*, is certè, vel apud Ethnicos, *pius non eſt*. Abſoluta res eſt Pietas, *caueri* non vult: at hijs, quantumcunque *bona* res, niſi Papa probet, *non bona*. Fecit ea res, vt perneceſſaria additio illa, *Papâ non obſtante*, cùm abſque illâ, quod reliquum eſt, inane prorſus.

Verùm hoc *Papa non faciet*. Non faciet? Quis hoc præſtabit? Qui in *Henrico 8°*. qui in Reginâ *Elizabethâ* Anglis, fecit: Qui in *Henrico 3°*. *& 4°*. *Gallis*, fecit: Qui in *Laurentio Donato* Veneto, fecit; idem denuo cum volet, faciet. *Pius 5°*. *Sixtus 5°*. ſi fecerunt: *Paulus 5°*. vbi volet, faciet. Imò *Paulus 5°*. in Venetis, ſi iam fecit; idem *Paulus*, cùm viſum fuerit, annon idem in Anglis facturus eſt? Quis vetabit, *cùm iudicabit expedire? Iudicabit* autem *expedire*, *cùm vires aderunt*. Quare nulli rei *iuſiurandum* vllum, abſque hac clauſulâ; quin ludibrium *iuramenti* merum, non *iuramentum*, ſi hæc defuiſſet: *Non deponam; non deponenti conſentiam*, non ſi Papa me iuſſerit; *reus ero iuramenti*, etſi Papa me ſoluerit. Sic oportuit, aut omnino non oportuit.

Habemus interim confitentem *Matthæum*, ſi intra hos limites conſtitiſſet Iuramentum, *nec mentionem Cenſuræ Pontificiæ feciſſet*, nec *attigiſſet vllo modo poteſtatem eius*, non *improbaret*, non *prohiberet*. Attenditíſne? Illud ergo eſt. Non iniuſtum eſt, quod iuratum eſt: Iuramentum non malum de ſe; deferri poteſt, præſtari poteſt, *ſine euidentiſſimâ, grauiſſimâque iniuriâ diuini honoris; ſaluâ etiam fide*; neque præter hoc vnum peccat quicquam, quòd *mentio ibi facta excommunicationis Pontificiæ*, quòd *poteſtatem Pontificis aliquo modo attigit*: abſque hijs foret, quiuis exigere, quiuis ſubire poſſet. Nefas enim vel *mentionem facere Cenſuræ*; nefas *poteſtatem* eius *vllo modo*, *vllo* (inquam) *modo attingere*. Quæ an cauſa ſatis iuſta ſit, ipſi viderint. Nam certè niſi *mentio* de ijs *aliqua*, niſi *aliquo ſaltem modo attingas poteſtatem* eius, incerta erunt hîc

omnia; omnia ex illius arbitrio pendebunt, omnia durante beneplacito eius manebunt, nec vlteriùs. Et hoc quidem à Pontifice quæritur. Insere Papæ mentionem, *non iurabunt:* exime, *iurabunt.* Quis hæc interpretari nescit? Quis quò tendant non videt? Dandum ergo necessitati, quòd *nominatus* Pontifex, quòd *tacta* ibi eius *potestas.* Et illa, in veteribus Concilijs laudata iuramenta, etsi verbis non ijsdem, idem hoc volunt. Iurant ibi, quòd se *Regis Contrarijs non copulabunt: Regis Contrarius* tantundem valet. Eâ enim voce (vt se res habet) Papa continetur, *Contrarius Regum*, & *Regnorum omnium, vbi ipse non regnat.* Nec tu hoc vidêris abnuere. Causaris enim quòd Iuramentum, *adiunctam* habeat *mentionem Pontificis*, & potestatis suæ; dein, quòd adiunctam habeat *perfidiæ notam:* ita *nota perfidiæ* tibi *Pontifex*, cum *potestate* suâ. Vnum enim hoc ibi appositum criminaris.

TVa verò est, non Apologiæ, *calumnia illa de Bellarmino proditionum in Reginam, vel authore, vel conscio.* Non enim Author eius id voluit dicere, nec id ei vnquam in mentem venit. Illud autem & voluit, & meritò potuit: non satis auspicatam fuisse illam inter Cardinalem & transfugas nostros familiaritatem. Nam *hij illum falsis rumoribus: Ille hos prauis opinionibus* oppleuit. Dum enim auidiùs *illas* (*quas circumferri* tum dicebas) *lectiones illius* imbiberent; *de tantisper præstandâ à subditis obedientiâ, dum vires adsint*; cùm adsint autem, excutiendo Principe: egerunt id apud nos omni ope, & operâ, vt in *atrum* illum *diem vires* colligerent. Dum credunt illi, *de indirecta Pontificis potestate in Principes*, facti sunt ipsi subditi indirecti & indirectè hîc multa in Principem machinati sunt. Hoc illud erat quod dicebat *Apologia*, *prodijsse* illos *è scholâ Bellarmini*, cum suis hijsce deprauatis dogmatibus: *illum* enim *Authorem citâsse* sæpe, illius vocem pro oraculo habuisse. De *Campiano* familiari suo, si eum non pudeat, inde est, quia *exaruit* iam fortè in eo *color ille virtutis.* Nam quod tu scire illum ais: nos hîc scimus, *inscitiam* esse meram. Martyrem *causa* facit, *non pœna. Causa* autem illi, quæ religionem attingeret, haud vlla obiecta est: non vel illa, quæ potuit de Primatu Pontificis *Causa*, de qua legitimo iudicio publicè conuictus, quòd procurandi causâ, non salutem ciuium, sed ruinam

626a
Andrewes, L.

nam ciuitatis, totiúsque Reipublicæ, & ad res nouas animos addendi, *vires colligendi*, veniſſet in Angliam. Propter *cauſam* verò eius naturæ, non magni, credo, habenda, mors cuiuſquam; nec enim id vſquam legitur, *pretioſam in conſpectu Domini, mortem proditorum*. Vis autem pro certo ſcire, quantus ille, quàm capitalis proditor? Vbi ab illo, damnato iam capitis, quæreretur, Eſſétne *Regina* de *iure*, *& legitima*, an *prætenſa* ſolùm & *de facto* Regina: reſpondere renuit. Tum, ſi immitteret huc Papa copias ſuas, contra Patriam, contra Principem, quid ageret: cuius à partibus ſtaret; reſpondit, à Papæ; reſponſum manu conſignauit. Poterat verò ſuperſtes eſſe, ſi ibi tum ſenſiſſet, vt ciuem bonum ſentire par erat. Senſit *Hartus*, & ſententiam in eo ſuam, ſibi prodeſſe ſenſit: venia illi data, vt & *Boſgrauio* Ieſuitæ, & *Riſhtono*, & *Hortono*, qui cum *Harto* eadem ſenſerunt (& contrà quàm *Campianus*) *ne ſi Papa quidem ipſe cum copijs ſuis veniret, defecturos ſe tamen, à Reginâ, vel ab officio diſceſſuros*. Sed bene habet, quòd *excuſa eſt illa pòſt* (quam dicis) *Collatio*: & in eâ nonnihil habetur, quod *Hartus* ibi, *bonus vir* (vt tu eum appellas) & *bonus Catholicus*, Pontificis *poteſtatem, ad Principes deponendos* (quam tu ita totus aſtruis) planè pernegat; idémque ſecum *ſentire Catholicos multos* aſſerit; vt vel *Hartus* non *bonus Confeſſor*, vel *malus* certè *Martyr Campianus*. Nam quod hic *exſtruxit*, ille *diruit*: non *vnius fidei* vtérque, in hoc *grauiſſimæ fidei dogmate*.

DE eo autem, quod pòſt vellicas, *conſcientiæ causâ nihil in quenquam à Rege ſtatutum*; cùm mulctæ tamen ſoluendæ ſint; cùm niſi ſoluantur, carceres adeundi ſint: ſatis iam antè reſponſum, vbi de Legis mulctatitiæ æquitate egimus; quæ tamen ipſa *Lex*, diu iam antè, nec à Rege primùm ſtatuta eſt. Sacerdos haud vllus actus in exilium, niſi qui lege, capitis damnatus, cùm mitiore *exilij* pœnâ *mortem* commutare poſſe, beneficij loco numerauit. *Blackwellus* ipſe, *non multo*, credo, *habitior*, cùm in carcerem veniret, quàm iam eſt; quem, quaſi *maceratum* ibi, mœres! Nec tibi notum, quid illi poſsit obijci: id conſtat, non modò *functionem Presbyteri*, ſed & *iuriſdictionem Archipresbyteri* exercuiſſe; idque diu, idque authoritate peregrinâ, cuius apud nos multò quàm ſimplicis *Presbyteri*, vt *cauſa grauior*, ita *pœna ſeuerior*: nihil in eum ſtatutum

est, nisi mite. Nemo verò *suspensus*, nemo *dissectus*, propter *Iuramentum* non susceptum, nec *factum id*, nec *fieri potest*; Lex nulla patitur; calumnia hæc mera est.

Garnettus autem plurimùm merito suo morte mulctatus, quem tu, nescio cur *dicis, virum omni genere doctrinæ, & vitæ sanctitate incomparabilem. Doctrinam* siquam habuit, sibi habuit; Nemo illi eam *elicere*, nemo *extundere* potuit; deprecatus semper in re literariâ, collationem omnem. Profectò, in chartis eius, quæ repertæ sunt, in toto sermone nihil vsquam *reconditæ eruditionis: Bacchum* enim certè magis *redolebat*, quàm *Apollinem*. Siquid autem *de Theologiâ* incidisset, ablegabat ad alium, nescio quem, collegam suum: se enim per annos iam multos rebus gerendis fuisse, totum in praxim politicam incubuisse: eam praxim, doctrinam sibi omnem *(siqua vnquam fuit)* expectorâsse: vt nostri, qui hominem adierunt, non alio sensu, *doctrinam eius incomparabilem* putârint, quàm quod eam sibi nunquam *comparare* potuerit. *De Sanctitate* verò eius, vellem mitteres; atque vtinam de *Sobrietate* dicere posses, vix enim est, vt qui *sobriè* non bibat, sanctè *viuat*, vel *sanctitatem* sibi veram *comparare* possit. Ille verò, quàm sæpe non *sobrius*, nimis multis notum: quod tu, nisi *incomparabilem eius sanctitatem* prædicâsses, à me nunquam audijsses. Tace verò deinceps *de sanctitate*, ne plus etiam adhuc, quod nolis, audias.

Est & illa calumnia, *affectum cum supplicio, quia reuelare noluit, quæ saluâ conscientiâ reuelare non potuit*. Non enim *ab vno* rem resciuit, sed *pluribus*; & *ab vno* illo, qui vobis fortè notus, non *vnâ ratione*, sed *pluribus*, nec *semel*, sed *sæpiùs* resciuit, nec à *solo*, sed cum comite, vt si, *vnâ* ratione reuelare non potuerit, potuerit *alijs*: Tum, si maximè *in confessione* resciuisset; at potuit tamen, personâ non reuelatâ, *tantum* reuelare, *quantum sat* erat, immani illi *scelèri auertendo*. Potuit, & debuit, idque ex doctrinâ vestrâ debuit, vt cui venia sit *à confitente* facta, *vt reuelare posset*. Tùm, *reuelauit* etiam, in pudorem tum vestrum, tum suum: nimirum, rem totam illi à conscio criminis significatam, *non vt peccatum*, sed *quam ipse priùs intellexerat*. Signata hæc manu eius, prolata palam, palam probata sunt; Et vos tamen negatis, qui *Romæ* estis, qui *præter auditum* nihil habetis: *auditum* autem ab ijs, qui vobis illudunt;

ipsi

626a
Andrewes, L.

ipſi rem ſecus ſe habere ſciunt. *Admirabilis profectò impudentia eſt, ea mendacia literis mandare*, ex *mendacis* alicuius *transfugæ* pertuſâ fide, quæ *Garnetti* hîc *autographo*, quæ *Actis publicis* refutantur.

SI Iuramentum, cùm *rigidum* eſt, *diſplicet*, cùm *temperatum*, ne ſic quidem *placet*, annon iuſta reprehenſio? Annon *Chriſtus* ipſe reprehendat, quibus nec *Iohannes Baptiſta rigorem* ſuum, nec *Ipſe lenitatem* ſuam probare potuit; præſertim, cùm, non minùs *res* ipſa, quàm *verba* moderata? Quî enim euadas hîc? Effer aliquid planè; ad *irritandum* tendit: tempera; ad *decipiendum*. Si *rigidè* quid dictum, *furor* eſt: ſi *moderatè*, *fraus*: & ibi *fraus*, vbi tamen *fraus* vel maximè cauetur. Quæ verò ibi *fraus*? *Quòd non apertè introducit Primatum Regium in Spiritualibus, ſed tectè tendit ad eundem finem, ſub prætextu, & colore fidelitatis.* Nec *apertè* verò, nec *tectè* etiam. Agè enim; percurre mihi *vndecim* illa Iuramenti *capita*, torque quantum potes; pòſt, frontem *ter* perfrica, ac dic, vbi in toto Iuramento, *Spirituale* aliquid Regi tribuitur. Vult in eo Rex *non deponi, non ditione ſpoliari, non inuadi, non ſine ſubditis relinqui, arma contra ſe non geri, vim non afferri*, vult *fidem à ſuis*, vult *defenſionem ſibi præſtari*, vult *mala conſilia detegi*, vult *non occidi*, vult *Iuramentum hoc non eludi*, vult *fraude veſtrâ non decipi*. Hæc (ni fallor) tua illa *vndecim* ſunt. Vbi hîc *Spirituale* quicquam? Vbi, vel *tectè*, primatus vllus *in ſpiritualibus*? Erue nobis ſi potes, ſi eſt tibi pudor aliquis, quâ clauſulâ lateat, *negatio* illa *Apoſtolici, aſſertio Regij* Primatus: oſtende veſtigia alicubi impreſſa, per quæ, ad fictitium illum *finem* tuum tendat Iuramentum. Annon poteſt *ſaluus* Pontifici Primatus eſſe, niſi Rege *non ſaluo*? Tædet me calumniæ tam putidæ. *Præſtigiæ Satanæ* (quas dicis) in oculis tuis ſunt, in quodcunque ſpeculum contueris, reflectunt in te; nec aliam *calcas ſpinam*, quàm eam, *quam fers* infixam: in Iuramento enim nulla eſt, nec tendit ad *fraudem*; tu vbique pertendis, & pertingis ad ſtultitiam, denique & tranſcurris etiam; nec quicquam tibi penſi eſt quid dicas, dum dicas malè. Poſſet autem eludi artificium hoc veſtrum, caueri poſſet illi *de Primatu* ſuo *ſpirituali*. Quid ſi enim ſic præfari detur? Regi fidem ſeruabo, etſi hoc nolit Pontifex; quantumuis *primus* haberi

vult *in spiritualibus*. En Regi *negatus*; Pontifici *assertus* Primatus: Non minùs tamen, scio, illud tum Pontifex, quàm hoc iam, iurare permitteret.

VBi dixit Apologia, *Rex nouum fidei articulum non condit, nec se de articulo aliquo iudicem constituit*; rapit ille statim *ad Pontificem*. Nihil autem opus hoc; nemo *illum* id facere, dixerat: sed tamen rapit, contradicendi studio solo. Ecce autem, vt se expediat. Negat, *à Pontifice nouos fidei articulos condi posse: si tamen per articulos fidei significentur, quæcunque dogmata quæ fide Catholicâ credi debent, tum concedit, posse; nec dubitat sic multos fidei articulos ab eo conditos*. Nihil egit: nam nos *neutros*, nec *hos*, nec *illos* articulos à Rege condi posse dicimus. En ergo, vt aërem verberauit. *Articulos* autem hîc nobis facit *duûm* generum. Qui *immediatæ reuelationis sunt*; *eos autem non condi*. Quidni verò? *Quia à Prophetis & Apostolis, illi literis mandati sunt*. Quid tum postea, nisi Papa illis authoritatem suam impertiat? Audi glossam vestram: [a] *Aduerte, quòd verba textus non sunt verba Papæ, sed* Salomonis *in Prou. ca. 26: sed, quia textus hic, est Canonizatus, facit fidem, & inducit necessitatem, sicut si editus esset à Papâ. quia omnia nostra facimus, quibus authoritatem nostram impertimus*. Quodsi ergo *authoritatem suam* non *impertijsset* ei Papa; quodsi ergo *canonizatus* non fuisset, *non feciisset fidem, sicut si editus esset à Papâ*: proinde non valuisset. Tum [b] *Stapletoni* nota sententia. *Pastorem Hermæ*, vel *Clementis Constitutiones*, etiam ad Canonem addi posse, si id ita videatur. Nec tu ergo plenè nobis hîc edisseris *authoritatem* Pontificis. De altero genere dogmatum, quæ fide Catholicâ credi debent, *à Pontifice* dicis *eiusmodi multa condi*: Sed *coadiuuantibus Concilijs Episcoporum*. Nec in eo satis consulis dignitati Pontificis; vel *sine Concilijs* ab eo *conduntur*, cur illis molestus sit? Errare sine illo possunt Concilia, quantumuis numerosa: Ille si solus sit, si sine illis, errare non potest, memor modò sit *vt sedeat in Cathedrâ*. Noli ergo abundare in superfluis: serua autem Pontifici illibatum honorem hunc *potestatis suæ*, abeat quò volet, onerosa hæc multitudo *coadiutorum*. Sed, nec illud artificiosè satis à te positum, vt *articulus fidei dici debeat, quod ex articulo deductum sit*. Articuli enim *principia* sunt; quæ verò deducta ex ijs, sunt *conclusiones*. Tum, quis ita loquitur, quis locutus

[a] *Decretal lib. 2. de præsumpt. tit. 23. cap. sicut nouitas in Glossa.*

[b] *Controu. 5. lib. 9. cap. 14.*

626a
Andrewes, L.

locutus est vnquam, *condere immediatas reuelationes Dei?* Quis ita cerritus, vt diceret, Pontifex *condit reuelationes Dei?* Imò *condit reuelationes suas*, carnis & sanguinis, atque illas obtrudit Ecclesiæ, ac suscipi vult tanquam *reuelationes Dei.* Quis etiam tam infœlici genio natus, vt nesciat, *explicare & deducere*, non esse *condere?* Omnino *conditam* rem esse oportere, priusquàm ex eâ *deduci* possit quid, aut de eâ *explicari.* Sed hæc tua est dexteritas in distinguendo. Absit autem, vt quoties *explicatur* quid, aut *deducitur ex articulis*, *condantur noui.*

Illud autem cecidit sanè incommodè, quòd in *Concilijs* quæ nominas, *Niceno*, *Constantinopolitano*, *Ephesino*, nullus Pontifex comparuit; Omnia ibi ab Episcopis *deducta*, *explicata:* Pontifex nihil vel *explicuit*, vel *deduxit.* Sed postea *approbauit*, inquies: suffragio quidem suo, sicut cæteri; at *explicata*, & *deducta* ab alijs. Verùm côdem res recidit. Nec enim *facerent fidem* hæc, non magis quàm *Prouerbia Salomonis*, nisi illis *authoritatem* suam Papa *impertijsset.* Quare, nihil opus, vt sic, in *duo* genera dispescere: par est enim eadémque de *vtrisque* ratio. Sed est, & adhuc genus *tertium*, quale nimirum de stigmatibus *Francisci*; nec *primarius* articulus, nec *primary explicatio:* de quo tamen, sic decernit non nemo Pontifex, *vt qui oppositum teneret, hæreticus censeretur.* Conform. Franc. 234. Col. 3.

Atque hæc de Articulis. Simile autem *iudicium* est, *de* Pontificis *iudicio. Non constituit se iudicem, an articulus fidei recipiendus sit: constituit se iudicem, quando dubium est, an quid ad fidem pertineat, annon pertineat, & tum discernit à quâ parte sit veritas. Duplex* est ergo *iudicium* de articulis fidei; prius, *an articuli sint recipiendi:* sic *non iudicat* Papa *de articulis fidei*, sed illis iudicium suum subijcit: *posterius*, an quid *ad fidem pertineat:* sic autem *iudicat*, *& subijcit Articulos iudicio* suo. Mira verò loquendi proprietas: vt sententia, *de quâ dubium est, pertineatne ad fidem, annon pertineat, atque in quâ discerni non potest, à quâ parte sit veritas*, dicatur *articulus fidei*, id est, *principium* Theologicum; sic enim sunt *articuli.* Mira autem distinctio: Non est Papa iudex de articulo, *an recipiendus sit*; est tamen iudex de sententiâ, *an pertineat ad fidem:* Quasi articulus ipse, *ad fidem non pertineat*, non sit de ijs, *quæ ad fidem pertinent:* Quasi etiam, quod *ad fidem pertinet*, ad *articulum aliquem*

liquem non *pertineat:* Quod autem pertinet ad *articulum*, *articulus* dici non potest; nihil enim *pertinere* potest, ad *seipsum*; nam duo sunt; *id quod*; *id ad quod pertinet.* Quasi denique alia sit, & non vnà apud vos *fides*, eadémque tum de *articulis*, tum de *sententijs ad fidem pertinentibus:* Quasi pari fide non credatis *purgatorium*, & *Passionem*; *Sanctorum* inuocationem, & *Dei*; *Francisci* stigmata, & *Christi*; *articulos*, & *dogmata*; cùm vtrobique *Medium proponens* idem sit, nec in hijs magis quàm in illis *infallibile.* Mira verò subtilitas hæc tua, quámque alius *nugas* diceret. *Tolli* verò iubes *æquiuocationem*; tollatur sanè, *tolli* enim digna est: *Calumnia* verò nulla est ibi, nisi tua. Nemo enim Pontificem, tute ipse solus, huius eum criminis allegâsti.

Ad odiosam illam Cardinalis collationem, *Successoris Petri*, & *Successoris Henrici octaui*, respondet *Apologia*, *facilius probari posse*, *succedere Regem suis maioribus*, *tam personâ quàm virtutibus*; *quàm succedere Papam Petro*, *siue quoad personam id*, *siue quoad doctrinam.* Mittis *doctrinam*, laudo; est enim difficillimæ probationis: De *personâ* assumis; *Fide Catholicâ credi*, *vbi nullus hæsitandi relinquitur locus*, *Romanum* Pontificem, *Sancto Petro*, in Apostolicâ *dignitate & potestate* succedere. Crudè tamen nimis à te ponuntur ista, & indistinctè. Mittis enim, de *personâ:* De Pontifice dicis *in genere.* At Regi IACOBO Papam *Paulum* 5um. debebas opponere, non Pontificem *Romanum* indefinitè. Tametsi enim *de Pontifice* (vt quidem confusè capitur) multa vobis implicitâ fide credantur: at (puto) *quid actum in conclaui* de *Paulo* 5°. in Pontificem assumendo, non *fide Catholicâ* credi vobis, aut, præterquàm *morali certitudine* vllâ posse concludi. Noli tamen de Pontifice ipso, ne *in genere* quidem, fidem tuam ita valde præcipitare: nam, & de eo, saltem aliquem *relinqui locum hæsitandi*, faxo mox videas. De Rege nostro, quòd is *Henrico 8.* succedat, est ita vt dicis, *Catholicâ fide* non tenemus; vestra sit illa impudentia, de Pontifice. Qui negat, *hæreticus* non sit: certè, vt neque qui solem meridie lucere; sed stips, sed caudex, sed fungus. *Moralis* hîc certitudo sola; sic est, sed maior quàm Pontificis vestri. Naturâ enim constat & stirpe, non Comitijs, quibus, nullus *Euripus* incertus magis; atque,

in

626a
Andrewes, L.

in quæ ſi liceat inquirere, quàm multa ſunt, quæ aliquâ admittunt *Iuris exceptionẽ?* vnde, illa vobis tot *Schiſmata* extiterunt.

Interim verò, ſi fortè *lib. 2. cap. 12.* voces illæ non ſunt, *piè credi*, (nam de *morali certitudine*, verba ibi nulla citantur) nodus ille, vix dignus vindice; *Res ipſa* ibi eſt: nec te hoc latêre potuit. Nam *lib. 4°. cap 6°.* Synonyma ſunt Cardinali, *probabile eſt*, & *piè credi poteſt: Probabilia* ergo quæ ſunt, *piè* vobis *creduntur.* Reperies autem eo ipſo in loco, nempe *lib 2. cap. 12. Non eſt improbabile*, *Petri Sedem Romæ locatam, Domino iubente*, vnde tota vobis pendet Succeſsionis ratio. *Non* eſt hoc *improbabile*; tantùm ergo *probabile* hoc eſt: Quare *piè* tantùm *credi* poteſt. *Res ergo* ibi eſt, atque *affatim.* Neq; verò *vnum* modò hoc; *permulta*, ibi dicuntur à Cardinale, quæ ſi *credi* oportet à vobis, *piè* oportet; ex *pietate*, non *debito*; ex *deuotione*, non *neceſsitate* vllâ; atque adeò, de quibus ſi detur Cardinali *certitudo moralis*, haud amplius, credo, poſtulet. Sunt enim non pauca illìc, de quibus præclarè vobiſcum agatur, ſi vel *moraliter certa* ſint. Nam illud ibi, *Tametſi fortè non ſit, tamen omninò aſſerendum eſſe quòd ſit, ſatis* fortè ſit, *nimis* fortè, ſiquis in animum inducat, vt *piè* velit *credere.*

Fide verò *Catholicâ* quî poteſt? cùm tot neceſſe eſt concurrant *hypotheſes*, vt conſtet Succeſsionis negotium illud; nec *omnes* poſsint eſſe *de fide, vbi nullus relinquitur hæſitandi locus.* Quis autem neſcit, vbi *præmiſſæ moraliter* tantùm *certæ* ſunt, non elici *concluſionem* niſi *moralis certitudinis?* Ita quidem, hîc apud nos Tranſalpinos, *deteriorem* ſemper *atque debiliorem partem ſequitur concluſio.* Vide mihi iam de tuâ hac *Succeſsionis fide*.

Quod, totius ſtructuræ fundamentum eſt illi, nempè, *Monarchia eſt Regimen optimum*, id aliâ ratione conſtat fortè, *de fide* certè *Catholicâ* non eſt.

Tum, ſi *optimum* ſit; an *Eccleſiæ* quoq; *optimum*, de eo etiam quæri porrò poteſt. Non enim ſemper quod *de ſe optimum*, id ita, τὰδε, ὧδι, νῦν, ait Philoſophus, *huic, hîc, nunc.* Non ita forſitan *Eccleſiæ.* Nec enim ſi Eccleſia cœtus ſit *optimus*; ſequitur, vt ei propterea *optimum de ſe* regimen conueniat. Non ſanè. Color purpureus, color *optimus*; at quo nolletis colorari vul-

tus vestros, vel Dominus tuus, vel tu, quæ est tamen corporis vestri *pars optima*.

Deinde verò an dici possit *Petrus Monarcha*, aut liber ei ita inscribi, *Petro Monarchæ summo*; hæsitet quis; propter Christi verbum, *Reges Gentium sic: vos autem non sic:* Reges Gentium *Monarchæ*; quare haud quenquam de Apostolis *Monarcham* dici voluit. Et tu bonâ fide dic; an credis, notam fuisse *Petro Monarchiam* hanc suam; & cùm *Romæ* iam esset, ac *Neronem* ibi conspiceret, vnquamne illi venisse putas in mentem, cogitationem hanc; vtut *Iste* nunc imperat: at ego tamen *Monarcha summus* sum, quando, Christus mihi dixit, *Pasce*, id est, *Regio more impera*.

Etiam Primatus ipse, *in petrâ* fundatus non est. Niti enim inprimis loco Scripturæ, de quo liberum nobis vult esse [a] *Augustinus*, velimúsne de *Petro* intelligere, annon velimus. *Harum duarum sententiarum, quæ sit probabilior, eligat Lector.* Se quidem *semel* aliquo in loco, de *Petro:* pòst autem *sæpissimè*, aliter interpretatum esse. Quare probabilior illi sententia, *vt non sit de Petro.* Vt ergò *piè possit, necessariò* non *debeat*, sic intelligi. Saltē in medio rem reliquit *Augustinus:* Non oportuit; si *basis* in eâ sit totius *Monarchiæ*. Sensus enim *loci illius*, nisi *de fide Catholicâ sit*, labascit vobis statim Monarchia vestra omnis.

a Retract. lib. 1. cap. 21.

Iam si de *Petro* fateamur; at *in illo, dignitas hæc personalis tantùm ex Christi institutione fuit, nec à Christo, vlli certo loco alligata*, sed *absolutè* in *personam Petri collata*; Vt ergo, quod de Christi institutione est, *in personâ Petri, Catholicâ fide* credamus: at, quod non est de Christi institutione, *in personâ Pontificis* si *piè credatur*, sat est.

De Pont. lib. 2. cap. 12.

Deinde, *de dignitate illâ* in *Petro*, *hæsitatio* noua; an in eâ *Petro succedatur:* cùm de Apostolis reliquis nemo *successorem* habeat. vbi *piè credendum* est (non enim, credo, *de Catholicâ fide*) summam in Ecclesiam potestatem in *Petro* fuisse *ordinariam*: in reliquis omnibus Apostolis, *delegatam & extraordinariam*.

Ibidem.

Sed si *ordinaria*; quomodo *localis* fit, vt Pontifici *Romano* sit locus? *Ex facto Petri* (non institutione Christi) *postea localis facta est* seu *potiùs mixta*, (nam de eo etiam *hæsitat* [b] Cardinalis, ac proin nobis etiam *relinquit hæsitandi locum*)

Lib. 2. c. 12.

b Ibidem.

&

626a
Andrewes, L.

& Succeſsio hæc tota, *ex inſtituto Chriſti*: Succeſsionis ratio *ex facto Petri*. Vbi, *pietate* magnâ opus puto, quâ credat quis, vt *factum Petri*, id eſt *humanum*, ſit rei ratio, quæ ab *inſtituto Chriſti* eſt, id eſt, *diuina*; vt, *Succeſſionis ratio*, ab *hominis facto* ſit, *Succeſſio ipſa*, non ſit *humana*, & *humani iuris*: Denique vt ex facto humano *fides Catholica* cuiquam pendeat.

Magnus verò hîc *hæſitandi relinquitur locus*. Nam, qui hîc in facto *Petri* rem ponit *Cardinalis*, idem tamen *eodem ipſo capite* affirmat, *quòd Romanum Pontificem, totius Eccleſiæ Pontificem, ſiue Apoſtolicum Pontificem* Chriſtus ipſe [a] creârit. Si Chriſtus ipſe, quid *facto Petri* opus? Fœda obliuio. Redit tamen pòſt ad *Petri factum* denuò; Ita totus hîc fluctuat. [a] *Ibidem.*

De facto *Petri* (in quo *ratio* tota illi *Succeſſionis* eſt) *hæſitatio* noua, an *à ſe* fecerit, an verò *à Chriſto*. Interdum enim Chriſti *nutu*, interdum *iuſſu*, interdum *inſpiratione* factum aſſerit. *Non ſine diuino nutu* id factum ait: Nutus autem non ſatis certus: Locum remotum, vt erat tum *Roma*, non ſatis certò deſignat. Quare inſiſtit in reliquis, ac primò dicit, [b] *Non eſt improbabile Dominum etiam apertè iuſſiſſe, vt Sedem ſuam Petrus ita figeret Romæ, vt Romanus Epiſcopus abſolutè ei ſuccederet*. At puto, *piam credulitatem*, ſatis eſſe ad illud credendum, quod *non eſt improbabile*; *Catholicam* verò *fidem* non requiri. [b] *Ibidem.*

Sed in hoc non acquieſcit, tranſit enim & dicit, [c] *Sed quicquid de hoc ſit*, quaſi de re momenti non magni, ſit, ne ſit. Et meritò. Nam ſi Dominus perſpicuè *Petro* apparens, hoc illi imperâſſet, tunc verè *diuino præcepto* diceretur, Sedes *Petri Romæ* eſſe conſtituta. Non enim *facto Petri*, ſed *verbo Chriſti*. Tum verò *de fide* eſſet; at, nec Ipſe quidem vult eſſe *de fide*. Quare eò potiùs propendet, vt *Chriſtus* quidem id *apertè* non iuſſerit, ſed [d] *dicatur iuſſiſſe*, quia *id Petrus fecit Deo inſpirante, quomodo omnia Decreta & præcepta Eccleſiæ, dici poſſunt diuina, quæ tamen mutabilia ſunt*. *Mutabilia* autem quæ ſunt, annon ſufficit, ſi *piè credantur*? [c] *De Pont. lib. 2. cap. 12.* [d] *De Pont. lib. 4. cap. 4.*

Etiamſi verò conſtaret, Chriſtum imperâſſe *Petro*, vt *Romæ* Sedem *collocaret*; (quod tamen non liquet) at vt eam ibi *immobiliter collocaret*, non ſequitur, non conſtat. Audi ergo ſententiam Cardinalis. [e] *Quoniam ergo non conſtat, quomodo Chriſtus iuſſerit Petro vt Romæ Sedem collocaret; ideo non eſt de* [e] *Ibidem.*

fide, diuino & immutabili præcepto Romæ Sedem esse constitutam, sed tamen, vt diximus, est probabilissimum, & piè credendum. Vbi habes *piè credendum* in *terminis terminantibus*: & iam subito, *probabilissimum* id, in superlatiuo gradu, de quo paulò antè, sat illi erat, *non est improbabile*.

At illud, quem non perplexum relinquat, quod ab eo ibi positum est? [a] *Tametsi fortè non sit de iure diuino, Romanum Pontificem, quia Romanus Pontifex est, Petro succedere in Præfecturam totius Ecclesiæ: tamen siquis absolutè petat, an iure diuino Romanus Pontifex sit Caput totius Ecclesiæ* (non est autem, nisi sic *Petro* succedat) *omnino id asserendum esse?* Annon hic meritò quis *hæsitet?* Primùm, num *Catholica* fides vestra, pro obiecto habet, *quod fortè non est?* nam quod fortè non est, fortè etiam & est. Tum illud, *Fortè non est, tametsi autem fortè non sit: tamen siquis petat an sit, omnino id asserendum esse*: Cuius verò, hæc, fides concoquat?

a De Pont. lib 2. cap. 12.

Nec minùs in eo iusta *hæsitandi* ratio, quod dicit: [b] *Licet fortè non sit de iure diuino, Romanum Pontificem, vt Romanum Pontificem, Petro succedere: tamen id ad fidem Catholicam pertinere. Pertinere* dicit *ad fidem*, non esse *de fide*; ac lepidè sanè rem explicat, de *Pauli* penulâ, *quam etsi iure diuino non habuit Paulus, nec Troade reliquit; habuisse tamen, ac reliquisse ibi, de fide est.* Est certè; expressè enim hoc habetur in sacris literis de *Pauli penulâ*: at de *Petri Pallio*, vel *Sede Apostolicâ*, aut quòd *Pontifex Petro successurus* esset, non habetur ibi quicquam. Fatetur verò hoc. Etsi autem non habeatur in Scripturis: illud tamen (quod perinde est) haberi ex *Traditione* Apostolicâ *Petri*. Apostolica verò Traditio illa *Petri*, vnde habetur? *Declaratur*, inquit. At *Pauli* Epistola per se *clara* est; *Petri* traditio *declaratione* opus habet. Multùm interest. Et qui tandem *declarant?* Duo Pontifices, *Marcellus* & *Leo*, qui *Petrum* dicunt *Romam* iusse CHRISTI iussu. *Duo* testes *domesticizalter* verò *suppositi ius*. At de hijs ipsis ita pòst Cardinalis: [c] *Non definiunt hanc rem, tanquam de fide, sed narrant vt historiam. Non sunt autem de fide Pontificum narrationes, sed Decreta.* Ita, nec *post declarationem*, de fide sunt ista, *relinquitur* etiam *hæsitandi locus.*

b Ibidem.

c De Pont. lib. 4 cap. 4.

Sed videamus etiam *factum Petri* à quo *localis* ista, seu

mixta

626a
Andrewes, L.

mixta dignitas, habet vim omnem. *Petrus* primùm, *Romam* iuerit, *Romæ* fuerit, necesse est. Quòd *Babylone* fuerit, estò sanè *de fide*. Quòd *Roma Babylon*, alius fortè non daret (non enim ducitur argumentum *à Sensu mystico*) verùm esto sanè. Sit *Roma Babylon*, potiùs quàm locus in Scripturis nullus sit, qui dicat *Romæ* fuisse *Petrum*: at *de Sensu mystico* potest fortè *pia*, *Catholica fides* esse non potest.

Vt verò *Romæ* sederit Episcopus, ex *historiâ* id habetur: *Historiæ* autem *historicâ*, non *Catholicâ fide* habentur: Certitudo de illis omnis, *moralis* est, *Catholica* non est. *Sulpitius* dixit, vel *Optatus*; creditur ijs, sed *morali*, non *Catholicâ fide*. *Lib. 2. cap. 4.*

Sederit *Episcopus*; transmisit ergo *Episcopatum*: sed quis nobis fidem faciet, cum *Episcopatu Apostolicam* quoque *dignitatem*, *& potestatem*, vel non *totam*, sed *duas eius tertias*, transmisisse, aut aliam quàm quæ illi, tanquam *Episcopo* competebat? An & hoc *de fide Catholicâ?* Vnde verò habetur? quis scripsit? *Lib. 2. cap. 12.*

Illud autem, quis nobis expediat? *Petrum* non *adiunxisse Pontificatui Episcopatum vrbis Romæ*, sed *euexisse Episcopatum Romanum in Pontificatum, vt iam Pontifici vno tantùm Pallio opus sit.* Non enim esse *duo* iam *Episcopatum* Vrbis, & *Pontificatum* Orbis, *nisi potentiâ*. An requiris etiam ad hoc *fidem Catholicam, in quâ nullus hæsitandi relinquitur locus?* An parem fidem de *Pallio* Pontificis, & de *Pauli penulâ?* An ægrè feres, si hæc *piè* tantùm *credamus?* *Ibidem.*

Tum & alia adhuc difficultas: *Electionis formam ipsam* quæ nunc est, quæque Successores *Petro* facit, quis probabit nobis, quòd *de fide Catholicâ* sit? *Fides Catholica* de ijs est, quæ semper eadem: hæc verò mutata sæpè. *Olim* per Clerum fuit populumque *Romanum*; *post*, interuentu authoritatis Imperatoriæ. *Hij* diu iam *ambo* excluſi sunt. Qui iam successor *Petri*, per *Cardinales* eligitur *in Conclaui*: *Petri* verò ætate, diu post *Petrum*, neque *Conclauis*, neque *Dominorum Cardinalium* in Orbe nomen auditum est.

Alia etiam in *Successione* hæsitatio. Nam ipse hîc Cardinalis hæsitat, qui *Romanum* Pontificem dicit [a] *propriè succedere Petro, non vt Apostolo* Non ergo nisi *impropriè* in *Apostolicâ dignitate*, *& potestate succedere*. De eo verò quod *propriè* non est, annon si *piè credatur* sat est? [a] *De Pontif. lib. 4. cap. 25.*

Nec minor in *Successionis serie*; Ibi, vel in limine ipso impingimus. Quasi enim niti nos nollet *Successione* vestrâ Deus: ita, de *primâ* omnium *Successione*, de *primo* omnium *Petri Successore*, rem voluit esse incertam. Scis ipse, post *mille* demum, ac *ducentos amplius* annos, *versum* illum editum de *Clemente*.— *Nutat adhuc mundus, sit quartus, sit ne secundus.* Ità nec ibi omnia *explicata* sunt.

Pòst verò, intercurrunt *illinc*, tot *Hæretici*, *Liberius*, *Anastasius*, *Honorius*, *Iohannes 22'*, tot *monstra*, *& portenta teterrima*: *hinc* tot *schismata*, quæ vos ipsi ad *triginta* numeratis, in quibus, quis de *tribus*, vter de *duobus*, *Petri* Successor fuerit, tot scrupuli; vt si *de morali* certi esse posſitis, maior vobis *certitudo* quærenda non sit. Possem & alia accumulare; sed hæc satis sunt. Concurrant omnia hæc necesse est. Hæc si tu postules, *de fide Catholicâ* facere, vnà operam des (quod ille in Comœdiâ) vt cum ratione insanias; nisi *certitudine* enim *morali* non consistunt hæc: benè etiam, si *illâ* Et si *credendi* vobis vox allubescit, *piè credenda* sunt; aliter enim à vobis *credi* nequeunt.

Redeo iam ad illud, quod initio posui: posui autem ex *Alphonso*, & *Mirandulâ*. Sic habet [a] *Alphonsus*: *Quamuis credere teneamur ex fide verum Petri successorem, esse supremum totius Ecclesiæ pastorem: non tamen tenemur eâdem fide credere* Leonem *aut* Clementem *esse verum Petri successorem: quoniam non tenemur ex fide Catholicâ credere, eorum quemlibet rectè, & canonicè fuisse electum.* [b] *Picus* etiam *Mirandula*, qui scripsit nobis *Theoremata de fide*, non finit nos *Catholicâ fide* hoc credere, nisi & *Catholicâ* nobis *fide* constet Pontificem *Canonicè electum* esse. Iam verò, vtrum à *duabus tertijs* Cardinalium, vtrum *Canonicè* electus, id verò *fide Catholicâ* constare non potest. Aliquis ibi saltem *hæsitandi locus*. Sedit Pontifex *qui iam*, cuius electioni duæ partes assensæ non sunt. Rem refert eo loco *Mirandula*. Annon ergo *locus hæsitandi*? Sedit *alter*, qui dubius animi, an anima sua immortalis, *referente eodem*. De eo certè *relinquitur hæsitandi locus*. Deniq; sederunt simul *tres* Pontifices; *Balthasar de Cossâ*, *Angelus de Corarijs*, *Petrus de Lunâ*. Ibi verò nutauit *fides Catholica*, nec vllus tum locus, nisi *hæsitationi*; Successor *Petri* quis fuerit, nec dum constat: si *vllus* fuit, iniuria illi facta; Omnes enim

a *Alu Hær. lib. 1. cap. 9.*

b *Theor. 4.*

626a
Andrewes, L.

enim depositi: si *nullus* fuit, quid *fide* tum tactū? Certè *Henrici 5i*, qui fuit per id tempus Rex *Angliæ*, certa magis Successio, quàm Romani tum Pōtificis: & tu tamen *de fiae* vis esse, & *de Catholicâ fide?* Neq; verò semel hoc contigit; *Benedictus 9, Siluester 3, Greg. 6, tria teterrima monstra* (sic enim *Platina, quem nos iubes frequenter adducere*) simul *Petri Successores: Onuphrius* verò addit & *quartum, Iohannem.* Quis istorum fuit *Chiron?* Difficile dictu, *locus hæsitandi.* Abi ergo cum tuâ *Catholicâ fide: morali certitudine* contentus esto, quando an *Canonicè* intret, non potest esse *certitudo* vlla nisi *moralis*, nempe, si rectè rem referant, qui de Conclaui sunt. Quid opus ergo hîc tentare *per nefas* quicquam, cùm per fas liceat; aut *malâ fide* rem gerere, cùm si optimâ fide gerat, propositi compos esse potuerit?

QVæritur iam. *an Principem vllum vnquam Pontifex cædi mandauerit.* Quæritur, sed malè. Quæstionis is *status* non est: sed, *an Princeps vllus iustam sibi vnquam à Papâ timendi causam habuerit* Hîc importunè, *de cæde* mentio fit à Cardinale; quasi nullum Principi periculum, nisi *vitæ*; quasi extra *cædem*, nihil Principi *metuendum.* Vbi, semel hoc habeto. Generosa indoles pro pari habet, de *vitâ*, & de *Regno* deponi: *cædi* mandet Pontifex, si de Regno *cedere:* Perinde enim est. Verùm, *Cædi* non *mandauit*, ex mente Cardinalis iam, nihil aliud significare dicit *Tortus* quàm quòd *nō submisit Sicariū.* Quid interest ad *cædem*; si immisit *Exercitū*, si concitauit *Seditionem?* Parui enim refert, per *vim* pereas, an *fraudem*, (quanquam in vtroque *vis*) per fraudem dico *Sicarij*, an per vim *Militis.* Mallet verò Rex quiuis, (si est illi animus verè Regius) perire *solus, Sicarij* manu, quàm cum Ciuium suorum *strage ingenti, ingenti* ditionum *vastitate.* Sed siue id per *hostes*, siue per *rebelles*, siue per *Sicarios* fiat, siue denique nihil horum fiat, nec *vitâ*, sed *Regno* tantùm quærat exuere: stat quod initio positum, *Iusta Principibus causa metuendi.*

Verùm *Pontificū aduersus Imperatores bella vix leguntur, nisi defensionis causâ. Leguntur* ergo & *ab ipsis gesta:* sed quot putas ab alijs *gesta, ab ipsis excitata?* Ars enim illa Pontificum, domi sedere in otio, per alios bella gerere, subditis interdicere ne pareant, maledicere si pareant, edicere vt insurgant, maledicere nisi insurgant in Principem, Regna illorum prædæ exponere,

ponere, ſine *labore*, *periculo*, ſæpe & ſine *ſumptu*, hoſtes ſuos debellare. *Non approbauit* (aïs;) fortaſſe non *diplomate*, non conſenſu expreſſo; ſed habet alterum, (quem vos dicere ſoletis) *interpretatiuum*. Quid ſi autem, quod *Ipſi* facere non libet, Cardinalium alicui mandet? verbi gratiâ *Comenſi*; qui cùm Reginam ELIZABETHAM cædi mandauit, & *Parreto* vt id faceret author fuit; an id quiſquam, inſcio atque inuito Pontifice, mandatum putet, aut, ſi executioni mandatum fuiſſet, ab *illo* improbatum iri? *Leguntur tamen* (inquis) *Imperatorum Bella aduerſus Pontifices*. Sed quis *Imperatorum*, Pontifici bellum indixit, non ab *eo* priùs lacesſitus, non vel tactus fulmine, vel tonitu exterritus, non vel Riuali, vel Rebelli aliquo priùs in *eum* concitato?

De *Henrico* autē *quarto* Imperatorę, *Nihilne hoc ad rem facit*, quòd Filio non licuit Patri parentare? quòd interdicta illi Patris ſepūltura? *Nihilne hoc ad rem*, quòd in Patrem & *viuentem*, & *mortuum*, Filius coactus ſit eſſe impius: in *viuentem*, contra quem arma geſſerit: in *mortuum*, quem exhumatū proiecerit? quod non ſatis in viuo *paſtus* ſit Papæ *liuor*, ſed neque *poſt fata quieuerit?* Neq; enim *honorificam* Papa *Sepulturam* (vt tu vis) reprehendit, ſed *ſepulturam*: quam non *honorificam*, ſed omnino *nullam* eſſe voluit. *Humari* enim noluit, *humatum exhumari* iuſsit: nec potuit reconciliari Epiſcopus *Leodienſis*, niſi conditione hâc, vt *effoderetur* denuò cadauer *Henrici*. *Exhumatum* eſt cadauer, *Spiram* pheretro delatum; ibi in *Capellâ* quadam *S. Afræ* deſertâ, ſiue in Cellâ quadam eius, ſtetit *quinque* annis *inhumatum*. *Mandato* (inquit [a] *Viterbienſis*) *Romani Pontificis è cœmeterio eïcitur, eique omnis Chriſtiana ſepultura denegatur. —Papa caput cleri iubet hinc corpus remoueri: Filius oſſa Patris doluit fore cum ſceleratis. Tanta ſeueritas Papæ, vt mortuum humari non ſineret*, ait [b] *Helmoldus*. Factum verò hoc *Pontifice cum ſepeliri vetante*, [c] *Sigonius: hortatu Papæ*, ipſe [d] *Binnius*. *Nihilne hoc ad rem*, quòd *morientibus inſtet* Pontifex, *Manes mordeat, ſæuiat in morticina*, nec vel *ipsâ morte* ſatietur?

Nec id nouum iam, affigere ei, vel affingere *hæreſin* aut *Schiſma*, cui cum Pontifice lis vlla, quando *Illi* non parêre, *peccatum* eſt *ariolandi*, ſcelus *Idololatriæ*, hæreſis denique *hæreticiſſima*. Quæ enim illa *hæreſis* fuerit, docet [e] *Sigonius*; *Filius*, *Paternâ*

a Chron. part. 17.

b Lib. 1 c. 33.

c De regn. Ital. lib. 9. in fin.

d In Paſchal 2

e De Reg. Ital. lib. 9.

626a
Andrewes, L.

ternâ hæresi repudiatâ Pontificiam obedientiam suscepit. Obedientiam Pontificis non suscipere ea demum *hæresis* fuit Patris. Filius autem Orthodoxus, vt *Pontifici obsequium* præstaret, impius fuit in Patrem. Nam quòd *sub Censurâ defunctus* est: idem hoc *Ignatio Patriarchæ Constantinopolitano* contigit, qui & ipse, cùm sic obiret, in eius, quod ius suum putauit defensione (quæ & *Imperatoris* quoque *Henrici causa fuit*) non modò non sepulturâ caruisse, sed & miraculis claruisse dicitur. Quòd verò *naturali morbo extinctum* dicis; *naturalis* is *morbus* non erat; nec tu hoc nescis. Deiectus iam, & desertus à subditis suis, à propinquis, & (quod omnem immanitatem superat) *à filio suo*; *filio suo*, qui ex vtero suo egressus erat, quærente iam animam eius: ipso animi angore, ipso carceris fœtore contabuit; eóque *præter naturam morbo*, non *naturali* vllo extinctus *est*.

Ad *Sixti quinti* orationem illam de cæde *Henrici tertij* Francorum Regis, verecundatur paululùm *Tortus*; & hoc *primum* in responso, *ingenuitatis signum* dedit. Quin tu age, quod *ingenuum* agere par est. Potestis, rem *tu* à *Domino*; *ille* de *Consistorio* rescisscere, *verán*e an *secus*. Si *vera*, cur pudet fateri? si *secus*, cur piget negare? Quorsum illud tuum, *esto tamen*, si rem putas Pontifici probrosam fore? Ægrè ergo *admittit*, sed tamen *admittit* tandem. Vidit enim in Consistorio *Secreto*, non tam esse *secreta* omnia, vt non emanent in vulgus; & quanquam nullus *excepit*, at dum adhuc in memoriâ recens erat, statim à discessu poterat quis, capita eius & vim omnem referre in Cõmentarios. Sed quid coniecturis opus est? *Tortus* ipse, vt alibi sæpe, ita sui *hic parum memor*, qui primò *neminem* dicit *excepisse*: idem, *aliquos*, pòst dicit, *acta Consistorij breuiter annotâsse*. Admittit ergo. *Et quid in eâ reperies*, inquit, *nisi laudes & admirationem sapientiæ & prudentiæ Dei*? Et quodnam illud *sapientiæ* opus, quod ita vnicè *admiratur*? *Quod simplex Monachus, non mutato habitu, non gladio clypeóue armatus, ad Regem liberè penetrauit*. At hoc sanè non ita valde *mirandum*: illud potiùs, si *penetrâsset ad Regem Monachus, gladio, clypeóue armatus*: Nam quòd *inermis*, suspicio de eo nulla; sin *armatus*, non ita credo per medios Satellites, viam expeditam habuisset. Nihil ergo in *admiratione* illâ *Sixti*, *admiratione* dignum.

Monitio verò magis adhuc insana. Eum, qui dixit, *Nolite*

tangere Christos meos, velle, à quoquam occidi *Christos suos:* quo, nullus erat in *Scripturâ* locus, (si vniuersam euoluisset) *Sixti* proposito magis ex toto diametro contrarius, nec qui, quod ille probare voluit, magis apertè refutaret. Locus, qui à *Rege* scriptus, *nominatim* verò de *Regibus non tangendis*, eum aliquis tam insulsus sit, vt adducat ad *cædem Regis* probandam, tanquam opus diuinæ voluntati consentaneum? Certè, [a] *Toletano* Concilio id monstri simile visum: Cùm Dominus dicat, *Nolite tangere Christos meos*, & Dauid, *Quis* (inquit) *extendet manum suam in Christum Domini, & innocens erit? Esse tamen quosdam, quibus nec vitare metus sit periurium, nec Regibus inferre exitium.* Sic Patres illi, secus longè quàm *Sixtus, locum illum* accommodant: *monitionem* inde longè *aliam*, quàm *Sixtus* eliciunt, vt hinc Lector intelligat, quàm aptè *cuneos* suos ad *nodos* applicent Pontifices, quàm benè illis & Concilijs suis, inter se conueniat. Concilia *ad Reges*; imò Propheta *ad Reges*; Pontifex *ad Cardinales*, quos & ipsos iam *Christos Domini* appellat, non *Pontificem solum.* At hos *Christos nouos*, viros *Cardinalitiâ dignitate fulgentes*, Dauid, nec *vnctos Domini* agnouit, nec (quamuis *propheta* esset) *præuidit vngendos.* Hunc iam *Sixti Christum* (nempe Cardinalem) *tangi* non oportuit: at illum *Dauidis Christum*, (*Regem* scilicet) vnico cultelli ictu necari! Et hoc *dignum, illius prudentiâ, opus*, qui dixit, *Nolite tangere Christos meos*! Meliùs certè insisteres in Oratione hac negandâ (nimirum *Sixti* illam fuisse) quàm vt hæc tam malè cohærentia illius sic nomine effutires.

a Can. 74.

At *Cardinalis ille Regi nostro affinis*; Etiam Dux frater eius. Quodsi, morte tum per ius fásque mulctatus *Cardinalis*, (de quo instituti iam nostri non est quicquam decernere) quid attinebat de *Cardinale* verba facere, silere de *Duce?* vterque enim ex æquo *Regi propinquus* sanguine. Sin præter ius fásque ea cædes facta est, pariter in *Duce* læsus Rex. Quorsum ergo (*Fratre* omisso, & quidem *natu maiore*) *Cardinalem* Regi occinit, quasi *propinquum* suum? Non enim *quâ Cardinalis, vel Sacerdos*, Regi *propinquus:* sed quâ *Princeps* de stirpe & stemmate *Guisiorum*; vt hæc de affinitate res tota silentio potuerit præteriri.

Iam verò, *vir Sacratus Fraterculus* dicitur, *(nec tamen laudatur)*

626a
Andrewes, L.

tur) mirum autem quòd & illum *Christum Domini* non scripserit. *Vir* autem iste *Sacratus*, vltus est *virum Sacratum* alium, & *Christum Domini*, nempe Cardinalem, nece Regis *Henrici*; quasi ille, neque *Sacratus* esset, neque *Christus Domini*. Vbi tu, si *Scripturam* saperes, si *Concilia* spirares, Regem *Sacratum* diceres, & *Christum Domini*: illum, execrabilem *parricidam*, & *Christicidam*. Iam, quod adhuc magis *execrandum*, Deum ipsum in sceleris societatem vocat, nec satis illi dicere, *siuit*, *permisit*; sed, *vltus est* (inquit) *Deus Christum suum. Regem Deus per alium sacratum virum*, id est, Monachum, *interfecit*. Ita *Deus Regem* interfecit, per Monachi manum: *manum* commodauit *Monachus*; interfector, & *author cædis Deus* ipse, etiam mors *Christi* eius *opus manus Dei*. Et hæc *Consistorij* secreti *Theologia* est: hæ ibi *Pontificis Theologicæ* prælectiones.

Quodsi Deus tam ægrè ferat, *tangi* à quoquam *Christos vestros* Cardinales: Cùm [a] *Pius 4.* Cardinalem *Carafam*, virum Sacratum, Christum Domini, & *Paulo 4° arctissimo sanguinis vinculo* coniunctum, in carcere strangulari iussit; vbi tum vltio diuina substitit? Cur id sine *manifesto diuinæ prouidentiæ miraculo* tulit inultum *Pius 4us?* Cur & [b] *Vrbanus 6us*, qui septem *sacratos viros*, & *Christos Domini*, Cardinales, duriùs quidem habuit? *Quinque* enim immissos atque obstrictos in saccis, *demersit* in mari: *duorum* autem reliquorum corpora (postquàm morte mulctâsset,) *in furno exiccata*, iussit asseruari *in sarcinis*, & mulis imposita, (cùm iter vspiam haberet) ante se cum *Petasis* suis *Purpureis*, pompam ducere: nec tamen vllum *Sacratum virum Fraterculum* excitauit Dei prouidentia, qui *Christos illos vestros Domini*, tam indignè habitos vlciscereturr.

[a] *Platin. in vitâ Pij 4.*

[b] *Panduly. Collen. Histor. Neapol. lib. 5. ad ann. 1385.*

Illud verò ibi multos malè habet: quòd qui definire omnia tam facilè potuit Pontifex, tamen *Monachus ille, rectè an secus egerit, non definiuit*; quódque, cùm *opus Dei prædicandum* suscepisset, non & *opus hominis damnandum* quoque suscepit; sed pendêre siuit orbem Christianum animi dubium, fueritne Regis mors, quasi *Seruatoris* nostri, an verò quasi *Holophernis* & *Madianitæ*: Monachus autem ipse *Herodi* & *Pilato*; an verò *Iudithæ* & *Phineæ* annumerandus. Secretum hoc seruare sibi voluit & suis, inter *arcana Consistorij*, ne fortè, si *virum*

tam ſacratum execratus eſſet, ne, ſi in *Clementem* illum fuiſſet inclementior, ſi *Pilatum* aliquem definijſſet vel *Herodem:* deeſſet pòſt Pontifici materia, *diuinæ prouidentiæ laudibus euehendæ*, quam ille ex *ſimili euentu*, ſæpiùs cupit decantare. Enimuerò, ibi de *Pilato*, de *Herode*, in totâ oratione mentio nulla; tantùm *Eleazari* & *Iudithæ* exempla ibi ſunt; Monachum cum *illis confert, præfert*, vt quid de illo ſenſerit, facilis ſit coniectura.

Multos (inquam) hoc habet malè: illud verò omnes peſſimè, quòd vbi *mactatus* Rex aliquis; tum *Conſiſtorium habet* Pontifex, Cardinales conuocat, orationem meditatur, meditatam profert, *Dei prouidentiam, iuſtitiam*, laudibus in cœlum extollit: Vbi diram proditionem *euaſit* Rex aliquis, nihil horum; *vacuum conſiſtorium*, orationes nullæ, mutus Pontifex, non manifeſtum ibi *miraculum* vllum, non *encomium* vllum, aut oratio panegyrica, de laudibus *diuinæ prouidentiæ*. Perditio Regis, *laudes* habet ſuas, & *admirationem:* ex ſalute Regum, nec *admiratio* Dei, nec laus. Ad *mortem Cardinalis* venit illi in mentem ſtatim: ad *necem Regis*, excidit illi prorſus quis dixerit, *Nolite tangere Chriſtos meos*. Quin ſi ſtatuatur in viros ſacratos, *Garnettum* & *Oldcornum*, illum criminis *conſcium*, hunc *laudatorem:* ſi lex aliqua feratur, ad reliquos participes eruendos, *magno* ſtatim *animi mœrore* conſternatur Pontifex, & *afflictio* illi *mirum in modum augetur*.

Quod fuit autem dictum de referendo in *Sanctos fraterculo* illo, *ſine authore non dicitur*, etſi *author* non dicitur; puta, aliquem de ijs, qui acta Conſiſtorij *breuitèr annotare* ſolent. Nec diſsimile verò, quoniam qui ita Deum tum laudare geſtiebat, eum veriſimile eſt, & *in Sanctis Deum* laudare voluiſſe. Poterat autem pleno ore, atque in *concreto*, ſi vt illud, *opus Dei* fuit, ita ille, *Sanctus Dei* qui perpetrauit. Quidni autem *Sanctus*, cui apparuit *Angelus*, & facti *author* fuit? Cui *pater ſpiritualis* (conſpirans in eo cum Pontifice prorſus, atque eodem ſpiritu afflatus) idem ipſum *Iudithæ* exemplum, imitandum propoſuit; in quo *Sixtus* ipſe laudando, pòſt tam diligenter inſiſtit; cui denique, de operis merito præmióque prolixè pollicitus eſt. Proditio quidem multo etiam magis tetra erat, in quâ comprehenſi *Garnettus* cum *Oldcorno* ſuo, quàm

fuit

626a
Andrewes, L.

fuit illa *fraterculi:* qui tamen ambo relati iam inter *Martyres*, & (quâ à Iesuitis) Sancti sunt, vt non *careat omni verisimilitudine consilium* illud: proin eximendum *albis*, inserendum inter *nigra Torti* mendacia; vtpote de ijs, qui non in *album sanctorum*; sed in *nigrum Dæmoniorum* referri mereantur.

DIcendum iam, ecquam vim habeant, quæ in *Bellarmino contradictiones* notatæ sunt: an nusquam secum pugnet, sed constans vbique sit, & sui similis. Cettè *recognouit* sua nuper, in quibus discedit sæpe à seipso; Quid ergo desperet quis, fieri posse, vt & in alijs vniformis non fuerit, eandem semper sententiam non dixerit?

Neque verò *contemni* potuit à te, nisi immeritò, contradictio ibi *prima*. Maior enim certè est, ac proin *minùs contemnenda* contradictio, quæ tractatum integrum, quàm quę sententiolam vnicam euertit. Quodsi totum illud *pentabiblon* eius de Iustificatione, eò tendat, vt *inherentem* in nobis iustitiæ habitum, & *emanantem* ex eo operum iustitiam statuat; quò ita, non solâ CHRISTI iustitiâ nobis reputatâ niti, sed & *in nostrâ* etiam pariter liceat *fiduciam ponere*; annon vno quasi impetu funditus euertit disputationem illam omnem, qui tandem sic concludit, *Tutissimum non esse nobis nisi hoc, vt fiduciam nostram totam in misericordia Dei solâ, totam* inquam in *solâ* reponamus? Eludis illud; *Non quasi nulla* (inquis) *possit fiducia in bonis operibus collocari*. Potest ergo fiducia *aliqua* in bonis operibus collocari; at nisi *tutius* hoc sit, ne potest quidem. Nec tu illud, credo, volebas; *potest*, sed hoc *tutius* non est; id est, *potest*, sed temerè. Potest ergò *aliqua:* at contradicit, *Non potest* fiduciæ pars *aliqua*, sed oportet *totam in solâ* misericordiâ collocare: *Tutissimum* enim hoc est. Quod námque *tutius*, quod *tutissimum* est, id in *rebus animæ* semper cuique faciendum.

Quod verò è *Bernardo* affers de *præsumptione*, alienum planè à proposito. Obsecro te, an *fiducia* iam tibi *præsumptio* est? *Præsumptio* in vitio semper; *fiducia* virtus, quippe confirmata Spes. Aliud longè *præsumere*, aliud *fiduciam ponere*. *Præsumit*, qui merita nulla habet, vel falsa: *fiduciam ponit*, qui & *aliqua* habet, & *vera*. Tu dicis *aliqua*, dicis & *vera* merita nostra esse, *fiduciam* ergo in illis *collocabimus*; *ad fidendum* merita habe-

bimus, *non præsumendum*, quod iure, meritò possumus: *præsumptionem* longùm valere iubebimus, quæ fallax est, quia falsis innixa; nos *veris fidimus*, in quibus potest (dicis ipse) *fiducia aliqua*, dicit Dominus tuus, *fiducia nulla*, collocari. *Nulla* enim in *meritis*, si *tota* nobis *in solâ* misericordia Dei collocanda est: collocanda autem, si id *tutius*.

Vtile tamen est, inquis: Meritò contemni posset responsio hæc tua. Quæstio primùm, nobis de *vtili* non est. Sit tamen; si *inutile* factu, ne faciendum quidem. Si *non potest* in bonis operibus fiducia *collocari*, nisi *inutiliter*; non potest in illis *collocari*. *Non est vtile* (inquis) *respicere propria merita*. Si non *respicere*, certè nec *fidere*; si *non vtile*, nunquam faciendum *quod vtile non est*. An id dicis licere nobis, quod nisi *inutiliter* non licet? An id possumus, quod *tutò* non possumus? *Ad superbiam cuitandam, non est vtile*. At hîc etiam aliud *fiducia*, aliud *superbia*; *fidere* licet, ipse dicis, *superbire* haud vnquam licet. Sed neque vel si non *superbias*, sed *fidas* tantùm, *tutissimum*, vt fiduciæ partem vllam in meritis, sed *vt totam in solâ Dei misericordiâ reponas, in eamque solam respicias*.

Æquè ridiculum; *Non est vtile*, quia *incerti sumus* an habeamus merita. At non potest vlla in meritis *fiducia* poni, si an habeamus *incerti simus*. Incertis enim non est *fidendum*. Et quæ est ista Lectoris ludificatio, *licet, non licet*; licet, *quia veræ salutis causæ sunt*; non licet, *quia an tales tibi sint, incertus es?* Ecclesia docet, *præcipuam spem & fiduciam in Deo ponendam esse*; *aliquam tamen etiam in meritis poni posse*: Bellarminus docet, *totam in solâ misericordiâ Dei ponendam esse*; id est, nullam in meritis poni posse. *Tutissimum* ergo non facere, quod Ecclesia docet. Illa docet *in meritis aliquam*: Ille docet, *tutissimum, non aliquam*, id est, *nullam in meritis*, sed *totam in solâ* Dei misericordiâ. *Nulla*, & *Aliqua*, notæ contradictionis sunt. Annon hoc est miserè fluctuare?

SEcundum, vt potes, expedi. Nunquam *Charybdin* sic vitabis, quin in *Scyllam* incidas. *Non mouet Deus, vel inclinat, ad malum moraliter*: *Mouet Deus vel inclinat ad malum moraliter*. Charybdis est; vitas sic; *Non mouet moraliter* (id est) *imperando*: mouet moraliter (id est) *occasionem immittendo*. Esto. *Moraliter mouere*, id est, *morali modo*: *Morali* ergo *modo* Ge-

nus

626a

nus est: *per modum imperij*, *per modum occasionis*, Species duæ. Posterior rectè dicitur, *Deum moraliter mouere*, id est, *per modum occasionis*: affirmatur enim ibi Genus de Specie. Prior verò, non rectè, *Moraliter* enim *mouere* Genus est; *Per modum imperij*, Species. Non debet negari Genus, vbi de solâ Speciè agitur. En tibi Scyllam. Falsum enim hoc, *Non mouet Deus moraliter*; nec explicatio iuuat, id est *imperando non mouet*, quià insistit statim Aduersarius, Imo id solum, non est *moraliter mouere*; est & modus alter apud *Thomam*: *occasionem* scilicet *immittendo*; atque ita *mouet* Deus. Debuit verò, primo loco Speciem nominâsse, non Genus totum; *non mouere* scilicet *Deum imperando*, dicere debuit; *non mouere moraliter*, dicere non debuit: quia & *occasione mouere*, *moraliter* etiam mouere est. Vis in exemplo rem videre? *Non mouet Deus ad malum moraliter*, id est, *imperando*: *Asinus non est animal*, *id est*, *ratione præditum*. Ita, verò si loqui liceat, quis sibi vnquam contradicet?

IN *tertiâ*, tibi id vsu venit, quod Cardinali pòst dicit *Apologia*, *dum præsentem iam impetum declines*, *quià causâ ipsâ fiat*, *nihil moraris*. Adhibes enim hîc (cùm melior ad manum non esset) *mucidam* illam *distinctionem*, quâ cuiuis telo occurritur apud te, *Succedunt*, & *propriè non Succedunt*, quam tamen hîc adhibes satis *impropriè*; *Episcopos Apostolis succedere impropriè*: *Non succedere* autem *propriè*. Atque inter duo illa cùm distinctio nulla sit, omnes te *Logicæ peritissimum* esse, & *communi sensu abundare* prædicent, necesse est *Priore loco* affirmat Cardinalis, *succedere*, *sed non propriè*: *posteriore* autem, *non succedere propriè*: Et hæc tu putas Cardinale digna! Nec vides Cardinalem ex eo probare, quòd *Episcopi iure diuino*, *maiores sunt Presbyteris*, quia succedunt Apostolis: quibus si non succedant *nisi impropriè*, argumenti Eius vis omnis corruit; nec enim, maiores erunt tum Episcopi presbyteris, *nisi impropriè*. Ita dum hîc euadat modò; quid alibi patiatur Dominus tuus, an *ignoret Logicam*, an *careat communi sensu*, an probet *propriè*, quod probare ibi instituit, an *impropriè*: tuâ nihil refert. Oportet enim certè, vt Apostolis *loco illo priore* succedant, & *propriè* succedant: Nam nisi Apostoli *propriè* maiores fuerint *septuaginta* Discipulis, nisi Episcopi Apostolis succedant item *propriè*, non concludit ibi propositum.

tum. *Propriè* ergo, eo loco ſuccedunt Apoſtolis, vbi tu vis, *non proprie.*

Tum quod addis, *de Apoſtolis, quatenus Epiſcopis particularium Eccleſiarum affirmare hæc* Cardinalem, de tuo addis. Nihil ibi de *particularibus Eccleſijs Epheſi*, vel *Hieroſolymæ*; ſed neque de *Iacobo* vel *Iohanne*. Nam ſi eſſet *Epheſi* Epiſcopus *Iohannes, Timotheo* ſuccederet, quem *Paulus* ibi Epiſcopum conſtituerat; non *Timotheus Iohanni.* Deinde verò etiam, eneruaret argumentum eius penitus. Nec enim plures Epiſcopi, ſuccederent Apoſtolis, quàm *duodecim illi* qui *particularibus illis Eccleſiis* præerant, quarum *Apoſtoli* fuerant *Epiſcopi primi.* Quid reliquis iam fieret? Illi *Presbyteris maiores* non eſſent; non certè. Non enim *Succeſſores* niſi *duodecim* illi *ſoli*: reliqui verò non *maiores Presbyteris*, nimirum, qui *Apoſtolis* non ſuccederent. En vt agas cauſam Domini tui! En quàm futilia facis vt dicat, ne ſibi contradicat! Nam in loco altero, tam magna Cardinali cauſa præ manibus fuit, ita totus ei intentus (quò ſcilicet *omnes Epiſcopi non aliunde accipiant iuriſdictionem ſuam, quàm à Papâ*) vt oblitus planè Clericorum ſuorum, ac totus defixus in Pontifice, nolit ſuccedere Epiſcopos Apoſtolis iuriſdictione vllâ, ſed ſolo ordine: Magnum enim incommodum, ſi *ex æquo* omnes ſuccederent Apoſtolis, *ex æquo* omnes iuriſdictionem ſuam ab Apoſtolis haberent, nec pendêrent omnes à Papâ; cùm tamen in [a] *libro de Clericis, quatuor* argumentis probet, non *ordine* ſolùm, ſed etiam *iuriſdictione* Epiſcopos Apoſtolis ſucceſsiſſe. Quin eum ipſum locum, quem adducit, *libro de Clericis, quòd Spiritus Sanctus eos poſuit Epiſcopos*, vt probet, *ipſo Domino inſtituente, Epiſcoporum propriam eſſe curam, & gubernationem Eccleſiæ: eum ipſum* (inquam) [b] *libro de Pontifice, ſoluit*; nec *à Spiritu Sancto poſitos* vult, niſi mediante Pontifice. Quòd enim ibi dicit, *Epiſcopos non propriè ſuccedere Apoſtolis*, quatenus *Apoſtoli* erant, id eſt, *miſſi in omnem terram*: non minùs militat contra Pontificem, qui *non prædicat in toto Orbe*: nec *miſſus eſt in omnem terram*: nec *ſcribit libros Canonicos*: nec *habet donum linguarum aut miraculorum* magis, quàm reliqui Epiſcopi. Tum, & *eo ipſo in loco*, ita Cardinalis: *Romanus Pontifex propriè ſuccedit Petro, non vt Apoſtolo.* Vt iam, per vos, Apoſtoli ſucceſſores nullos habeant

a *Cap. 14.*

b *Lib. 4. cap. 25*

626a

habeant, nec vel *Petrus* ipſe, Pontificem ipſum. Tàm tu dextrè concilias hîc nobis contradictionem hanc tertiam.

AT in *Quartâ*, verbo rem conficis. *Diſtingue* (inquis) *tempora.* Verùm hîc nihil opus eſt, *tempora diſtinguas*, ſi *nullo tempore Iudas* credidit. Nullo autem tempore credidiſſe euincit locus ille *Chryſoſtomi* (è loco enim *Chryſoſtomi* affert a Cardinalis) *nos enim* (aiebat ibi *Petrus*) *credidimus & cognouimus, quia tu es* CHRISTVS *filius Dei viuentis. Cùm dixiſſet Petrus, Et nos credidimus*; *eximit* CHRISTVS *è numero Iudam*, Iudam excipit Dominus de Collegio credentium. CHRISTVS ergo monuit, *non eſſe verum de omnibus.* Quid tandem? *credidiſſe illos omnes*: non enim credidit *Iudas.* Non tum, dices. Imò verò *credidimus*, de præterito dicitur, quaſi diu iam antè credidiſſent. Eximit ergo, ex eorum numero *Iudam*, qui *ante crediderant.* Tum paulò antè, *verſ. 64.* ita loquitur; *Sciebat enim ab initio, quinam erant non credentes. Ab initio* dicit, non tum demùm; ſed ab initio conuerſationis ſuæ cum Diſcipulis: Et *quinam eſſent credentes ab initio*, non, quinam pòſt eſſent à fide defecturi. Non enim, ideo quia ſcandalizati ſunt, dici potuerunt *non credentes*: ſed *non in fide permanentes.* At ille, ſimpliciter dicit, *quinam eſſent non credentes.* Nec modò *infideles* fuiſſe oſtendit, ſed cauſam etiam aſſignat *infidelitatis*; quæ eſt, ex remotione gratiæ attrahentis. Subijcit enim, quod multò adhuc magis rem ponit in aperto: *propterea dixi vobis, nemo poteſt venire ad me, niſi datum ſit ei à patre.* Cuius vocis, *propterea*, is ſenſus eſt; Scîſſe ideo Chriſtum, *qui eſſent non credentes*, quòd ſcîſſet niſi eis à Patre datum eſſet, vt credendo *venirent*, *venire* non poſſe. Non veniſſe ergo *Iudam*, quòd ei *à Patre datum* non eſſet, vt veniret: A Patre, (inquam) *Iudæ datum non eſſe*: non igitur *veniſſe.* Qui autem non *venerat diſcedere* non poterat. Denique [b] *Alcuinus* noſter diſertè rem exprimit. *Vnus ex duodecim erat Iudas*, non *fide*, ſed numero: non *veritate*, ſed ſimulatione.

a De Pontif. lib. 1. cap. 12.

b In Iohn 6.

IN *Quintâ*; Præcepto morali de ſubſtantiâ operis iubetur quis, non ſolùm obſeruare, vel implere præceptum; ſed ita obſeruare, vt peccatum non committat; id eſt, (Cardinale ipſo interprete) præceptum cum omnibus circumſtantijs obſeruare. Nam quid? Operis ſubſtantiam, intelligis nudam,

nec debitis ve.itam circumſtantijs : id eſt *vtcunq;* factam, nec *modo*, nec *loco*, nec *tempore*, quo oportet? Imò tateris ipſe de tempore, dum dicis ; *Qui facit eleemoſynam quando tenetur ex præcepto*; *Qui facit quando*, ita tu : Quidni autem, *qui facit vbi? &, qui cui? &, qui vnde* etiam tenetur? Ex præcepto enim tenetur, non modò vt faciat *quando*, quæ *temporis* circumſtantia eſt ; ſed vt faciat *vbi*, quæ *loci*. Tu, *temporis* circumſtantiam apponis : nos, eodem iure *cæteras*.

Sed mitto & illam, & cæteras. Quæro quæ ſit operis ſubſtantia? Ea ſcilicet, quæ ſpeciem operi dant, ad *ſubſtantiam operis* concurrere, ne tu quidem negabis. In Eleemoſynâ, quæ tandem illa? Tria ſcilicet hæc inſunt in ſubſtantiâ Eleemoſynæ: vt demus *noſtrum* ; vt *indigenti*; vt *ex miſericordiâ* demus. Horum trium ſiquid deſit, perit de operis ſubſtantiâ. De pecuniâ *furtiuâ* ſi faciat quis Eleemoſynam, peccatum admittit : non enim de *ſuo*. Pariter, ſi *diuiti* : non enim *indiget*. Pariter ſi non *ex miſericordiâ* : non autem *ex miſericordiâ*, ſi ex *inani gloriâ*, ſi vt laudetur, ſi fine deprauato faciat. Finis enim hîc ſpeciem dat in *moralibus*. Præceptum autem morale eſt de Eleemoſynâ ; vt quod tu de vitioſo fine ſuggeris, planè ſit *extra oleas*. Cùm enim Cardinalis ipſe nobis explicat, quid ſit *ſecundùm ſubſtantiam operis*, requirit, *vt fiat bonum opus, ſecundùm moralem quandam honeſtatem* : Moralis autem honeſtas, *ſine fine debito*, nulla eſt. Quin ſi Cardinalem ipſum audimus ; Opera infidelium, ob finem prauum, ad quem referuntur, peccata ſimpliciter ſunt. Quare excludat alios fines, alia peccata, *bonum morale* : finem in præcepti moralis opere, excludit præceptum ipſum ; ſine quo, nec *ſubſtantia* eſt, nec *ſpecies* operis, *ſecundùm moralem honeſtatem*. Nec ergo hîc verba ſola ſonant contrarium, ſenſus ipſe contrarius eſt. *Præceptum ſeruare, vt peccatum non committatur: Seruare* etiam *cum peccato*, id eſt, *etiamſi peccatum committatur*.

De grat. & lib. ar. lib. 5. c. p. 5.

QVale & illud in *Sextâ*: Contradictiones ab Apologiâ proponi ad Lutheranos, quaſi Cardinalis ſit Lutheranus. *Apud Lutheranos* (inquis) *contradictio hæc*. Apud vos verò quæ? *Retinere fidem, quæ per dilectionem operatur*; & *læthalitèr peccare*. *Petrus* autem *fidem* illam ex *dilectione operantem* non retinuit, ſed aliam *mortuam*, & *ſine operibus*. Vide hoc primùm,

626a

mùm, quàm obtusè. Id enim agit, eo loco Cardinalis, vt miris modis efferat B. *Petri* priuilegium, quod ei concessum, vi orationis Christi, *Ego rogaui pro te, ne deficeret fides tua.* Fides tua (interprete iam *Torto*) *mortua* scilicet *sine operibus, sine electione*, quę S^ti *Iacobo, fides Dæmonum*, & pro hâc *fide rogauit* Christus, *ne* in *Petro deficeret.* Illustrem verò (vt narras) *Petri* prærogatiuam, & Christi orationem magni sanè faciendam, quæ *Petro* impetrauit, vt permaneret in eo *fides* nescio quæ *cadauerosâ, informis, æquiuoca, falsi nominis*, quæ & *in Dæmone* possit permanere. Ita tu, dum aliquid chartæ illinas non valde referre putas, quam *Christo* oranti, quam *Petro*, pro quo oratum est, quam *Cardinali* ipsi iniuriam afferas, quam etiam *Pontifici* cuius ibi res agitur, ne possit in eo deficere *fides Dæmonum*, à quâ, vestra omnium fides pendet. Aliam, credo, Cardinalis *Petro* prerogatiuam vindicare voluit, quàm vt perseueraret in *fide Dæmonum*; aliam *Pontifici.*

Tum, quæ fuit in *Petro* fides, cum Christus hoc promitteret, *mortua* non fuit; pro *mortuâ* ergo Christus non orauit. Nam si *mortua*, *defecerat* iam: si iam autem *defecerat*, quomodo *ne deficeret* orare potuit Christus? Addo etiam, quòd si *mortua*, potiùs vt in eo talis fides *deficeret* orare debuit; quàm *vt ne deficeret.* Tum, fidem illam Paulinam, *quâ creditur ad iustitiam*, fidem *mortuam* esse, quis te docuit? Non certè Apostolus, qui proximo statim versu subiungit; idque rationem reddendo, *Dicit enim scriptura, omnis, qui in eum credit, non confundetur.* Nec *Petrus* ergo confusus ita fuisset, coram ancillulâ, si non amisisset eam; sed retinuisset, & vel sic salrem in Christum credere potuisset. Non [a] *Theophylactus* (vnde citauit hæc Cardinalis) qui, *fidem radicem* dicit, & *radicem eam vixisse*, id est, *fidem* in eo *viuam* adhuc fuisse. [a] *In Luc. 22.*

Pòst verò etiam ais, *amisisse Petrum confessionem oris, non fuisse tamen hæreticum, vel infidelem.* Nulla ergo in oratione Christi vis, nullum ex eâ *Petro* priuilegium. *Non sibi ipsi*; læthaliter enim peccauit. *Non Ecclesiæ*: nam si *confessionem oris* amittere possit, (Christi oratione non obstante,) quicquid intus *in corde* sentiat, non *confirmabit*, sed peruertet *Ecclesiam*, quæ ab *ore* illius pendet, in *corde* quid lateat scire non potest. Sed hoc, credo, a te positum, in gratiam *Liberij, Honorij, Iohan-*

nis 22. qui, etsi *oris confessionem*, addo, & *manus subscriptionem* amiserunt; non tamen (*vt piè credendum est*) fuerunt hæretici. Quid tum? *confessione suâ* interim, Ecclesiæ nocuerunt: quæ magis in tuto foret, si salua illis sit *confessio oris*, pereat autem *de corde* fides, id est, hæresin corde *credant*, ore *ne confiteantur*.

Tertiò, *læthaliter peccare* vis, *& fidem retinuisse, quæ esset ad iustitiam dispositio*; id est, *dispositionem* ad vitam habuisse, & tamen *mortuam* fuisse. Quod tibi (credo) accidit, ex nimiâ logicæ peritiâ, vbi nisi *dispositio* omnis ad *habitum* sublata sit, *priuatio* (qualis læthi) non solet introduci. Tu verò vnâ operâ, & *disponere* potes ad vitam, & tamen *lætho* homines dare. Quemadmodum & illud, acutè sanè vidisti, *si Apostolus existimaret fidem, quâ creditur ad iustitiam, sufficere ad perfectam iustitiam sine charitate, non adderet, Ore autem confessio fit ad salutem.* Certè si *ad salutem* sufficere crederet, vt *corde* quis *credat*; non adderet, *ore fit confessio ad salutem.* Ad *iustitiam* autem credidit sufficere, alioqui non diceret, *Credi corde ad iustitiam.* Ad *iustitiam* enim non *creditur*, si non satis illud *ad iustitiam, corde credere*, si plus *ad iustitiam* quæratur, quàm vt *corde* ad eam *credatur.* Nec diceret tum, *ore autem*, sed, *ore etiam*, non *ad salutem*, sed *ad iustitiam confessio* facienda est.

Tum, quale illud, ex *defectu Charitatis*, *caruit confessione oris.* Quasi, *confessio oris*, *charitatis*, & non fidei actus proprius, & primarius; Quasi non diserta sit, tam *Prophetæ* vox, quàm *Apostoli*, *Credidi, propter quod locutus sum.* Quasi *Theophylactus* hoc ibi non dicat, *confessionem folia*, fidem radicem, & *radicem viuam* non, (vt tu ais) *emortuam* fuisse. Quasi *Glossa* ipsa hoc, quasi *Thomas* & *Schola* tota non teneant; vt si propriè, ex *confessionis* defectu quis arguat; dicendum sit ei, ex defectu *fidei* caruit *confessione* oris, potiùs quàm ex defectu *charitatis.* Denique, vt modis omnibus miserè iacere videas responsionem hic tuam; Nec defectus in B. *Petro* tum charitatis. Ita [a] *Bernardus. Petrus cùm peccauit, charitatem non amisit, quia peccauit in veritatem, potiùs quàm charitatem.* Ita [b] *Leo: Vidit in te Dominus, non fidem fictam, non dilectionem auersam, sed constantiam fuisse turbatam: abundauit fletus, vbi defecit affectus, & fons charitatis lauit verba formidinis.* Ecce, *non auersam* tum in *Petro* charitatem: Ecce etiam, vel tum in eo *fontem charitatis.*

a De nat. Iuu. amor cap. 6.
b De Pass. Dom. Serm. 9.

626a

tis. Ita, qui sibi nunquam contradicit [c] *Cardinalis* ipse, in *Petro*, (cùm Christum negauit,) *non fuisse extinctam charitatem sed mansisse* dicit, *Leo non auersam*, *Bernardus non amissam*. Manet ergo adhuc contradictio. *Non amisit fidem*, adde iam, *nec charitatem*, Et, *Peccauit* tamen *Petrus peccatum læthale*. [c] *De pœnitent. lib. 2. c. 14.*

IN *Septimâ* verò, ostendis ipse te terris, dein occultas; occultas, dein ostendis, sub nouâ illâ distinctione tuâ, *clam* & *palam*, *occultè* & *apertè*: frustra tamen, nec secus quàm *Cumanus* vester *aures suas*. Nam etsi oppugnare *facto*, & execrari *verbo* idola potest Antichristus; at abhorrere (quod animi & cordis est) non potest idola, si illa clam habeat. Nimis apertè [c] Cyrillus, *idola odio habebit*. Potestne autem *odio habere* quis, non quod in *aperto*, sed quod in *occulto* veneratur? Quare, ludendum erat tibi hîc, terminis æquiuocis, & adhibenda *Glossa vestra* noua: *Abhorrebit*, *odio habebit*, id est, *non abhorrebit*, *non odio habebit*: *odio* tantùm *habere*, *abhorrere* se tantùm simulabit; alioqui locum hunc nunquam conciliâsses. Patres fortè Societatis, sic loquuntur, *Odi Diabolum*, id est, odisse me simulo: Patres Antiqui sic loquuti non sunt: quem *oderant*, ex animo *oderant*, tectè non *oderant*; teque *odissent*, qui affingis illorum sententijs, parum ex illorum sententiâ, sensum hunc *odiosum*, & compingis eos in numerum vestrorum Æquiuocantium. Dic autem, sodes, quæ erit vsquam, vnquam, contradictio, si sic liceat conciliare? *Est*, id est, *non* est; sed videtur *esse*: *Abhorret*, id est, *non abhorret*, *sed simulat se abhorrere*. *Abhorret* credo, lector, te ista sic *conciliantem*. [c] *Catechis. 5.*

IN *Octauâ*, postquam verecundiæ limites semel transilijt, facit, quod *ibi sequitur*, *apud Oratorem*. De *oblatione* seu (quod idem est) *Sacrificio* quæritur. De *oblatione* autem, id est, *actione ipsâ offerendi*: non de *re oblatâ*. De *Sacrificio*, id est, *actione sacrificandi*; non *re*, *quæ sacrificatur*. In Missâ enim iam sumus, quæ quidem, res *oblata* non est, sed tantùm *offerendi actio*. *Vera* ergo *offerendi actio*, *celebratur verbis consecrationis*. Locus hic primus est. Locus verò secundus. *Positio super altare*, *non est actio offerendi*. At *consecratio verborum*, & *positio super altare*, re, ratione, naturâ, tempore, ordine, diuersa sunt; nec *positio*, super altare incipit, nisi *consecratione* peractâ, id est, (si Cardinali credimus) nisi *verâ oblatione* celebratâ atq; peractâ, *De Miss. lib. 1. cap. 27.*

vera oblatio non inchoatur. Hæc quis non videt, quàm pugnantia? Hic conciliator *Tortus* officium ſuum facit, id eſt, torquet voces *duas*, *Oblatio: Celebratur*. *Oblatio*, id eſt, *res oblata*. *Celebratur*, id eſt, *in altari eſſe incipit*. Locus certè malè conciliatus. *Prior* malè, de *oblatione*. *Octo* in *capite illo* propoſitiones Cardinalis facit: poſtquàm *tribus primis* expediuit de ſacrificio, (accipiendo ſacrificium, pro re, quæ ſacrificatur, ſiue oblationem, pro re quæ offertur;) *quinque* reliquis, explicat, quid ſit propriè *ſacrificium ſiue oblatio*, accipiendo ſacrificium pro actione ſacrificandi, ſiue oblationem, pro actione offerendi) nempe, è *quinque* illæ partibus, quâ parte, ſit ipſa *oblatio*, id eſt, *actio offerendi*. Propoſitione *quartâ*, docet, non eſſe in *oblatione* præcedente conſecrationem: *quintâ*, non eſſe in *oblatione* conſecrationem ſubſequente: *ſextâ*, non eſſe in fractione: *ſeptimâ*, non eſſe in conſumptione, niſi ex parte: *octauâ* demum, *in Conſecratione conſiſtere Sacrificij eſſentiam*. Bis autem hoc *Per conſecrationem veram & realem immolationem fieri*: *Verbis conſecrationis*, *veram & ſolennem oblationem celebrari*: Denique hoc ipſum ita eſſe, *quinque* argumentis confirmat; & niſi ſit: non Chriſtum, non Apoſtolos obtuliſſe vnquam, aut ſacrificâſſe. Benè ergo, & gnauiter officium ſuum facit, qui negat verba conſecrationis ad oblationem concurrere formaliter: cùm toties ibi Cardinalis ingeminet, *in conſecratione conſiſtere Sacrificij eſſentiam*: & maiuſculiis literis appoſuit, vt ſi luſcus ſit *Tortus*, legere tamen poſsit, *conſecrationem ad eſſentiam ſacrificij pertinere*. Ad *materiam* certè non pertinet: ad *formam igitur*. At ille tamen, *non formaliter* ait. Atque hæc prior eius tortura, *oblationis*, id eſt, *actionis offerendi* pro re oblatâ.

De Miſſ. lib. 1. cap. 27.

Poſterior; quod Cardinalis *celebrari* dicit; id *Tortus in altari eſſe incipere*. Sed manifeſtâ fraude. *In altari* enim *eſſe incipere*, dicit Cardinalis, *mediante manu Sacerdotis*; atque hæc ipſius ibi verba ſunt, *Manu*, non ore, & digitis, non verbis. Hanc Sacerdotis *manum* bis præcidit *Tortus* duobus in locis, & ſperauit impoſiturum ſelectori, *victimam per verba conſecrationis effici, & in aræ Domini collocari*. Effici quidem, *per verba*, verum eſt: ſed *per manum* Sacerdotis, non *per verba*, in aræ collocari, quis non videt? Verbis & conſecratione, oblatio

626a

tio illa fit, *priore* loco: manibus autem & positione fit, *posteriore*. Atque ita hæc per *Tortum* contradictio, nisi malâ fide, conciliari non potest.

DE *Nonâ*. Mundi finem ignotum, diem nouissimum incertum *esse*, nec *esse* solum incertum, sed & *fore*, subitò prorsus & *inopinatò superuenturum in omnes, qui sunt super faciem terræ; sicut diem Diluuij, Sodomæ; quasi laqueum in volucres, furem nocturnum, partum mulieris, instar fulguris repentini*, multis in locis monet Saluator. Tu hoc arripis; incertum *esse* iam, sed non, si iam est, ita semper *fore*; Non enim cùm ANTICHRISTVS regnare cæperit. Nam scient tum omnes (Cardinale Calculatore) diebus *quadraginta quinque* post *annos tres & dimidium*; siue *menses quadraginta duos*; siue *dies 1260*. Christum certò venturum, mundi finem, diem nouissimum certò futurum. Non ergo illis *improuisò* veniet *filius hominis*. Illorum erit tum *scire tempora & momenta, per vos iam, posita extra potestatem Patris:* Illis notum erit, *quod Angelis ignotum:* Nec *repentinus*, vt *Diluuij*; ita *Iudicij* dies. Veniet enim Antichristus (vti vos asseritis) sic, vt latêre non possit. Is vbi venerit, in digitis statim supputabunt, *annos* & *menses* exactè (nec in eo ambigui erunt, solares sint, an lunares: *Lunares* enim erunt, sponsore [a] Domino tuo) imò, & *dies* ipsos præcisè; nec falli poterunt: certo enim certiùs, *dies* abesse non poterit, *quadraginta quinque* diebus ab Antichristo mortuo, Christum sine dubio venturum, Mundi finem fore. Constat enim *quòd non erunt nisi quadraginta quinque dies ad finem mundi post mortem Antichristi*. Habebunt ergo in numerato, & expectabunt diem nouissimum, diem nempe *quadragesimum quintum*, nec dicent, *pax & tuta omnia*. Et illa de *aduentu secundo* in Euangelio, quasi *furis, laquei, partus, fulguris*, fabulæ meræ sunt, falsa omnia. Videsne tam concinnâ hac *conciliatione* tuâ euerti Scripturæ vim omnem, Euangelium, Epistolas, Christum ipsum denique, falsi teneri?

[a] *De Pontif. lib. 3. cap. 8.*

Et tamen Scripturam ipsam pertrahere audet in societatem sceleris, & dicere; *Si hæc contradictio est, in ipsâ Scripturâ diuinâ est: vtrumque enim in Scripturâ diuinâ habetur.* Verba fortè in *Apocalypsi* sunt: sensus in *Apocrypsi* cerebri tui. Non enim seruo reuelauit, quod non *Filio*; nec *Iohannes* Christo con-

contradicit: contradiceret, si *certum* daret tempus, quod Christus *incertum*; si diem *præuisum*, quem Christus *improuisum*. Sed *nemo scit quando Antichristus veniet*. Quid tum? Cùm venerit, ecquis tum sciet? Ecquis tum exploratum habebit, mundi terminum definitum? Ergo frustrà *vigilare* tum iussit Christus, *vigilare* quidem semper *omnes*, sed *illos* qui *tum* futuri, peculiari quadam ratione; frustrà (inquam:) quæ enim aliàs *incerta*, tum fore *certissima*. Sed *neque quisquam scit, quando in toto mundo Euangelij prædicatio sit complenda*. Quàm verò dissimile? Ibi, *quando complenda*, nemo scit: Hîc verò scit quisque, quando *complendum* sit regnum Antichristi, *tali anno, mense, die*. Sine verò, vt Cardinalem hîc alloquar verbis suis. *Sequitur ex hoc errore, nosse* Cardinalem, *quando finietur mundus, quod tamen est contra verba Domini*. Sic verò (vt tu facis) Scripturas inter se conciliare, quid aliud est, quàm *Paulum* cum *Christo* conculcare? In fine mundi, *de fine*, homines *incertissimos* fore, dicunt illi: tu verò, tum *certissimos* fore.

Atque, vt tua hæc quàm malè conciliata sint; & vobis inter vos, quàm non benè conueniat, Lectori constet; appono hîc [a] *Blasij de Viegas* Iesuitæ, sententiam hâc totâ de re. Sic ille, longè secus, quàm vos. *Verùm, vtrùm plures quàm quadraginta quinque dies à morte Antichristi, vsque ad diem iudicij excurrere debeant, incertum est, & illud etiam minimè exploratum, vt ait Lyranus in Cap. 39. Ezek. vtrùm illi dies futuri sunt vsuales vt nostri, an pro annis computari debeant, quemadmodum & Ezek. cap. 4. dicitur* diem pro anno dedi tibi. *Iuxta quam sententiam, incognitus adhuc manet dies iudicij. Sanè admodum probabile est, incertas futuras eius temporis inducias. Etenim Dominus Matth. 24. agens de suo aduentu ad iudicium, sic ait*, Sicut erant in diebus ante diluuium, comedentes, & bibentes, & nubentes, & nuptui tradentes, vsque ad eum diem quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt, donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit aduentus filij hominis. *Quam Christi sententiam, Doctores referunt, ad illud tempus quod effluet, à morte Antichristi, vsque ad diem iudicij, & 1. Thess. 5.* Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet: cùm enim dixerint, Pax & securitas, tunc repentinus superueniet interitus. *Non est autem verisimile tam breui, quadraginta quinque dierum spacio, post mortem Antichristi,*

[a] *In 13. cap. Apoc. Com. 2. Sect. 15.*

626a

christi, homines vsque adeo deposituros tantæ persecutionis memoriam, vt, in eâ viuant securitate, otio, & deliciis, quæ ante diluuium præcessisse memorantur. Accedit, quod Christus Dominus docet, diem iudicij incognitum omnibus mortalibus futurum. Si autem quadraginta quinque tantùm dies à morte Antichristi vsque ad diem iudicij deberent excurrere, certè possent eius temporis homines, eum diem certò designare. Pater itaque *Blasius* conciliare hæc nunquam posset, *Tortus* viderit.

DE *Decimâ*. Sedes Antichristi vbi futura, *Romanè*, an *Hierosolymis*, nihil hîc ad *contradictionem*, neque controuersia de eo nobis vlla. Nec tamen opus tibi eâ de re tantopere tumultuari. Non enim *Lutherani* soli *Romæ* fore censent Sedem Antichristi; censent & *Iesuitæ*; atque Illi inter eos qui debent rem optimè cognoscere, vtpote qui in *Apocalypsin*, *lucubrationes* suas ediderunt, *Ribera* & *Viegas*; nec leuiter perstrinxerunt, vt Dominus tuus, sed incubuerunt penitus, vt fides ex eo maior illis habenda sit. Esto verò tu, vel propter Patres illos, *Luthero* æquior; neque rem adeo indignè feras, si dicatur dixisse Dominus tuus, quod duos Compatres eius dixisse non pœnitet. Lis tota est de *incendio*. Neque ibi *venatione* opus vllum; profilit enim ipsa per se, & procurrit *contradictio*, *absque cane* vllo venatico. In *eodem* enim *capite* Roma *bis* ardet; *semel* à decem Regibus: *iterum* ab Antichristo incensa. In cineres *semel* versa, quî potest *iterum* conflagrare? Hæc contradictio est: Hanc expedi.

Si decem Reges (inquis) *comburent purpuream Meretricem, id est, Romam, & si Antichristus illam odio habebit, & per illos decem Reges comburet, quomodo Sedes illius erit? Decem Reges* comburent, & Antichristus *per decem illos Reges* comburet; *vnicáne* hæc, an *gemina* combustio? Videtur *gemina*. Vltrò enim *Reges*, & sponte suâ eam comburent: pòst verò, iussu *Antichristi*. An verò sedens *Hierosolymis Antichristus*, mittet inde *Romam*, *Reges decem*, combustum eam? Nequaquam; non mittet; non missione vllâ, vel iussione Antichristi comburent eam: *Deus dabit in corda eorum, vt id faciant*. Si enim Reges mittat, cur *Decem?* Vnus sat erat ei negotio, vnus *Alaricus*, vnus *Totila*. Et cur *Reges*? Calones multò meliores sunt incendiarij. Sed *mittet ne combustum?* Quî potest, quæ iam antè

combusta est? Sic respondebunt enim Reges, factum hoc iam antè, *Iam cinis est, vbi Roma fuit.* Tuum verò commentum, quod *Antichristus per Reges* comburet, atque ita vna modò sit, *Antichristi & decem Regum* combustio, commentum merum est. *Antichristi* enim illa concrematio, non nisi *serò fiet, in fine mundi. Non autem veniet Antichristus ante desolationem Imperij Romani. Decem verò Reges, vno simul tempore regnabunt, qui diuident inter se Romanum Imperium, vt ita penitus dèsolatum faciant.* Ita *primò* per decem Reges comburetur *Roma*, vt ita diuidatur, & *desoletur Imperium. Desolato Imperio*, venit *Antichristus*; *Antichristus* tandem in fine mundi *Romam comburet. Bis* ergo arsura *Roma*: atque hoc est, in quo sese exerceat facultas illa tua *conciliatiua*, quomodo conflagare *secundò* possit, quæ semel deflagrauit: quomodo, vel exurat eam *pòst Antichristus*, quæ à *decem Regibus antè* exusta est; vel *decem Reges*, *antè* exurere possunt, ab *Antichristo pòst* exurendam. Quam tu, haud vnquam, credo, *conciliabis*, nisi *Romam* dicas, quasi *Phœnicem*, ex suis cineribus *renasci*, atque ita demum *renatam*, quasi *Titij* iecur, *nouam* esse Antichristo *materiam*, & *syluam* denuò comburendi. *Venare* verò tu nobis hîc aliquam, si potes, cohærentiam.

De Rom. Pont. lib. 3. cap. 5.

DE *vndecimâ*, faxo intelligas, vbi contradictio sit. Si in *Papâ solo* omnis iurisdictio, nec in alijs vlla *nisi ab ipso* deriuata; *solus* ille atque *vnus* veri nominis *Episcopus*, reliqui titulo tenus; & (vtcunque nomenclaturam illam declinas) *verè Vicarij*. Quid enim *Vicario* faciat quisquam, quod illis Papa non facit? quoties libet, *dat, aufert, sublimat, deprimit, committit, reseruat, concedit, reuocat, creat, auget, minuit, penitus ad nihil redigit*. Quid ampliùs *Præsidi* Princeps, aut *Prætori* suo? Quare necesse habent, non *Dei* solùm, sed etiam *Apostolicæ Sedis gratiâ*, Episcopos se esse confiteri. Vis etiam quod maius, adhuc? Optarent verò esse *Vicarij* eius Episcopi; (nisi *minorum Gentium Vicarios* libeat dicere) minus enim sæpe sunt quàm *Vicarij*. Nam si *Presbyterum* aliquem, *cum Vicariâ potestate* ablegârit ad eos Pontifex in remotas regiones; omnes isti Principes Episcopi, *Vicario* illi *Presbytero* fasces submittunt, *pro superiore* suo agnoscunt, mandata ab *illo* accipiunt, vt qui, maiorem à Papâ iurisdictionem acceperit, *maior Vicarius*

626a

rius sit, quàm Episcopi. Sed tu, qui *Apologiæ Authorem somniare* putas contradictiones, abi ad *Augustinum Triumphum*, magni apud vos nominis Authorem; vide, an ibi vigilans apud eum legere possis, Episcopum *Romanum*, immediatè esse Episcopum cuiusque Ecclesiæ; quare, reliquos *mediatè*; quare, *illius tantùm Vicarios*, nec iam *Coepiscopos* (vt *Romanus* olim reliquos, reliqui *Romanum* scripserunt) sed planè *Chorepiscopos* suos. *Quæst.19.art.3*

Quem verò dicis contradictionis spiritum, in vobis est; ni esset, *Gregorio* saltem parceretis. Is, *Vniuersalis* titulum, velut *sacrilegum & profanum*, non in *Iohanne* solùm *Constantinopolitano*, sed etiam in *seipso Romano* damnat, explodit, execratur; idque non hoc, aut illo sensu, sed *simpliciter & absolutè*. Ita *Gregorium* sibi ipsi facitis contrarium. Illud verò conciliat Cardinalis (scilicet vt tu hîc omnia) *simpliciter & absolutè, damnauit, nimirũ, quatenus tribuitur Episc. Constantinopolitano, Absolutè, quatenus*. Et hoc vobis *conciliare* est, sed vnde non magna vobis opinio *conciliatur* apud bonos, cum bonis benè agendi. *De Pont.lib.2. cap.31.*

AGedum verò, videamus an *iusta* Christianis Principibus *causa* iam sit, *vt metuant sibi à Pontifice*. Fuit quidem olim. Vbi id queritur *Tortus*, quod de vllo metu, præterquam mortis nobis sermo sit, & interiecta dicit *verba, de attentatis per Pontificem contra Reges*, quæ apud Cardinalem nulla sunt. Id vnũ *de cæde per sicarios* affirmâsse; de hoc vno *timore* dixisse. Vbi, quanam *Torti* fortunâ, seu potiùs quonam infortunio id accidat nescio; vbi *ficti* meminit vel *falsi*, semper *ficti falsiq;* tenetur ipse, vt hîc iam, *de cæde per Sicarios videlicet*; videlicet hoc in *Bellarmino nusquam* est. Assumentum hoc *Torti* est, qui verba hæc *fingit*, & *affingit* Domino suo. Potest verò *mandari* cædes, nec *conduci* Sicarius. Tam enim *cædi mandauit* Reginam *Pius Quintus*, cùm *Rebelles* hîc excitauit; quàm *Sixtus quintus*, cùm *Parreium* huc *parricidam* immisit. Vide ergo hîc, quàm sis iniquus. *Attentare in Reges* dixit Apologia: *cædem imperare* dixit Cardinalis; annon eôdem ambo recidunt? Vix intelligas sanè, quid interfit. Non *attentat in Reges*, nisi qui *hostili* in eos *animo*; quo *animo* qui sit, annon *cædem fieri* iubebit, *factam* approbabit? Abesse quidem non potest, quin eiusdem hominis sit, qui in animum inducat in *Reges attentare*, Classicum etiam canere, & de medio *sublatos* velle.

Quanquam, vsurpata illi vox *attentandi*, quòd de *Coronâ suâ* etiam Reges, non de *vitâ solâ* solliciti sint. Tace verò *tu*, nisi vis esse insulsus: quasi de *vitâ solâ* solliciti sint Principes, *de imperio* non sint: quasi dum eos Pontifex *de vitâ* securos reddat, nihil vltrà quærant, æquo animo sinant *de regnis* suis statuere pro arbitratu: quasi denique apud generosas indoles (quales aut in Regibus sunt, aut nusquam) idem planè non sit, in *Coronam*, & in *vitam* attentare. Apud ingenuum quémque ita res est: *Honor & vita pari passu ambulant*, imò Honor vitam contra non carus: *Honoris interesse maius est omni interesse*, etiam vel vitæ ipsius; & *generosæ indoli*, emori sic satius est per honorem, quàm per dedecus viuere. Rectè ergo illud subiecit Apologia, *diu iactatos à Pontifice Imperatores, tandem verò penitus submersos etiam, periisse*. Idem hæc illis sunt, eôdem redeunt, *non esse*, &, *non imperare*. De Regibus certè verum, si vsquam verum, *vbi non sint qui fuerint, non est cur velint viuere*. Et est eorum Principum apud viuentes existimatio melior, in historijs memoria multò glorioſior, qui cùm imperare non possent, fortiter occubuerunt; quàm eorum, qui cum imperio priuati, priuatâ vitâ contenti, dum viuere modò possent, turpiter succubuerunt. Quanquam nec qui sic succubuerunt, diu fuerunt superstites, pudor illis & dedecus exederunt cor: Scribetur & illis Pontifex mortis causa. Parum enim interest, *mœrore* quis, an *plagâ*; *corpore* quis, an *Spiritu* vulnerato intereat. Vel ergo hoc dixit Cardinalis, vel nihil dixit. Sed tu nunquam Dominum tuum finges tam ineptum, vt Reges ita miserè solari velit: Bono animo estote: nolite verò *timere*, nihil *attentabit* Papa ad *cædem* vestram, tantummodò *depositionem* minatur; nec *vitam* vobis, sed *sceptra* ereptum venit; nec per *Sicarios* hoc, sed per *Legiones exteras*, vel per *Rebelles de subditis* vestris effectum dabit. Viden' hæc quàm putidè, vt vel isthuc dicere debeat, vel de totâ causâ penitus silere? Nam & hoc antè illi obiectum, quòd cùm inessent in Iuramento multæ, præter hanc vnam de *cæde*; *depositio* scilicet, *expositio in prædam, inuasio, incitatio ad Rebellionem, Rebellio* denique ipsa; *vnam* illam de *cæde* arripuit, *cætera*, quasi non vidisset, sciens prudens *dissimulauit*. Nec id, quia parum idonea ab illis

causa

626a

causa *metuendi*, sed quòd illa omnia, & facta sæpe fuisse à Pontifice, & verò etiam fieri potuisse, varijs per Controuersias suas locis, non dixisset modò, sed seriò etiam triumphâsset. Vt ergò ne sit Regibus terrori Pontifex; non modò nihil moliri debet *in personas*, sed neque in *status* eorum. Nec specimen hoc *argumenti ficti* est; sed sine hoc nec specimen argumenti fingi potest; nec *finxit* ibi quicquam, sed monuit Cardinalem, quid ab eo nequiter prætermissum, quid porrò probatum oportuit, nisi causâ cadere vellet. Sed quare tandem non transijt hæc *Tortus*, si *ficta*, si *leuia*, si *non* à Cardinale *prolata?* Non ausus est. Sunt enim & hæ, non vanæ *timoris* causæ, nec minùs *iustæ*, quàm Illius illa. Vidit hoc *Tortus*, & cùm *timorem* inde *iustum* Regibus incuti videret, *timuit* ipse transire; Cuique exemplo responsum suum, quale quale, commentus est. *De Pontif. lib. 5. cap. 8.*

FAtetur primò extimuisse *Henricum quartum*, sed *filialem* eius *timorem* fuisse, *Censuræ* Papalis, non *seruilem*, *mortis*, vel (quæ morte peior) *depositionis*, nec impulsum terrore amittendi Imperij, sed *sponte* ⌣ (*ô os!*) & conscientiâ merâ ad illam sese humilitatem deiecisse. Crede huic (Lector) inposterùm. Verè enim hîc mihi fas verba ipsius vsurpare de ipso, *vt semper sui similis perseueret, cùm non habeat, quod verè respondeat, ipse fingit.* Explico enim tibi *eos Authores* tantùm, qui ibi in *Apologiâ* annotati *in margine. Hac commotione coactus Rex, Romam humiliter, vtpote veniam ab Apostolico postulaturus, inimicis non sperantibus, tetendit.* Audin' [a] Vrspergensem? *Commotione coactus Principum & Populi quasi Regno exui vereretur*, non *sponte* autem, vt absolui mereretur. [b] *Platina. Decernunt Principes Alemanniæ, vt à Gregorio, Henricus supplex veniam erranti petat: Quod se facturum, Rex ipse interposito Iuramento, pollicitus est.* Ex *decreto Principum* igitur, non dictamine conscientiæ. [c] Schafnaburgensis verò qui tum vixit: *Cùm bis térue, missis Legatis, à Principibus suis pacem petijsset, neque vllum supplicationis genus prætermisisset, & reiectus esset, & nuncium accepisset ab eis, si ante diem anniuersariam Excommunicationis suæ non absolueretur*, regnum deinceps repetere non posse; *Romam contendit.* Necessariò ergo id factum, vt *regnum repetere posset:* non sponte, vt Censurâ absoluì. Etiam & illis adijcio

[a] *Ad an. 1075.*

[b] *In vita Gregor. 7.*

[c] *Ad an. 1076.*

alios. [d] Authorem vitæ *Henrici 4i*. *Plerique Episcopi se ab eius auxilio retrahebant, quod & maior pars Procerum faciitabat. Tum verò* (non conscientiâ vllâ adductus, sed) *videns rem suam in arcto sitam, inito tam occulto, quàm astuto consilio, subitum & inopinatum iter, in occursum Apostolici arripuit.* [e] Brunonem. *Henricus autem vagans per Italiam, loco, sed magis animo, quid ageret nesciebat, quia quicquid ageret,* Regnum perdere timebat. *Nisi enim supplex ad Apostolicum veniret, & per eum solutus à Banno fuisset, regnum se non recepturum pro certo sciebat.* [f] Cuspinianum. *Omnes Regnicolas Pontifex ab obedientiâ absoluit; quod magnum peperit in imperio dissidium, adeo vt Rex Henricus,* compelleretur etiam inuitus *Romam petere, & summo Pontifici adhærere, vt secum gratiam iniret.* Tu, *sponte*, dicis: Ille, *adeo vt compelleretur etiam inuitus.* Quid quod [g] Sigonius, in *summum discrimen Regni admittendi adductum, feciſſe* id dicit? Tum [h] Laziardus, *Partem regni ab eo defeciſſe, Saxones aduersus eum bella parâſſe*, quâ re motum, ac sibi timentem, *Pontificem adijſſe.* Vbi hîc *meritum absolutionis?* vbi *metus Excommunicationis?* vbi vel huius, vel illius mentio? *Cùm Regnum timeret perdere*, ait Bruno; *Cùm Regnum alioqui repetere non posset*, Schafnaburgensis; *In summum discrimen adductus Regni amittendi*, Sigonius. Audis, non Censuram, sed *ne Regnum perderet*, timuisse? Vbi *spontanea* illa tua *deiectio?* Imò, *Coactus*, ait Vrspergensis, *commotione*; *Decreto Principum*, Platina; *Videns res suas in arcto sitas*, Author vitæ; *adeo vt compelleretur etiam inuitus*, Cuspinianus. Et hoccine tu vocas, *sponte se deijcere?* Denique qui *Henricum* bene nouerit, & quomodo pòst, *bis* ab eodem *Gregorio*, etiam ab *Vrbano secundo*, *& Paschali secundo*, ter minimùm excommunicatus, nihili id fecerit, perstiterit, innodatus etiam Censuræ diem extremum obierit, non multùm ei à Censurâ Pontificiâ; sed (qui erat) *timorem* omnem, à Regni *amissione* fuisse, necesse est fateatur.

DE *Friderico primo* scrupulum primò inijcit, de *Historiæ dubiâ fide*. *Dubiâ?* Quare? Quòd eam non referant quatuor saltem Historici, *Genebrardus, Platina, Sigonius, Sabellicus.* Poterat ex *Sabellico* ipse sibi responsum dare. *Non tradunt hoc illi*, fateor; sed *num propterea negant?* At tradunt alij. Non *Genebrardus*; at *Massonius* popularis eius, in vitâ *Alexandri*

[d] *In Helmo.*

[e] *De Bello. Saxonico an. 1067.*

[f] *In Henri. 4°.*

[g] *De Reg. Ital. l. 9. in an. 1076.*

[h] *Epit. Hist. vniuer. ca. 193.*

626a

andri refert. Non *Platina*, qui vitas Pontificum scripsit; at *Ciacconius*, qui & ipse scripsit, nec minùs accuratè. Non *Sigonius*, at *Bergomensis*: non *Sabellicus*; at *Petrus Iustinianus*. *Addo*, & de Germaniâ *Nauclerus*, & *Mutius*, & de Græciâ ipsâ *Gennadius*, & *Bessarion Cardinalis*. Nec dubitanter hoc. Inter eos, qui res *Venetas* scripsit [a] *Iustinianus*, & quid *Venetijs* factum optimè nosse poterat. *Deposuit purpuram Fridericus, & humi procumbens Pontificis pedes exosculatus est. Alexander autem Friderici collo plantâ superpositâ, Dauidicum illud protulisse dicitur*, Super aspidem, &c. *Cùm autem diceret Imperator, Non tibi, sed Petro; Pontifex impressâ fortiùs plantâ, Et mihi, ait, & Petro.* [b] Bergomensis itidem. *Alexander vniuerso astante populo Imperatori iussit, vt se humi prosterneret, & veniam denuò postularet. Quo facto, Alexander Pontifex Imperatoris collum pede comprimens, ait, scriptum est*, Super aspidem &c. Ac *hij* quidem *ambo* de ditione *Venetâ*, quibus *Sabellicus* tuus plurimũ tribuit, cæteríque, in Patriæ suæ rebus præferendos censet. Denique (quia fieri hîc cupio compendium) qui huic ipsi historiæ totus incubuit *Hieronymus Bardus* excusus *Venetijs 1584*: Viginti minimùm Authores commemorat, omnes *Catholicos*, *Antiquos* omnes; etiam *verba* apponit *eorum*, qui calcatas à Papâ *Cæsaris* ceruices, disertis verbis testantur *omnes*; Fac legas si otium est, nec eris iam dubius fidei; *Historia* enim *dubiæ fidei* non est. Genebrardus quidem *procubuisse* dicit; piguit, credo, plura. Sed nec hoc, *exemplo Petri*. *Petrus*, non vel hoc tulit in *Centurione*, tulit in *Cæsare* ipso, qui *Petri* Successor [illegible] Regem verò Petrus *Præcellentem* diceret, & *Honorandum*, non *aspidem & conculcandum*. Etsi verò *Genebrardum*, plura piguit; at [c] *Massonium* non piguit de calcatâ ceruice meminisse, *Cùm Cæsar inclinatâ ceruice collum pedi Alexandri submisisset, dixissetque Pontifex*, Super aspidem, &c. Vel ergo, reclamante *Baronio*, constat Historiæ fides sua, à *Græcis*, *Italis*, *Gallis*, *Germanis*. *Timuit*, inquis, *nihil Fridericus, nisi excommunicationem*. Timuit verò. [d] *Platina* ipse tuus, aliud timuisse narrat. *Quòd Proceres palam illi minati essent, redituros se in Germaniam, ni properè cum Pontifice in gratiam rediret.* [e] Laziardus & [f] Polonus, *Timens ne à Dominio suo caderet. Vt cum Pontifice Romano pacis fœdera libenter inire coactus sit; Et maximè, quod eius filius à Venetiarum Principe*

a *Libr. rerum Venet.*

b *Ad an. 1160*

c *In Alexan. 3.*

d *In vita Alex. 3.*

e *Epito. Hist. vniuers. cap. 212.*

f *Ad an. 1166.*

Principe captiuus tenebatur: [a] Bergomensis. [b] Nauclerus, *Protestati sunt se eum derelicturos, & Successorem ab Electoribus postulaturos, quibus deterritus minis, &c.* Timuit ergo, *Ne Proceres desciscerent*; *Ne dominio excideret*; *Ne in filium captum durius quid statueret Pontifex*; *Deterritus est minis*; Quarè abrogationem Imperij timuit, excommunicationem non timuit.

DE *Henrico sexto, Historiam parum verisimilem esse* dicis; Et est certè; idque vitio vertimus Pontifici, quòd *vera* sit de *fastu* illius narratio, quæ *veri* vix *similis* est. Quam tamen ipse hîc dicis parum *verisimilem*, nec *vllam rationem pati, vt credamus*, fateris pòst veram, & à *Baronio* admissam, & *credis* ipse *homo constans*, & nos finis *credere*. Quid verò, si *annosus* senex *Cœlestinus*? An nescis *ambitionem non senescere*? Quid porrò si *summâ* antea comitate? *Papatus superbum, aut inuenit, aut facit.* At *Simultates illi cum Henrico nullæ.* Quid opus, quem tam *placidum* habeat *vt ouem*? At fuissent fortè, nisi *passus* hanc ab eo *contumeliam*. *Ranulphus* autem *noster* eâ diligentiâ, eruditione, fide Author est, vt à multis præclaris viris, etiam *Polydoro Virgilio* vestro, *egregius Historicus* habeatur, nec *Sigonijs* aut *Sabellicis* vestris cedit, quique, si in rem vestram, quicquam vel solus retulisset, quantîuis pretij foret. Verùm, non ille solùm hoc; *Rogerius* etiam [c] *Houedenus, Ranulpho* prior, quique ipse tum vixit, & Historiam suam scripsit, cùm hæc *Henrico sexto* fierent, ita rem gestam narrat: *Sedebat Dominus Papa in Cathedrâ Pontificali, tenens Coronam auream Imperialem inter pedes suos, & Imperator inclinato capite, recepit Coronam, & Imperatrix similiter, de pedibus Domini Papæ. Dominus autem Papa statim percussit cum pede suo Coronam Imperatoris, & deiecit eam in terrâ.* Nec tamen, si tibi credimus, *timuit* Imperator. Non valdè quidem *sperauit* hoc omine. Non enim bonæ spei signum *Coronæ excussio*, aut læti auspicij: præsertim ab hoc Pontifice, cui *Buboni* verum cognomen erat, *aue malè auspicatâ*. *Nec iratus fuit*, inquis. Quî scis? An exta eius tum, & cor inspexisti (nouus aruspex) quòd bilem omnem à præcordijs abfuisse affirmas? Imò non potuit irasci facto, *quoniam intellexit*, latêre in eo mysterium (nec enim *sine mysterio* calcari Coronas à Papâ) nempe, *posse malis meritis amitti Coronam.* Tria verò hîc insunt; *1. quòd decussa ei Corona fuit*;

2. quòd

[a] *Ad an. 1155*
[b] *Generat. 40.*
[c] *Annal. part. post. in Rich. 1.*

626a

2. quòd à Pontifice decussa; 3. quòd pede Pontificis. Quicunque demum Coronam ei *decussisset*; *decussio* illa *à quocunque demum* facta, satis monere potuit Coronam amitti posse, etsi alius id feciſſet, quàm Papa. Quid Papâ opus fuit? *Houedenus*, mysterium illud explicat, *significans, quòd ipse Papa potestatem eÿciendi eum, ab Imperio habet, si ille demeruerit.* Non in eo ergo *mysterium*, quòd *amitti Corona*, sed quòd *tollente eam Pontifice amitti posset.* Meliùs adhuc [a] *Cestrensis. Designans per hoc, quòd ipse Papa habet potestatem creandi Imperatorem, si meruerit, & deÿciendi, si demeruerit.* Pleniùs hoc quidem multò, & magis ad rem: non quid *Imperator pati*, sed quid *Papa facere*; *creare*, si mereri iudicet; *deÿcere*, si demereri.

[a] *Polychron. lib. 7. cap. 26.*

Hactenus verò edocti sumus, cur *decussa corona*, cur *à Pontifice*: Sed si, vel *manu* deiecisset Pontifex Coronam, satis per illud, priuatiua illa potestas Pontificis significari potuit; quorsum *pede* factum? nam neque illud *mysterio suo* carere potuit: Fortè vt admoneret, Pontificis *pedem*, partem infimam, Imperatoris *vertice* summo sublimiorem, & vel *supplosione pedis*, efficere, cùm libet, vt *decidat* ei *de capite diadema.* Mira verò (vt video) *mysteria* latent, in *calcibus Pontificÿs. Vnus ibi Patrem*, calcibus suis *docuit*, quomodò *psalmi versum illum* intelligeret, *Super aspidem, &c. Alter* hîc *filium* calcibus *docet*, quâ ratione possit Coronam amittere. Quis non deosculetur *pedes* tam *mysticos?* Ridicula hæc sunt, sed *Tortus* magis, qui *Pontifices* scribit, circumferre in *calcibus*, *monitiones* tam sanctas, & salubres.

DE *Philippo dixisse* fatetur *Apologiam quod ad rem facit, nisi quòd admista ibi manifesta falsitas.* Illa verò quæ? *Philippũ ab Othone interemptum.* Id verum fuerit, an falsum, quid *ad timorem* Philippi? Timuit *Innocentÿ verba minantia*, & metuenda magis apta *Sicario*, quàm *Vicario* Christi: AVT *Ego illum, aut Ille Me.* Erupisse verò illum in verba hæc, qui eâ ætate fuit, & plerisque eorum quæ scribit ipse interfuit, narrat [b] *Vrspergensis. Audita* sibi dicit. Non enim adfuit loquenti fortè; sed *à fide dignus audita*; alioqui haud vnquam retulisset in Historiam. *Relatu* verò *difficilia & vix credenda*, tam erant *indigna Pontifice*: quò fuit *Innocentÿ* minor innocentia. Sed quæ *vix credenda, credenda tamen.* Non enim *primus* in exemplo hoc

[b] *Adam. 1191.*

Innocentius: Eadem ipsa dixerat *Henrico quarto Gregorius septimus*, vel *eadem*, vel certè *grauiora*. Sic *Greg.* obijcit per Epistolam Imperator; [a] *Scilicet vt tuis verbis vtar*, Quod aut Tu morereris, aut Mihi animũ Regnúmq; tolleres. Eadẽ verò verba (præter *Cuspinianũ*) *grauissimus Author tuus* [b] *Nauclerus* repetit. *Timor* verò, è *verbis* illis; quod instituto satis erat, præsertim si non dixit modò Pontifex, sed & sanctè deierauit (vt [c] *Cuspinianus* Author est) nec Pontifici fas vnquã peierare. Excitâsse dein, atq; incitâsse *Bertholdũ* primò, pòst etiã *Othonem* illi æmulũ constat; abrogâsse ei imperiũ; *Othonem* contra ius fásq; omne coronâsse; (quem igitur ne nunc quidẽ *Germani* habent pro Imperatore *legitimo*;) multa in *Philippi* perniciem machinatum esse. Hęc illi *timorem* auxerint necesse est. Respondit tandem verbis exitus. Cæsus autem est, siue ab *Othone Palatino*, siue ab *Othone Landgrauio*, siue à *Vitelspachio* tuo, nec tamen, vt tu vis, *priuato*, sed *Comite*, non id, credo, magnopere refert, quis *Otho* cæsor fuit: *Philippus* cæsus est. Ita, non peierauit *Innocentius*; Ademptum illi *diadema*, *vita* quoque adempta est. Neq; verò, quòd Historicis inter se non conuenit, quis *ille percussor* fuerit, valdè hoc ad rem. Illud ad rem: Pontificem *minis terruisse*, nec frustra *terruisse*; *ademisse* enim ei *diadema*. *Timuisse* verò *Philippum*, nec frustra *timuisse*; *amisisse* enim *diadema*. *Timor* autem ibi probandus erat, *cædes* non erat.

QVi verò *Philippum* primò, dein *Othonem*, imperio viderat excussos ab Innocentio, *Friderieus secundus*: annon versabatur illi ante oculos, *iusta metus occasio?* Cùm & tertiò *fulmine afflatus & deiectus Imperio*, & Principum suorum *fide nudatus*: Et nonne vita eius etiam petita est? [d] Qui in expugnato *Scalæ* castro capti, annon hoc morientes fassi sunt; *authore se Pontifice*, negotium illud in se suscepisse? Pòst verò etiam, *Theobaldus* cum alijs quinque, nonne idem aggressi sunt; & annon Imperatori in animo *sex illos*, postquam in potestatem iam eius venissent, [e] *per diuersa mundi climata, ad omnes Reges & Principes, cum Bullâ Papali impressâ in fronte, ibidem inuentâ, in publicam proditionis notitiam destinare?* Sat erant hæc *timori* probando. Præteris omnia hæc, *vnum* vellicas, in quo tamen multa peccas. De *veneno* negas. At qui ætate illâ vixit [f] *Matthæus Parisiensis*, affirmat; *Redijt*, inquit,

[a] *Constit. Imp. Hanninsf. ad annum* 1080.
[b] *Generat.* 40.
[c] *In Philipp.*
[d] *Pet. de Vin. lib.* 2. *cap.* 10.
[e] *Mat. Par. pag.* 166.
[f] *In Henr* 3. *ad ann.* 1249.

in

626a

in Apuliam, vt dicitur, potionatus. Affirmat & [a] *Chronicon Augustense. In Apuliam rediit, & veneno extinctus, sepultus est in Fungiâ.* Etiam [b] Chronologica Compilatio apud Pistorium. *Fridericus anathematizatus, & imperiali honore priuatus, veneno interiit.* Etiam [c] *Sigonius* vester. *In Apuliâ, idibus Decembris veneno est mortuus, cuius mortis Manfredus suspicionem tulit.* Tu rem totam reijcis in *Manfredum. Manfredus* autem *maturauit* modò illi *exitũ* puluillo potiùs quàm *exitus causa fuit.* Nam si, vt narrat *Parisiensis, venenum læthiferum & efficax valdè potioni immistum est*, præuertit modò horam *Manfredus*; si concessisset ei exigui temporis vsuram, si paululùm modò sustinuisset, *veneni* vi expirâsset: vt ille, mori modò fecerit, iamiã moriturum.

[a] *Ad an.* 1250.

[b] *Ad an.* 1252

[c] *De Regn Ital. lib.* 18.

Manfredum verò, quem *terræ filium* fateris ipse, potuit & Apologia *Manfredum quendam* appellare. Nullã enim re, nisi scelere *magnum, viperam* potiùs quandam, & fœdum parricidam, qui ei, à quo spiritum *acceperat*, spiritum *intercluserit.* Ab eo [d] *Cuspinianus* factum, id nullus dubitat, *siue ab hostibus, aut Pontifice corruptus id fecerit*, (omnes autem illi hostes à Pontifice tum erant) *siue quia ad Siciliæ regnum aspiraret.* Non autem posterius hoc, quòd *Siciliæ* regnum ambiret, *cùm testamento scriptus esset hæres Siciliæ*, ait [e] *Sigonius.* Quare, prius illud: quòd à Pontifice *corruptus* fuerat. Sed *Cuspinianus rem refert ex Petro de Vineis.* Quî potest? cùm & *Petrus de Vineis* in suspicionem ipse venerit, quasi criminis particeps? *Eius* enim (apud [f] *Parisiensem*) *Dominus Papa cor, eneruando muneribus & pollicitis maximis inclinarât*; vt, de *Manfredo* per Pontificem *corrupto*, magis adhuc *verisimile* sit. Verùm *Cuspinianus, in Pontifices affectus vix bene.* At erat tamen *bonus Catholicus*, nec *de hæresi* suspectus vnquam, nec à *Pontifice læsus.* Malè tamen *affectus.* Quis verò posset in illos *bene affici*, qui tot illorum *scelera, fraudes, cædes*, legerit, sciuerit, scripserit, quot *Cuspinianus*? *Veneno* ergo *mortuus Fridericus*, vt *Parisiensis:* Cuius mortis *Manfredus suspicionem tulit*, vt *Sigonius:* Is autem *à Pontifice corruptus*, vt *Cuspinianus.*

[d] *In vita Frider. 2.*

[e] *De Reg. Ital. lib.* 18. *in fin.*

[f] *In Henric. 2. ad ann.* 1249.

QVem verò ibi proximo in loco *Alexandrum* Apologia innuat, non est quòd te valdè de eo torqueas. *Alexander* is *tertius* est. Nihil autem in *Iouio* de *Alexandro tertio:* satis illi negotium facessit qui *tertius* ab hoc. Quæ erat ibi in

margine allegatio *Iouij*, ea ſequens *Sexti* exemplum ſpectabat, Typographi errore factum, vt poneretur ſummâ in paginâ, loco non ſuo. At, quam ibi recitat ab *Alexandro tertio* datam timendi cauſam, ea *Friderico primo* data fuit. *Illius expreſſam ad viuum imaginem miſit Sultano Pontifex, tum cùm Fridericus pugnaret in Aſiâ, vnáq; per literas egit, curaret illum de medio tollendum, ſi ſecurus regnare vellet.* Atque hæc è Germanicâ Hiſtoriâ, de *Friderico Barbaroſſâ*, & apud *Barnum* de vitis Pontificum, in vitâ *Alexandri tertij*, qui illi *vltimus* eſt de Pontificum numero. Apud *Balæum* idem, qui *Iohannem Marium* authorem citat: idem apud *Schardium* reperies, qui *Cremonenſem.* Admodum autem infenſus erat *Alexander Friderico:* veſtra hoc *Papia* ſenſit: mulctatus Epiſcopus veſter *Pallio* & *Cruce*, quòd à partibus *Friderici* ſteterat. Quo tempore, *Papiæ* in Synodo, maiores tui *Papienſes* omnes Theologi & Iuriſconſulti longè aliter ſentiebant, quàm tu modò. Siquidem *inter omnes tum conuênit*, poſſe Pontificem ab Imperatore iure *deponi*, vt & reipſâ ibi *depoſitus* eſt Pontifex.

QVi verò in *Pauli Iouij ſecundo* Hiſtoriarum Libro, vidiſti *Alexandri tertij* Epiſtolam nullam ad Sultanum, (nulla enim ibi erat, quam videres) at *poteras* verba hæc; ſaltem iam poteris, poſtquam tibi delineata ſunt. *Nec multò pòſt, ipſe Gemes, ad Caietam moritur, eratq; conſtans fama Alexandrum, (vt Barbarus Princeps inimici Regis gloriæ atque ſpectaculo ſubtraheretur, & ipſe obiter propoſita à Baiazethe præmia promereret) læthiferum puluerem Saccharis, quibus Turca poculis omnibus vteretur, miſcuiſſe. Is erat puluis ad fallendum candore mirabili, nec iniucundo admodũ ſapore, qui non acriore vi protinus, ſicuti præſentanea venena, ſpiritus vitales opprimeret, ſed ſenſim illabendo, exitiali tarditate graſſaretur.* a Guicciardinus etiam. *Non defuere, qui crederent Baiazethem, cognito Regis Galliæ in Italiam apparatu, per Iacobum Bucciardum, apud Baiazethem Pontificis legatum, Pontificem pecuniâ corrupiſſe, vt Gemen vitâ priuaret. Eius mors, à Pontifice, lento veneno procurata fuiſſe, conſtanti hominum opinione credita eſt.* Pariter b Sabellicus. *Zizimum vt veneno tolleret, ab initio Gallici tumultus, per literas, cum Alexandro egerat Barbarus Rex, magnũ auri pondus, ſi eam ſibi operam nauâſſet, pollicitus.* Quæ & ipſa c *Cuſpiniani* quoque verba ſunt. Quod verò *Cuſpinianus* dicit,

a *Hiſt. Ital. lib. 2.*

b *Enn. 10 l. 9.*

c *In Baiazeth. 2°.*

626a

dicit, *mortuus est veneno Zizimus Alexandro Pontifice haud ignorante*, id ipsum quoque Sabellicus: *Fuerunt qui crederent, eum veneno sublatum, fuisseq; Alexandrum Pontificem eius consilij non ignarum.* Vt si iniquior sis in *Cusspinianum*, quòd Catholicus cùm sit, malè tamen fuerit affectus in Pontificem; habeas iam vestros homines, *Iouium*, *Guicciardinum*, *Sabellicum*, quibus tutò credas, nec fides in hoc tua vacillet amplius.

Vt tu autem hîc delitias facis, vt minutias quæris; *Scribit factum haud ignorante Pontifice, sed iussu Pontificis id factum, non scribit.* Quasi nescias quid valeat, *Non ignorante.* Disce ex *Conradini* nece. *Non negauit* ibi Pontifex, Iurisconsulti vestri exponunt, id est, *concessit.* Ita hîc, *Non ignarus*, id est, *conscius criminis* fuit, atque adeo Author. Vbi enim Pontifex *pars, prima pars est, caput* est; Nunquam *Accessorij* naturam sequitur, semper *Principalis.* Alios ad *Illum* accedere æquum, non *Illum* ad alios. Tum *de summâ* hæsitas. *Proposita* à Baiazethe *præmia sunt*, ait *Iouius.* Pontifex *pecuniâ corruptus*, ait *Guicciardinus.* Pecunia illa, *magnum auri pondus*, ait *Sabellicus.* (Atque ita quidem par, vt *Magnus* Pontifex, *Magni* Turcæ fratrem, non nisi *Magno* pretio tolleret.) Summa ipsa denique, notata atque nominata à [d] *Iouio. Ducenta millia aureorum nummûm: pacta* scilicet, nec tu scio, dubitas, quin numerata. Non ita solet oscitanter *paciscì* Pontifex, vt *illudi* sibi patiatur; nec æquum erat, à Turcâ præcipuè: sic enim summo vestro cum dedecore, *Turca Sanctissimo* imposuisse diceretur. En ergo, vt *potestatem* nullam hic habeat *Apologiæ Author ad historias addendi:* tu fac potestatem habeas *de calumnijs detrahendi.*

Angel. Vbald. Iason.

d Lib. 2.

AT de *Henrico secundo* nostro, nimis in aperto res est, *vapulâsse eum.* [e] *Carnem suam nudam disciplinæ virgarum supponens, à singulis viris Religiosis, quorum multitudo magna conuenerat, ictus ternos vel quinos excepit.* Ita *Matthæus Parisiensis, Houedenus, Neubrigensis, Walsinghamus, Capgrauius, Author* vitæ & processus *Thomæ.* Atque hoc *ex mandato Pontificis.* Sic enim *Houedenus*, [a] *Promisit & alia quædã, quæ non oportet scripturæ serie denotare.* Et [b] *Author* vitæ. *Iniunxerunt Legati Papæ etiam ei secretiùs alia quædam, quæ ad communem audientiam non peruenerunt*, quæ *nostri homines* de *virgæ* disciplinâ ferè intelligunt. Hæc ille cùm passus esset, *timuisse* illum concedis, sed *iudicium*

e Mat. Par. in Henric. 2. in ann. 1174. pag. 125.

a Pag. 303. b Lib. 4. cap. 5.

Dei, & Censuras Ecclesiæ. Censuras Ecclesiæ fortè, erant enim timendæ, quæ tam erant rigidæ; nam *de Iudicio Dei* bene sperare potuit. Quia [c] *auditâ Thomæ nece, per quadraginta dies, sedit mœrens, & acerbiorem multò plus quàm mortuorum fecit luctum, lugentium cibos comedit, equum non ascendit, nulla causa, nulla consultatio, nulla querela ingrediebatur ad eum, sedebat solitarius, ingemiscens, & dolens, sæpiùs hoc iterans, Heu, heu accidisse sic.* [d] *Qui accepto primùm nuncio de morte Thomæ, Omnipotentem Deum testem inuocauit, quòd opus illud nefarium, nec suâ voluntate vel conscientiâ commissum est, nec suo artificio perquisitum.* Qui, [e] *coram Legatis Papæ iurauit, quòd neque mandauit, neque voluit, quòd Archiepiscopus interficeretur, & quando audiuit, vehementer mortem eius doluit.* [f] *Addidit etiam ex propriâ voluntate, quòd pro morte Patris sui, vel Matris suæ, nunquam tantùm doluit.* Qui denique [g] *vltro ad tumulum eius protestatus est publicè, quòd mortem eius nec mandauit, nec voluit, nec suo artificio perquisiuit.*

c Capgrau. fol. 192.

d Mat. Par. pag. 120.

e Capgrau. ib. d.

f Author Vitæ. lib. 4. cap. 5.

g Mat Par. pag. 125.

At *præter Deum*, Pontifex placandus fuit, cui nulla tum Imperatori pœna congrua, nisi *curuatæ ceruicis* visa est: nulla Regi præterquam puerilis illa *virgarum pœnitentia. Misit primò Rex ad Pontificem, qui eum de crimine purgaret, Richardum Barre. Is receptus non est. Post illum, alios quatuor; Nec eos videre voluit. Tum, ab admissis, Regem nec nominari sustinuit, tanquam Papæ abominabile esset nomen Regis. Ac etiam, de Regis Regniq; grauamine diutissimè tractauit, & immutabiliter disposuit Dominus Papa in Regem nominatim, & totam terram eius, cismarinam & transmarinam, interdicti ferre sententiam.* Denique & hoc ipsum per Senonensem Archiepiscopum, in cismarinas eius ditiones executioni mandatum est. *Et missi erant tum à Pontifice duo Legati, Gratianus & Viuianus, qui magnis, & diuersis vexationibus* Regem *angariauerunt, volentes cum & terram suam interdicto supponere. Sed Rex Angliæ, inde præmonitus, ante illorum ingressum, ad præsentiã summi Pontificis appellauit, & sic se & terram suam à grauamine illorum custodiuit. At tum, Apostolicam timens seueritatem, ad mare properauit, & de Normanniâ in Angliã transfretauit, præcipiens quod nullus Breuis lator, cuiuscunque fuerit conditionis vel ordinis, permitteretur transfretare neque de Normanniâ in Angliam, neque de Angliâ in Normanniam, nisi priùs datâ securitate, quòd nullum malum vel grauamen quæreret Regi, nec Regno suo.*

Howed. pag. 301. a

Pag. 301. b

Pag. 301. b

Hæc

626a

Hæc *Houedenus*. A quo habes, Regem *Henricum*: *Papæ seueritatem, Cardinalium vexationes, & angarias, latores Breuium, malum & grauamen, & regni sui, & suum extimuisse.*

DE *Nauarræ* regno abalienato, non temerè est quod omittis dicere, iubes *consulere Historicos*. Quid opus? Fatere tu quod res est. Quodcunque præterea *Hispanis* Regibus ius est; scis tamen Historicos, si consulantur, responsuros statim, mulctatum Regno *Nauarrenum à Iulio secundo*; mulctatitio regno donatum ab eo *Hispanum*: Ita scilicet *voluit iussit* Summus tum Pontifex. De Regum titulis nemo te disserere vult. Quid ad nos de illis? Alio fortè titulo nititur *Hispanus*: De eo non quæritur: De *Pontificis* tui, de *Iulij donatione* quæritur. De *Pontificis facto* dicendum tibi erat; & dixisses scio, lubens, nisi vidisses, nodum hunc, te vindice, expediri non posse. Quanquam autem ibi, *de re ipsâ* nihil attingas; at ex indole tuâ visum est, *voculam* saltem vellicare. Dixerat enim Apologia Regem *Nauarræ*, qui sic Regno spoliatus, *Regis patrem*, qui iam regnat: *Auus* is erat, vel *proauus*. At vel apud Iurisconsultos, qui *loquũtur ad libram*, *Patris* nomine *Auus Filij Nepos* demonstrari intelligitur, atq; ita leges ipsæ loquuntur. Consule, si placet, & te hîc fatere *canem Æsopicum*, qui captâsti *vmbram*, dimissâ *substantiâ*; *neutram* tamen tenuisti. Res verò ita se habuit de Regno *Nauarreno* apud [a] *Nebriss.* Papæ *Iulio*, bellum tum erat cum *Ludouico* Galliæ Rege, cuius à parte erat *Iohannes* Rex *Nauarrenus*, qui & *Gallus* ipse esset, & partem maximam patrimonij in *Galliâ* haberet. A Pontifice tum stabat *Hispaniæ* Rex. Is exercitum ducebat in *Aquitaniam*, contra Regem *Galliarum*. Per *Nauarram* verò mediam transire voluit, nec transire modò, sed dum iret, rediret, *tres*, (quas nominare ei visum) *arces* munitas sibi tradi à *Nauarreno*, quæ in *Hispanorum* suorum interea manibus essent: Nisi è vestigio petitas arces in quos vsus dictum est, traderet; se omnia rapturum. Iniquum sanè postulatum. Ab *Hispano* tamen res relata ad Pontificem. Ab eo Rex *Nauarræ* (quòd *Ludouico* Galliæ Regi, hosti suo faueret) declaratur Schismaticus, atq; proinde Hæreticus. Quia verò identidem admonitus pertinaciùs agebat, & se iam non obscurè *Gallum* profitebatur; mulctatur regno, & omnibus fortunis, non modò *ipse*, sed & *Vxor*

[a] *Lib. 1. cap. 3.*

& *Filij*, cum *omni Posteritate* suâ: In *Hispanum* omne ius regnandi transfertur. Ita nimirum *Albanus* belli Dux pro *Hispano*, Regis sui ius explicat apud *Pampilonæ* ciues, in regno *Nauarræ* vrbis primariæ, quam *Albanus* tum obsidebat. [a] *De titulo dubitatis? Vniuersali Ecclesiæ atque Apostolico senatui credite, qui Regem vestrum Schismaticum, Hæreticum, Apostolicæ sedis hostem publicum, atque reum læsæ Maiestatis declarârunt, bona publicârunt, primo occupanti, & nominatim Principi nostro concesserunt. Aut igitur totum hoc Orthodoxæ fidei nomen inane est, aut Rex vester, Dijs & hominibus inuisus, infamis, intestabilis, & à Christianorum communione segregandus est.* Pergit dein, atque sibi ipsi obijcit: *At dicet quispiam, Quis vnquam audiuit Regem, & eum quidem Regem, qui superiorem non habet, vocari in ius, inauditum, causâque indictâ, condemnari, regnoque spoliari?* Respondet autem: *Quasi nouum sit, & nunc primùm ad aures vestras peruenerit, à summo Pontifice Reges mulctari regno, imperio Imperatores.* [b] Guicciardinus verò confert in pauca rem totam. *Rex Arrogoniæ, cùm se Regnum Nauarræ legitimè possidere alio nomine affirmare non posset, occupationem iure Pontificij Imperij factum esse Sacrasanctæ Sedis authoritate asserebat.* Habes quo titulo; *Pontificis anathemate:* Quâ de causâ; *quia fidem seruabat Regi suo.* Et annon *propter fidam* seruatam *Regno exui, metus causâ* satis *iusta, constanti viro?*

a *Nebriss lib. 1. cap. 6.*

b *Lib. 11.*

SEquitur *Proauum, Pronepos.* Et *in eo* animus *tibi* vagatur: Apologia rem premit. Non enim *vnò Gladio* diu iam pugnauit Pontifex: Gladius Gladium sequitur, *materialis spiritualem:* id quod de *Proauo* eius *Iohanne* dixit *Iulius secundus* (apud [c] Nebrissensem) *vterque in Nauarrenum stringendus est Gladius, ac interim dum acuitur secularis, spiritualem in ceruices eius intentemus.* Nec dixit modò, sed & reipsâ ostendit, proiectis in Tiberim clauibus, *Gladio* suo *spirituali:* Deinceps verò plus sibs præsidij futurum in *Pauli Gladio* quàm *Petri Claue*, palam professus est. In Nepote itidem *ecce duo Gladij.* Non ille modo Sixti 5ti. & Gregorij 14ti. de *militiâ* spirituali: sed & *Gladius Ligæ Sanctæ.* Ille verò non vnicus: aliquot *Gladiorum millia* in ceruices eius intentata; & illa, propter quotidianas strages quas edebant, Regi (quem suorum cura tangeret) certè *metuenda.* Tu *spiritualem* magis timuisse vis: Existet fortè

c *Lib. 1. de bell. Nauar. cap. 3.*

626a

fortè alius, qui *materialem*, magis. Vtrumque certè *timuisse*, nec tam illum tamen, quàm hunc, cordatus nemo negauerit. Quare *intra rem* consistit Apologia. Sed ea semper est charitas vestra in hoc negotio, Qui *cedit* vobis, ex *solâ conscientiâ* id facit, nec nisi Censuræ metu, vt nuper *Dux Mutinensis* cùm Ferrarâ cederet, non dubium, quin ex causâ, & motu merè Spirituali ex mero in *Clementem* officio: Nec cessionem eius fas, aliam in partem interpretari.

Cæremonias verò vbi *risit?* Doluit potiùs collapsam ita iam apud vos Disciplinam, vt res tota ad *frigidam Cæremoniam* redierit. Olim, per Legatos cædi non solebant Reges, (paulò antè id in *Henrico* nostro vidimus) Ipsi *flagellari* solebant *cum hominibus*, & ab hominibus, ídq; *grauiter*, ad *verum dolorem*, non *leuiter* modò *ad significationem* nescio quam. At iam, quia equum non potestis, ephippium cæditis: & cùm *significatum* ipsum vobis perijt, *vmbratilem*, & inanem modò *ritum* retinetis. Quodsi cui *ridere* libeat, *rideat* illud licet (*ridiculum* enim profectò) quod tu ita seriò quæris, *an magnum illi videatur, quòd Legatus Regius leuiter percussus sit virgâ Sacerdotali, non ad dolorem vllum, sed sensum aliquem mysticum.* Ne metuas; vobis fortè hoc (quicquid id est) quantumuis leue, *magnum* videtur: nobis non *magnum*, quin perpusillum hoc quidem, atque adeo instar *nihili*, pro *tam longâ Apostasiâ*, *tam leuiter* corripi; nisi quia, *pro peccato magno paululùm supplicij satis est Patri.*

Quanquam Apologiam ibi nolo sic intelligas, quasi ex illâ *virgæ percussione* dolor magnus, vel *liuor*, vel *vibex* extiterint; aut quasi supra modum in pœnâ illâ *crudelis* Pontifex. Non ille quidem *crudelis* in eâ; *superbus* magis & *insolens*, qui Principem tantum in Legati sui personâ tàm *indignis modis* tractauerit. *Dolor* fortè *minor*: *indignitas* verò in virgâ *non minor*, si eâ vel *leuiter attingas* modò, ingenuum quemuis, quàm si *cædas vel ad sanguinem.* *Ingenuum* dico *quemuis*: Quanto autem maior, si *tantum Regem* in Legato suo; siue Pontificem respicias, *insolentia* fuit, qui fecit; siue Regem, *indignitas*, qui passus hanc contumeliam. Nisi quòd Regem excusent turbę domesticæ, quæ tum illi ita grauiter incubuerunt, vt necesse ei fuerit (cum *Carolo Magno*, *de quo antè*) ferre vix ferenda.

Insolens enim profectò hoc; non aliam *Regi pœnitentiam* comminiſci poſſe, quàm *virgarum*; atque adeo audeo dicere, inſolitum Apoſtolis quidem, quos *virgis* aliquando *cæſos: virgis* autem vel Reges vel Regum Legatos *cædere*, vix vnquam legas. Quos, qui *Apoſtolis* ſcilicet *ſuccedunt*, ſeriò cædunt, cùm datur; cùm non datur, *Ceremoniâ* contenti ſunt: quâ tamen ſciant, quid *meriti*, addo etiam, quid & *paſſuri* ſeriò, nec *alieno humero*, ſed *ſuo tergo*, ſi *adeſſent* Clementi iam *vires*, quæ Alexandro tum adfuerunt. Non aderant; venia ergo data eſt, & iam in *Legatis* abſentes vapulant.

Quid ſi autem (inquis) *vidiſſet Theodoſium?* Quidſi? Non vidiſſet in eo *ludibrium*, vidiſſet *vim veræ pœnitentiæ*. Neque verò *Liga* illi tum *vllâ* imminebat; non vrbes occupatæ, non acies in procinctu; quicquid ab eo factum, vltrò factum, *vltrò & ſponte purâ*. Non contra illum *Ambroſius legiones* conſcripſerat, non *Cardinales* aut *Ieſuitas* immiſerat in *vrbem Regni caput*, ne illa *Imperatorem ſuum* reciperet; non *amittendi Imperij metus* vllus *Theodoſio*. Vidiſſet verò, non *Legatum* aliquem, ſed *ipſum Theodoſium*, in causâ ſuâ, nec *cæremonijs* ludentem, ſed ſeriò rem agentem, nec *alterius humerum* pro eo leuiter, ſed ipſius *frontem à ſeipſo* grauiter percuſſam; vidiſſet *Significatum ipſum*, doloris vim veram, non *theatricam* quandam & *iocularem vmbram Significationis ſine Significato*: vidiſſet hæc, & cum *Theodoſy lacrymis*, *ſuas*, credo miſcuiſſet. At *Significationem* illam veſtram (ſi vera narrant qui interfuerunt) omnes ibi tum ſiccis oculis inſpectabant. *Ludicra* enim erat, & ad pompam, vt mirari ſubeat, quid tibi in mentem venerit, quòd auſus conferre cum illâ *Theodoſij*. Quid habet illi ſimile Scena veſtra, in quâ nullus *capillus* euulſus, non vel vllâ *lacrymulâ madidum Pauimentum?* Profectò, ſi *ſecutus* in eo *Theodoſium*, *longo* id *interuallo*; ſi imitatus illum, *Archetypum* ſuum, non ſatis ad viuum expreſſit.

Cùm verò *aſtitiſſe Regi Deum*, *vt pericula non pauca nec leuia fœliciter euaderet*, *& conatus* neſcio quos commemoras *nefariorum hominum*, quos iam non timeat; atque hoc ex eo, quòd *Legati* ſui *humeros* Pōtificiæ *virgulæ* ſic *ſuppoſuit*: omnino infœliciter huiuſce rei mentio à te facta eſt. Námque hoc verbo expedijſti ipſe *virgam*, eâque Pontificem ipſum, eiúſq; Emiſſarios

626a

ſarios Ieſuitas non leuiter percuſsiſti. Reſponde verò mihi; *Rex ille*, quâ fuerit tum in Deum religione, cùm ſic aſtitit illi Deus, vt in tot prælijs *tam fortiter* pugnaret, *tam fœliciter* triumpharet. Ecquid non præſens Illi tum fuerit Deus? Ecquid non lateri Illius hæſerit? An aut *pauca* tum aut *leuia* pericula euaſerit? & an illa potiùs, non & *pauca* & *leuia*, iam fuerint (ſi tamen vlla fuerint) quæ exin euaſit; præut illa fuerunt, quibus tum, miſſâ de cœlo manu liberauit Eum Deus? Reſponde etiam de *nefarijs* iſtis *hominibus* & *conatibus* eorũ, qui pericula tum Illi, nec *pauca*, nec *leuia* creabant, quinam illi *nefarij* tandem? Annon de *Ligâ veſtrâ ſanctâ*? Annon vel *Ieſuitæ*, vel *Ieſuitâ aliquo pleni*, qui tum, nec *prælijs*, nec *prælis* Regi pepercerunt? Quorum Ille tamen *conatus*, & in acie *apertos*, & extra aciem *clandeſtinos* euaſit; etiam tum, cùm *virgas veſtras* contempſit. Reſponde & hoc; *Nefarius* ille *homo*, quis fuit vel vnde, qui nondum *percuſſo Legati humero*, *cultello* tum Ei in fauces inuolauit? *Nefarij* illi *qui genus, vnde homo*, quorum *Pyramidi* olim inciſa præconia? Cuius etſi iam *lapides* amoliti eſtis, at *memoriam* non eſtis, non poteſtis, non magis quàm *cicatricem* de *vultu Regio*. Manet hæc in *vultu*, manebit illa in Hiſtoriâ, monumenta ambo *nefariorum hominum*, veſtrâ de ſectâ, quorum ab vno hoc exemplo, *conatus* Regibus *metuendi ſunt*. Nam de *noſtræ profeſſionis* hominibus, nemo vnquam extitit, qui contra Illum vel manum leuârit; qui non Ei ſemper fidus aſtiterit; tantum abeſt, vt vel in *Caput* eius, vel in *Coronam*, eorum quiſquam quicquam vnquam tentauerit. Ego verò, quâ ſum in *Chriſtos Domini Reges Chriſtianos* omnes obſeruantiâ & fide, ſupplex Deum veneror, vt pergat porrò *Regem illum ter Maximum*, à *conatibus nefariorum hominum* liberare, etiam vel qui de Sacerrimâ Sectâ ſunt, quos ille ſemper *Authores* habuit *calamitatis ſuæ*: vtque Regi etiam magis illuſtret oculos, quò in penitiſsimos eorum *conatus*, acie ſuâ penetret, vbique gentium iam, (quàm latè patet *Europa*) ſuſpectos; ſaltem, vt inter eos, quos fidos ſibi ſemper ſenſit; eoſque, quos ſanguinem ſuum *hauſiſſe aliquem*, *ſitiſſe reliquum* non ſemel expertus eſt, *prudentiæ ſuæ* putet eſſe, ſi prudenter ſciat & maturè diſtinguere.

Fas verò mihi, non ſine torturâ *Torti*, locum hunc concludere,

dere, atque illud dicere: *Astitisse Regi Deum* magis antè, quàm post *virgidemiam*. Pericula quoque tum & *plura*, & *grauiora* euasisse; quanquam quid *plura* dico, vel *grauiora*? quæ euasit *omnia*, *tum* euasit. Ab *illis* enim fuerunt *omnia*. Exin non *pauca*, non *leuia*, *nulla* enim euasit; nam *præter illos suos nefarios* infestum sensit *neminem*. *Nefarios* illos *homines* & *hostes suos* de Sectâ fuisse ad quam transijt: *nefarios illorum conatus omnes* ante *virgidemiam*, fœliciter euasisse: Plures quidem illi tum dentes, nec *cultellum* tam *iugulo propinquum* fuisse: nec enim modò antè in bello *à Catholicis*, sed & in pace pòst, *inter Catholicos* suos periclitatum esse.

AT *in Reginâ* tu quidem totus euagaris, qui vbi de *timore* agitur *capitis*, Fortunarum, Imperij: stationem semper deseris, nec de eo vnquam dicere vis, sed ad alium semper delaberis, *timorem Iudicij Diuini*, *de quo* hic non quæritur. Dic *de illo* cùm erit dicendi locus: dic de *tribus capellis hîc*: An scilicet *causa Reginæ vlla* fuerit, vt *vitæ* suæ, vt *Coronæ*, à Pontifice metueret. A *Pontifice*, qui illam Diris omnibus *deuouit*; qui Regna eius *prædæ exposuit*, qui subditis *facem prætulit* ad seditionem; qui *Calices Sacros*, qui *vestes ipsas suas oppignorare*; qui ipsis *in castris* (*silicernium iam*) *militare* voluit, potiùs quàm vt *Illam Regno* non deturbaret; qui *Signis* suis, & Legionibus *Hiberniam* inuasit, qui cùm infœliciter ibi rem gessisset, illud ipsum *Hiberniæ* Regnum, iusque eius *transcripsit in Hispanum*. A *Pontifice*, quo conscio, *Percussor* huc immissus à Cardinale *Comensi*: Dic an inter tot illas, nulla Ei *causa* fuerit, *cur* ab illo *metueret*. Mitte verò *animam*; Dies nondum est: *noli ante Diem iudicare*: noli te in Abyssum demergere Iudiciorum Dei. Nam, quam tu *fidem Deo datam* dicis, *de fide Catholicâ seruandâ*, nulla violauit; seruauit *fidem*, à fœcibus vestris *puram seruauit*: vtque *Deo Illa*, ita *Deus Illi*, & *fidem seruauit*; & fecit, vt *data Ei fides* à subditis suis in finem vsque inuiolata seruaretur, quantumuis sæpe tentata à Iesuitis vestris, an posset labefactari. Nec vllus Christiani orbis Princeps magis, (absit verbo inuidia) nullus æquè propitium sibi Numen sensit in Regno suo, vt Illa, si *Regni felicitatem* spectes, beata certè Regina.

Diceres verò de *Scabioso* illo *Alani* libello, quo tuetur bonus subditus, bonus Catholicus, *Reginæ*, vt omnia *Acta Iudicialia*

626a

cialia seu Processus omnes Iuridicos, (ex quo publicata eius Excommunicatio) Diuino atque Humano iure prorsus irritos fuisse, atque nullos: ita nec Bellum per Eam licitè, quamuis iustissimâ de causâ, vel indici potuisse, vel geri. Primam enim illam conditionem esse in Bello legitimo, vt indici debeat ab ijs, quibus Suprema est, atque iusta authoritas indicendi: quam Illa iam Excommunicata non habet; præsertim cùm præter Excommunicationem, Depositа quoque sit de dignitate Regiâ, à Vicario CHRISTI, *cuius est in terris potestas Summa: subditique eius non solùm soluti à fidelitate omni, iuramento, obseruantiâ, obedientiâ; sed eis expresse etiam interdictum, ne vel seruiant vel obsequantur, Personæ cuiquam, ita Canonicè damnatæ. Absque culpâ omni potuisse Dauidem à Saule deficere; potuisse duces Saulis, quæ Regis erant omnia, Dauidi tradere. Nec modò licitam fuisse rebellionem Idumeæ, quam priùs sibi subiecerat Rex Iehoram: sed & Libnam vrbem propriam & suam iustè desciscere ab eo, & in hostiles manus sese in perpetuum tradere potuisse.* Quorsum verò hæc, nisi vt doceat *fas* cuiquam esse (quid dixi *fas?*) id cuique *incumbere* iam, posse & debere, & ad illud, tum *officij*, tum *conscientiæ* nexu quemque obligatum esse, vt *diripiant* Eius omnia, & *hostibus tradant:* Rapere, Clepere, quæ Eius, flagitium nullum esse. Hæc illius ibi *consilia:* & *mendacia tua*, si negas *consilia illius* fuisse. *Alani theoremata* hæc non potuisti, maluisti *pessimum* illud, & *turpissimum Stanlei facinus* tueri; sed vt decet *proditionem*, *mendacio.* Non enim abstulerunt *Angli ab Hispano Dauentriam*; sed inter *vrbes alias*, quas tum Regina *Cautionis loco* habuit, ab *Ordinibus Belgicis* acceperunt. Ea *boni custodis Stanlei* fidei concredita est. Is, si *Catholicus* prodire repentè voluit, redderet *depositum* suum, Ei redderet à *quâ* acceperat, *quæ* illam *fide optimâ* acceperat, quò per eam caueret indemnitati suæ. Quid ad illum quis verus vrbis Dominus? Alia *Depositi* lex est, quàm vt sedeat quis iudex, de *alieno Depositо:* fidem *Depositario* liberaret, nec à facto tam fœdo, auspicia sumeret *Religionis nouæ*; nec hijs primitijs *perfidiæ* & *proditionis Catholicismum suum* consecraret. De cuius *Catholicâ fide* quid senserint, haud sanè scio; *de eâ fide*, quam Principi suæ datam violauit, videntur non admodum sensisse honorificè ad quos desciuit. Ecquid enim ex eo *fidei illius* con-

creditum est, ab illis, quorum causâ *fidem* sic fefellit? Non sanè; meritò autem illud. *Perfidia placuit, perfidus displicuit*, nec dignus ex eo vnquam est habitus, cuius *fidei* (quantumuis iam Catholicæ) vlla apud eos *Dauentria* crederetur. Sed ab hoc *Stanlei* facto, *iactura* aliqua, *timor* nullus; quare ad illud *Matthæus* diuertit: *timor* potiùs à *libro* illo *virulento*, quem *Matthæus* propterea planè prætermisit.

QVæ Regi causa fuit, vt sibi prospiceret, à *Bullis* prima fuit, quibus inclementer obnuntiatum est ei, à *Clemente* Papâ. Huic tu *Nodo, Cuneum* malè applicas; primò, non infuisse illis *vllius certæ Personæ aut Nominis designationem*. Non certè *Nomen* eius, connexis syllabis, sed *designatio* certa *Personæ*. Verba enim illa [*Quantumcunq; niteretur Propinquitate Sanguinis*] quis nescit quem *designarent?* Quis alius tum *Propinquitate Sanguinis nitebatur?* Eâdem operâ, Nomen inserere potuisset IACOBI *Scotorum Regis*, atque eo verborum circuitu describere, quem nôrant omnes, præter, supráque Mortales omnes niti *Proximâ, Maximâq; Sanguinis Propinquitate*. Vacaturo propediem Regno, Catholicum potiri voluit *Clemens*, atque vt *id populus curet scilicet*. Scribit Catholicis Anglis, *vt curent, Catholicus regno potiatur*. Quidsi autem non *maximè Propinquus* Sanguine? Quidsi Hæreditarium illi Regnandi *Ius nullum? Curent* tamen *Catholici* (dum Catholicus sit) *vt Regno potiatur*. Quò ergo Sanguis, vel Semen Regium? Quò Vis & Iura Successionis? Quid iuuat Hæredem esse? Videtis quænam *Romæ* consilia coquat Pontifex, quàm infesta Regibus, quàm turbulenta. Laudat tamen consilium hoc *Tortus* dicítque, *nullum eo magis salutare, magis Christianum, magis pium vel vtile dari potuisse*. Nimirum, vt vbi Regnum vacat, *curent subditi*, ne proximus tum Hæres Regnum adeat; nisi cum parte vnâ populi sui, de Religione transigat: Curent, vt alius nullâ *Propinquitate* nixus, *potiatur Regno*, nullo iure Suo, dummodò Papam veneretur. Ilicet ergo, actum est: Regnorum Successio, *cura* iam *populi*: & ad hoc conclamat *Pontifex*, & *Tortus* laudat, & *Salutare* dicit consilium hoc tam *perditum*, *Christianum*, quale nec *inter Gentes* nominatum. Quas verò per *Europam* turbas dabit, si quæ ab antiquo Stemmate pendet Successio, ea iam *ad popularem curam* transferatur? Quid proximum huic,

626a

huic, *curent ne potiantur*; nisi illud, *curent, si potiti, ne diu potiantur*. *Catisbeij* consequentia.

Quodsi *populo cura* nulla, vt constet Regi ius suum, excidétne Iure omni? Quid ni? Neque miseret quicquam? Cur misereat? *Ipse in causâ erat*: penes *Ipsum* culpa omnis, iacturam Suam *Sibi* acceptam ferat; *Nemo læditur nisi à seipso*. En iam vt cohæreant hæc. *Non nominauit*: Nec opus erat; ita *designauit*, cuiuis vt in procliui sit, *celato nomine*, *de quo fabula narretur*. *Populo* dein *mandat* quòd *curatum* vult *ne potiatur regno*. Postremò inclementer dicit, *totius mali causam* à nullo præterquam *à seipso*; *si excluſus, ipse in causâ erat*. Quomodò in causâ? Quid tandem peccauit? *spem fecit Pontifici* & fefellit. Non fecit Ipse: vel *Ipse* vel *ministri Eius*. Ministri verò; Et an ea Papalis iustitia *visitandi iniquitatem seruorum in Dominos*, plectendi *Reges*, si *Ministri* delirârunt? An cuiquam incumbet, *præstare culpam non suam?* Nec id quidem dicit, sed, *vel Rex in causâ, vel certè eius administri reprehendi debent*. *Debent* fortè *reprehendi*; *reprehendantur* ergo, siquid tale promiserint, Rex *in causâ ne sit*; Quam nunquam meritus, *reprehensione* careat. Sed huc res redit. Propter malos *ministros* obnunciauit Regi Pontifex. Atque ita qui animum gerit, *qui Sanguinis Ius* nihili facit, *qui populo Ius facit* Hæredes iustos excludendi, *qui* vbi minister in culpâ, cudit in Regem, annon *Hic Niger*, annon Regi *timendus* & cauendus, ac bonis omnibus?

DEscendit pòst in *Puluerem Puluerariæ Proditionis*, sed in Nomine *Mendacij*, *Calumniæ*, & *Impudentiæ*: ita enim sua ferè auspicari solet. *Pontificem* negat *maculæ vllius suspicione aspersum*. Non *suspicione?* Atqui, crimen cuius tot Iesuitæ participes *biennio toto* non celatum à Patre *Claudio* Generali, & per eum subolüisse Pontifici, iure *suspicetur* quispiam. Atqui, non alio fundamento nixa est tota hæc proditio, quàm Breuibus Pontificijs, à quibus æterna ei macula, ab illâ nempe clausulâ, *Curarent Catholici ne Regno potiretur*. Cùm Coniurati è Breuibus illis, mentem Pontificis interpretati, non obscurè affirmarent, Pontificem, *cùm curare vellet Catholicos, ne regno potiretur*, eâdem operâ voluisse curare illos, *ne diu potiretur*: *Si excluſum cupiebat, extruſum* etiam *cupere*. Sed & in

eo

eo ſuſpicio non leuis, quòd neque reformidabant in eo conſcientiam Papæ: Miſſus enim *Romam*, qui totam Ei rem enarraret; ſed ita miſſus, ne priùs eò, rei *conficiendæ*, quàm *confectæ* iam notitia perueniret.

Ad Ieſuitas venio. *Garnettus* (vt ais) *conſtanter affirmauit, in eo ſcelere, non ſe, non vllum Ieſuitam, vel conſultorem, vel conſentientem vllo modo fuiſſe.* De *Garnetto* mox. *Non vllum Ieſuitam? Non vllo modo?* vide, *quâ fide.* Quid ergo ſibi volebat, vox illa illius, ad primum nuncium detecti iam facinoris: *At at! actum ergo de Societate totâ?* Quid illa, quâ ſæpe vſus apud D D. Delegatos Regios, qui quæſtioni præerant: *Ne, quicquid ſe fieret, vnius ob noxam, Societas tota peiore apud eos exiſtimatione foret?* Quid illa, cùm excuſaret ſe illis, quòd ita piger eſſet ad ea confitenda, quæ illum conſcium arguebant, & quæ *Delegatis* tamen nota ſatis: *Eò ſe inuitum magis ad confitendum acceſſiſſe, ne Societas ex facto ſuo malè audiret, aut incurreret in reprehenſiones hominum?* Extant Reorum apud Acta publica ſpontaneæ confeſſiones; nec ipſi Rei pòſt, vel in *iudicio*, vel in vltimo *ſupplicio* negabant, Ieſuitas, & *Conſultores*, & *Conſentientes* fuiſſe.

Ieſuita vnus *Teſmundus* quidam, ad quem remiſſus *Bateſius*, poſtquam aſcitus eſt in numerum proditorum; cui ille *in confeſſione ſuâ* rem totam aperuit. Is *Bateſio* perſuaſit, nec *periculum* ibi, nec *peccatum* ſubeſſe, rem *licitam* eſſe, & magno bono futuram; animúmque eius ad facinus *firmauit, firmando* Euchariſtiam dedit. Hæc ille, *Bateſio* rem confitente; nec *conſultor* tamen fuit, nec vllo modo *conſenſit* in ſcelus?

Ieſuita alter *Gerardus*, *conſcius* fuit, *conſentiens* & *conſultor*, qui vno eodemque tempore *quinque ſimul* viris, de conſpiratorum numero, *iuramentum taciturnitatis* detulit, quòd *per Sacram Trinitatem, pérque quod tum ſumpturi erant Sacramentum, nec reuelarent rem illam eorum tum fidei commendandam, nec niſi veniâ à reliquis datâ, vnquam ab executione deſiſterent*; Iuramentum pòſt, datâ illis *Euchariſtiâ* obſignauit. Ille quidem, credo *conſenſit* ſaltem.

Ieſuita tertius *Oldcornus*, *detectâ* demum *Coniuratione*, quaſi *bonum factum* defendit; nec quia ſucceſſu caruit, ideo non laudandum; cùm & *vndecim Tribus* iuſſu Dei ipſius contrà *Beniamin*

626a

iamin pugnantes, *bis profligatæ* sint; cùm & *Ludouici* Galliæ Regis in *Terrâ Sanctâ* recuperandâ; & Christianorum *in Rhodo retinendâ* sanctum fuerit institutum, nec euentus tamen responderit. Puto *consentire* in scelus, qui *defendit*, & *laudat*. Actio.86.131

Quanquam quid istis immoror? Vno enim hoc, *Tortus manifestò opprimitur*. *Is ipse*, à quo rem totam, reíque partes singulas resciuit *Garnettus*, à quo omnia *speciatim* audiuit, *is ipse* annon Iesuita? Et tu tamen negas, aut negat ille, *vllum Iesuitam vllo modo*, illius conspirationis, *complicem* vel *conscium* fuisse? O vos verecundos, ô veraces homines! Actio.p.102.

Æquè verum, nec *Garnettum, vllo modo Authorem fuisse*. Ille verò Authori ipsi *Catisbeio* Author fuit: Bis Author; *Primò* cùm *Breuia* illa *Clementis* cum eo communicauit: pessimo consilio id; nam conspectis illis semel, *fundauit se statim Catisbeius, atque super illis, omnes intentiones suas exædificauit*: Verba *Garnetti* sunt, Audi enim, quale Dux inde Sceleris argumentum duxerit. *Quem reijcere tum licuit, eijcere iam licet. Æquè licet curare iam ne pergat potiri, atque tum ne potiretur Rex. Curare nos Catholicos hos voluit* Clemens. Age, *ea mihi res curæ iam erit*. Ita omne malum à Breuibus, Breuia à Pontifice; Verè vt ouum ipsum à Basilisco hoc exclusum fuerit. Cùm incubaret pòst huic Basiliſci ouo *Catisbeius*, ac multa secum versaret animo, de modo *curandi ne diù potiretur Rex*: venit illi in mentem inter alia, *de Puluere*. Hæsit aliquantisper animi anceps; cùm videret, id sine suorum etiam magnâ strage, perfici non posse. Etiam vel *illi* bipedum nequissimo, tam *horrendum, informe* id scelus visum est, vt principio nec tentandum existimaret. Substitit ergo paulisper; at cùm collegisset se, placuit eâ de re Patris *Garnetti* oraculum consulere. Hîc iam *Secundò*, & Author & Consultor est. Apud Acta.

Adit ergo *Garnettum* rectâ; quem de consilio suo *bis* conuênit, *Semel* in ædibus vbi latitabat. Adit autem non solus, sed vnâ cum eo *Grenwellus* (Is *Tesmundus* est Iesuita, sed æquiuoco hoc *Grenwelli* nomine magis hîc notus quàm vero, atq; *eo* dehinc nobis nominandus,) & [c] ipse Conscius & Consultor, Ambo, *vt in suscepto scelere confirmarentur*. Quærunt: *Casune aliquo fas esset, insontes vnà cum sontibus internecioni dare?* Ibi *Garnettus* fassus, *perculsum se quæstione* Actio.p.7. [c] Autogr. Apr.4.

illâ, & in ſuſpicionem ſtatim veniſſe (id quod res erat) magnum aliquod maleficium meditari *Catisbeium*. Sed reſpondit tamen, homo pius, & qui *nullius in morte ſe miſcere voluit*, *Quidni? Si tantum ex eâre boni prouenturum eſſet, quantum, aliquot inſontum necem compenſare poſſet.* Nec ſemel hoc: alio etiam id tempore factum eſt, in *Campis Suburbanis*, quibus à *Palude* nomen eſt; vbi, cum eâdem de re pleniùs cum adhuc conſuluiſſet, pleniùs ei *Garnettus* per omnia ſatisfecit: *Poſſe & licere cum noxijs innoxios ſufflari, & magni meriti rem fore, ſi id magno alicui bono Catholicis futurum eſſet.* Atque eo reſponſo ſuo, eos animos *Catisbeio* addidit, vt nihil ampliùs deliberaret vnquam, ſed ferretur pòſt totus ad Facinus. Quòd ſiqui, poſtea *inhorruerunt* ad Scelus tantum, (& quiſque ferè primo auditu *inhorruit*) ſtatim illi in promptu reſponſio: Conſtare verò ſibi Authoritate optimâ rem licitam eſſe; conſtare autem *Authore* Patre *Garnetto*, cuius ſibi *vox* eſſet pro *Oracuło*. Nec quiſquam pòſt in ſocietatem Sceleris aſcitus, niſi illo quaſi authoramento. Eo enim reſponſo adducti *Winterus*, *Rookwodus*, reliqui, *Incendiarius* ipſe denique *Fauxius*, alioquin hæſitantes, animos ſumpſerunt ad Scelus. Pater enim *Garnettus* Conſultor fuit.

Anonym. Ap. 11.

Vide verò an credibile ſit, *Garnettum*, qui cum iiſdem ipſis hominibus *Catisbeio*, *Wintero*, *Grenwello*, non ita multò antè in *vnâ*, atque *alterâ Coniuratione* fuerat, (*vnâ*, paulò ante obitum Reginæ: Rege Regnum ineunte, *alterâ* de Regis *Hiſpani* Copijs ad *inuaſionem* huc aduocandis; cum *tertiâ* hâc iam excluſum penitùs fuiſſe. Vide an & illud credibile, cùm *vix vnquam à latere eius* Catisbeius *diſcederet*, ſemper autem remotis arbitris rem ſuam agerent: quòd, (vt ſcripto habetur illius) *haud vnquam libenter ferret rem ſibi vllam eſſe cum* Catisbeio *niſi ſoli cum ſolo*: cum, *quæſtione* hâc nunquam niſi *in theſi* pertentatum fuiſſe: Eſto tamen; *vna hæc quæſtio fuerit*; Ex eâ *quæſtione* nihilne ſubodoratus eſt *Garnettus*? adeone *obtuſum pectus geſtabat?* Imò vel ex ipſâ illâ *quæſtione*, ſubolere ſibi tum aiebat, moliri neſcio quid *Catisbeium*, vnde multorum neces, nocentium, innocentium conſequi oporteret. Venit ergo vel inde in *cognitionem generalem*, & quanta ſat erat *Reo conſtituendo*. Verba ipſius in vltimo ſupplicio, hæc.

Actio p. 84. Apud Acta.

Actio p. 130.

A Catiſ-

626a

A Catisbeio *se, rem in genere intellexisse, & in hoc peccâsse, quòd celâsset & præuertere neglexisset.* Tum etiam. *Quòd, quæ sibi comperta, Regiæ Maiestati non aperuisset, mortis sententiam iustissimè in se pronunciatam. Extra confessionem* ergo *Sacramentalem, Generatim* rem cognouit. Negat *Tortus*, Fatetur *Garnettus*, Cui credimus? *Actio. in Supplicio p. 2. Ibid. p. 3.*

Debebat verò, cuius sic *in Genere* cognitionem habuit, eius, & vt *in Specie* cognitionem haberet, operam omnem dare, si (vt aïs) *operam omnem dedit vt à* Conspiratione *desisti posset.* Poterat autem id, non dico, si *operam* dedisset, sed si vel *sine operâ* vllâ suâ audire rem modò voluisset. Per *seipsum* enim stetisse, quò minùs *Speciatim* cognosceret, *& id quoque recognouit.* Cùm enim, aliquantò pòst cum *Catisbeio* ageret, ne in suo illo (quicquid id erat) Incepto progredi vellet, nisi Pontificis animo priùs explorato: *Mitte verò de Pontifice,* (ait *Catisbeius*) *de Illius animo mihi dubium non est; atque adeo, tute ipse si audire vis, rem ipsam faxo scias; & eo dicto occepit ei rem totam pandere.* Ibi verò, instare *Garnettus* ne faceret: non enim adduci posse se, vt audiat. Cur verò, rem *cùm posset* tum, rescire *noluit*? Quæ potest reddi ratio, nisi quòd *Noluit intelligere vt benè ageret:* Voluit *nescire*, quia noluit *impedire*? Frustrà ergo à te dictum & falsò; *dedit omnem operam, vt à tali conspiratione desisteretur.* Si *dedisset, audisset, damnâsset, auerruncâsset.* Iam res ipsa loquitur: *Ignorare* maluit, quàm *auertere.* *Actio. p. 128.* *Actio. p. 100.*

Sed dic, etiam; *deditne omnem operam vt desisteretur? Quam* verò? *Romam* scripsit ad Patrem Generalem quò is curaret scilicet Coniurationem *Pontificis Breui* aliquo *præueniri.* Ridiculum; *Romam* scribere, vt inde hùc *Româ* rescriberetur, quo se hîc Catholici continerent; quorsum ambages hæ? cur compendium non fecit itineris huius, *hinc Romam, Româ huc* denuo? cur idem hoc vnâ operâ, cùm *Superior* ipse esset, *domi hîc cùm suis* conficere non potuit? Quando autem *Romam* sic scripsit? *Non priùs hoc,* quàm id illi compertum, *confectam iri rem,* antequàm *is,* quem misit, *nuncius Romam* peruenire posset. Verùm egit cum *Grenwello*, vt cum *Catisbeio* ageret, quò vellet *desistere.* Cur verò rem reiecit in *Grenwellum?* Cur ipse cum *Catisbeio* non egit? Acturus erat scilicet. Quando autem? Nimirum, *sexto demum Nouembris*, postridiè *Actio. p. 99.* *Actio. p. 127.* *Actio. p. 128.*

ſtridiè eius diei qui *Sceleri deſignatus*. Cùm peracta iam res, *omnem operam daturus*, nè peragi poſſet. Qui per *ſex menſes* operam nullam dederat, qui nullam, *decimo* antè *die* cùm ab Vrbe diſcederet, poſtridiè Diei *fatalis omnem operam daturus* erat: Sed non antè. Sed *Grenwello* monente *Catisbetus* an de-

Actio p. 16. ſtitit? Imò *Grenwellus* ipſe an deſtitit? Imò, perſtitit homo nequam, ac *reuelatâ* tandem *proditione*, huc illuc circumcurſitauit, vt concitaret Papiſtas quoſcunque poterat, ad arma contra Regem palam capienda. Et hoccine erat hominis, alios ex Superioris ſui iuſſu, *ab incepto reuocantis?* Quis credat *Grenwellum* Superiori ſuo tam immorigerum fuiſſe? *Grenwellum*, qui *Contritus* erat, qui *Confeſſus* de Scelere, qui &

Actio 127. *Abſolutus* à *Garnetto*, nec aliâ lege, quàm vt deſiſteret: *non tamen deſtitiſſe*? perſtitiſſe in ſcelere, alios vt perſiſterent animâſſe, *Incendiarium animorum* præſtitiſſe ſe, *Incendiario Pulueris* tum comprehenſo? Verùm *Garnettus*, ſi *deſiſti*,

Actio. 111. 101. vt dicis, *voluit, atque vt poſſet, omnem operam dedit*; quorſum *Vota Precéſque* aſsiduè fecit, aſsiduè *Miſsificauit*, pro fœlici fortunatóque *Illius Actionis* ſucceſſu? Ecquis pro eo Orat, pro eo Offert, quod factum nollet, à quo vellet *deſiſti*? Cúmq; illud Ieſuitis in more poſitum; vt *Miſſæ* quædam ſubinde, atque *Oratiunculæ ſpeciales* fiant, pro impetrandâ re aliquâ, quæ ſoli Patri Generali cognita: cur eo ipſo tempore à *Patre* ipſo

Apud Acta. *Generali, exijt Edictum* vt *Miſſæ* illæ omnes & *Orationes* iam ex *voto & ſententiâ* Patris *Garnetti* fierent, *& pro ſucceſſu eius rei*, quæ tum illi præ manibus, quæque magno bono futura erat toti hîc rei Catholicæ?

Quodſi ita, vt ais, *deteſtatus eſt facinus*, quid *Coughtonæ* egit *inter facinoroſos* eo ipſo tempore, quo *ignem pulueri admotum* oportuit? Cur aliò, ſe non recepit? Cur eò? *Coughtonam*, inquam, qui *locus conditus* erat, quò Coniuratos omnes (ſi ſucceſſu Scelus non caruiſſet) oportuit ad Eum conuolare? Cur *ibi* vix *quatriduum* ante deſignatum Sceleri diem, concionem habuit, in quâ hortatus auditores ſuos, ſedulò orarent ſinguli, pro fauſto eius actionis euentu, quæ tum erat in foribus? Quare, vbi detecta demum Cõiuratio, literæ eò ad *Garnettum* cum omni feſtinatione tranſmiſſæ à Coniuratis, qui tum in

Autogr. Apr. 4. Vrbe, perferente eas *Bateſio*? Cur acceptis ſtatim literis ijs erupit

626a

erupit ei vox illa, *Scelus hoc detectum, Societati toti, exitio fore?* Cur communicato tum inter se consilio *Grenwellus* mox in *Walliam* festinauit, vt, quod *occultâ proditione* non poterant, *apertâ Seditione* effectum darent? ad eamque rem *Henlipæ* in ædibus *Abingtoni*, *se à Patre Prouinciali Garnetto missum*, idque *ab eo in mandatis habere*, palam contestatus est? Hæccine erant hominis *vt desisteretur* ab incepto, *satagentis*? Actio. 129.

Nam *de Sacramentali Confessione*, quod ita *Tortus* vrget, vide quàm vacillet, nec *vera* fuit ibi Confessio: nec si *vera*, quicquam ad rem. Nihil autem hîc referam, quod *manu ipsius consignatum* non sit. An Confessio illa fuerit, *Garnettus* ipse mirificè *trepidauit*. Nam *primò*, non aliter innotuisse sibi quàm *in ipsâ Confessione*? Pòst, *extra Confessionem* quidem, sed *relatione aliquâ ad Confessionem* futuram habitâ. Tum, ne id quidem: sed *per viam Consultationis*, non *quasi culpam aliquam delatam* ad se, sed quasi rem aliunde cognitam. Tandem, seriò iussus respondere, id quod res erat, an reuerà *in Confessione* rem *primò* accepisset? *Respondeo* (inquit) *Inambulâsse nos, & Grenwellum enunciâsse mihi rem totam sub Sigillo maximo; quod ego, de Sigillo Confessionis accepi, quanquam Ille fortasse de minore aliquo intellexit.* Biduò pòst. *Quod ad ea quæ à Grenwello audiui, non possum pro certo affirmare, animum illi fuisse ea narrandi tanquam sub Confessione.* Potest verò & *audet affirmare* hæc *Tortus*, quæ *Garnettus* ipse non audet, *non potest pro certo affirmare*. Dicam autem vnde tanta hæc illius *trepidatio*. Initio confidentior erat; sciebat perijsse *Catisbeium*, supereſse quidem *Grenwellum*, sed elapsum fugâ putabat; ita, nisi vnum illum, neminem iam esse in viuis *cognitionis suæ* conscium. Pòst verò, *Grenwellum* (per errorem) putabat comprehensum, metuebat autem, ne exiret per *Grenwellum* res, neue fateretur ille in Quæstione, de totâ re sermonem sibi fuisse cum *Garnetto*, idque *extra Confessionem*. Hinc ita fluctuabat miser. Res tota, in luce ponitur per *Garnetti* literas, ipsius manu scriptas *ad dilectissimos Patres suos & Fratres, datas, Dominicâ in ramis palmarum.* Literis verò illis purgabat ipse se *de duplici crimine*, quo (vt videtur) scandalo magno fuerat, *Patribus* illis *Fratribusque* suis: *vno*, quòd omnino fassus esset, *innotuisse sibi* Proditionis negotium: *altero*, quòd *Grenwellum* insuper de eo *accu-* Autogr. Actio. Suppl. p. 2. Autogr. Mar. 31. Autogr. Apr. 6.

sâſſet. Ad primum reſpondet: *Nam quid facerem? Primò accuſabant me reliqui omnes Coniurati; Secundò, Catisbeius vſus ſemper apud eos fuerat Authoritate meâ, quâ adduxit penè omnes, vt benè ſentirent de Negotio: quò factum, vt ad vnum omnes me haberent pro Reo. Tertiò, Duo quidem Corycæi inaudierant me, cum Oldcorno colloquentem, atque to: â de re apud eum differentem, quid ad obiecta ſingula reſponſurus eſſem. Quartò, Literæ etiam à me Aurantiarum ſuccoſcriptæ ad* D. Annam, *neſcio quomodò in illorum manus peruenerant, quibus ſcientiam meam non obſcurè confeſſus ſum.* Vides ergo *reſciuiſſe* rem; tum *in reprehenſiones* ſuorum *incurriſſe* quòd hoc ipſum præ ſe tuliſſet: Literis verò hijs, *Patribus* ſuis, & *Fratribus* rationes idoneas *redaere*, cur de ſcientiâ ſuâ (quod *Patres illi* valde optabant) *tergiuerſari* non poſſet.

At crimen alterum de accuſato *Grenwello*, ita ibi reſpondet: *Sibi quidem ſi fugâ ſibi conſuluiſſet Grenwellus* putabat enim tum captum & in Cuſtodiâ) *aliam aliquam rationem ineundam fuiſſe, atq;* (vt verbis ipſis ipſius vtar) fabulam *aliam* formalem *ſibi fuiſſe* fingendam *Iam verò Ille cùm comprehenſus ſit, ita facto opus exiſtimâſſe, vt offenſæ partem aliquam in Grenwellũ reijceret, quod Fratrem ſuum pro charitate ſuâ fraternâ non ægrè laturum ſperabat. Cùm enim rem ſcire me iam ſcirent omnes: alicunde petenda mihi fuit origo cognitionis meæ. A Conſpiratoribus Laicis non poterã, quod ſæpe illis dicto, ſcripto ſanctè proteſtatus eſſem, me illos nõ proditurum vnquam. Secundò, Multorum mihi Confeſsiones viſæ erant. Omnes autem illæ, per æquè Grenwellum accuſabant atque me. Tertiò, Conſultum ergo putaui, vt faterer de Illo, quò & me ſimul atque illum excuſare poſſem; neutri* (ſcilicet) *noſtrum, conſilium illud placuiſſe.* Vides vt geſta fuerint hæc *ex compoſito*; vides, vnde *fabula* hæc noua de *Grenwello*, & ipſius Confeſsione. At hæc iam nulla fuiſſet, ſed *formalis* alia *fabula fingenda* ei fuerat, niſi, per errorem, *Grenwellum* putaſſet in vinculis eſſe, & valdè ſibi metuiſſet, ne *Grenwellus* confiteri *prior occuparet*, confeſsione aliquâ ſuâ *rem* (vt erat) *in aperto poneret*, atque ita duriùs *ſecum* ageretur. Hinc illæ eius fluctuationes; *Confeſſus eſt: Non eſt fortè confeſſus: Illi fortè animus non erat confitendi: Ego non auſim affirmare confeſsionem illam fuiſſe.*

Verùm, ſi vel *maximè* detur (quod tu *maximè* vis) *Confeſsionem*

626a

nem fuiſſe *illam*, at non *aliâ lege* admiſit eam *Garnettus* vel audire voluit, quàm vt ei integrum eſſet eam reuelare, ſi quæſtio de eo vnquam haberetur; atque hoc præ ſe tuliſſe, teneri nolle ſe ad reticenda ea, quæ tum *Grenwellus* narrabat, apud Superiores ſuos, ſiquando eâ de re in quæſtionem veniret. *Cautum* enim *hoc* à ſe, *ſcripto* eius habetur ad *Grenwellam* ipſum: atque ita, eâ *cautione*, *Sigilli* vim omnem enerauit. Nam *liberum* illi enunciare rem omnem, qui ius ſibi fecerat ac *libertatem* eius enunciandæ.

Autogr. ad D. Annum 3. Apr.

Autogr. ad Patres Iesuitas.

Autogr. ad Grenw. Apr. 4.

At *bona illa exhortatio* quam dicis *ab Vrbe tum tranſmiſſam, vt continerent ſe ab omni tumultu*, vetus ea *techna* eſt, *ſæpe* quidem *detecta*, ac proin *ſemper ſuſpecta*: vt non alio magis tempore ſcribant inde Pontifices in eum finem, quàm cùm maleficium maximè meditantur. Mulcere ſic volunt *Argos* noſtros, vt ſibi ipſis dicant, *pax & tuta omnia*, quò ſic *repentina clades irruat in eos*, nil tale ſuſpicantes. Non erat certè, cur *Monitionem* illam nominares, quæ nobis *prænuncia* eſt *procellæ* certò tum ſemper imminentis. Quin & alia tum erat *Monitionis* huius ratio. Tam enim placuit, tam certæ ſpei erat Negotium hoc de Puluere, vt nollent interturbari illud tumultu vllo, iuberent verò quieſcere alios omnes, vt huic vni locus eſſet, in quo repoſita illis ſpes omnis.

Act. p. 100.

Videamus iam paucis de *Garnetto*, quidque ille in *Publico Iudicio* in rem veſtram ſuámue dixerit. Faſſus ibi primò, quod negare non potuit, *reſponſione ſuâ, de tollendis ſimul innoxijs cum noxijs*, *Catisbeio* conſilium ſuum *confirmaſſe*, *pro licito*, atque ita animos addidiſſe, authorémque fuiſſe ſceleris adeundi: Ex eoque reſponſo eius, fontem pòſt extitiſſe malorum omnium. Quicquid inde extructum, hâc basi nixum: quiſquis pòſt pertractus in *Coniurationem*, hâc *Authoritate* pertractus eſt. *Faſſus* etiam, ſe ex illâ *Catisbeii* quæſtione ſuſpicatum eſſe *monſtri quid alere Catisbeium*, ac in *Generalem* de facinore toto *notitiam*, *extra confeſſionem* veniſſe. Præterea cùm idem pòſt *Catisbeius monſtrum* illud ſuum *monſtrare* ei, atque *rem totam ſpeciatim enarrare* vellet, deprecatum eſſe ſe. Potuit autem, quod ſuſpicatus erat, certò ſcire tum: niſi & ipſe *monſtrum* illud *ali* etiam, quàm *tolli* maluiſſet *Faſſus*, egiſſe cum *Catisbeio*, *ne Pontifice inconſulto procederet* vellet: *Ad quid* verò

Idem.

Idem.

Act. p. 100.

pro-

procedere, niſi aliquid ei tum innotuiſſet? Actum etiam cum *Catisbeio de Pontificis* conſenſu *impetrando*. *Conſenſu* autem; *quam ad rem? Admodum ſe cautum fuiſſe ſemper, ne intentionem*

Aut. gro. Mar 31. *Coniuratorũ probari ſibi quiſquam eorum exiſtimare poſſet.* Quam verò *intentionem? Miſſificâſſe* pro *rei ſucceſſu proſpero* iam tum initio *Parlamenti* peragendæ. Atque hæc quidem omnia

Actio p. 86. *extra Confeßionem.* Scriptæ etiam ab eo tum *Garnetto* ſuo *Literæ*, in quibus ſpem bonam ſibi dixit ſupereſſe, depulſurum ſe ſatis commodè accuſationem de *Puluerariâ proditione*, atque euaſurum, *eò quòd defecturi eſſent in probatione:* In

Actio. p. 117. *probatione*, dixit; non enim dicere potuit, in *rei veritate*. Agnoſce autem has eius pro Tribunali voces, in Publico Iudicio. Confeſſionem: *Se plura admiſiſſe, quàm quibus diluendis iuſtam*

Actio. p. 129. *aliquam poſſet excuſationem affingere.* Petitionem alio loco, quâ læſæ Conſcientiæ perfoſſus ſtimulo, *Deum & Regem ſupplex orat, ne cum Catholicorum reliquis ſuam vnius ob noxam aſperiùs ageretur.* Votum etiam, ex abrupto, cùm commotus eſſet, (vt videtur) vehementiùs: *Vtinam verò Coniurationis huius fulminalis negotium, mihi haud vnquam innotuiſſet.* Credo *vel voces has*, votis quamuis auari hominis ſatis eſſe poſſe, vt doce-

Ibidem. ant *Garnetti* ad facinus illud, notitiam atque conſenſum interueniſſe.

Inſtante autem pòſt morte, narrat *Tortus* quid fecerit; *Longam orationem habuit:* Nec id verè: *non* enim ſanè *longam. In câ fidem Catholicam profeſſus: & hæreſes Anglicanas liberrimè deteſtatus eſt.* Neutrum verum. *Eâdem libertate negauit, ſe Authorem, Complicem, Conſultorem, aut vllo modo Conſentientem Sceleris fuiſſe:* Imò verò apertè faſſus eſt, peccâſſe ſe,

Actio. Supplic. p. 2. bis peccâſſe, *Rem enim in genere ſe à* Catisbeio *intellexiſſe, & in hoc peccâſſe, quòd tum celauerit, tum præuertere neglexerit.* Cùm verò etiã tum ſubijcere vellet *Garnettus*, reliqua illa proditionis particularia, in confeſsione ſe à *Grenwello* habuiſſe, reuocabat illi in mentem *Henricus Montague*, Eques illuſtris, qui

Ibidem. Ciuitati *Londinenſi à Memoriâ* eſt, quiq; *autographum* eius tum *penès* ſe habebat *in promptu*, *Quatuor* iſta Primò, *Grenwellum illi rem ſignificâſſe, non vt peccatum, ſed quam ipſe priùs intellexerat, idq; conſultandi gratiâ.* Secundò, *Catsbeium & Grenwellum, ipſum ſimul acceſsiſſe, vt in ſcelere ſuſcepto confirmarentur.* Tertiò,

Grenwel-

626a

Grenwellum atq; Ipſum, Colloquium de particularibus in Proditione illâ per Puluerem Fulminalem, ſatis longo pòſt tempore in Eſſexiâ habuiſſe. Quartò, *Grenwellum percontatum eſſe à* Garnetto, *quis Regni Protector futurus eſſet*; Garnettumq; *ei reſpondiſſe, id differendum eſſe, donec res eſſet acta & tranſacta. Ex* quatuor *hÿs euinci, ſcelera illa aliunde quàm ex confeſſione, illi comperta fuiſſe: Hæcque ipſa manu ipſius haberi conſignata.* Ad ea Garnettus: *Quisquid ſub manu ſuâ conſignatum eſſet, verum eſſe.* Secundò autem, *Quòd, quæ ſibi comperta, Regiæ Maieſtati non aperuiſſet, mortis ſententiam iuſtiſſimè in ſe* pronunciatam, *veniámque à Regiâ Maieſtate precatus eſt.* Tertiò verò ad populum conuerſus, iterum *ſe in Regem peccâſſe* confitetur, *ídque ſibi dolori eſſe, quòd malè conſcius fuiſſet, ſcilicet reticendo; & eo nomine veniam à Regiâ Maieſtate iterum ſupplex petÿt.* Aduerte lector animum ad hæc; *Ter confeſſum videbis Peccâſſe ſe, quòd celâſſet; Peccâſſe etiam quòd præuertere neglexiſſet; Iuſtiſſimè ſe Capitis damnatum quod non aperuiſſet; Peccâſſe quòd malè conſcius fuiſſet, ídque reticendo; Ter peccati veniam petÿſſe.* Quin & apud Annam ſuam, (apud quam æquiuocè nunquam, candidè ſemper animum eloqui ſolebat, & in cuius ſinu omnia deponere) per literas, quæ etiamnum extant, vicem ſuam doluit, *quòd non propter Religionem iam, ſed Proditionem ſibi tanquam Latroni moriendum eſſet.* Et tamen audet *Tortus contra conſcientiam propriam, & contra teſtimonium multorum millium hominum, qui ſpectaculo interfuerunt, dicere, eum mortuum eſſe in abnegatione facinoris.* Quod ille Spectaculum cur *crudeliſſimum* dicat, ne ipſe quidem, credo, dixerit. Nec enim in eo factum quod *ex legis ſententiâ* fieri debuit: Nihil enim ſemiuiuus pertulit. Emortui cadauer diſſectum modò: Hoc námque iure vtimur in eos qui proditionis damnati. Quæ verò hîc *crudelitas* fuit, cùm multò mitior fuerit pœna, quam Lex ipſa poſtulabat? Multò autem adhuc minùs *crudele ſpectaculum*, quàm quæ *Romæ* apud vos ſubinde conſpiciuntur.

De *deteſtatione* quod dicis, verè quidem. Dixit enim, bis dixit: Semel, *Conſilium ſceleratum, & ſuſceptum ſcelus fuiſſe immane, atque huiuſmodi, vt ſi peractum fuiſſet, non potuiſſet ipſe: non ex intimis ſenſibus totòque animo deteſtari.* Iterùm, *dolere ſe maximè & peracerbè ferre*, Catholicos *tam atrox & immane faci-*

nus vnquam ſuſcepiſſe. Verè ego dixti, mortuus eſt in *deteſtatione* facinoris. At etiam cùm mutire vellet de *Confeßione* nonnihil, admonitus de *autographo ſuo*, ſtatim ſubticuit, nec *abnegauit* pòſt quicquam. *Profeßio* autem *fidei*, quam dixti, *hæreſeôs deteſtatio* haud vlla. Quicquid enim à *Deteſtatione Facinoris* reliquum erat temporis, id totum conſumpſit, in *purgatione ſuâ, & fœminæ cuiuſdam, de quâ malè audiebat.* Atque hæc vera eorum Summa, quæ *inſtante morte* ab illius ore excepta ſunt, eáque pòſt *Edita*, dein *Verſa in Latinum*, *Excuſa Typis* extant. Alia ſi tu, ſi quiſquam orbi venditet, ſcito non in *Authorem Apologiæ*, ſed *in vos* quadrare *tuum* illud, *Tam ſtolida à vobis mendacia, ſine vllo teſtimonio, vel probatione congeri, vt neceſſe ſit, vos omnem omninò pudorem & conſcientiam exuiſſe.*

Ex ijs, quæ iam dicta mihi, ſi nihil etiam quis addat, conſtat opinor, ſerò nimis te *Sigilli veſtri* meminiſſe. Qui *Ternâ vice* confeſſus, *Peccâſſe ſe quòd Facinus celâſſet: Morte iuſtiſſimâ mulctatum, quòd non aperuiſſet: Peccâſſe quòd malè conſcius fuiſſet: Qui Ter huius admiſſi* veniam ſuppliciter rogauit; aliter rem certè reſciuerat quàm *ex Confeßione.* Nullum enim, quæ ſic inaudiuit celare, *peccatum*, imò *peccatum* non celare, & *peccatum* apud vos graue. Non debuit *peccatum confiteri*, non *veniam petere* eius, in quo *non peccâßet.* Non *peccauit* Sigillum non violando, propter quod tu *(ob non violatum Sacramentum diuinum)* capiti eius Martyrij Coronam induis. Verùm erras, *Matthæe*, erras. Durum eſt contra ſtimulum calcare; læſa illi conſcientia. Non de nihillo erat, quòd *Semel, Iterum, Tertiò peccâſſe* ſe teſtatus, & *veniam orare.* Dictamen id erat conſcientiæ: *Illâ accuſante*: fruſtra defenſionem paras, *illâ veniam petente*, fruſtra Martyrem acclamas.

Conuictus ergo eſt in Publico Iudicio, *Confeßus* in vltimo Supplicio, nec tu dehinc iam negabis: vt nec Bibliopola *Bernardus*, qui cùm perpotâſſet alicubi ad veſperam, auſus in Præfatione ſuâ conſcribellare, *Garnettum neſcio qui, falſo proditionis Anglicanæ rumore aſperſerant*; ſumptâ, vt par erat, deliquidis ſimilitudine. Scias verò tu, ſciat & ille, vbi villum edormijt ſiccus iam & ſobrius, non *falſo* aliquo *rumore Garnettum*, ſed veritatis voce & vi, Tabularum, Teſtium, Probationum luce, ſoliditate, pondere *conuictum*, ore proprio, manu propriâ

626a

propriâ *confessum*. *Conuictum* autem & *confessum* coram *Consessu* Honorario, summâ hominum *Frequentiâ*, *Loco* non minùs Celebri, quàm *Camera* vestra *Imperialis*: vbi *rumori* locus non est.

Ibi *Actio* tum *in eo instituta*, in quâ, prolixè & diù, quamdiu quidem voluit ipse, causam dixit, si potuisset excutere aspergines illas. At ille, miser, non potuit. Non enim leuiter aspersus (natabant tum oculi *Bernardo*) sed penitus immersus Puteo ipsi Proditionis, Etiam Putei Profundo.

At de quibus sic dicit *Nescio qui*, homo stolidus sciat si volet, *Qui* & *Quanti* fuerint. Quinque enim Comites Illustrissimi, omnes Nobilitatis, Iustitiæ, Prudentiæ laude præstantes, Actioni præfuerunt: Qui & Assessores habebant, præter Vrbanum Prætorem, Primarios tres Regni Iudices, Iuris hîc nostri prudentissimos, coram quibus *Duodecimuirali inquisitione renunciatus* est *Reus*. Tam verò enucleata in eo fuit Eorum sententia, vt in *Comitijs* pòst *Regni*, & *Senatu*, quo Sol Illustriorem non aspicit, vim *Legis* acceperit.

Et iste tamen nescio quis, *Colonienſis* homo nihili, audet sic Iustitiam Regni Publicam traducere: Et *aspersum* modò dicere *rumore, à nescio quibus*: aspersus ipse, credo, tum, imò perfusus humore aliquo, vt verè tum quidem *nesciret qui*, etiam, audeo dicere, *nesciret quid* scriberet.

Quod si neque *conuictus* neque *confessus*, quare *capitis damnatus*? *Tantùm* inquis, quia *Sigillum illæsum seruare voluit confitentis*. Responde sodes. *Duo tantùm* erant conscij, *Titius* & *Titij Sodalis*: Is *qui*, Is *cui* confessus est. *Is qui* confessus, comprehensus non est, proripuit se in pedes, abijt, euasit. Ille ergo nullus reuelauit. Quis iam reuelare alius potuit, quod sub Sigillo erat, nisi *Is cui* confessus erat: Is autem erat *Garnettus*, *Titius ipse*. Solue verò nodum hunc. Quî potuit mortem oppetere pro eo, quod *reuelatum non est*? Non est enim *reuelatum* nisi si ab *ipso* fuit. Nam *ab altero* non fuit: *tertius* autem præter *duos hos*, nemo resciuit rem. Sic ergo se veritas habet: Mortuus est, quia *Sigillum* fregit, quia *reuelauit*, & *vel te Iudice*, optimo iure mortuus, qui tantum in se scelus, & vix morte piandum admisit, vt *Sigillum violaret*. Dic verò *miram* illam *versutiam*. Mira e-

nim profectò erat, quâ quis cognoscere potuit *de Confessione*, quam *solus Garnettus* audierat, *Garnetto* ipso *non reuelante*. Vides, quàm hæc, à te posita, parum cautè. Verè enim omnino dictum ab Illustrissimo Comite, qui tum erat vnus in Consessu Iudicum; *Confessionis secretum, quod priùs detegere noluit Garnettus in alienam perniciem, pòst detexisse in suam:* in eóque responsionem *friuolam & futilem* tum ab Illo, iam *à vobis* adhiberi. *Friuolum* enim & *futile*, siquis dicat, quod tu tamen vt dicas, necesse iam habes, *Garnettum, qui ipse reuelauit*, ideo capitis damnatum, *quia reuelare noluit. Reuelauit* enim ipse, nec alius præter eum quispiam, quod præter ipsum nemo si maximè vellet, potuit *reuelare*. Credo equidem subridere *Nostrates, qui apud vos sunt*, quòd rem hanc ita sedulo agamus, vt constet conscium fuisse *Garnettum: quibus* ea res iamdudum notissima. Quin *Mulierculæ ipsæ* rem rescibant; &, *Quò tandem nos duos recipiemus interim, dum pertransierit procella hæc*, aiebat *Garnetto* suo, *Anna* sua? Ita *Garnettus* manu propriâ scripsit, ita videas licet in Ipsius *autographo*. An & *Domina Anna* confessionem Iesuitæ alicuius exceperat sub *Sigillo*, cui res ita perspecta? aut tu cuiquam vt persuadeas, quæ nec *Mulierculis ipsis* ignota erant; ea *Garnetto ipsi* nota non fuisse?

Act. p. 103.

Sed & minuendus error est *de Sigillo*: *Catholica doctrina* (inquis) *non permittit ad vllum malum vitandum Secretum Confessionis detegi. Non permittit?* Quare *non?* Ne si *id permissum sit, odiosa fiat confessio. Odiosane?* Caue verò ne contrà *odiosa* magis fiat, si tegat, si foueat in sinu scelera talia, tam & *odiosa*, & pernicioſa. *Odiosa* facta est olim & sublata sub *Nectario*, dum leuius multò scelus occultaret. Idem ipsum denuò ne contingat cauendum vobis; si non permittat *Catholica vestra doctrina, tam infandum Scelus*, (vt auerti possit maturè) in cognitionem venire. Non enim semel eâ de re *Garnetto* & *Grenwello*, quin nescio quàm sæpe, sermo illis fuerat. Nec hoc *Garnettus* negabat, sed quantumuis id sæpe factum, factum semper, sub *virtuali* nescio quâ ad *primam* illam *relatione*; eaque *relatio*, si vel *centies* de eâ egissent inter se, effecit, vt semper *scilicet* esset *Sacramenti Secretum*. Quodsi sic liceat inter se *Scelera* versare *Confessario* & *Confitenti*; vt, etsi

Apolog. Apr. 11.

vera

626a

vera tum *Confessio* nulla sit, tamen id satis sit, si *relatio* habeatur ad aliquam vel *antè factam* confessionem, vel *pòst faciendam*; quæ melior vsquam *Sceleri Latebra?* Cui enim id dicere non licebit; *Extra confessionem* rem audiui, & sæpe quidem: verùm *aliqua* tamen fuit inter nos *relatio* ad confessionem, vel aliquam quæ tum *antegressa*, vel saltem aliquam quæ *pòst aliquando, subsecutura* esset. *Autor. Apr. 6.*

Sed *instas* tamen, *Nec permittit* (ais) hoc *Catholica doctrina*. Nusquámne gentium? In *Galliâ permittit* certè. Námque ibi cum è *Neustriâ* Vir Nobilis Fratri Minori confessus esset, aliquando in animo sibi fuisse, vt Regem *Franciscum* occideret, pœnituisse autem se illius consilij: cúmque datâ illi pœnitentiâ à *Fratre*, absolutus esset; *Frater* rem reticere noluit, Regi indicauit. Re ipsâ à Rege ad Senatum Parisiensem delatâ, quæstio de re totâ habita est. Reus comprehensus supplicio vltimo affectus est: *Fratri* autem intentata nec Censura, nec Lis vlla. Nec est quòd dicas, timuisse sibi *Senatum*, à *Rege*; proinde voluntati eius licèt minùs iustæ paruisse. Notum enim non cadere in *Senatum* illum suspicionem eam, vt cui non infrequens sit, missa ad se, vel *Edicta* ipsa *Regia*, nisi sibi probentur, sæpe non exequi. *Bolin. de repub. lib. 2. cap. 5.*

Nec id solùm, sed & è *Curia* etiam *Parisiensis* Archiuis constat, capite mulctatum etiam [a] *Dominum* de *Haulteuille*, cùm denuò conualuisset, postquam moribundus, in *Sacramento*, reuelâsset *Confessario* suo intentionem sibi aliquando fuisse *Regis* de medio tollendi. Eam tamen rem constat pòst à *Confessario* patefactam, fuisse *Domino* illi capitalem. [a] *Hist. de Pais. pag. 307.*

Tum quod recenti adhuc memoriâ est, [b] *Petri* Barierij supplicium vltimum, qui *Meluni* fractus in Rotâ, sententiam in Eum ferente Hospitij Regij Præposito. Is *Lugduni*, *Fratri* cuidam *Iacobino* (cui nomen *Seraphino Banchi*) propositum suum de nece *Regiâ* procurandâ, *Sacramentaliter confessus est*; nec vt mentem mutaret, à *Fratre* illo adduci potuit. *Regis* ergo *Secretario*, *Seraphinus* rem refert: *Barierius* in Iudicio Publico damnatus, ad Supplicium tractus est. *Permittit* ergo, quæ in *Galliâ* est, *Catholica doctrina*, vt ad *Regis* internecionem deuitandam, *Sigillum resignare* liceat. Quidni idem hoc liceat in *Britanniâ* nostra? Saltem *Catholica* hæc *doctrina*, vbique non [b] *Hist. de Pais. pag. 144.*

valet, ac proinde neque *Catholica* est. Verùm res tota in opinione est. Quidam *tetrici* magis sunt: nonnulli sunt *æquiores*, quibus totum hoc *reuelare*, *in casu* non displicet: aut vt fidem quis *Principi* & *Patriæ* maiorem debeat, quàm *Confitenti*. Vera quidem omninò fuit illa *Garnetti* vox, *Vltrò fateor, Leges quæ celare hæc prohibent apprimè esse iustas & salutares. Neque enim æquum est vt Principis salus ab alterius conscientiâ pendere debeat.* *Actio. p. 99.*

Rectè verò tu; *Non permittit* dicis *Catholica doctrina, crimen vllum in Confessione reuelatum detegi.* Non iam fortè *permittit*, at *permisit* olim. Olim, quis nescit carmen — *Hæresis est crimen, quod nec confessio celat.* — Nec maior ratio certè est, cur non debeat celari *Hæresis*, quàm cur non *Proditio tam Immanis.* Sed olim *permisit Catholica doctrina*, in crimine quidem nondum *Commisso*, sed *Committendo*: præsertim (vt cum Scholâ loquar) *Si inconueniens inde Graue sequeretur.* Sequebatur autem in vestro *Grauissimum*, & fuit illud inter *Committenda.* Sic olim [a] *Halensis noster*, ex quo scias quid hîc *Catholica doctrina* permiserit *apud Nos. Potest quis confiteri peccatum, non tamen vt præsens, sed potiùs vt est in proposito, de futuro*, vt cùm dicit se velle fornicari, & nolle desistere. *Dico ergo quòd non tenetur celare simpliciter, nec si Sacerdos talem Confessionem reuelaret, posset condemnari tanquam violator Sigilli confessionis: tamen quia hoc species esset mali, & infamia sequeretur, propter hoc credo, etsi non tenetur* de iure *talem confessionem occultare, debet tamen celare ratione publicæ honestatis*, nisi Inconueniens aliquod Graue sequeretur. *Tunc enim credo, quod non esset confessio talis penitus tacenda, nec tamen publicè reuelanda propter periculũ infamiæ, sed* cautè & secretò *alicui qui posset & vellet prodesse innotescenda.* Nec ea vnius *Halensis* mens, eadem & apud Italos vestros. Sic [b] *Angelus. Quando quis confitetur, se velle facere aliquod malum, istud* non est dictum in Pœnitentiali Foro, *& ideo propter rationem istius Sacramenti, non tenetur celare*; *sed quando peccatum committendum* vergeret in periculum Communitatis, *credo sine præiudicio, quòd* non solum potest, imò tenetur reuelare, *ei qui potest prodesse, & vult non obesse, vt malo obuietur.* Eadem [c] *Siluestri*, qui Magister fuit Palatij Papalis. *Licet* reuelare Secretum Confessionis, *siquis confitetur se velle facere aliquod malum, puta homicidium, quia istud* non est dictum in Pœnitẽtiali Foro.

a *Part. 4. Q. 28. memb. 2. art. 2. in respon.*

b *In Confess. vlt. num. 7°.*

c *In Confess. 3. num. 2°.*

Quando

626a

Quando autem peccatum committendum vergeret in damnum vel periculum communitatis, *vel etiam priuatæ personæ* tertiæ, *non solùm* non tenetur celare, sed tenetur manifestare, *si id potest commodè sine damno suo, & cum proximi vtilitate & peccantis.* Ex *Panormitano* autem acerrimi iudicij viro, vnà scias, & quæ apud illum Catholica doctrina tum fuerit hâc de re, & verò etiam quæ apud *Innocentium quartum* Pontificem maximum, cuius *Authoritati* quis *Tortus* opponet suam? Ita enim [a] *Panormitanus. Sed circa vltimam partem quæro. Quidam fuit confessus Sacerdoti, quòd intendebat interficere Sempronium, vel aliud maleficium committere, & non poterat abstinere; numquid Sacerdos peccet reuelando? Innocentius instat, & tandem concludit, Quod hoc peccatum* non dicitur detectum in Pœnitentiâ, *tum quia* non habet Contritionem, *tum quia* est peccatum Cõmittendum. *Vnde Sacerdos* debet, *quantum cautiùs potest*, reuelare, *vt peccatum impediatur.* Plures referre non libet, vnum modò adijciam [b] *Dominicum Sotum*, qui rigidior est in *Custodia Sigilli*, at ille tamen sic. *Veruntamen sunt qui fingunt se accedere ad Confessionem, & tamen non veniunt, quò* se accusent & remedium postulẽt *animæ suæ, sed vt Confessorem fortè peruertant, aut* fauorem aut auxilium *petant in perpetrandis flagitijs, vt temporibus nostris vsu venisse fertur quibusdam* qui in Pontificem conspirauerunt, *& huiusmodi peccata* celanda non sunt, *sed statim potiùs denuncianda, quod plurimùm timendum est in crimine hæresis.* Quod ante illum docuit *Innocentius, Non credimus istos confiteri vt Ministris Dei, qui non vt pæniteant, sed vt consilium vel auxilium ab aliquo recipiant, dicunt eis peccatum suum: licèt dicant, Hoc dico tibi in Confessione vel Pœnitentiâ. Quia non est verum quod dicit, in Pœnitentiâ nec vt Dei Ministro, cùm consilium animæ non requirat: Et tales benè sunt cogendi super præmissis ferre testimonium.*

[a] *Cap. Omnis de pœnit. & remiss. num. 24.*

Hostiens. super. 5 cap. omnis. Archid. de pœnit. d. 6. Anchor. super 5. cap. omnis. Ripa de remed. 38. Col. 2.

[b] *Derat. detegi Secret. memb. 3. Q. 4. Conclus. 2.*

In cap. omnis verbo Prodit.

Collige iam ista. Peccatum quod quis confitetur vt *Perpetrandum*, non spectat *ad Pœnitentiale Forum; non cadit sub Sigillo.* Hoc verò *Perpetrandum* tum fuit. Peccatum quod *vergit in periculum Communitatis*, celandum non est, sed reuelandum: vergebat hoc *in Periculum Maximum Communitatis Maximæ.* Peccatum de quo *non accusat se* Confitens, nec *animæ remedium quærit*, detegi potest. In hoc, *accusatio nulla.* Non ergò

Autogr. Mar. 31.

in

in Pœnitentiâ dictum, vel *vt dei Ministro*. Potuit ergo *cogi ad ferendum de re totâ testimonium*. Postremò, vna eadémque videtur ratio eorum, *qui in Pontificem conspirauerant*, atque *Horum*, nisi quòd interest multùm, & Grauior multo *Horum*, qui non in Regem solum, sed vnà cum Rege Sobolem Regiam, Sacrum Senatum, Cætum *tam immensum*, insontes *tam multos*, perniciem *tam tetram* machinati sunt. Præcipuè, si (vt *Sotus*) non eò venit, *quò se accuset* Confessor, sed vt *consilium petat vel auxilium*. Id quod in hoc factum. Non enim *eò venit* Grenwellus *quò se accusaret* (ait hoc *Garnetus*) *aut remedium postularet animæ suæ*; sed *consultandi* (id est) *consilij petendi* gratiâ: *Non vt crimen, quod reprehenderet, sed vt de exequendi ratione* Garnettus *ei, consilium adhiberet*. Quid enim illæ sibi quæstiones volebant, cùm sæpe pòst, *alter alteri* obuius esset? *Quomodo succedit? quos progressus habet Res Pulueraria?* Quid illa autem? *Sublato Rege, atque Ordinibus, quis Regni demum Protector futurus esset*? Vel vnica verò hæc *Grenwelli* quæstio, satis superq; est, ad *Laruam* huic *Confessioni* detrahendam; satis superq; vt ex eâ constet, quo animo *Grenwellus* ad *Confessionem* accesserit. Aduertit enim, scio, Lector, quæsiuisse hoc *Grenwellum* à *Garnetto*; *Grenwellum qui ipse Garnetto rem omnem reuelauit*; *à Garnetto, qui tamen nisi reuelante Grenwello, rem planè nesciebat*. Cui verò hinc non liquet, *Garnettum*, ad quem non aliter peruênit res, quàm ex confessione *Grenwelli*, plus hîc scîsse *Grenwello* ipso de *Protectore*, atq; multò, quàm is qui ei rem retulit, in Negotio toto peritiorem fuisse? Sed vos, an bonâ fide soletis quæstiones huiusmodi, *Succedîtne*? *Progressus ne facit proditio*? *Quis futurus Regni Protector*? pœnitentes atque inter confitendum percontari ídque *sub Sigillo*? Malum verò *Sigillum*, & meritò comminuendum, quo hæc tam turpia *obsignantur*.

Actio p. 110.

Sed &, qui in materiâ *Sigilli* Stoici sunt vel maximè, requirunt tamen, vt *Confessio ipsa Sacramentalis sit*. At fuerítne ista *Confessio*: aut *per viã*: aut *nec per viam Confessionis*: *Garnettus* ipse ad mortem vsque incertus. Tum & illud requirunt, vt verè sit *Accusatio*: Ita Sotus: Hæc vero *Accusatio* planè non fuit, quasi *peccatũ* esset: sed *Consultatio* (teste vel *ipso*) putà, de *Nouo Protectore*, & alijs eiusdem generis. Postremò, vt maximè fuerit

626a

fuerit *Confeßio*, tamen eo vno excepto, vt ne prodat Confitentem, [a] *debet confeſſarius, cum maximâ diligentiâ præcauere pro Poſſe* ne peccatum perpetrandum *ſibi in confeßione detectum* opere perpetretur. [b] *Poteſt Superiori dicere*, Vigila, *quia Lupus eſt in Grege*. [c] *Debet monere eum, cui ea res curæ fuit, vt inuigilet*, & debet facere omnia quibus obuietur *delicto committendo*. [d] *Debet admonere Rempublicam, aut illum cui periculum imminet, vt caueant* tali horâ, *aut* tali loco. [e] *Debet occurrere* quantũ poteſt; *Ciues ad cuſtodiam ciuitatis incitare, atque* omnia alia, *quæ ad obuiandum Proditioni facere conuenit*. Non enim alia Canonis cautio quàm hæc, [f] *Caueat ne reuelet Peccatorem. Cap. Omnis vtriuſq;*: non autem *Peccata*, ſi poteſt illa ſine *Peccatore*.

Iam verò veſter hic *Confeſſarius*, eſto, vt detur ei, reticere de perſonâ *Confitentis*; præcauítne rem, *pro poſſe ſuo cum maximâ diligentiâ*? Fecítne omnia, *ne perpetrari poſſet hoc Flagitium tam Atrox? Dixítne Superiori, Vigila? Admonuítne, vt caueret*, tali Horâ, tali Loco? *Excitauítne Ciues*, ac alia omnia fecit, *quæ ad obuiandum Proditioni tali, facere conueniebat*? Nihil horum. Imò ad horam mortis *in hoc peccaſſe* ſe faſſus eſt, *quòd præuertere neglexiſſet*. Quid ergo hijs vlteriùs immoramur? Quocunq; ſe vertat *Matthæus, Martyrem* ſuum Scelere plus magis inuoluit. Mortem pati debuit, potiùs quàm vt *Sigillum violaret: violauit*, eóque facto, factus eſt author mortis ſuæ. Poterat ſeuerè interdicere Confitenti, vt *deſiſteret ipſe, alios* à Scelere *reuocaret, ſub pœnâ reuelandi*, ni intra certum tempus id efficeret. Poterat credere Papæ *Innocentio*, & illæſo *Sigillo* Sacramenti ſui, Scelus adhuc *perpetrandum, vergens in Periculum Summum totius Reipublicæ, detegere*. Poterat vel *Soto* credere, & cùm non eſſet *Accuſatio* ibi vlla, tutò reuelare, atq; ita perniciem à Patriâ, *pœnam à ſeipſo Capitalem* auertere. Poterat ſubticere Confitentem, & de *Horâ & Loco* commonefacere *illorum aliquem, quibus periculum imminebat*. Nihil horum fecit; iuſta ergo illius percuſsio. *Pie* autem profecto *credere* non poteſtis coronandum illum à Deo propter Sacramentum diuinum *non violatum: Violauit* enim illud turpiter. Nec propter *fidei Catholicæ confeßionem*: Flagitioſè enim eius oblîtus eſt. Sed neque *deteſtationem hæreſeon Proteſtantium*: Ita enim erat intentus *Charitati*, & purgandæ *Sorori mulieri*,

a *Mediauil in 4m. Diſt. 21. A. 4. Q. 2 Biel. in 4m. Diſt. 21.*
b *Bonauent. in 4m. Diſt. 21. par. 2. Art 2. Q. 2.*
c *Nauarr. de Pœn. Diſtinct. 6. num. 124.*
d *Soto memb 3 Q. 4. Conclu. 2.*
e *Adrian. de ſacra. Confeſſ. p. 77. col. 2.*
f *Suarez Tom. 4. Diſ. 33.*

 lieri,

lieri, quam vbique secum circumduxit, vt *Fidei*, vt *Hæresis* mentio omnis ei penitus tum exciderit; Vt iam alia vobis merita quę-renda sint ex thesauro Ecclesiæ & Societatis, quæ *Martyri* vestro applicetis, alioqui *Coronâ* suâ (vt *piè credi* potest) carituro.

Postquam autem *Martyrium Garnetti* consummâsset: proximum erat, vt, qui se tum in pedes coniecerunt Iesuitæ, etiam *ex Congruo, pro Confessoribus* haberentur. *Persecutione* enim, illis *propter iustitiam* ingruente, *ex consilio Christi* fugerunt *de vnâ ciuitate in aliam*. Quis hæc sine stomacho legat? Ergo, cui non par fuit vnquam Nefaria Proditio, *Iustitia* iam est? Animaduersio in Proditores, *Persecutio?* Proditores iam *Noui Confessores? Christus* ipse fugæ Illis *consilium* dat? Christi *Vicarius* fugientes *excipit?* Imò *Conscientia* illis *Facinoris* illius nulla, non *Testium indicia* vlla: Mansissent ergo si *nulla*; cur fugerunt? Redirent verò iam cum *Muro suo Ahæneo*; subirent examen legitimum; sentirent nec *Indicia*, nec *Testes* deesse probandæ de illis proditionis. *Testes* erunt, & *Indicia*, *Grenwellum* rem totam *Garnetto* partésque eius singulas *reuelâsse: Gerardum*, Proditoribus *iuramentum detulisse* de non desistendo; Missâ etiam & Sacramento obstrinxisse ad scelus: *Hamondum* Proditores omnes *absoluisse à scelere, & Reatu eius omni* etiam tum, cùm patefactâ proditione, in Seditionem apertam ruerent. *Conscientia* illis *cauterizata* fortè est, atque ita, vt tu dicis, *sine Conscientiâ* sunt; sed *Testium* satis erit, *Indiciorum* plusquam satis, si legitimâ Actione experiri volunt. Neq; verò fugerunt, nisi priùs omnia experti, an possent tubæ, & faces esse, Seditionis nouæ. An & id *consilium Christi?* Cùm frustra id tentâssent, bis iam Rei, receperunt se ad bonum illum *Hospitem suum* & (quales illi sunt) *Confessorum* omnium.

Quodsi Papæ *consuetudo non sit, vocandi in ius* vbi accusator abest, vel testes; ne faciat sanè: Tantùm expellat *à se*, faciat reuerti *ad suos*, vbi *extant Indicia* clara, vbi *Testes* omni exceptione maiores. Ne *afficiat* sanè *Supplicio*, sed *ne excipiat Hospitio*. Nam de Sereniſsimo *Archi-duce* quod subiungis, suauis homo es; scis *Baldwino* exceptionem esse *fori*. E *Venetâ* iam causâ, sat illi constat, Sacerdotes, præsertim verò *Iesuitas*, non conueniendos, nisi coram vel Pontifice, vel eius Delegato: Subditos Illos Ducum, Archi-ducum, Regum

626a

gum non esse, quin Papæ solius; absque eius voluntate, nihil de illis statui posse: voluntatem verò illius esse, vt de *Confessoribus suis* nemo pereat. Fallor autem, si non eadem hæc Regi responderit Legatus hîc Serenissimi Archi-ducis, cùm ad iustitiam postularetur *Baldwinus: Iesuitam* esse *Baldwinum*, apud *Superiores suos conueniendum:* apud Archi-ducem enim *conueniri* non posse. Sed tu tamen multum hallucinaris; non inspexisti sanè, quæ nobis apud Acta sunt. Nominârunt verò, qui supplicio sic affecti, *Baldwinum* (atque fœdâ notâ notarunt) alioſque nonnullos, conscios, complices, consultores suos. Probari hæc contra absentes, scio, non probare; fac veniant modò; Abundè probatum erit, nec tu negabis: hîc *Testes*, hìc *Tabulæ* obsignatæ. Interim autem, dum probent innocentiam suam: exulent à vobis, à bonis omnibus: *Tortus* ne sit Patronus: Pontifex ne Fautor, Roma ne latebra sit tam perditorum ciuium. Hoc si faciat *sapientissimus ille tuus Princeps*, rem faciet se dignam; eluet maculam hanc omnem. Ni faciat, adhærebit illi, *suspicionis* nota non leuis; quod *factum* iam *nolle* dicit, *fieri voluisse*. Nec leuitas in *suspicando* vlla; ratio enim subest *suspicandi*, *fauere* illis, quos *fouet*; quos nec *iubet*, nec *sinit* causam dicere; nec *vocat* ipse, nec *remittit* in ius; quos secum retinet, in *conspectum* suum *venire* sinit, nec vel *abigit* saltem à se, qui famâ laborant, quòd in societate fuerint tam Nefandi Criminis. Tu, quantum voles *excusa* factum; quantum potes deprecare: Interest Pontificis, si Famæ suæ consultum vult, si Existimationi; Scandalum istud à se quàm primùm amoliri.

AD illud *Cardinalis*, *Cur solus Rex Angliæ timet*; *Quis vnquam alius, ex omni Christianorum Principum numero, aut timuit, aut timet præter eum:* respondit & *alios aliquando*, & *sæpe multos*, sibi à Pontifice *timendi causam* habuisse, etiam *timuisse*; nec ita esse affirmauit modò (quod *tu ferè facis*,) sed probauit affatìm. Falsum ergò quod *non alius vnquam:* Falsum etiam quòd *Ille solus* timeat. *Non temerè* quidem *Noster, sic vt Illi*; non enim facere quæ *Illi* fecerunt, quæq; facere solent, qui *timent: Confugere* aliquò, *supplices esse*, aliorum operam *implorare, mittere* qui *intercedant*. Potuitne magis appositè? Quis vnquam alius timuit? *Alij multi, & sæpe*; Cur solus Rex timet? *Noster ne*

timet quidem. Vbi ergo hîc *paradoxum?* Timuerunt illi, *Rex non timet*. Illi enim vexati bellis, ad extrema redacti, ab hoste fusi, à vicinis deserti, denique, ne suis quidem satis fidere, sed & ab illis sibi *timere*: *timuerunt* ergo, & iure quidem. Regis ea causa non est. Nihil horum. A bellis, pax; non hostis vllus ad portas; vicini omnes fœderati; Sui verò illum in oculis ferunt, in corde: simul, vt viuant, simul vt moriantur. Illi *timent*, Illum sibi plus *timere* vellent. Quàm dispar hîc causa? Quàm verò disparata hæc inter se? vt *Illi tum* quidem debuerint: *Rex iam noster* non debeat *timere?* Temerarij illi quidem fuissent, nisi *timuissent*, vt illorum res erant: Rex parum constans, si *timeat*. Sed neque, debet iam *timere* Rex vllus, (vt quod res est dicam.) Prælonga tum erant, præut nunc sunt Pontificis *cornua*: *erecta* sunt, ex eo; quanquam etiam nunc *mutilâ fronte* minitetur. Verùm vix vlla iam Illi vis, à se. Quæ est à *Principibus* est; si potest classicum canere, atque committere illos inter se: aut etiam à *Plebe*, si commouere potest vt discessionem faciat, vel per Emissarios suos, ad atrox aliquod facinus præcipitem dare. Et annon magna *Pontifici* laus, quòd ita *Regibus*, & *Regnis terrori* sit, quasi *Demogorgon* aliquis, vt cui, potestas iam omnis ad *Destructionem* sit?

Quodsi autem *locum illum* meliore oculo inspexeris, contendes ipse, falsum esse, quod ibi posuisti; nimirum *omnem* ibi à Rege *timorem* prorsus remoueri. *Panicum* ibi timorem negat euinci posse, non *omnem*: Est enim *Panicus*, qui sine causâ est vllâ, *attonitos* tamen homines reddit, atque, vt ibi est, *stupidos*: est *alter*, qui cautos modò & solertes, vbi causa tamen subsit. *Prior ille* est, qui (apud te) *degeneres animos* arguit: *Hic* verò etiam in *Generosos atque constantes* cadit. Ac vt *Leporinum* illum à Rege abesse scimus, quàm longissimè: ita hunc, plus magis augeri, summis in votis nobis est. Minor enim multo est, quàm aut vellemus, aut fortasse etiam expedit. Ex eo autem *timore* erat, quòd Regni Ordines, magis Illi *timentes*, quàm Ipse sibi, voluerint *Hircos* vestros & *Capras* noxias ab *Ouibus* separare; separare autem quasi Vocali Signo Iuramenti illius, quo Illis, cauerent omnes pòst occursare. Nec *trepidatum* tamen in eo est, sed & ad tempus interrupta atque dilata Comitia sunt: & cùm conueniss-

sent

626a

sent denuo, *lentè* res acta, *diu*, *multúmque* deliberata, *serò* tandem *post Semestre*, concluſa. Maturâſſent magis, ſi magno illo, quem tu fingis, *timore* correptus Rex. Non fuit Illorum, qui *exterriti* eſſent, tam Elephantinis paſsibus incedere; Ceruinis pedibus proſilijſſent, ſi *timidi*. Nihil autem ibi *feſtinatum*: cura maior, vt *cautè*, quàm vt *properè* res ageretur. Quo in Iuramento, niſi oculus tibi malus fuiſſet, vidiſſes non *timorem* noſtrum, qui non alius erat, quàm debuit; ſed *dedecus* veſtrum vidiſſes, & æternum opprobrium Pontificis veſtri, contra quem, cauſa tam magna fuit, & tam iuſta *muniendi Reges*, *Subditos* iuramentis *conſtringendi*, ne violentiam inferrent in Perſonam Regis, neue *Coniurationes* inirent, in Salutem Reipublicæ. Vidiſſes hoc, & meritò correptus *pudore*, de *timore* tacuiſſes.

Quanquam videris & tu, qui ſic *paradoxa* venaris, vt hìc te expedias, ne incurras Seruus in Dominum; cùm ille *nolit*, tu *iubeas* timere Regem; ille *ſi* timeat, *temerarium* dicat; tu *temerarium*, *niſi* timeat; ille *cauſam nullam* eſſe dicat, cur timeat; tu *cauſas magnas*, & graues; ille, *nullum* vnquam *è numero* Principum; tu, *tot magnos Imperatores*, *& Reges* extimuiſſe; ille, *Ne time*; temerè enim facias, *Conſtans* non eris, ſi quem *nemo* Princeps timuit, tu timeas: Tu, *Time verò*; *Multi* enim timuerunt, & *Magni*; vide, ne dum *Conſtantem* te videre vult Dominus meus, *Temerarium* faciat. Ita, ait *hic*, negat *ille*; iubet *alter*, *alter* vetat. Quis hos homines ſpiritus agitat, niſi *Contradictionis?* Quis hæc illorum conciliet? Et tu tamen *paradoxa* crepas? Paradoxum hoc quidem tuum eſt, à te poſitum, niſi ſit plus etiam quàm *paradoxum*, id eſt, *paralogum*: Contra enim rationem omnem, & vel ſenſum communem, ſimul quem *reprehendis*, quòd omninò *timeat*; eundem quòd *plus magis non timeat*, *reprehendere*.

TRanſit pòſt, ad *odioſam* illam, & *odiosè* poſitam à Cardinale, *Iuliani ſimilitudinem*. Primò verò, in *Rebus* dicit ſimilitudinis ſummam poſitam, non in *Perſonis*. Cur ergò ita erudè rem reliquit Cardinalis? Cur non præfatus deferre ſe *Perſonæ Regis*, nec ad eam trahi velle, quæ de *Iuliano* ſic diceret? Cur neque pòſt reſtrinxit ad *rem?* & duritiem exempli honeſtâ aliquâ deprecatione molliuit, ſed ſic, quaſi *dimiſſo aculeo*,

culeo, ſtatim *auolauit?* Denique cur non ſubmiſit *Alium*, cui plus cordis, minus oris, quàm *Torto*, qui nec *Perſonæ* parcit iam; qui quaſi non ſatis iam eſſet per ſe, magis etiam adhuc *odioſam* reddidit? Ab vno hoc diſcat quiuis, quo animo ſit in Reges Pontifex, cum ſuis Cardinalibus, qui ſic immittunt *Scurras* ſuos, in Reges ipſos, & *ore ſpurco* liberè *graſſari* ſinunt, in eorum nomina; quibus, tempus erat, cùm Pontifices quoque ipſi *aſſurgebant*. Quid autem affert *bonus* iſte *Chriſtianus?* Primò *Iuliani* rem agit; patronum illi ſe præſtat, & attollit *Apoſtatam*, vt *Regem tantum* deprimat. *Non eſt* (inquit) *verum*, *Iulianum Atheum* fuiſſe. Atque idem, credo, diceret Apoſtolo *Paulo*, qui *Epheſios* idola multa colentes, dixit [a] fuiſſe. Non eſt verum, *Paule*, *Atheos* eſſe *Epheſios*, *Polytheos* dicere debuiſti. Atque hæc illius Auſpicia ſunt, vt mendacium impingat Apoſtolo, & Spiritum Sanctum loqui doceat.

[a] *Epheſ.* 2. 12.

At neque *Polytheus* erat *Iulianus*, ſed planè *Atheus*, quamuis eſſet tum *Pontifex Maximus*, Nempe *Irriſor Religionis ſuæ*, & Deorum, ad quos deſciuerat. Quis hoc neget, qui vel legerit *Cæſares* eius, vt, ibi de *Ioue*, de reliquis *Dijs ſuis* ludos faciat? Perinde bonus Ethnicus *Pontifex* iſte *Iulianus*, atque bonus Chriſtianus Pontifex *veſter*, *Leo decimus*, qui fabulam illam de Chriſto, ſibi vobiſque lucroſam valde fuiſſe, *Bembo* ridens aſſerebat; nec *Chriſtianus* hic, nec *Polytheus* ille, ſed vtérque *Atheus*. Veriſsimum ergo verbum hoc, *Atheum* dici debere Clientem tuum (bone *Patrone Iuliani*) nec tamen minùs verùm, *Atheum quoque* pari iure dici debere *Leonem*; atque illum etiam *Atheum*, qui apud [b] *Mirandulam* affirmabat quibuſdam domeſticis ſuis, *nullum ſe Deum*, etiam dum Pontificis ſedem teneret, credidiſſe. Illum quoq; *Atheum* apud eundem, qui viuens familiari cuidam aperuit, apud ſe animarum immortalitatẽ minimè creditam. Omnes *Catholicos*, omnes *Pontifices*, nec tamen *Chriſtianos*. Nihil ergo dicis cùm id aſſeris, *Cùm Catholicus non ſit, neq; Chriſtianus eſt*. Plus hîc multò dicitur. Cùm *Catholicus* ſit, tamẽ, non eſt *Chriſtianus*; imò cùm *Catholicæ Eccleſiæ Caput* ſit, *Chriſtianus* tamen non eſt. En tibi, quò *Iulianus* tuus te perduxit. Poteſt quis, Miſſas audire, poteſt facere, poteſt Caput Catholicæ Eccleſiæ Papam *credere*, poteſt Eccleſiæ Catholicæ Caput & Papa *eſſe*; nec tamen *Chriſtianus*.

[b] *Theorem.* 4.

Quàm

626a

Quàm verò ineptè philosophatur de *secundo? Cùm Catholicus non sit, neque Christianus est.* Vbi primò, Catholicum intelligit *Romano more* (vt ipse paulò pòst explicat) *qui Romani Pontificis religionem sequitur.* At hic talis, *nisi falsi nominis, Catholicus* non est. Vbi vide quam rem agam. Etsi *Catholicus* sit dixi modò, *Christianum* tamen non esse: *Ne Catholicum* quidem iam esse dico. Tu de *Iacobo* Rege quæris, ego de *Paulo Papâ quinto*, vter *Catholicus* verior, vter *Catholicam*, id est, *diffusam Ecclesiam magis* credat (ea enim vocis, *Catholici*, vis est) vter *Nulli loco alligatam?* Ac Rex quidem *Catholicam* planè agnoscit, pérque omnes terras vbique disseminatam, nec vlli loco astrictam vult, nec vllo circumscriptam. *Paulus* Papa vester non sic audet, non vel *Catholicam* nominare, nisi *Romanam* addat. *Romanam* autem sic addendo, euertit *Catholicam*, quasi si credat, *nulli loco* ascriptam, *vni* tamen *loco certo* ascriptam; *Catholicam Romanam*, quasi dicat *vniuersalem particularem*, vel *totum partem*, quasi si *Orbem* compingat in *Vrbem.* Atque hoc qui credat, *Catholicus* non est, proin nec *Christianus.* En Vicarius iam Christi, cùm *Catholicus* non sit, *Christianus* non est. Sed nolo delirantem sequi. Hoc qui credit, *Catholicus* non est, *Donatista* est; sic enim illi olim credebant Ecclesiam *Catholicam Africanam:* sic vos nunc, illis per omnia similes, *Catholicam Romanam.* Atq; vt illorum, quia *Africana* erat, *Catholica* non erat, sed pars *Donati:* ita & vestra, quia *Romana* est, *Catholica* non est, sed pars *Papæ Romani*; Atq; hoc qui neget, ad exemplum *Torti* [*Catholicam Romanam*] [*Animal Asinum*] appellandum censeo. Postremò, quid ita malè vobis conscij *Catholicam* non audetis vsurpare *solam?* Quorsum additis *Romanam?* Quid illâ opus est, si præter *Romanam*, *Catholicâ* nulla est? Neq; enim eâ voce opus vllum, nisi vt distinguat vestram ab aliâ *Catholicâ* quæ *Romana* non est. Ea quia merè *Catholica*, verè *Catholica*: vestra non *verè*, quia *additione* illâ *detrahitis*; & *priori* illi [*Catholicam*] per *posteriorem* hanc [*Romanam*] derogatis.

Sed vt *Sycophantam* hunc paulisper insanire patiamur, atq; vt Horatianus ille, *Nauem omnem quam conspexit in portu, suam putare*, blandiri sibi de nomine *Catholici*, vbi & quando occurrit, quasi *proprium* sit *suis* & *peculiare*; *ex ore proprio* iudicemus ipsum. Pòst enim ex *Paciano* citat, *Christianus, mihi nomen*; *Catholicus, cognomen.* At non omnes, quibus nomen *Pag. vlt.*

idem

idem, idem & cognomen? Quàm ridiculè? Omnes ne *Matthæi*, *Torti*, nulli *recti*? *Euangelista* ipse cùm *Tortus* non sit, nec erit *Matthæus*? aut Typographus noster, cùm *Bellarminus* non sit, nec *Robertus* erit? Annon ea Lex, vti *Nomen cognomine*: ita *Christianus Catholico*, latiùs vt patêre debeat? Et quid ergo *Paciano* opus, *Christiano Catholicum* addere? Sed dic etiam, qui *Romani pontificis religionem non sequitur*, id est, qui eo sensu *Catholicus* non est, non est *Christianus*? Non *Christianus*? Quid ergo est, si *Christianus non est*? vel cuius Sectæ dicendus? *Turcáne*? At nemo contra illos *nostris hominibus*, acriùs fortiúsue dimicat. An *Iudæus*? At illos *Romæ* Papa impunè sinit habitare. Ergo Paganus? At illi *Polythei*, *Papistis* in eo, quàm *nostris*, similiores. Quarta verò iam Secta nulla est. Et illud quoque responde, an iam nulli sub Turcâ gemant *Christiani*, nullæne ibi sint Ecclesiæ *Christianorum*? Vnde tamen, *eo nomine* commendati etiam *à vobis*, & *vestris hominibus* commendati, crebrò huc ad nos Captiui multi commeant. Nullíne in *Græciâ*, *Russiâ*, *Armeniâ*, *Ethiopiâ*, Christiani? *Tortus* deleuit omnes. Atque vt modò *Ecclesiam Catholicam Romanam* fabricatus est: ita iam *Religionem Christianam Romanam* meditatur; vt de Ecclesiâ non sit, Religionis expers sit, nec *Catholicus* iam, nec *Christianus*, qui Romanus non sit. At *Christiana Romana Religio* hactenus inaudita. Olim autem qui Hæretici, non inter *Turcas*, vel *Iudæos*, vel *Ethnicos* censebantur; neque nisi qui de Christianis essent, Hæretici audiebant: nuper exortus *Tortus*, qui Christianos negat.

Quin vos ergo diruitis *Consistorium*, feriari iubetis *Inquisitores* vestros: *Foris* enim *sunt Hæretici*, Christiani iam non sunt. De ijs *qui foris sunt quid ad illos iudicare*? Quid ad *Christi* Vicarium eos, qui *Christiani* non sunt? Cur *Ecclesiæ vocem* audiant, qui nihil habent commune cum *Ecclesiâ*? Quàm verò hîc sese *Tortus* memorem non præstat, quod tamen (cùm *mendax* sit) maximè præstare oportuit? Antè, Pontifici vindicat Hæreticos *excommunicandi* potestatem: hîc materiam tollit potestatis. Quî enim poterit iam *excommunicare* qui intra *communionem* non sunt? Ita excutit iam fulmen de manu Iouis sui; abnegat *Catholicam fidem de potestate Pontificis*, atque ita *Tortus* ipse iam, cùm *Catholicus* non sit, neque *Christianus* est. Sed hæc illius vecordia est. Vecordia certè,

qui

626a

qui tot Regna & Gentes, quæ *Romani* Pontificis religionem non sequuntur, semel & simul proscribit omnes; *Paganas* asserit, *Christianas* negat. Ita *Europæ* pars longè maxima, in *Paganismo* est. Quod nisi hunc *tam procacem Scurram* compescat Pōtifex, videat ne *assertio hæc erumpat in neruum denique*. Quare autem non *Christianos*? Quid tanti vel in fidem, vel Legem CHRISTI peccârunt, vt mulctandi sint hoc *Christiani* nomine? Quia ne *mente* Deo seruire volunt, non minùs quàm *Spiritu*, nec *ignoratâ Linguâ* Sacra sua murmurare? An quia bibunt *ex calice omnes*, nec sumunt ex *Semisse* Sacramentum? Seu quia *similitudinem* sibi nullam faciunt, quam *adorent vel colant*? vel id etiam, quia Sanctam Ecclesiam *Catholicam*, de *Veteri* Symbolo credunt, *Romanam* de *Nouo* non credunt? An denique, quia CHRISTO *nimio plus* tribuunt, nec ei *Sanctorum Suffragia* in munere intercedendi adiungunt, *operum merita* in iustificandi, *indulgentias Papales* in satisfaciendi? Videtur ergo, quòd per excessum peccent, & nimis Christiani sint.

At etiam *Patres* per vim torquet, vt cum eo vnà insaniant. *Augustinum*, qui *Pelagium debere* dicit, *gratiam confiteri, si velit non solùm vocari, sed esse Christianus*. Quid tum? Et pari operâ dicat *Torto* quis, debere & illum de *Scurrili hac suâ* in Regem *petulantiâ* pœnitere, *si velit non solùm vocari, verùm etiam esse Christianus*. *Esse Christianus*, id est, *verè & re ipsâ* esse, quod titulo tenus erat: *Esse Christianus*, id est, *intus & apud Deum* esse, quod extrà videri voluit & haberi apud homines. Multi enim & apud vos, tum Christiani, tum Catholici, credo, vocantur: quibus non magna cura, vt sint quod vocantur, non magis quàm *Pelagio*. Nec qui hæreses ergò sectantur solùm: quis enim nescit *Augustinū* locis multis negare *Christianos*, qui verbo confiteātur *Christum*, factis negent? Scit hoc ita esse, qui legerit *Homiliam* eius secundā in illa Apostoli verba, *Omnis Spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est*. Quid agimus iam? Negamus Christianos, qui Christum *vitâ negant*, *ore confitentur*? Vide, ne ita ad miram paucitatem res Christiana redeat: Vide ne sic, Ecclesia vera, quæcunque tandem aut vbicunque sit, non vel ipsa multos habitura sit Christianos. Semper autem pessimè

ſuccedunt *Torto* exempla quæ adducit, vt *Iuliani* antè cum *polytheiſmo* ſuo: Vtri enim *Polytheo* ſimiliores, ac proin *Iuliano*? Quoſne *Catholicos* dicit, qui neſcio quot, minorum Gentium Deos habent Medioxumos interceſſores ſuos, non pauciores *Iuliano* ipſo, atque in eâ ſimilitudinis parte ſtrenuè *Iulianizant*: An quos negat Chriſtianos, Paganos eſſe vult, quos tamen *Deo vno*, *vnóque Mediatore* tum *Redemptionis* tum *Interceſſionis* contentos eſſe, nec ipſe negare poteſt? Ac *Iuliani* quidem ibi ſimilitudo: hîc verò etiam *Pelagij*, redit illi in verticem. Vtri enim meliùs, vtri magis honorificè ſentiunt de *gratiâ* illâ; qui Pontificis religionem ſequuntur, an qui Reformatam? Quis neſcit, ſi ij Chriſtiani non ſunt, qui *in gratiam* ingrati ſunt, qui *Pelagium* ſapiunt: quàm cuiuis in procliui ſit dicere, veſtros Catholicos hîc potiùs *Chriſtianos* non eſſe, vtpote *Pelagij* pelago (qui ſic *vocari voluit*, *non eſſe Chriſtianus*) gradibus aliquammultis propinquiores? Quo in pelago cauendum vobis ne naufragium faciatis. Nos enim longè longiùs ab eo abſumus.

Athanaſio autem & *Cypriano*, eadem ipſa reſponſio ſatisfaciet. *Chriſtiani* vocem ibi ab illis premi ſtrictiùs multò, quàm communi loquendi more vſurpari ſolet; nec *de rigore* dicendum *Chriſtianum*, qui vt *Arius* in *Deitatem Chriſti*, vt *Nouatus* in *pœnitentiam* iniurioſus ſit. Etiam, cùm de moribus indignis nomine *Chriſtiano*, ſermo illis eſt in *Homilijs*, ſiquis vt *Tortus* hîc, mendax, vel maledicus; & eum Chriſtianum verè vel eſſe, vel dici, Patres ijdem negabunt. Alioqui, cùm diſcedunt à ſtricto hoc dicendi genere, nec rem ad viuum reſecant; quis neſcit, paſsim apud omnes, qui locuti ſunt, omnes qui ſcripſerunt, etiam Ethnicos ipſos; *Chriſtiani* nomine cenſeri, qui *Chriſti* nomen ſeruabant, cuicúnque demum Sectæ addicti fuerant? Quis neſcit etiam Hæreticos multa paſſos, vt *Chriſtianos*, cùm ſufficeret hoc nomen, vt reos tum conſtitueret? Nec vlla ratio patitur, vt *Chriſtiani* nomenclaturâ excludantur magis, qui *errant*, quàm qui *operantur malum*. Rom. 8. 14. Neutri enim *Spiritu Chriſti* aguntur. Qui autem *Spiritu Chriſti non aguntur*, *hij non ſunt eius*, nec niſi illius nomine *dealbati*. Non enim *doctrina* tantùm, *vita* etiam *bona* requiritur, vt *nomini* reſpondeant; vtrumque qui non adhibet, fruſtra *Chriſtianus*

626a

ſtianus appellatur. Patiatur ergo *Tortus*, qui idiomate ſuo *Catholici* non ſunt, *Chriſtianos* eſſe, ne exurgat fortè aliquis, qui pariter contendat, eum quoque, vtpote Obtrectatorem, *Chriſtianum* non eſſe.

Dixit autem Pontificios Apologiæ Author, alicubi *Catholicos*; quare ij iam ſoli *Catholici*, ipſe non Catholicus. Nec id tamen ſic feret. Dixit Orator *Sextum Nauium* virum optimum; Senex in Comœdiâ *Dauo: Heus bone vir!* Vterque tamen, & *Næuius*, & *Dauus*, haud multò quam *Tortus* meliores. Dixit quidem, ſed ſeriò non dixit: auribus dedit. Dicet quis *Turcam* (ſi eum alloqui contingat) *Muſſulmanum*; amant enim *Turcæ* ſic appellari, libenter audiunt, faciliùs capiuntur: nec, ex eo tamen concludes, qui ſic appellet, ſentire de *Turcis* quaſi ij ſoli homines *Conſummati* ſint & *Perfecti*; quæ tamen illius vocis vis eſt. Vos quoque gaudetis *Catholici* non minùs appellari; nempe vt titulis Maiorum gaudent, qui Maiorum tamen rem omnem decoxerunt: Demulſit eo vos, vt æquioribus vteretur. Poſtquàm argumentum inde ducitis, *Turcæ*, vt ſe ſolos *Conſummatos*; vos, vt ſolos vos rectè in religione *ſapere* putetis: quid reſtat iam, quàm vt dehinc, vos *Papiſtæ* ſitis, illi *Turcæ*; nec vel *Catholici*, vel *Muſſulmani* ampliùs audiatis? Ita minimè expedit, delinire malas indoles. Salomonis vera vox fuit; [a] *Quod curuum, tortúmue eſt*, tractes vt voles, *rectum* fieri non poteſt. [a] *Eccleſ.* 1.15.

Æquè inſulſum quod mox ſubijcit: *Qui Catholicus non eſt, hoc ipſo Hæreticus eſt.* At ſi *Hæreticus*, hoc ipſo *Chriſtianus*. Nam id certum: Qui *Chriſtianus* non eſt, eo ipſo *Hæreticus* non eſt. Niſi enim qui *Chriſtianus* ſit, *Hæreticus* nemo eſt. *Qui Catholicus non eſt, hoc ipſo Hæreticus eſt? Turcæ* ergo omnes, *Iudæi*, *Pagani*, *Athei*, *hæreticæ prauitatis* accuſantur; Et *de nouo* iam feruet opus *Inquiſitoribus*, ampla illis materia iam, plena Curia, *qui intus* ſunt, *qui foris*, totum iam Orbem conuenturi ſunt. Inquirunt enim in *Hæreticos*: at quiſquis *Catholicus* non eſt, eo ipſo *Hæreticus* ſcilicet. Nec illud ſanè minùs. *Catholicum, atque Hæreticum contraria eſſe, vt diem & noctem, vt lumen & tenebras.* Dies autem & nox, lumen & tenebræ, *contraria* non ſunt, *priuantia* ſunt, quorum ea na-

tura eſt, vt niſi vni ineſſe, niſi de vno dici nequeant. *Habitus* præceſſerit neceſſe, vbi *priuatio* iam ineſt; vt iam *Hæreticus* nemo eſſe poſsit, niſi qui *Catholicus* priùs fuerit, vt euertat iam Periodo hâc, quod præcedente poſuit. *Turcæ* enim, *Iudæi*, *Pagani*, Catholici nunquam fuerunt. *Dies* illis aut *lumen* haud vnquam luxit, vt iam *nocte*, vel *tenebris* comprehendi queant. Tum, vt ſingula verba ſingula abſurda ſcias; nec illa quidem *Priuantium* Lex eſt. Nam nec ibi id ſequitur, vt qui *non videat*, *cæcus* ſtatim ſit: Non enim *Lapis*; qui *nec vidit* vnquam; nec tamen *cæcus* eſt, cùm nunquam *viderit*, vt viſu pòſt *priuari* poſsit, & *cæcus* fieri; Vt ſi *priuantia* maximè ſint *Catholicus* & *Hæreticus*; non tamen negato *Catholico*, vt *hæreticus* ſit, ex eo ſtatim conſequatur. Quanquam, quid ego hæc conſector, tàm leuicula? niſi vt videat Lector, duo hæc, *Tortum*, & *Dialecticum*, *diſparata* eſſe, eumque è *paruis* ſuis *Logicalibus*, præproperè nimis ſe ad *Theologiæ Scholas* contuliſſe.

Nec multò tamen melior *Theologia*. Non enim contraria ibi *Catholicus* & *Hæreticus*: *Orthodoxus* potiùs, & *Hæreticus*, qui ſcilicet vel *rectè* vel *ſecus* de Religionis rebus ſentiat. Nam vox *Catholica* quid valeat, vel è *Symbolo* petendum: vbi poſita, vt *Eccleſiam*, *quæ poſt Chriſtum*, ab *eâ* quæ fuerat *ante*, diſtinguat; *Chriſtianam* à *Iudaicâ*. Illa tum, *intra vnam* Gentem *concluſa*: Hæc iam, quàm latè patet *Orbis*, tam latè *diffuſa* eſt. Neque verò legitima vlla *Catholici* oppoſitio, ad *hæreſin* vllam, præterquam *Donatiſtarum* olim, qui ad ſuam *ſolam Africanam*: *Papiſtarum* hodiè, qui ad ſuam *ſolam Romanam* arctant quaſi Eccleſiam, & de *Catholicâ* faciunt *non Catholicam*: ad Papiſtarum (inquam) aut ſiqua alia eſt, quæ ad locum vnum præ alijs *Eccleſiæ vniuerſitatem* reuocat. Benè inter ſe hæc contrariantur; *Vniuerſalis*, & *pars Africæ*: *Vniuerſalis*, & quæ *à Româ* pendet: *Locum* enim ſpectant hæc, qui vel *vbique* vel *alicubi tantùm* eſt. *Vniuerſalis* autem, reſpectu *Loci* (quod ſonat *Catholicus*) & *Hæreticus*, ratione *Peruerſi Dogmatis*, quid habent contrarium? Dic ergo ſiquid habes de *Orthodoxo*: id enim propriè *Hæretico* aduerſatur. Quanquã etiam ſi *Catholicum* vrgeas; ne ſic quidẽ res tibi rectè cecideris, Nulli enim quam vos minùs *Catholici*, minùs *vniuerſitati fauentes*, proinde (ſi tu quidem rectè ratiocinaris) neq; *magis Hæretici*, nec minùs *Chriſtiani*.

Toti

626a

Toti ſimul Fidei Chriſtianæ renunciauit Iulianus; *Nunquam deſeruit Religionem Rex*, quam ſemel profeſſus eſt; à *Veſtrâ*, cui nunquam fauit, nunquam deſciuit. Ecquid magis ex Diametro? Imò, *non omninò verum eſt, nunquam deſeruiſſe.* Imò *omninò verum* eſt, te hic Sycophantam *omninò* agere. Quâ parte *verum* non eſt? *Parentes Catholici erant.* Non erant; vel *Pater*, vel *Auus.* Quid tum ſi erant? *Parentes* omnium, qui olim *Chriſtiani* de *Ethnicis*, Ethnici fuerunt. Parentes omnium, qui iam apud *Indos* baptizantur, *Ethnici* & ipſi. Religio hæreditaria non eſt. At *Ritu* veſtro ſuſcepit *Baptiſmum*; Quid *Ritus* ad Baptiſmum? Vtrobique *Baptiſmus* vnus eſt; nec qui *Ritu* noſtro *Baptizati*, vos de nouo *tingitis*, nec *nos* qui *veſtro*; vtrobique *Catholicæ fidei* profeſsio: quâ ipſâ in profeſsione, *non mutamus, in quibus nobiſcum eſtis; in multis enim nobiſcum eſtis.* Vbi mutatum quid, id eò factum, quòd in *Ritu* veſtro diſceſſum eſt, à caſto integróque Dei cultu: & quòd, *Ab initio non fuit ſic.* Vt in *Cultu ſimilitudinum* contra *Mandatum ſecundum*, cuius vos vobis conſcij, etiam olim *Mandatum ipſum* de Libris veſtris expunxiſtis: Vt in *Sacramento Euchariſtiæ dimidiato, contra mentem Chriſti* expreſſam: vt in *Liturgiâ non intellectâ*, contra *mentem Apoſtoli.* Denique (quod & [a] *Tridentina* Synodus veſtra fatetur) *quæ, ſiue temporum vitio, ſiue hominum incuriâ, & improbitate irrepſerunt in Miſſam ipſam*, in melius mutata, *Reformata* hæc *apud nos: apud vos* etiam cùm fuerint, *proteſtati* noſtri ſunt, nobiſcum vos in gratiam facilè redituros, nec niſi ſub iſtâ *proteſtatione* ſeceſſum à vobis, quàm tantiſper dum iſta in melius mutarentur. Quicquid autem apud vos, *priſtinæ Fidei* aut *Religionis*: intactum *apud nos* manet. Nam *Caluiniſtæ* conuitium, protritum iam eſt. Nemo hîc, addictus iurare in verba *illius.* Tanti eſt, quanti rationes quas affert pro ſe, nec pluris. Et vos ſi non magis addicti *Papæ* & *Pontifici*, non eſſetis qui iam eſtis, quódque (merito veſtro plurimùm) auditis, *Pontificij*, & *Papiſtæ.*

[a] *Seſſ. 22. Decret. de Miſſ. celeb.*

At verò, Quæ hæc tempora ſunt? Quod ſeculum, vt ſic audeat Sophiſta impudens, ore ſacrilego bacchari in *Reges*, ídque non alio fundamento, quàm, *ſi vera ſunt quæ narrantur? Fabulæ* ſunt, *quæ tibi narrantur*, & à te. *Idem* iam, *Rex* qui *ſemper fuit*, & ex quo per ætatem ſapere potuit, *vna* illi ſemper, *eadem*que

mens, nec *mutata* vnquam sententia, vel de *Ecclesiæ Regimine*. Intimè semper sensit, extimè præ se tulit illam *exterioris Regiminis* formam, ferendam fortè ad tempus: hanc verò magis placere sibi, vti *meliorem*, vt magis *ex mente Sacræ Scripturæ*, vt cui *Antiquitas* magis faueat, vt quæ *Monarchiæ* magis conueniat. Enimuerò, quod tu hîc de *Populari Formâ* vellicas; qui de vobis cordati sunt, idem hoc facturos autumant Iesuitas, vbi sat illis virium, & tale quid, *altâ mente* illis *repôstum* esse. Deinde, si postquam vidisset iam, *nostram Regiminis Formam*, illam magis probâsset, quàm *alteram* cui assueuerat; an vel sic *Religionem* desereret? Quàm hoc verò absonum? Quando & apud vos *dictio iuris exterior*, *Clauis* propriè non sit; eamque vos multis sæpe mandatis, qui *Laicorum* in sorte sunt, exortes planè *Sacri Ordinis* vniuersi. Nec Religio est vobis sentire, & facere; quod siquis hîc, vel faciat, vel sentiat, mutet in Religione. Sed tu *pudori* omni semel *renunciâsti*, qui hoc esse dicis *fidei renunciare*.

Sequitur verò, vexata iam illi calumnia de Mulctis: sed ea iam sæpiùs mihi obtrita: quam hîc tamen, quia nouì nihil habet quod afferat, *obtrudit* iterum; ego vicissim *extrudo*: quòd, & longè *impar pœna*, (id quod scit ipse, si quicquam scit in Historiâ) & *causa longissimè*. *Causa* enim sub *Iuliano*, *Christi nomen confiteri*; dic tu hanc vestram esse apud nos —*Clamabo perisse* — *Frontem de rebus*: Neque verò de vllâ vestrâ quam dicis *Religione deserendâ* agitur, nisi illa *Religio* vestra est, in Regem machinari atque adeo insurgere, vbi Pontifex digito concrepuerit. Hæc illa est *fides Catholica* de Pontificis potestate, quæ vna vobis *abneganda* est: quam, ni *abnegetis*, *fides Catholica* vos, etiam Pontificem vestrum, *pro suis abnegabit*.

Fines pòst, conferuntur inter se. Finis *Iuliani* vnus, *Christianitatis euersio*. Mutus ad hunc *Tortus*; vellicat tantùm Regis finem, is est *Regni*, *& Religionis in Regno tranquillitas*. Quàm verò ridiculè; fieri id à Rege, vt *Catholici primùm*, *pòst etiam Puritani opprimantur?* Vt hic homo solicitus est, non tantùm de *Catholicis* suis, sed de *Puritanis* etiam; quasi Cordi sint illi atque Curæ; quasi eis ex animo bene vellet, nollet *opprimi*: Putásne, de *Illis* laborat *Tortus?* Non sanè; id tantùm satagit, vt & *Illos* quoque ad tempus fœderatos habeat, vt & *Illos*

quoque

626a

quoque tumultuari faciat in pacem publicam; ni faciant, mox *opprimendos* à Rege: vt inuidiâ verbi hâc, illis quoque calcar admoueat, contra Principem & patriam attentandi. Et notum tamen satis, animum *illi* esse, si essent *vires*, & *illos* simul, & *nos* opprimendi. Finis alter *Iuliani*, vt *Idololatriam reduceret*. De hoc tacet etiam. Regis *finem* carpit, qui est, *vt naturalis fidei suæ, ac ciuilis obedientiæ professionem obsignent ita subditi*. Quid hic carpit autem? scilicet, *quòd in toto Iuramento, naturalis fides, aut ciuilis obedientia ne semel quidem nominentur*. Et ô rem *carpendam!* Atqui *fidelitas* & *obedientia* nominantur ibi, quod nisi *vappa* sit, *fidem*, (seu malis dicere *fidelitatem*) quæ ibi nominatur, non nisi *naturalem*; & *obedientiam* non nisi *ciuilem* potest intelligere. Nec enim Catholica illa *fides* (quanquam cum *illâ* amicè conspiret & *hæc*) nec *obedientia*, quam *Creaturæ Deo*, sed quam *ciues Principi* præstant, (etsi nec hæc quidem *ab illâ Dei*, aliena est.) Quâ *fide*, quâque *obedientiâ Iuliano* etiam parêrent Christiani; *irent contra Gentem, contra quam illos ire iuberet*, memores, *fidem, obedientiam* in Deum: fidei, *obedientiæ* in Cæsarem non officere.

Negatur verò *perpetuò potestas Pontificis*. *Negatur* verò *potestas* ad malum; *potestas* ad *Rebelliones*, *Proditiones*, *Seditiones* excitandas; *negatur*, & *ad campos Elysios negabitur* à nobis. *Dixi Phormio*. Sed vbi interim *similitudo* vlla cum Iuliano; *Tres capellæ* nobis vbi sunt? Quid? an Iuliano in hoc Rex noster similis? Fauétne (ἀλλὰ ὄναρ) *Idololatriæ?* Audet penè quiduis *Tortus*, hoc tamen *non audet* dicere. At *de hoc* nobis sermo, *in hoc* collatio omnis est. Ille verò se, relictâ re, confert ad *modum*, quo *Iulianus perduxit* ad Idololatriam. Quid hoc ad rem? Perducit ne eôdem Rex? non *perducit*, imò *abducit*, quàm potest longissimè. Dissimile ergo totum. De *re* verò iam, non de *modo* quæritur. Non potest de *re* mutire quicquam, audiamus de *modo*. *Sub colore Ciuilis obedientiæ* id agit Rex, *vt sibi obedientia Sacra* tanquam *Primati in spiritualibus*, præstetur. *Vbi* id agit? *Quâ parte* Iuramenti? *Quoto articulo de quatuordecim* illis? Designa locum, adhibe verba; tortorem age; exprime si potes inde sensum hunc, vt vsquam ibi agatur vel de *Spiritualibus*, vel de *Primatu in Spiritualibus*, vel de *Rege in Spiritualibus Primate*, vel de *Sacrâ vllâ obedientiâ* ei deferendâ: Sub

colore

colore, imò *ſubſtantiâ ipsâ* mendacij affirmat hoc *Tortus:* affirmat etiam *ſuprà ſibi demonſtratum eſſe*, quod neque *ſuprà* neque *ſubter*; neque factum eſt, neq; *fiet* vnquam. Nec eſt enim ibi, vt *monſtrari* poſſit, nec verbum ibi pertrahi poteſt ad *Sacram obedientiam*, aut *Primatum Spiritualium:* nec cui candor inſit vllus, ſi legat, relegátque Iuſiurandum vel millies, tale quid ex eo vnquam eruat: *Tortum* autem, quaſi *monſtrum* habeat, qui id ibi *monſtrari* poſſe autumat.

Dicendum illi iam erat, de ſuâ illâ *maximâ ſimilitudine Regis & Iuliani*, quoad *Idololatriam.* Non potuit miſer; vidit Regem, vt initio à Iuliani *Polytheiſmo*, ita hîc ab *Idololatriâ* abeſſe quàm longiſſimè. Vtriúſque quidem maculam fœdam, ſed Idololatriæ hanc imprimis, *ſibi* & *Catholicis ſuis* adhærere; *Defenſionem* ſibi potiùs *proſe*, quàm *Accuſationem* vllam *in nos* inſtituendam hîc eſſe. *Vbi, quâ parte* ſit Idololatria, facilè videt, non *noſtrâ* ſcilicet, ſed *ſuâ.* Vnus enim hic articulus inter multos, quorum cauſâ, Papiſtæ, Hæretici à nobis (hâc quidem in re) verè Catholicis, cenſeantur. Hinc autem vt ſe explicet, induit ſe in nouam *Hæreſin*, neſcio dicam an *veſaniam*, an *vtrâmque*; *vtráque* enim eſt. *Se quidem Idololatras non eſſe, idola non colere, quòd ſcilicet colant imagines rerum exiſtentium: Eas autem Idola non eſſe, quòd Idolum, non niſi imago ſit, rei nuſquam exiſtentis.* O iecur Theologiæ! Nec aduertit homo acutus, dum hoc dicit, apertè ſe & *Moſi*, & verò etiam *Deo* ipſi contradicere, qui Lege ſuâ, quâ vetat *Idola*, vetat fieri *omnem ſimilitudinem eorum, quæ in cœlis ſunt, vel in terrâ, vel in aquis ſubter terram*, quæ ſunt *Omnes* puto *Res alicubi exiſtentes.* Tam *Torto* cum Deo præclarè conuenit; vt abſterreat Deus, *à cultu ſimilitudinis omnis Rerum quæ vſquam exiſtant:* Tortus autem contrà iubeat, *Faciant* verò, *colant* etiam *ſimilitudines Rerum vllas*, ſi modò exiſtant vſquam. *Idola* enim (quicquid dixerit Deus) non eſſe niſi *imagines* ſolas Rerum nuſquam exiſtentium. Quare ex nouâ Theologiâ *Torti* dum Res modò *exiſtat*, in cœlo, terrâ, aquis, ſubter aquas, ſit vel *malus Dæmon, coram eo* incuruare ſe, & *in eo Deum adorare* poſſe. Ad hanc enim inſaniam nuper iam deuentum eſt, eámque libris editis docent, & defendunt boni Theologi, in eóque rem agunt Apoſtatæ *Iuliani*, qui ſi viueret iam, hoc idem ipſe pro ſe di-

626a

ſe diceret: non ſe *Iouem lapidem*, ſed *in lapide Iouem* adorare; atque id multò minùs abſurdè quàm [a] Vaſquius *in Diabolo Deum*: vt ſi quærat iam quiſquam vbi illa ſimilitudo *maxima*; reperiet inter duos *Pontifices Maximos*, *Iulianum* & *Papam*, in hâc quidem *maximam*: atque ſimilitudine hâc ſenſim diſceſſionem fieri à *Chriſtianiſmo* ad *Paganiſmum*, à *nouo* iam iſto *Iuliano*.

[a] *Lib. 3. num. 317.*

Proxima huic, *de modo* collatio. Iulianus *ſubrepſit incautis*: Rex nec ab *incautis* ſuſcipi vult, nec *incautè*, ſed ſumpto ad cogitandum ſpacio. Nec *ſurrepſit*; nihil enim proponit ibi niſi explicatum & planum. Hîc verò *Tortus*, craſſum ſe fingit, & ſimplicem, vt qui vias *planas*, ab *aſperis* nequeat diſcernere; ſed in *planitie ipſâ* impingat in montes, nec vbi ſint indicat tamen, nec *de modo* diſſimili vel verbum facit, aut totâ de re. Tantùm ſcias vbi ægrè illi ſit, vbi dolor; iterum iam, & iam & ſemper ad *negatam Pontificis poteſtatem* manum habet, ibi dolor eſt, is mons eſt, quem *in planitie*, non ſentit, ſed ſomniat. Sed annon modus diſſimilis? Nam quicquid hîc *negatur*, *apertè negatur*, nemini ſubrepitur incauto. *Non poſſe Pontificem ab obedientiâ Regis ſubditos abſoluere*, dicitur ibi dilucidè, diſertè, non tectè, non tortuoſè. Nec enim, quâ *Ille Rex* eſt, quâ *illi ſubditi*, *poteſtas* vlla in illos Pontifici; tantùm quâ *Chriſtiani*. Reliqua ne dicuntur quidem, quæ tu ibi fingis. Non dicitur *Iure non eſſe parendum excommunicationi Pontificis*: quin *parebit*, quouſque locum habet Cenſura Eccleſiaſtica, in *Sacris*, in *rebus Eccleſiæ*: in *Politicis* enim Cenſura locum non habet. Sed neque illud dicitur, *Iuro Pontificem ab hoc Iuramento me liberare non poſſe, quia legitimâ plenâq; authoritate mihi miniſtratum eſt*. Diſiuncta ſunt ibi hæc, nec *poſterior prioris* cauſa, nec quia *legitimâ authoritate miniſtratum*, ſed quia *legitimum*, ideo liberare non poteſt. Poteſt enim & *legitima authoritas* eſſe, quæ *miniſtrat*, & *Iuramentum* interdum *minùs legitimum*, quod miniſtratur. Hîc verò, & quod defertur *Iuſiurandum*, & à quâ defertur *authoritas*, legitima vtraque, vt neutro nomine detrectari debeat.

Benè autem habet, quòd *omnes naturaliter horrent*, quæ ibi *de proditionibus*, *Conſpirationibus*, *Regiæ perſonæ violentiâ & cæde*. Benè quòd hoc Tortus *fatetur* tandem; ſi tamen *fatetur*, nec

reſeruatam habet in mente euaſionem [*niſi Pontifex illa præceperit*] Quid ergo? non vel illa iurent, ſe nullius *Proditionis, Conſpirationis in Regem, vis* vel *cædis perſonæ* eius inferendæ conſcios fore, vel participes, ne *ſi id ita iubeat Pontifex*. Nec tamen neſcius eſt, quò tendant illa, *abſoluere ab obedientiâ, interdicere ne pareant*. Vbi eò ventum; *Proditiones, Conſpirationes, Cædes, quas ita naturaliter horret*, non longè abeſſe. Ecquando enim viſum, qui *parêre* ſemel Regi noluit, vt ei religio fuerit *conſpirandi*, aut cui *conſpirandi* religio non fuit, fuerit vlla, *vim afferendi?* Conſequuntur iſta ſe mutuò, & ferè ita ſemper factum eſt, ſi ſemel interdixit ne pareant, edixit non ita multò pòſt, vt arma teneant. Quæro enim, cùm *abſoluti*, vt Regi ne *pareant*, cui parêre eos velit Pontifex? Non enim *nulli*; non fauet *Anarchiæ*: Ergo *alij*, cui Regnum in prædam addixit. Quid ille vero? annon *æmulum ſuum* primo quoque tempore *caſum* vult? Reliquum eſt, vt qui *naturaliter horrent* hæc *facientem, naturaliter* etiam *horrere debeant*, ad hæc ſubditos *ſoluentem*, & ab eo *Iuramento*, quo cauentur hæc, Breuibus ſuis *arcentem*, atque *abſterrentem*.

Vltimum autem eſt; *Iuliani* omnia eò facta, vt *Idololatriam* perpetrarent ſubditi: *Rex* & ipſe, & ſubditi *ab Idololatriâ* remotiſſimi; atque adeo *non boni Catholici* (ſtilo nouo) quòd adeo *remoti*. Hæc, vel primò intuenti *diſſimilitudo* ſumma: *Tortus* verò ſic *torquebit*, vt *ſimilitudo* ſumma ſit. Neque tamen, nuper natâ hac ſuâ *Idoli* definitione, excutiet à ſe *Iulianum ſuum*. Dicet enim, *extitiſſe* initio *Iouem* ſuum paulò ante tempora Heroica, *Saturni* atque *Opis* filium: reliquos autem, quos colit *Deos, Iouis Soboiem* fuiſſe. Ita ne ſe quidem *Idola colere*, magis quàm *Tortum*: non enim *Chimæram*, vel *Tragelaphum*, non corpus humanum cum capite equino, nec *imaginem* vllam, niſi reiquæ aliquando *extitit*. Tum, quòd *Tortus Idolum* eſſe dicit *imaginem* falſi Dei; agnoſcet etiam & hoc *Iulianus*, & de *Torti* Sanctis illis *haud vllum, verum Deum* fuiſſe, *Tortum* collegam ſuum ſtatim admonebit. Quid reſtat igitur, quàm vt ruant alter in alterius complexus, atque de ſummâ hâc inter ſe *ſimilitudine* mutuò gratulentur?

Nam quòd Apoſtolum pertrahere cupit ad ſe, quòd is *Idolum nihil eſſe* dicat; nihil dicit. Non enim alio ſenſu *Idolum*

nihil

626a

nihil esse dixit Apostolus, nisi quantum *ad id, quod esse putatur, rem* scilicet, *quam refert non habere*, nec *vim vllam*, vt vel *iuuet* quicquam vel *noceat*, & (quod erat tibi instituti Apostolici) vt cibum vel *sanctificet*, vel *polluat*. Hæc vna Patrum, vna omnium interpretum mens, déque eo expresse cauent, ne cum *Torto* tam plumbei simus, vt venisse vnquam putemus Apostolo in mentem, vt *planè nihil* putârit esse: cùm & *materia* Idoli aliquid sit, vt lapis, lignum, metallum; & *forma* ab artifice in materiam inducta, *aliquid* etiam; nimirum *qualitas*: sed quoad id *quod refert*; id, *pro quo fit* vel *colitur*; id, quod illi *de Idolo sentiunt*; eâ quidem ratione *nihil* esse: proinde, *nihil in mundo*, dixisse. *In mundo* quidem, non in vltramundanâ, non in Metaphysica *Vasquij* vel *Torti* phantasiâ, in quâ *aliquid* est, quod *nihil* est; & *alicubi*, quod *nusquam*. Phantasmata hæc mera sunt, & cerebri vestri Idola. Illa verò etiam dementia tua, vt quenquam existimes tam dementem, qui eo sensu *Imagines*, vel Christi, vel Sanctorum Idola putet, quòd Christus, vel Sancti *nusquam* sint, vel *nihil*. Scis ipse (nisi non vis scire) eas alio longè sensu *Idola* à nobis haberi; quo scilicet sensu, Idolum erat Serpens æneus, qui *imago Serpentis* fuit, *Serpentis* dico, proin *rei existentis*, & tamen *Idolum*, quòd cultus iam abusum pateretur. Quâ ratione, etsi Dei iussu conflatus fuerat *Serpens* ille, etsi miraculis insignis, etsi Christi ipsius Symbolum; tamen cùm abusus illos pateretur (neque tamen tantos, quantos quotidie patiuntur Imagines apud vos) ab *Ezekiâ* sine scrupulo comminutus est: vt &, si *Ezekiam* vos haberetis vllum, vestræ quoque illæ essent comminuendæ.

Neque verò *Anathema* illud *Septimæ Synodi* quicquam ad nos. Non enim imagines, seu Christi, seu Sanctorum, *Idola* nominamus. Non sunt, quâ à se certè; sed tamen *Idola fieri* posse dicimus, quâ à vobis; non minùs quàm *Serpens æneus* à Iudæis, tum demum scilicet, si *adorentur*. Sunt enim *similitudines eorum, qui in cælis*, coram quibus prociditis, quasque *colitis*; quod disertis verbis vetitum, lege Diuinâ. *Imagines* ergo in se, *Idola* autem *Torto*, vbi colere occepit: quo facto, & ille, & qui idem cum illo faciunt omnes, *Idololatræ* sunt.

ACcedit iam *Tortus* ad exemplum *Eleazari*: impeditus in viâ nonnihil *conuitijs*, & *nugis*, quæ tamen *omittit* semper,

dimittit nunquam. Ibi verò, *audet dicere* (*audet* certè *dicere*) multa, vtinam etiam vacaret probare) *Eleazaro, non tam iustam causam fuisse carnis porcinæ non gustandæ, quàm Papistis Iuramenti recusandi.* Vbi, sumit primò eandem vtrobique esse, imperantis authoritatem. Nos non damus. Multum enim interesse, *Breui Pauli quinti*, Iuramentum; *Verbo Dei*, esum carnis porcinæ interdictum: multum autem interesse inter *Verbum Dei*, & *Breue Pontificis*. Tum, seriò nobis narrat, & extra iocum, mysterium magnum; *potestatem* Pontificis sui, *rem esse longè superiorem carne porcinâ*. Ridet, credo, Lector, ad *sublimitatem carnis porcinæ*, & collationem eius cum *potestate Papali*, vtra *sublimior*. At si *è macello* petere voluit, si *de carne* instituere comparationem; de *sapore* vel *precio* debuit, non de *sublimitate* disputare, præsertim autem non de *carne porcinâ*, quæ certè sublimis non est, fere semper in cœno volutatur, vt non multum accedat *ad potestatem Papalem*, si longè sit quàm illa *sublimior*. Ridet hæc Lector: Pontifex non ridet, quòd cum *porco* se, *potestatem* suam cum *suillis carnibus* in comparationem adduxerit. Certè res erant non eiusdem generis, nec instituì debebat inter eas, vlla comparatio: *Iacta* autem *est alea*: Etiam *sublimè*, in *fumo pendente carne porcinâ*, *sublimior* tamen est *potestas Pontificia*. Hæret verò adhuc nobis scrupulus. Nam si (quod opinor Aduersarius non negabit) impar sit, longéque sublimior *authoritas verbi Diuini*, quàm *Breuis Pontificij*; magis peccabit *Eleazarus*, qui *porcinam* gustabit, quod *verbo Diuino*; quàm qui Iuramentum suscipiet, quod *Breui vtróque* prohibetur. Nec abnegabit tamen quis, *potestatem* Pontificis, aut *sublimitatem* eius præ *carne porcinâ*; sed *authoritatem Dei* dicentis, *Ne gusta*; *sublimiorem* putabit *Pontificis authoritate*, dicentis, *Ne iura*: & quidem tanto sublimiorem *Diuinam* hanc illâ Pontificiâ, adeóque plus tantò, quàm est *potestas Papæ* sublimior *carne porcinâ*. Quare *Eleazari* in hac quidem re causa potior. Sed in hoc decipitur *Tortus*, vel decipere alios nititur, quòd cùm de eo agitur, vtri parendum, Deo legem ferenti, an *Papæ* Breue scribenti; ille aliam rem agi affirmat, cum *porco Papam*, & *potestatem Papæ* cum *porcinâ carne* comparari.

Pòst autem *quæri* dicit *ab Apologiæ Authore, exemplum è Scriptura*

626a

pturâ Diuinâ, quo detractio obedientiæ, ſtabiliatur. Et *quærit* quidem, ſed nullum *Torto* ad manum erat, *nullum profert*; & dum *nullum profert*, nullum fatetur eſſe: Sed ſi velis *pro ſtabiliendâ Pontificis poteſtate*, tum verò habere ſe in promptu. At hoc nemo *quærit*. Quorſum enim? Quia *labefactatur Iuramento poteſtas illa*. Ne id quidem; intra limites ſuos tantùm concluditur, vt decurrat alueo ſuo, ne exundet in negotia quæ *Eccleſiæ* non ſunt, ſed *Sæculi*; quæ inter *Principem* ſunt & *Subditos officia*, ijs ne ſe immiſceat; reliquis in rebus ſtabilis Pontifici poteſtas & immota maneat. Verùm omninò audiendæ nobis ſunt, quæ annotatæ illi ſunt ſententiæ pro Pontifice ſuo ſtabiliendo. Credo equidem vix venales, ita obtrudit. Agedum, inſpiciamus. In *Deuteronomio* præceptum eſt; *Satis apertè ibi legitur, Qui ſuperbierit nolens obedire Sacerdotis imperio, &c. Satis* ibi aliquid *apertè* legitur, ſed non *ſatis integrè* citatur. Quid enim? an *imperio Sacerdotis* vtcunque, qualicunque? An *Aaronis imperio*, vitulum adorare iubentis? An *Abiathari imperio*, contra *Salomonem* cum *Adoniâ* conſpirantis? An *Caiphæ imperio* Chriſtum morte dignum pronunciantis? Non opinor. Eſt ibi, præter ea, quæ *Torto* citare viſum, vel *ſuprà* paulò vel *infrà*, quod doceat nos quali Sacerdotis *imperio*; id *Tortus* non bonâ fide celauit. Ita præcedentia verba habent, *Imperio Sacerdotis iuxta Legem Dei docentis*, tum, ſequêris ſententiam eius; tum *ſi ſuperbieris nolens obedire*, currit Lex iſta contra te. Iam verò noua lis; An *docuerit* nos *Paulus quintus* Breui ſuo *iuxta Legem Dei*; imo lis nulla: Non enim docet ibi *iuxta Legem Dei*, ne docet quidem, loquitur *ſine lege*, iubet, terret, ex mero imperio agit in Breuibus ſuis, non eſt *Sacerdos iuxta Legem Dei docens*. Non ergo præcepto hoc vlla eius poteſtas ſtabilitur.

Placétne etiam exemplum eius inſpicere? dices non magis appoſitum. *Horrendum Dei iudicium in* Core, Dathan, & Abiron, *propter ſchiſma & defectionem à* Moſe & Aaron, *qui tum Summi Sacerdotes*. Hîc, ne exemplum eius periret, neceſſe habuit *Duos* ſimul eodem tempore *Summos Sacerdotes* creare. *Duos* autem *Summos?* Phocâ nobis opus eſt, vt vter hîc ſummus, *Romanus* an *Conſtantinopolitanus*: Concilio *Piſano* opus, vt, *Gregorius* an *Benedictus* vter *Summus*, expediat. Quodſi *duo*

Summi, quid *Phocâ* opus, quídque *Piſano* Concilio? Sint *Cyriacus* & *Bonifacius*, ſint *Gregorius* & *Benedictus*, vt *Moſes* & *Aaron*, *Summi ambo*; Credo autem non æquis oculis aſpecturum *Paulum quintum* doctrinam hanc de *duobus Summis*; & *Cenſori Voſmero* malam gratiam habiturum, quòd ita oſcitanter hunc locum præterierit. Mallet enim omiſſum *inter nugas Torti & conuitia*, horrendum hoc exemplum, quàm ita adhibitum, vnde ſuboleat cuiquam *plures vno Pontifices Summos* vnquam extitiſſe; at illud exemplum, *plures vno* iam poſſe exiſtere. Puto etiam ad illorum hæreſin acceſſurum Pontificem non inuitum, qui poſtquam à Deo vocatus *Aaron*, *Moſen* exauthoratum ſentiunt; nihil *Moſi* pòſt, cum *Pontificatu* fuiſſe. Magis ad rem Pontificis, magis ad guſtum opinio illa; qui mallet *fratrem nullum* habere (ne *Moſen quidem*) quàm non ſolus *pontificari* ſine *fratre*.

Ne labaſcat authoritas Papalis, vides quæ fulcra ſupposuerit *è Veteri*, vult etiam & *de Nouo*; exorari non poteſt: ſed non noua, vel *de nouo* edolata, imò *vetera* illa, quæ iam tempus erat vt reſpirarent paululùm, ita vexata diu, ita ſæpe angarias paſſa; *Quodcunque ligaueris*; & *Paſce oues*. Prius illud, dictum à Chriſto, *non Imperatori vel Regi*; debebat autem addere, cùm *multi* tum Imperatores eſſent & *Reges* Chriſtiani; atque ita aliquid diceret. Nam cùm nullus tum eſſet cui diceret, quî potuit *vlli dicere?* Quanquam etiam, ſi tum *Reges* fuiſſent, non dediſſet illis ligandi, ſoluendíque poteſtatem: nec Imperator illam, nec Rex vllus vendicat: quare fruſtra adiectum, *Non Imperatori vel Regi*. *Petro autem dictum illud, Petro, quem vicarium conſtituit ſuper familiam ſuam. Sitonomum*, credo, dicere voluit, quem dixit *Vicarium*, cui *de tritici menſurâ diſtribuendâ* munus incumbit. Verùm eſto. Quis ille ergo ibi, *quem conſtituit ſuper omnia quæ poſſidet?* Ei enim, qui *ſuper familiam* conſtitutus σιτομέτριον cuique dando, & munere ſuo probè perfunctus fuerat, merces hæc eſt, *ſuper omnia quæ poſſidet Dominus conſtitui*. Mallet poſterius hoc Papa; vna enim illi *tritici cura* nimis anguſta eſt. Locus malè adductus, non ſatis in eo rem egiſti, vel *Petri*, vel *Pauli quinti*.

Sed *ligat*, & *ſoluit Petrus*. *Liget* verò, & *ſoluat*, ſed *iniuſta vincula*; *Vinculum*, quo Principi ſubditus ligatur, *iuſtum* (etſi

Principi

626a

Principi dyscolo) *& secundùm voluntatem Dei,*[a] ait *Petrus* ipse; quare *Petrus* haud solueret: *Debitum*, idque *ex debito conscientiæ* maximo, ait [b] *Paulus*; quare nec *Paulus*. Siquis ergo Pontificum soluere *præsumpserit*, *iram Omnipotentis Dei*, *& Apostolorum eius* Petri & Pauli *se nouerit incursurum*. Verùm & *mandauit vt oues suas pasceret*; sanè, mandauit; & in eo, *Ouibus etiam*, *vt se pasci regique permitterent*. Stabiliuit ergo potestatem eius, *potestatem pascendi*, quis negat? Sed duo hæc Deus ipse nos docuit opposita esse: *Pascere*, & cum *austeritate imperare*, *ac potentiâ*. *Austerum* autem *imperium* hoc, *amarum pabulum*; *Regi ne iurate*; *Quodiurâstis iuramentum eierate*; *Regem deserite*; *Regi aliy adhærete*, *cui ego Regnum concessero*. *Suffocat*, non *pascit* doctrina hæc. *Eleazarus*, aut cuicunque bona mens, non magis eam gustaret, quàm *carnes porcinas*.

a 1. Pet. 2. 19.

b Rom. 13. 5.

Ad rem verò vel maximè *Iuramentum Saulis*, sed non vestram. Ad arma clamatum est; ingruebat hostis, defuit tempus; deferri non potuit singulis; simul omnes adiurauit. Etsi autem Rex solus *suscepit*, nec vir quisquam de populo: tamen quasi singuli suscepissent, ita religio fuit omni populo illud violare; etsi fatiscerent iam, etsi deliquium paterentur; mori illis satius fuit, quàm *Regis iusiurandum* transgredi. Fuerit verò temerè emissum; fuerit per illud, non satis consultum victoriæ suæ; qualecunque fuerit; at Populus tamen interim, quàm sollicitus de eo seruando? Vides, vt exhorruit ille, qui *Ionathanem* vidit de melle gustantem. Quanta tum *cura Prophetis* edocendi populum, vt [c] *os Regis obseruarent*, *& præcepta iuramenti Dei?* Quanta autem *Legum seueritas*, vt morte luendum esset illi, qui *Regem adiurantem* audîsset, nec quasi ipse iuratus esset, ita se, & non minùs, *iuramento Regio* constrictum putaret? Quid quærimus? Datæ sunt *sortes*; Deus ipse *de sinu suo ostensionem* dedit, & quasi protraxit ad pœnam *Ionathanem*, de spreto *iureiurando Paterno*. Hæc eò adducta vt doceant, *quanti* olim fuerit *iusiurandum* quo Rex suos constrinxit, quanta eius religio, quam nemo detrectârit. Tu aliorsum trahis, & temeritatem eius inculcas, sed frustrà. Esto enim; temeritas in *Saule* fuit, quam luit penè periculo Primogeniti. At argumenti maior ex eo vis est, magis vos stringit. Si enim

c Eccl. 8. 2.

populus

populus Dei *iuramento* tum tantum *detulit*, tam *parum consulto: diu multûmq; consulto*, Comitijs Curiatis legitimè rogato, quale hoc noſtrum eſt, plus adhuc multò magiſque *detuliſſet*; veſter quoque populus ſi Dei eſſet, non minùs deferret.

AD *Baſilij* exemplum, agnoſcas *Tortum* ſtatim ex reſponſo ſuo. Par ſanè fuit, nec iniquum ibi poſtulabat Apologia, quæ inibi erant *verba* planè *proxima*, à Cardinale apponi, nec ita ſententiam decurtari: Eſſe enim verba illa nonnihil ad rem. Hîc *Tortus* more ſuo, *proteruè* primùm. *Noluit Bellarminus librum Theodoreti deſcribere.* Lineæ ſunt vix duæ, quas adiectas cupiebat; lineas vix duas addere, hoc eſt *Torto* Theodoreti *Librum totum* exſcribere. Quàm importunè! Verùm antiquum hîc obtinet. Vbi priùs, rationem aliquam allatam voluit Apologia in Breui; hôc ipſo dicebat, pertrahere nos Pontificem *ad diſputandum in Scholis Theologicis*, vel *ad librum integrum in Theologiâ conſcribendum.* Quod ſex aut octo Lineis abſolui poterat, id erat tum illi *Librum conſcribere*: quod *Lineâ vnâ*, atque alterâ poteſt, id eſt illi iam *Theodoreti Librum deſcribere.* Auferte autem iſtam proteruiam. Pòſt verò effert (homo garrulus) conſilium Domini ſui, & fatetur id quod res eſt, *quod ad rem ſuam facit, hoc Bellarminum adducere voluiſſe.* Cur autem *adducat, quod ad rem ſuam non facit?* At hoc iam ingenui non eſt; *Locum integrum* adducat, *faciat* ad rem ſuam, *non faciat*; id bonæ fidei eſt, de quâ non valde ſe torquet *Tortus*, agat eâ, an non agat Dominus, niſi *faciat ad rem ſuam.* Neſcias, *proteruè* magis hîc ab eo reſponſum ſit, an *ineptè.*

Tandem etiam, *magni pendere Regis amicitiam* dicit *Cardinalem.* Quodſi faceret, næ ille rationes longè alias iniret, eius *conciliandæ*; nec ſi eam quæreret, factum Eius ſatis à ſe legitimum, quódque nemo eſt, qui meliorem in partem non poſſit interpretari, ita totus operam poneret, ſcriptiunculis ſuis odioſum reddere. *Exempla* ſibi ſeligeret longè *alia*, & *perſonarum*, quibuſcum Regem; & *rerum*, quibuſcum Regis in eo conſilium exæquaret: terminos etiam qui magis deceant (quíque ei non deſunt, ſi ita animatus foret) adhiberet. *Cum pietate verò* dicis; Quidni? Et eſt hîc pietatis ſatis, eiuſque *ſummæ* in patriam, prolem, Principem, addo, & Deum ipſum,

626a

ſum, in ſummâ contra hos omnes impietate reprimendâ. Sed *pietatem cauet* Cardinalis, ex Pontificis arbitrio *prus*, *pietas* illi tota ex eo pendet: quod illi placet *pium* eſt; quod ſecus, *piandum*. Fruatur ſanè hâc *pietate ſuâ*.

At etiam *Tortum* malè habet, *longa narratio de Valente, adhibita ſolùm, vt liber grandior redderetur*. Non adeo verò grandeſcit liber *paginâ* vix *vnâ*; *factum* narrare opus erat, non vt *Liber grandior*, ſed vt *fraus* ibi veſtra *apertior* redderetur. Nec *illud* priùs à vobis poſitum: at *Breue vtrumq́*, & *non breuis Epiſtola*, priùs in Apologiâ poſita, integra iterum à vobis repoſita ſunt. Et ea quidem conſtant non *vnicâ*, *ſedecim* ad minus *paginis*; non hoc eredo, vt liber tuus multò *gracilior* redderetur. Poterat quidem, has verè *nugas omittere omiſſor* iſte *nugarum*? Illa verò non rectè à te inſtituta *comparatio*; quî potuit rectè à *Torto*? Non debuit cum Ariano *componi* oſor *Arij*, atque Arianorum omnium; etiam *Liberij* Pontificis, quâ in Arianam hæreſin ſubſcripſit. Tum cauſa longè diſpar. *Valentis* perſecutio Catholicorum fuit, *quòd Catholici* eſſent, quòd CHRISTVM *Deum* dicerent: veſtra ſi qua eſt vexatio, ex cauſâ multum diſſimili, quòd *proditores eſtis: quidam* certè fuiſtis, *reliqui* eiurare non vultis *proditionem*, *non obſtante Pontifice* quem CHRISTI *Vicarium* dicitis; atq; in eo CHRISTVM infamatis, quaſi ille obſtare vellet *Vicarium vllum ſuum*, ne Reges tuti, *Subditi* fideles ſint. Quæ, ſi *Catholicorum olim* cauſa fuiſſet apud *Valentem*, non ille tum Eccleſias presbyteris *nudâſſet*, ſed Eccleſias ipſas cum presbyteris ſimul, adeoq; nomen ipſum Catholicum *eradicâſſet*. Quodſi *Baſilij* hæc tum cauſa fuiſſet, qui *diuinis innutritus erat ſermonibus, ſaluâ pietate, non renuiſſet Imperatoris gratiam:* ſed quam *Iuliano Apoſtatæ*, vix ante annum; eandem iam *Valenti Ariano* fidem, atque obedientiam ciuilem lætus lubens detuliſſet: nec à *Liberio* ſententiam expectâſſet, an imperatori fidelis eſſe poſſet, quanquam obſtaret ipſe Pontifex; quin, ſi Ille Breui aliquo ſuo obſtitiſſet, *Illum cum Breuibus ſuis* valere longùm iuſſiſſet.

Atqui illa *Dogmatis ſubtilitas* quam dicis, ad veſtras *æquiuocationes* non malè quadrare poſſet: tenues enim certè ſunt, nec aranearum telæ, magis eis ſubtiles: Ad *Iuramentum* nullo modo poſſunt; cauetur ibi *contra illas* apertè, lumen ibi appo-

nitur, contra colores veſtros. De *negato* autem ibi *Primatu*, vide an perſuadere poſſis *nuper-Archipresbytero*. Ille verò & Iuſiurandum iurauit, & zelator tamen eſt Primatus, quàm *inturatus*, tàm *iuratus*; nec occultè in eo vſpiam latêre deprehendit, quam vos fingitis abnegationem; & vos ſi colorem vllum ibi cernitis niſi candidum, *ſtrabos & tortis oculorum radijs eſſe iurabit*. Quære verò ex *Illo* (ſi credis Illi) qui optimè tibi poteſt, & libentiſſimè vult confirmare, nec *interrogatum ſe* de cauſâ *fidei* vel *religionis*. Comprehenſus eſt, etiam detinetur ex aliâ cauſâ. Plures enim ſunt cauſæ ei, qui Archipresbyter hîc tam diu fuerit, quàm vna, *fidei*: ſat illi quod viuit *ex fide ſuâ*, fide (inquam) ſuâ *Iuramento ſuo* datâ. De cætero, quòd in cuſtodiâ eſt, cuſtodia illa fortaſſe facit, non tam ne liber ſit, quàm vt in viuis ſit: vt quæ illum ab inſidijs cuſtodiat, quæ, ſi vt antea aberraret, non difficilè illi intentari poſſent. Sed illud à te factum malè, quod omittis loco hoc, quo minimè omnium oportet, *ſententias illas labefactatrices poteſtatis Pontificiæ*. Si noluiſti id in gratiam noſtram facere, at dediſſes hoc *Archipresbytero*, qui labaſceret fortè, ſi *labefactatam* ibi cerneret Papę authoritatem, *authoritatem* dico quam à Deo habet, non quam ſibi nuper in Reges per fas, nefáſq; arrogauit. Quare, & *ſententiam illam* quam tu, quaſi Delphica eſſet, ad omnes vſus accommodas, retorqueret in te; *obedire* enim *ſe Deo*, qui *dat ſalutem Regibus*, dum *Regem ſaluum* vult, *magis quàm hominibus* malè conciliatis, (quorum te, in numero fortè habet) qui *Pontifici obtruditus*: *magis* quàm *Pontifici* ipſi, qui cupidè *arripit* poteſtatem in ſalutem Regum, quam *Petrus*, nec *exercuit* vnquam, nec *habuit*, vt *exerceret*.

Tum etiam amicè te admoneret, etſi familiaris eius olim, Cardinalis non dixit in Epiſtolâ totidem verbis *de reijciendâ Regis gratiâ*: tamen *cùm ſuadeat* de Iuramento facilè abiurando, quod ille diu antè deliberatâ re, ſuſcepit (ſaluâ autem, tum conſcientiâ, tum pietate, quas nullâ in re, ex eo ſibi læſas ſentit) *cùm* hoc (inquam) *ſuadeat*; id ex eo conſequi, vt *gratiam*, quam ei fecit Rex benignam atque vberem, ingratus reijciat. Contineri verò in Epiſtolâ, non ea ſolùm, de quibus verba ibi fiunt, ſed & ea, quæ inde conſequuntur. Quod niſi te præceptor hoc olim tuus, *Papiæ* docuerit, eum te magno precio

nihil

626a

nihil ſapere, docuiſſe. Interim verò *aliam Baſilij cauſam* fuiſſe, quàm ſua eſt; Valentis hoc exemplum non valere quicquam; ſibi in animo non eſſe, reducere calculum; facti enim non pœnitere.

QVò pergit autem vlteriùs, vergit ſemper in deterius Cardinalis. Quale verò peccatum peccauit Archipresbyter? Peccatum *Iuliani, Valentis, Marcellini, Petri: Apoſtatæ, hæretici, idolis ſacrificantis, Chriſtum cum anathemate abiurantis*. Quò verò hæc? niſi vt præcipitem agat veterem olim amicum Cardinalis, in *barathrum* ipſum *deſperationis*. Accedit ergò iam *Conſolator Tortus*, & meliùs ſperare iubet: non enim *ex toto* illos imitatum eſſe, nec planè in *Apoſtaſiam, hæreſin, Idololatriam, blaſphemiam* demerſum eſſe. *Aliquâ* ergo *ex parte* mitigat, aliquâ verò ex parte relinquit; vt, *non omni ex parte* ſit; ſit tamen hæc omnia: non tam quàm *illi* reus, ſed reus tamen eorundem criminum: vt minor quantitas ſit, eadem ſubſtantia. At ille, pueris vos iſta narrare iubet; ſe *omni ex parte* illis diſsimilem: inſpexit in omnes *Iuramenti* partes, excuſsit ſingulas, nuſquam ibi *Iouis Linteum*, non *Multi Dij*, nihil *quò minùs Chriſtus ſit Deus*, non *Ara*, vel *Victima*. Quare nec illud quidem veſtrum agnoſcit [*aliquâ ex parte*] nec Lapſum ſuum minorem, ſed omnino nullum fuiſſe.

Neque ipſe tibi tamen conſtas. Poſtquam enim ſimilitudinem ſic, *aliquâ ex parte* poſuiſſes, ſtatim eodem ſpiritu, negas planè *ſimilitudinem in lapſu poſitam, ſed in causâ*. Nec id tamen verum eſt. Non enim aliud ibi agi agit Cardinalis, quàm quia in *Lapſu ſimilis* fuit, in eo quoque *ſimilis* ſit, vt de *prolapſione* reſurgat. Quorſum autem de *causâ* curaret? Neque enim ſi cecidit quis, id valdè ad rem, quomodo aut quâ tandem ex *causâ* ita cecidit; ſed vt de caſu ſuo, ſe quàm primùm erigat. Tu verò omnium hominum ineptiſsimus, qui *cauſam* tam accuratè enarras *caſus* ſui, ei homini, cui *ſtare* ſe etiam, virtute Dei, nec omnino cecidiſſe perſuaſum eſt. Rectè ergo vobis regerat, quod olim *Iob* amicis ſuis, [a] *Oneroſi conſolatores eſtis ambo*. At illud certè non malè, quod ad lapſum ſuum corrigendum, qui *certæ fidei* non erat: hortati eſtis eum, ex Hiſtoriâ *fidei non certæ*, Marcellini Hiſtoriâ, vt ſimilia inter ſe eſſent, *à quo* hortatio ſumpta, & *ad quid, incerta* vtráq;. Multum

[a] *Iob* 16.2.

autem rem veſtram iuuat, quod ſubiungis: *Satis* id eſſe inſtituto veſtro, *etſi dubia hiſtoria illa, quòd communi tamen conſenſu recepta ſit*. Sic eſt certè. Multa quæ *dubiæ fidei, recepta* apud vos *communi conſenſu*; atque dum *ita recepta* ſint, vobis id *ſatis*: *certa* an *dubia*, *hiſtoriæ* an *fabulæ*, parum refert; æquè procedit res veſtra. Hæc *Tortus* ipſe nobis, *ex ore proprio*.

Sed vana *Torti conſolatio*, & mendax; recrudeſcit vulnus. Quò enim non *causâ*, ſed *lapſu* ſimilem, & non *multo minorem*, (vt *Tortus* fabulatur) ſed *grauem inprimis* Archipresbytero lapſum ſuum fuiſſe conſtet, *adduci* dicit Cardinalis *in diſcrimen* Iuramento Regio, *vnum ex præcipuis fidei noſtræ capitibus, ex præcipuis Religionis Catholicæ fundamentis*. Quaſi ſcilicet Archipresbyter Iuramentum iurando, *præcipuum* illud *fundamentum & caput* eiurâſſet. Quid grauius vel *Petrus* commiſit, vel *Marcellinus?* in *caput* tantùm *fidei præcipuum*, in *fundamentum* modò *religionis* vtérque commiſit. Idem, & *non minor* lapſus Archipresbyteri, Cardinale Cenſore. Et *Tortus* ipſe magni momenti fatetur eſſe, dum *Gregorium* adduci fatetur à Domino ſuo, vt doceat *quanti momenti* ſit, Primatum Apoſtolicum denegare, quod ſcilicet Iuramento fit; quod, eo ſuſcepto, fecit Archipresbyter. Verùm *Primatus* ibi *Apoſtolicus* non negatur; abſit verò: *Papalis* modò, qui longè diſtat ab *Apoſtolico*, ſuperátque illum multis gradibus. Neque verò *Papalis Primatus* pars vlla natiua; ſtruma tantùm adnata, quæ neque *caput* eſt, neque *cauda fidei Catholicæ*. Ad *Papalem* autem *Primatum* confirmandum adduci *Gregorium*, (quo, vix quenquam magis ab eo conſtat abhorruiſſe) id verò *fidem* omnem *ſuperat*. Verùm quò magis *ſuperat*, eò magis Cardinale dignum; cuius non eſt probare, niſi quæ *prradoxa* mera ſunt.

DE *Gregorio* ipſo, pauca *primùm*; *pòſt* autem de *ſententiâ* ipſius. *Torto*, hæc iam mora debetur, qui ex ingenio ſuo quod in Apologiâ rectè poſitum, peruertit per calumniam. Dixit ibi *Author*, neſcire ſe, cur *Apoſtolus noſter* vocetur *Gregorius*, niſi quòd *legârit huc Auguſtinum* cum ſocijs, qui *Saxones* ad fidem traduceret. Id *Tortus* ſic detorquet, quaſi dixiſſet *neſcire ſe omnino, cur Gregorius Apoſtolus noſter dicendus ſit*, neque addidiſſet *cauſam, veram cauſam*, nec aliam, quam adderet Cardinalis ipſe ſi, cur vocet Apoſtolum noſtrum, cauſam

626a

ſam redderet. Hæc, *docta* eſt & ſolida *Torti* reſponſio. Reponam illi vicem. Cur *Tortum* ſycophantam vocet quis neſcio, niſi quòd vbi cauſa nulla eſt, ibi per ſummam nequitiam, aliquid ſemper calumniatur. Non hîc dico *neſcire* me: ſed & *ſcire* quòd ſit, & *cauſam ſcire cùr* calumniator dicendus ſit. Sed illud ſcilicet erat; Salſum illud dicterium ſuum de *Bucero* & *Martyre*, quo grauidum illi ingenium, lucem aſpicere non poterat, niſi quòd ſe *ſcire*, dixit Apologia, *cuiuſque cauſam ſcire*, id *Tortus* neſcire eum, finxiſſet ſaltem. Periſſet alioqui nobis tam lepida hæc facetia. Verùm, diu antequam huc intuliſſent pedem vel *Bucerus* vel *Martyr*, *præcipuum* hoc *caput fidei* de Primatu Papæ, expunctum è Symbolo *nobis*. Nihil ergo illi contulerunt ad ſectam *de Primatus capite execto*; quæ vos peſsimè habet, præ quâ, reliquæ omnes veniales ſunt. Quanquam ſi ad *duos iſtos*, quos dicis, *duos illos* conferas, *Hildebrandum* atque *Turbanum* ſectæ veſtræ authores: minùs in illis reperies *literarum*, *virtutis*, *humilitatis*, denique *ſpiritus Apoſtolici*.

Eſto igitur; vocetur Apoſtolus *Gregorius*, quando ita *Bedæ* placuit (quanquam ſiquis ſeuerior exiſtat, litem ei mouere poſsit de hoc nomine) Non enim, ſi verè Apoſtolus dicendus ſit, *alios mittere*; *ire ipſe* debebat: Nam non dicit Chriſtus, *Sedete*, & *mittite*; ſed, *Ite*, *prædicate*, Apoſtolis ſuis. Sed neque *omnium Primus* in Inſulam hanc miſit: tute hoc fateris, *Quadringentis* plùs annis ante illum, *Eleutherium* huc miſiſſe. Neque etiam (quod Apoſtoli faciebant) *fundamenta hîc iecit fidei*, quin *ſuper alieno fundamento extruxit*. Nam præterquam quòd *Britones* hîc ſub *Septem Epiſcopis* fidem Chriſtianam, (quam initio ſtatim ſuſceperant) ſaluam ſemper retinuerunt: etiam eo ipſo loco, quò miſsi à *Gregorio* appulerunt, ante eorum appulſum, Eccleſia erat, quæ hodiè *Cantuariæ* ſupereſt; in quâ, Regina, cum *Lethardo presbytero* ſuo, ritu Chriſtiano Rem Diuinam, palàm, quotidie procurabat. Multum ergo abeſt, vt propriè loquendo Apoſtolus ille fuerit, ſi cui animus ſit vobiſcum funem ducere. Verùm ceſsit de eo vobis *Apologia*; ego etiam cedo; placet dilatare vocem Apoſtoli, vt vocetur eo nomine; quia miſit, qui operam hîc ſuam collocarent. Optauit ergo Apologia, vt ſiquos hodiè huc Pontifex immitte-

ret, Maiores suos imitari vellet, *Gregorium*, qui non nisi *permissu* Regis; *Eleutherium*, qui non nisi *rogatu* Regis, suos huc legârunt. Rectè autem optauit. Nam neque tu hoc ipsum pòst *optandum* negas, si impetrari posset. Sed redis ad ingenium; aberras à proposito; votum aliud nuncupas, vt *tam vellet retinere Gregorij & Eleutherij doctrinam Rex cum suis, quàm suorum Prædecessorum vestigijs per omnia diligenter insistit Pontifex. Eleutherij* verò doctrinam, ausim dicere, per omnia retinet: nec à *Gregorio* discedit, nisi quantum ipse ab *Eleutherio*. Habes ergo votum prius. De posteriore videris; an se *Catholicæ* totius *Ecclesiæ Episcopum* scripsisset *Gregorius*, quod vester hodiè facit: an *Regem Dei Vicarium* in regno suo diceret, quod dixit *Eleutherius*, vester hodiè negat.

Pertexit pòst Catalogum eorum, qui sub Principibus Paganis, atque Arianis Christianam fidem, etiam absque Principum veniâ propagârunt. Quid opus hoc? Hoc idem *prædicent* vestri, nec aliud præterea quid, quàm illi, & bonâ cum veniâ *prædicent*. Verùm, hæc illis conditio non placet: non satis est prædicare CHRISTVM: est illis, non *vnum ex præcipuis*, sed *præcipuum fidei caput* Papalis potestas; atque eius proinde *præcipua* illis cura est; idque ita, vt neminem recipiant, nisi stipulantibus sibi ante omnia spondeat, se ad omnia Papæ iussa paratum fore, nec Regi diutiùs pariturum, quàm id ita Papæ visum fuerit. Hoc *Cardinalis* dixit *Caput præcipuum esse*; hoc illi, quasi *præcipuum* sit, inculcant sedulò. Atqui, quos memoras sub *Diocletiano* & *Constantio*, tum *Eusebius* ille, qui mutato habitu peragrabat prouincias; alîus generis, alia longè ab hijs diuersa prædicabant: si clam Regnum vspiam ingressi sunt, ita sunt ingressi, vt *fidem in Christum plantarent*, non vt *fidem* in Principem *supplantarent*; Subditos ita animatos redderent, ita suspensos à nutu Pontificis, vt si ille propitius, tum *ciues*: sin infensus, tum *hostes* haberent. Vestri hoc faciunt, ex *præcipuo illo fidei capite* hoc faciunt. Interest Pontificis, vt sit illud non *vnum* modò, sed *primum de Capitibus fidei*, atque illud ergo Cardinalis ita, non temere nuncupauit. Vides hîc quantum intersit. Neque verò vestri sic inuitos haberent Principes, neque mutato habitu opus esset, nisi iamdudum hîc satis compertum esset, vos cum doctrinâ vestrâ Seditionis

626a

tionis semina permiscere, ac in religione Latebram proditioni quærere. *Euangelium vestrum, Euangelium pacis non est*; & Gentium, non *conuersio* sed *peruersio*; nec tam *Ecclesiæ ædificatio*, quàm *ruina Reipublicæ*. Tot vestris insidijs, tot machinis toties petiti, *nupero hoc* tam tetro scelere admoniti (etsi Cardinalis nullus monuisset) sciunt satis, quòd sit vnum illud de *præcipuis Capitibus fidei vestræ*, ac proinde *fidem* illam suspectam habent, cuius est illud *Caput præcipuum*. Neque quicquam tibi honestæ frontis reliquum est, qui hæc *ad calumnias pertinere* calumniaris. Tam sunt enim multa, tam multis vicibus repetita, tam non leuiter impressa, sed notis igneis inusta, tam denique manifestò deprehensa, vt *calumniæ* locum non relinquant.

Quàm verò miserum est, negare non posse, quod turpe est confiteri? *Fuisse* dicis: adde *fuisse multos, fuisse sæpè, fuisse* non *de vulgo*, sed *primarios* viros, qui in actu ipso proditionis perierint; *fuisse Sacerdotes*, etiam *Patres Iesuitas*, qui consilijs istis præierint; nec *semel inierint*, sed sæpe redierint ad *consilia ista proditoria*. *Ex desperatione* hoc dicis; imò desperatæ, sunt res vestræ, cùm ad *desperationem* confugitis. Tu quidem suprà *dixisti*: ego plus etiam quàm *dixi probaui*; nullum eis tum *desperandi* causam fuisse, quin *sperandi* potiùs, si poterat illos *spes* vlla mitiores reddere. *Non tamen ex Catholicâ doctrinâ*, (inquis) *neq; ex rectâ ratione*. Non sanè *ex Catholicâ verâ*, sed *Catholicâ vestrâ* tamen, quam rectè hîc disiungis à *ratione rectâ*, quæ homines non perducit ad ea, quæ tu ipse paulò antè dixeras, *horrere omnes naturaliter*. *Vestra* enim *doctrina* est; nisi Princeps vobis ex animo sit, quantumuis legitimus hæres sit, Regno excludi, alium eligi posse; *posse* dixi? imò *oportere*. Hæc Clementina vestra fuit: quâ ex *doctrinâ*, tota illa nupera proditio proseminata est. *Vestra* hæc *ratio* est: quem excludi oportuit, certè illum oportebit, quàm primùm exturbari. *Vestra* hæc *doctrina* ex *Garnetti* tripode, *Fiat iustus, sicut impius*, pereant simul: Parum autem hoc visum in oculis vestris; non Regem perire vnum, sed Patrem vnà cum stirpe & familiâ suâ, Regem vnà cum Senatu suo Populóque perire voluistis. *Vestra* hæc *ratio*: Potest etiam & locus Comitijs habendis ex antiquo sacer, subiecto puluere fulminis instar, diffiari. *Vestra*

ſtra hæc *doctrina*, Poſſe homines ad Conſilia hæc, *Catholicæ Confeßionis ſigillo*, *Catholici Iuramenti vinculo*, *Catholici Sacramenti voto*, *atque nexu*, *Catholicarum precum ſolenni indictione*, *Catholici Sacrificij oblatione* firmiter obligari. *Veſtra* hæc *doctrina* rebellionem ſpirans, *Ex radice colubri egrediatur regulus: Detectâ proditione ſubſequatur aperta rebellio*, palam edocta à Patre Societatis, in quâ, *quinque* è primarijs extincti ſunt. *Veſtra* hæc *ratio:* De propoſito tam Catholico, tam ex doctrinâ Catholicâ pœnitendum non eſt. Quare, fuerunt, qui cùm laqueo collum inſererent, ad extremum vſque ſpiritum, ſpirârunt *doctrinam* hanc, nec huius *doctrinæ* praxin vt damnarent adduci potuerunt; imò, qui *animos alijs addiderunt, vt facerent*, imò qui *mirati ſunt, à nullo veſtrûm Apologiam ſcribi* ſui huius tam præclari facinoris. Quod & vos iam ſtrenuè præſtitiſtis, poſtquam *Garnettum* & *Oldcornum* in Martyrologium veſtrum retuliſtis. Quorum ille, *Garnettus*, (pòſt *Clementem 8.* qui quem *admiſſum* noluit, nec *permiſſum* voluit) vnus fuit *è præcipuis Capitibus* Catholicæ huius Conſpirationis, cùm contra *Ieſum* bonus Ieſuita iuſſit audacter eos, *vnà eradicare triticum cum Zizanijs:* Hic, *Oldcornus*, alterum *Caput præcipuum*, qui laudauit pro concione *factum* iam *infectum:* & cum expeditione *Iſraëlis* contra *Gibeam*, *Ludouici* in terram ſanctam, non ſine *rectâ ratione* exæquauit. Atque ita Illi, ex Catholicâ quidem *doctrinâ veſtrâ* rem aggreſsi ſunt, & *ratione* ex *doctrinæ veſtræ capitibus* rectè petitâ; nec tamen *rectâ:* vóſque ipſi partim ex ſympathiâ veſtrâ Catholicâ, partim ex mirabili quodam, ſed *ſtramineo* ſigno, quantum quidem in vobis, rem totam comprobâſtis.

Alterâm verò illam, ne tu quidem diffiteris, *doctrinam veſtram* eſſe, de *defectione* ſubditorum à Principe ad ſibilum *Muſcæ*, quæ eſt in *Babylone*, id eſt, *Romæ*. Te enim dicis *hoc ſuprà docuiſſe*; *dixiſſe* memini, non *docuiſſe*, niſi *dicere* tuum *docere* ſit. Verùm ſiquando Doctorem ſtrenuum te præſtiteris *defectionis* illius, intrabit ſtatim proditio, per feneſtram illam. Fiat de *Principe, non Princeps*, de *Subdito non Subditus:* non Subditus, contra non Principem, quid non tentabit? Non parcet hoſti iam Eccleſiæ; non abſtinebit ab ijs, quæ *naturaliter omnes horrent*, *Cædè*, & *Violentiâ*. Non tamen hoc fiet (inquies)

626a

quies) nisi in *schisma* priùs incidat, vel *hæresin*. Quasi hoc *schisma* non sit & *hæresis*, Pontifici per omnia obsequentem non esse: Quasi *hæresis* vlla fuerit *Iohannis Regis Nauarræ*, præterquàm quòd in bello à Pontificis parte non steterit: *Hæresis* vlla *Philippi Pulchri*; præterquàm quòd se totum non permiserit arbitrio Papæ. In omni enim re, si *non primas* deferant Primatui eius, statim Rei sunt *Hæresis*; & meritò: negant enim *vnum ex præcipuis capitibus fidei Christianæ*. *Non est* tamen *doctrina hæc noua*. Imò noua, si ad veterem conferatur. Agnoscis ipse hoc, dum *non ante Lateranense Concilium*, id est, non ante *seculum decimumtertium* dicis approbatam. Per annos *mille ducentos* vbi latuit? Tum, neque *vsu Christiani populi per multa secula receptam*, sed *abusu Pontificum* in *Christianum populum* per aliquot secula vsurpatam; *receptam* autem nisi per vim, *haud vllo seculo*, reclamante semper Principe, cui facta vis est, etiam, quâ potuit, resistente: *Populo* autem *Christiano*, cui vix vllo inde seculo tranquillitate frui licuit, Papalem in eo fastum, atque violentiam detestante.

AT quò Pontificis Primatus vnum iam fiat de *præcipuis capitibus fidei nostræ*; Pontifex ipse *Caput fidei* faciendus est, atque ad hanc rem *Gregorius* testis quæritur. Largitur *Gregorius Iohanni Panormitano* Pallium, monet Palliatum, *ne reuerentiam Sedis Apostolicæ turbari ab vllo sinat*; rationem reddit: *mansurum enim integrum membrorum statum, si* Caput fidei, *iniuriâ non pulsetur, & Canonum authoritas maneat incolumis*. Hîc ergo *Gregorius*, ac proin Papa, *fidei Caput*. Quid agimus iam? Credimúsne in Papam? Quidni? Papa *in fide*, vt *Caput* in corpore, Summitas ipsa totius *fidei*. *Fidei* autem cuius, quo sensu acceptæ? an inhærentis virtutis Theologicæ, quæ cuique in corde est? Nemo sanus dixerit. *Obiecti* igitur *fidei*, id est, *rerum credendarum*. *Rerum* ergo *credendarum Caput* Papa; *Credenda, membra* sunt; inter *Credenda, Caput* principalem locum habet, Papa scilicet. In quid verò *fidei* credimus, si *in Caput* non credimus? Non habet *fides* ipsa, altius, illustrius, eminentius quicquam quàm *Caput* suum, in quod tendat, in quod recumbat, in quo spem omnem ponat ac fiduciam.

Occurrit tamen *Papæ primus* (vt volunt) qui non aliam ob causam *Christum glorificatum* dicit, [a] *quàm vt fides nostra sit in Deum.* [a] 1. Pet. 1. 11.

Deum. Ergóne Papa *Deus* vt *fides* noſtra *in eum, in Deum*
[a] *Act.* 10.26. ſit? *Petrus* verò [a] *& ipſe homo erat.* Occurrit & alius qui tam
[b] 2. *Cor.* 1.24. de *Petro*, quàm de *ſe* affirmat, [b] *Non dominamur fidei veſtræ.* At certè æquum, vt *dominetur Caput* corpori ſuo; ſi Papa *fidei* Caput, *fides* Papæ corpus, vt & *dominetur Papa fidei.* Hæc *Paulus* de ſe negat, de reliquis Apoſtolis: non debet verò licere Sedi Apoſtolicæ, quod Apoſtolis non licuit. Occurrunt & alia multa. *Duo* enim ſæpe, *tres, quatuor* interdum Papæ; ita *tria* fidei Capita, non vnum: fides triceps, *tricephala.* Interdum *biennio, ſeptennio,* Papa nullus; toto ergo tempore hoc fides carebat Capite: fides *acephala.* Papa ſæpe, contra Papam, vt *Sabinianus* contra *Gregorium, Stephanus* contra *Formoſum, Sergius* contra *Stephanum*; ita *fidei Caput,* contra *Caput fidei,* quaſi Amphisbæna: fides *anticephala.* Papa interdum Arianus, Eutychianus, Monothelita, (quod adhuc peius) Atheus eſt: ita *Caput fidei* fidem deſtruet. Papa interdum *vnum pecus* (vt ſcribit de *Cæleſtino* Baldus) *qui quod de mane faciebat, de ſero reuocabat:* ita *Caput fidei* iam cerebrum non habet. Denique quod hîc metuit *Gregorius,* venit ſuper illum; Non ſolùm enim *turbatum,* atque *pulſatum* iniuriâ *Caput* hoc *fidei,* ſed aliquando etiam (quæ ſumma *iniuria* eſt, ſumma *pulſatio*) *deturbatum* eſt, atque amputatum. Quid dixi *Caput?* Tria ſimul *Capita* præciſa ſunt in Concilio *Conſtantienſi,* & iacuit Eccleſia tum (vt Poëta) *ingens litore truncus.* Atque hoc ipſum iam metuere videtur Cardinalis. *Agi* enim dicit *de ipſo fidei Capite amputando.* Pulſant hæc quidem nec leuiter Gregorianum hoc *Caput* veſtrum. Conſultum itaque ſibi hoc fore putant Eccleſiæ *membra*; ſi relinquant Cardinali atque tibi *Caput* hoc *fidei* veſtræ; adhæreant autem *Authori fidei* ſuæ & *Capiti* vero Chriſto, qui conſedit iam, non in *Apoſtolicâ Sede,* ſed in *Throno Patris Cæleſtis,* vbi *turbari,* vbi *iniuriâ pulſari* non poteſt, de quo vel tollendo, vel amputando ſecura ſint.

Huic *Capitis* languori, dum *Tortus* mederi vult, *Caput fidei* dicit eſſe Papam ſuum, *tropicè,* non *ſecundùm literam*; atque ad [*Hoc eſt Caput*] adhibet Metonymiam, quam ſiquis adhiberet, ad [*Hoc eſt corpus*] cœlum terræ ſcio, permiſceret. *Caput fidei,* id eſt, *Caput fidelium* ſiue *Eccleſiæ.* Sed nihil agit. Ex

eo

626a

eo enim probat Cardinalis, Primatum veſtrum vnum eſſe de *præcipuis capitibus fidei* veſtræ & *Catholicæ religionis fundamentis*, quòd *Gregorius* ſeipſum dicat *Caput fidei*. Vtrobique ergo *fides* eadem, non *alio* ſenſu in *præmiſſis*, nempe *res credenda, obiectum fidei*; in *concluſione*, *alio*, nempe *fideles, ſubiectum fidei*. Non ſi te rotes, ſi te torqueas, quaſi lumbricus, hîc te expedias. Quicquid enim de *fidelibus* ſit, non eſt *Caput præcipuum fidei* veſtræ, non eſt *Fundamentum religionis Pontifex*. Verùm neque ſic ſenſu tuo *Caput* eſt. [a] *Caput* enim *Eccleſiæ*, [b] *Caput corporis Eccleſiæ, Chriſti* tituli ſunt. Eodem autem modo *Caput*, quo *Fundamentum*: veſter hic argumentandi modus, à *Fundamento ad Caput*. [c] *Fundamentum* autem *aliud nemo poteſt ponere*; quare *Caput* aliud nemo poteſt *imponere*; vt ſi nec aliud *Fundamentum*, nec aliud *Caput*. Quanquam *Fundamenti* facilior multiplicatio, quàm *Capitis*: Plura enim & in Sacris literis [d] *Fundamenta*; at *Capita* plura nec ibi reperias, nec Corporis analogia patitur. At Eccleſia *Corpus* vnum. Monſtroſum verò *Corpus*, cui plus vno ſit *Capite*; (atque vt vobis occurram) cui *duo Capita*, quanquam alterum *principale, miniſteriale* alterum. Vbi *Corpora* multa ſunt, vt familiæ, *Capita* multa dicuntur: vbi *varia* doctrinæ *genera, Capita* multa: vbi *Corpus vnum* Eccleſiæ, *Caput* non niſi *vnum*. *Fides* hîc nobis ſuadet, extra Scripturam non ſapere; *Ratio*, à naturâ corporis non diſcedere.

a Epheſ. 5. 23.
b Coloſſ. 2. 18.
c 1. Cor. 3. 11.
d Apoc. 21. 14.

Verùm, vt *Mus vni non fidit antro*: alterum habet Caput fidei, (id eſt) *Caput per quod Eccleſia fidem diſcit & docet*. Quid audio? Caput *diſcentis*, Caput *docentis*; at hæc, *duo* iam Capita ſunt. Qui *docet*, diſcentem docet; qui *diſcit*, à docente diſcit: *Ibi* intellectus agens, *hîc* patiens; *ibi* dat, *hîc* accipit. Idemne Caput, præceptoris & diſcipuli? Idemne agit *Caput* in ſe, & eodem ſimul tempore patitur à ſe? Idem ſibi dat; à ſe accipit? Torques nos, *Torte*. Eccleſia hæc, vnane quæ *diſcit* ſimul & *docet*? Non opinor. Certè alij *docent*, alij *diſcunt* in Eccleſiâ. An hij qui *docent*, omnes Pontificis caput ſumunt mutuum, nec ſine eo *docere* poſſunt? Illi etiam qui *diſcunt*, caput idem, nec ſine eo diſcere? Iam ſi Eccleſia *Fidem diſcit*, per *Caput* Pontificis, eademque per *Caput* Pontificis *Fidem docet*, mirum narras *Caput* Pontificis, ſuper *docentis* humeros, ſuperque *diſcentis*, vno eodemque tempore.

Monstrosum antè *Corpus*, iam *Caput*. Sed neque id propriè, vt *Caput* seu Fidei, seu doctrinæ, de *docente* (qui iam habet) & de *discente* (qui nondum habet, capax modò est) ex æquo prædicetur. Minùs autem adhuc propriè; Primatum vtrique *Capiti, docenti*, atque *discenti* ex æquo conuenire. *Primus* enim qui *docet*; qui *discit*, in *secundus* consistit. Atque hoc iam *ex præcipuis fidei capitibus* vnum esse dicitur, vt credamus Pontificem Ecclesiæ *Caput* esse, *per quod & discit, & docet* fidem suam; sine eo neminem in Ecclesiâ quicquam vel docere vel discere, à summo præceptore ad discipulum infimum: vt anima potiùs, quàm Caput dici mereatur, qui ita sit *totus in toto*, & *totus in qualibet parte*. Atque hic sanè *titulus*, longè supra *titulum* est *Vniuersalis Episcopi*, etiamsi tuo sensu sumatur. Solus enim est, qui *docet* in Episcopis, nec id modò, sed solus etiam, qui *discit* in populis; *solus, lingua* docentium, *solus* etiam *auris* audientium: Verè *vniuersalis*.

Quæro autem, quid *Panormitani Pallio* cum Fide? aut (si ita malis) quid *Sedi* cum Fide? Quòd enim *Sedes* ibi sit, ex *facto Petri* initium habuit: Facta autem *Petri* (quæ quidem in Sacris literis non habentur) *de Fide* non sunt. Quodsi autem *Fides de Sede* fuerat, quid opus ei, *Canones adiungere?* Quorsum ibi de *illis* mentio, aut *Illorum* authoritate incolumi seruandâ? An de *Gregorio* etiam prædicantur *Canones*, aut eorum *Authoritas*, vt dicere liceat, sicut *Gregorius est Caput*, ita *Gregorius est Authoritas Canonum?* Inaudita prædicatio, & cui similis vix legenda, credo, in libro περὶ ἱερωσύνης. Sed enim si *Caput* est, est & *Authoritas*: copulantur enim illa, nec licet disiungere. Atque in hæc se absurda præcipites dare coguntur dum *Gregorio* vim faciunt, cuius ea mens est: Statum membrorum pacatum tum fore, si non modò *Fidei Caput* seruetur illæsum, sed & *Canonum* quoque authoritas maneat intemerata: à *quibus* scilicet *Canonibus* habeat respectum suum Sedes Apostoli, & à quibus ius habeat Pallij conferendi: vt nihil ad *fidem* aut *Fidei caput*, vel *Pallium* vel *Sedes*; verùm ad *Canones* à quibus est illis, sua omnis, quam habent *authoritas*: quos *ipsos*, non *fidem* solùm, *incolumes* Gregorius vult esse. Ab vtrisque enim, & *fide* illæsâ, & *illis* intemeratis, pendêre *incolumitatem* & pacem *membrorum* Ecclesiæ.

Ad

626a

Ad libram *Torti* iam venio. Sic enim dixerat Apologia. Noluit Gregorius *Oecumenicus* Episcopus dici: noluit ergo *Caput fidei*, qui titulus multò plus habet ponderis; *Torto* autem leuiùs pendit. Atque hîc obtrudit nobis primo commentitium sensum *Oecumenici*, quasi siquis sit *Oecumenicus*, *solus* is sit; atque ita *solus*, vt præter eum Episcopus non sit in Orbe vniuerso. Commentitius hic sensus est: res ipsa loquitur. Vtriusque *Romæ* Episcopi, tum *veteris* tum *nouæ*, iam sunt, iamdudum fuerunt *Oecumenici*; & sunt tamen (per Dei gratiam) Episcopi ex eo, nihilo pauciores. At *hoc* Gregorius *dicit*. Non *dicit*. Dicit enim [a] Mauritio Augusto, *vtinam vel sine aliorum* (non sublatione sed) *imminutione vnus sit, qui vocari appetit vniuersalis*. Dicit [b] Constantiæ Augustæ: *illud appetere* Iohannem (non vt alij ne sint, sed) *vt omnibus dignior esse videatur*. Dicit [c] Eulogio Alexandrino: *Per elationem pompatici sermonis, Christi sibi studet membra subiugare*. Subiugare dixit, non amputare vila. Dixit [d] Iohanni ipsi; *appetere eum vocabulum hoc* (non vt solus esse, sed) *vt nulli subesse, & solus omnibus præesse videretur*. Dicit *id conari* (non vt vllum tollat, sed) *vt cuncta Christi membra sibimet, Vniuersalis appellatione supponat*. Dicit ei, [e] *Quid dicturus es, qui non solum Pater, sed Generalis Pater in mundo vocari appetis?* Generalis Pater dixit, solus non dixit. Et, quod omnem hîc scrupulum tollit, dicit, [f] *cupere Iohannem Episcopis semetipsum vocabulo elationis præponere, eosque sub se premere*. At *præponere* se, *premere* sub se non potest nisi sint quos *premat*, quibus se *præponat*. Voluit ergo *præesse* Iohannes, *præponere se, dignior illis esse, Pater Generalis vocari*: reliquos autem Episcopos, non abdicare, sed *premere sub se, supponere, subiugare, imminuere* illos, non ad nihilum redigere.

a *Lib.4.Ep.32.*
b *Lib.4.Ep.34.*
c *Lib.4.Ep.36*
d *Lib.4.Ep.38*
e *Ibidem.*
f *Ibidem.*

At *dicit hoc, locis citatis*. Imò euincam è locis ipsis quos citat *Tortus*, Gregorium hoc non dicere. Non in *primo*; proximis enim planè verbis subiungit: [g] *Qui illum* (Iohannes videlicet) *imitatur, qui spretis in sociali gaudio Angelorum Legionibus, ad culmen conatus est singularitatis erumpere: dicens, Super astra cœli exaltabo Solium meum*. Luciferi imitatorem dicit hîc *Iohannem*: at is conatus non est solus Angelus appellari; ille verò cæteros passus est Angelorum, & locum & titulum retinere:

g *Lib.4 Ep.34.*

tantùm *eminere* inter illos voluit, *exaltare* ſolium ſuum, & eſſe quaſi dicas, *Papa Angelorum*. Ad illius ergo exemplum id egit *Iohannes*, vt eſſet inter *Epiſcopos*, quaſi *Lucifer* inter *Angelos*; vt eſſent quidem Epiſcopi, ſed ipſe *Lucifer* eſſet Epiſcoporum.

Lib 4. Ep 36. Non in *ſecundo*. Nihil in eo quod moretur nos; *derogari* dicit *cæteris*, non *abrogari* Patriarcharum nomen; id quod ſubſequente ſtatim periodo magis explicat, dum dicit, *fratrum ſuorum honorem imminuere*. Imminuere dixit, non in totum tol-

Lib. 7. Ep. 69. lere. Non in *tertio*. Tota enim ibi res in aperto ponitur, quàm ſit hic, quem *Tortus* affert, ſenſus inſenſatus. Mortuus enim tum *Iohannes*; *Cyriacus* Succeſſor eius ſedebat Conſtantinopoli; *Decennio* toto ſederat *Iohannes*, vſurpârat *Oecumenici* titulum ad mortem vſque; neglexerat *Gregorij* monita. Quanquam autem geſsit ſe per totos decem annos pro *Oecumenico*; nullum tamen, ne vnum quidem, per tempus illud, Epiſcopum exauthorauit. Quare commentum hoc merum, de *nullo* tum futuro vel Epiſcopo vel Patriarchâ, ſi Epiſcopus ſit vllus *Oecumenicus*. *Cyriacus* ipſe, vt in *Sede*, ſic in *titulo*, ſucceſsit *Iohanni*; Epiſcopos non abrogauit: Synodum Epiſcoporum indixit, cui cùm *Euſebius* intereſſe vellet, petit ab eo *Gregorius* Epiſtolâ hac ſuâ: ne ei *titulo* ſubſcribat, ne quid circa *locum* aliquem vel *perſonam* (putà ſuam) *præiudicialiter ibi cenſeatur*. Atqui nec in Synodo illâ, nec *vndecim* pòſt annis, quibus præfuit illi Sedi *Cyriacus* (idque cum *titulo Oecumenici*) aut loco motus Epiſcopus quiſquam, aut metus iniectus vlli, vt moueretur. Quare, ſomnia hæc veſtra ſunt. De *Cyriaco* certum, non ceſsiſſe illum priùs *titulo* hoc *Oecumenici*, quàm abiudicáſſet illum *Phocas* Conſtantinopolitano, atq; eundem in Romanum tranſtuliſſet. Factum verò hoc in odium *Cyriaci*, à *Phocâ* illi infenſo, & in *Bonifacij*, hoc rogantis fauorem, qui ſe cùm Apocriſiarius eſſet, in gratiam *Phocæ* inſinuâſſet, filiúmque tum eius è Baptiſmo ſuſcepiſſet. *Phocæ* autem decre-

[a] *Ad ann. 606.* tum hoc ita refert [a] *Baronius*, *Solum Romanum Pontificem eſſe dicendum Oecumenicum, nempe Vniuerſalem. Conſtantinopolitanum verò nequaquam.*

Nihil ergo vſurpârunt *Iohannes* atque *Cyriacus*, quàm quod ſtatuente *Phocâ*, ex eo iam *Romanus* ſibi vendicat; ſub quo manent loco ſuo, atque Epiſcopi ſunt, atque ita ſub *Iohanne* manſiſſent,

626a

sissent, nec ijs, titulus *Oecumenici* quicquam obstitisset. Interim perpauxillo temporis interuallo, magna in *nomine* hoc mutatio facta est. In *Constantinopolitano* cùm fuit, *stultum, superbum, scelestum, peruersum, prophanum, blasphemum* fuit: idem autem intra *biennij* vnius spacium in *Romano*, nihil horum est. Mira autem *Phocæ* sententia, qui statuerit nomen (si *Gregorio* credimus) *scelestum* & *blasphemum Constantinopolitano* non conuenire; esse enim *Romano* proprium. Mira etiam *Bonifacij* mens qui acceptauerit; nec præferri, vel præsse omnibus voluit *Constantinopolitanum*; sibi enim & *Romanis* Pontificibus, deberi hoc, quanquam qui hoc faceret (Gregorio teste) *Luciferi* imitator in eo esset, præcursor *Antichristi*. Verus autem Propheta *Gregorius*, quò se tandem daret vox ista. Dixit enim *Imperatori* de vocabulo illo, [a] *qui eo gauderet, honori se per illud Imperij superponere*, & annon id ita factum est? Dixit Aniano, [b] *in isto scelesto vocabulo consentire, nihil est aliud, quam fidem perdere*; & *fides* nihilne detrimenti passa est, ex quo consensit in titulum illum *Phocas?* Verum quidem vtrumque *Gregorij* vaticinium; & *Imperio* & *Ecclesiæ* pernicioſa vox ista: & Successor eius *Bonifacius*; quoad imperium *Lucifer*, quoad Ecclesiam *Antichristus*.

a Lib. 4. Ep. 32.

b Lib. 4. Ep. 39.

Sed diserta verba sunt, *Restat vt vos Episcopi non sitis: Solus conetur Episcopus appellari.* Explicet ergo *Gregorius* ipse se. Sic autem ipse ad Iohannem, [c] *Cupis Episcoporum nomen, tui comparatione calcare. Tui comparatione*, dicit. Quæ dicit ergo, *comparatè* dicit, non *absolutè*. *Sitis* quidem Episcopi, sed *illius comparatione ne sitis*, & ille *non absolutè solus*, *comparatione* tamen vestri *solus* appellandus. Admisso enim *Oecumenico*, qui *vnus* immineat reliquis, reliquos sub se premat, excidere illos iure pristino Episcoporum, quo omnes *eiusdem meriti, eiusdem* erant & *Sacerdotij*; nec potentia Romæ *sublimiorem* Episcopum, nec paupertas *Eugubij inferiorem* faciebat; [d] *Priuari omnes honore hoc debito, si priuatum aliquod vni detur* (vt ad *Mauritium* Gregorius) ac proinde *eius* quidem (quod antè fuerant) *comparatione*, ne Episcopos quidem dicendos esse: loquendi more vetusto, quo, vbi quis *non sit qui fuerat*, *ne esse* quidem dicitur: atque vt *solus esse* dicatur, qui aliquâ in re *singularis* est. Qui enim *Patres* erant, fieri *Filios*, *Patris* huius *Generalis*; qui

c Lib. 4. Ep. 38.

d Lib. 4. Ep. 32.

Pastores

Pastores erant, transire in *Gregem* illius, atque eius comparatione *Gregem* iam dicendos esse. Atque hanc vim habent verba *Gregorij*; huc spectant: Aliò non possunt, nisi contra historiarum fidem, quâ id constat, etsi per annos *Viginti*, titulum *Oecumenici* mordicus retinerent *Iohannes* primùm, & post eum *Cyriacus*: toto tamen tempore illo, haud vnquam conatos Episcopatum vlli abrogare, aut, quasi *soli* Episcopi essent, se gerere, vel sibi *solis* Episcopi nomen vsurpare. Nihil ergo erat quòd exhorresceret hoc vocabulum *Oecumenici* Gregorius, nihil cur non æquè libenter acciperet: æquè libenter (inquam) atque vix *biennio* post mortem eius, accepit id *Bonifacius*, quippe qui non minorem in eo vim sciret *ad Hierarchium* constituendam, quàm in *Capitis fidei* vocabulo, imò maiorem; quid enim *fides* ad *Hierarchiam?* qui hoc (inquam) sciret, & id vnum in eo quæreret, vt quasi *Caput*, vnus omnibus præsideret. Quærat ab Authoribus suis [a] *Paulo Diacono*, & [b] *Anastasio*: dicent illi Constantinopolim, *primam* esse voluisse, non *solam*; atque eum primatum Romæ pòst à *Phocâ* attributum. Quære tu à [c] *Platinâ*, & [d] *Sabellico*: dicent tibi, *Bonifacium tertium* à *Phocâ* obtinuisse, vt Romana Ecclesia esset omnium aliarum *Caput*, *idque ægrè*, *nec sine multâ magnâque contentione* Romano *datum esse*: Vocabula *Oecumenici*, & *Capitis* (quæ vos iam serò distinguitis) eandem apud illos rem (*primatum* vtraque) denotâsse: nec magis *Capitis* hoc, quàm illud *Oecumenici*, ne si oblatum quidem ei fuisset, *Gregorium* libenter vel accepturum, vel vsurum fuisse.

a *Lib.4.c.11.*
b *In Bonifac.3.*
c *In Bonifac.3.*
d *Enn.8.li.2.*

Atque vt semel dicam de voce *Capitis*. *Gregorius* illam non obscurè docet, perinde exhorruisse se, atque alteram *Oecumenici*. Lege quæ scribit ad [e] *Eulogium*. *Eâ*, inquit, *quam prætendebat humilitate, iactantiam sumpsit Iohannes, ita vt vniuersa sibi tentet ascribere, & omnia, quæ* soli vni Capiti *cohærent, videlicet* Christo, *per elationem pompatici Sermonis, eiusdem* Christi *sibi audet membra subiugare*. En vt hoc reprehendit *Gregorius* in *Iohanne*, quòd sibi *tanquam Capiti* omnia conatus sit subiugare CHRISTI membra, quæ *soli vni Capiti* cohærent CHRISTO. Qui, si *solus Caput* est, *Gregorius* ne *Capitis* quidem nomen libenter accepturus erat, quo, ad *Iohannis* exemplum omnia sibi CHRISTI membra subiugaret. Nec aliter

e *Lib.4.Ep.46.*

626a

aliter [f] *Iohannem* ipsum alloquitur. *Si Paulus Apostolus, membra Dominici corporis, certis extra* Christum *quasi capitibus, & ipsis quidem Apostolis, subijci particulariter euitabat: tu, quid* Christo *vniuersalis scilicet Ecclesiæ* Capiti, *in extremi iudicij es dicturus examine, qui cuncta eius membra tibimet conaris* vniuersalis *appellatione supponere?* Vides, nec Apostolis quidem ipsis concedere *Gregorium*, vt illis *quasi Capitibus* membra Christi subijciantur vel particularia: tantùm abest, vt vel *Iohannem*, vel se, *Caput fidei*, id est, (te interprete) *Caput fidelium*, vel *Ecclesiæ* vniuersalis, vel haberi, vel appellari, æquo animo vnquam pateretur. Rectè ergo *Apologia*, & ad rem. Noluit *Hierachiæ Caput* dici *Gregorius*, noluit ergo *Fidei*; plus enim multo *Fides*, quàm *Hierarchia*, plus multò *illius*, quàm *huius Caput* denominari. [f] Lib. 4. Ex. 38

Nec *sensit*: Author *argumentum suum debile*: Tu potiùs vidêris non sentire, quando *firmum* sit argumentum, quando *debile*. Sic enim ille. *Non dixit hoc Gregorius: si dixit, minùs id cautè dixit*: id est, *non dixit*, quod si *diceret*, *parùm* certè *cautè* loqueretur. *Parùm* enim *cautè* sanè, (idque Cardinale téque ipso suffragante) si *vnus* hoc affirmaret, *tanquam proprij aliquid, cæteris repugnantibus*. Cæteri enim certè repugnarent, vt *Caput fidei* præter Christum quis diceretur; nec cæteri solùm repugnarent illi, sed & *ipse sibi*, si, quod nulli Apostolo, sed *soli vni Christo* conuenire dixisset, vt *Caput* esset, id sibi assumeret. *Sibi* autem *ipsi repugnare*, hominis est, ad se *parum attenti*, & de quo rectè dici potest, *minùs cautè loquutus est*. Quid ergo est, quod hîc causaris dictum esse in Apologiâ, *dixisse interdum de Patribus Cardinalem, minùs eos cautè locutos esse?* Tute hoc agnoscis ipse. Nam si in eâdem omnes sententiâ non conueniant aliquando, is qui *aliquid proprij vnus affirmat*, cuique cæteri refragantur, non id satis *cautè* affirmauit, vel consultò; ac per hoc inter eos censendus, qui *minùs cautè locuti* sunt; fatetur autem (fatente te) Cardinalis *illud interdum Patribus* euenire; fatetur ergo *Patres* non semper *cautè loqui*. Conueniet, credo, inter nos facilè, Patres, *cùm in eâdem sententiâ non conueniunt*, non omnes *satis*, aliquos saltem *minùs cautè* locutos; illos dico, *quorum doctrina sequenda non est*, quibus (tanquam minùs cautis) *minùs credimus*. Quare vel in eo

loco inuenitur, secundùm vim quidem sententiæ, etsi non totidem verbis: *minus cautè locutus est.* Adeone verò hoc tibi videtur indignum Cardinale, vt Patres dicat, *minùs interdum cautè locutos esse?* At non vbique tamen sic Patres habet, quasi loquantur semper ad libram. Dicit [a] *per excessum interdum loqui*; dicit, [b] *minùs propriè*; dicit, [c] *si sic accipiatur in ijs sententia, vt verba sonant, ferendam non videri.* Atqui ita *per excessum loqui: minùs propriè: vt alius sit sensus, quàm verba sonant: cautè loqui* non est. Dicit, [d] *benignâ expositione opus habere.* Non haberent, si sermo illis *minùs cautùs* nunquam excideret. Tum vbi [e] *Ambrosium* opponit *Chrysostomo*, alter eorum *vix locutus* est *cautè*. Tum vbi ex [f] Augustino loca duo, duo ex [g] Hieronymo adducit, sibi inuicem contraria; vtroque certè loco, *non satis*: altero saltem, *minùs cautè* videntur locuti. Cùm [h] *existimauit à Cypriano verba quædam referri, vbi Cypriani verba nil tale sonant, parum* in eo *cautus Augustinus.* Cùm [i] *exceptionem* dicit *admittere* testimonium eius, *non satis cautum* eius testimonium: si *cautum* enim, exceptione careret. Cùm [k] *in errore fuisse videtur Hieronymus*, atque *idem* eâdem de re, *in errore non fuisse*, vbi fuisse videtur in errore, videtur certè, *non satis caute* sententiam suam eloquutus. Denique qui Patres, qui [l] è Patribus *præcipuos, in quibusdam non leuiter lapsos* affirmat, plus dicit, quàm *minùs cautè* locutos. Plus enim est *minùs rectè sentire*, quàm *minùs cautè loqui*; nec debet cui plus licet, minus non licere. Noli ergo phrasin illam ita refugere. Hæc enim qui dicat de Patribus, quę dixisse illum constat; ei religio haud vlla erit dicere, *minùs* aliquando vel accuratè, vel *cautè*, animi sui sensa eloquutos esse.

a De Mat. l. 2 cap. 10.
b De Eccles. lib. 3 c. 4.
c De amiss. grat. lib. 4 c. 12
d De amiss. grat. l. 1 c. 6. & Lib. 3 c. 9.
e De Purg. lib. 1 c. 11.
f De Pœnit. lib. 3 c. 6.
g De Eccles. lib. 3 c. 4
h De amiss. grat. lib. 1 c. 6.
i De Purg. lib. 2 c. 2
k De verb. Dei. lib. 3 c. 10.

IAm verò, vt nomen *Capitis* ad Regem reuocetur, vel à *Gregorio*, vel alio quoquam, *arte mirabili* opus non est. Præiuit nobis voce, Spiritus sanctus; Sic Regi suo Propheta *Samuel.* [m] *Nonne cùm paruulus esses in oculis tuis*, Caput *in tribus Israel factus es?* Inter tribus verò Israel, tribus Leui: *Caput* ergo Rex, vel tribus Leuiticæ; quâ in tribu tum, Pontifex *Ahimelech* sub Rege Capite suo. *Mirabilis inertiæ, negare* hoc, non *artus*, hoc *probare.* Tum Ecclesiæ Catholicæ Præsul (nec *Gregorio* minùs vel sanctus vel doctus) *Chrysostomus*, eandem hanc vocem *Capitis*, reuocauit ad *Theodosium*, eumque κεφαλὴν, καὶ κορυφὴν dixit,

m 1. Sam. 15. 17.

Homil. ad Pop. Antioch. Homil. 2.

626a

dixit, non ſolùm Caput, ſed quod in Capite ipſo maximè ſublime eſt, Capitis Verticem, ídque *omnium in terris hominum*. Puto autem fuiſſe tum *in terris hominem*, qui *Romanus Epiſcopus* diceretur, vt *poßit expoſitio hæc in hominem cadere, qui ſanæ mentis ſit*. Tu vide, ſatin' ſanus ſis, qui in *Samuelem*, & *Chryſoſtomum* quaſi *audaces* & *impudentes*, ita debaccharis.

Sed *Gregorius* tamen, ad nos reuocari non vult, nec Regem *Caput* agnoſcere. Ille verò vult. Agnouit enim, atque in hâc ipſâ cum *Iohanne* de Primatu controuerſiâ ſuâ agnouit; petijtque Pontifex ipſe (per *Sabinianum* Pontificem & ipſum, ei proximum) *vt piſſimus Dominus Mauritius ipſum illud negotium iudicare dignaretur*. Credo pro Capite agnouit, cuius iudicio, capitalem hanc de *Capite* litem volens vltrò ſubmiſit, ad cuius arbitrium Primatus, vel ſtaret, vel caderet. Verùm *Gregorius* ibi de Sede Apoſtolicâ non turbandâ loquitur Loquitur; ſed, non eò referenda verba illa, quæ ponis de *Capite fidei* illæſo; ſed illa quæ ſupprimis, *De Canonum authoritate intemeratâ conſeruandâ*, à quibus ſuus, quem habet, honor Sedi Romanæ. Nullum enim *fidei Caput* eſt, Apoſtolum ibi ſediſſe; *Canones* fortè fauent. *Ad integrum* ergò *membrorum ſtatum* vtrumq; requirit, *vt & Fidei ne fiat iniuria, & vt Canones ne temerentur*. Vtcunque enim *Caput Fidei* non pulſetur, turbidum tamen fore ſtatum membrorum, niſi & *Canonibus* ſua conſtet authoritas, à quibus in ordine continentur. Nec Tortus negat. *Epiſtolam* enim dicit *eſſe de vſu Pallij*; & eſt certè integra. Quid verò *fidei* cum *Pallio?* Ecquid, *fidei caput* vllum pulſabitur iniuriâ, ſiue *Panormitanus Epiſcopus* incedat *Palliatus*, ſiue *Pallio careat?* In *Canonem* fortè aliquem peccetur veniáliter, ſi Iohannes *Pallio* vtatur parum concinnè; ſi *locis* minùs opportunis, ſi *Feſtis* non duplicibus: *Fidei* quidem nihil intereſt. Quare ad hoc propoſitum verba illa non ponit *de fidei capite*; quæ ſi poneret, extra propoſitum eſſent, cùm *vſus Pallij, Fidei* nullus ſit, quæ tantò melior, quanto minùs palliata.

Lib. 4. Epiſt. 32.

Quærit autem hîc, ſubiratus: *Quid in hoc negotio habent Reges?* Habent verò *in negotio fidei*: ſed in *fidei negotio, Pallio* nihil negotij eſt. Sed & nonnihil *habuerunt negotij* Imperatores circa inueſtituram Pontificum: nec *Panormitani* modò, ſed Romani etiam ipſius. Nam ſi nihil qui factum, vt tam mul-

tum *illis negotij* Pontifices olim circa id facesserent? *Quid Regibus cum Pallio, quod est insigne Archiepiscoporum?* Certè cum *Baculo* & *Annulo* aliquid, absque quibus frigeret *Pallium*, & Gerenti, & verò etiam Mittenti; nec tam *modica lana* tam *immodico precio* venderetur. Etiam *Tortus*, cui tam sæpe in ore *impudentia*, nisi ei & in fronte foret, non tam hæc superbè interrogaret: qui vel imperitiâ summâ est, si nesciat, vel non summâ verecundiâ, si neget, etiam in *Gregorio ipso Pontifice* faciendo, Imperatorem *negotium* habuisse, nec sine eo *Pallium* vel ipsum gerere, vel alijs mittere potuisse. Quare si est aliquid *Pallio cum Fide*, etiam in illâ Fidei procuratione *Caput*, Imperatorem fuisse.

Quàm verò impotenter fert, subnexam ibi in Apologiâ *Gregorij* suggestionem? Putes, *Gregorium* iam *fidei suæ Caput* non credere. Nam si crederet, paulò magis patienter monentem sustineret, vt *Caput fidei* Pontifex Deum timeret, nec *in mortem cuiusuis* (nedum Principum) se misceret. Non fuit *Sabinianus* Præfectus: certè, nec Cardinalis: successit in Pontificatu *Gregorio*; sed inter *duo* hæc *fidei Capita* vix bene conueniebat. vterq; tamen fuit Pontifex. Tantò æquius *Pontificem* audire, quod & à *Pontifice vno* suggeritur, & per *Pontificem alterum*. Sed *nihil ad rem suggestio hæc*. Nihilne ad rem, *Ne in mortem se misceat?* Post salutem animæ, quid magis ad rem quàm vita corporis? At Pontifex *non occultè per Sicarios, sed publicè per Censuras agit cum Principibus si inobedientes sint*. Agit. Quid hoc verò ad rem? Id dicere debebas, *non occultè per Sicarios, sed publicè per Censuras*, miscet se in morte Regum: De eo enim suggestio erat. Quodsi *agendi* verbum, tam illi placuit, etiam cum quibusdam, ita *per Censuras* egit, vt animas *egerint*. Etsi enim Censuræ eius, aciem nullam habeant, agunt tamen, & quasi *Tubæ* sunt & *Classica*, quasi Prętextus & Latebræ seditionum: vt postquam emissa semel sunt, cum *Principe* non secus agere liceat, quàm cum *hoste*, & sine scrupulo, cuique *se in illius morte miscere*. Vbi, malè à te oppositæ *Censuræ Sicarijs*. Sicarij mortem inferunt vel Regibus. At Rex iam vspiam est, qui post nescio quot Pontificum, nescio quoties iteratas Censuras, superstes tamen est. Illud dictum oportuit: non *occultè* per *Sicarios*, sed *publicè* per armatas *cohortes*, miscere se in

morte

626a

morte cuiuslibet hominis. Ita enim præter illa, quæ Patres narrauerunt nobis, vidimus ipsi, *miscentem* se Pontificem *in morte* multorum millium, fame, peste, gladio, quotidie pereuntium, potiùs quàm Regi suo legitimo, vrbis portas aperirent. *Per Sicarios* tamen, non facit. Quasi referat *Sicarij* manu quis cadat, an *militis*; cadat modò. Quasi valdè interfit, submittatne *Sicarium*, an *Cardinalem* qui authoritate, *Iesuitam* qui disputando, *Concionatorem*, qui declamando animos addant subditis, ad Regem quoquo modo trucidandum: *Dolus an virtus quis in hoste requirat?* Fortè autem *Sicarius* ad manum non est, qui operam deferat. Nam si sit *Parreius*, non deerit *Comensis*, qui operam illam, pergratam Pontifici spondeat, & (si effectam dederit) amplâ mercede transigat.

Sed quorsum nobis, aut vnde mentio *de Sicarijs?* Quis *Sicarios* hic nobis submisit? Tortus. Nam de *Sicarijs* apud Cardinalem, ne syllaba. Sic ille: *Pontifex nunquam Principem vllum cædi mandauit. Vt, an fraude*; Martè, an *arte* mandârit, si mandârit, *Cardinalis* non verax. *Occultène se in morte misceat* an *apertè*; *clam*, an *palam misceat se in morti*, *Tortus* mendax est. *Palàm* id & *publicè* factum à Pontifice non ibit inficias: *Gregorius* id non faceret, ne sic quidem *in morte se misceret*. Satis id instituto nostro. Nouæ *Fidei* iam *Caput* Pontifex, per *quam* plus ei licet, quàm licuit *Gregorio*. Remittimus ergo *Torto Sicarios* suos, ac quamuis ei dol at, iterum Pontifici breuiter *suggestionem* illam *Gregorij*, ne se *in morte* cuiuslibet hominis *misceat*, si vult *Gregorij* Prædecessoris sui vestigijs diligenter insistere.

ETsi autem iniquum est, vt in causâ suâ quis testimonium dicat (vel si ipse Papa sit) tamen cùm Cardinali vix alij ad manum essent, quos proferret, post *Gregorium* iam, *Leonem* audire cogimur. *Maximos viros* (*vt erant maximè*) sed tamen in hac Sedis suæ causâ, parciùs adhibendos. Vix enim erat, vt *Spartam suam ornare* nollent, quâ & ipsi vicissim *ornarentur*. Verùm alij non suppetunt, nisi qui tepidè hanc causam agunt. Nec enim facilè reperias qui tam velint zelatores esse Sedis *alienæ* quam *suæ*. *Leonis* verò *verba peruerti* nihil opus; concedi vobis possunt. *Prima* quidem spectare, ad Petri personam ipsam, Papam nihil attinere: Etiam nec *Vltima*. [*Cui quisquis*] ibi dicitur, non, [Quisquis *huic Sedi*:] *Huic Sedi*,

Cardinalis addidit de ſuo. *Cui* autem, de *Petro* dicitur, non de *Sede*. *Media* verò, quis non concedat? Abſit vt quiſquam *recedat, à ſoliditate Petri*; ſed *ſoliditas eius*, non in *Sede* eius, putri ligno, ſed in *Fide*, quouis ſaxo *ſolidiore*, in quo & ipſam, *Leo* ipſe conſtituit. Sed neque nos *Sedi* dignitatem vllam inuidemus: quam *ab vltimâ vſque antiquitate habuit* eam retineat, dum à *ſoliditate* tamen Petri non *recedat*. Quorſum autem ad hæc verba, Tortum quis agat?

Quàm verò in eo importunus, quòd traducit Authorem Apologiæ, quaſi *Leoni* ibi *conuitium* dixerit. Quàm tu à *modeſtiâ* omni, tam ille abeſt à *conuitio*; nec qui vir fuerit *Leo*, quàm gloriæ appetens, quàm dominandi cupidus, attingit ibi vel verbo. *Alius* fecit: ſi rationem facti reddidit, quid *culpas?* Si non reddidit, *quis laudat?* Malè quod fecit, ſibi fecit. Quid hæc ad Noſtrum? Vbi candor? Sed à te quis candorem requirat, qui, eo quòd *Leonem ambitioſum ad laudes Petri* dixerit (quod & poteſt & ſolet dici in bonam partem) *notâſſe* dicis *ambitionis* bonum Patrem. Vbi vix dicat lector quid magis miretur, *inſcitiam*, an *nequitiam*, an *vtramq;*, an vtrâque deteriorem *malitiam*. Quis enim niſi iniquæ mentis, *ambitionem* dicat, ſiquis in laudes non *ſuas*, verùm *alienas* (Sancti ſcilicet alicuius) non ſtudioſus modò, ſed etiam *ambitioſus* exiſtat? (*Ambitionem*, de alieno honore quis audiuit vnquam? Quid quòd neque *Leonem* diſtinguit ab Hortenſio; *immodicè laudâſſe Hortenſius* ibi dicitur, *Leo* non dicitur. Excellat verò *Leo* Sanctitatis gloriâ; excelluit & *Petrus*; alicubi tamen, *non recto pede ambulauit*. Nec piaculum ſit, ſiquis idem *Leoni* accidiſſe dicat, quod *Petro* Domino ſuo: dum tamen verbo non violet, dum (quod facit Apologia) arbitrium ponat in aduerſarij ſui Cardinalis ipſius conſcientiâ. Qui ſi id expromat nobis ingenuè, quod dictat ei conſcientia, fateatur ſcio, in illis [a] *de aſſumpto Petro in conſortium Indiuiduæ Trinitatis: de non ſolùm Deo, ſed Petro etiam inſpirante:* Et illis, [b] *nihil à bonorum fonte Deo, in quenquam ſine Petri participatione tranſire:* à medio diſceſſum eſſe, eaque *condonari* potiùs iam poſſe *eloquentiæ*, quàm ſanctè ab eo tum *affirmari* potuiſſe.

[a] Epiſt. 89.

[b] Serm. 3. in anniuer. aſſump.

Falſa ergo quæ de ambitione. Æquè falſa quæ de Hiſtoriâ non verè relatâ. Vbi, non negat *paria* ibi *Priuilegia* vtrique tributa.

626a

tributa. Negat *Contentionem*, sed quâ fronte? Annon à *Leonis Legatis* ibi contentio est manifestè mota? Pridiè enim cùm de *æqualitate* istâ *Priuilegiorum* vtriúsque *Romæ* referretur ad Concilium: vltrò statim discesserunt, *Leonis* tum Legati. [a] Rogati vt subsisterent, & de istis communicarent, penitus recusârunt; causam etiam addiderunt: *aliter se habere in mandatis*. Post discessum eorum, relatum ad Iudices, qui iusserunt, vt Patres negotium hoc Priuilegiorum inspicerent. Postridiè verò Legati rursus interceserunt; [b] circumuentos se dixerunt; Patres ei Canoni subscribere *coactos*. Reclamârunt ibi omnes; Neminem *coactum*. Tum Legati negare Canones *Constantinopolitani* primi in Synodicis Canonibus haberi Pòst, iussi mandatum suum proferre, protulerunt; quo (ne quis putet Leonem contentionis huius immunem) mandauit [c] *Leo, vt seruarent omnimodis Personæ suæ dignitatem, & si qui fortè Ciuitatum suarum splendore confisi, aliquid sibi tentarent vsurpare, hoc (quâ dignum erat Constantiâ) retunderent*. Præuidit ergo *Contentionem* ibi tum gliscere, & *Constantinopolitanum Ciuitatis suæ splendore confisum*, aliquid moliri, quo par fieret Romano: Non obstante tamen hoc *Leonis* mandato, de integro relatum ad *Patres*; singuli ibi, præsentibus Legatis suffragati sunt. Iudices sententiam tulerunt, [d] *oportere Episcopum vrbis Regiæ, nouæ Romæ, ijsdem primatibus Honoris, & Ipsum dignum esse*. Patres omnes acclamârunt, *Sententiam iustam*; *Omnes se eadem sentire, Omnes in sententiâ permanere, Hoc omnibus placere, Omnia ordinatè decreta esse*: Quid tum *Lucentius* vicarius *Leonis*? [e] *Sedes Apostolica præsentibus humiliari non debet*; (*humiliata* ergo tum Romana Sedes, vel Legato Romano iudice) petit circumduci Canonem; queritur de iniuriâ Sedis Romanæ; repulsam tulit à Iudicibus, à Synodo totâ. Paucis rem totam retuli, cuius vt perspicuum fiat quàm bonus vir *Tortus*, quàm veridicus, qui *Contentionem* inter eos vllam negat tum extitisse.

[a] *Concil. Edit. Venet. Tom. 2. pag. 334.*

[b] *Pag. 337.*

[c] *Ibidem.*

[d] *Ibidem. 339.*

[e] *Ibidem.*

De *paribus* verò ibi vtrique concessis *Priuilegijs*, quomodo se expediet *Tortus*? *Paria* (inquit) *Priuilegia intelligebant, respectu inferiorum*. Sed quis *Tortum* hîc Concilij interpretem constituit? aut vnde hunc habuit intellectum suum? *Lucentius*, credo, rem meliùs intellexit *Torto*. Is de *iniuriâ* Sedis *Romanæ*,

& *Leonis*, ibi queritur; non de *Antiochenæ*, *aut Alexandrinæ*; & Sedem ibi Apoſtolicam *humiliatam* dicit. Tum ratio quam ibi reddunt Patres Decreti ſui, non *inferiorum* modò *reſpectu* redditur, ſed ad *pares* quoque ſe porrigit. Quæ enim habuerat tum Sedes Senioris Romæ honoris *Priuilegia*, [a] à Patribus habuiſſe, quòd *penes eam tum Imperium* fuiſſet: cùm *Imperium* iam, & *Senatus*, *ſint penes Conſtantinopolim*, *eadem* quæ *Romæ* olim tributa ſunt, ratione eâdem *Conſtantinopoli* iam eſſe tribuenda. Ratio hæc omnes reſpicit; non inferiores ſolùm. *Omnium* ergo *reſpectu* intelligendus Canon. Satis hæc clara per ſe: & *Torto* negotium exhibebant. Sudat ergo hîc & in omnem partem ſe torquet. Arx enim iſta cauſæ; quare, ruenti *quatuor* rationum fulcimenta ſubijcit, ſed *caduca*. Primò, *Renouari tantùm à Chalcedonenſi Canonem Conſtantinopolitanum*, quo honor habetur *Conſtantinopolitano*, ſed poſt *Romanum*. Factum hoc primò Agnoſcere ſe quidem dicunt Canonem illum Patres Chalcedonenſes; quæ verò ipſi ibi ſtatuunt, [b] ἐδοξε τῇ ἁγιᾳ συνοδῳ, *definire* ſe dicunt & *decernere*; *renouare* non dicunt: agnoſcere autem alijs terminis, quam qui ponuntur a te; *æqualia* nempe *ibi vtriſque* (etiam in *Conſtantinopolitano*) *Priuilegia* eſſe *decreta*.

Idem quoq; haberi dicit in *Epiſtola Concilij ad Leonem*; falſò & id etiã. Ac primò quidem ludit voce *Cõfirmationis*. Non enim aliter, quàm *ſuffragio* ſuo *confirmari* à *Leone* petit Decreta ſua Synodus, nec *Leo* ipſe aliter reſpondet, quam ea ſe *toto corde complexum eſſe*. Martiani *Sacrâ* (quod ſuprà docui) Synodus confirmata eſt, Leonis *ſuffragio approbata*. Sed *in eâ epiſtolâ* (ait Tortus) *nullam mentionem faciunt parium Priuilegiorum*. Nam quid opus hoc vt facerent, cùm Canones ipſos integros, ad Leonem tum tranſmitterent; Dicunt autem ibi, *ſe renouâſſe Canonem ſecundæ Synodi*. Ne id quidem; *confirmâſſe* ſe dicunt, renouâſſe non dicunt. Sed & præterea [c] *opportunum credidiſſe ſe, propter Imperatores ipſos, qui ſuper eo delectabantur, propter Senatum, propter Vrbem ipſam, honoris eius confirmationem ab Vniuerſali Concilio celebrari*. Quæ verba quid ſibi velint, exinde ſcias, quod ſcribant ibi Patres, Leonis locum tenentes in Concilio *vehementer* illis *reſiſtere* tentâſſe. Non autem ſine dubio *reſiſterent*, ſi *confirmatus* ibi modò fuiſſet canon Synodi ſecundæ;

[a] Tom. 2. 532.

[b] In Concil. Graec. Edit. Pariſiam. 1549.

[c] Tom. 2. 544.

626a

ſecundæ; qui ipſe priùs à *Damaſo* fuerat approbatus. Tum neque *Leo* ipſe tot poſtea Epiſtolis ſuis apud *Imperatorem*, *Imperatricem*, *Anatolium*, *alios* neſcio quot, tam in *Canonem* illum acriter inueheretur, ſi nihil ibi aliud actum, quàm priùs in Concilio Generali, cui & prædeceſſor ſuus aſſenſum præbuiſſet. Non cohærent hæc *Torti*. Illa verba Leonem pupugerunt, [c] μεγαλωνύμῳ Conſtantinopolitanum, ὡς ἴκετον ἐν ἐκκλησιαστικοῖς πρέγμασι; quæ verba reperias in *hoc*; in *Concilio ſecundo* Generali nuſquam reperias. Nec ex eo quicquam efficitur, quòd *in Epiſtolis ſuis Leo non meminit parium Priuilegiorum*. Sed de *Alexandrino* atque *Antiocheno* meminit modò, qui paulò depreſſi erant, antepoſito illis tum Conſtatinopolitano. Quis enim non vidit liberiorem multò Leonem eſſe potuiſſe, addo & acriorem, ſi *illorum*, (id eſt) ſi *alienam* cauſam ageret, non *ſuam*? *Sibi* factam iniuriam, negligeret, *alijs*, acerbè perſequeretur? Sed *humiliatam* eo Canone Sedem Romanam: *iniuriam* Leoni factam, credimus Leonis Legatis in Synodo clamantibus; *Torto* fruſtra reclamante, ſi ad rauim vſq; clamet.

[c] *In Concil. Græc. Tilÿ. Pariſ. 1540.*

De *Gregorÿ* autem Epiſtolâ illâ *ad Euſebium* viderit *Tortus*, atque ampliùs etiam deliberet cenſeo. *Dominus* enim *pÿſſimus Imperator*; ſiue is *Mauritius* fuit, nunquam *Gregorio* proteſſus eſt Conſtantinopolitanum ſubijci, nec Conſtantinopolitano titulum *Oecumenici* negauit: ſiue *Phocas*; nec is, niſi poſt mortem *Gregorÿ* demum, hoc agnouit. Viderit etiam, quis ille fuerit *Gregorÿ* Frater, *Euſebius Epiſcopus ciuitatis Conſtantinopolitanæ*, cùm certum ſit, nullum Conſtantinopoli *Euſebium*, vel ætate *Gregorÿ*, vel *centum*, ſiue ante ſiue poſt eum annis Epiſcopum fuiſſe. Viderit annon Epiſtola illa meritò in dubium vocari debeat, tanquã adulterina. Viderit annon plures apud *Gregorium* eiuſdem *furfuris* (non enim *farinæ*,) ſi ſit otium excutere. Sed annon mira *Torti* arrogantia, qui putet perſuadere ſe poſſe cuiquam, etiam conetur probare, è Leone, è *Gregorio* ἴσα πρεσβεῖα (quæ bis ibi in Canone Chalcedonenſi leguntur) *æqualia* ſeu *paria* Priuilegia non ſignificare? Videmus, nec ſemel, *Paria* ibi *Priuilegia*. Ille ibi non videre nos probat, quæ videmus; quòd *Leonis* Epiſtolæ *parium Priuilegiorum* mentionem non faciunt. Quæ verò eſt, ſi hæc non eſt impu-

impudentia? Verè ergo ſcriptum in Apologiâ, *Concilij Chalcedonenſis Patres æqualem* Authoritatem Conſtantinopolitano Patriarchæ aſcripſiſſe, nec vllo modo paſſos eſſe Romanæ ſedis ſuper illam Priuilegium, *non* [*vnum*] *illud* à *Torto* eſt; ſed non *Authoritatis*. Nam de primâ ſede non contendimus. Verè & illud, *contendiſſe cum Romano Conſtantinopolitanum de Primatu*, non quòd *prior illo* eſſe voluerit, vt *Iohannes* pòſt: ſed quòd *æqualis* illi, quod tum *Anatolius* ſatagebat.

ETſi autem (dicit ibi Apologia,) *tantum Petro detulit* (*tantum*, non *nimis multa*, vt *Tortus*, qui in hijs nimis multus eſt) *tamen nihil Cæſari ademit, ſed & honoris vocabula, & Authoritatis Priuilegia ei cuncta attribuit, poteſtatémque eius agnouit Concilia conuocandi, arbitratu ſuo.* Hîc *Tortus* ad tria illa priora mutus vt quæ negare non poſsit, vellicat poteſtatem *conuocandi Concilia*. Relabimur ergo quò priùs, ad vim atque iura Concilia indicendi. *Torti* ea culpa eſt, qui experiri iterum vult in hac cauſâ καὶ δὶς πλοῦν, quotieſcunque tamen fecerit, inauſpicatò id facturus. Nec enim vſquam laborat magis *Cauſa Pontificia*, quàm hac vnâ in re; nec vllius Pontificis, magis quàm Leonis; cuius tot extant Epiſtolæ, non mandantes Concilium fieri; non, ſed *demiſsè petentes*, nec tamen impetrantes; *non impetrantes* vel *de loco* vel *de tempore*, & tamen obtemperantes: vt penè referre pigeat. Quid autem hîc iam refert? *Negari non poſſe, quin in Concilijs Generalibus indicendis aliqua eſſet Imperatoris Authoritas.* Suprà, *interdum congregata* dixit *ab Imperatore*: at nos ibi *ſemper*, nec niſi ab Illo. Hîc iam *aliqua* (inquit) *fuit Authoritas Imperatoris*: nos verò non *aliqua*, ſed *ſumma*, & *ſola*, quoaduſque quidem res Imperij inclinatæ non ſunt.

Docui de *primis quatuor* Concilijs Generalibus iam antè: addo iam de *quatuor poſterioribus* Concilium *Conſtantinopolitanum ſecundum*, ac *Generale Quintum*, [a] iuxta pium iuſſum *à Deo cuſtoditi Imperatoris Iuſtiniani conueniſſe*, habetur pluribus locis Concilij. Dico autem illud hîc. Si Pontifici ius ſit, vt mandet Concilia fieri, cur Concilio huic *Quinto* (ſi ipſe illud fieri mandauerat) *ſuo*, à *ſe* conuocato, intereſſe noluit, cùm tamen per id tempus eſſet Conſtantinopoli Pontifex ipſe Romanus, legatus eò *ex mandato Theodahati* Gotthorum Regis?

[a] *Tom. 2. p. 579.*

Con-

626a

Concilium *Constantinopolitanum tertium*, ac *Generale Sextum*, (vt & de se testatur ipsum) [b] *secundùm* Imperialem sanctionem *congregatum est*: Præsidente in singulis eius Actionibus Imperatore Constantino. Extat ibi *Diualis Sacra* ab Imperatore ad *Donum* Pontificem. Quo interea de viuis sublato *Agatho*, qui ei in Sede Romanâ successit, [c] respondet *Diuali*. Audi verò quo stilo, quàm sine mandato vllo. *Hijs Mansuetissimi rerum Domini Diualibus Apicibus animatus, meliori sum refectus confidentiâ paulatim, ijs, quæ per Mansuetissimæ Fortitudinis vestræ Sacram dudum præcepta sunt* efficaciter promptam obedientiam exhibere, *vt personas, quales secundùm temporis huius defectum, ac seruilis Prouinciæ qualitatem poterant inueniri,* pro obedientiæ satisfactione *inquirerem, & vt* ad Pijssimæ Tranquillitatis vestræ vestigia *properarent, hortarer.* Et paulò pòst. *Ideoque secundùm* Pijssimam Iussionem *à Deo Protegendæ Mansuetudinis vestræ* pro obedientiâ quam debuimus, *non pro confidentiâ eorum scientiæ, quos dirigimus: præsentes confamulos,* cum omni cordis deuotione, *curauimus demandare.* Pòst etiam. *Pro quibus* flexo mentis poplite suppliciter *Vestram ad mansuetudinem semper intentam Clementiam* deprecamur, *vt iuxta Benignissimam atq. Augustissimam Imperialis Sacræ promissionem acceptione eos dignos efficiat, atque placabiles aditus, eorum, humillimis suggestionibus accommodare dignetur.* Denique *Non enim nobis eorum scientia confidentiam dedit, vt de hâc* Seruili *Vestri Serenissimi Principatus* Romanâ vrbe *ad Pia vestra vestigia auderemus eos dirigere, sed hoc Imperialis vestra Benignitas,* clementer iubens *hortata est,* & nostra pusillitas quod iustum est obsequenter *impleuit.* Audis hîc Pontificem, *Imperiali iussioni* in Concilij negotio *efficaciter promptam obedientiam exhibentem: Vrbem Romanam & Prouinciam, Imperialis Principatus Seruilem vrbem & Prouinciam esse,* profitentem: *Pro obedientiæ (quam debere se fatetur Imperatori) satisfactione, Legatos ad Sacra eius Vestigia demandantem: Flexo mentis poplite. Suppliciter deprecantem: Pusillitatem Pontificalem, quæ Benignitas Imperialis iubet, obsequenter implentem.* Quàm hæc verò verba, mandantis non sunt?

Concilium *Nicenum secundum*, ac *Generale Septimum*, [a] *per pium Imperatorum Decretum, congregatum se*, ipsâ in fronte loquitur,

[b] Tom. 3. 237.

[c] Tom. 3. 244.

[a] Tom. 3. 453.

quitur. Legitur ibi Diploma Imperatoris, in quo, *Synodum se congregâsse* bis asserit. [b] *Huic* (inquit) *petitioni* (*Tharasij* scilicet Constantinopolitani Episcopi) *annuere tum visum est, meóque nutu iussi conuenire, imò, vt verius loquar, Deo sic volente, Nobis verò Præeuntibus congregaui vos.* Legitur ibi in Epistolâ *Adriani* Papæ ad Imperatores: [c] *Nuper verò per piam vestram* iussionem, *de voluntate vestrâ instructi, Omnipotentem Deum pro vestro Imperio precibus sollicitauimus.* [d] *Hæc Serenitatis vestræ Potentiæ* cum omni humilitate, *& sincero corde discutienda offerimus*; obsecrantes *interim, ex animi fauore vestram Mansuetudinem obtestando, & veluti præsentes* Genibus aduoluti & coram Vestigia Pedum volutando *ego cum fratribus meis, coram Deo supplico, vt Sacras Imagines restitui, & firmari iubeatis.* Legitur in Epistolâ Concilij ad Imperatores: [e] *Vos Sacrum hunc nostrum copiosum in hac Nicæensium Metropoli conuenire* iussistis *cœtum.* Etiam in Synodicâ ad omnes vbique Episcopos: *Deo placuit, Pios & fideles Imperatores excitare, qui nos in splendidam Metropolim Nicæam conuocarent.*

b Tom. 3. 457.

c Tom. 3. 471.

d 475.

e Tom. 3. 595.

596.

De *Constantinopolitano quarto*, ac *Generali Octauo* (vt vos quidem vultis) dicendum iam. *Græci* verò *octauum* nullum agnoscunt, *Septem* tantùm. Hoc *Patriarchicum* potiùs fuisse quàm *Generale*, quòd in eo tractatum non sit de *Fidei* negotio vllo: quòd *particularis* tantùm causa inter *Ignatium* & *Photium* acta, quæ totam Ecclesiam nihil attinebat. Permulta autem fidem illi detrahunt. Nam *Iulianus* Cardinalis de *Octauo* isto, nihil sibi vobísque curæ esse apertè dixit in Concilio *Florentino*. Et Canonum numerus non concordat. Vos enim *viginti septem* edidistis, at Codices Græci, quatuordecim tantùm habent. Tum vestrum hoc *Octauum*, quod sub *Adriano* fuisse vultis, ab *altero subsequente*, quod sub eius Successore *Iohanne* fuit, antiquatum est. *Photius* enim, qui in *vestro* hoc depositus, *in illo altero Iohannis*, restitutus, præsentibus tum Legatis, *Iohannis locum tenentibus* Paulo & Eugenio, *Iohanne* ipso etiam *Romano* restitutionem eius approbante. Præterea, facies ipsa Concilij posterioris, *Generali* similior, in quo *trecenti* & *octoginta* Episcopi fuerint, cùm in vestro *centum* modò essent. Denique, Imperator ipse *Basilius*, quantum fuerit mutatus in *Photium*, quo animo

f Tom. 4. 799.

nimo in veſtrum illud prius Concilium, in *Martinum* Pontificem, in Eccleſiam ipſam *Romanam*; legas ex[a] Epiſtolâ *Stephani*, ibi ad *Baſilium*.

[a] *Apud Binn. Tom. 3. part. 2. pag. 900.*

Sed non contendam; fuerit *Generale*. Sic initio loquitur *Baſilius* apud Surium, [b] *Cùm diuina & benigniſſima prouidentia nobis, Gubernacula Vniuerſalis Nauis commiſiſſet, omne ſtudium arripuimus, ante publicas curas, Eccleſiaſticas diſſoluere procellas.* Hîc *Surio*, opus fuit marginali Notâ; quæ hæc eſt, *De ciuili adminiſtratione hæc accipienda ſunt.* Fruſtrà. [c] *Binnius* enim iam poſt *Nauis*, appoſuit, *Eccleſiaſticæ*, vt *Baſilius* iam Gubernator ſit *Vniuerſalis Nauis Eccleſiaſticæ*. Scio *Binnium* pro, *nobis*, legere, *vobis*, ſed perperam. Ita enim ſenſus erit ibi nullus. Sic enim dicturus Imperator. Cùm *illis* (putà Epiſcopis) non ſibi, *gubernacula* commiſſa ſint, *ſe* tamen operam dediſſe, vt Eccleſiæ controuerſiæ componerentur. Sed ita ſunt Editiones veſtræ: vtinam exemplaria ipſa Græca aſpicere liceat; facilè ſic veſtra fraus omnis eluceret.

[b] *Tom 4. part. 11. Edit. Venet.*

[c] *Tom. 3. part. 2. pag. 880.*

Sed & *in veſtro hoc*, veſtigia ſunt veritatis. Actione *ſextâ*, [d] *Perſuaſum eſt nobis, Sanctæ huic & Oecumenicæ Synodo, quam à Deo coronatus Imperator noſter, de componendâ, & reſtituendâ Eccleſiâ Conſtantinopolitanâ coegit.* Actione *ſeptimâ*: [e] *Imperator omnem operam dedit, vt ex alijs Patriarchijs Legatos* euocaret, *Conciliumq; Generale* cogeret, *eámque rem perfecit.* Poſtremò, ſic [f] *Stephanus* Papa, in Epiſtolâ ſuâ ad *Baſilium*. Quid *peccauit Romana Eccleſia? Nonne pro veteri Synodorum Conſtantinopolitanarum more, te imperante, Legatos miſit?* Quid quærimus? *Mandauit* atque *imperauit* Imperator: Eo *imperante* Pontifex Legatos mittit. Reliqua verò pòſt, *Concilia* nihil moramur, quæ δύπκα fortaſſe, *Oecumenica* dici non merentur, quippe ſolius *Occidentis*, non totius οἰκουμένης.

[d] *Idem ibidem. pag. 886.*

[e] *Pag. 892.*

[f] *Pag 900.*

Rationem verò reddit *Tortus*, cur aliquam ſaltem Imperatoribus relinquat in Concilijs habendis authoritatem: *Quòd non deceret conuenire tot Epiſcopos, abſque eius conſenſu.* Non *deceret* autem? Quidni? ſi Pontificem conuocare *deceat*, cur illis *turpe ſit* conuocanti parêre, adeóque etiam *conuenire*? Fortè & indecorum Pontifici conuocare: Nihil enim illum *decet*, niſi mandata *Cæſari* dare. *Cæſar* tamen, ſi conſenſum Epiſcopis negare poteſt in ciuitate quæ ſua ſit, *conueniendi*; po-

test & Pontifici (credo) *conuocandi.* Verùm alia res erat. Nec enim illud *non decuit*, sed *non licuit*; cùm lege de Conuenticulis cautum esset, ne vel *Religionis causâ* haberi possent Conuentus, nisi consensu *Cæsaris* priùs interueniente.

Addit verò, quod mireris, *Pios Imperatores sæpe de Ecclesiæ bono & pace sollicitos Concilia indixisse, sed postquam à Pontifice mandatum accepissent.* Imperatores verò *sollicitos de Ecclesiâ?* Non oportuit. Nihil ad illos pertinet de rebus Ecclesiasticis, *præter reuerentiam.* Ad illos *sollicitudo* illa non pertinet. Quid Pontifex interim? Hæc enim illius prouincia; Sinetne Imperatorem sic limites transilire? Sinit vtique, vt videtur, *mandato dato.* Eo *dato* licet; *non dato*, non licet. De se igitur non *illicitum.* Posset & hæc etiam Reges curæ decere, & pertinere ad omnes. Tota res *in Pontifice* vel annuente, vel abnuente. Petant *ab eo*, *ab eo* sumant mandatum, & fruantur sanè. Quodsi ita sit, vtinam vnico mandato rem transigat; exoneret se qui tam longè abest: in illos transfundat, qui quid Ecclesiæ necessitates postulent, propiùs intuentur: Alius hoc iam diceret. Quin si *non licet* hoc illis, qui in plebis sorte sunt; nec Pontificis *mandatum* facere potest, vt possit *licere.* Sin sic potest, si res à se honesta; quidni idem *liceat*, *Pontificis nutu* non expectato? Debet verò negari (falsum enim est) *præcipuam fuisse Romani Pontificis authoritatem in Conciliis indicendis.* Probat autem: Quàm verò id aptè? *Non enim rata fuisse sine eius consensu.* At neque verum illud. Rata enim Concilia, in quibus *Pontifices depositi*, sine eorum autem, qui *depositi, consensu*, quis non videt? At verò *absque Principis consensu* rata fortè vt *Canones*, apud conscientias fidelium; rata vt *leges* nunquam erant vt contumaces constringerent, quibúsque *Censura*, verbalis est, non realis gladius. Ita & rata sine Pontifice, & sine Imperatore non rata.

Verùm *in Chalcedonensi Synodo iubetur Dioscorus surgere, nec sedere inter Episcopos, quòd Synodum ausus facere, absque Pontificis authoritate*, quod, inquiunt, *nunquam licuit, nunquam factum est. Iubetur?* à quibus? A Legatis *Leonis. Inquiunt* qui? ijdem ipsi *Leonis* Legati. Verùm, non ex eo quod iubetur quid, sed ex eo quòd iubenti paretur, concludi solet. At *Dioscorus* non paruit, Legati surgere illum: Iudices sedere etiam iusserunt,

Tom. 2. pa. 135 Edit. Vene.

runt, nisi & Legati ipsi vnà surgerent. Damnatus tum quidem *Dioscorus*, non quòd absque Pontificis authoritate Synodum feciſſet, quin ex causâ longè aliâ, [a] *contumacis absentiæ*, quòd sistere se nollet vocatus à Concilio, cùm sibi malè conscius esset, propter iniustè, & per vim à se depositos *Flavianum* & *Eusebium*. Quam tu verò affers, nulla damnationis causa; ac ne *audita* quidem est à Iudicibus, neque verò *audiri* debuit. Legitimè enim indicta Synodus illa *Ephesina*, non minùs legitimè, nec aliâ authoritate, quàm hæc *Chalcedonensis* ipsa. Legitur ibi Sacra Imperatorum *Theodosij* & *Valentiniani*, [b] quâ iubent *Epheſi* Concilium fieri: cui & *Leo* ipse paruit, eóque misit Legatos suos *Iulianum* Episcopum, ac *Hilarium* Diaconum, qui & ipsi ibi tum interfuerunt, & inuiti fortasse audierunt, sed audierunt tamen, primatum, & primam authoritatem in Synodo illâ, *Dioscoro* ab Imperatoribus delegatam. Non ergo de Synodo illegitimè factâ reus ibi *Dioscorus*, non magis quàm *Leo*. Licuit fieri, factum est, vt *Ephesinum* illud, ita [c] *Chalcedonense* hoc Concilium, sine *Leonis* authoritate vtrumque: in vtróque *mandatum illi est* ab Imperatore, in vtróque *paruit*, in neutro *mandauit*. Sed ideo reus *Dioscorus*, quia contra ius & fas suffragia extorsit per vim, & *Flavianum*, nullo seruato Iuris ordine, condemnauit immerentem.

[a] Tom 2. pag. 242 & 243.

[b] Tom. 2. pag. 136.

Tag. 141.

[c] Tag. 226.

Falsum & illud nihilominùs, quod affers è Synodo *septimâ*, *irritum ibi iudicatum fuisse Constantinopolitanum quoddam, quod ab Imperatore congregatum fuisset, sine consensu Apostolicæ Sedis*. Nulla ibi mentio de Imperatoris potestate, nulla de eo, quod *sine consensu* Papæ Romani congregatum ab eo fuisset. Quod ibi dicitur, hoc est: Non potuisse Synodum illam *Vniuersalem* dici, [d] quòd ei neque Papa Romanus, neque *Alexandrinus*, neque vel *Antiochenus*, vel *Hierosolymitanus*, vel per se, vel per Legatos, aut literas interfuisset, quemadmodum fieri in Synodis amat. Neque certè cùm hij omnes abessent, *Vniuersalis* ea Synodus dici potuit. Verùm, tam ex reliquorum absentiâ hoc, quàm ex Romani, qui *cooperarius* in eâ negatur fuisse, cum reliquis scilicet ibi *cooperarijs* suis. Verbum autem vel de indictâ Synodo, vel de indicendi authoritate, ibi nullum. Nec authoritas ibi defuit, eâdem enim etiam illa authoritate congregata est, quâ *Nicena secunda*. Illa iuxta De-

[d] Tom. 3 pag. 546.

cretum

cretum *Constantini & Leonis* : *Nicena* iuxta Decretum *Constantini & Irenæ*. Sed præsentia defuit Patriarcharum; ea vna res in causâ fuit, ne *Generalis* haberi posset.

Satis autem esset de Concilio *Romano* in causâ *Symmachi* respondere, *Generale* id non fuisse, de quo nobis iam quęritur. Nihil ergo ad propositum nostrum: Etsi in eo etiam, non tam *de potestate Congregandi*; quàm de causâ Congregationis quæsitum est. Non *de potestate*. [a] *Præcepto* enim *Gloriosissimi Regis Theodorici è Regionibus diuersis conuenerunt*, in eóque *potestatem* in eo *agnouerunt Congregandi*, vel sine Pontifice. Alioquin enim ne conuenissent quidem, substitissent domi; præter Regis præceptum, Pontificis Authoritatem expectâssent, nec vel domo aliter pedem mouissent. Quare cùm ex præcepto Regio conuenerint, non vocati à Pontifice; *potestatem ad hoc* in Rege sciuerunt, eíque detulerunt. Postquam verò conuocati iam de causâ quærerent, eámque audirent esse, vt de Pontifice suo ferrent sententiam; scirent autem minoribus in maiorem potestatem nullam esse, nisi qui Maior est, minorum se iudicio sponte submittat; in eâ quidem causâ responderunt, quod res erat, absque Pontificis consensu, ne vocandos quidem fuisse, nec iam cùm adessent, posse de causâ cognoscere: nec enim Antistitem suum, minorum iudicio, id est, suo, subiacere posse, nisi ipse se subijciat. In hac itaque causâ opus erat, vt Rex ijs testatum faceret, præter Pontificis conscientiam, nihil ab illis, nec in aduentu factum, nec in iudicio faciendum esse. Actum ergo ibi de causâ, & Episcoporum ad causæ cognitionem potestate, non autem Regiâ ad Synodum conuocandam: Satis tamen vel in eo Concilio elucet Regia potestas: *iussus* enim *Regijs præceptionibus* Symmachus ipse Papa, *ante patrimonij vel Ecclesiarum receptionem in disceptationem venire*. Tùm, vbi dicerent accusatores Symmachi, *crimina apud Regiam notitiam constare*; responsum, *si constitissent illa Regi, non illorum audientiæ rem commissurum, sed ipsum de re totâ cogniturum fuisse*. Pòst, *conferunt se ad iustitiam Principalem, eique omnia per relationis seriem ingerunt*, fatentur *Dominum Regem facultatem habere quod vellet faciendi. Sine Regiâ notitiâ aliquid decernere non præsumunt*. Quod decernunt, id *iuxta mandatum Principis*, *secun-*

[a] Tom. 2. pag. 470.

Tom. 2. pag. 470 471

ſecundùm Principalia præcepta ſe facere teſtantur, quæ illorum hoc poteſtati tribuebant. Poſtremò, quæ *Theodorici* Regis in *Symmachum* poteſtas, ex eo ſcias, quòd cum in electione eius Schiſma extitiſſet, inter *Laurentium* & *Symmachum*; Rauennam ambo euocati coram Rege, vbi poteſtati Regiæ delatum vt de electione pronunciaret: nec, niſi ex ſententiâ Regis [a] *Symmachus* tum Papa factus eſt. Papam qui facere potuit, potuit & iudicare. [b] *Iohannem* qui paulò pòſt in ſede ſucceſſit, ſcis ipſe iudicio *Theodorici* in carcere diem obiiſſe. Ad *Conſtantinopolitani primi* Epiſtolam, reſponſum à me ſuprà, Non eſſe Epiſtolam illam Concilij: Non eſſe in Epiſtolâ verbâ illa *ex mandato*: Germanam Concilij Epiſtolam, illud ab Imperatore indictum profiteri.

[a] *Platina in vita Sym.*

[b] *Idem in vita Iohan.*

Ad literas *Hadriani ſecundi* in Synodo veſtrâ *Octauâ*, in quibus verba illa; *Volumus per Tuæ Pietatis induſtriam Conſtantinopoli numeroſum conuocare Concilium.* Primùm, ibi per Torti *induſtriam*, verbum aliud pro alio poſitum. *Conuocare* dicit Tortus, [c] *celebrari* dicit Hadrianus. Intereſt autem nonnihil, inter *volumus conuocare*, & *celebrari volumus*; *celebrari* poteſt ab Imperatore; *volumus conuocare*, niſi ad Pontificem, referri non poteſt. Tùm, *volumus* ibi dicit, ſed ſine *iubemus*; quæ vox per ſe poſita, *mandandi* vim non habet; docet potiùs quid *cupiat*, quàm quid *mandet* fieri. Sumere licet exemplum ex ipſâ illâ Synodo. Sic ibi Legati Patriarchales. Imperatorem alloquuntur, Actione *ſextâ*. [d] *Volumus omnino vt legatur libellus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ*: ſine Imperio tamen. Nimium id quidem foret, *mandare* Imperatori, non *Papam* modò, ſed *Legatos* etiam Patriarcharum. Quare, quid *cupiant* eâ voce, non quid *iubeant* exprimere voluerunt, vt ibi Legati, ſic in Epiſtolâ ſuâ *Hadrianus*. Quanquam poſt *nongentos* iam annos, excuſſo tum penè, obnoxio certè valdè illis Imperatore Orientis, (*Baſilio* hoc præſertim, qui per cædem Domini ſui, inuaſor Imperij) elato magis ſtilo vſus Pontifex, quàm quo compellare ſolebant Imperatores priſcos, Pontifices qui prædeceſſores eius. Cui reì, præiuit illi viam *Nicolaus* cui ſucceſſit, qui in * *Michaelem* fuerat immodeſtior. Eo enim iam tempore, cœperunt *Genebrardi* Pontifices Apoſtatici.

[c] *Binnius Tom. 3. Part. 2. p. 881*

[d] *Ibidem p. 887*

* *Vid. Epiſt. 8. apud Binn. Tom. 3. part. 1 p. 682.*

In *Sixto* sui similis *Tortus*. Quod in Epistolâ est, [a] *nostrâ authoritate Synodum congregari iussit*; id ille sic posuit, *nostrâ authoritate Synodum conuocauit*. Nec enim Imperator conuocauit Synodum illam ex Pontificis authoritate, sed iussit eam congregari à Pontifice, authoritate non Pontificis, sed suâ; propter causam superiùs à me redditam in *Symmacho*. Purgabat in eâ Synodo *Sixtus* sese, atque subijciebat se Episcoporum iudicio; quorum in illum iurisdictio nulla, nisi *Sixtus* eam ipse volens illis detulisset. Ad eam rem, *Sixti* interuentu opus. Nec ergo hoc quicquam ad rem. Taceo quod nec Concilium illud *Generale*; & Epistolæ datæ ibi *sub Consulibus*, qui nulli vnquam fuerunt, & vel [b] *Baronio* ipsi. Concilij illius Acta *corruptissima, nec vllo modò consistunt*. Pars etiam *huius Epistolæ* posterior, assumentum integrum *alterius* (*Fabiani*) Epistolæ, ante annos *centum* scriptæ. Successit *Fabiano Cornelius*, cuius qui Epistolas legerit apud *Cyprianum*, & cum vestris *Fabiani* contulerit; nisi illi nasus sit nullus, totam hanc fraudem statim odoretur.

Ad vltimum denique & in vltimo, quasi totus ex fraude compositus, dolosè rem gerit *Tortus*: Putes Synodum ibi *Generalem* indici. Celauit enim coepiscopos ibi *Leonis Tarraconenses*, *Asturicenses*, *Carthaginenses*, *Lusitanos* Episcopos, quos omnes in Prouinciali *Galæciæ* Synodo conuenire voluit, procurante rem *Turbione Asturicensi*. *Generalis* ea quidem, si ad Prouinciæ illius Diœceses referatur, vt siquis *Italiæ Generalem* diceret; Sin absolutè *Generalem* quæras, nihil minùs quàm *Generalis*, de quâ tamen probandum suscepit *Tortus*. Mirum autem citari de *Leone* locum; cuius tot sint in tam multis Epistolis, petitiones pro Synodis ab Imperatore indicendis, singulæ autem, singula testimonia, nihil *Leoni* iuris in Synodos *Generales*. Citat tamen vel *ex eo*. Colligeiam. *Septem* protulit; *tres* particulares, *Leonis*, *Sixti*, *Symmachi*; *vnam* suspectam, nempe *Octauam*. De reliquis, *Secundâ*, *Tertiâ*, *Septimâ*, testimonia manifestò falsa.

Digressio autem est *Torto*, siquis de *lege diuinâ* verba faciat, *ad eámque* optet, & hanc & reliquas omnes quæstiones nostras reuocari. Quid ergo *eius* mentio fuit Cardinali? Quid Pontifici, qui *obedientiam* non postulat, nisi quę sit *secundùm*

[a] *Tom. 2. p. 3. Edit. Venet.*

[b] *Ad ann. Chr. 433.*

Leo Epist. 93. cap. 17.

626a

dùm Scripturas Sanctas: si sua nolunt ad hanc amussim exigi? Si eius memoriam sepultam cupiant, cur ipsi tam importunè sermonem inijciunt de *præstandâ secundùm Scripturas Sanctas obedientiâ, de morte vel pro syllabâ vnâ diuinæ legis oppetenda*? Video autem iam, quid rei sit. Vbi de *Capite fidei*, Pontifice agitur, recta via est; vbi de *lege Dei*, *digressio* statim. Vtinam verò ne sit; vtinam frequentior vobis *illius* memoria; sed tam rara eius apud vos mentio, vt siquis de *Lege Dei* loqui velit, necessariò illi *digrediendum* sit.

Tria verò notauit *Apologia*, quibuscum Lege Dei malè conuenit. *Eucharistiam mutilatam*; *Missam priuatam*; *verba Canonis non integra*. Vbi nouam rationem init *Tortus*, *ex vno de tribus* (quod *falsum* autumat) reliqua duo docere vult non *vera*. Verè noua docendi ratio; quamque ratio vix patitur, cùm in *tribus* tam inter se disitis, possit *vnum* fortè vix scopum ferire, vt duo tamen reliqua non aberrent. Sed aberrat ibi in nullo; ne in *tertio* quidem. Nam de *duobus primis*, Eucharistiâ mutilâ, Priuatâ Missâ, habemus, vt video, Tortum reum & confitentem. Sic enim Synodus ipsa [a] *Tridentina*: *Etsi Christus Dominus in vltimâ Cœna venerabile hoc Sacramentum in vtrâq; specie instituit, & Apostolis tradidit*; [b] *licèt ab initio Christianæ religionis, non infrequens vtriusq; speciei vsus fuerit. tamen, se grauibus & iustis causis adductam, hanc consuetudinem sub alterâ specie approbare, & pro lege habendam decernere*? id est, digredi *à lege Dei*, quæ est *de vtrâque specie*, & *legem alteram*, quæ est *de vnâ tantùm*, ei superinducere. Sed & ex summo honore, quo Patres Sanctos & antiquos, Tridentini ibi Patres prosequuntur, [c] *Ex sexto Iohannis non rectè colligi* dicunt, *vtriusque speciei communionem à Domino præceptam esse*, vtcunque *iuxta varias* Sanctorum Patrum & Doctorum *interpretationes ita intelligatur*. De Missâ priuatâ optat Sancta Synodus, [d] *vt in singulis Missis fideles Eucharistiæ participatione communicent*, id est, vt nulla sit Missa priuata: contrarium tamen statuit eius quod optat. Dicit [e] *continere Missam, magnam populi fidelis eruditionem*: non tamen videtur ei expedire, vt *vulgari linguâ* celebretur; quâ vnâ ratione perciperet populus eruditionem illam, quæ in Missâ continetur. Vt ille, qui contra *Apologiam Ecclesiæ nostræ* scripsit, [f] *optare* dicit *vos*, *vt intelligat populus totam Liturgiam*

[a] Sess. 21. c. 1.
[b] Cap. 2.
[c] Cap. 1.
[d] Sess. 22. cap. 6.
[e] Cap. 8.
[f] Defensio Apol. pag. 515. Edit. 1567.

giam publicam: Nec [b] *negare se, bonum esse, si intelligerent.* Non negare id *bonum* esse, *optare* vt fiat; ne tamen fiat, decernere.

In Canone Missæ vestro, desunt verba [*Quod pro vobis traditur*, vel *frangitur*] quæ apud *Paulum* & *Lucam* habentur. Ea Canonis natura iam, nihil vt ei deesse, nihil supereſſe debeat. Paulus verò, ea se à Domino accepisse asserit, à Domino accepta *Corinthijs* tradere. Quandoquidem ergò Paulus ea sic à Domino dicit sibi tradita; Canoni *verba illa* deesse, minimè consentaneum. Aliud autem est rem referre, quod Euangelistæ faciunt, aliud ex sparsâ per omnes relatione, Canonem solenni modo contexere, quod incumbit Ecclesiæ. Vel ergo, non accepit à Domino illa *Paulus*, vel si accepit, vobis detrahenda non erant. Tametsi verò *Iustinus*, *Cyrillus*, *Emesenus* cùm aliud agerent, verba fortè non referant; tametsi verba omittant, quid hij omnes ad *Paulum?* Verùm *Iustinus* apud Ethnicos Canonem euulgare non debuit; perstrinxisse sat erat vtcunque. *Cyrillus* autem sumpsit sibi pro *themate* ipsa illa *Pauli* verba, ad Catechesin illam. Quæ autem sic sumpsit (puto) omissa noluit. At verò *Emesenus* delibat tantùm pauca carptim per totam Homiliam, nec in rem seriò incumbit. Nec nos illos reprehendimus; leuiter, & in transcursu rem attigerunt: *Canonem* ex professo recenset nemo. Vos autem reprehensione digni, qui pro *Canone* obtruditis, qui *Canon* non est: forma enim verborum, quam CHRISTVS tradidit, per omnia debuit à vobis illibata seruari.

Sed quæ *Torto* mens, cùm de *Canone* ageretur, vt nullum nobis *Canonem* citârit; cùm tam multi existant, pro diuersis Ecclesijs diuersi; omnes tamen in verbis hijs consentientes? Videas enim in Canone Missarum [a] *Iacobi*, [b] *Clementis*, [c] *Basilij* [d] *Chrysostomi*, [e] *Ambrosij*, in [f] *Anaphorâ Syrorum*, in [g] *Canone Vniuersali Æthiopum* religiosissimè recitata verba hæc, quæ desunt in *vestro*. Oppositio verò satis hîc clara, *non integri*, ad *integrum*: nec conciliabitis vnquam, neque Cardinalis, neque tu, vt CHRISTVS & dixerit, *Quod pro vobis traditur*, & non dixerit. Et fatetur reus hîc *Tortus addidisse* Paulum & Lucam *verba hæc, quod pro vobis frangitur. Addidisse* autem cui? Cui, nisi *Petri Canoni* antiquiori, iam antè

pleno

b *Replicatio in Harding. pag* 206. *Edit. an.* 1566.

a *Liturg. Græc. Patr pag.* 23.
b *Const. lib* 8. *cap.* 17.
c *Liturg. Patr. pag.* 56.
d *Pag.* 96.
e *Liturg. Patr. pag.* 302.
f *Sacra Bibliothe. Tom.* 4. *col.* 41.
g *Ibid. col.* 123.

626a

pleno atque integro, vt ista iam *superflua* fuerint: Quod enim pleno additur, superfluum sit necesse. Quæ vox, parum abest à blasphemiâ; *addidisse Paulum* & *Lucam* ad Christi verba; *Supplevisse* (credo) dicere voluit, debuit quidem, omissa scilicet priùs à *Matthæo* & *Marco*, quæ proinde *supplenda* in Canone vestro. Alioqui Canonem habetis, in quo aliquid *omissum*, atque ita *imperfectum*. Sic enim Papa vester [a] *Innocentius: Inter Euangelistas, quæ omittuntur ab vno, supplentur ab alio.* Optimè ergo non habet se Canon vester, eò quòd desint ei verba vlla, vtcunque pauca, Christi tamen, & à Christo, *Paulo* tradita, vt nobis traderet.

[a] *De offic. Miss. lib. 3. c. 17.*

Nec argumentis euincit quicquam. Referunt quidem *Matthæus* & *Marcus* cœnam Domini, *omissis* verbis illis, quod est argumentum certissimum ex *Matthæo* & *Marco* Canonem conficiendum non esse. Ex *Paulo* potiùs & *Lucâ*, qui verba illa supplent. Ex pleno enim texendus nobis *Canon*, non inde vbi aliquid prætermissum est. Nam, quod subijcit de ijs, qui cùm solius *Matthæi* vel *Marci* Euangelium haberent, non rectè consecrarent, si apud eos *verba integra* non essent; quis perdat operam respondendo? cùm certum sit, si fuissent *integra*, *Paulum* illis vel *Lucam* nihil *addituros*: cúmque apud eos *Canon* non pendeat ab Euangelio vllo, vt quibus dubium non sit, per annos aliquot *Canonem* extitisse consecrandi, priúsquam vllum adhuc de quatuor Euangelijs conscriptum esset. 2°. Non fauent *Canoni* vestro tres illi, *Iustinus*, *Cyrillus*, *Emesenus*: Canonem enim non referunt aut edunt vllum. Qui verò *edunt*, adhibent verba hæc: *Iacobus*, *Clemens*, *Basilius*, *Chrysostomus*, *Ambrosius*, in eoque damnant *Canonem* vestrum imperfecti. 3°. Si fuit à *Petro Canon Romanus*, *antiquior est*, Pauli *Epistolâ*, Lucæ *Euangelio*; ac tum serò nimis illa supplentur à *Paulo*. *Si fuit*; primùm, de tempore totum illud incertum an fuerit antiquior; tum, an à *Petro* fuerit. *Imò à Petro fuit*; ita narrant *Leo nonus*, & *Aquinas*. Qui homines? *Duo*; quorum *hic* plus *mille ducentis*; ille plus *mille quinquaginta* annis *Petro* posterior. Quâ fide narrant? Suâ. Quid verò narrant? [a] Leo *nonus*, *Aliquid contulisse Ecclesiæ Romanæ Petri præsentiam in memoriâ passionis recolendâ.* Quid ad rem? [b] Aquinas. *In* [hoc est enim] *enim, de formâ non esse sed dicendum,*

[a] *Epistol. ad Michael cap. 5.*
[b] *In 3. Qu. 78. art. 2. ad 5.*

dum, appositum in verbis formæ, secundùm consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, a B. Petro deriuatam. *Dicendum* hoc quidem *non est* ab homine tam recenti. *Dicendum* potiùs vobis cum *Clemente* vestro *Pontifice Romano Petri* ipsius *Discipulo.* *Epistolâ secundâ* ad fratrem Domini. Sic ille, *Sicut* (inquit) *à Beato Petro accepimus, omnium Apostolorum Patre, qui claues Regni cælestis accepit, qualiter tenere debemus de Sacramentis, quæ geruntur in Sanctis, te ex ordine nos decet instruere.* Habes, *octauo* eius *libro, vbi instruit,* ex *Petri* ipsius *ore descriptum* Canonem, in quo habentur verba quæ desunt in vestro, *Quod pro vobis frangitur*; Eadem & in *Iacobi* Missâ sunt; Eadem sunt apud *Paulum,* vt iam tribus Apostolis nixi, *Leonem* vestrum *nonum* & *Aquinatem,* nihili faciamus.

Postremò, prudenter mones *verba inter se contraria non esse, quæ in Canone vestro, quæq; apud Paulum & Lucam.* Non sanè verba; sed *habere verba illa & carere illis,* contraria inter se sunt. Est ergo contrarietas aliqua. Sed neque *Matthæus & Marcus* breuiùs, *Paulus & Lucas* fusiùs rem eandem scribunt; sed illi nec *fusiùs* nec *breuiùs,* nec *omnino* rem scribunt, *pro nobis traditum*; hij verò, penitus *omissum ab illis* (præsertim cùm a Domino id accepissent) scribere voluerunt. Vos, quasi à Domino non esset, vel quasi quæ à Domino sunt, vobis curæ non essent, neglexistis; atque ita *Canonem* Missæ habetis, à *Canone* Scripturæ alienum

Sanderus verò, qui laudauit *perduelles* Anglos, fax fuit ad *perduellionem* Hybernicam, *ipse* in eâ *perduellis,* visus est Author dignus inprimis, quem laudatus vir *Bellarminus,* veteri amico suo commendaret. Sic sunt hodie Cardinales: siquis operam locet, vt in dubiâ hac luce, *Visibilitatem* adiuuet *Monarchiæ* Pontificiæ (quæ iam subit crepuscula) quò infirmis oculis ea paulò magis conspicua reddatur: sit maledicus, maleficus, sit fœdus proditor, tangent cum statim virgulâ suâ, exibit subitò *Scriptor Aureus*; *Sententiæ* eius verè *aureæ*; quæ, si cor requiras, *plumbeæ*; si frontem, *ferreæ* potiùs dicendæ erant. Sed dic seriò, veréne *aureæ?* Etiámne *prima,* quâ dicitur Regina, [a] *Exercuisse officium docendi, & Euangelizandi hîc in Angliâ, idque non minore authoritate, quàm Christus, aut Moses vnquam fecerunt?* quod omnes norunt *æruginosum* esse mendacium.

a Clau. Dauid. lib. 6.

626a

dacium. Etiámne illa, quâ [b] *Subditi non tolerare Principem ſuum iubentur, ſed alium illi ſurrogare?* At hoc priùs, omnes dicebas *naturaliter horrere:* iam *aurum* eſt purum, poſtquam *Midas* ei digitum admouit. Et illa, quâ [c] *Epiſcopus poteſtas aſſeritur, ſententiâ ſuâ Regem deponendi, & remouendi à Regno?* Illa quoque, quâ [d] *Rex Sacerdote minor, nec vllam poteſtatem, niſi ab hominibus habere dicitur?* Quale verò *lutum* habetis Romæ, ſi hoc vobis *aurum* videtur? Bene tamen, quòd *videri* dixit. *Videtur* enim *aurum* quibuſdam, quicquid ſplendet; & ſunt *mendacia* ibi quidem valdè *ſplendida.* Bene etiam, quòd *omittit hæc aurea*; qui tamen *omittere* ſolet, non niſi *nugas* & *mendacia.* Verè autem hæc quidem *talia*, & hîc iam Torti *omiſſio* locum habet. Perinde enim verum, Papam Rhinocerotis naſum habere, ac *Reginam hîc docendi officium exercuiſſe*; perinde ſerium, Papam *Oſtienſi* minorem, ac *Regem Epiſcopo, ex eo quod Regem inungat.* Quæ, cur quis refellat ita putida, vt ſuâ ſponte diffluant? Satis eſt Lectori enarrâſſe, quales tibi ſententiæ verè *aureæ* eſſe videantur, vt tu illi verè *Aureum* animal videaris, quale olim fuit *Madaurenſis*, aut quale nuper nobis edidit veſter * *Atrebatenſis*; *Aſinus* ſi velis, ſin malis *Vitulus aureus.*

[b] *Viſib. Monar. lib. 2. c. 4.*

[c] *Ibidem.*

[d] *Clau. Dauid. lib. 5. c. 2.*

* *Aaron purgatus.*

PRo *vno* illo fidei veſtræ *grauiſſimo dogmate*, *Roſſenſem & Morum*, *ſupplicio affectos*, cùm diceret Cardinalis, idem erat, ac ſi diceret, pro *ſolo.* Non autem pro *ſolo*, vel *vno* illo Primatus, ſi pro hoc *altero* nuptiarum, & prolis Regiæ. At neque *Duces* dicendi erant *duo illi*, quod nemo ſequeretur. Non ſanè ſub Reginâ ELIZABETHA, ſub quâ non vnum vllum reperias, pro cauſâ Primatus, Capitis damnatum. *Nugatorem* verò agit *Tortus.* Nec enim pro *illo* negat *Apologiæ Author* morte mulctatos, ſed pro *vno illo*; idque non alio Teſte euincit, quàm *Moro* ipſo, qui, quod res erat, ingenuè faſſus eſt, quodque omnes ſciunt rerum noſtrarum non imperiti. Crediſne Cardinali? Lege ergo totidem verbis apud Cardinalem [e] *Capuanum*, Confeſſionem hanc *Mori* ipſius, etiam pro Tribunali. Quòd niſi in negotio Succeſſionis proteruè ſe geſſiſſent, non habita tum quidem fuiſſet de illis quæſtio Capitalis. Illa ergo cauſa, nec *ſola* fuit, nec *prima.* *Prima* enim de prole Regis; acceſſit ad *primam illam* hæc tanquam ad cumulum: per quam tamen non ſtetit, quin ſuperſtites

[e] *Idem Zucchi. pag. 21.*

ſtites eſſe poſſent, abſque *primâ illâ* fuiſſet. Malè ergo à vobis *pro vnâ illâ causâ* paſſi dicuntur, quæ non *vna*, quæque ſi vlla fuit, *in poſtremis fuit* cur paterentur.

Pergit autem etiam nugas agere, & *reuocari poſſe* dicit cauſam principalem pro quâ paſſi *ad Primatum Pontificis*. Et quid tandem *eò reuocari* non poteſt? Audi verò Soritem. Succeſſio in Regno, ad prolem; proles legitima, ad nuptias legitimas; nuptiæ illæ ad alias illegitimas; illæ, ad irritam diſpenſationem; diſpenſatio ad poteſtatem ſoluendi; poteſtas ſoluendi *ad Primatum. Vtinam ne in nemore*: Propius quidem abſunt *abiegnæ* illæ *trabes* in *nemore Pelio*, à Bello *Troiano*, quàm *Succeſſionis* negotium *à Primatu*. Eâdem operâ reuoces ad Primatus cauſam, quam voles *rebellionem*, vel Sanderi in *Hybernià*; Nec enim *tantum diſtat, vt non poſſit etiam ad Primatus cauſam reuocari*. Rebellio eius à Reginæ depoſitione; depoſitio à Bullâ Papali; Bulla Papalis à poteſtate deponendi Principes; poteſtas *à Primatu*. Ex quo ſequitur, vt *Sanderus*, qui mori maluit, quàm in Hybernià perduellem non agere, pro legitimâ poteſtate Summi Pontificis in Regnis diſponendis, mortem oppetierit. Denique reuoces eò, vel ſi libet, *atomos Democriti*, & earum concurſum; eſt enim (vt Gloſſatores aſſerunt) *cauſa cauſarum*.

Illud autem non optimè ſuccedit *Torto*, quod *de causâ carnali* ſubijcit, vt ferè infœlix eſt ſemper in *parallelis* ſuis. Dixerat *Apologiæ Author* potiùs *copulam carnalem quàm Primatum Spiritualem Roffenſi* atque *Moro*, Martyrij cauſam fuiſſe. Non malè id dixerat. Hîc *Tortus*; *Carnalem* ergo *etiam Sanctiſſimo Domini Præcurſori fuiſſe Martyrij cauſam, cùm illata illi mors fuerit ab Herode, propter improbatum à Baptiſtâ liberè matrimonium eius illegitimum*. Quo verbo ipſe ſe *miſer* cruentat. Quod enim illud (*Torte*) *matrimonium?* Annon cum *fratris vxore?* Annon hæc Baptiſtæ, vox, vitâ ſuâ conſtitit, *Non licet tibi habere vxorem fratris tui?* Quæ verò *Mori* cauſa atque *Roffenſis?* Annon ex toto diametro contraria? *Non licet tibi non habere vxorem fratris tui*; *Licet verò habere, Non licet dimittere*. Vt, ſi iniuſta fuerit *Præcurſoris* mors, *illorum* ſit iuſtiſſima; ſi *ille* Martyr; *hÿ* aliud quid, quod dicere nolo. *Ille* enim, ne fratris vxorem retineret, mortuus eſt: *hÿ*, ne dimitteret. *Ille*, non licere

hoc

626a

hoc Herodi dixit: *hÿ* Henrico & *licere*⌣; & *verò etiam vt secus faceret, non licere*⌣. Poteratne Martyrum ſuorum cauſæ magis incommodare? Sed fatale hoc *Torto* malum, nihil vt ab eo torqueri contingat, quod multò in illum magis non poſsit retorqueri. Pergat igitur, & exempla talia nobis frequenter adducat. Valdè enim hæc Primatus cauſam agunt, *grauiſsimum hoc fidei dogma* mirum in modum roborant.

OPponit Apologia in dogmate illo, *Vni* Roffenſi, Anglicanæ tum Eccleſiæ conſenſum *vniuerſalem*: *Vniuerſali* magis, quàm *vni* credendum. *Vniuerſalis* autem non ſolet eſſe nomen ingratum. *Nota* eſt Eccleſiæ; Titulus eſt Pontificis *nouo ſenſu*, quem *Gregorius hebetior* non vidit, qui abſolutè damnauit; *Bonifacius tertius* Gregorio acutior errorem ſtatim deprehendit. *Tortus* tamen Eccleſiæ Anglicanæ aſſenſum *vniuerſalem* non probat; *Quaſi* (inquit) *Chriſtianæ Eccleſiæ vniuerſitas ad vnius Inſulæ anguſtias redigi debeat.* Obtuſè verò. Quis hoc poſtulat? Quis agit? Cum *vno* Roffenſe, Anglicana Eccleſia *vniuerſa* confertur. Æquum autem, vt *vniuerſi* hîc, *vno* plus ſapiant. Quid hic homo importunus Chriſtianam *vniuerſitatem* ingerit? Nulla *vniuerſalis* ibi memoria, niſi vt argumentum eâ commendatius redderetur, cùm inter *netas* vobis ſit *Eccleſiæ*. Pòſt verò etiam, *conſenſum* hîc Angliæ *vniuerſalem, nihil aliud fuiſſe* calumniatur, *quàm conſenſum, partim adulatorum, partim timidorum.* Seuerus homo. Romæ enim *adulatores* exulant iampridem; nemo ibi blanditur Pontifici; Exoſum à ſeculo iam Pontificibus id genus hominum: quare diu eſt, ex quo vox ibi vlla *aſſentatoris* audita, inſcriptio vlla aſſentatoris viſa eſt. Non ibi legas inſcriptum ita Pontifici librum, PAVLO V. VICE Deo; Quo ipſo in *titulo* neſcio an id aduertat Papa, fac tu ergo illum admoneas, *impleuiſſe eum iam menſuram ſuam.* Computari enim ibi poſſe ab eo *numerum Beſtiæ.* Eſt enim (vix fauſto id quidem omine) ſed eſt tamen in nouâ illâ illius *inſcriptione, nota* ipſa, & *numerus Antichriſti.*

Abeſt etiam inde à Româ *vis* omnis atque *metus.* *Timidus* ibi nemo. Collegium Inquiſitorum, nemini vel *vim* facit vel *metum* incutit. Liberum ibi cuiq; ſententiam dicere, & quod in pectore habet ſecurè promere. Credo autem, ſi ſic liceret; qui nobiſcum in religione ſentirent, ne Romæ quidem defuturos.

turos. Dixisti verò, solito infortunio tuo, nostros *adulatores*. Nulli mortalium minùs. Qui Historias legerit nostrorum hominum, *Parisiensis*, *Houedeni*, *Florilegi*, *Walsinghamij*; non inuitus hoc de illis feret testimonium: etiam tum quidem cùm *adularetur* Pontifici Orbis Christianus penè totus, nostros, ac penè solos nostros, stetisse rectos; non valde *Illi* incuruâsse se: neque extare vsquam plus ingenuæ libertatis, quàm in libris & literis nostrorum hominum. Nisi illud fortè sit; *adulationis* Pontifex capax *non est*, Rex *est*. Officium facit, imò minus officio, qui in gratiam Pontificis, strenuè agit *Benedictium*: Vbi quid pro Rege, contra Illum, dicitur, ibi statim interuenire solet *adulatio*. Verùm, qui vel *Tonstallum* tum scisset, vel *Hethum* (vt *binos binis* regeram, reliquos mittam) non credo dixisset homines ad *assentationem* compositos, nec minùs vel scientes officij, vel in officio constantes, quàm vel *Morum* vel *Roffensem*: & tamen secus quàm illi de *Primatu Regio* sentientes. Sed *illi* pòst mutârunt in sententiâ; sed alij tamen perstiterunt. Binos itidem de illis nominabo, *Latimerum* & *Ridleium*; qui duo tam vel *adulari* spreuerunt, vel *timere*, vt viui potiùs flammis exuri mallent, quàm in Pontificis pòst Primatum consentire; Quod tamen Parasiti fere non faciunt.

Verùm *consensui nostro* contra *Roffensem*, opponis pro illo *consensum Ecclesiarum*, *idq; toto terrarum orbe diffusarum*. *Toto terrarum orbe?* vt nihil pudet? Quicquid vel in *Asiâ* est, vel *Africâ* Ecclesiarum, quis nescit diu iam à Primatu vestro, non stetisse, non stare; sed neque eius quæ in *Europâ*, partem maximam? De eâ verò, quæ reliqua per *Europam* est, sufficit hoc nobis: qui primò iniquiores erant, cessisse pòst in sententiam nostram, & edoctos exemplo nostro, multò iam & illos, maximâ ex parte vestrum Pontificis iugum excussisse. In vtrâque quidem causâ *Roffensis* iacet. Siue enim *Matrimonium* Regis spectes, *Diplomata* habemus *Academiarum* (quæ tum erant per *Europam* maximè illustres) quarum *consensu vniuersali* constat, *Roffensem* (secus multò quàm *Baptistam*) illegitimum *cum fratris vxore* matrimonium approbâsse: siue *Primatus* negotiũ, pòst libros illos qui in *Apologiâ* nominantur, pòst libros alios à nostris editos, non diu cõtinuit se opinio illa intra *vnius Insulæ angustias*; diffudit se statim, magis magísque inualuit; vt

passim

626a

paſsim iam & vbíque, nec *dogma fidei*, nec vel *extra fidem*, vllius vel grauitatis *dogma*, vel etiam *ponderis* habeatur.

At de hijs, qui *Duces* hos ſecuti ſunt ad *ſimile ſupplicium*, reducas calculum ſi ſapis, longè abſunt ab *innumeris*; *numerus* ſunt, nec *magnus*. Illi verò ex *Monachis* penè & *plebeijs*, ad *viginti quinque* credo, vel circiter, idque *Henrico* regnante. Nam de Reginæ Regno, ſilere te iubeo. Alia illis mortis cauſa, qui paſsi ſub eâ: ex eo quòd *Primatum Papalem* affirmaret, nemo in Capitis iudicium vocatus eſt. Quare qui de vllis ſunt (hâc de re) ſub Reginâ cæſis, libros vel *Surij*, vel *Sanderi*, præſtat ad thus, & ſcombros ablegare: nihil enim in illis ſpectes, niſi ſterquilinium horribile mendaciorum. Sin autem delectetur quis Carnificinæ ſpectaculo; adeat cenſeo, & ſpectet libros, qui de veſtrâ Inquiſitione extant, paſsim omni immanitate pleni: dolebunt illi oculi, dolebit & cor. In *veſtris* verò, quæ de nobis ſubinde cuditis, *figmenta veſtra* eximat quis, exempla noſtra nec multa ſupererunt ſi numerum annorum ſpectes; nec magna ſi pœnarum qualitatem; & de ijs, qui *Roffenſis* vel *Mori* ducatum, ſubſecuti ſunt, per annos plus *ſexaginta* iam planè nulla.

QVòd *prima Regum cura* religio ſit, quòd eorum *prima authoritas*, ad res Religionis tum *ſtabiliendas* tum *reformandas*, ſubnotare voluit Author Apologiæ, loca aliquot Sacræ paginæ: ea ſic refutat *Tortus*, vt quid calcibus valeat, potiùs quàm quid capite, ſciat Lector; *curſim* ſcilicet. At ſtare debuit, & pedem figere, Arx iſta cauſæ totius: vel ſi currendi illum libido inceſſebat, conijcere ſe penitus in fugam. Nam ne mouiſſe quidē pedem præſtabat, quàm ſic præter-propter cauſam curſum adornâſſe. A *more inſtitutóque Iſraëlis* orditur Apologia; inde enim vim habet, atque neruos ſuos quæſtio hæc omnis. In Iſraele enim populo ſuo, regnum inſtituit Deus, & Eccleſiam in Regno, ex mente ſuâ. Exemplum inde nobis ſumendum eſt, cùm in Teſtamento Nouo nullum habeamus. Nuſquam ibi in vnum coaluerunt Eccleſia & Imperium; procul ſe habuit Imperium ab Eccleſiâ. Quare quæ penes Regem in religione partes ſint, inde nobis petendæ; vbi gemellæ quaſi ſunt, & amicè conſpirant, Politia & Eccleſia; non vbi ſecedunt à ſe inuicem. Ab illo igitur fonte Iſrae-

lis arcessimus hanc causam, & ab eo exemplo, (vbi simul sunt, vbi Ecclesia in Regno) Ecclesiæ, Regnique nostri regimen informamus. In Israele autem, nondum os reperi tam durum, quod negare etiam auderet, præcipuas in re religionis partes, penes Regem extitisse: vel vno hoc argumento, quòd per sacræ Historiæ seriem totam, mutato noui Regis animo, mutata semper est facies Religionis. Eáque in Religione mutatio Regi semper ascribitur, quasi factum eius. Nec Pontifices vnquam vel præstare poterant, vt fieret mutatio in melius, vel ne fieret in peius, impedire. Penes eos autem, si Religionis tum Summa fuisset, aliquis aliquando Pontifex, etiam Rege secus affecto, præstitisset hoc tamen, vt cultum Dei illibatum, pars aliqua populi saltem, retineret.

Exemplum primum Regis *Iosaphat*, cuius impressa in eo capite non leuia vestigia, quàm fuerint *præcipuæ partes* in religione reuocandâ. Hîc ita properè transcurrit noster πούας ὤκυς, *vt nec nomen eo loco legere possit Ecclesiæ.* Subsistat paululùm, & leget, non totidem syllabis; sed *Ecclesiam* tamen. Quid est enim Ecclesia, quàm *populus ad Deum verum reuocatus?* Legitur verò versu illo, *Egressus Rex ad populum de Bersabe vsque ad montem Ephraim, reuocauit eos ad Dominum Deum Patrum suorum. Reuocauit ad Deum*, id est, fecit, vt essent Ecclesia; fecit autem id authoritate suâ Regiâ, quâ & constituit ipse pòst ad *versum octauum Iudices* in *Ierusalem* de *Leuitis, Sacerdotibus, & Principibus* familiarum ex *Israel*, ad causam Domini iudicandam, * *vbi quæstio de Lege, & Ceremonijs* Quæ verò *maior Authoritas*, quàm *dandi, delegandi Iudices* ad res *Sacras*? Vide verò, vt cursim legerit *Tortus. Non enim, distinguitur ibi* (vt ait) *officium Regis ab officio Pontificis.* Nimis festinauit. Proregis quidem distinguitur. Non enim *Zabadias* filius Ismael, *Rex*, sed *Dux* in domo Iuda: quare *Præfectus* modò Regis *ad res Regni.* Idem ille Rex *ad res Domini*, (illis quos *octauo* versu constituerat *Iudicibus*) Pontificem præsidere iussit: vtrique prouinciam suam discriminauit; Duci, *quæ ad Rempublicam*: Pontifici, *quæ ad Religionem.* Quo facto, non minùs *hæc* quàm illa *docuit*, ad Regis inprimis curam pertinere, cùm & *reducere populum ad Dei cultum*, & *reuocato Iudices dare*, authoritate suâ posset, & inter Iudices, *causas dispertiri*, & *quis* præsideat.

2. Chr. n. 19.

Vers. 4.

Vers. 10.

626a

deat, & *ad quas*, iure Regio præscribere. Verba enim illa lectionis vulgatæ, *quæ ad Regis officium pertinent*, quæ tibi currenti aciem perstrinxerunt, nusquam in *fonte* sunt. *Res Regis* ibi dicuntur, quæ scilicet spectabant ad terrenam politiam: vt *Dei*, quæ ad Cœlestem. *Coniungi* autem debent Regnum & Ecclesia; *confundi* non debent: distinctas vt *causas* habent, ita & *fora* habere, sed *sub Rege* habere, nec minùs Ecclesiam, quàm Regnum; cuius authoritate atque imperio sedent *Iudices*, præsident Amarias *hys*, Zabadias *illis*; cognoscit de causis vterque ad forum suum pertinentibus, sed Rege tamen *iubente*; vt vtrobique locum habeat illud: *Si Iudex es, cognosce; si Rex es, iube.*

Repurgâsse corruptelas, *sustulisse abusus* non negat *Dauidem*; de *loco citato* paululùm hæsitat. Vbi *mysticè* id fortè intellexit, quod alibi sæpe dicitur *ad literam*. Locus est de *cæco* & *claudo* tollendo per *Dauidem*; nimirum si ad *Dauidem* spectet, de templo *cæcum*, & *claudum* tollere; spectare & illud, vt omnes abusus tollat. Nec enim alunde abusus existere, quàm vel de insciuâ, quòd *cæci* sint homines; vel de incuriâ, quòd in officio *claudicent*. Enimuerò, & de alijs sæpe, & præcipuè de eâ (*quòd Populus adoleret in Excelsis*) corruptelâ per Reges non sublatâ, toties, tam clarâ voce de Regibus queruntur Sacræ literæ, vt locus nullus negationi relictus sit *Non negat* ergo, Regi *Tortus* id ex officio incumbere, vt etiam quæ in doctrinâ sunt abusus, & corruptelas tollat, sed *post Ecclesiæ declarationem*. Nos verò, citra *declarationem* omnem, vbi repurgatæ sunt corruptelæ per Reges, docemus: *Tortus* verò loca aliquot apponere debuit, vbi illa Ecclesiæ *declaratio* præcesserit: quæ nisi præcesserit, Regis nullũ tum erat (vt videtur) officium. Sed Regi erat in promptu excusatio: *Non sustuli; Ecclesia enim non declarauit*. *Ecclesia* proinde culpanda, non *Rex*, qui nihil mouere debet, nec *excelsa diruere*, nisi postquam id ita faciendum *declarauit Ecclesia*. Atqui *Regi* id semper, *Ecclesiæ* nunquã vitio datum legimus quòd *Excelsa steterint*. Regi ergo, siue *declaret* hoc, siue *non declaret*, etiam ante *Ecclesiæ declarationem*, id ex officio munus incumbit, déque eo neglecto Deo rationem redditurus est. Tota igitur mentio *declarationis Ecclesiæ*, præterquam quòd fictitia est, hîc etiam est intempestiua.

1.Chron. 13. 12. *Reportâſſe Arcam* agnoſcit, ſed *Sacerdotes* vnà idem hoc feciſſe cum Rege. Quidſi autem vnà? Regis in eo partes præcipuæ. Quis interfuit non quæritur, ſed quis præfuit: De Primatu enim agitur. *Præeunte* hoc Illius imperio factum, nec vel antè vel omnino factum, niſi poſtquam Regis ad illud au-
2.Sam.6.14. thoritas interuênit Dein *Ludendi* veniam Regi facit, ídque dicit *humilitatis* fuiſſe. At *Ludere, humilitatis* non eſt, *gaudij* potiùs. Tum, ſi *humilitatem* præ ſe ferre voluit, *poſt Arcam* ei, non *ante*, ſaltandum erat; *à fronte* habenda erat Arca, non *à tergo*. Nam, quod ante ſaltauit, id eò potiùs videtur feciſſe, vt ſe illis præire viam doceret, & Primatum tenere in negotio Arcæ reportandæ; gaudere autem & exaltare, quòd ſic teneat. Nam quod cautè admodum *Tortus* ſubnectit, *Non licuiſſe tamen Dauidi Arcam contingere:* quis id affirmauit? Nec Regi quidem *Noſtro* licet, nec vlli, aut Sacra adminiſtrare, aut attrectare quicquam, quod poteſtatis ſit merè Sacerdotalis, vt ſunt *Liturgiæ, Conciones, Claues, Sacramenta*. Arcam figant loco ſuo Reges. Attingant pòſt illi, quos ea cura tangit, ex ſuſcepto munere Miniſterij ſui.

2.Chron 28.6. Ad Reges etiam ſpectare fatetur, *ædificare Templa*, *Deóq; dicare*, ſed *ad Regum Magnificentiam*. Eſto autem vt *Magnificentia* fuerit in *ædificando:* at in Deo *dicando* aliud quiddam fuit, quàm *Magnificentia*. Dedicare enim Deo Templa, actus eſt *primarius*, neque cuiuſquam, niſi cuius partes in Religione *primæ*. *Dedicatum* autem à *Salomone* Templum, non magis negari poteſt, quàm *ædificatum*. Nec (quod *Tortus* concedit) *interfuit* modò ſolennitati illi cum reliquo populo, ex *pietate*, ſed & *præfuit* ex *authoritate*. Nec enim ſine *ſummâ authoritate* præſtari poterant illa, quę in perſonâ ſuâ præſtitit *Salomon* in illis Solennijs. Negare non poterat hæc, ita in luce poſita. Negat ergo pòſt *attigiſſe in Templo munus Sacerdotale*, quod & nos pariter cum eo negamus. Tum, *ex eo ſequi* dicit, *vt Primatus Regi nullâ ratione conueniat*. Sed perperam. Quæ enim in Templis fiunt à Sacerdotibus virtute officij ſui, ferè ſunt *Ordinis*, in quibus quid facit Pontifex, quod non idem facit Sacerdos quilibet? *Miſſam decantat, Creatorem creat, aſpergillum tractat*, denique, in quo inſiſtit *Tortus*, *thuribulum* quoq; & *thus adolet* non minùs ſimplex Sacerdos, quàm Papa *Paulus* ipſe.

626a

ipſe. Primatus Papalis extra Templum ferè eſt: *In Templo* parificantur ei multi. Sed neque in ijs quæ *Pontificalis* ſunt *muneris* Regi *ius* facimus, nec *incenſum adolere* ſinimus, nec id facere, cuius typus tum erat *incenſum*. Bone Deus! quàm hæc ſæpe à vobis iactata, quàm extra rem ſemper: pudeat ita coccyzare ſine fine. Semel autem habe hâc de re ſententiam noſtram. Non nós *Regi poteſtatem* tribuimus, quam habere voluit *Oſias*; ſolam illam quam *Ioſias* habuit; *Ioſiæ*, non *Oſiæ* Primatum vindicatum imus.

De *Libro legis*, nouum *Torto* videtur, quòd *de nouo repertus* dicitur. At ſi in manibus tum Liber ille fuiſſet, non dicam omni populo, ſed vel ipſis *Sacerdotibus*; ſi non nouus planè; quid attinebat referri in Hiſtoriam Sacram; quòd dum aliam rem ageret *Helkias* Sacerdos, reperîſſet *Librum Legis?* Quorſum etiam ita obſtupeſcit Rex, ſi ab antiquo illi notus, aut cur ita de illo loquitur, *Liber iſte qui repertus eſt?* Denique quorſum ad Prophetiſſam ablegat Sacerdotem *Helkiam*, conſulturum eam de verbis Libri, niſi quia etiam Sacerdoti ipſi *ignotus* & planè *nouus?* Quâ de re non inuitus credo audiet *Tortus Caietanum* ſuum. Non nouum *Illi*, quod *Torto*. Sic enim ille. *Tanto tempore neglecta erant diuina tempore Manaſſis, vt Liber legis tanquam* res nouiter inuenta *ſcribatur*. Libro ſic reperto, à Rege lecto, conſultâ de eius ſenſu Prophetiſſâ, non Pontifice, non expectatâ *declaratione* Eccleſiæ, indixit Rex Conuentum, in eo iubet recitari Librum, recitato fœdus nouum init cum Domino; populum quoque ad fœdus adiurauit. Tum *præcipit ipſi Pontifici* Rex, reliquiſque *Secundi ordinis* Sacerdotibus, vt eijciant è Templo, atque exurant vaſa omnia quæ Baali *Sacra fuerant*, vt Excelſa demoliantur. Mandauit pòſt de Paſchate nouo faciendo, denique de Religione totâ in integrum reformandâ. *Et quid hîc eſt* (ait *Tortus* noſter) *pro Primatu Regis in rebus Eccleſiaſticis & Spiritualibus?* Puto res Spirituales & Eccleſiaſticas eſſe *Cœtum indicere, fœdus de Religione ſancire, peregrinum cultum abolere, verum, mandato ſuo inſtaurare*; & in hijs omnibus cùm præcipit Pontifici Rex, paret Regi Pontifex, nihilne hoc apud *Tortum* pro Regis Primatu? Tortum nihil moror; apud alios non tortos, ſed rectos, recti amantes, non dubito, quin plurimum ſit in exem-

2. Reg. 22. 11.

In 2. Reg. cap. 22.

plo

plo *Ioſiæ* pro Primatu Regio, nec alium quærimus quàm *Ioſiæ*, nec alius vindiciæ ſunt, in totâ Apologiâ.

Redintegrati cum Deo fœderis, partes præcipuas penes Regem fuiſſe, Rex *Ioſias* teſtis omni exceptione maior. *Ezekias hoc idem* fecit, authorque fuit Sacerdotibus vt facerent. Idem etiam *Aſa*, idque interpoſito Iuramento. De Nehemiâ, quòd illius tempore Reges non fuerint, puerilis is ferè Cauillus eſt. Nam ſi *Nehemias* id potuit, qui *Dux* tantùm, cuique delegata tantùm poteſtas; annon *Rex* multò magis? *Nehemias* verò Author fœderis illius, & primo loco ſignauit. Admittit ergo pertinere ad Reges, non tamen ex aliâ ratione, quàm quod Reges in causâ ſint, cur populus à Deo recedat per Idololatriam. Etiamne id locum habet in Regibus, quos nominaui, *Asâ, Ezekiâ, Ioſiâ?* An vel *receſſerunt* ipſi à Domino, vel *populo* vnquam causâ fuerunt recedendi? Quæ hæc veſania eſt? Pontifices verò, quos penes ſumma poteſtas eſt *Torto*, cur non *oppoſuerunt ſe murum pro domo Iſrael?* cur non populo fuerunt in causâ, ne recederent? An eſt illorum poteſtas in Religione maxima, nec vim habent tamen, vel retinendi in officio populi, vel ad officium reuocandi? Reges ſinunt abducere à Deo populum, ipſi (niſi mandauerit Rex) nunquam reducunt? Paſsim enim per Faſtos Sacros quod in Religione fit, à Rege fieri diſertè dicitur, *Regis factum* eſſe; Pontificis haud vnquam, niſi ex Regis mandato. Nam de icto per *Iehoiadam* Pontificem fœdere, quis non videt quàm ineptum? non enim ab illo ictum, niſi vt Regis tum Protectore. Rex *Ioas* puer ſeptennis, Iehoiada autem Cuſtos Regis, optimo iure Cuſtos, vt cui vitam cum Regno deberet Rex. Quod verò factum ibi, Regiâ Authoritate factum, quæ tum penes Pontificem; eo, (cum per ætatem Rex nondum poſſet) Regni res procurante.

Nehem. 9 38.

Ad Regem pertinet, *intrare Templum ipſum, Serpentem ibi æneum confringere*, quem fecerat Moſes, cùm abijſſet in ſuperſtitionem ſerpens ille; cùm (quod vos imaginibus veſtris quotidiè facitis) thurificaret ei populus. Rectè factum hoc (ait *Tortus*;) Cauſam addit, & addit cauſæ, *Quoniam* (inquit) *populus ad Idololatriam propenſus, Serpenti illi, vt Numini cuidam, Sacrificia offerre cæperat.* Non *cæperat*: Non *offerre Sacrificia*:

2. Reg. 18. 4.

Non

626a

Non *vt Numini*. Omnia hæc additamenta *Torti* (non minùs quàm Serpens ille) tortuosi, & in omnem se partem rotantis vt euadat. Non *cæperat*. Verba enim Scripturæ sunt, *Quin vsq; ad illum diem*; de quibus ita Cardinalis [a] Caietanus. *Perseuerantia describitur huius abusionis vsque ad tempus Ezekiæ, ad manifestandam magnanimitatem Ezekiæ, ad exterminandum toleratas superstitiones tanto tempore.* Non *Sacrificia offerre*. Suffitus enim non est Sacrificium, nedum Sacrificia. Non *vt Numini*. Plus multo candoris in [b] Caietano. *Venerabantur Serpentem illum, thurificantes illi, ratione accepti beneficij, non adorando illum vt Deum, sed honorando vt beneficum signum datum à Deo. Quæ veneratio superstitiosa erat, vtpote præter legem diuinam, & propterea Ezekias abstulit.* Falsa ergo causa hæc *Torti*. Verùm dicendum illi erat, de *authoritate*, quâ fecit Rex, non *de causâ* propter quam fecit. Nam si authoritate Rex propriâ atque suâ resecare potest superstitiones, quas & Sacerdotes ipsi tolerant, & à longo tempore tolerârant; si Serpentes æneos à Mose factos, Dei ipsius iussu factos, miraculis insignes, CHRISTI denique typos comminuere, postquam abierunt iam in abusum; parum aberit *à Primatu* authoritas illa Regia, si sic pertingat in Templum, atq; ista ibi tractet tam Ecclesiastica. Subest autem hîc & alia fraus *Torti*. A Serpente enim confracto, ad *Idololatras* delabitur pœnis afficiendos, id est à *rebus*, ad *personas*. Quasi Serpens *Idololatra* esset, non *Idolum*. *Personas* ita demum subijcit gladio Regis, si priùs ab Ecclesiâ damnatæ sint. Sed reuocamus ad *Res*. Plus enim multò in *Res* ipsas ius habere, quàm agere cum *personis*. Nec tamen damnauit, vel declarauit Ecclesia Serpentem æneum confringendum. *Ezekias* ipse idem *damnauit*, & *declarauit*, idem *confregit*. Semper infercit nobis *Ecclesiæ sententiam*, de suo, nunquam locum ei rei adducit vllum. Hâc ergo etiam ratione seruiunt Reges Deo, vt *Res ipsas* corrigant, & si ita opus, redigant in pulueren, atque ita non in *personis* modò, sed & in *rebus* Primatum tenent.

[a] In 2. Reg. 18.

[b] Ibid.

Ad Regem pertinet *missio Sacerdotum, vt erudiant populum*, & vnà cum Sacerdotibus Principum, vt quod *illi* scientiâ *docent*, *hÿ* authoritate *sanciant*; quos *illi* scientiâ *docere* non possunt, hij authoritate *coerceant*. Quid hoc verò aliud est quàm 2. Chron. 17. 8.

reformationem publicam instituere? Quorsum enim apparatu hoc tanto opus erat, nisi posteriora *Asæ* tempora, nescio quid *deformitatis* contraxissent, quam Filius eius *Iosaphat*, missione hâc tam solenni reformare instituit? Studium hîc *Tortus* vidit & *Zelum* in Rege, *Primatum* non vidit. At, *Mittere*, solebat authoritatis esse, non *Zeli*: Et *Mittens* eo ipso maior *Misso*, quòd *Mittat* eum, quâ ratione Pater Filio maior est. *Zelus* autem in vtróque par, *Misso* & *Mittente*. Non vltima quidem Primatus pars in Pontifice, *Missiones* eius. Verùm in Pontifice sic quidem: postquam transijt in Regem, *Authoritas* statim omnis euanescit, *Zelus* succedit. Iam verò, vt *Missiones* eleuet, calido nimis Consilio *docendi munus ad Primatum propriè pertinere* autumat. Vereor etiam ne tristi successu. Nam si ex quo, *docendi munere* defungi desierunt Pontifices, Primatus ad eos propriè non pertinuit, *Primatum qui potest capere capiat*. Vix enim credo *Torti atauus*, Pontificem vllum *docentem* audiuit. Credo autem, *Tortum* pœnitebit dicti, sic enim *Propheta* Pontifice maior; sic Sanctissimo Domino multi Dominicani, quibus à docendo, cognomen *Prædicatorum*; sic denique maiores erunt, quos *vt docerent misit* Iosaphat, quàm *Rex* ipse *qui misit*. Nam nos quidem hîc *in Gubernando Primatum* ponimus, non *docendo*; & Regem non *Doctorem* summum, sed *Gubernatorem* dicimus, vt iam dirimi possit lis, & herciscì inter Regem & Pontificem: Pontifex vt Summus sit *in docendi munere quod propriè pertinet ad Primatum suum*: in *Gubernandi* Rex, quod ille solum sibi vendicat vt suum; nec illum alterum Pontificalem *docendi* inuadet vnquam. Sed vereor vt stet Pontifex huic *Torti* Primatus *proprio*; & ægrè ferat prœreptum sibi alterum illum *improprium Gubernandi*. Quod autem adijcit auctarij loco, de vltimo eius supplicio, *qui Pontifici non paret* (addere tamen debuit, *iuxta Dei legem respondenti*) id verò, pro eo non facit, contrà potiùs. Dicat enim: qui ita *Pontifici non paret*, in eum vbi aget Pontifex? apud Quem Reus sistetur? Quis sententiam feret? Quis capite plectet immorigerum? Est, qui spreto Pontifici ius dicet; Is ipse, quisquis est, per me, *Primatum* ferat.

Ad Regem etiam pertinet, alio adhuc modo *Pontifici ius dicere*, eumque (ita exigentibus eius demeritis) exauthorare;

&

626a

& in locum *Abiathari Sadocum* ſurrogare. Facit hoc credo, ad Primatum Regis. Verſat hîc ſe in omnem partem *Tortus*; *ter* cuneum hunc conatur *reuellere*; *ter* perdit operam, nec *reuellit* tamen. Litem primò reſoluit lite, ſed iniquâ & falsâ. *Si Rex Pontificem hunc; alius Pontifex Reginam Athaliam & regno priuauit & vitâ.* Non Reginam (*Torte*) quæ contra ius faſque omne, ſolium, non ſine tot Nepotum ſuorum cæde & ſanguine, per ſummum ſcelus occupârat. Soſpes tum & ſuperſtes Regni verus hæres, verus Rex *Ioas*, quo in viuis exiſtente, Athalia *Regina* eſſe non potuit. Quo lubet ergo nomine appelles, vel ſi voles *Tygridem*, ferinæ enim crudelitatis: Nos *Reginam* negamus, nec id vnquam dabimus, vt cum *legitimo* Pontifice *illegitimam* non *Reginam*, ſed Regni *Vſurpatricem* componens, litem hanc hâc lite reſoluas. Nec ſibi in Athaliâ ſuâ ſatisfacit *Tortus*, alterâ vice tentat; ſic pote. *Aliud eſt facta Regum referre, aliud Authoritatem probare.* Quid audio? Illud dicere vult, ſed eloqui non audet, factum hoc contra ius à Salomone, quod Pontificem abdicârit. Ita, vt Pontificis *Primatum* erigat, incurrit in *Salomonem.* Nam ſi *authoritatem* hoc Regis non probat, factum ergo *ſine authoritate* legitimâ; ſin legitimè factum, *authoritati* probandæ ſatis eſt. Peccauit ergo *Salomon*, & *Sadoc* intruſor, & *Abiathar* Sanctus Confeſſor potiùs; quàm vt Regi conſtet Primatus ſuus. Videtiſne os hominis? Sed ne ſic quidem etiam ſatisfacit ſibi. Nouam ergo formam aſſumit *Proteus*, priori planè contrariam. *Omittit* enim *quod tribui ſolet factum hoc Salomoni, vt Prophetæ, non Regi*; non Regiam, ſed *extraordinariam poteſtatem diuinitùs obtinenti.* Dixit *omittere* ſe hoc, nec *omiſit*; potuit tamen, ita prorſus *omiſſione* dignum. *Non vt Regi tribui ſolet factum hoc Salomoni*, ſed *vt Prophetæ: Factum, vt Prophetæ?* Imò *Dictum, vt Prophetæ.* Per Prophetam res prædicitur, per alios opere completur ſæpe non Propheras, ſæpe & Reprobos. Qui prædicit, is Propheta eſt: Qui, quod prædixit ille, pòſt implet, obſignat prophetiam, Propheta ipſe non eſt. Alioqui & Herodes Propheta, per quem factum eſt, [a] *vt impleretur ſermo Domini per Prophetam* de Infantum nece; Et Milites Prophetæ, per quos [b] *Vt Sermo alius Prophetæ impleretur, Cùm iecerunt ſortes ſuper tunicam Chriſti, Cùm a-*

1. Reg. 2. 27.

a Mat. 2. 17.

b Iohn 19. 24.

cto eum potârunt. Et Phariſæi, per quos alius, [a] *Cùm oderunt Chriſtum gratis; Et filius denique perditionis Iudas* ipſe Prophe-

a Ioh.15.25.

ta, per quem alius, [b] *Cùm leuaret contra Christum calcaneum ſuum*; Nunquid omnes hij inter Prophetas? Omnes, ſi id ſatis *ad ſuſcitandum Prophetam*, vt *fiat per eum* quid, vnde *impleatur Sermo Domini.* Per hos enim omnes, *factum eſt aliquid vnde impletus Sermo Domini.* Apage verò hos *Torti* Prophetas. A quo verò *ſolet hoc tribui?* A Domino eius: *Qui* ſatis impropriè *feciſſe hæc dicit Salomonem*, [c] *Vt Prophetam, & Diuinæ Iuſtitiæ executorem:* quæ duo tamen *diſparata* ſunt. Propheta enim Diuinæ Iuſtitiæ Nuntius eſt, Interpres eſt; Executor non eſt. Interpres Prophetiæ ſuæ, non Executor alienæ *Satis* & illud *impropriè, Non vt Regem, ſed vt Diuinæ Iuſtitiæ Executorem.* Quaſi Rex ipſe, Diuinæ Iuſtitiæ Executor propriè non ſit. Sed neque *eiecit Rex Abiathar ad iſtum finem, vt impleretur Sermo Domini*, ſed *ex læſæ Maieſtatis crimine*; fuit modò conſequens ad ciectionem *Abiathar impletio Prophetiæ*; atque eo loco, [*Vt*] conſecutionem denotat, non cauſam finalem, quod te [d] *Toſtatus* docere potuit. Quodſi Spiritui Sancto quid *ſoletis tribuere*, non vno loco ille *factum hoc* Regi *tribuit:* Verſ. 26. *Abiatharo quoque dixit Rex*; *Rex*, qui *proximè præcedente verſu Adoniam* cædi iuſſerat, idem *verſu hoc* iuſsit *quoque Abiathar* loco cedere. Verſ. 35. *Poſuit Rex Sacerdotem Sadoc pro Abiathar*; *Rex:* vtrobique, quaſi contra vos, expreſſo *Regis* nomine. Ita *bis Regi factum tribuit* Spiritus Sanctus, quod Spiritus *Torti* non Regi, ſed Prophetæ. *Poteſtate Regiâ*, negas. At hæ voces, *Abi ad Agrum tuum, ibi te contine:* Et, *Vir mortis es, ſed non interficiam te*, Regis ſunt, non Prophetæ. Relegare homines: vbi mortis rei ſunt vitam illis indulgere: Pœnam Capitalem in mitiorem, *Depoſitionis*, commutare: Poteſtatis Regiæ ſunt, Prophetæ non competunt. Denique, *quâ poteſtate*, *Banaiam* pro *Ioabo conſtituit ſuper Exercitum*, (quam tu, ſpero, Propheticam non dices, ſed Regiam) eâdem, nec aliâ *Sadocum pro Abiatharo conſtituit ſuper Sacerdotium*; Regiâ *vtrumque*, *vtrumque* vno eodémq; verſu; non vnâ in *priore inciſo* poteſtate, nimirum Regiâ: aliâ in *poſteriore*, nempe Propheticâ. Poſtremò, vt miſerè laborare illi cauſam ſcias, ad miſellum illud effugium ſe recipit *Extraordinariæ poteſtatis*,

b Ioh.13.18.

c De Tort. lib. 2.cap.19.

d In 1.Reg.cap. 2.Q.28.

ad

626a

ad quam confugere non ſolet quis, niſi cui deplorata res eſt, niſi cui Ordinarij nihil eſt quod reſpondeat. Vt enim qui vitâ priuari dignus, non vitâ priuetur, ſed Munere, Ordinaria Regis poteſtas eſt; Extraordinariam Prophetæ, non requirit. *Bonum factū* erit ſemper, vtcunq; factū ſit, cùm *Ordinariâ* non poteſt, *Extraordinariâ* quadam neſcio quâ *facultate* medicari.

Poſt enumeratas iam Eccleſiaſtici regiminis partes penè ſingulas, ad quas allegatæ ex verbo Dei ſententiæ ad minus ſingulæ: prodit nobis *Tortus* in aciem, & iubet pro toto iam Regimine verbum Dei aliquod allegare. De toto enim, inquit, *nobis quæſtio eſt.* Annon de *partibus ſimul ſumptis?* Et quid totum, niſi *partes* non ſingulæ, ſed ſic in vnum *coaceruatæ*? Quid verò actum nobis toto hoc tempore? Quorſum illa tot ſpectant iam allegata? *Id quæritur*, inquit, *An Regi conuenit Regimen Eccleſiaſticum.* Profecto autem ſi conueniant illa Regi, *dare Iudices in cauſis Eccleſiæ; dare Iudicum Præſidentes; abuſus in Religione & corruptelas tollere; Arcam reportare, & præire reportandæ; Templa dedicare, & ad eam rem Cœtus indicere; Libro legis recitato præcipere Pontifici de repurgando Dei cultu;* Si *fœdus renouare de Religione reformandâ;* Si *Templum ingredi, & æneum Serpentem confringere;* Si *Miſsiones Sacerdotum facere;* Si *Pontificem ipſum eijcere, atq; exauthorare, ne ſit Pontifex:* Hæc ſi Regi omnia ſic conueniant, conuenit & *Regimen* Eccleſiaſticum. Quantillum enim hæc abſunt à toto *Regimine*, cùm vix vlla deſit pars? Non ergo *deſeruit Authorem Apologiæ, vbi maximè oportuit Verbum Diuinum:* deſeruit *Tortum*, vbi minimè oportuit, ad tot loca *reſponſum commodum.* Faciat hæc quæ dixi Rex, nec ad Primatum ſuum præterea quicquam requiret. De *docendi munere; de dubijs in lege locis, explicandis*, nulla fuit illis tum, nulla nobis iam erit cum *Pontifice* pro *Rege* controuerſia.

Etiam, vt quàm laboret inuidiâ in Regum nomen prodat, *titulos* ipſos arrodit, nec vel illis gaudere ſinit homo maleuolus. Ita re, nomine, ſpoliatos vult; ita omni ex parte imminutum it Regiam Dignitatem. Quàm id autem inſcitè? In primo titulo, quo *Filius Altiſſimi* Rex dicitur, reſtrictus eſt & tenax, *ſoli Salomoni* peculiarem vult; non *generatim* Regibus conuenire. Statim autem *verbis proximis*, quaſi Lethargiâ

correptus, profusus est, toti Israëli communicat, cuius in Deuteronomio *Deus, Pater* dicitur. Tandem etiam ad *omnes* extendit, qui dicere possunt *Pater noster qui es in cælis*, id est, omnino omnes. Ita negat Regibus primò, *soli* Salomoni seruatum vult; eodémque spiritu, *solius* Salomonis titulum impertit etiam infimis de plebe. Nec aduertit, quòd etsi *Petrus Regem honorari*, idemque *omnes honorari* iubeat, nemo tamen dubitet, quin alio *honore* Regem, quàm *omnes*: ita etsi Deus, idem *Regi* idemque *nobis* Pater; aliâ tamen, longè aliâ ratione *Regi* quàm *nobis*; Communiore aliquâ *nobis*, Regibus autem *propiore* quadam, atque illis *singulari*.

1. Pet. 2. 17.

Quod ipsum, & *de loco Psalmi* dici potest, qui etsi non incommodè quadrare potest omnibus qui ius dicunt: tamen quis non videt, aliter competere *Iudicibus*, quibus potestas *à Rege* delegata, aliter *Regi* ipsi, cui *à Deo* immediate; cuius ita Iudices in Prouinciâ personam sustinent, vt Rex ipse Dei? Quare ab *illis* per gradus intermedios itur ad Deum; Rex ipse Deo proximus; cui proin *Dei* nomen, peculiari quadam, atq; insigni magis adhuc ratione conuenit. Multo quidem magis *Moses*, & meliore iure nomen *Dei* vendicet, qui id tum populo quod Reges pòst, præstitit, (tum cùm solus sederet, & Israëli ius diceret) quàm *alij illi*, quos Dei iussu, in *partem* pòst sollicitudinis vocauit; qui etsi & ipsi *Dij* vocantur in lege, erant tamen vt *Re*, ita *Titulo*, *Mosi* multis gradibus inferiores.

Nec multus iam nobis sermo de CHRISTO, seu *Vncto Domini*: sat suprà de eo dictum. Ibi *Tortus*, quod & hîc, molîtur, vt *nomen* sit Pontifici commune cum Rege. Nec hîc nec ibi locum vllum apponit, nec dictis fidem facit. Nos *Christum Domini* de Pontifice dictum, non damus. Nec moramur vnctiones *Torti*. Nam & citra oleum *Cyrus Christus Domini* dicitur, & antè Chrisma, CHRISTI, *Psal 105*. A Deo titulus, qui latenter vngit, & in occulto, quos Regno destinat.

Titulum *quartum* nescit, aut vnde irrepserit. Siquid ego adiuto, ecquid cedet de sententiâ? Lege ergo totidem verbis 2. Cor. 9. 8. *Dilexit te Deus, vt poneret te super Solium suum.* Ibi Solium *Dauid*, Solium *Dei*. Dehinc iam fac titulum agnoscas, saltem ne dicas *irreptitium*, ne nos te arreptitium dicamus.

Titulum *Serui Dei*, exufflat, vt vulgarem, vt Creaturis omnibus

626a

omnibus communem, quo tamen *Moſes & Dauid*, tanquam admodum *honorifico* indigetârunt ſe, atque ſupra res reliquas creatas paululùm extulerunt: En Spiritum hominis, qui quod Reges ſibi honori ducunt, tam ſuperbè abijcit, atque conculcat. Nec enim *Serui Dei* dicendi *omnes*, nedum *omnia* quæ Deo ſeruiunt. Nec *Seruum* eſſe Regem quocunque modo dicimus, ſed ſic, vt Deus ipſe Seruum ſuum agnoſcat. Ex officio enim *ſeruiunt omnia*, etiam quæ neque poſſunt *velle ſeruire*. Non tamen multos puto agnoſcet pro *Seruis*, & ex ijs, quos agnoſcit, qui illuſtri maximè loco ſeruiunt, per eminentiam quandam *Serui* ſunt, nec cæteris ſimiles, vel ſimili loco habendi. *Serui* enim non æquales.* *Seruum* ſe *Dei* dixit Saul; * 1.Sam.14.41
Serui huius *Dei* Saulis, Achimelech Summus Sacerdos [a] *bis* *Seruum ſe* profitetur. *Seruus Dei* Salomon: Hic tamen *Seruus*, [b] Abiatharum (vt tu eum dici vis) *Conſeruum* ſuum depoſuit. a 1.Sam.22.15
Videat autem *Tertus* ſi tam numeroſos nobis faciat *Dei Seruos*, nec pauciores quàm ſunt Creaturæ; ne ita, is, qui *Seruus Seruorum Dei* dici vult, *Seruus* cogatur eſſe Bipedum atque Quadrupedum omnium, &, quod adhuc maius eſt, *Dæmonum*. Seruiant enim Deo & illi, *Gregoriano* more, *velint nolint*, quorum tamen non feret (ſcio ſaltem) vt *Seruus* ſit Pontifex. b 1.Reg.2.27.

Titulum *Angeli* obliquis oculis aſpicit: *Soli* Dauidi vindicat, & illi, *quâ Sapiens, non quâ Rex*. At in Sacerdotes depluit *generatim*. Ita *vnus* Rex *Angelus*; Sacerdotes *Angeli* ad vnum *omnes*. Quàm vbique malignus in Reges? Nec tamen ſolus Dauid *Angelus*; Etiam Rex Tyri *Cherub* dicitur, qui puto vobis in Choris *Angelorum*: Rex (inquam) Tyri, homo Ethnicus; vt iam ſpero, per *Tortum* liceat, quod Paganis datum eſt nomen, Regibus Chriſtianis non negare. c Ezech. 28.14 16.

Eſſe ſecundùm cor Dei, etſi eo loco de *Dauide* dicitur; poteſt tamen, & ad alios commeare, qui *Dauidi* ſimiles; *Ezekiam* putà vel *Ioſiam*, vt ſic proprius eſſe deſinat. Nec ſequitur quod de *Saulo* addis & *Achabo*. Poteſt enim eſſe, & eſt ex corde Dei *Rex*, (*Magiſtratus* ipſe ſcilicet) vt ille tamen non ſit, qui *Magiſtratum* gerit. Rectè enim id animaduerſum, non *Tiberio* vel *Neroni* reddi iuberi officia hæc, ſed *Cæſari*.

In titulo *Luminaris*, cùm negare non poſsit, tamen moreretur iam, ſi non aliquâ noceret. Non ergo ſatis illi Sacerdo-

tes

tes vocare in societatem nominis, vt ita, sicut Rex, sic Sacerdos; nisi Regem deprimendo, dicat, *magis Sacerdoti conuenire quàm Regi, nomen Luminis*: non veteri argumento *Bonifacij*, & analogiâ Solis ad Lunam, sed certè quod nihilo plus sapiat. Illi dicebantur *Lucernæ Israel*, nempe *Reges*: Hij autem, nimirum *Sacerdotes*, *Lux Mundi*. Maior autem *Mundus* quàm *Israel*: Maior ergo, (fortasse, & tanto maior) *Sacerdos Rege*. At cùm hoc Seruator diceret, Vos estis *Lux mundi*, duodecim illos affatus, qui erant tum *Omnes*, nec præter eos *vlli*, Apostoli. Itidem, si *Omnes* per Orbem Reges daretur alloqui, *Illis* quoque idem illud suum diceret Christus, *Vos estis Lux mundi*. Cùm *vnum* tantùm alloquitur, *Vnius Gentis* Regem, *Lucernam Israel* dicit, cuius Rex erat; Atque simili modò, si vnius Gentis Episcopum affari contingeret. Vt septem illos *Apocal. 1°. Septem Stellas* diceret *Septem Ecclesiarum*; *Singularũ* scilicet *Singulas*; non autẽ vel *Stellas*, vel *Lucernas*, Orbis *Vniuersi*.

In vltimo, vt agnoscas *Tortum* à principio in finem vsque Regibus inimicum, vbi Apologia *Regem*, *Nutritium* nominauit; ille *Pontificem Patrem*, quo, *Nutritius* inferior multò est, vt potiores semper sint partes Pontificis; quod Reges mordeat. Citat autem huic rei nescio quid ex *Augustini* Epistolâ quadam, (non enim illâ, quam numeri notant.) At æquior hîc sit censeo. Absque hijs enim foret *Nutricijs nostris*, *Pater Vester* Pontifex esuriret strenuè, atque algeret, nec ita inflatus, obsericatus incederet, aut *pompaticè ingrederetur Domum Dei*. Quodsi autem, momenti quid sit in *Patris* nomine, nihil opus adeamus *Augustinum*, atque alicunde apud *eum* ex Epistolæ angulo aliquo, Patris nomen eruamus. Sacræ literæ, non *Nutritij* modò nomen, vel *Nutricis*; etiam *Patris*, atque *Matris* ad Principes accommodant non inuitæ. Debora, [a] *Mater* dicitur in Israel. *Ezekias Pater*, atque, audi etiam, *Sacerdotum*. Sic enim Sacerdotes affatur ipsos. *2. Chron. 29. 11. Filij mei, nolite verò negligere.* Vt Rex, iam *Pater* sit, & Sacerdotum *Pater*; ne quid eo titulo insolescant, aut supra Reges se efferant. Quem enim honorem habent Principes, non aliâ Lege habent, quàm *Quintâ*, quæ est de *Patre honorando*, propter *paternam* de Patriâ curam, nec minùs *paternam* de *Ecclesiâ*. Quicquid ergo præterea habet, hæc habet ex verbo

[a] *Iud. 5. 7.*

Dei

626a

Dei Apologia, & Rex Nutritius Ecclesiæ sit, & Pontificis ipsius, etiam, vt *Pater* sit. Diu autem hoc, & per aliquot secula, non modò ante *Henricum octauum*, sed etiam ante Pontificem vel *Paulum primum*.

ET sunt ista quidem ex Testamento *Veteri* satis solida *Fundamenta*, & quæ tu haud facilè conuelles. Nam de *Nouo* ibi quæ adijciuntur, eò spectant, ne quis ex eo, quod alieni tum à CHRISTO Reges terræ, imminutam putet, vel eorum in subditos potestatem, vel subditorum in eos fidem; neue pristino suo iure excidisse videantur. Non quòd ad *Reges infideles* Primatum pertinere probent, non sanè magis ad hos in *Nouo*, quàm ad *Ahasuerum* vel *Nabuchodonozor* in *Veteri* (delirat hæc *Tortus*) sed quòd *Cæsari*, si Christianus fiat, vt *Constantino*, idem iuris sit in *Ecclesiam*, quod in *Veteri*, *Iosiæ* fuit; reditus statim fiat *ad iura Regum Israel*, quamprimùm facti sunt *Reges Israel Dei*, & eorum quisque CHRISTO nomen dederit. Interim autem, sit vel infidelis, sit vel Hæreticus, *oretur* pro eo, non minùs quàm [a] pro *Nabuchodonozor*; nemo *vitæ* eius *insidietur*, non magis quàm [b] *Ahasueri*. Fidem penes semet ipsos habeant Christiani subditi coram Deo; cæteris in rebus pietatem colant: ad eamque se *Conscientiæ nexu* teneri discant à *Paulo*; *voluntatem hanc Dei esse*, discant à *Petro*. Non ergo id agitur, vt Ecclesiæ *Persecutores*, *Tiberij*, *Caij*, Ecclesiæ *Gubernatores* habeantur; quem si quis eis titulum deferret, ne susciperent quidem; vt qui Ecclesiam ipsam totis viribus extirpatum iuerint: tantùm vt tuti sint à Sicâ, Veneno, Puluere Catholicorum suorum. Tum demum verò Ecclesiæ gubernacula capessant, cùm conuersi ad fidem fuerint. Reddenda enim *Cæsari* quæ *Cæsaris* sunt; *Cæsaris* sunt, quæ *Cæsari* debentur: Debentur autem *Cæsari* Christiano, quæcunque olim à Populo Dei sub veteri Lege Regibus suis officia, vel debita, vel persoluta sunt: quibus & debita tum erant & persoluta, subiectio & obedientia, non in Regni rebus solùm, sed etiam Ecclesiæ.

[a] *Ier. 29. 7.*
[b] *Esther. 2. 21.*

Nemo autem est, qui non videat quàm sit absurdum hæc aliò detorquere; sed cùm hoc facit *Tortus*, cùm nequam facit, officium facit: quale illud, quòd *aliquas* tantùm *sententias*, *de citatis*, *Regibus etiam Christianis* ait, *posse conuenire*. *Aliquas* ve-

rò? Et quæ tandem non conueniunt? *Paganis* autem *conuenire omnes*, *neminem* (pòst dicit) *inficiari posse*. Hoc ergò videri vult dicere; *plus iuris* esse Paganis Regibus, *plus illis* tauere Scripturas, quàm Regibus Christianis; & mox tamen, vt quo nodo teneas, planè nescias, *doctrinam Principibus omnibus communem illisce contineri* asserit, siue Pagani, siue Christiani sint. Non *aliquæ* ergo è citatis; omnes Principum Christianorum sunt. Quale etiam illud, quòd sententias *aliquas* ex citatis detorquet, ad Principes Ecclesiasticos, vel potiùs aliquam, nempe eam Apostoli, quà *omnem animam iubet subditam esse Potestatibus sublimioribus*. Hanc sententiam ad *Ecclesiasticos Principes pertinere* ait, cùm nec vlli tum essent Ecclesiastici qui Principes dicerentur; & si essent, tamen ad eos applicari non posset locus Apostoli, qui de ijs est *Potestatibus*, quæ *gladium gestant*, & quibus *tributum penditur*. Ecclesiastici verò tum, mucronem gladij sæpe gestabant in ceruicibus, capulum in manibus non gestabant: nec Publicanos adhuc habebant vllos, qui tributa sua, ac vectigalia exigerent ab ijs, qui subditi, in Principatu suo. Tum *Apostoli*, in eas *Potestates* includi non
a In Rom. 13. poterant, quibus (si quid vidit [a] *Chrysostomus*) etiam *Apostoli* ipsi subditi iubentur esse.

Quæ verò post ibi format, per sanè similia sunt *formanti* argumenta; iures à *Torto formata*; *formâ* enim hominem ad viuum referunt. Alioqui, si quid in eo recti, si curuam in terris animam non gerat, sciat loca primùm à se, posita locis non suis; de *tribus* vltimum, *primo* loco in Apologiâ stare: *duo priora*, quæ ille loco suo mouit, *postremo*. Vt autem locata ab eo malè, ita & *luxata* esse. *Vltimum* eius pro *Cæsare* esse, ille luxauit, quasi contra Papam esset. *Duo priora* contra Papam, luxauit, quasi essent pro *Cæsare*. Sinat stare locis suis, sinat ad quem destinata sunt, scopum petere; tum verò legat vel leuiter *Analytica sua Priora*, nec ita valdè diligenter euoluat, reperiet non magno labore, *medium terminum*. Hoc autem modo. Qui se Vicarium facit eius, cuius regnum non est huius Mundi, in Regna huius Mundi ius non habet. *Vicarium se facere eius cuius Regnum non est huius Mundi*, Medius terminus. Qui Gentium non dominatur vt Rex, non dominatur in Reges Gentium. *Dominari Gentium vt Rex*, Medius terminus.

626a

terminus. Atque *duo hæc* contra Papam, qui ſub Primatus ſpecie vſurpat ſibi ius Dominij in Regna mundi, in Reges Gentium. *Vltimum* non contra Papæ ius, vt tu oppidò quam ineptè, ſed pro Cæſaris iure eſt. Ad hunc modum. Quod Cæſaris eſt ſcilicet tum, cùm iam Chriſtianus factus eſt, id Cæſari reddendum. Obedientia etiam in rebus Religionis Cæſaris eſt Chriſtiani iam facti. Medius terminus. *Quod Cæſaris eſt iam Chriſtiani: Iam* Chriſtiani dico; quo ita analogia ſeruetur Regum Iſraëlis ſub *Veteri Lege:* Chriſtianorum ſub Nouâ. Tum demum enim Rex iſtius debiti capax eſt, cùm eſt in Eccleſiâ, vt *Ioſias:* non cùm extrà, vt *Ieroboam.*

Nos verò Teſtamentum *Nouum* à Vetere non diuellimus; ex vtroque ius Regum aſtruimus. Habuerunt Reges in Vetere Primatum ſuum, atque inde nerui ſunt & lacerti cauſæ noſtræ. In *Nouo* autem, deteriore iure non ſunt. Sub eâdem ergo conditione, idem illis Primatus debetur, idem reddendus eſt. Tu verò *Torte* ne ſic ludas Scripturæ locis; quæ (vtcunque ludas illis) non potes eludere; & vtcunque abuti potes patientiâ, at iudicio Lectoris non potes. Sentit enim hęc ludicra non eſſe, ſeriò rem agi; adeo ſtabiliri illis Primatum, vt tu ſuccutiendo non ſis. Eccleſia verò Catholica, tantum abeſt vt eum Primatum *deteſtata ſit*; vt *Carolum*, vt *Ludouicum* [a] *Rectores Religionis*, Actis publicis Cõciliaribus, dixerit, ſcripſerit; Inter *Rectorem* verò & *Gubernatorem* quid intereſt? Aut ſi nulla ei vox ſatis eſt, niſi *Gubernatoris*, legat in Synodo ſuâ *Octauâ* Baſilium *Gubernatorem Vniuerſalis Nauis Eccleſiaſticæ. Caluinus* autem vt *Papam Regem*: ita *Regem Papam* non probauit; neque nos quod in Papâ deteſtamur, in Rege approbamus. At & *ille* nobiſcum, & nos *cum illo* ſentimus, eaſdem eſſe in Eccleſiâ Chriſtianâ Regis *Iacobi* partes; quæ *Ioſiæ* fuerunt in Iudaïcâ, nec nos vltrà quicquam fieri ambimus, & Tortus ſi ſcopum ferire voluit, non aërem verberare, *Septem illa* petere debuit & configere, quæ *hoc ipſo in loco* ponuntur Regis in Religione *munera*, & ad quem ſolum ſcopum collimare Iuramentum Primatus Regij, Rex ipſe (qui quid ipſe petat, optimè omnium nouit) non diſſimulanter aſſerit. Quos verò *Puritanos* appellat, ſi Regium Primatum deteſtentur, deteſtandi ipſi. Profitentur enim, ſubſcribunt, iurant in-

[a] *Concil. Mogunt. ſub Carolo. Concil. Mogunt. ſub Ludouico.*

dies. Sed & illi quod faciunt, ingenuè faciunt, & ſocietatem in hoc *Torti*, ipſúmque adeo *Tortum*, tanquam mendacem hominem, & alibi de alijs, & hîc de ſe; ac Sycophantam egregium deteſtantur.

Atque vt ſemel defungar totâ hac de *Primatu Regio* Quæſtione, ſemel vt conſtet *Primatus* apud nos quæ iura ſint, quid *illius* nomine intelligendum veniat; atque ita ceſſet veſtra dehinc, ceſſet aliorum calumnia de veſtro, & à vobis confiĉto, non noſtro, & à nobis agnito *Primatu*: paucis ſic accipe ſententiam noſtram.

Primò, Sub *Primatus* nomine Papatum nouum Rex non inuehit in Eccleſiam; ſic enim ſtatuit, vt non [a] *Aaroni Pontifici*, ita nec [b] *Ieroboamo Regi* ius vllum eſſe, conflatum à ſe Vitulum populo proponendi vt adoret (id eſt) non vel fidei nouos articulos, vel cultus Diuini nouas formulas procudendi.

a Exod. 32. 4.
b 1 Reg. 12. 28.

Neque verò id agit Rex, ne patitur quidem, vt ſibi poteſtas ſit, vel *incenſum adolendi* cum [c] *Oziâ*, vel *Arcam attrectandi* cum [d] *Oziâ*, quod vos toties tam odiosè inculcatis.

c 2 Chr. 26. 16.
d 2 Sam. 6. 6.

Veſtrum illud (quod *ad Primatum Pontificium propriè pertinere* dicitis) *docendi munus, vel dubia Legis explicandi*, non aſſumit, non vel Conciones habendi, vel Rei Sacræ præeundi, vel Sacramenta celebrandi; non vel Perſonas ſacrandi, vel Res; non vel Clauium ius, vel Cenſuræ. Verbo dicam; nihil Ille ſibi, nihil nos Illi fas putamus attingere, quæ ad Sacerdotale munus ſpectant, ſeu poteſtatem Ordinis conſequuntur. Omnino veſtra hæc calumnia eſt, in odium confiĉta, & Regis, & noſtrûm: Regis, quòd Ille ſibi hæc arroget; Noſtrûm, quòd nos Illi iſta tribuamus. Procul hæc habet Rex; procul à ſe abdicat.

Atqui in hijs quæ Exterioris Politiæ ſunt, vt præcipiat, ſuo ſibi iure vendicat; noſque adeo Illi lubentes meritò deferimus. Religionis enim curam, rem Regiam eſſe, non modò Pontificiam, & in Regijs primam; quámque Ille non ſolùm foris ab externâ vi, ſed & domi ab incuriâ hominum aſſerere teneatur. Vos qũidem ipſi, ſi vis inſtet vlla, rem Regiam clamatis: Ille verò, ſi collapſa ſit Diſciplina, non minùs Regiam.

Nam cùm Lege ipsâ Dei [e] Cuſtos ſit & Vindex, non ſe-

e Deut. 17. 18. Iosh. 1. 8.

cundæ

626a

cundæ modò Tabulæ, ſed & primæ: primæ quoque ad ſe curam pertinere putat, & primam primæ. Et cùm [a] *Omnis anima Ei ſubÿci* iubetur: animæ etiam conſultum vult; magis autem id atque priùs, quàm corpori. a Rom. 13. 1.

Vis illa dicam Sigillatim quæ ſint? Quodcunque in rebus Religionis Reges *Iſrael* fecerunt, nec ſine laude fecerunt, id vt *Ei* faciendi ius ſit ac poteſtas. Leges authoritate Regiâ ferendi, ne blaſphemetur Deus (non negabitis; fecit [b] *Rex Babel*) vt ieiunio placetur Deus, fecit [c] *Rex Niniue*: vt Feſto honoretur, fecit [d] *Eſter* cùm Purim, [e] *Machabæus*, cùm Encœnia promulgaret. Denique ijs omnibus de rebus, de quibus in *Codice*, in *Authenticis*, in *Capitularibus* à *Conſtantino*, *Theodoſio*, *Iuſtiniano*, *Carolo Magno* Leges latæ leguntur. b Dan. 3. 29. c Ion. 3. 7. d Eſt. 9. 26. e 1. Mac. 4. 56, 59.

Tum, delegandi qui de Lege ſic Latâ iudicent, quod [f] *Ioſaphat*. Tum ſubditos, ne ſic latam violent, iuramento obſtringendi, quod & [g] *Aſa* & [h] *Ioſias*. f 2. Chron. 19. 8. g 2. Chr. 15. 14. h 34. 32.

Quòd ſiqui in Leges ita latas committant, etſi Religonis ea cauſa ſit, ſiue [i] *Pſeudoprophetæ* crimen eſt, ſiue [k] *Idololatræ*, ſiue [l] *Blaſphemi*, ſiue [m] *Sacra polluentis*, in eos authoritate Regiâ animaduertendi. i Deut. 13. 10. k 15. l Leuit. 24. 23. m Num. 15. 35.

Conuentus authoritate ſuâ indicendi; Etiam de Arcâ reducendâ, & figendâ loco ſuo, quod fecit [n] *Dauid*: Etiam de Populo ad Dei cultum reuocando, quod [o] *Ioſaphat*: Etiam de Templo dedicando, quod [p] *Salomon*: collapſo inſtaurando, quod [q] *Ioas*: polluto purificando, quod [r] *Ezekias*. n 1. Chro. 13. 3. o 2. Chron. 19. 4 p 1. Reg. 8. 64. q 2. Chr. 24. 4. r 29. 5.

Quanquam verò, non fruſtra ſibi præceptum putet à Deo, [s] *vt deſcribat ſibi Legis exemplar, ſecum habeat ſemper, legat ſedulò*, [t] *dies noctéſque meditetur*, condiſcat inde cultum Dei vel ad ipſas vſque Ceremonias; nec hoc Illi dictum, vt totus ab alieno ore pendeat, Ipſe quâ à ſe nihil planè dijudicet: In hijs tamen [u] *Os Eleazari*, non inuitus *conſulet*, & *requiret legem ab ijs, quorum labia ſcientiam cuſtodiunt*: adhibebit in ſacris Legibus ferendis, quos adhibere par eſt, quoſque ratio ſuadet, rerum illarum conſultiſsimos, déque ijs optimè reſpondere poſſe. Et in hijs, quæ ad Deum pertinent [x] *Amariam Sacerdotem*, non *Zabadiam Ducem* iubebit præſidere. s Deut. 17. 19. t Ioſ. 1. 8. u Num. 27. 21. Mal. 2. 7. x 2. Chr. 19. 11

Quoad Perſonas; Omnibus omnium Ordinum ius dicendi: qui ſit (dicam ſtilo Scripturę) [y] *Caput Tribus* Leui, non mi- y 1. Sam. 15. 17

nùs quàm cæterarum, nec minùs Clericorum quàm Laicorum Rex: Contra *Abiathar ſiquis ſuperbierit*, [a] *Decreto* ſuo compeſcendi; etiam *Abiathar* ipſum, ſi ita meritus, Pontificatu [b] *abdicandi*.

a Deut. 17. 12.

b 1. Reg. 2. 27.

Quoad Res. Excelſa diruendi; id eſt, peregrinum cultum abolendi; nec modò *Vitulum aureum* ab Aarone conflatum, quod [c] *Moſes*, ſed & *Serpentem æneum* à Moſe erectum confringendi, quod [d] *Ezechias*; Et ſiue in Idololatriam abeat *Vitulus aureus*, ſiue in ſuperſtitionem *Serpens æneus*, vtrumque comminuendi.

c Exod. 32. 20.

d 2. Reg. 18. 4.

Nam de rebus, quæ ad decorem Domus Dei ſpectant, quæ dici ſolent *Adiaphora*, ſtatuendi, quod [e] *Ioas*; Et quæ materia ſchiſmatis eſſe aſſolent, futiles & inutiles Quæſtiones, authoritate ſuâ compeſcendi, quod [f] *Conſtantinus*; ne vos quidem ipſi negatis ius eſſe.

e 2. Chr. 24. 12.

f Socr. lib. 1. 7.

Poſtremò; ſi de Chriſtianis exemplum malitis, id poſtulat, vt Epiſcopus ſit τῆς ἐκτὸς quod *Conſtantinus*: vt *Rector Religionis*, quod non modò *Carolus Magnus*, ſed & *Ludouicus Pius*.

Hæc Primatus apud nos iura ſunt, ex iure Diuino. Reliqua Chimæra veſtra ſunt, quibuſcum quaſi cum vmbrâ veſtrâ συμμαχίαν ſi libet, quantum libet, inſtituite. Nos illa non feriunt; Lectori, perinde vt affectus erit, vel ſtomachum, vel riſum mouent.

Dictum iam de *officijs* deque *Titulis*, quibus dignatur Reges Spiritus Sanctus: quibuſcum quàm bellè conueniat Cardinali, notauit *Apologia*. Quodſi in Cardinalem redundet ex eo fonte inuidia, vnde Regibus illam conflare voluit, quis non par pari relatum dicat? Quàm bellè verò iam inter ſe conciliet *Tortus*, age videamus. Verba Cardinalis, *Magis propriè Seruus dici debet, qui præeſt, quàm qui ſubditus eſt.* Falsò poſita primò. Non enim *magis propriè* dici debet, qui nec *propriè* debet. *Propriè* autem dici non debere, docet idem ipſe Cardinalis eodem ipſo in loco; dubitat enim, *an vlla ſeruitus in Principatu Politico*; Deinde, *Deſpoticam ſubiectionem veram & proprium ſeruitutem* dicit. At ſubditi, *propriè* loquendo Principum [illegible] non ſunt. Docet & *Tortus*, qui ideo Seruos dici vult, *non quaſi ſubiecti ſint* (at *propriè* ſeruitutis ratio *in ſubiectione eſt*) ſed quia laborant regendo propter bonum publicum.

De Laicis. c. 7.

cum. Labor autem *propriè* ſeruitus non eſt; nec qui laborant, eo ipſo quòd laborant, propriè ſeruire dicuntur. Laborant etiam, qui liberi ſunt; neque Seruus *propriè in virgâ* venit, ipſe potiùs virgæ & correctioni ſubiacet. Quodſi autem ex eo Seruus quis *propriè* dicatur, quod propter bonum publicum, & populi vtilitatem operetur, liber qui propter ſuum: mali omnes *propriè* liberi, boni *propriè* Serui, nec niſi boni. Niſi bonos enim vix reperias, qui quærant quæ ſua non ſunt; aut laborent propter bonum aliud quàm ſuum.

Atque vt falſò poſita, ita nihilo veriùs, ex *Paulo*, *Gregorio*, *Auguſtino* confirmata. Paulus enim & Gregorius de Politico Principatu non loquuntur: Cardinalis de Politico. Quid Auguſtinus? *Etiam qui imperant ſeruiunt ijs, quibus videntur imperare.* Sic eſt. At hoc multum abeſt à dicto Cardinalis. Nuſquam enim hic *magis propriè*, ac ne *propriè* quidem. Quin (vt ibi Auguſtinus) *officio conſulendi & prouidendi miſericordiâ* ſeruiunt; vt *Tortus* ipſe reſpondet, *labore*, non *ſubiectione* ſeruiunt. *Magis* ergo *propriè* quod dixit, *minùs cautè* dixit, vel potiùs *nimis inuidiosè* dixit. Quod te autem malè habet de voce *Mancipij* Anglicè poſitâ, non Serui; ideo habet, quia vim vocis ignoras. Serui enim hîc apud nos, quorum cùm ſui Mancipij eſſe nequeant, ne vindictâ quidem Prætoris, & vox & conditio longè durior. Vtinam verò tam de voculâ non laborares. Principes enim *Mancipia* ſua facit Papa, ſi ad rem attendas; Stratores ſuos, ſtapedam tenere, Ceruices conculcandas dare: *Mancipia* quos facit, Mancipia dici cur non permittat? Durius multò facere hæc, quàm dicere.

De Ciuit. Dei Lib. 1. cap. 14.

Verba *Chryſoſtomi*; Senſus *Bellarmini*. Cohibeat Regem Diaconus, ſi cùm indignus ſit, idque palàm conſtet, accedat tamen ad Sacramentum. Cohibeat & *Medicus*, ſi ad noxium quid, vel inſalubre manum admoueat. Cohibeat & *Equiſo*, ſi inter equitandum, adigat equum per locum præruptum, vel ſalebroſum, cui ſubſit periculum. Etiamne *Medico*, etiamne *Equiſoni* ſuo ſubiectus Rex? Sed de *maiori poteſtate* loquitur, ſed eâ, ad rem noxiam procul arcendam: quâ in re charitatis ſemper *poteſtas* eſt *maxima*. Verùm dic, nunquámne Cardinalis dixit in loco, *Chryſoſtomum multa per exceſſum loqui?* Ego non dico; id dico, non tam curandum, quæ Chryſoſtomi

626a

mi verba, quàm *quis animus* Cardinalis *in citando.* Caput illud Cardinalis euoluat Lector integrum; videat annon toto illo Capite, animus illi Reges deprimendi.

Quod ipsum responsum ferat, *ad Presbyterum ante Imperatorem de poculo bibentem.* Illustre exemplum: præsertim si & addas facti rationem, [a] *quòd digniorem existimauit Imperatore Presbyterum*; tum, *quòd integrum ei non esset* (putà admisisset in se scelus graue) *nisi Presbyterum Imperatori prætulisset.* At Presbyter iste Cardinalis non erat; Cardinales autem Regibus non præferuntur, Socij tantùm sunt. Quare peccauit iudicio hoc suo, vel iudicio vestro. Tum, neque *Maximus*, cui factum hoc, Imperator erat, sed Rebellis in Imperatorem, & tanquam Rebellis cæsus paulò pòst à Theodosio. Tortus autem satis se dixisse putat, cùm Cardinalem ait, *ex se hoc non affirmare.* Quorsum autem affert ex alio, nisi vt *affirmet ex se?* Non enim perstringit, quod fecerit. Quæ illius intentio cùm afferret? Sine dubio, vt Reges moratos redderet. Aberat enim omnis inuidia procul, procul & omnis maleuolentia; præ amore, Regem infra Presbyteros atque Diaconos ablegauit. Lector autem qui sapit, putabit in *Martini* exemplo illo, magis *Maximi* patientiam, quàm *Martini* modestiam elucere.

[a] De Pontif. lib. 1. cap. 7.

De Regum authoritate, quòd *ex iure diuino non sit*, quòd immediatè à Deo non descendat, Cardinalis ait; Tortus probat; *Asseri enim Scriptorum sententiâ communi.* At nec *omnium*, nec *optimorum.* Deriuatam enim in *Mosen* authoritatem à Deo ipso summam, nullo mediante corpore collectiuo, in quo locata primùm à Deo authoritas illa sit, pòst inde in Mosen collata. Idem pòst factum in Regibus, sine lege vllâ tum Regiâ: Populus nihil contulit: CHRISTI Domini, non CHRISTI populi sunt. Oleo Sancto infuso signare id Deus voluit, & consignare: ex *Sion* Sanctuario suo, non ex *Millo* Conuentus Popularis loco, authoritatem illis esse. Quo ipso Oleo testatus est, quàm vel Propheticam, vel Sacerdotalem, tàm Regiam etiam Diuini iuris esse. Tam (inquam,) nisi hìc Regibus prærogatiua sua sit; aliqua certè; vel ex eo, quòd per eminentiam nomen habeant *Christorum Domini*; vel ex eo, quòd Solium Regis, *Solium Dei:* Cathedra Ponti-

Pontificis Cathedra *Petri* modò est. Quod enim apponit *Tortus* de Regno in Rempublicam interdum mutato, nimis crassum est. Acutus homo non distinguit inter formam, atq; authoritatem Regiminis; forma *de hominibus* esse potest; *de cælo* semper est authoritas. Qui rem quidem hîc paulò magis expenderit, *hinc*, semel à Deo collatam Regi potestatem, propagari in stirpe perpetim lineâ non interruptâ; *illinc*, in Pontifice interrumpi subinde, nouo semper Pontifici de nouo potestatem applicari, putet certè Pontificis authoritatem *mediatè* ab Ecclesiâ esse; à Deo *immediatè* non esse: & inanem planè Chimæram vestram esse Potestatis Pontificiæ, à *demortuo præcedente* vsque ad *nouum renunciatum*, in aëre *pendulæ*; tum autem ὡς ἀπὸ μηχανῆς in *succedentem* demissæ. Vos ergo expedite de Pontifice. Nos de Rege videbimus, præsertim cùm de Romano vestro Cardinalis ipse trepidet, cùm ita vobis suadet. [a] *Tametsi fortè non sit de iure diuino, Romanum Pontificem Petro succedere in Præfecturam totius Ecclesiæ: tamen siquis absolutè petat, an iure Diuino Romanus Pontifex sit Caput totius Ecclesiæ, omnino id esse asserendum.* Nobis non licet esse tam disertis, *Omninò id asserere de Iure Diuino esse, quod tamen fortè de Iure Diuino non est.*

[a] *De Pontif. l. 2°. cap. 12.*

Depositos ab Imperatore Pontifices fatetur; sed negat *potuisse iure deponi.* Ergóne *iniuriâ* depositi (quos ibi nominat) *Iohannes 12. Gregorius 6*, duo, non homines sed monstra hominum, & propudia generis humani? Non audet *iniuriâ* dicere. Quid dicit? *Non propriè depositos ab Imperatoribus, sed à Conciliis Episcoporum.* Etiámne deponi potest Papa à *Concilio non Generali*, à Concilio *Episcoporum aliquot*? Caue *Torte*; Etiámne ab illegitimo Concilio? Quæro enim an fuerit legitimum? Nam si legitimum, quo depositus *Iohannes 12*, legitimus & Canon *In Synodo.* Caue & hîc. [b] *Baronius* enim iam & Vestri homines, potiùs quàm admittant Canonem illum pro legitimo, Concilium illud mutârunt in Conciliabulum; atque ita iam *Iohannes 12.* vir optimus, in Concilio illegitimo, per iniuriam depositus. Quare Confessor ad minimum; Martyr etiam sine dubio futurus, nisi pòst confossus fuisset in adulterio. Sed hæ technæ vestræ sunt. Nobis, qui

[b] *Ad ann. 963*

626a

neſcimus illas, ſatis eſt, quòd legitimus Pontifex potuit iure deponi à Rege; nempè *Abiathar* à *Salomone*, idque propriè, ſine Concilio omni, vel legitimo, vel illegitimo. Et *in illâ Hiſtoriâ* neminem extitiſſe in totâ Pontificum ſerie, qui Regem vllum depoſuerit.

Nuſquámne apud Cardinalem extat locus eiuſmodi, quo Epiſcopis liceat Reges deponere? At tu modò locum huiuſmodi apud *Sanderum*, verè *aureum* dixiſti. Quodſi verè aureus, Cardinalem dedecere non poteſt. *Aſſerere* ibi vos dicit, atque *meritò aſſerere, Quoſcunque Reges Chriſtianos, ita Epiſcopis & Presbyteris ſubeſſe, vt per ſententiam eorum deponi poſſint.* Credo autem tibi, Epiſcopos, cùm in bonâ gratiâ Pontificis ſunt, dici ab eo Venerabiles fratres; ſed ſi bilem mouerint, an vllus fuerit Papa tam iracundus neſcio, qui illos *mancipia* dixerit: certè aliqui (ſi vera narrant Hiſtoriæ) vt *Mancipia* habuerunt; etiam (ſi bene memini) Cardinales. Cur enim non habeant, qui ſocios eorum Reges ſæpè ſic habuerunt?

De Vſſib. Monarch. lib. 2. c. 4.

De interuallo quod eſt inter Eccleſiaſticos & Principes, hijs illi quid præſtent, mollire iam nititur: *non dici de quibuſlibet Eccleſiaſticis* (putà de Curatis) *ſed de Principibus Eccleſiarum.* At quibuſlibet Eccleſiaſticis animarum cura eſt; etiam fortè *Minoritis* maior animarum cura, quàm *Maioritis*. Denique rem reijcit in *Nazianzenum*; *totidem verbis ibi haberi.* Quid verò? *Tam longè Epiſcopos ſupra Principes eſſe, quàm eſt anima ſupra corpus.* At nec *longè ſupra* ibi eſt, nec *tam longè ſupra. Liberè loquentem ſe ferre vult Præſidem Prouinciæ,* (non *Imperatorem*; is vos error diu exercuit, iam depoſuiſtis) *eſſe enim ſibi* dicit *Principatum, eumq; maiorem, aut Spiritum Carni cedere oportere.* Modeſtè ſatis hoc. Veſtri enim hîc homines animaduerterunt, totum hominem vtrique poteſtati ſubiectum, tam Eccleſiaſticæ quàm Politicæ. Nam & religio in *corpus* ius exercet; & ad *animas* quoque pertingit ciuilis obedientia, nec inanimis res eſt. Quare *totum* hominem, quâ terrenæ fœlicitatis capax, ſubiectum Politicæ; eundem *totum*, quâ capax eſt æternæ, ſubiectum Eccleſiaſticę. Non rectè igitur inſtitui à vobis quaſi *partis* cum *parte* comparationem, cùm ſi propriè loqui detur, vtrobique, in totum, æquale ius ſit.

Oratio ad Præſid. aſcendentem

sit. Præsidi etiam, cui prouincia in ciuilibus modò, curæ est, rectè comparari Episcopum, Regi non rectè: cui in vtrisque cura incumbit, cui vtriúsque & *Amariæ* & *Zabadiæ* designatio. Qui verò *Nazianzenum* benè nôrit, ad illius animum non putet esse, sic dilatari atque extendi verba eius ad sensum ab indole eius alienum, & à totâ vitæ ratione; qui longè aberat, vt præ Ecclesiasticis sic Principes eleuaret. Non erat hoc illorum, vel morum vel temporum.

Bonæ fidei iam actionem instituit, de loco non rectè citato. *Non ibi dicit Regem per Subditos suos deponi posse.* Non ibi? Sed annon dicit omnino? Si non ibi, annon alicubi? Quid iuuat autem, si ad præsens intermittat paroxysmus, pòst autem tanto recurrat acrior? Tamen ex loco citato quæro. Deposuit Reges Pontifex, solâne id sententiâ suâ? Legisti quenquam, qui latâ statim sententiâ deposuerit cum Sceptro Coronam? quenquam qui non, quâ potuit, restiterit? Quid tum Pontifex? Quod *victi faciunt*; *ad Populum prouocat*; per subditos rem agit, interdicit ne pareant, edicit vt insurgant; facit *primò* non subditos, *pòst* hostes etiam. Desertus, profligatus à suis Rex, ita demum cessit, quicúnque cessit. Res eò redit; deponit Populus, non Pontifex, etiam vbi Pontifex deponit. Absque illo, fulmen eius contemnant, sententiæ obnuncient: vt & contempserunt & obnunciârunt nonnulli, quibus Populi sui fides subleſta non fuit. Quanquam de Cardinalis mente quid quærimus? Remittit nos ad *Sanderum* suum, inter aurea cuius dicta iam antè in Apologiâ numeratur & illud: *Rex, qui Pontificis authoritati se subijcere recusabit, nullo modo tolerandus est. sed omnem operam Subditi dare debent, vt alius in eius locum quamprimùm surrogetur* Audis, *Subditi operam dare debent: debent quamprimùm.* Subditorum opera quæritur, quæ si desit, frustra tonet fulgurétque Pontifex. Nec alia vel *Philopatri* mens, vel *Didymi*, vel *Rossæi*. Denique cur delicias faciat hîc *Tortus?* Turbatis non ita pridem in *Galliâ* rebus, non alia tum doctrina *Parisiis* regnauit; nisi gessisset ibi rem cædendo Populus, Pontifex sedendo haud quicquam effecisset.

Qui paulò suprà, depositos agnouit Pontifices duos *Io-*

626a

hannem 12um & *Gregorium 6tum* idque *propriè à Concilijs Episcoporum*: mutauit iam mentem *Tortus*, & negat, *vllo modo deponi posse. Nemini enim mortalium permissum esse, de ijs iudicare.* At mortales credo erant, qui in Concilio *Constantiensi* tres simul Pontifices iudicârunt, etiam deposuerunt, idque legitimè; alioqui Sedis inuasor *Martinus Quintus*, qui *tribus* illis surrogatus est; nec illorum melior conditio, qui ei pòst successerunt, omnes malæ fidei possessores. At hæc noua tum fuisset Theologia, & exposa ab eis: *Non posse à Generali Concilio iudicare Papam*; de quâ inter omnes Theologos & Iuris consultos hodie non puto conuenire. Verùm *scriptum id in Generalibus Concilijs ante multa secula*; *Nemini mortalium permissum esse iudicari de Pontifice.* Quinque ibi Romana Concilia citat Cardinalis; *Sinuessanum, Siluestri, Sixti tertij, Symmachi, Adriani secundi*, in quibus si domi ipse sibi Pontifex ius dicens, seipsum absolueret, non referret admodum. Sed nec in illis hoc dicitur, præter fortè *Sinuessano*, aut *Siluestrino*, quorum iam pudere incipit vel Cardinales ipsos. Reliqua non negant à Concilio Generali, totam Ecclesiam repræsentante, loco moueri posse. Omnia hæc in *Constantiensi* excussa satis, nec obstabant tum eis quò minùs de Pontifice sententiam ferrent. Generalia ibi plura non sunt; duo sunt tantùm, nec valdè ad rem. Quorum in priore, *Chalcedonensi*, inter alias causas sanè permultas (*duodecim* enim propter quas depositus ibi tum *Dioscorus*) & illa est, quòd in *Leonem* petulantior fuisset. At nec sola fuit, nec præcipua depositionis causa; sed quia procax in Concilium, & quia ter vocatus non comparuit. Neque verò ita exhorruit rem illam Concilium vt narrat Cardinalis; & de *Nemine mortalium*, syllaba ibi nulla. Non magis quàm in posteriore illo (nuper iam Octauo Generali facto) cuius nondum satis limati Canones, *partim enim integri, partim in compendium redacti, quòd commoda & emendata exemplaria vobis deessent.* Quodsi autem id permissum dicerent *nemini*; *nemini vni* sentirent: licere tamen *Concilio* quod *vni* non licet. Certum illud; ventilata hæc omnia à *Cusano, Cameracensi, Gersone*, quique eandem pòst sententiam tutati sunt, *Panormitano, Maiore, Almaino.* Certum autem, *Parisijs* hære-

hæresin esse, hoc quod tu affirmas, defendere; vbi si dicere audetis *Parisienses Concilijs pluribus Generalibus litem mouere*, quæ non vultis, audietis. Se enim, Conciliorum Generalium Defensores, vos oppugnatores esse.

Quem verò pòst, *Tortus* distraxit articulum in *duos*, is in Apologiâ *vnus* est, *duabus* ex clausulis constans, oppositis inter se. *Papæ obedientiam deberi propter conscientiam*; *Regi deberi propter ordinem politicum*. Vbi vix bonâ fide *Tortus*: diuulsit enim, qui *vnus* erat, procudens nobis ex *vno duos*. Nec enim negare voluit Author legitimis Ecclesiæ Rectoribus subijci Christianos, etiam propter conscientiam, non minùs sanè quàm Reipublicæ. Id notauit, in Papæ obedientiâ vrgeri conscientiam; in Principis, politicum ordinem sat esse. Atque, vt in priore vos reprehendimus, non Patres, qui si in viuis essent, nollent in sensum vestrum verba sua pertrahi, nec ad tam odiosam Principum abiectionem applicari: atque, vt Concilia vos accusatis, quòd Pontifices deposuerint, nos sacram hanc in illis & necessariam authoritatem defendimus: atque, vt verbum Dei, quique est in verbo Dei locum & planum, & plenum maximè, de obedientiâ in Principem *propter conscientiam*, Principi vindicamus; vt hæc omnia priore loco: ita in posteriore de calumniâ quam obijcit, *Tortum* conuenîmus; conuenîmus autem *ex ore proprio*. Si enim Clerici eius *verè Regum Subditi non sint*; nec verè tenentur eorum Legibus, quippe eâ authoritate latis, à quâ illi immunes. Quod faciunt ergo (dum Leges obseruant,) conscientiæ nexu nullo faciunt; tantùm ex rationis dictamine, quasi si *bene monenti auscultarent*, non autem parêrent imperanti; nulla Legis vis est, ad eos obligandos; vbi vis nulla ad obligandos, ibi Conscientia libera. Conscientiæ ergo vi, Clerici nihil debent: ratione tantùm, & respectu ad politicum ordinem *ipsi se continent* in officio; Lege autem, vel conscientiâ Legis *non continentur*. Nec id culpam minuit, quòd *non ibi disputet Cardinalis de eâ, quæ Regibus debetur obedientiâ*. Disputet, non disputet; obiter, ex proposito rem tractet: ita disputare debet & tractare, vt de subiectione propter conscientiam nulli vel Laici vel Clerici eximantur. Vis legis, vtrobique eadem, eadem

626a

vtrobique ad Leges, ad Legum obedientiam obligatio.

Lex *in Clericos vim nullam habet, vi Legis nihil faciunt.* Ciues ergo sunt, & legibus ciuilibus viuere non tenentur. Quid proximum iam, nisi vt Reges Clericorum Superiores non sint amplius, neque Clerici Regum subditi; Rex Laicorum Rex sit, non Clericorum? Fatetur verum hoc *Tortus*, tamen rixatur de lanâ caprinâ. *Clerici*, dici voluit: noluit apponi verba, *qui & nati sunt & degunt in Regnis Principum. Non quòd vera non sint, sed quòd non opus erat ad ea descendere:* id est, quia *Torto & Torti Domino* veritate *nihil opus erat:* potest taceri, nec dici veritas, nisi quando *Tortus opus* iam eâ esse significet. Imò vt *vera*, ita *opus ad ea descendere.* Putet enim alioqui quis Clericos alienos, natos *Papiæ* peregrè huc fortè venientes, subditos dici Regis nostri. Nequa fraus sit, opus erat adijcere, etiam *qui nati*, etiam *qui ætatem hîc agunt, ipsos illos Clericos vestros*, Regem tamen pro Superiore non agnoscere. Consequi verò ex eo, quòd *Garnettus, Oldcornus*, reliqui Proditores, proditionis rei esse nequeant, actio in illos nulla institui: non est enim crimen illud nisi Subditi in Regem. Ille verò iam non verè Rex, illi etiam neque verè iam subditi. Effutijt ista temere *Emanuel Sa*, puto illi disciplinam propterea datam, deleta pòst sunt de *Aphorismis* eius, *non quòd vera non sint, sed quòd non erat opus ad ea descendere.* Tempus erit cùm *opus erit.* Tum verò descendent ad illa, vel ruent potiùs. Ruere enim ad hæc oportet ex abrupto, non per gradus descendere. At hæc *inuidiam conflant; quid opus ad illa descendere?* At hæc solertiam excitant; *opus ad illa descendere.* Si *non opus*, vobis fortè *non opus*; *opus* Regibus.

De altero autem membro, *Ipsis fas sit Principes suos iudicare*, debuit negare *Tortus* illud, *suos. Sui* enim non sunt Principes, ijs qui *verè non sunt Subditi* Sed ne concitaret odium, conflaret inuidiam, maluit in voce *Ipsis* nodum quærere. At vox illa scirpus est, *Ipsis* (id est) *Ecclesiasticis. Ecclesiasticis fas est Principem suum iudicare. Quibusdam* concedit; *Quibuslibet* negat. At *Ecclesiasticis* licet si *quibusdam* licet; atque ea propositionis vis est vbi signo caret, nec vi vocis vllâ, *Ecclesiasticus*, significat *cuicunque Ecclesiastico.* Dixisset aliquid si *vni* id

Ponti-

Pontifici licere dixisset: peccatum enim tum esset numero. Iam non *illi soli*, prȩter illum pluribus, permittit hoc. Tantùm, hanc Regibus gratiam facit, ne priuatum quemq; Sacrificum pro Iudice suo agnoscant, néue vllum, nisi in Ecclesiasticâ aliquâ dignitate positum. Manet tamen illud. Etiam qui maximè priuatus est, exemptus est à subiectione Principis. Ita Subditus non est, ita Carnifex esse potest, etsi Iudex fortè non potest. Magnas verò agere gratias Principes Cardinali, qui hæc de illis tam benigna, tam se digna vel *dicat*, vel *credat*, vel *somniet*.

Saltem, si nec *sub lege conscientiæ*, nec *sub Rege personas* habeant: at *in rebus* quę merè ciuiles sunt, vel *in minimis earum* subijciantur *saltem Clerici*. Ne id quidem, *nisi ex discretione tantùm*. Laudatur enim erga Regem obedientia si discreta sit & oculata, vel in minimis; quæ tamen erga Patrem Societatis non laudatur, nisi cæca sit & indiscreta, etiam in maximis. Non ergò *nisi ex discretione tantùm, vel in minimis*; idque (si *Torto* fas credere) consentiente in hoc, atque approbante Scholâ totâ Theologiæ, atque Iuris vtriusque: vt nec Theologus sit, nec Iurisconsultus, qui id in dubium vocet. De eo verò (si placet) videamus. Conuenire dicis nec *in dubium verti*. Audio, non credo. Video enim [a] *Sotum* de Quæstione hâc [*An Clerici à potestate ciuili exempti*] ita scribentem, *De hâc quæstione partim cum Hæreticis nobis lis est, partim inter Catholicos non satis conuenit*. Aliqui ergo vestri in dubium vertunt. Video & asserentem, *Personas Ecclesiasticas, neque iure diuino neque humano esse omnino à Legibus ciuilibus exemptas*. Addit autem & rationem. *Quia Clerici non obstante Clericatu suo, Ciues tamen sunt Reipublicæ, & membra eius. Ciuilis autem Respublica non gubernatur, nisi Legibus Principum. Quatenus ergo ad pacem spectat Reipublicæ, tenentur Clerici eis obedire*. Quòd nisi res ita se habeat, addit absurdum: *Alioquin, Clerici Hispani, non magis tenerentur Legibus Hispanis obtemperare, quàm Gallicis: quod est falsum*. Ne verò *ex discretione solâ* hoc facere videantur, pergit porrò *Enimuero si Rex precia frumenti, vel quarumcunq; rerum moderetur: Clerici cariùs vendentes* mortaliter *delinquunt, & ad restitutionem*

[a] *In 4um. Dist. 25. Q. 2. A. 2.*

626a

nem sicut Laici tenentur; & idem est de multis alijs Legibus.

b De potest. Eccle. Relect. 1. Sect. 7. Propo. 4.

Quod ipsum probatur & [b] *Victoriæ: Cùm præterquam quod Ministri sunt Ecclesiæ, Ciues etiam sint Clerici, Ciuium lege viuere tenentur.* Tùm & ratione hâc vtitur. *Rex Clericorum etiam Rex est, non Laicorum. Clerici ergo Regi subiecti sunt. Nec administrant temporalia, nisi potestate Principum temporali: Potestati ergo eius temporali sunt subditi.*

c De reb. rectit. Quæst. 15.

[c] *Medina* verò argumentum inde ducit, *Quòd Lex Euangelica non dissoluit obligationem naturalem quæ præerat, nec debita priùs contracta* vel carnis, Coniugi: vel æris, Creditori: vel seruitutis, Domino: vel obedientiæ, Principi. *Ne Baptismo quidem solui posse hæc. Quodsi non Baptismo, certè nec Sacerdotio:* si non ex eo quòd Christiani, nec ex eo quòd Clerici.

Quo etiam iure, *in dubium vertitur.* Qui quiduis probare se posse putant, *diuino* contendunt; Qui modestè magis sapiunt, *humano:* Non enim diuino.

d Couarruu. Pract. Q. ca 31.

[d] *Si iure diuino res examinanda, nec Clerici nec eorum res à iurisdictione Seculari immunes.*

e Medina de reb. restit. Q. 15.

[e] *De Iure diuino, nihil dici debet, quod ex ipso iure diuino ostendi non potest.*

f Couarr. ibid.

[f] *In Iure diuino nulla lex apparet, quæ verè diuina sit.*

g Idem: ibid.

Ius diuinum duplex: Veteris Testamenti, & Euangelij. [g] *In Veteri Testamento dubio procul Sacerdotes à Principibus Secularibus iudicati.*

h Soto in 4um. D. 25. Q. 2. A. 2. Couarr. Pract. Quæst. cap. 31.

[h] *Nullus est in Euangelio apertus locus, quo eximantur.* Potest per Pontificem, potest per consuetudinẽ restringi vel limitari immunitas hæc tota. Quare positiui & humani iuris est. Nam si diuini esset, non Pontifex illam, non consuetudo vllâ ex parte imminueret. Nihil illis iuris in Ius Diuinum. Quæ currit in eam præscriptio, non curreret, si diuini iuris esset. Etiam manente immunitate, est tamen in

Idem. cap. 32.

personas Clericorum Principi ius suum, *Si crimen atrox; Si Clericus in profundum venit malitiæ; Si ter monitus.* Non esset autem vel in hijs: si, vt ne esset, Lege Diuinâ cautum foret.

Idem. cap. 31.

Tum, vario iure hâc in re vtuntur Gentes variæ. In Galliâ subijciuntur Clerici in realibus tantùm: At ab antiquo hîc apud Nos, & in realibus, & in personalibus. Idem verò vbique ius esset, si Diuinum esset: Varietas humanum reuincit. Deniq; si à Cardinale quærimus, quo iure totum hoc;

* De Cleric. lib. 1. cap. 28.

respondet, * *iure partim diuino, partim humano, partim neutro.*

Quàm

Quàm hæc verò dissoluta, *partim hoc, partim illo, partim neutro?* Quis in istis acquiescat?

De antiquissimis temporibus, *in dubium vertitur.* Primùm, *ab initio non fuit sic.* Non enim sub Lege naturæ. Potestates enim sub eâ non erant distinctæ. Antequam autem distinctę potestates, ijsdem omnes, Clerici, Laici Legibus viuebant. Non sub Lege Veteri, audîsti paulò ante *Couarruuiam*; non sub Nouâ, audîsti *Sotum.* * *Christus* de Pilato Præside fassus, *habuisse in se potestatem, eamque desuper datam.* [a] *Paulus* stare se ad Tribunal Cæsaris, vbi ipsum ὡς ἔδει με κρίνεσθαι, vbi *oportuit* (non liberum ei erat) *iudicari.* Idem ipse *Paulus* legem fert. *Omnis* anima Potestatibus sublimioribus subdita sit: *Potestatibus* scilicet, gladium gerentibus; *Potestatibus*, Tributa & Censum recipientibus. *Omnis anima*, etiam *Apostoli*, etiam *Euangelistæ*, [b] Chrysostomo ita asserente. *Canon Generalis est* (ait [c] *Victoria*,) *Exceptio autem in Scripturis non penitur. Petrus* verò, quibus scripsit [d] *Pascite qui in vobis est Gregem*, Compresbyteris suis: ijsdem ipsis scripsit; [e] *Subditi estote Regi; quia hæc est voluntas Dei.* In Primitiuâ autem Ecclesiâ Subiectos fuisse docet, ad Canonem *Sicut, Caus. 11. Quæst. 1*, Gratianus ipse. *Ex hijs omnibus datur intelligi, quòd in Ciuili Causâ Clericus ante Ciuilem Iudicem conueniendus est.* Est verò Deo gratia: designatas habemus iam vt res, ita tempora rerum; quoto seculo demum, à quo Principe, immunitas quæque concessa est. Atque hoc, debemus Causæ *Venetæ*, quæ fecit, vt penitiùs nuper in totam Quæstionem hanc inquireretur.

* *Ioh. 19. 11.*

[a] *Act. 25. 10.*

[b] *In 13. ad Romen.*

[c] *Relect. 1. Sect. 7. Prop 2.*

[d] *1. Pet. 5. 2.*

[e] *1. Pet. 2. 15.*

Cùm verò ad duo Capita reuocetur tota hæc Clericorum Exemptio; *Quoad bona, Quoad personas: Quoad bona* [f] Cardinalis *humani iuris* asserit; *Quoad personas* non audet dicere, *diuini*; id tantùm dicit, *Iuris esse Diuino valdè conformis.* Quod, quid aliud est quàm hæsitare? *Diuini* non potuit, *humani* noluit; commentus est *tertium*, quod illi *neutrum* est, *conforme Diuino.* Verùm ne de personis quidem satisfacit sibi: In loco Apostoli, *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit:* [g] *illud*, omnis anima (inquit) *includit Clericos*, *(id est) personas Clericorum: Illud*, ideo tributa præstatis, *dicitur*

[f] *De Cleric. lib. 1. cap. 28.*

[g] *Ibid.*

626a

etiam de Clericorum bonis. Bona Clericorum nisi eximantur priuilegio Principum, tributa præstant. Animæ ergo Clericorum nisi eximantur eodem Priuilegio, Potestati Seculari subditę sunt ei, cui de bonis tributa prę̣stant. Fauent è Patrum numero *Chrysostomus*; è Scholasticorum *Aquinas*. Tum, quod *de bonis* adducit non eximendis Bellarminus, idem ipsum *pro personis* adduci potest, Clericorum scilicet. *Nullum proferri potest Dei Verbum, quo ista exemptio confirmetur.* In verbis enim Christi, *Mat. 17.* non habetur, vt *Augustinus:* saltem, *non iubetur*, vt *Bellarminus:* colligitur tantùm per consequentiam; nec necessariam, sed probabilem; totáque rei origo exemplo nititur, cui *Iuris Diuini* nomen indere, nec Cardinali tutum videtur, vel consultum satis. *Humano* itaq; iure data sunt, à Regibus data. Non enim immunitates has dederunt vel *Pontifices* vel *Concilia*; receperunt enim eas Pontifices atque ij, ex quibus Concilia constant: quas receperunt, ipsi sibi dare, à se recipere non potuerunt. Agnouit autem in Bona, potestatem Cæsaris Seruator: *redii* iussit *Cæsari*: *reddi*, non *dari*: debitum ergo, non gratuitum. Tributum solui iussit; quod iussit solui tributum, ne scandalo esset, & ipse soluit. Agnouit in seipsum potestatem Præsidis: agnouerunt Apostoli exemplo illius. Vsus beneficio ciuium *Paulus*, & *lora* euasit & *iniquum forum* declinauit. Imperando *Petrus* ὑποτάσσει, legem ferendo *Paulus* ὑποτασσέσθω, subiectionem vterque sanciuit. Tu verò, si habes quo *haurias*, *hauri* nobis (quæso) ex *Nathan* Prophetâ prono in terram Regem adorante, & dicente [a] *Nunquid à Domino meo Rege exiuit verbum hoc, & mihi non indicâsti Seruo tuo? Hauri nobis* (inquam) Reges *magis propriè* Seruos esse, quàm Dominos: Vel ex illis *Dauidis*, *Sadocum* Pontificem, & *Nathan* Prophetam alloquentis, [b] *Tollite vobiscum Seruos Domini vestri.* Si Funem habes & Situlam, *hauri* nobis ex Rege *Salomone*, [c] *Abiathar*, Pontificem deponente: *nunquam depositum à Rege Pontificem. Hauri* ex loco *Apostoli*, Omnis anima subdita sit: *Non omnem animam*, non enim Clerici vllius animam. *Hauri* de *Chrysostomo*, qui vel *Prophetas* vel *Apostolos* subditos ait, id, de *facto* fuisse, non *iure*; neutros nec *Apostolos*, nec *Prophetas* subditos fuisse.

[a] 1. Reg. 1. 27.

[b] 1 Reg. 1. 33.

[c] 1. Reg. 2. 27.

Magis

MAgis ad animum vobis, *Pontificis* nomen à Numâ *haurire*. Origine ergo vox illa Romana, & prophana est. In Scripturâ non legitur: quî potest, cùm Romana vox sit? Scripturæ autem natiuæ, Hebraicè vel Græcè tantùm; Latinè nisi per Interpretem non loquantur. Sed diu perscrutatus, tandem in *Libri Iudith* capite quodam reperit verba hæc, *Ioachim Summus Pontifex*. De Libro autem suo vbi reperit, non securus, præfari cogitur, *Sacrum* esse: *Etsi Caluiniani non recipiant, at receptum esse tamen in Nicenâ Synodo*. Itane, *receptum*? Quo Canone? Imò, *Hieronymus hoc asserit*. Quid tandem? *Synodus Nicena eum in numero Sanctarum Scripturarum legitur computâsse*. Legit ergo alicubi hoc *Hieronymus*. Sed cùm *legisset*, num credidit ipse, vt nos cum eo credamus? Non credidit. Lectione enim illâ non obstante *ter reiecit* ipse Librum *Iudith* de Canone; 1. Prologo *Galeato* in *Pentateuch*. 2. in *Libros Regum*. 3 in *Prouerbia*. Non ergo affirmat ita *receptum* fuisse; *legisse* se affirmat, sed apud incertum Authorem suspectâ fide, de quo & ipse dubitauit. Verba enim ipsa, *Legitur computâsse*, vel [a] *Lindano* vestro, *dubitantis suspicionem subindicare videntur*. Alioqui, quem *recepisset* Nicena Synodus, *reciperet* & ipse, nec ita ad *eos qui extra Canonem* sunt, toties ablegaret. Tum, qui *Concilio Niceno* interfuerunt [b] *Athanasius* & [c] *Eusebius*, neuter *recipit*; *facerent*, si pro Canonico à Concilio approbatus fuisset. Etiam, quæ *octoginta* pòst annis (*Lindano* supputante) *Nicenam* sequuta est [d] *Laodicena* Synodus, non accensuit. Dein, ætate illâ floruerunt [e] *Hilarius*, [f] *Nazianzenus*, [g] *Epiphanius* summi viri, *Nicenam* Synodum venerati omnes, quorum nemo tamen recipit; Et qui post illos non diu, *Hieronymus* & [h] *Ruffinus* in hoc concordes, etsi in multis non ita. Postremò omni ætate viri doctissimi, etiam qui post *Carthaginensem* Synodum vixerunt [i] *Isidorus*, [k] *Damascenus*, [l] *Hugo à Sancto Victore*, [m] *Lyranus*: Vestri quoque & de vestris non infimi: [n] *Antoninus*, [o] *Dionysius Carthusianus*, [p] *Tostatus*, [q] *Caietanus*.

Verùm age sanè; recipiatur libenter. Tu tamen sic semper es infœlix, vt, etiamsi dentut tibi quæ probare non potes, nihilo tamen minùs *aqua* tibi *hæreat*. Quid affers nobis de *Libro*

a *Panop. lib. 3. cap. 3.*
b *In Synops.*
c *Canus lib. 2. cap. 10.*
d *Canon. 59.*
e *Prolog. in Psalm.*
f *De Ver. & Genuin. script. libris.*
g *Lib. 1 Hær. 8. & de Mens. & Ponder. pag. 418.*
h *In Expos. Symbol.*
i *Etym. l. 1. c. 6.*
k *Lib. 4. p. 122. Græc. Veron.*
l *Præmot. Elucidat. de script. cap. 6.*
m *In Princip. Ezr. Tob.*
n *Part. 3 tit. 18. cap. 6.*
o *Enarrat. in Genes. Art. 4.*
p *Præfat. in Mt. Q. 3.*
q *In sua Com. in lib. Hister.*

626a

Libro Iudith? Ioachim Pontifex Summus. Liber *Iudith* an Latinè ſcriptus? Non, ſed *Græcè*; *Græcè* quomodo habetur? ἱερεὺς μέγας id eſt, *Sacerdos Magnus*. Sacerdos magnus Pontifex non eſt. Aut ſi demus tibi, vt analogiâ quâdam Pontifex ſit; at Summus maximúſue non erit. Vnus enim in Veteri Teſtamento Pontifex ſiue Sacerdos Magnus: *Maximus* autem, vel *Summus* dici non potuit, niſi plures eſſent Pontifices, *Maximo* illo minores, *Summo* inferiores. Niſi ergo tibi condonetur *Liber* ipſe; niſi & *vitioſa tranſlatio*; iacet *Pontifex* tuus *Maximus* Nec enim *Sacerdos* Pontifex, & *Magnus* toto gradu diſtat, & minor eſt *Maximo*. Quo verò Interpretis vitio legitur ibi in Vulgatâ *Pontificis* nomen; eodem ipſo, vbicúnque per vetus Teſtamentum legitur, eodem, vbicúnque per Nouum. Non in Scripturis legitur *Pontifex*, niſi *tranſlatis*, *interpolatis* per vos; nec Spiritus Sanctus, ſed veſter Interpres ibi poſuit. Nec eſt enim vox vlla in Nouo, quæ *Pontificem* deſignet, niſi ἀρχιερεὺς, id eſt, Summus vel præcipuus Sacerdos. At tibi alius credo *Pontificum* gradus eſt, alius Sacerdotum; nec relatione ad *Sacerdotes* veſtros (ſic enim quiuis Sacerdos Magnus Pontifex, etiam Archipreſbyter) ſed ad *Pontifices* ſuos, Pontifex Maximus eſt.

Verùm eſto; voculam de Scripturâ Ethnicâ nullam nobis fas attingere, ne *Parentandi* quidem: vobis liceat tranſumptâ de Numæ Sacris voce, veſtrum *Pontificem* nuncupare. At, cui ſtomachum non faciat quod ibi ſequitur, vt quia CHRISTVS *Magnus* Pontifex, Papa ſit *Maximus?* vt ita meliore iure, maiore titulo ſit Papa veſter, quàm CHRISTVS. Quâ fronte hoc? niſi fortè, nihil intereſſe putes inter *Magnum* & *Maximum*, *Summum* ſcilicet gradum & *infimum*. Vt, *Magnus Chriſto* ſatis ampla vox ſit, Pontifici non ſit, cui, niſi *Maximi*, nulla ſatis idonea ſit dicenda. Quaſi poſsit Pontifex piè dici *Maximus*, cùm CHRISTVS dicatur non niſi *Magnus*. Potuit quidem Apoſtolus, qui CHRISTVM *Magnum* ſcripſit, ſcripſiſſe *Maximum*: Quodſi illum *Maximũ* ſcripſiſſet, ſubſiſtere potuit Papa vnico infra Chriſtum gradu. Iam nec æquali contentus eſt; *Magni* titulus ſordet illi; *Alexandri, Pompeij, Caroli: poſtiuum* nihil Papam decet. Chriſtus ſi volet conſiſtat in *ter-*

tijs,

tijs, Magnus sit: Vicarius eius plus vltra *duos gradus* conscendit, *Maximus* salutari vult. Nec alia Patris hîc sors quàm Filij. Nec minùs extolli vult Pontifex, & supra Patrem. Sat erat Christo, si Patri diceret, *Pater Sancte:* Pontifex, si *Eum Patrem Sanctum* modò dicas, obliquis te oculis aspiciet. *Pater Sanctus* salutari non sustinet; nec vel scribi vel dici, nisi *Pater Sanctissimus.* Et quid hoc aliud est, quàm non dico [a] *similem esse velle Altissimo:* sed [b] *extolli super omne quod dicitur Deus?* [a] *Esa* 14. 14. [b] 2. *Thes.* 2. 4.

Ecce autem alterum. Parum ei visum, vt quantum *Maximus Magno*, tantum *Papa Christo* præstet, (sic enim *gradibus* distant tantùm) nisi ex *toto genere* distent: Papa *fidei Caput* sit, pro quo antè pugnauit strenuè; *Rex ne sit*, imò *Christus ne sit* quod iam agit. Optâsset enim magnopere, vt nomen hoc *Capitis fidei*, *Christo cum Papâ* commune esset, cupîsset admodum, vt *Papa Christo* illud communicare, *Christus* illud *de Papâ* participare possit; sed quæsiuit loca diligenter, nec vsquam vllum reperit, qui tribuat. *Caput fidei* Papa, legitur apud Gregorium: *Caput fidei* Christus non legitur. *Fidei Author*, sed non *Caput*, & *Caput Ecclesiæ*, sed non *Fidei*, legitur apud Apostolos; *Caput fidei* nusquam legitur. Dolens ergo votum emittit. *Optâssem* (inquit) *vt Aduersarius vel vnum locum notâsset in toto volumine Bibliorum, vbi Apostoli hoc nomen soli Christo tribuerint.* Quorsum autem *soli*? Quid opus? cùm nec omnino, nec cum alio quidem tributum ibi, sat scias ipse. Sed tamen obsecro te *Torte*, si vlla apud te *fidei* pars sit, quæ *fidei* pars Christus, si *Caput fidei* non est? Quo in membro locas? Quid erit ad fidem? An humerus, ceruix, vertebra prima, sub Capite Papâ? Sine verò te exorem, vt vel Occiput sit saltem, & vel aliquâ in parte *Capitis* hæreat.

Imò verò *ait*; sit si volet *Caput Ecclesiæ, legitur* illud; *Caput fidei*, ne sit, non legitur. At hoc iam aliquid est: tantum, si vt sæpe *mendax*, ita aliquando *memor* Tortus. Quid est enim *Caput fidei*, vel Torto? * *Caput fidelium, Caput Ecclesiæ, Caput per quod Ecclesia fidem & discit & docet: Caput Ecclesiæ?* Quare & *fidei Caput* iam; salua res est. Ter enim hoc de Christo legitur totidem verbis: at de Papâ credo vix vel *vno loco, in toto volumine Bibliorum. Secundò*, Qui *Caput Ecclesiæ*, idem & *fidelium* * Pag. 10.

626a

lium Caput; fideles enim Ecclesia; Quanquam & *Caput anguli* cùm dicitur, *fidelium* dicitur; *fidelium* de Iudæis, *fidelium* de Gentibus, qui quasi *paries geminus* consurgit, connexus in Christo *lapide angulari*. *Tertio*, *Caput* autem *per quod Ecclesia fidem & discit & docet*, ita Christo conuenit, vt præter Christum nemini, qui *solus eruditam linguam* donat loquenti (etiam si vel Papa sit) vt *doceat*; solus *aurem intelligentem* Auditori vt *discat*. Ita, vel *Torto* etiam interprete *Caput fidei* Christus. Legitur verò hoc in Volumine Bibliorum; & *Inimici* sint *Iudices*.

At *non solus Christus Caput*. Quàm ridiculè? Quasi de illorum numero *Caput* non sit, quæ si sint, *sola* sint: nisi *sola*, esse non possint. *Vnicum* enim est *Caput*, *vni corpori*: Ecclesia *vnum corpus*: nisi *bicipitem Aquilam* fingas, aut *tricipitem Geryonem*, cui tot *capita* sint, quot in Mitrâ Pontificiâ Coronæ. Christus autem *solus* Ecclesiæ *Caput*, non *Papa*. Ecclesia enim *corpus Christi* solius, non Papæ; nec vos, qui audetis valdè, sic tamen audetis loqui, vt *Papæ corpus* dicatis Ecclesiam. *Solus* (inquam) *Christus Caput* (vt Apostolus *Capitis* vim explicat) *ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iunctu-*
Ephes 4. 16. *ram subministrationis, secundùm operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit. Iunctura subministrationis*; *operatio in mensuram membrorum, corpori incrementum*, ab *Illo solo*. Quodsi *iunctura*, quâ fidelis quisque Christo connectitur, *fides* sit: *Caput fidei* solus Christus; cuius *Capitis* minister (putà *Manus*, vel *Brachium*) *Paulus*, (quidni autem & *Petrus?*) non autem vel hic, vel ille, *Caput*. Nec tu vnquam effugies vim vocis quam attulisti, *Authoris fidei*. *Fidei* enim *Caput* est, qui *Author*; cùm *Caput author* sit & origo *sensus* omnis, & *motus*, qui inde in reliqua membra deriuantur; vt si *syllabæ* non sint, *mens* sit; vsque adeo autem sit, vt qui neget esse, non longè absit ab *Hæresi*; *Hæresi* autem Blasphemâ, vt cui, *Fidei* præter Christum, *Caput* sit, vel *Author*.

Vtcunq; verò duæ illæ voculæ *Caput fidei*, apud *Gregorium* sint; excogitauit tamen sensum eis *Cardinalis*, quem *Gregorius* nunquã cogitauit. Maior autem eius audacia, qui sensum illũ excogitat, quàm eius, qui accusat ita *excogitantem*. Sed neq;

Gregorius

Gregorius is fuit, qui peccare non posset; nec si peccauit (& vel *Petrus* fuit) peccantẽ accusare, nefas. Qui secus *ausit dicere*, reperiet qui *ausit accusare*. Excusamus autem libenter *Gregorium*, nec id illi in mentem vnquam venisse dicimus. Scis verò ipse in ore esse omni Populo, *Gregorium è Romanis Episcopis bonis, vltimum; è malis primum fuisse*. Quâ *de bonis vltimus*, quis velit accusare? Quâ *de malis primus*, quis ausit defendere? Multa sunt illius sanè præclara. Etiámne omnia? Vestrorum non nemo accusauit illum, quòd ad *fabellas* nimis credulus; Alius, quòd Imagines, vt, confringi noluit à *Sereno*, ita, vetuit adorari; Alius, quòd ita temerè excanduit in nomen *Vniuersalis*, nec adhibuit lepidam aliquam distinctiunculam, quod vos iam studiosè facitis. Vos hæc audetis accusare audaculi: non omnibus id datum est. Egit verò id *Author Apologiæ*, vt commodâ interpretatione leniret, siquid in Titulo illo durius, quem si quis formulâ loquendi propriâ vrgeat, error sanè sit in Theologiâ, si alius eum, quàm Pontifex vsurparet: qui tamen *homo* est & ipse *circundatus infirmitate*, non ita *confirmatus in actu gratiæ*, quin possit errare: vt, cui *cor* sit, causa non desit, illius interdum *accusandi*.

Caius de human. Hist. auct. l. b. 11.

CLaudit verò iam Responsionem vt par est; quasi si dicat, *Iudicet Lector si ausit*. Nihil enim rogatum vult Lectorem; nihil deprecatur; imò iudicium ferre non sinit: tantùm (pro fastu suo) iubet *aperiat oculos*, admittat radios *Torti*, quibus quasi lumine amictus incedit; affulgebit ei statim iubar, quo omnia intuitiuè videat, vt discursu nihil opus. O supercilium! *Non rogo lectorem vt iudicium ferat quasi de re dubiâ*. *Feret* verò *non rogatus* iudicium de hoc tam superbo postulato, quasi de *Re* non dubiâ, quasi de *Re*, de *Homine non dubiæ arrogantiæ*. Ad extremum valedicere simul voluit, & maledicere; & quod pessimum genus *maledicendi*, ei, qui bene dixerat. Perstrinxi suprà. Lacinias verò quasdam hîc *Tortus* habuit, *è Paciano, Cyrillo, Augustino*, tam detritas, vt sine illis iam *Papistis non fiat Liber*. Quid illæ narrant? Nomen *Catholici* honorificum. Quis negat? Quis non omnia bona de eo dicat? Non potest non de eo *Magnificè sentire*, qui de Symbolo rectè sentiat. Sed *hoc nomen tribuit Rex Pontificijs in Apologiâ*. Quid tum

si

ſi *tribuit?* Bono animo es; Seriò non dixit; ſeriò dictũ id nemo intellexit; ſeriò nec ipſe tu: non potuiſti, qui aliquammultis in locis *Pontificios* vos, & *Papiſtas*, & *Papicolas* dici itidem legiſti, tam *multis* verò, *toties*, tam *ſæpe*, etiam *ſæpius*, quàm *Catholicos*. Noluit tamen ſemper ſic, ne bilem totam moueret, abſtinuit interdum: nec *Ironia* tamen fuit, *Charientiſmus* potiùs. Ita enim fieri amat, qui decoxit paternam rem, de ſtemmate tamen patrio blanditur ſibi & titulo generis; *Generoſus* audire vult; niſi audiat, non libenter auſcultat. Dicam ergo *Generoſum* hunc, etſi degenerem, vt aures arrigat: dicam & *Saracenum*, (vt ipſe ſe diu iam nuncupauit) qui verè *Agarenus*, quo vtar æquiore: & cum B. Paulo, *Feſtum Optimum*, qui tamen *vix bonus*; & vos *Catholicos*, qui tamen nihil minùs. Etiam, ſi *Matthæus* cognomen ſuum illibenter audiat, *Tortum* ſe dici ægrè ferat, faciam illi hanc gratiam, vt *Matthæum*, non *Tortum* ſed *Deflexum*, illum nominem. Ad hoc exemplum delinire vos eo verbo voluit, nec quomodo *appellandi eſtis*, ſed quomodo *appellari gaudetis*, *Catholici* vocabulo, paululùm permulcere.

Quodſi incidiſſet in alium quenquam *Matthæum* præterquam qui *Tortus* eſſet, aliam credo gratiam retuliſſet. Prima enim eius gratia, *mendacium prodigioſum*. Sedet enim hîc in *Telonio ſuo mendaciorum* Matthæus; verba numerat; *tertio quoque verbo* Catholicos ſe dici legit. *Adinoue* verò *oculos* Lector, quod te paulò antè *Matthæus* voluit; *Ter mille* ibi verba, per *Sexaginta* penè paginas repetes, nec vel *ſemel* in illis *Catholici nomen*. Paginæ ſunt in toto *centum octodecim*; de illis *centum* ſunt, nec vſquam in eis vox illa *Catholici*. Multo verò ſæpiùs *Tortum* hîc *mentientem* legas, nec tertio quoque verbo, mentientem tamen. Vide ergo quàm *Catholicè* mendax. Dignum verò hoc, quo claudat *extremum mendaciorum* agmen: *Extremum* enim eſt *vtróque* ſenſu, *vtráque* vocis vi. Secunda autem gratia, *maledictum plus quàm barbarum*. Nam neque Barbari hanc vicem referunt, vt qui comiter appellet, maledico dente mordeant. *Non eſt Catholicus aduersùm quos ſcribit, à quorum communione ſe alienum profitetur.* Ille verò nec aduerſùm vos ſcribit, quâ Catholicam vllam veritatem

tem tenetis; nec alienum se à communione vestrâ, vel *profitetur*, vel *protestatur*, nisi tantisper dum ad *Catholicam* illam Primitiuam redeatis. Nobiscum verò, de *Orthodoxi* nomine, litem mouete si vultis; de *Catholici* non potestis; de cuius & *re* & *voce* credimus *vt vos*, etiam meliùs *quàm vos*. Vos enim cessistis ipsi de *Catholica* nomine, cùm nuper *Romanam* ei infœliciter adiecistis: & *Catholicam*, (id est, totius Orbis) ad *Romanam*, (id est, Vnius vrbis) redegistis: *Catholicam*, id est, Orbe toto diffusam, & *Romanam*, quæ tamen Orbis totius vna tantùm vrbs est: *Catholica Romana*, noua vox: tantundem autem valet, ac *Catholica non Catholica*, Romana κατὰ πόλιν, Catholica καθ' ὅλα est; vt vos iam (si ita loqui fas, & id vocis natura ferat) *Catapolici* potiùs quàm *Catholici* dicendi sitis.

Enimuerò quòd ita *Catholicæ Romanam* addidistis (dixi iam) perinde est, ac si *Catholicam* aliam agnoscere tis, non *Romanam*. Distinctionis id gratiâ factum est; distinguitis eâ voce *vestram*, ab eâ quæ *Catholica* est, *Romana* non est. Alioqui quid opus, quid attinebat, si vna modò *Catholica* sit, commissuram hanc rudem & nouam, ei assuere? Vos ergo sitis de *Catholicâ Romanâ* vestrâ, quæ extra Symbolum est: Nos de illâ quam credimus, quæ *merè Catholica* est nec ad *Romam* restricta, qualis in Symbolo. Etiam quæ Orthodoxa quoque est; quæ *non adorat, vel colit omnem similitudinem*: quæ *non adorat quod nescit*: quę *ex Christi Calice bibere iubet omnes*: quæ *orat spiritu, orat & mente non minùs*: quæ, *in quos non credit non inuocat*: in quâ, *Caput fidei Christus, Vicarius eius Spiritus Sanctus*: De hâc nos & sumus, & esse profitemur. Vos verò, cùm multa apud vos reliqua sint adhuc de *Catholicæ fidei* dogmatibus, quanquam nonnihil *fermentata*, membra quidem *Catholicæ*, etsi *non sana membra*, dicere sustinemus. Quando verò regulam illam nondum didicistis [*Inter bonos bene agier:*] quando, dicat vobis bene quis, dicat malè, par gratia est; quando, quæ humanitate solâ, necessitate nullâ indulsit vobis Rex, aliorsum accipitis, atq; in prauum sensum detorquetis: quid restat, nisi vt dehinc iam *Catholicos* vos nemo dicat, nisi *ipsi, vos*? Quod quidem sedulò facturum se deinceps, sanctissimè in se suscepit Rex Serenissimus. Liberam enim ex eo vocem emisit

626a

palàm & publicè, multis, méque ipso cum multis audiente, honorem se hunc nemini dehinc *Torto*, vel *Torti simili* habiturum, vt *Catholici* nomine dignetur ; postquam morem hunc vestrum tam Barbarum cognouit, qui clementer vobis dicunt, in eos inclementer *conuitia* regerendi ; nec perdet vlteriùs iam *vocem* tam *bonam* apud *homines* non *bonos* : malè eam locauit apud *malos* ; cùm tam inurbani estis, pœnitet locâsse ; parciùs pòst *adhibebit*, imò ne adhibebit quidem. *Eritis* per *Eum* quod *estis*, & quæ non vultis, (sed quæ debetis tamen) in posterum à Rege semper audietis.

* *
*